29035

2022

SECȚIA DE FILOLOGIE, LITERATURĂ ȘI ARTE

LIMBA ROMÂNĂ

XL

DIN CUPRINS:

• Omagiu lui ION GHEȚIE • MIOARA AVRAM, *semna, însemna, sineca* • VIOLETA BARBU, Versiuni românești ale *Simbolului credinței* (1650—1713) • OLIMPIA BERCA și EUGEN DORCESCU, O posibilă taxinomie a rimei • GH. CHIVU, Prepozițiile *pentru* și *printru* în secolul al XVI-lea • MARIUS SALA, Originea rom. *leu* • LAURA VASILIU, Sufixele *-ară* și *-are*.

1–2/1991

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

- IUI 2005
2014

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. I. COTEANU — redactor-şef
FLORA ŞUTEU — redactor-şef adjunct
MIOARA AVRAM — membru al colegiului de redacţie
GH. BOLOCAN
GR. BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — membru al colegiului de redacţie
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
MARIUS SALA
DUMITRU SĂVULESCU
LAURA VASILIU — secretar responsabil de redacţie

Responsabil de număr: LAURA VASILIU

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentul dv.

În ţară, revistele se pot procura prin poştă, pe bază de abonamente.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ROMPRESFILATELIA — SECTORUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 12—201, telex 10 376, prsfi r, Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue „Limba română" paraît 6 fois par an.

Toute commande de l'étranger pour les travaux parus aux Éditions de l'Académie Roumaine sera adressée à: ROMPRESFILATELIA — SECTORUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 12-201, telex 10 376, prsfi r, Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

Adresa redacţiei:
Str. Spiru Haret nr. 12
R-79638 Bucureşti
Telefon: 14 26 80 sau 15 74 30, int. 265

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea Victoriei nr. 125
R-79717 Bucureşti
Telefon: 50 76 80, int. 129

129035

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ROMÂNĂ

Anul XL 1991 Nr. 1–2
ianuarie–aprilie

SUMAR

ANDREI AVRAM, Valoarea fonetică a literei *e* în *Fragmentul Todorescu* și problema închiderii lui [e] în poziție nazală 5
MIOARA AVRAM, Un vechi sens religios al verbelor *(a) semna, (a) însemna* și etimologia lui *(a se) sineca* 11
ANDREI BANTAȘ, Pornind de la *A* (II). Substantive „numărabile" și „nenumărabile" 19
VIOLETA BARBU, Preliminarii la studiul naționalizării serviciului divin: principalele versiuni românești ale *Simbolului credinței* (1650–1713) 25
OLIMPIA BERCA și EUGEN DORCESCU, O posibilă taxinomie a rimei 33
LIA BRAD-CHISACOF, Un filolog grec în Țara Românească la jumătatea secolului al XIX-lea 39
GH. CHIVU, Prepozițiile *pentru* și *printru* în secolul al XVI-lea 45
V. GURUIANU, Datarea celui mai vechi manuscris românesc al *Fiziologului* 49
ION IONESCU, Termeni de cultură creștină daco-romană 57
ALEXANDRU MAREȘ, Considerații pe marginea unei criptograme 65
GERNOT NUSSBÄCHER, Tipărituri românești menționate într-un act de partaj din 1585 73
MARIUS SALA, Originea rom. *leu* 79
ANDRA ȘERBĂNESCU, Structuri retorice și organizare sintactică în *Manuscrisul de la Ieud* 85
LAURA VASILIU, Sufixele *-ară* și *-are* 91

47891
47891

LR, XL, nr. 1–2, p. 1–96, București, 1991

Consiliul de conducere al revistei noastre împreună cu cercetătorii specialiști în filologie românească veche din Institutul de Lingvistică București au satisfacția de a dedica numărul de față lui ION GHEȚIE, om de știință reputat, cunoscut pentru remarcabilele sale studii de lingvistică și filologie românească și pentru îndrumarea multor cercetători în aceste importante domenii.

Andrei Avram

VALOAREA FONETICĂ A LITEREI *e* ÎN *FRAGMENTUL TODORESCU* ȘI PROBLEMA ÎNCHIDERII LUI [e] ÎN POZIȚIE NAZALĂ

Chestiunile de cronologie (relativă și absolută) legate de închiderea lui [e] în poziție nazală au constituit obiectul a numeroase controverse. S-a susținut, pe de o parte, că literele *ę* și *e* folosite, în unele texte vechi, pentru a se nota, într-o serie de cuvinte, vocala pe care o continuă actualul [i] în poziție nazală corespund sunetului [e] (și fonemului /e/), iar, pe de altă parte, că aceleași litere nu redau realitatea fonetică (și fonologică), sunetul în cauză fiind [i]. Unele dintre divergențele de opinii derivă din recunoașterea, respectiv, nerecunoașterea intervenției în procesul închiderii a unor factori contextuali alții decît poziția nazală.

Spre deosebire de Al. Rosetti [1], care crede că transformarea $e^n > i^n$ [2] este, în t o a t e cuvintele (și în t o a t e graiurile dacoromâne) anterioară apariției primelor texte românești, unii cercetători sînt de părere că închiderea lui [e] în poziție nazală s-a produs mai tîrziu în anumite cazuri. De exemplu, Alexandru Philippide [3] susține că „*én* în poziția *-e* (cu *e* adecă în silaba următoare) a suferit schimbarea relativ tîrziu, căci încă în limba veche se găsesc numeroase exemple de *béne*, *céne* (pronume), *cuvénte*, *dénte*, *fierbénte*, . . . *duménecă*, *véndecă*, *vénerea*". Conform părerii altor cercetători, printre care se numără I.-A. Candrea [4], pentru a explica situația din perioada primelor texte românești — cînd de la vechiul [e] în poziție nazală nu se ajunsese încă la [i] în unele cuvinte [5] —, trebuie să ținem seamă atît de segmentul fonetic care se afla după [e] (prezența unei vocale prepalatale și, în plus, prezența, respectiv, absența unei consoane între această vocală și nazala precedentă; cf. lat. *mentem* și *bene*), cît și de natura consoanei (labială sau nelabială) care preceda vocala devenită [i] în limba actuală (cf. lat. *mentem* și *dentem*). O. Densusianu — care nu crede că a jucat un rol deosebirea dintre consoanele labiale și cele nelabiale — a arătat, printre altele, că, în cuvintele

[1] *Istoria limbii române*. I. *De la origini pînă la începutul secolului al XVII-lea*. Ediție definitivă, [București], 1986, p. 453—456, 661—662 (vezi pasajele de la p. 453—454 pe care le reproducem mai jos).

[2] Din motive de comoditate, utilizăm această formulă pentru a indica transformarea în [i] a lui [e] în poziție nazală, precum și schimbarea asemănătoare prin care de la vocala nazală veche slavă *ę* s-a ajuns, în împrumuturile românești, la [i] urmat de consoană nazală.

[3] *Originea românilor*. Volumul al doilea. *Ce spun limbile română și albaneză*, Iași, 1927 p. 37. Vezi și G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iași, 1980, p. 403.

[4] *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește*. Ediție critică. [I. *Introducerea*], București, 1916, p. CXXXII—CXXXIV.

[5] După I.-A. Candrea, *op. cit.*, p. CXXXII, vocala în discuție ar fi fost „diferită de *e* și *i*, oarecum intermediară între aceste două sunete".

L R, XL, nr. 1—2, p. 5—10, București, 1991

paroxitone, vocalele latinești *ĕ* și *ē* nu au fost tratate la fel înainte de [n] intervocalic urmat de [e], în sensul că *ĕ* s-a închis mai devreme decît *ē* (cf. lat. *bĕne* și **mēne*[6]). Menționăm, în sfîrșit, că ambii savanți precitați au remarcat rolul jucat de un factor contextual accentual: în cuvintele proparoxitone [e] urmat de [n] intervocalic s-a închis mai tîrziu decît în cuvintele paroxitone (cf. lat. *uĕneris* și *uĕnit*).

Examinarea grafiei cîtorva dintre primele texte românești ne-a condus la concluzia că în secolul al XVI-lea existau graiuri în care transformarea $e^n > i^n$ nu se produsese încă în toate cuvintele. Plecînd de la regulile formulate de I.-A. Candrea și de la cele — diferite — stabilite de O. Densusianu, am descris în felul următor condițiile în care e^n sub accent s-a menținut pînă relativ tîrziu în poziție palatală, după consoane labiale:

„a) în cuvintele proparoxitone, indiferent dacă după [n] urmează sau nu o consoană (*uenimus*, ca și *uendimus*) și indiferent dacă la origine vocala este [ę] sau [ę] (*uēnimus*, ca și *uĕneris*);

b) în paroxitone, cînd după [n] urmează o consoană, indiferent de gradul de deschidere al vocalei originare (*uēndit*, ca și *mĕntem*);

c) în paroxitone, cînd după [n] urmează o vocală, numai cînd [e din grupul [en] provine din [ę] (** mēne*, *uēnit*, spre deosebire de *bĕne*, *uĕnit*)" [7].

În lucrarea noastră la care trimitem aici ne-am bazat pe date furnizate exclusiv de texte cu grafie chirilică. Ne propunem acum să verificăm dacă concluzia noastră este sau nu confirmată de ceea ce ne oferă un text scris cu litere latine; este vorba de *Fragmentul Todorescu*, nu demult editat și studiat de Ion Gheție [8]. Această verificare merită să fie făcută nu numai datorită însuși faptului că, în principiu, orice sporire a cantității datelor interpretate poate contribui la întărirea unei argumentări, ci și din alte două motive.

Mai întîi, întrucît în discuțiile asupra valorii unor litere în primele noastre texte a fost invocată tradiția grafică [9], prezintă interes răspunsul la întrebarea dacă unele dintre explicațiile date folosirii literei chirilice **ѣ** ca echivalent al vocalei care, după unii cercetători, ar fi fost [i] devin mai plauzibile — sau dimpotrivă — în lumina faptelor întîlnite într-un text scris cu litere latine, deci raportabile, eventual, la o tradiție grafică diferită de cea a scrierii cu chirilice și, în secolul al XVI-lea, mai puțin consolidată decît aceasta.

În al doilea rînd, dat fiind că în grafia *Fragmentului Todorescu* pot fi identificate, cu certitudine, efectele a ceea ce s-ar putea numi o ten-

[6] Ovide Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*. Tome second. *Le seizième siècle*, Paris, 1914—1938, p. 65—66; pentru problema transformării $e^n > i^n$ sub toate aspectele ei vezi și p. 19—21, 67—68, 103, 119.

[7] Andrei Avram, *Contribuții la interpretarea grafiei chirilice a primelor texte românești*. Extras din „Studii și cercetări lingvistice" XV (1964), fasc. 1—5, București, 1964, p. 32—33.

[8] *Fragmentul Todorescu*. Text stabilit, studiu filologic, studiu lingvistic și indice, în volumul colectiv *Texte românești din secolul al XVI-lea*... Coordonator Ion Gheție, [București], 1982, p. 259—364. După cum se arată în amplul studiu filologic care însoțește textul, acesta a fost tradus din maghiară de un român cunoscător al limbilor maghiară și latină (p. 281) și a fost tipărit la Cluj (p. 270), în intervalul 1571—1575 (p. 272).

[9] Vezi, de exemplu, Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 404, 444—446.

dință latinizantă [10], distribuția literelor *e* și *i* (sau *y*) dobîndește, în anumite situații, o semnificație aparte, asupra căreia vom atrage atenția mai jos.

Iată cum este redată în scris vocala corespunzătoare actualului [i] în poziție nazală în cuvintele a căror înfățișare grafică este susceptibilă de a fi adusă în discuție atunci cînd se pune problema de a se stabili cronologia transformării $e^n > i^n$:

Într-un singur cuvînt, *credință*, vocala la care ne referim este notată atît *i* (de 9 ori), cît și *e* (de 2 ori). După părerea noastră, nefiind precedată de labială, vocala prepalatală semideschisă devenise [i] cu mult înainte de secolul al XVI-lea (mai exact spus, [i] este de dată română comună). Cum se explică atunci prezența — nejustificată fonetic — a literei *e* precedată de *d* în *credentze* (sg.), *kredentza*? S-ar putea ca traducătorul să fi scris astfel cuvîntul, în două locuri, sub influența unor forme ale verbului, din aceeași familie, în care, tot după *d*, litera *e* apare cu valoarea de [e] (în text sînt atestate *crede*, *credem*, *credeți*); este posibil însă și să avem a face cu simple greșeli de tipar (acestea sînt „destul de numeroase" în *Fragmentul Todorescu* [11]). Amîndouă aceste explicații sînt, credem, preferabile față de aceea potrivit căreia traducătorul ar fi făcut o apropiere între cuvîntul *credință* și etimonul lui, care nu este atestat (lat. **credentia*).

În cuvîntul *învinge* (apare o singură dată) vocala în poziție nazală este notată *i*, deci altfel decît ar fi fost de așteptat conform regulilor pe care le-am stabilit. Plecîndu-se de la acest caz, s-ar putea susține, în principiu, că în textul avut în vedere, *i* ca echivalent al unui mai vechi [e] în poziție nazală este „indicele de evoluție fonetică" [12]. Dată fiind însă tendința latinizantă despre care am mai vorbit, socotim că sîntem mai aproape de adevăr propunînd o altă explicație: vocala accentuată din *ua envingse* „va învinge" era [e], dar ea a fost notată *i* după modelul prototipului latin (*uincere*) al verbului românesc.

Cu excepția lui *credință*, toate cuvintele în care mai vechiul [e] accentuat în poziție nazală corespunzător actualului [i] era precedat de consoane nelabiale sînt scrise cu *i* (sau, mai rar, cu *y*) ca echivalent al acestei vocale; iată lista lor: *cine* (de 7 ori), *deplină*, *părinților*, *prind*, *sine*, *timpul*, *tinde*, *tine* (de 13 ori). După consoană labială literele *i* (de 4 ori) și *y* (de 2 ori) apar în adverbul *bine* și în substantivul articulat *binele*. Am menționat, cu alt prilej [13], faptul că în unele dintre primele texte românești scrise cu litere chirilice vocala accentuată din cuvîntul *bine* (< lat. *bĕne*) nu este notată niciodată ѣ și că în *Codicele Voronețean* deosebirii dintre vocalele latinești *ĕ* și *ē* din formele *uĕnit* (prezent) și *uēnit* (perfect) îi corespunde opoziția grafică (reflectînd o opoziție fonologică) între literele ѣ și ѣ: forma românească de prezent este scrisă

[10] I. Gheție, *op. cit.*, p. 281—282: traducătorul „stabilise în prealabil unele relații de ordin etimologic între cuvintele românești și cele de origine latină din care acestea descindeau"; la p. 282 sînt citate numeroase „forme care demonstrează în mod neîndoielnic că, scriind cuvintele respective, traducătorul a avut înaintea ochilor etimoanele latinești corespuzătoare": *am afflot*, *sze auskultem*, *bona*, *hommu*, *peccate* etc.

[11] *Ibidem*, p. 296.

[12] Cf. Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 410.

[13] În lucrarea noastră citată, p. 26—28.

вї·↑ре, iar cea de perfect simplu ве·↑ре [14]. Neîndoielnic, și în formele scrise *bine*, *byne*, *binele*, *bynele* (unde vocala accentuată este precedată de labială), ca și în toate celelalte forme din *Fragmentul Todorescu* menționate în acest alineat, literele *i* și *y* notează pe [i], ceea ce este în perfectă concordanță cu regulile prezentate mai sus.

Exclusiv *e* este notată vocala în poziție nazală din formele *cuvinte* (de 3 ori [15]), *cuvintelor*, *semințe*, așadar după litere corespunzătoare unor consoane labiale. Împreună cu aceste forme trebuie grupat pluralul *sfinte* (în 2 locuri *szuente* [16], într-un loc *szuẽte*), cu secvența vocală prepalatală + [n] provenită din vocala nazală slavă *ę*; aici, ca și în cuvintele de origine latină în care vocala [e](< lat. *ĕ* și *ē*) era precedată de labială și urmată de grupul nazală + consoană (urmat, la rîndul lui, de [e] sau de [i]), la [i] din prima silabă s-a ajuns mai tîrziu decît în *bine*, *cine*, *dinte*, *plin*(*ă*), *grindă* etc.

Făcînd o statistică a grafiilor *e* și *i* (sau *y*) în cuvintele și în contextele care ne interesează aici, constatăm că [i] este notat *e* numai în 2 din 43 de cazuri (*credentze*, *kredentza*), iar vocala care după părerea noastră era [e] este notată o singură dată *i* (în *ua envingse*) și de 8 ori *e* (în *kuuente*, *kuuẽte*, *kuuentelor*, *szementze*, *szuente*, *szuẽte*). Așadar, dacă admitem valabilitatea regulilor prezentate mai sus cu privire la cazurile în care transformarea $e^n > i^n$ s-a produs relativ recent și sîntem de acord cu interpretările conform cărora în graiul reflectat de *Fragmentul Todorescu* vocala accentuată din *bine*, *cine*, *prind* etc. era [i], iar cea din *învinge*, *cuvinte*(*lor*), *semințe*, *sfinte* era [e], înseamnă că, în acest text, grafia concordă cu aceste reguli (și corespunde realității fonetice și fonologice) în 49 din totalul de 52 de cazuri.

La prima vedere, acceptîndu-se explicația potrivit căreia *i* din *ua envingse* este o grafie latinizantă, s-ar putea susține că trebuie să explicăm în același fel pe *e* care notează vocala accentuată din formele scrise *kuuente*, *kuuẽte*, *kuuentelor*, *szementze*. Un efect al tendinței latinizante ar putea fi însă recunoscut cel mult în ultima dintre formele citate. Din motive de ordin semantic, ni se pare exclus ca traducătorul textului să fi făcut vreo apropiere între *cuvînt* (respectiv, *cuvinte*, *cuvintelor*) și lat. *conuentum* și, în consecință, să fi notat *e* o vocală care în graiul său era [i]. Pe de altă parte, se înțelege că prezența literei *e* după *u* corespunzător unei labiale în *szuente*, *szuẽte* nu poate fi pusă în legătură nici cu *e* din vreun cuvînt latinesc, nici cu litera care ar fi notat, în forma scrisă a

[14] *Ibidem*, p. 32. Vezi și O. Densusianu, *op. cit.*, p. 65—66: „une forme telle que *bine* apparaît habituellement écrite de cette manière (dans CV. et PS., qui donnet purtant *dume(n)recă*, *me(n)re*, etc., on ne trouve aucun exemple de *be(n)re*); la même remarque s'applique à *vine* < *vĕnit* pour lequel nous ne pouvons non plus citer aucun cas de graphie avec *e*". Este clar că descrierea condițiilor în care [e] accentuat în poziție nazală se păstra ca atare în limba veche nu poate fi redusă la menționarea prezenței unui [e] în silaba următoare (vezi, de exemplu, afirmația lui A. Philippide reprodusă la începutul acestui articol).

[15] Includem aici și forma scrisă *kuuẽte*, unde tilda ține locul unui *n* (vezi I. Gheție, *op. cit.*, p. 296).

[16] După cum era și firesc, am utilizat glosarul alcătuit de I. Gheție, în care sînt reproduse toate formele din text, însoțite de indicațiile gramaticale de rigoare. Menționăm că *sfinte* (pl.), scris cu *e* în prima silabă, apare nu numai la p. $2^v/3$ și $2^v/21$, ci și la p. $2^r/23$: *kuuente szuente*; datorită unei scăpări, *szuente* de la p. 2^r (transcris *svente*) a fost grupat, în glosar, împreună cu *szuente* (sg.) de la p. $3^v/11$ (transcris *svîntă*).

etimonului cuvîntului românesc, segmentul fonetic devenit [en] și, ulterior, [in] (cf. v. sl. **скѧтъ**). De remarcat, în fine, că nu poate fi detectată nici o tendință latinizantă (în ce privește notarea vocalei al cărei timbru ne interesează) în grafia unor cuvinte ca *bine* (care se întîlnește, cum am mai spus, în 6 locuri), *părinte*, *timp*, *tinde*, deși legătura dintre acestea și prototipurile lor, lat. *bene*, respectiv, *parens*, *tempus*, *tendere* este cît se poate de evidentă pentru un român cunoscător al latinei. Așa stînd lucrurile, este imposibil să atribuim întîmplării faptul că grafia *e* apare tocmai după labiale în *cuvinte(lor)*, *semințe* și ea nu apare în atîtea alte forme (mult mai numeroase) în care (după labială în *bine*, după consoane nelabiale în alte cazuri) vocala prepalatală accentuată era, potrivit părerii noastre (și nu numai a noastre), [i].

Grafia **ѣ** (respectiv, *e*) ca echivalent al vocalei prepalatale în poziție nazală a fost explicată de Al. Rosetti [17] în felul următor: „În secolul al XVI-lea, *e* accentuat (+ *n*) trecuse la *i*: *cine*, *credință*, *cuvinte*, *din*, *ginere*, *mine*, *prin* etc. ... Cum se explică atunci notațiile cu *e*? Pornind de la grafiile mai frecvente, și anume de la acelea care interesează cuvinte ce revin foarte des în toate textele, ca: *din* < *de* + *în*, *dinainte* < *de* + *în* + *ainte*, *dintîi* < *de* + *întîi*, *prin* < *pre* + *în* etc. ... Cuvintele acestea sînt compuse; în secolul al XVI-lea, părțile lor componente erau reunite și *e* trecuse la *i*; dar sentimentul compoziției nu dispăruse; grafii ca *de*-ѣ(*n*) probează analizarea acestor cuvinte în părțile lor componente. Grafiile *den* sau *pren* se explică, deci, pornindu-se de la un stadiu precedent, cînd cuvintele acestea erau simțite ca fiind compuse. Pornindu-se de la *den*, *pren* etc., grafia cu *e* a fost aplicată și altor cuvinte: *credență*, *cuvente* etc.". După opinia noastră, această explicație nu poate fi acceptată. Este suficient să menționăm aici doar faptul că în *Codicele Voronețean*, unde apar grafii de tipul **коѣкѣнтѣ**, nu se scrie n i c i o d a t ă **ѣ** în compusele cu *de*, *pre*, *spre* [18], așa încît acestea n-au putut servi ca punct de plecare pentru folosirea, fără justificare fonetică, a literei **ѣ** în alte cuvinte. Am arătat însă [19] că se scrie **ѣ**, de exemplu, în *Psaltirea Hurmuzachi*, text în care este reprezentat un grai caracterizat prin menținerea lui [e] atît sub accent, după labială, în forme de tipul *cuvinte*, cît și în poziție neaccentuată (în cuvînt sau în frază), în *din*, *dintre*, *dintru*, *p(r)entru*, *prin*, *dinainte(a)*, *dinlăuntru(l)*, *dintîi*. Acest stadiu de evoluție fonetică este reflectat și de *Fragmentul Todorescu*: se scrie *den* (de 19 ori), *dentr-* (de 2 ori), *pren* (de 2 ori).

Grafia *e* în prepozițiile citate nu poate fi explicată prin faptul că acestea ar fi fost „simțite" ca alcătuite din *de* sau *pre* și *în* sau *întru*, căci, în conformitate cu o astfel de ipoteză, ar fi fost de așteptat să întîlnim grafii ca **deen* (de menționat că prepoziția *în* este scrisă de regulă *en* și o dată *enn*) sau, eventual, **dein*. Consecvența cu care se scrie (în 23 de locuri) *e* în prepozițiile *din*, *dintru*, *prin*, ca echivalent — credem, indiscutabil — al vocalei [e] în *Fragmentul Todorescu* poate fi invocată în sprijinul părerii că trebuie citită [e] și litera **ѣ** din **дѣ-ѧ**, **дѣ-ѧтрѕ** etc.

[17] *Op. cit.*, p. 453—454.

[18] Andrei Avram, *op. cit.*, p. 33.

[19] *Ibidem*, p. 33, 37.

Deşi recoltate dintr-un text de numai opt pagini, faptele examinate mai sus sînt concludente şi, ca atare, ele constituie un argument suplimentar în favoarea a ceea ce am afirmat altă dată în legătură cu cronologia transformării $e^n > i^n$. Ca şi repartizarea grafiilor ї (sau и) şi ѣ în primele texte româneşti scrise cu chirilice, distribuţia literelor *i* şi *e* în *Fragmentul Todorescu*, ca echivalente ale unui mai vechi [e] în poziţie nazală, devenit [i] în limba actuală, este cu mult mai puţin haotică decît ar putea să pară [20].

August 1990

Institutul de Fonetică şi Dialectologie
Bucureşti, str. Nikos Beloiannis nr. 25

[20] Cu privire la textele scrise cu litere chirilice cf. I.-A. Candrea, *op. cit.*, p. CXXXV: „În manuscrisele rotacizante ca şi în celelalte texte din veacul al XVI-lea confuziunea între *en* (*ən*) şi *in* e foarte frecventă" (prin *ə* se notează ceea ce autorul consideră a fi fost un sunet intermediar între [e] şi [i]).

Mioara Avram

UN VECHI SENS RELIGIOS AL VERBELOR *(A) SEMNA, (A) ÎNSEMNA* ŞI ETIMOLOGIA LUI *(A SE) SINECA*

1. Existenţa în limba română veche a verbului (*a*) *semna* — pe care unii cercetători îl consideră doar omonim cu actualul *semna* „a iscăli" [1], în timp ce alţii vorbesc de o singură unitate lexicală, cu o istorie mai complicată [2] — este cunoscută din dicţionare [3], indice sau glosare ale unor ediţii de texte din secolul al XVI-lea [4] şi al XVII-lea [5], precum şi din lucrări de istorie a limbii [6]. Sensurile lui nu sînt însă la fel de bine cunoscute. Descrierile semantice de pînă acum — inclusiv cea mai amplă dintre ele, cuprinsă în fascicula din DLR [7] recent apărută — omit un sens care mi se pare important, iar această omisiune nu provine numai din neglijarea unor atestări, ci în primul rînd din interpretarea inadecvată a unor contexte.

Astfel, Al. Mareş [8], în studiul consacrat limbii *Liturghierului* lui Coresi, menţionează verbul *semna* în lista de „Cuvinte care prezintă forme sau sensuri diferite de cele actuale a) Elemente latine", atribuindu-i sensul „a face semn, a însemna" în citatul *să ia preutul în mîna stîngă amu prescurea, iară în dereapta sfînta copie şi să o semneaze de trei ori desupra scriptur[i]ei* [9] (p. 3^{v}/10—14). După părerea mea, sensul real al

[1] Vezi cele două articole, *semna*[1] şi *semna*[2], din CADE.

[2] Vezi dicţionarul lui A. Scriban şi DLR tomul al X-lea, partea a 3-a din *Litera S*, Bucureşti, 1990 (unde pentru două sensuri moderne se dă o etimologie specială: „după fr. *signer*"). Unele dicţionare înregistrează verbul numai cu sensul modern „a iscăli" (DM, MDE, DEX, *Scurt dicţionar etimologic al limbii moldoveneşti*).

[3] TDRG, Scriban, DLR.

[4] *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII traduse din slavoneşte*, ediţiune critică de I. - A. Candrea, II, Bucureşti, 1916; *Tetraevanghelul tipărit de Coresi Braşov 1560—1561...*, ediţie alcătuită de Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1963; *Palia de la Orăştie 1581—1582...*, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, 1968; *Liturghierul lui Coresi*. text stabilit, studiu introductiv şi indice de Al. Mareş, Bucureşti, 1969; *Codicele Voroneţean*, ediţie critică de Mariana Costinescu, Bucureşti, 1981; *Texte româneşti din secolul al XVI-lea...*, ediţii critice de Emanuela Buză, Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Ion Gheţie, Alexandra Roman Moraru, Florentina Zgraon, coordonator Ion Gheţie, Bucureşti, 1982.

[5] Mihail Moxa, *Cronica universală*, ediţie critică de G. Mihăilă, Bucureşti, 1989; *Noul Testament* tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către Simion Ştefan, mitropolitul Transilvaniei, reeditat după 340 de ani din iniţiativa şi purtarea de grijă a Prea Sfinţitului Emilian, Alba Iulia, 1988; M. Gaster, *Chrestomaţie română*, vol. I—II, Bucureşti, 1981.

[6] Ovide Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, II *Le seizième siècle*, Bucureşti, 1914—1938, p. 500; Al. Rosetti, B. Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*, vol. I *De la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea*, ediţia a doua, Bucureşti, 1971, p. 251; Ion Gheţie, *Baza dialectală a românei literare*, Bucureşti, 1975, p. 235.

[7] Vezi nota 2.

[8] *Lucr. cit.*, p. 101.

[9] Corectat după textul ediţiei. Pasajul continuă cu *a prescuriei, grăiască: „În*[tru] *pomeana Domnului şi Dumnezeu şi mîntuitoriul nostru Isus Hristos". De tr*[ei] [*or*]*i.*

LR, XL, nr. 1—2, p. 11—18, Bucureşti, 1991

verbului în discuție este aici „a face semnul crucii asupra unui obiect" sau „a binecuvînta făcînd semnul crucii". Dacă în fraza reprodusă — unica citată ca argument în studiu — complementul este numele unui obiect de ritual neînsuflețit (copia), celelalte două trimiteri din indicele de cuvinte al ediției ajută la identificarea unor pasaje în care complementul verbului, cu același sens, este un nume de ființă (diaconul). Iată contextele, mai largi, care sînt și mai explicite decît primul : *După aceaia să-ș pleace diaconul capul său preutului, să-ș ție urariul său cu trei deagete a mîiniei dereapte, să grăiască* : „*Vreamea e a face Domnului, Doamne blagoslovește*". *Preutul să semneaze el, grăiască* : „*Blagoslovit Domnul nostru pretutindenea, acmu și pururea și în veaci de veac*" (11^{r}/14) și *Cîntînd, să grăiască troparele rîndului și, cînd va veni apoi, să grăiască diaconul cătră popa cu capul plecat și urariul cu dereapta să ție, cum de multe ori am zis* : „*Blagoslovește, despuietoare, vremea de trei ori sfîntul*". *Și popa să semneaze, el grăiască* : „*Că sfînt ești Dumnezeul nostru și ție mărie tremitem, tatăl și fiiul și sfîntul duh și acmu și pururea și în veacii de veac*" (16^{v}/19 — 17^{r}/1); de remarcat aplicarea nejustificată a unei punctuații diferite în segmentele identice (*preutul/popa*) *să semneaze el grăiască*.

Cu același sens cred că avem a face în citatul *Iară sv[î]ntul sămnîndu-l cu sămnul sv[i]ntei cruci, zise*. DOSOFTEI, V.S. octombrie 89^{v}/9, pe care DLR s.v. *semna* îl plasează la sensul I 1 „a însemna" [10].

Desigur că sensul „a face semnul crucii (asupra cuiva sau a ceva)" poate fi subordonat sensului general „a face un semn", ca un aspect particular al lui, dar acest sens special merită să fie relevat cu atît mai mult cu cît reprezintă o asemănare, pierdută ulterior, cu latina tîrzie și cu alte limbi romanice [11] : sensul „a(-și) face cruce" este atestat pentru lat. *signare* de la Tertullianus și Lactantius, fiind moștenit de cîteva limbi romanice — italiana, franceza, provensala, vechea spaniolă și retoromana (engadina de sus) —, dintre care unele au dezvoltat diverse alte sensuri religioase, ca „a binecuvînta" (sens cu care *signare* a fost împrumutat din latina eclesiastică și de germ. *segnen*, basc. *ziñatu*), „a vindeca făcînd semnul crucii și spunînd anumite rugăciuni" sau „a boteza", și figurate, ca „a se minuna" (cf. rom. *a se cruci*) [12].

Dar în ce privește etimologia lui *semna*, numai S. Pușcariu [13], O. Densusianu [14], W. Meyer-Lübke [15] și W. von Wartburg [16] prezintă ferm

[10] Fără trimiterea de rigoare la un anumit sens al acestui verb polisemantic; o definiție similară se dă și pentru sensul III 2.

[11] Semnalarea de față completează, cu un aspect pur semantic, asemănările lexicale dintre vechea română și alte limbi romanice pe care le-am discutat în *L'ancien roumain et les autres langues romanes*, în *Actes du XVIIIe Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes, Université de Trèves (Trier) 1986*, vol. I, Tübingen, 1991.

[12] Pentru atestările latinești și răspîndirea romanică vezi FEW, vol. al XI-lea, fasc. 96, *si — situs*, Basel, 1964, s. v.

[13] *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*, Heidelberg, 1905, s. v. *semnez* (1578).

[14] *Loc. cit.*

[15] REW^{3} 7905.

[16] FEW s. v.

acest cuvînt drept urmaşul lat. *signare*, în timp ce DLR [17] (indirect I.-A. Candrea [18], H. Tiktin [19], Al. Graur [20]) îl consideră derivat românesc din *semn*, iar A. Scriban [21] şi A. Cioranescu [22] admit ambele posibilităţi. Oricît de dificilă este în principiu tranşarea problemei dacă un cuvînt analizabil este moştenit ca atare sau format pe teren românesc dintr-o bază şi un afix moştenite [23], mi se pare că verbul *(a) semna* face parte din categoria cuvintelor la care se pot aplica eficient mai multe criterii : paralelele romanice (it. *segnare*, sard. (log.) *sinnare*, v.fr. *seignier* (mod. *signer*), prov. *senhar*, cat. *senyar*, sp. (arag.) *señar* (lit. mod. *signar*), port. *senhar/sinar*) [24], un corespondent în limba albaneză (*shënjoj*) [25] şi existenţa cuvîntului în două dialecte româneşti sud-dunărene (ar. *semnu* şi *simnedz* [26], ir. *semn* [27]); pentru poziţia verbului *signare* în latina tîrzie cf. şi împrumutarea lui în germană şi în bască anume cu sensul religios menţionat. Evident, în română cuvîntul nu a fost moştenit numai cu sensul religios ; un argument puternic în favoarea conservării verbului este şi sensul concret legat de terminologia pastorală „a aplica un semn (de proprietate) animalelor" [28].

În condiţiile în care se acceptă descendenţa rom. *semna* din lat. *signare*, semnalarea sensului religios din limba română veche corectează afirmaţia din FEW s.v. [29] cu privire la soarta romanică a lat. *signare* în sensul „ a face semnul crucii (mai ales asupra cuiva sau asupra a ceva)", adăugînd vechea română la lista idiomurilor romanice care au preluat acest sens.

2. Vechiul verb moştenit *(a) semna* a fost de timpuriu concurat de derivatul său prefixal *(a) însemna*, sensurile acestor două cuvinte fiind în majoritatea lor comune. Spre deosebire de situaţia constatată pentru *(a) semna*, la *(a) însemna* DA relevă, sub II 1⁰ : „Tranz. A pune pe cineva s. ceva un semn caracteristic (după care să poată fi eventual recunoscut

[17] Vezi nota 2.

[18] CADE s. v. *semna* [1], dat fără etimologie.

[19] *Lucr. cit.* s. v., de asemenea fără etimologie.

[20] *Corrections roumaines au REW*, în BL V, 1937, p. 113: etimologiei latineşti date de W. Meyer-Lübke îi aduce obiecţia că *semna* s-ar putea să nu fie vechi.

[21] S. v. *semnez* dă etimologia „d[in] *semn* ori lat. *signare*", dar pare să încline pentru ultima ipoteză, căci s. v. *însemn-ez* îl explică pe acesta „din mai vechiu[l] *semnez* d[in] lat. *signare*".

[22] *Diccionario etimológico rumano*, La Laguna, 1960, s. v. *semn*; etimologia pare a fi comună pentru *semna* (vezi trimiterea la REW 7905) şi pentru *însemna* (vezi trimiterea la Rosetti, I, 173 şi la corespondentele romanice prefixate).

[23] Vezi Marius Sala, Jana Balacciu-Matei, *Derivate sau moştenite?*, în SCL, XXXIV, 1983, nr. 4, p. 311—313; I. Coteanu şi Marius Sala, *Etimologia şi limba română*, Bucureşti, 1987, p. 97—102.

[24] Vezi REW [3] şi FEW.

[25] Vezi Puşcariu, *loc. cit.*, în grafia *šeńoń*.

[26] Id., *ibid.* Vezi şi T. Papahagi, DDA, care, s. v. *semnu* [2], optează pentru etimologia lat. *signare*; cf. în aceeaşi lucrare ar. *simnător* şi *simnîtor* s. n. „pecete de lemn avînd imaginea crucii cu care se marchează prescura", explicate din lat. *signatorium*.

[27] Vezi Puşcariu, *loc. cit.*

[28] Sens atestat pentru lat. *signare* la Palladius şi existent la reflexul sard *sinnare*: vezi recenzia lui G. Giuglea la Max Leopold Wagner, *Das ländliche Leben Sardiniens im Spiegel der Sprache*, Heidelberg, 1921, în DR II, 1921—1922, p. 821—822.

[29] „În acest sens el continuă să trăiască în it. *segnare*, v. sp. *sinar* (Cid) şi în galoromanică (...). Şi engadinul de sus *siner aint* „a cununa, a binecuvînta (o pereche)" se bazează, desigur, pe acest sens, adverbul fiind o redare a prefixului din germ. *einsegnen*".

s. găsit ușor), a marca; cf. înfiera, încresta", cîteva (sub)sensuri speciale religioase, pe care le consideră, probabil, mai mult sau mai puțin contextuale, din moment ce nu le definește, ci grupează după mențiunea „(Bis., în tot felul de locuțiuni, privitoare la diferite « semne » sacrale)" o serie de citate ilustrative cu glosări particulare în textul lor sau în paranteză: *L-ai însămnatu-l cu unsoare sfîntă* [= l-ai miruit]. DOSOFTEI, PS. 56. *Svnta să însămnă cu svnta cruce* [= își făcu cruce, cf. fr. *se signer*] *și-ntră în mijlocul focului.* id. V.S. 5. *Sfîntul, însemnîndu-l la frunte cu semnul crucii* [= făcînd semnul crucii deasupra frunții lui] *îi zise* ... MINEIUL (1776) 160r/1. [La începutul botezului] *preotul ... însemnează pruncul, adecă îi dă sau îi pune un nume, care-i remîne apoi pentru toată viața.* MARIAN, NA. 179. *Atunci Stanciul îl chiema Și-ntru popă-l însemna* [= îl făcu popă], *Și cum l-a-nsemnat, Nume i-a și dat Părinte Mangul.* TEODORESCU, P.P. 263.

S-ar părea că pentru sensul „a(-și) face cruce" al verbului (*a*) *însemna* cea mai veche atestare provine de la Dosoftei, anume din textul în care se întîlnește și (*a*) *semna* cu același sens. De fapt, acest sens a lui (*a*) *însemna* este și el mai vechi decît rezultă din DA, putînd fi identificat în *Liturghierul* lui Coresi, într-un context foarte asemănător cu cele în care, cu cîteva pagini mai înainte, se folosise verbul (*a*) *semna*: *Și după aceaia cădelnița să puie, să meargă către popa și să-ș închine lui capul, să ție și urariul, grăiască*: „*Blagoslovește, despoietoare sfîntul apostol și dulcevestitoriul*", *cumu-i va fi numele evanghelistului. E preutul să însemne el, grăiască*: „*Dumnezeu derept ruga sfîntului apostol imę recă, să dea ție grai, dulce-vestind* ..." (20r/1).

Cu privire la etimologia verbului prefixat (*a*) *însemna* părerile sînt mai împărțite decît în cazul verbului simplu (*a*) *semna*, întrucît explicației directe din lat. *insignare* [30] (Meyer-Lübke [31], Rosetti [32], Wartburg [33]; și Pușcariu [34]?) i se opun sau i se alătură două explicații prin derivare pe teren românesc: prin prefixarea verbului *semna* (ca explicație exclusivă: Scriban [35]; combinată cu cea prin latină: DA) sau prin derivare parasintetică din substantivul *semn* (ca explicație exclusivă: Graur [36]?; combinată cu cea prin latină: DEX, *Scurt dicționar etimologic al limbii moldovenești*; Cioranescu [37]?); la acestea se adaugă absența precizării necesare din unele lucrări, care îl prezintă, mai mult sau mai puțin clar, ca derivat românesc fără a-i indica baza verbală sau substantivală (Tiktin [38], Candrea [39]). Și aici paralelele romanice (it. *insegnare*, fr. *enseigner*,

[30] Dat cu asterisc în majoritatea surselor, deși este atestat în latina tîrzie în glose, vezi Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, I *De la origini pînă la începutul secolului al XVII-lea*, ediție definitivă, București, 1986, p. 181 (trimitere la CGL II 284, 17) și Manlio Cortelazzo, Paolo Zolli, *Dizionario etimologico della lingua italiana*, Bologna, 1983, s. v. *insegnare*.

[31] REW[3] 4462.

[32] *Loc. cit.*

[33] FEW, vol. al IV-lea, fasc. 46, *indes — *izar -di*, Basel, 1952.

[34] *Loc. cit.*, *însemn(ez)* fiind tratat ca variantă a lui *semnez*.

[35] *Lucr. cit.*, s. v. *însemn -ez*.

[36] *Lucr. cit.*, p. 102; „*însemna* este poate făcut în română din *semn*".

[37] Vezi nota 22.

[38] *Lucr. cit.*

[39] *Lucr. cit.*

prov. *ensenhar*, cat. *ensenyar*, sp. *enseñar*, port. *ensinar*)[40] pot sprijini etimologia latinească, deşi pe plan semantic concordanţele sînt mai mici; ca deosebire faţă de limbile romanice apusene se remarcă în mod curent absenţa din română a sensului „a învăţa (pe altcineva)"[41], dar prezintă interes şi existenţa în română a sensului concret etimologic[42], precum şi a mai multor sensuri comune cu verbul neprefixat, între care şi a sensului „a(-şi) face cruce". Paralelele dialectale sud-dunărene sînt şi ele mai puţin concludente: cf. totuşi ar. *nsimnedzŭ*[43]. Pentru posibilitatea moştenirii unor dublete (cvasi)sinonime constituite dintr-un verb simplu şi altul prefixat pe baza celui dintîi există de asemenea exemple româneşti cu etimologia admisă ca atare[44]: *cinge* < *cingere* şi *încinge* < *incingere*; *frînge* < *frangere* şi *înfrînge* < **infrangere* (clas. *infringere*); *tinde* < *tendere* şi *întinde* < *intendere* etc. Iar pentru dublete (cvasi)sinonime în care unul dintre termeni este urmaşul lat. *signare* cu sensul discutat, iar celălalt o formaţie prefixată se pot invoca paralele romanice cu alte prefixe, mai ales cu *per-* (cf. fr. *seigner/signer* şi *parseigner*, *pres(e)ignier*, *primseignier* ...[45] sau sp. *signar* şi *persignar*[46]).

3. Între *(a) semna* şi *(a) însemna* există deosebiri în ce priveşte statutul şi ponderea sensului în discuţie din domeniul religios.

Semna este atestat în acest domeniu numai cu sensul tranzitiv „a face semnul crucii asupra cuiva sau a ceva", care poate fi interpretat şi ca „a binecuvînta"[47], avînd în vedere că în toate contextele subiectul este un preot sau un sfînt. *Însemna* are aparent mai multe sensuri religioase, care sînt, de fapt, dezvoltări sau aplicaţii speciale ale aceluiaşi sens „a face semnul crucii", atestat el însuşi nu numai tranzitiv cu obiect exterior, ci şi reflexiv; în această situaţie sînt în mod cert subsensurile „a mirui" şi „a face popă = a preoţi, a hirotonisi", ceva mai puţin sigur subsensul „a pune un nume (în cadrul ceremoniei botezului)", care, teoretic, ar putea fi legat nu de semnul crucii, ci de *semn* cu sensul învechit „denumire, titlu" (I 5⁰ în DLR s.v.), amintitor al faptului că lat. *signum* avea şi sensurile „prenume" sau „supranume distinctiv"[48].

Pentru *(a) semna* sensul religios „a face cruce" este învechit, atestat numai în secolul al XVI-lea şi al XVII-lea. Pentru *(a) însemna* acest sens este atestat nu numai în limba veche (secolele al XVI-lea—al XVIII-lea), ci pînă la sfîrşitul secolului al XIX-lea: în glosarea cuvîntului *(a se) sineca* de către episcopul Melchisedec[49], în 1884, prin *însemnatu-s-au*

[40] Pentru care vezi REW şi FEW, *loc. cit.*

[41] Vezi, de exemplu, FEW s. v.

[42] Vezi Al. Rosetti, *loc. cit.*, care discută cuvîntul în categoria „Termeni care au în română alt sens decît în celelalte limbi romanice".

[43] Vezi Papahagi, DDA.

[44] Deşi există unele rezerve de principiu: vezi I. Fischer, *Latina dunăreană. Introducere în studiul limbii române*, Bucureşti, 1985, p. 187 şi recenzia pe care am publicat-o în SCL XXXVII, 1986, nr. 3, p. 261.

[45] Pentru care vezi FEW s. v. *signare*.

[46] Vezi Real Academia Española, *Diccionario de la lengua española*, ediţia a XIX-a, Madrid, 1970.

[47] Vezi în FEW s. v. *signare* nota 3, la o glosare „a binecuvînta": „Binecuvîntarea se face adesea cu semnul crucii: de aceea cele două sensuri sînt uneori greu de distins".

[48] Vezi A. Ernout, A. Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, ediţia a IV-a, Paris, 1959—1960, s.v.

[49] În „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie", III, 1884, p. 383.

cu semnul sfintei cruci și în studiul etnografic al lui S. Fl. Marian *Nașterea la români*, 1892 (din care DA reproduce numai citatul de la p. 179 legat de ritualul botezului; cuvîntul apare și într-un pasaj de la p. 51—52 în contextul obiceiurilor de la naștere: *moașa care l-a rădicat, nemijlocit după ce l-a prins în mînă, i-a tăiat și legat buricul, zice. . .În fine, însemnîndu-l cu semnul s-tei cruci și zicînd de trei ori dupăolaltă: „în numele Tatălui și al Fiiului și al Sfîntului Duh, amin", îl spală cu apă călduță*).

De la ambele verbe cu sensurile discutate s-a format prin conversiunea supinului cîte un substantiv abstract, azi învechit, cu același sens, în unul și același text (Dosoftei, *Viața și petrecerea sfinților*) și în contexte aproape identice: *Numai cu sămnatul sv[i]ntei cruci s-au tămăduit.* DOSOFTEI, V.S. decembrie 70^{v}/5, în DLR s.v. *semnat*; *Numai cu-nsămnatul svtei cruci au tămăduit pre o femeae.* DOSOFTEI, V.S. 60, în DA s.v. *însemna*.

De la *însemna* s-au format încă două substantive abstracte: derivatul sufixal, azi învechit, *însemnătură*, cu același sens, în același text și într-un context asemănător ca *(în)semnat* ([Sfîntul] *acesta cu însămnătura svntei cruci marea au alintat.* DOSOFTEI, V.S. 3, în DA s.v. *însemna*), și derivatul popular convertit din infinitiv *însemnare*, atestat în același text în care apare și verbul cu sens corespunzător (*După slobozirea casei și însemnarea pruncului . . ., încep a veni . . . vecinele și prietenele.* MARIAN, NA. 135, în DA s.v. *însemna*; cf. și p. 179, 181) [50].

Așadar, și prin derivate poziția lui *(a) însemna* este mai puternică decît a lui *(a) semna*, iar statutul derivatelor este asemănător cu cel al verbelor de bază: unicul derivat al lui *(a) semna* este învechit, pe cînd între cele trei derivate de la *(a) însemna* figurează și un derivat atestat în limbajul popular din epoca modernă.

4. Revenind la verbele de bază ale acestor derivate substantivale, constatăm că limba a tolerat, cel puțin o vreme, sinonimia lor, care nu era supărătoare nici în același text (Coresi, *Liturghierul* sau Dosoftei, *Viața și petrecerea sfinților*). În această situație mi se pare că se poate pune problema reconsiderării etimologiei mult discutatului verb *a (se) sineca*, atestat în descîntece [51], cu semantică imprecisă sau/și controversată, variind între „a se trezi din somn", „a-și face cruce" și „a porni în grabă (de dimineață)". Pentru acest verb s-au propus nu mai puțin de șapte etimoane, dintre care un singur etimon slav, cu totul neconvingător (v.sl. *sŭničati* — V. Bogrea [52]), și șase latinești [53]: **signicare* (Pușcariu [54],

[50] Citatul de la p. 135 nu ilustrează, de fapt, unicul sens atribuit în DA substantivului: „actul religios prin care un copil își primește numele", ci se referă la momentul de după naștere cînd moașa face semnul crucii asupra copilului (cf. verbul *a însemna* în citatul de la p. 51—52, reprodus aici sub **3**); pentru sensul din DA sînt adecvate pasajele de la p. 179, 181 la care am făcut trimiteri, ele fiind legate de ceremonia botezului.

[51] Și în colinde? Vezi S. Pușcariu, *Limba română*, II *Rostirea*, București, 1959, p. 383.

[52] În DR I, 1920—1921, p. 473—474.

[53] Acestea au în comun structura unor derivate denominale cu sufixul *-icare*, ceea ce ar fi trebuit să atragă menționarea verbului *sineca* printre verbele neanalizabile (probabil) moștenite cu sufixul *-eca* în *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. al III-lea, *Sufixele*, 1. *Derivarea verbală* de Laura Vasiliu, București, 1989, p. 48. Vezi H. Mihăescu, *Sufixul -icare în latina vulgară*, în SCL. XXXVI, 1985, nr. 3, p. 233—236.

[54] *Probleme nouă în cercetările lingvistice* II, în „Convorbiri literare" XLIV, 1910, 3, p. 540 (reprodus în *Cercetări și studii*, ediție îngrijită de Ilie Dan, București, 1974, p. 55).

Meyer-Lübke[55], N. Drăganu[56]; Tiktin[57]?, I. Popinceanu[58]?, H. Mihăescu?), **sericare* < *serus* (G. Giuglea [59]), **sanicare* < *sanus* (D. Caracostea [60], V. Buescu [61], Cioranescu [62]), **exsomnicare* (Densusianu [63]; Graur [64]?), **senicare* < *senex* (Scriban [65]), deformare a rom. *mîneca* < *manicare* (J. Byck[66]). Explicaţia din lat. **signicare* — care este cea mai veche şi are cei mai mulţi adepţi — se bazează pe sensul comunicat de unele descîntătoare „a-şi face semnul crucii" [67]; ea a fost combătută cu diverse argumente, printre care şi acela al absenţei cuvîntului din textele româneşti vechi, în ciuda sensului său susceptibil de circulaţie (şi) în limbajul bisericesc. În această ordine de idei J. Byck [68] a susţinut că „pentru această noţiune limba noastră mai veche, ca şi cea de astăzi, folosea expresia *a-şi face cruce*, alături de care şi-a făcut loc şi *a se închina*".

În realitate, sinonimia pentru această noţiune este în limba română mult mai bogată, deşi nu se reflectă în nici un fel în dicţionarele de sinonime existente: pe de o parte, expresiile *a-şi face cruce* şi *a-şi face semnul crucii*; pe de alta, verbele *a se cruci*, *a se încruci* (*încrucia*) sau *a se încrucişa*, *a se închina*, *a se încresta*, *a se însemna* şi *a semna*, ultimele două uneori în formule tautologice de tipul *a (în)semna cu semnul crucii*. Dintre aceste sinonime, cele mai vechi sînt *a semna*, *a însemna* şi *a face cruce*, care sînt atestate toate trei în *Liturghierul* lui Coresi [69], după cum la Dosoftei, în *Viaţa şi petrecerea sfinţilor*, sînt atestate *a semna (cu*

[55] REW 3 7906.

[56] În DR IV, 1924—1926, 2, p. 743.

[57] *Lucr. cit.*, cu rezerva „dacă sensul [„a-şi face cruce"] e adevărat".

[58] *Religion, Glaube und Aberglaube in der rumänischen Sprache*, Nürnberg, 1964, p. 212: „noi înclinăm spre acceptarea originii din **signicare*".

[59] Într-o comunicare orală, la V. Bogrea, *loc. cit.*; în DR VI, 1929—1930, p. 657, este menţionată o comunicare publică din 1929 a aceluiaşi cercetător despre etimologia latinească (neprecizată) a lui *sineca*.

[60] *Mioriţa în Moldova, Muntenia şi Oltenia*, Bucureşti, 1924, p. 16.

[61] *Survivances latines en roumain*, în „Revue des études roumaines", I, 1953, p. 109—115.

[62] *Lucr. cit.*, s. v.

[63] *Limba descîntecelor*, în „Grai şi suflet" V, 1931, nr. 1, p. 150—151 (reprodus în *Opere*, ediţie îngrijită de B. Cazacu, V. Rusu şi I. Şerb, I, Bucureşti, 1968, p. 258—259).

[64] *Etimologii româneşti*, Bucureşti, 1963, p. 22, cu rezerve („dacă explicaţia lui Densusianu e justă: cuvîntul... ar fi un reprezentant al lat. **exsomnicare*, cu înţelesul de «a se scula devreme»"); în BL V, 1937, p. 113 era de părere că „sensul lui *sineca* nu este sigur" şi că etimologia din REW 3 7906 (lat. **signicare*) este „foarte îndoielnică".

[65] *Lucr. cit.*; redat eronat de Cioranescu, *loc. cit.*

[66] *Din istoria vocabularului românesc*, în LR VII, 1958, nr. 5, p. 25—26. Al. Graur, în *Etimologii româneşti*, p. 22, susţine, dimpotrivă, că „*a mîneca* «a pleca devreme» ar putea fi făcut după *sineca*".

[67] Vezi Melchisedec, *loc. cit.*, şi S. Fl. Marian, *Descîntece poporane române*, Suceava, 1886, p. 7; de asemenea, G. Coşbuc, *Descîntecul*, în „Familia", XXXVII, 1901, p. 289—291. După Puşcariu, „aproape involuntar ne vine în minte francezul *se signer* şi un prototip latin **signicare*" (*Cercetări şi studii*, p. 55).

[68] *Luer. cit.*, p. 25.

[69] De reţinut existenţa la Coresi a lui *a face cruce* (16[r]/7 şi 37[v]/17), căci în DA s. v. *cruce* cea mai veche atestare pentru *a (-şi) face cruce* este de la mijlocul secolului al XIX-lea (Pann)! Pentru prezenţa ei în *Cazania* lui Varlaam vezi J. Byck, *lucr. cit.*, p. 25.

semnul sfintei cruci), *a (se) însemna (cu sfînta cruce)* şi *a se încresta*, iar în *Mineiele* de la Rimnic *a însemna (cu semnul crucii)* şi *a-şi face semnul crucii*[70].

În această serie de sinonime era loc şi pentru *a (se) sineca*, a cărui absenţă din textele vechi, dacă nu e întîmplătoare, se poate explica printr-o circumscriere timpurie a cuvîntului la limbajul specializat al descîntecelor, fenomen legat şi de pierderea formei interne care a antrenat treptat slăbirea pînă la uitare a sensului iniţial. Absenţa lui *a (se) sineca* din textele vechi este compensată de prezenţa rudelor sale *a semna* şi *a (se) însemna*, sinonime parţiale care dovedesc continuitatea verbelor din familia lat. *signum*. Din punct de vedere fonetic, tratamentul *gn* > *n*, considerat de Puşcariu [71] drept o excepţie care ar indica proveniența occidentală mai tîrzie a acestui cuvînt, se pare că are totuşi paralele româneşti în aceeaşi poziţie pretonică : dr. *mărina* < *malignare* [72], ar. *tunăreţ* < **autumnaricius* [73]. În orice caz, consonantismul variantelor *sîmneca*, *sîmnica*, *simnica* nu pledează neapărat pentru un etimon cu *-mn-* de tipul **exsomnicare* [74] şi cu atît mai puţin pentru încrucişarea cu *mîneca* [75], ci reprezintă mai curînd o fază intermediară a evoluţiei *signicare* > *sineca* [76].

Chiar cînd nu este în măsură să ofere soluţii directe, lectura textelor vechi se arată generoasă în sugestii pentru (re)interpretarea corelată a unor fapte de limbă. În cazul de faţă, semnalarea unui sens vechi aduce noi lumini asupra importantului sector al terminologiei creştine de bază din limba română [77], redeschizînd şi discuţia asupra unei necunoscute din fascinantul limbaj al descîntecelor.

August 1990

Institutul de Lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret nr. 1

[70] *A-şi face semnul crucii* se întîlneşte în vol. al XII-lea, 1780, p. 26, într-un text corespunzător celui în care Dosoftei folosise formula *a se însemna cu sfînta cruce* (vezi mai sus, p. 14); textele respective sînt reproduse în *Crestomaţie romanică* întocmită sub conducerea acad. Iorgu Iordan, vol. al II-lea, Bucureşti, 1965, p. 42 şi 115. O atestare mai veche cu un secol se găseşte în catehismul tradus de Vito Piluzio (Roma, 1677, p. 2). În DLR s. v. *semn* cea mai veche atestare pentru *a-şi face semnul crucii* datează de la începutul secolului al XX-lea!

[71] *Cercetări şi studii*, p. 37 şi 55; notă la articolul lui N. Drăganu din DR IV, 1924—1926, 2, p. 743; *Limba română*, II *Rostirea*, *loc. cit.* şi p. 397.

[72] Vezi N. Drăganu, *loc. cit.*

[73] Vezi S. Puşcariu, notă la articolul lui N. Drăganu.

[74] Cum a susţinut O. Densusianu, *loc. cit.*

[75] Părere susţinută de J. Byck, *lucr. cit.*, p. 26; „rostirea *sîmnica* ... vine să sprijine, ca o fază intermediară, explicaţia propusă [din *mîneca*]".

[76] N. Drăganu, *loc. cit.*, considera varianta *simnica* un argument peremptoriu împotriva etimologiilor lat. **sericare* şi v. sl. *sŭničati*.

[77] Pentru care vezi I. Popînceanu, *lucr. cit.*, atît de puţin cunoscută la noi.

Andrei Bantaş

PORNIND DE LA *A* (II)
SUBSTANTIVE „NUMĂRABILE" ŞI „NENUMĂRABILE"

Continuăm observaţiile de lexicograf, de profesor de limbi străine şi de traducător (prin urmare de cercetător care foloseşte mai asiduu dicţionarele decît marele public) asupra vocabularului aşa cum apare prezentat în dicţionare — bilingve, precum şi monolingve — ale limbilor engleză şi română. Unele dintre observaţiile noastre constiuie o analiză a limbii române oglindită în dicţionarele noastre, dar privită cu ochii unui străin : traducător, student, filolog, profesor.

Ca o apreciere generală şi de suprafaţă, constatăm contradicţia care merge pînă la paradox în ceea ce priveşte învăţarea limbii engleze de către români şi de alţi vorbitori de limbi cu o flexiune mai bogată sau mai puţin bogată, deşi engleza are extrem de puţine forme flexionare şi deci paradigme.

Ca să luăm un singur exemplu (menţinîndu-ne în acest articol la sfera substantivului), faţă de limbile cu 3—6 declinări şi implicit forme multiple de plural, engleza înregistrează doar 8 substantive (şi compuselele lor) cu pluralul neregulat şi un număr „restrîns" de substantive cu plurale „străine" (fie din limbiile vechi, fie din cele moderne). Aceste plurale aberante citate în gramatici, chiar în cele de proporţii mai mari, sînt circa 100, ele fiind clasificate mai ales după declinările din latină şi elină. În realitate însă, un dicţionar mare al limbii engleze, cuprinzînd şi vocabularele specializate din domeniile medicinii, botanicii, chimiei, precum şi dicţionarele acestor domenii cuprind mii de substantive cu plurale latineşti şi greceşti, mai ales cele terminate în *-us*, *-um*, *-on*. Frecvenţa lor în unele limbaje specializate (şi uneori în paralel cu pluralele englezeşti/regulate în vorbirea curentă) modifică într-o oarecare măsură imaginea noastră despre limba engleză, sporindu-i dificultăţile tocmai pe linia pe care ea este considerată mai uşoară decît alte limbi şi, în consecinţă, înmulţind greşelile străinilor tocmai într-un domeniu în care ei se aşteaptă mai puţin.

Inversînd perspectiva (din greutăţile obiective întîmpinate ca traducător, lexicograf şi ca profesor de română pentru străini) şi trecînd în revistă observaţiile de natura analizei erorilor, constatăm că şi româna prezintă străinilor unele particularităţi şi le ridică dificultăţi în zone sau sub aspecte pe care noi şi lexicografii noştri le trecem cu vederea ori nu le considerăm demne de o analiză amănunţită. Unele comparaţii între engleză şi română ne mai pot spori acuitatea în perceperea unor dificultăţi neaştepate sau neluate în seamă.

De exemplu, noi, românii, nu ne punem problema pe care gramaticienii limbii engleze şi în ultima vreme şi lexicografii o tratează cu din

LR, XL, nr. 1—2, p. 19—24, Bucureşti, 1991

ce în ce mai multă atenție, dacă există anumite relații perceptibile — și susceptibile de a fi definite — între substantive și determinații sau modificatorii lor.

În engleză problema se pune în mod acut în special în legătură cu unele categorii de substantive din clasa celor n e n u m ă r a b i l e (cealaltă clasă importantă fiind a substantivelor n u m ă r a b i l e, adică obișnuite, care pot fi însoțite de determinanți numerici, așa cum sînt în aparență toate substantivele din alte limbi). În realitate e vorba de două probleme majore:

(1) În engleză clasele tradiționale de substantive sînt neomogene din mai multe puncte de vedere: în diverse studii despre „regimul gramatical" al substantivului am recurs la circa 12 criterii de analiză, ceea ce a motivat subclasificarea în 45 de categorii și subcategorii distincte din punctul de vedere al comportamentului gramatical, al „minicontextului" (prin extinderea clasificării Levițchi — vezi partea I a acestui articol — și a unor adaosuri făcute de gramaticieni engezi, care în ultimii ani au devenit mai sensibili la dificultățile străinilor).

(2) Pe de altă parte, o proporție crescîndă de substantive polisemantice, începînd chiar de la 2 sensuri, prezintă particularitatea că aceste înțelesuri diferite intră în clase sau cel puțin categorii diferite de comportament. Este evident că acestea complică lucrurile pentru cei ce învață limba engleză și, implicit, pentru profesori și lexicografi.

Pentru lexicografia bilingvă sursele de inspirație — adică dicționarele limbii engleze — au început (de fapt, acum aproape 50 de ani, dar cu mai multă seriozitate și aplicație, cu mai multă preocupare pentru străini în ultimii 15 ani) să marcheze diferențele de comportament în context pe sensuri, nu numai pe „cuvinte-titlu".

Firește, ar fi exagerată pretenția de a aplica observațiile referitoare la regimul substantivelor în limba engleză la cele din limba română, dar din experiența multilaterală la care m-am referit rezultă că o „perspectivă din afară" se poate dovedi utilă cel puțin în unele cazuri.

De pildă, deși în principiu opoziția „numărabil"/„nenumărabil" este irelevantă în limba română, totuși unele greșeli făcute de străini și unele dificultăți care apar în folosirea modificatorilor și, mai ales, a determinanților (numerici) — de pildă la vorbitorii de rusă, chiar stabiliți de mult în România —, precum și unele dificultăți pe care le întîmpină în explicarea acestor erori ne fac să credem că implicit, în subtext, opoziția există în toate limbile, chiar dacă „nu-și arată colții", adică nu devine relevantă decît rareori.

La o serie de întrebări pe care ni le puneam în studiul *Notes on Pluralization, Singularization, Contability and Numericalization* din volumul *English and Contrastive Studies*, TUB, 1978, p. 131—147, putem răspunde pe scurt astfel: P l u r a l i z a r e a este capacitatea de a forma pluralul sau posibilitatea de a utiliza substantivul respectiv (ori un anumit sens al lui) la plural — fiind deci o chestiune pur morfologică. Invers, s i n g u l a r i z a r e a ar putea fi definită drept posibilitatea ori capacitatea unor substantive (aparent) plurale de a fi folosite la singular (deci tot un aspect morfologic).

N u m ă r a b i l i t a t e a sau c a r a c t e r u l n u m ă r a b i l s-ar defini drept capacitatea de a fi numărat (deci o chestiune morfologică), împletită cu noţiunea de „numericalizare", adică posibilitatea ca substantivul să fie însoţit de determinanţi numerici (nu numai de numerale, ci şi de adjective nedefinite, de articolul nehotărît etc.). Deci facem trecerea către sintaxă, mai bine zis către contextul minimal al substantivului (şi în unele situaţii şi către acord) indiferent de forma substantivului.

Chiar aşa irelevantă cum este în limba română, am putea spune că opoziţia ar avea o utilitate cel puţin pentru românii care studiază engleza şi care în mod firesc sînt tentaţi dacă nu să folosească numeralele cu substantive nume de materie sau *pluralia tantum* (două dintre marile categorii nenumărabile), măcar să folosească articolul nehotărît. Dar, deşi în engleză forma articolului nehotărît *a* nu mai seamănă cu cea a numeralului *one* = „unul, una", totuşi s-ar părea că asocierea mintală cu numeralul este mai puternică sau în orice caz operează viguros — mai ales restrictiv — în cazul substantivelor de acest tip.

Ca atare, pentru a-l împiedica pe un student român să folosească determinanţi numerici cu substantive nume de materie (una dintre sursele cele mai ample de erori), se dovedeşte utilă punerea problemei în felul următor : în româneşte am putea spune *două slănine, trei lapţi, patru oţeturi, cinci făini* ş.a.m.d.? (Firesc, la unele nume de materii există posibilitatea *pluralizării* pentru sorturi, soiuri, tipuri etc. — de exemplu *wines* = „vinuri", *steels* = „oţeluri" —, totuşi „numericalizarea" este foarte rară, dacă nu inexistentă, chiar şi în asemenea cazuri).

Cu alte cuvinte, o comparaţie cu româna poate avea măcar darul de a conştientiza opoziţia n u m ă r a b i l / n e n u m ă r a b i l, ceea ce prin repetare şi stereotipie poate impune restricţia din engleză pe un plan mai general.

Pe de altă parte, un caz de o natură diferită, care însă intră în aceeaşi discuţie, este faptul că, deşi cuvinte ca : *importanţă, vremelnicie, productivitate* etc. nu au în mod firesc plural în limba română (şi evident nici în engleză), totuşi în română apar construcţii ca *de o importanţă deosebită, cu o semnificaţie majoră, o sensibilitate ieşită din comun, o productivitate sporită* etc., care generează greşeli în 90 la sută din traducerile noastre în engleză.

O ciudăţenie a limbii engleze face însă ca articolul nehotărît să apară totuşi şi înaintea unor abstracţii nenumărabile ca acestea, într-o anumită situaţie sintactică : a p o z i ţ i a d e z v o l t a t ă . Tiparul clasic al acesteia în engleză — între liniuţe, virgule sau paranteze — începe cu articolul nehotărît care nu apare de obicei în română. Contrastul este cel mai bine relevat de un exemplu ca : *chestiunea este de o importanţă majoră — importanţă pe care nici nu o putem sublinia îndeajuns* — faţă de *the matter is of major significance/importance — an importance/a significance wich we can hardly impress enough.*

Iată deci cum realitatea practică poate atrage abateri de la regulile teoretice — o nouă sursă de greşeli.

Cu titlu ilustrativ şi ca eventuală sursă de sugestii pentru studierea problemei de către românişti şi mai ales de către comparatişti, redau în rezumat clasificarea substantivelor englezeşti făcută de noi în *English*

and Contrastive Studies, TUB, 1978, pp.140—142, pe baza acestui criteriu al caracterului numărabil şi deci al posibilităţii de folosire a determinanţilor numerici uzuali sau specifici:

A. SUBSTANTIVE FĂRĂ RESTRICŢII DE NUMĂRABILITATE (monosemantice sau polisemantice) — cu următoarele subcategorii:

1. Substantive individuale singulare (cu forme de plural normale, speciale, duble/alternative sau cu marcare facultativă a pluralului în anumite stiluri funcţionale);
2. Substantive individuale ale pluralităţii — cu pluralul identic/nemarcat în toate registrele stilistice;
3. Substantive individuale aparent plurale — de obicei numărabile dar fără marcarea pluralului.

B. SUBSTANTIVE CU NUMĂRABILITATE RESTRÎNSĂ/LIMITATĂ:

1. Substantive numărabile prin mijloace speciale sau excepţionale:
(a) *pluralia tantum*; (b) denumirile de colectivităţi umane; (c) numele de popoare terminate în consoane şuierătoare (deci un aspect fonetic care intervine în domeniul gramaticii); (d) substantive abstracte, dar şi concrete nenumărabile în principiu, susceptibile de numericalizare numai prin mijloace speciale: *information* şi toată seria de elemente de comunicare cu formă numai de singular, de asemenea *furniture* „mobilier", *luggage* „bagaje" — toate acestea fiind numărate cu ajutorul sintagmei *a piece of — two pieces of* sau al altora similare: *items/varieties /types of*; nume plurale de (e) boli şi (f) jocuri; (g) cîteva nume de materie care pot fi „numericalizate" prin mijloace adecvate: *bread* „pîine" („numericalizat" cu ajutorul lui *loaf-loaves*), *soap* „săpun" (numărat cu *a piece of-pieces of* sau — astăzi mai rar — cu *cake — cakes of*), deşi în general ele sînt mai degrabă *măsurate* decît *numărate*.
2. Substantive polisemantice avînd unele sensuri numărabile, iar altele nenumărabile: *chicken* „pui" (mai ales de păsări domestice), tratat ca nume de materie nenumărabil în sensul de „carne de pasăre". (În treacăt fie spus, în ultima vreme este frapant în română fenomenul de folosire cu caracter generic a singularului pentru plural în formulări ca: *expoziţie de carte, raion/secţie de carte, fond de marfă* etc. — fenomen care, probabil, este sau va fi studiat de specialişti.)
3. Substantive a căror pluralizare implică modificări semantice: *advice* „sfaturi", dar *advices* „instrucţiuni (mai ales telefonice)"; de notat că singularizarea („un sfat") sau numărarea („cinci sfaturi") se face cu ajutorul lui *piece — pieces*, ca şi la substantivele reprezentînd mijloace de comunicare din categoria B.1.d; *facility* „facilitate", dar *faci-*

lities „elemente de confort", „utilaje", instalații", „aparatură" etc. (Cele cîteva sute de substantive de acest tip comportă cîteodată diferențe atît de tranșante între singular și plural, încît pluralul apare uneori ca un cuvînt-titlu separat în dicționar.)

4. Substantive ipotetic numărabile, dar rareori folosite la plural: (a) majoritatea abstractelor terminate în *-ism, -ness, -hood, -ship, -ing*. Tot aici ar intra și (b) substantivele la care pluralul denotă soiuri, specii, sorturi, dar folosirea determinanților numerici rămîne rară.

C. SUBSTANTIVE CARE NU SE PRETEAZĂ LA NUMĂRARE (deci total nenumărabile):

1. monosemantice (dar și polisemantice) invariabile:
(a) *singularia tantum* — de ex. *mankind* „omenire, umanitate", *South* „sud", precum și alte substantive unice (cu toate că tocmai cele unice, ca *the sun* „soarele" sau the *moon* „luna" pot apărea la plural, mai ales cu sens figurat); (b) *pluralia tantum* de diferite tipuri: concrete — *dregs, lees* „drojdie", „zaț de cafea etc." — ori abstracte — *alms* „pomeni", „pomană" sau *thanks* „mulțumiri".

2. Substantive care pot avea un plural marcat în anumite scopuri, fără însă a deveni numărabile: *dew* „rouă", *snow* „zăpadă" (folosite poetic sau literar ca plurale „extensive") sau *rapture, ecstasy* „extaz" (ambele putînd fi folosite literar sau poetic la plural ca plurale „intensive").

3. Substantive singulare care exclud total numărul plural: *infinity, plenitude* — și care ar putea mai degrabă să fie etichetate drept „ substantive unice".

Facem pe baza acestei clasificări următoarele observații pe care le supunem filologilor, gramaticienilor și lexicografilor:

a) și substantivele plurale (*pluralia tantum*) *prezintă o oarecare varietate*, intrînd în categorii sau subcategorii diferite, printre care și cea de „nenumărabil";

b) substantive aparent similare din punctul de vedere al categoriei semantice și gramaticale *nu formează totuși o categorie unitară*, unele anomalii fiind restrînse la un singur substantiv sau sens de substantiv;

c) dicționarele, precum și gramaticile, tratează de-a valma și substantive care prezintă asemenea deosebiri;

d) această amestecare a tipurilor de comportament gramatical și de colocabilitate (determinanți specifici, diferențieri stilistice etc.) reprezintă nu numai un izvor de confuzii și erori, ci și o frînă în sistematizarea predării și, implicit, a învățării unei limbi;

e) o clasificare cu adevărat riguroasă ar trebui să se bazeze pe unități ori subunități semantico-gramaticale mai mici (cum ar fi „sem-gramemul"), care să se contureze în mintea studentului, elevului, traducătorului etc. ca o entitate specifică, cu un anumit comportament în context;

f) din cele de mai sus decurge ideea unei varietăți și diferențieri mai mari și mai profunde a claselor și categoriilor de substantive, mai ales dacă ținem seamă nu numai de interferența între semnatică și gramatică, ci și de diferențierile sau influențele aduse de stilurile funcționale[1].

Septembrie 1990 *Institutul de Lingvistică*
București, str. Spiru Haret nr. 12

[1] Vezi bibliografia problemei în partea I a articolului, LR, XXXIX, 1990, nr. 5—6.

Violeta Barbu

PRELIMINARII LA STUDIUL NAȚIONALIZĂRII SERVICIULUI DIVIN: PRINCIPALELE VERSIUNI ROMÂNEȘTI ALE *SIMBOLULUI CREDINȚEI* (1650—1713)

Quid uoueat discipulus maius magistro?

1.1. Impunerea limbii române ca limbă de cult este, fără-ndoială, un fapt de cea mai mare importanță culturală și un proces care a parcurs mai multe etape: etapa Coresi din secolul al XVI-lea [1], etapa traducerilor efectuate de Dosoftei și tipărite în 1679 și 1683 [2], etapa traducerilor manuscrise realizate în a doua jumătate a secolului al XVII-lea mai ales în Transilvania [3], etapa manuscriselor bi- sau trilingve etc. Este evident însă că, dacă operăm cu un set de criterii riguroase, printre care: însemnătatea incontestabilă a *Liturghierului* în ansamblul cărților de cult, prioritatea absolută a ediției asupra unor încercări izolate păstrate în manuscrise, importanța unei anume ediții în procesul de unificare și de evoluție a limbii liturgice [4], forul care i-a oferit girul, calitatea traducerii și, nu în ultimul rînd, autoritatea surselor pe care ea se întemeiază, concluziile nu pot fi diferite de cele îndeobște enunțate: textul *Liturghierului* în-

[1] Despre împrejurările istorice ale apariției primului liturghier românesc (Coresi, 1570) și despre însemnătatea acestei traduceri v. *Liturghierul lui Coresi*, text stabilit, studiu introductiv și indice de Al. Mareș, București, 1969, p. 7—10, 40—42.

[2] Pentru aceleași aspecte, privitoare, de data aceasta, la traducerea realizată de Dosoftei în 1679, v. Dosoftei, *Dumnezăiasca Liturghie*, ediție critică de N. A. Ursu, Iași, 1980, p. XLV—L.

[3] Enumerăm aici pe cele mai importante: *Slujebnicul* tradus de Mihai Moxalie la Târgoviște (*ms. 57.524*, Londra, Muzeul Britanic, Fond Additional, *BAR FMss 138*, v. Radu Constantinescu, *Manuscrise de origine românească din colecții străine*, București, 1986, p. 236); *Liturghierul* copiat de Mihai Românul în 1647 în părțile Zărandului (*ms. 19*, Biblioteca Arhiepiscopiei Ortodoxe din Sibiu, v. Florian Dudaș, *Manuscrisele românești medievale din Crișana*, Timișoara, 1986, p. 33); *Liturghier* copiat de Alexandru Dumitrașco Bălgrădeanul în 1675 pentru prezviterul Ilie din Țara Crișului (*ms. 18*, Biblioteca Arhiepiscopiei Ortodoxe din Sibiu, v. Fl. Dudaș, *op. cit.*, p. 37—38, și Liviu Streza, *Manuscrise românești în Biblioteca Arhiepiscopiei Sibiului*, în „Mitropolia Ardealului", XIX, 1974, nr. 4—6, p. 234, autor care consideră că Ilie din Țara Crișului ar fi copistul manuscrisului); *Liturghierul* copiat de Pătru din Tinăud (*ms. 2482*, BCU Cluj, v. Gh. Ciuhandu, *Vechi urme de cultură românească în Bihor*, în „Cele trei Crișuri", 1920, nr. 8, p. 20—26, și Ath. Popa, *Un cărturar bihorean din sec. al XVII-lea: Popa Pătru din Tinăud*, în „Limbă și literatură", XX, 1969, p. 193—199); urmează apoi „o *Leturghie* românească scrisă cu mîna" de protopopul Vasii Hoban (1681—1699) și menționată într-unul din catastifele bisericii Sf. Nicolae din Scheii Brașovului, v. Candid Mușlea, *Biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului*, vol. I, Brașov, 1943, p. 252; cf. Vasile Oltean, *Acte, documente și scrisori din Scheii Brașovului*, București, 1980, p. 4 și 8, care o identifică ca fiind prima parte a actualului *ms. 39* din colecția muzeului; seria *liturghierelor* copiate de Vasile Sturdze Moldoveanul, printre care cel din 1699, Bihor (*ms. rom. BAR 707*), 1701, Stracoș (*ms. rom. BAR 4160*), 1704, Sinandrei Banat (*ms. rom. BAR 4164*), pentru care v. Fl. Dudaș, *op. cit.*, p. 56.

[4] V. Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, București, 1975, p. 425—427.

LR, XL, nr. 1—2, p. 25—31, București, 1991

grijit de Antim a avut o importanţă decisivă [5], „gonind slavona din ultimul ei adăpost" şi făcînd ca „graiul românesc să se ridice liber spre Dumnezeu" [6]. El s-a impus cu autoritate, fiind reeditat neîntrerupt şi cu nesemnificative modificări, pînă în prezent, în toate cele trei ţări române [7]: e vorba de cele două ediţii, prima Rîmnic 1706, identificată în timpul din urmă [8], şi cea cunoscută deja, Tîrgovişte 1713, care a avut, judecînd după numărul exemplarelor păstrate, un tiraj mai mare.

1.2. Rolul momentului Antim în introducerea limbii române în cult nu s-a impus dintr-o dată. În 1904, într-un discurs de recepţie la Academie [9], Ion Bianu combătea o altă părere: deja în vremea lui Vasile Lupu şi a lui Matei Basarab, ba chiar la iniţiativa lor, limba română ar fi pătruns în cult şi în dreptul canonic. Printre susţinători se aflau A.D. Xenopol [10] şi I.G.Sbiera [11], iar ca argumente erau invocate cele două cărţi cu tipic românesc, *Mistirio* 1651 şi *Tîrnosania* 1652. La ce încheieri ar fi ajuns oare aceşti cărturari dacă ar fi ştiut de existenţa chiar a unor liturghiere slavone cu tipic românesc comandate de acelaşi mitropolit Ştefan I care patronase şi tipăriturile amintite? Ele sînt, ce-i drept, manuscrise, dar, împreună cu alte slujebnice slavone sau slavo-greceşti cu tipic românesc, anterioare ediţiei *Liturghierului slavon* cu tipic românesc din 1680 a mitropolitului Teodosie sau situate chiar între ea şi cea integral românească din 1706 [12], dau imaginea unei etape în pătrunderea limbii române în Biserică. Or, această etapă ridică probleme specifice şi întrebări inevitabile ca acestea: care sînt cauzele sau iniţiatorii care au generat-o şi ce însemnătate a avut acest grup de manuscrise în succesiunea stadiilor naţionalizării serviciului divin? Este această importanţă una de ordin mai mult cultural, în sensul creării unui curent de opinie favorabil pătrunderii limbii române în cult, sau şi de ordin

[5] Gh. Auner, *Les versions roumaines de la liturgie de Saint-Jean Chrysostome*, Rome, 1908, p. 23, Ion Gheţie, *op. cit.*, p. 426, Ene Braniştе, *Liturgica specială*, Bucureşti, 1980, p. 212.

[6] V. N. Iorga, *Istoria literaturii române în sec. al XVIII-lea*, vol. I, Bucureşti, 1969, p. 60.

[7] V. Ion Gheţie, *op. cit.*, p. 425—427.

[8] Danielei Poenaru, *Contribuţii la bibliografia românească veche*, Muzeul Judeţean Dîmboviţa, 1973, p. 175, îi sînt cunoscute doar două exemplare, depozitate la BCS şi respectiv BAR, pe care le consideră complete (190 file), măcar că ultima filă se termină cu un cuvînt-reclamă, *rîndu-*. Se cuvine să facem aici o rectificare: numărul total de file al ediţiei din 1706 este de 191. Pe fila 191[r] se află un fragment din *Rînduiala la facerea rasoforului*, terminat şi el cu cuvîntul-reclamă *puru-*, versoul fiind liber. Am descris astfel exemplarul păstrat la Biblioteca Brukenthal din Sibiu, sub nr. inv. 210538, şi semnalat de C. Pascu în *Cartea românească veche din Biblioteca Brukenthal*, Sibiu, 1976, p. 33, şi de cel identificat de noi în Biblioteca Episcopiei Ortodoxe de Alba Iulia, sub cota 1443, carte provenită de la Bărboş-Luduş. Tot la Alba Iulia, la Biblioteca Muzeului Judeţean, sub cota *CRV 187*, există un exemplar al aceleiaşi ediţii, însumînd 188 de file şi provenind de la Mesentea. Raportul dintre diferitele ediţii ale *Liturghierului* în intervalul 1649—1713 va forma obiectul unui alt studiu.

[9] I. Bianu, *Despre introducerea limbii româneşti în biserica românilor*, Bucureşti, 1904, p. 16.

[10] *Istoria românilor din Dacia Traiană*, Iaşi, 1891, tom. IV, p. 66.

[11] *Mişcări culturale şi literare la românii din stînga Dunării în răstimpul de la 1504—1714*, Cernăuţi, 1897, p. 19—23.

[12] În acest interval au văzut lumina tiparului *Liturghierul* greco-arab din 1701 şi *Liturghierul* de Buzău (1702), reimprimare a ediţiei din 1680.

practic, prin traducerea unor anumite porțiuni din cea mai importantă slujbă, liturghia, părți preluate ulterior și în edițiile tipărite?

2.1. Din examinarea unui număr de liturghiere bilingve sau trilingve, incluzînd și liturghiere arhierești (*ms. rom. BAR 1790 Slujebnicul mitropolitului Ștefan I, ms. rom. 1216 BAR Cluj Sujebnic slavon, grecesc și românesc, ms.sl.185 Biblioteca Națională din Belgrad Liturghier slavo-român, ms.sl.794 BAR Liturghier slavo-român, ms.rom. 1365 BAR, Liturghier slavo-român*) se pot enunța trei aspecte caracteristice pentru faza de tranziție reprezentată de acest tip de manuscrise: prezența *Crezului* în românește, traducerea tipicului și a altor rugăciuni, cum sînt, de pildă, în *ms.rom.1365*, grupul de trei rugăciuni dinainte de împărtășire, „rugăciunea amvonului" și apolisul.

2.2. Paginile care urmează vor încerca să aducă mai întîi lumină în problema versiunii românești a *Crezului*, așa cum s-a cristalizat ea la sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor.

2.3. Nu mai trebuie, credem, să demonstrăm pentru nimeni însemnătatea acestui text adoptat ca *simbol al credinței* la primele două sinoade ecumenice (Nikeea și Constantinopol) și recunoscut, cu excepția lui *Filioque*, de toate cele trei mari biserici: catolică, ortodoxă și protestantă [13]. Locul său în liturghia răsăriteană, după Vohodul mare (ieșirea cu Sf. Daruri) și înainte de Anafora, a fost fixat sub patriarhul Constantinopolului Timotei (512–518). Înainte de această dată, *Simbolul credinței* era recitat în slujba botezului [14]. De aceea, nu întîmplător, în epoca de care ne ocupăm, se întrevăd mai multe direcții de abordare a chestiunii traducerii lui în românește: una oficială, una teologică și alta sacramentală.

2.4.1. Direcția oficială, prin care înțelegem rostirea *Crezului* împreună cu jurămîntul oficial cu ocazia sfințirii arhiereilor (episcop, mitropolit), a fost examinată de Ghenadie Enăceanu la sfîrșitul secolului trecut. Editînd manuscrisul *Condicii sfinte a Mitropolitului Ungrovlahiei* [15], începute în 1668 sub oblăduirea mitropolitului Ștefan, Enăceanu a putut să-și facă o imagine a evoluției *Crezului*, pînă la 1713, dată la care, prin intermediul *Liturghierului* de Tîrgoviște al lui Antim, versiunea sa avea să se generalizeze și să se perpetueze, cu puține modificări, pînă astăzi. Singurul element de comparație utilizat de Ghenadie Enăceanu a fost un *Molitvelnic* slav din 1657, scris din porunca mitropolitului Ștefan I [16].

[13] Hristos Andrutos, *Simbolică*, (trad. de Justin Moisescu), Craiova, 1955, p. 22.

[14] Ene Branișteanu, *op. cit.*, p. 276, 285.

[15] *Condica sfîntă*, București, 1886.

[16] Astăzi la Muzeul de Artă, *ms. sl. 22*, inventar general *nr. 12.629*, v. Elena Lința, Lucia Djamo-Diaconiță, Olga Stoicovici, *Catalogul manuscriselor slavo-române din București*, București, 1981, p. 79–81. Copistul și ilustratorul acestui prețios manuscris este celebrul Radu Sîrbu, pe numele de botez Stanko; mulțumesc domnului Alexandru Mareș, care a descifrat cu amabilitate criptograma celor două nume de la f. 142r, rămasă nedezlegată în catalogul citat; cf. și însemnarea aceluiași caligraf în *ms. sl. 651* BAR, f. 138r–v. Cu excepția primelor 22 de file, în care este și *Crezul* românesc, toate celelalte rînduieli din *ms. sl. 22* Muzeul de Artă reproduc cu exactitate tipăritura *Tîrnosania* din 1652.

Manuscrisul i-a fost semnalat de către mitropolitul Iosif Naniescu [17] și, din examinarea *Crezului* românesc de la f. 9r-v, Enăceanu conchide că [18]:

1) mitropolitului Ștefan I îi revine meritul de a fi făcut, înainte de 1668, încercarea de traducere a *Simbolului* credinței, fără a avea curajul să-l rostească în biserică și fără să fie exclusă, date fiind „particularitățile lingvistice", o colaborare cu Teodosie, viitorul mitropolit.

2) Acesta, ales mitropolit în 1668, rostește primul în biserică *Crezul* în românește, „după o traducere analitică a expresiunilor grecești".

3) versiunea pronunțată de Antim în 1705, la hirotonirea lui pe seama episcopiei de Rîmnic, a fost tradusă de el într-o manieră și mai apropiată de textul grecesc.

2.4.2. Ceea ce nu cunoștea la acea dată Ghenadie Enăceanu era existența *Slujebnicului slavo-greco-român al mitropolitului Ștefan I al Ungrovalhiei* [19], cuprinzînd *Liturghiile* Sf. Ioan Gură de Aur și Sf. Vasile cel Mare, precum și alte slujbe arhierești (rînduielile hirotoniei diaconului, preotului, rînduielile la punerea citeților, cîntărețului, egumenului, episcopului și mitropolitului cu *Crezul* în românește[20], molitvele la ungerea împăratului sau domnului etc.), păstrat actualmente în colecțiile BAR sub cota improprie de *ms.rom.1790*, manuscrisul avînd numai indicațiile tipiconale și cîteva dintre molitve în limba română și particularizîndu-se printr-o bogată ilustrație. Manuscrisul nu este datat [21] și nici semnat, acceptîndu-se îndeobște ca perioadă probabilă a alcătuirii lui intervalul păstoriei mitropolitului Ștefan I al Ungrovlahiei, cu a cărui binecuvîntare și din a cărui poruncă a fost scris [22]. Trebuie precizat că acest interval este 1648—1 noiembrie 1653 și 1655—25 aprilie 1668 [23], întreruperea de aproape doi ani fiind pricinuită de depunerea sa din scaun și de instalarea în locul său a lui Ignatie Sîrbul, fost episcop al Rîmnicului [24]. În lipsa altor informații istorice care să aducă lumină în problema datării, vom sugera doar că în relatarea lui Paul de Alep se precizează că la înscăunarea lui Mihnea al III-lea, petrecută în anul 1658, alături de faptul că domnul își comandase o coroană mai puțin obișnuită, avînd forma celei a bazileilor bizantini, slujba, deosebit de fastuoasă, a decurs după „marele și împărătescul Evhologhion" [25]. Această prețioasă informație trebuie

[17] Gh. Enăceanu, *op. cit.*, p. 39—40.

[18] *Ibidem*, p. 107—108.

[19] Gh. Buluță, Sultana Craia, *Manuscrise miniate și ornate din epoca lui Matei Basarab*, București, 1984, p. 61—63, și G. Popescu-Vîlcea, *Slujebnicul mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei (1648—1688)*, București, 1974. În titlul și în cuprinsul manuscrisului s-a strecurat o eroare: 1688 în loc de 1668.

[20] F. 110v — 111r.

[21] Pe foaia de titlu, locul pentru dată a rămas necompletat.

[22] Pentru personalitatea mitropolitului, v. Radu Crețeanu, *Un egumen al Tismanei: mitropolitul Ștefan I al Ungrovlahiei*, MO, XXIX, 1977, nr. 1—3, p. 119—139, și Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Sibiu, 1978, p. 150.

[23] Cf. *N. Iorga, Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, București, 1932, p. 320.

[24] Asupra acestui episod, v. Constantin Erbiceanu, *Testamentul și data morții mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei*, BOR, XXVI, 1902, p. 296—297, și N. Stoicescu, *Matei Basarab*, București, 1988, p. 209.

[25] V. *Călătoria lui Paul de Alep*, în *Călători străini despre țările române* (trad. de Maria Matilda Alexandrescu-Dersca Bulgaru), VI, București, 1976, p. 263.

coroborată cu faptul că *Slujebnicul* arhieresc este, după *Liturghierul* trilingv de la Cluj, singurul manuscris care conține molitva la ungerea domnului, datînd din sec. al XVII-lea [26], și faptul că Paul de Alep mai asistase, cu cîțiva ani înainte, la încoronarea lui Constantin Șerban, care, spre deosebire de evenimentul din 1658, nu îl impresionase cu nimic [27]. Cercetarea filigranelor nu ne-a condus către rezultate mai precise : hîrtia *ms.rom.1790* este de un singur sort, de proveniență venețiană, de tipul „trei semilune". Contramarca (treflă încadrată în stînga de litera P răsturnată, iar în dreapta de litera T avînd hasta orizontală înclinată spre stînga) se încadrează în tipul înfățișat sub nr.244 în catalogul lui Vsevolod Nikolaev [28], datat în 1671. Lipsa de precizie a acestui instrument de lucru operează, din nefericire, și asupra prezentului demers. Îndrăznim totuși să avansăm ipoteza ca *Slujebnicul* să fi fost prescris la începutul intervalului celei de-a doua păstorii a mitropolitului Ștefan I. Spre aceeași concluzie ne-a călăuzit o coincidență : *ms.rom. 1790* și *Molitvelnivul slav* împodobit de Radu Sîrbul în 1657 nu au comun doar comanditarul (mitropolitul Ștefan I) și prezența crezului românesc. Succesiunea a două evenimente extrem de importante în viața publică a țării, desfășurate cu un deosebit fast — încoronarea lui Mihnea al III-lea (mai 1658) și tîrnosirea mitropoliei din București (iunie 1658) [29] —, este oglindită în cele două *Slujebnice arhierești*. Astfel motivată, însemnătatea lor crește și explică apelul lui Antim la această traducere, realizată, probabil, chiar de mitropolitul Ștefan I. Într-adevăr, colaționarea versiunii *Crezului* din *ms.rom. 1790* cu cea rostită de Antim în 1705 [30] este edificatoare : nu există o traducere Antim, cum credea Enăceanu [31], ci o preluare cu neglijabile modificări a celei făcute de Ștefan I. Un an mai tîrziu, cînd imprimă *Liturghierul*, Antim operează schimbări ce nu afectează în profunzime traducerea veche.

2.4.3. Corectînd acum traseul direcției oficiale, putem stabili cîteva repere ferme. După Coresi, *Crezul* a fost tradus pentru prima oară în secolul al XVII-lea din inițiativa lui Ștefan I, la o dată apropiată de 1657. În 1669, Teodosie rostește, la hirotonire, o altă versiune, care va fi preluată și de succesorii săi. Aproape toți arhiereii hirotoniți în intervalul 1669—1703 au rostit *Simbolul credinței* în versiunea lui Teodosie. *Condica sfîntă* menționează zece cazuri. Ca excepții : Dionisie, ales mitropolit în 1673, Ștefan, ales episcop de Rîmnic în

[26] Cf. *Slujebnicul arhieresc slavon* (*ms. sl. BAR 236*), copiat și bogat ilustrat de Mihail diacon, care, în ciuda unui conținut similar, nu posedă rînduielile la așezarea episcopului și mitropolitului și nici molitva la ungerea domnului ; v. P. P. Panaitescu, *Manuscrisele slave din biblioteca Academiei R. P. R.*, vol. I, București, 1959, p. 235—237.

[27] V. *Călătoria lui Paul de Alep*, p. 134—135, cf. *ms. rom. 1790*, f. 93^{v}—94^{v}, unde se manifestă preferințe pentru o anume variantă de ceremonial care, în relatarea lui Paul de Alep, coincide numai cu încoronarea lui Mihnea al III-lea.

[28] *Watermarks of the Medieval Ottoman Documents in Bulgarian*, vol. I, Sofia, 1954.

[29] Despre care relatează, în detaliu, același Paul de Alep, *op. cit.*, p. 265—266; amănunt semnificativ, s-au utilizat patru foi de hîrtie avînd zugrăvite pe ele portretele evangheliștilor.

[30] Antim a pronunțat profesiunea de credință la hirotonirea lui ca episcop al Rîmnicului; textul *Crezului* se află în manuscrisul condicii la f. 28^{v} , v. *Condica sîntă*, *ed. cit.*, p. 102.

[31] În mod cu totul inexplicabil, Ghenadie Enăceanu, *op. cit.*, p. 102, numește versiunea din 1705 rostită de Antim „a doua traducere în limba română", subliniind diferențele față de *Crezul* lui Teodosie și explicîndu-le prin raportarea la un original grecesc.

1673, Eftimie, hirotonit arhiepiscop al Pogonianei în 1702. În ciuda acestui fapt, Damaschin, ales episcop al Buzăului, rupe o tradiţie pe cale de a se forma, căci, în 1703, el reabilitează versiunea lui Ştefan I, text din care *Condica sfîntă* nu a păstrat la locul corespunzător decît primele două versete [32]. Doi ani mai tîrziu, Antim, ales în scaunul Rîmnicului, impune, cu uşoare modificări, versiunea lui Ştefan I, repetată neîntrerupt pînă în 1748, cînd, o dată cu Filaret al Buzăului, *Crezul* este rostit în greceşte.

2.5.1. Contemporan cu Enăceanu, I.G. Sbiera [33] a reflectat, la rîndul lui, asupra contextului teologic capabil să favorizeze pătrunderea limbii române în cult. Concluziile au fost mai degrabă negative, istoricul neîntrevăzînd nici un raport între Sinodul de la Iaşi din 1642 şi decizia de a se introduce „graiul românesc" în biserică. Cu toate acestea, direcţia teologică nu e deloc străină de traducerea *Crezului* în româneşte, ba chiar, în chipul cel mai direct cu putinţă, prin înseşi textele adoptate de sinod, a contribuit la procesul de naţionalizare a serviciului divin. *Mărturisirea ortodoxă*, redactată de Petru Movilă şi editată pentru prima oară în greceşte în Olanda în 1667 [34], a fost tradusă în româneşte de Radu Greceanu şi imprimată la Buzău în 1691 sub titlul *Pravoslavnica mărturisire*. Textul *Crezului* este împărţit în 12 „încheieturi", comentate pe larg [35], iar traducerea pare efectuată ad-hoc. Prefaţa lui Radu Greceanu ne îngăduie să aflăm că stolnicul Cantacuzino a colaborat la lămurirea traducerii, a cărei sursă a fost ediţia olandeză din 1667 [36].

2.5.2. În acelaşi context al expunerii învăţăturii ortodoxe, Nicolae Milescu traduce în 1669, pentru Thomas Smith, *Crezul* [37], alături de *Rugăciunea domnească*. Soluţiile spătarului Nicolae sînt originale şi se deosebesc de toate celelalte versiuni.

2.5.3. În sfîrşit, în tratatul de teologie polemică tradus şi copiat de Staicu Grămăticul în intervalul 1667 —1669 [38], tradus, prelucrat şi comentat şi de mitropolitul Dosoftei, potrivit demonstraţiei recente a lui Alexandru Mareş [39], regăsim în capitolul *Pentru ieşirea Sfîntului Duh* pasaje din *Simbolul credinţei* [40]. Le evidenţiem şi în acest context, pentru că traducătorul, exersat în subtilităţi teologice, dar şi în tainele limbii române, propune variante de traducere a unor termeni importanţi din textul *Crezului*.

[32] *Condica sîntă*, f. 26^{v}, *ed. cit.*, p. 94.

[33] I. G. Sbiera, *op. cit.*, p. 20—23.

[34] *Mărturisirea de credinţă a Bisericii Ortodoxe 1642*, trad. de Alexandru Elian, Bucureşti, 1981, p. 18.

[35] *Pravoslavnica mărturisire*, p. 5, 34—35, 40, 45, 53, 55, 63, 67, 76, 109, 112.

[36] BRV, vol. I, p. 323.

[37] V. Letiţia Turdeanu-Cartojan, *Une relation anglaise de Nicolae Milescu: Thomas Smith*, „Revue des Etudes Roumaines", Paris, 1954, p. 144—152; textul *Crezului* în *F ms. 129* BAR, p. 2—3.

[38] V. Diomid Strungaru, *Staicu Grămăticul. Contribuţii la istoria scrisului românesc din secolul al XVII-lea*, Centrul de multiplicare al Universităţii din Bucureşti, 1973, p. 7—8.

[39] *Traduceri necunoscute ale lui Dosoftei în perioada celui de-al doilea exil polon* (I) în LR, XXXVI, 1987, nr. 5, p. 422—423.

[40] *Ms. rom. 1917*, f. 119^{v}, 122^{r}.

2.6. Direcția sacramentală, de la care am aștepta, de fapt, cele mai puternice inițiative, este însă cea mai conservatoare. Așa se face că în toate manuscrisele liturghiilor consemnate sub **2.1.** *Crezul* este păstrat în limba slavonă. Mai mult chiar, în *Slujebnicul* mitropolitului Ștefan (*ms. rom. 1790*) în textul *Liturghiei* Sf. Ioan Gură de Aur se recurge la *Simbolul Athanasian* [41]. Cu toate acestea, există o dovadă a întrebuințării *Crezului* românesc în oficierea Sfintelor Taine: în indicațiile tipiconale redate în românește în tipăritura *Mistirio* din 1651, mitropolitul Ștefan I precizează în legătură cu rostirea *Crezului* în slujba botezului [42]: „În știre să-ți fie și de aceasta, o, popo, că de nu va ști limba noastră cel ce vrea să se boteaze, atunce să nu-l tălmăcești". Urmează însă, ca peste tot, textul *Simbolului de credință* în slavonă [43].

3. În acest punct al demersului nostru, se naște întrebarea: aceste trei direcții au avut o evoluție paralelă și, dacă nu, care ar putea fi momentul exact de interferență? La o astfel de întrebare nu se poate răspunde decît prin efectuarea unui temeinic examen de filiație al tuturor versiunilor amintite, prin raportare la modelele slavon și grecesc. Este ceea ce-și propune să facă partea a doua a acestui studiu.

Septembrie 1990

Institutul de Lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

[41] *Ms. rom. 1790*, f. 27[r].

[42] F. 42[r]. Acest pasaj nu se află în prefața cărții, cum crede Gh. Popescu-Vîlcea, *op. cit.*, p. 7.

[43] F. 41[v] – 42[r].

Olimpia Berea și Eugen Dorcescu

O POSIBILĂ TAXINOMIE A RIMEI

I. Definiția curentă (clasică) a rimei suferă, după opinia noastră, de o evidentă imprecizie. Anume, îi lipsește pregnanța și acurateţea teoretică ce pot decela și fixa cu claritate statutul ontologic al fenomenului. Aceste carenţe o fac parțial inoperantă cu deosebire în cazul poeziei moderne, antiretorică, programatic, și, neretorică doar aparent. Astfel, formularea, printre altele, aparținînd lui Pierre Guiraud [1] („La rime est le retour régulier de mêmes sons à la fin de vers différents") se caracterizează printr-o globalitate echivocă, al cărei suport ideatic și funcțional ne propunem a-l elucida, pornind, mai ales, de la explorarea unor autori din generația '80.

Într-adevăr, definiția vorbește, pe de o parte, de un „retour régulier" „à la fin de vers différents", evidențiind ceea ce am putea numi *configurația spațială (vizuală)* a rimei; dar acest „retour" angajează sonuri („de mêmes sons"), ceea ce conduce, simultan, spre o *configurație sonoră (auditivă)* a fenomenului. Aceasta din urmă, întemeindu-se pe audiție (nu pe lectura tăcută, precum cea dintîi), se supune succesiunii, nu simultaneității. Ca atare, configurația auditivă a rimei este, concomitent, o *configurație temporală*, după cum cealaltă era, în mod simultan, *spațială*.

În acest fel, se departajează, credem, cu mai multă claritate două dintre principalele funcții ale rimei: funcția ordonatoare, *metrică* (rima marchează, cum se știe, sfîrșitul de vers), și funcția *fonoestetică* (ea pune în relief elementele de echivalență prozodică ale textului poetic).

Din această perspectivă, se impun revizuirea modului în care taxinomiile uzuale stabilesc diferite categorii de rime (de ex.: *rime finale* și *rime interioare* [2]) și adoptarea altor tipologii, capabile să reflecte atît complexitatea fenomenului, cît și schimbările ce au survenit în statutul lui o dată cu modernizarea liricii. Cu atît mai mult, cu cît rima are un rol important în chiar procesul deconstrucției formelor tradiționale și în structura unor unități de alt tip: ea satisface, pe de o parte prin *dispersare*, tendința entropică a strofelor canonice și contribuie, pe de alta, la *coacularea* unor configurații (strofice) noi.

E necesar să observăm totodată că fenomenul de dispersie a rimei se realizează fie prin împrăștierea aleatorie a cuvintelor omofone la sfîrșitul versurilor (ceea ce duce la dispariția strofei clasice), fie prin împingerea omo-

[1] *La versification*, Paris, Presses Universitaires de France, 1970, p. 30.

[2] Vezi Heinrich F. Plett, *Știința textului și analiza de text*, București, Univers, 1983, p. 181.

LR, XL, nr. 1—2, p. 33—37, București, 1991

fonelor în interiorul textului şi construirea astfel a unor alcătuiri aparent *libere*, nerimate, care au însă menirea de a reorganiza discursul în alt plan. Sînt concludente, în această ordine de idei, notele lui G. Kahn în prefaţa volumului *Palais nomades* cu privire la dislocarea rimei şi plasarea ei acolo unde ritmica o cere : o ritmică fidelă sensului, şi nu simetriei artificiale („de cimbal") ori, altfel spus, fidelă unei simetrii mai complexe decît aceea cu care ne obişnuise versificaţia tradiţională [3].

II. O dată, aşadar, cu slăbirea versului canonic şi cu atenuarea „efectului" rimic, lexemele convergente ca structură sonoră din finalul versurilor *se repliază* (se reaşază) pentru a asigura unitatea discursului în forme noi de repartizare şi potrivit unor *strategii textuale* nu constrîngerilor versificaţiei).

Referindu-ne acum doar la cadrul spaţio-vizual al textului poetic rimat, distingem :

a) *rime verticale* — cele care se realizează în verticalitatea textului şi antrenează cel puţin două versuri ;

b) *rime orizontale* — cele care apar în orizontalitatea textului poetic şi se manifestă în spaţiul unui singur vers ;

c) *rime mixte* ori *spiralate* rezultînd din combinarea celorlalte două.

Rimele verticale, la rîndul lor, sînt

— *simetrice* ori *integrative* (determină forma discursului). Ele aparţin structurilor tradiţionale, ocupă poziţii paralele în text şi delimitează segmente majore (vers, emistih). Dacă apar la sfîrşitul versurilor, sînt *rime verticale simetrice finale* :

——a Şi se duc ca *clipele*
——a Scuturînd aripele ... (Eminescu, O, I, 212) ;

dacă apar în interior (la cezură), sînt *rime verticale simetrice mediane* :

——a—— Mereu *rătăcitoare*, substratul lor închide
——a—— Tot darul unui soare roşiatic şi avar ... (Barbu, P, 10) ;

— *asimetrice* ori *distributive* (nu se supun principiului recurenţei şi, ca urmare, au un efect *entropic* asupra *modelării în spaţiu a textului*). Ele aparţin cu precădere poeziei moderne, sînt dispersate aleatoriu în masa discursului şi pot fi, deopotrivă, *finale* :

——— a Pisica grea de *mirare*
——— x pentru cele aflate
——— a noaptea-mi umblă cu *felinare*.
——— b-x Sufletul tău mă *aude* şi te trezeşte
——— b în pauza dintre două *secunde* [4].
——— c Capul tău păianjen *somnolent*
——— x mă caută prin pămînt prin satelit
——— c răspund *abseeent* ! (Iaru, A, 66) ;

[3] Cf. Frédéric Deloffre, *Le vers français*, Paris, Société d'Édition d'Enseignement supérieur, 1973, p. 163.

[4] Caracterul neconvenţional al versurilor e subliniat şi de prezenţa asonanţei (*aude/ascunde*) ce realizează o convergenţă sonoră (mai exact, o semiconvergenţă sonoră) în zig-zag (interior — final). Se produce, astfel, nu numai o ruptură (o discontinuitate) fonologică, ci şi una structurală.

interioare:

——a—— Pe neuronul *pătrat* cîteva curbe căzătoare
——a—— Creierul meu *s-a săturat* să detoneze (Iaru, C, 17);

ori *combinate* (cuvîntul final al unui vers se asociază la rimă cu un lexem din interiorul versului următor sau invers):

——x atunci mă privesc respirînd într-o lume
——a pe mine cel *care*
——x pe eu
a *care*
——a— nu *are* nume
——a— nu *are* nume (Stratan, C, 39);

primul cuvînt al unui vers atrage în rimă ultimul cuvînt din versul (versurile) următor (următoare) ori invers:

a——— *Palimpsest* fața mea
———a Sub vîntul de *est* ... (Stratan, C, 59);

ori (în combinații, adesea, mai ample):

a——— *să mă mustru*? Eram pus
———b———b doar de *cart*. Fără blănuri, *brocart*
———a sub mistral și *austru* ... (Idem, *ibidem*, 28).

Rimele orizontale se caracterizează prin aceea că au o înfățișare sintagmatică. Ele pot fi *sincopate* (realizate la distanță) sau *alăturate* (*geminate*). Adesea, tipul acesta de rime apare ca o consecință a repetiției din categoria monostihon-ului;

ocular
în zadar în zadar ... (*ibidem*, 38).

De multe ori însă, repetiția se reduce la segmentul sonor ce urmează vocalei accentuate, cuvintele purtătoare ale acestui segment fiind diferite. Iată cîteva forme:

———a———a———

și ți-am cerut date, *nume*, pe cînd eram în *lume* tu singură și eu (Cărtărescu, P, 113);

——a——a au jumulit *cuvertura* ca să-și căptușească *dantura* (Idem, *ibidem*, 113)

———aa——— Spune-mi tu *doică*, tu *scoică* ce cauți aici? (Stratan, C, 51);

———aa . . . *să-nțeleg* un *întreg* (Idem, *ibidem*, 60) etc.

Rimele mixte sau spiralate combină dispunerea verticală cu cea orizontală. Se obține, astfel, o partitură de mare densitate în care concentrarea mai multor figuri sonore (rima verticală finală sau mediană este dublată de una ori de mai multe rime orizontale) este, la rîndul ei, amplificată de figura *grafo-estetică* ce o realizează traseul cuvintelor antrenate în rimă:

——a—— . . . însfîrșitul visului era *deodată* tăcut
———— a ca o universitate *nemăturată*
a ———— . . . *uitată*. . . da. . . ea era. . . da
. . . foarte, foarte
————aa cu fața de somn *pătrată pătată* (Iaru, C, 31).

III. *Vizualizarea* figurilor fonologice (prozodice ori sonore) apropie textele care apelează la efecte de acest tip de ceea ce numim, de obicei,

poezie figurativă. Tradiţia acesteia merge de la perioada elenistică la lirica franceză preţioasă (barocă) şi se întinde pînă în zilele noastre. Se cunosc, de pildă, eforturile unui Honoré d'Urfé (1567—1625) sau ale lui Jean de Boyssières (1555—1584) de a face, înainte cu mult de caligramele lui Appolinaire, „un desen cu ajutorul versurilor" [5]. Se cunosc, de asemenea, eforturile unor autori care „printr-un anumit aranjament al literelor" „imită efecte ale lumii senzoriale (de exemplu, o piramidă, un altar, o coloană, o aripă, o inimă)" [6]. Mai puţin cercetate sînt *efectele grafemice* pe care le degajă distribuirea într-o anumită ordine a rimelor în spaţiul liric. Astfel, lexemele-rimă, în combinarea lor, pe cele două axe spaţiale, pot evoca diverse figuri grafemice, care, asemenea unor alcătuiri fonetice, situate în afara vreunui sistem lingvistic (UK ! şi Vef ! într-o poezie a lui Nichita Stănescu [7]), îşi justifică existenţa doar în limitele spaţiului textual.

Astfel, sînt figurate un *triunghi* :

———a begonii, *agave*
———x larmă chiot luminăţie
———a cu zdravţe cu hip-hip cu *ave*
———x cu toate simţurile zdrenţuite
a——— *bolnave* de noaptea aceea capitală (Iaru, C, 26);
———aa Agonizînd pe *şenile senile*
———a Ochii dizolvaţi în *pastile* (Stratan, C, 57);

o *spirală* :

—a———b Ce *să fac* ? să ard, *pur*
———b—a Cu înaltul *contur* ? Ce *să fac*
———a să fiu însumi, *să tac* ? (Idem, *ibidem*, 28);

mai multe *triunghiuri înglobate* :

———a cu fierul ce poate te-a *nimerit*
aaaa——— *înzecit*, *însutit*, *înmiit*, *mărunţit* într-o pîine
———a mîine — acest oraş *liniştit* (*ibidem*, 64);

sau un *careu* :

a———b — *Vesteşte* şi *aşteaptă*
a———b *Fereşte* de *faptă* (*ibidem*, 74) etc.

Adesea, jocul rimelor, alături de repetiţii, formează o reţea de figuri geometrice ce se întretaie :

——a b——— a a spus : *Hecatele tandre* erau *plecate*
——— a toate-aceste cu mîini *întristate*
——— b gîndul tău coborît de o pagină, o, *Alexandre* ! (Stratan, C, 35);
———a pe dalele reci ale Operei seara *înceată*
——— a b b a ca o bătrînă *înceată curgerea*, *ducerea toată* (Idem, *ibidem*, 54).

[5] *Trésor de la poésie baroque et précieuse* (*1550—1650*), présenté par André Blanchard, Paris, Seghers, 1969, p. 9.

[6] Heinrich F. Plett, *lucr. cit.*, p. 337.

[7] I. Coteanu, *Stilistica funcţională a limbii române*, II, *Limbajul poeziei culte*, Bucureşti, Editura Academiei, 1985, p. 154.

IV. Ceea ce contribuie la densitatea acestor „partituri de text" [8], conferindu-le „caracteristica literalității fonologice împlinite" [9], este asocierea mai multor registre figurative : rime, alternînd cu asonanțe (*aude/secunde*) ori cu pararime (*Hecate(le)/plecate*); rime geminate întărite cu structuri repetitive de contiguitate („Sub un *cer-cer* într-o *cîmpie-cîmpie*/ Pictez cea mai *vie mumie*", Stratan, C, 30); rime însoțite de aliterații și parenomasii (Tribul cu *sur*lele, *sur*/în*seamnă* doar *semnul pur*", Stratan, C, 32).

Această neașteptată diversificare a mijloacelor de orchestrare într-un discurs poetic ce refuză, programatic, orice retorică [10], această regrupare a efectelor de „cuplaj" rimic în textele autorilor foarte tineri ne avertizează că elementele mai vechii versificații, departe de a diminua, cunosc o puternică recrudescență. E drept însă că, din punctul de vedere al funcției lor textuale, se impun importante revizuiri.

SURSE

Barbu, P	Ion Barbu, *Poezii*, Ediție îngrijită de Romulus Vulpescu, București, Albatros, 1970.
Cărtărescu, P	Mircea Cărtărescu, *Poeme de dragoste*, București, Cartea Românească, 1983.
Eminescu, O	Mihai Eminescu, *Opere*, I, *Poezii tipărite în timpul vieții*, Ediție îngrijită de Perpessicius. București, Editura Fundației Pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1939.
Iaru, A	În volumul colectiv *Aer cu diamante*, București, Litera, 1982.
Iaru, C	Florin Iaru, *Cîntece de trecut strada*, București, Albatros, 1981.
Stratan, C	Ion Stratan, *Cinci cîntece pentru eroii civilizatori*, București, Albatros, 1983.

August 1990

[8] Heinrich F. Plett, *luer. cit.*, p. 182.
[9] Idem, *ibidem*, p. 211.
[10] Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, IV, București, Cartea Românească, 1989, p. 466—476.

Lia Brad-Chisacof

UN FILOLOG GREC ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XIX-LEA

Fără a reprezenta o culme științifică a timpului său, filologul G. G. Pappadopoulos [1] (cunoscut ca Grigore Papadopol sau Papadopulo) e o prezență constantă a bibliografiei românești de filologie și istorie a culturii [2]. Socotim util să aducem aici în discuție, după o lectură integrală, scrierile sale (între care și două manuscrise) [3], din mai multe considerente, și anume : 1. Lectura acestora ne-a dezvăluit un om de știință autentic, fapt ce amendează o prejudecată perpetuată în legătură cu Pappadopoulos. 2. Din aceste scrieri se desprind observații interesante în legătură cu anumite aspecte ale limbii române contemporane cu autorul lor. 3. Prin lectura scrierilor lui G.G. Pappadopoulos avem o imagine a modului în care era prezentată în 1840 și douăzeci de ani mai tîrziu istoria limbii române în spațiul balcanic și foarte probabil și dincolo de acesta [4].

Consacrat practic ca delator al *Lexiconului de la Buda* și ca reprezentant tardiv al tradiției fanariote înțelese în sens negativ [5], G.G. Pappadopoulos descindea de fapt dintr-o tradiție cărturărească valoroasă pentru Țările Române, din ale cărei realizări de vîrf e suficient să citățm *Istoria României* a lui Daniil Philipide [6], sinteză de o exemplară obiectivitate și erudiție, apărută în 1816 la Leipzig.

Vom proceda în continuare la o prezentare a lucrărilor sale (v. Addenda), urmînd ca în încheierea articolului să detașăm principalele concluzii.

[1840 a] conține două lucrări, și anume I. *Fragment. Însemnări la iconografia literelor* și II. *Geografia cuvîntului Dacia* cu următoarele pa-

[1] Iată biografia sa, prezentată de I. Heliade Rădulescu în „Curierul de ambe sexe", periodul II (1842), p. 384: „Acest june este în vîrstă de 25 de ani și cunoaște bine trei limbi docte: elenica, latina și ebraica. Disertația a compus-o în limba franțeză. Creșterea și învățătura a făcut-o în Englitera. În călătoriile sale în Italia a învățat italienește. Pre lîngă învățăturile sale se mai adaug și esperiința ce a dobîndit-o în călătoriile sale în toată Europa, în Orient peste tot și în Egipt". G. G. Pappadopoulos a fost preceptor al familiei Ghiculeștilor, avînd o contribuție însemnată la formarea Dorei d'Istria. În 1841, cînd familia Ghica a plecat în exil în Germania, Papadopoulos i-a însoțit, apoi s-a stabilit în Grecia.

[2] A se vedea: N. Bănescu, V. Mihăilescu, *Ion Maiorescu*, București, Tipografia Românească, 1912, p. 111—115 și 471—472; N. Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea*, vol. II, București, Edit. Rodica Rotaru, Editura Minerva, 1983, p. 176—177; *Bibliografia analitică a limbii române literare. 1780—1806*, București, E. A., 1972, p 81, 84; *Istoria lingvisticii românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978 p. 70.

[3] V. Addenda.

[4] Avînd în vedere că perioada contemporană cu Pappadopoulos, respectiv primele decenii ale secolului al XIX-lea, era marcată de filoelenismul european, care înlesnea o circulație largă faptelor de cultură legate de elenism.

[5] V. Ioan Maiorescu, *Antipapadopolu*, în „Foaie pentru minte, inimă și literatură", nr. 11, 12, 13/1843.

[6] Lucrarea este în limba greacă.

ragrafe : 1 Examinarea istorică a cuvîntului Dacia. 2 Examinare filologică a cuvîntului *Dacia*. 3—4. Etimologia cuvîntului *Dacia*. 5—6. Epilog. Concluzia e că D A O I, din care derivă cuvîntul *daci*, e de origine pelasgică. Citează cuvintele considerate de el înrudite *daete* din persană și *Daifron* din greacă.

[1840 b] este dedicată lui Neofit Vamvas, discipol al lui A. Korais și este lucrarea în care sînt expuse cel mai clar concepțiile lingvistice ale lui Pappadopoulos. Capitolele lucrării sînt : 1. Originea primitivă a limbilor pentru a servi teoriei pentru limba greacă. 2. Cauzele importanței limbii grecești. 3. Influența ei asupra limbii valahe. 4. Greșeala aproape universală în privința învățării limbii grecești.

Arătînd că nu e de acord cu concepțiile lui Adelung (p.8—9) expuse în *Mithridate*, tom. II, consideră că există cel puțin trei familii de limbi, și anume : cele derivate din siriaco-ebraică, cele derivate din sanscrită și cele care au format limba traco-pelasgică, din care derivă limbile formate direct din greacă sau latină ; elementul traco-pelasgic a format, în altă direcție, familia slavă și în alta familia saxono-teutonică. În deschiderea celui de-al treilea capitol, arată că limba română, fiind o limbă în formare, pradă multor sisteme și opinii, trebuie să recurgă la elemente originare, și nu derivate. Vede evoluția acestei limbi în felul următor : ,,cînd ne gîndim la originea drangină a valahilor, cred că nu trebuie să ne îndoim că elementul primitiv al acestei limbi e pelasgic. Dar acest element, care la originea sa explică îndeajuns afinitatea directă a cîtorva rădăcini valahe cu rădăcinile grecești, în stadiul actual al limbii este compus din alte părți omogene, care s-au confundat și i-au distrus primitivitatea. Prima parte conține un fond roman, pe nedrept confundat, el fiind a doua epocă a limbii, partea a doua conține un fond slav, datorat vecinității și religiei ; în fine, a treia parte conține un mic capital compus mai degrabă din cuvinte decît din rădăcini saxono-teutonice și zendice. . .". Presupune că din fondul primitiv al limbii fac parte vreo sută de cuvinte, pe care le-a identificat prin comparație cu cuvinte grecești. Din cele cîteva exemple pe care le dă, înțelegem din păcate că afirmația e o simplă fantezie, lista conținînd cuvinte de origine latină, slavă și greacă (p.23). Consideră că raporturile românei cu latina au caracteristicile unui raport dialectal. Exemplifică prin două cuvinte, respectiv *fons* > *funte* și *mons* > *munte*, dintre care primul reprezintă fie o greșeală de tipar, fie chiar un neajuns în cunoașterea românei. Cuvinte ca *proaspăt*, *prosopu*, *tipar*, *chipul* ține, după părerea lui Pappadopoulos, de ,,relațiile mărunte pe care le-a avut poporul român cu Imperiul inferior".

[1840c] reprezintă versiunea românească a primei părți din [1840 a] și este introdus de o notiță biografică a lui I.H. Rădulescu, reprodusă de noi la nota 1.

[1841] reprezintă un raport în legătură cu starea învățămîntului românesc, întocmit la solicitarea lui Mihail Ghica. Iată ce cuprinde : 1. Scurtă cercetare a avansatei stagnări în literele valahe. Idei călăuzitoare. 2. Despre lipsurile actualului sistem didactic în Valahia. 3. Despre mijloacele de îmbunătățire a sistemului de predare în Valahia. După o serie de teorii de filozofie a istoriei culturale (importanța amintirilor istorice etc.) și a ceea ce pare a fi un loc comun în epocă, respectiv ideea

că civilizația europeană a fost cîndva uniformă (p.45), Pappadopoulos ajunge la unele concluzii interesante în legătură cu limba : „... Așadar în Valahia științele sînt private de o educație națională și nu e posibil ca totul provenind din traduceri să devină propriu și posesiune a națiunii valahe și capitol al limbii valahe"... Limba în sine e mai bogată și decît franceza și decît italiana pe alocuri, pentru că păstrează elemente de compunere și de derivare arhaice care lipsesc din acele limbi. Ideea aceasta este cît se poate de reală, oricît de ciudată ar părea acelor învățați care nu cunosc limba valahă" (p. 7r). O preocupare constantă a autorului o constituie limba vorbită în mediul urban, căreia el îi atribuie un rol foarte important în efortul de cultivare a limbii naționale. El se îngrijorează de multilingvismul constatat la acest nivel : „Cum să existe unitate de formă dacă se va vorbi franceză sau germană sau greacă?" (p.8v). Concluzia este că îmbunătățirea sistemului de învățămînt din Țara Românească trebuie să aibă în vedere „corectarea limbii care trebuie să fie înțelepciunea progresului științific, altfel spus, cultivarea națională a ideilor" (p.26). Ea este exact opusă celei a lui Heliade Rădulescu [7].

[1842] este cel mai bine cunoscut, făcînd obiectul imediat al unei recenzii defavorabile renumite [8]. Are următoarele părți : I. Istoria limbei române. Starea limbei române. II. Privire asupra lexicografiei românești. Expoziție asupra dicționarului român-latin și elinesc.

Pappadopoulos presupune o natură specială a latinei vorbite la Dunăre și o despărțire a acesteia de restul latinei în secolul al IV-lea e.n. Dialectele românei sînt cel din Macedonia, cel din Moldova și Bucovina, apoi cel din Țara Românească și Banat și, în sfîrșit, cel din Transilvania și Ungaria. Observațiile sale asupra limbii contemporane ni se par din cele mai actuale și credem că ele au constituit unul dintre motivele publicării articolului în periodicul condus de I. Heliade Rădulescu, acuzat ulterior pentru a-l fi găzduit [9]. Referindu-se la graiul transilvănean, mai exact la limba literară folosită în Transilvania, el spune : „Cia din Transilvania inundată de o mulțime de vorbe germane și ungurești priimi din nenorocire și un haracter pedant oarecum ce i-a împrumutat cia de acolo ungrolatina învățătură și se schimosi adesia în studiitoriile bărbaților creatori ai limbii norodului și formători ai ortografiei ei după al lor capriciu, ca și cînd limba s-ar preface și ea cu aceiași înlesnire a instituțiilor politice" (p. 36). Același realism se remarcă și în descrierea situației lingvistice din Țara Românească : „Însă în Țara Românească fiindcă clasele cele mai nalte culteviau în conversație pînă mai deunăzi pe cia greciască și de la o vreme încoaci pe cia franțoziască, prin urmare partia aciasta a limbei ajunse rebelă și imperfectă, căci limba claselor mai de jos, după cum ziseiu, nu cuprinde esprimările objetelor ce tractiază

[7] Acesta întocmise la rîndul său un raport similar publicat în „Foaie pentru minte, inimă și literatură", nr. 22, 23, 24/1840, în care ajungea la concluzia că „sistema e culpabile, sistema condamnabile, iar nu limba română".

[8] V. supra, nota 5.

[9] V. „Curier de ambe sexe", period IV (1842—1844), p. 113—115, unde I. Heliade se disculpă de acuzația de a-l fi publicat pe Pappadopoulos, arătîndu-și fidelitatea față de Școala Ardeleană. Explicația este că revista lui e democratică și acceptă orice fel de opinii, fiind, în același timp, singura care publică astfel de articole.

cei care trăiesc cu înlesnire și se contig cu frumoasele arte. Limba sătianului mai mult se poate socoti ca o parte tehnică a limbii cu toate aceștia averia și felurimea limbajului sătenilor din Țara Românească este cu atîta mai admirabilă cu cît clasele cele mai sus disprețuiesc și corumpu limba conversației și se arată întrecîndu-se nu numai a nu se gîndi rumânește, ci și a amesteca și a confusia trei limbi în conversația lor" (p. 55).

Întîlnim chiar și o încercare de evaluare a stadiului în care se aflau stilurile funcționale; „Limba guvernului este oarecum formată, deși muscălind în cele militare și franțozind în celelalte, precum o parte din limba tribunalelor care și ea cîteodată o dă prin turcie și alteori prin grecie. Cu toate acestia de la întocmiria școalelor naționale formîndu-se și o parte oarecare a limbii didactice, limba românească luă un haracter mai serios și mai studios esprimînd, și adesia foarte înnemerit, multe adevăruri serioase" (p.52).

Obiecțiile aduse *Lexiconului de la Buda* se referă la exagerările latinizante și la faptul că româna ar fi trebuie să aibă niște dicționare care să preexiste acestuia. Ultima observație este, fără îndoială, limitată ca perspectivă, totuși reaua-credință de care Pappadopoulos a fost acuzat iese, după părerea noastră, din discuție [10].

[1859] [11] este o prezentare de mai mari dimensiuni a relațiilor dintre greci și români de-a lungul timpului. Ea se adresa elevilor de la Colegiul grec din Atena, care proveneau din toate zonele elenismului.

Capitolele acesteia sînt: 1. Despre originea dacilor. 2. Despre legăturile dintre daci și greci pînă în anii Imperiului Roman (pînă la 100 A.D.). 3. Despre grecii din coloniile romane (100 A.D. — 274) 4. Despre legăturile de după emigrație pînă la Radu Negru (274—1290). Despre legăturile de la Radu Negru pînă la Nicolae Mavrocordat (1290—1716). 6. Despre legăturile de la Nicolae Mavrocordat pînă la Revoluție (1716—1821). 7. Legăturile de la Revoluția greacă pînă azi. Epilog.

Așa cum se vede din titlul capitolului 4, Pappadopoulos este adeptul tezei emigrationiste, care era în consens cu o idee preferată a istoriografiei grecești, conform căreia aromânii sînt cei mai autentici greci. Explicația dată de Pappadopoulos originii aromânilor este aceea că ei provin din urmașii grecilor deplasați în Dacia cu legiunea Macedonica, urmași repatriați după 274 A.D.

În privința istoriei limbii române, Pappadapoulos își îmbogățise substanțial sursele de informație. Preluat probabil de la Thunmann, pe care însă nu-l citează, este adus în discuție episodul *Torna, torna fratre* ca primă probă de limbă română (p. 20). Revenind la împrumuturile grecești din română, Pappodopulos remarcă că *a agonisi*, *alifie*, dar și *chip*, pe care îl derivă în mod eronat de la gr. τύπος, fac parte din împrumuturile vechi grecești din română și sînt răspîndite în toate graiurile.

[10] „Reabilitarea" lui Pappadopoulos a fost făcută de N. Iorga în lucrarea citată la nota 2, care îl număra pe acesta printre „străinii competenți", „acel învățat filolog grec profesor la Colegiul Sf. Sava".

[11] A cunoscut o traducere românească în același an *Discursu asupra elenismului în Valahia* de A. Tambacopoulos.

Ca și în [1842], dialectele sînt în continuare amestecate cu graiurile. Graiul muntenesc suferise o influență grecească, pentru ca în perioada contemporană cu Pappadopoulos să se afle sub o influență italienească. Graiul moldovenesc „îl urmează pe cel valah, iar cel bucovinean și cel din Basarabia se schimbă din cauza vecinilor lor" (p.7). Despre dialectul macedonean ni se spune că „A fost înecat de limba greacă modernă, cu toate că păstrează niște flexiuni romane mai vechi și mai nobile decît oricare dialect valah..." (p. 7). Așadar Pappadopoulos face totală abstracție de legătura dintre o etnie și limba acesteia în cazul aromânilor.

Deplîngînd tendința românilor de a se izola de restul națiunilor din zonă, Pappadopoulos aduce în discuție sursa *Bibliei de la București*, care este, după părerea lui, „Vulgata folosită în Austria uniaților" (p. 31, nota 1). În același context el face aluzie la o încercare de traducere a *Bibliei* din surse similare de către „dascălul Lazaros", foarte probabil Gheorghe Lazăr. Faptul nu e confirmat de bibliografia dedicată acestuia, din care am reținut totuși respectul deosebit pe care Gh. Lazăr îl avea pentru *Biblie*, pe care o avea în bibliotecă în multe ediții și pe care o citea cu ajutorul unor dicționare specializate [12]. În continuare sînt lăudate eforturile lui I.H. Rădulescu de a da o traducere a *Bibliei* după surse ortodoxe și meritele acestuia în privința limbii române, care „ar fi fost ca la început dacă nu ar fi existat patriotismul, geniul și capacitatea acestui reformator, ca să îndepărteze multe barbarisme din limbă". Remarcate deja de N. Iorga [13] sînt obiecțiile aduse de Pappadopoulos la purismul lui Heliade : „ceea ce este inevitabil pentru orice reacție, sistemul de purificare, îndrăznesc să spun, deși sînt străin, ajunge de multe ori pînă la exagerare" (p.31, nota 2).

O reală pierdere pentru lexicografia româno-grecească, extrem de săracă la mijlocul secolului al XIX-lea, dar și de atunci încolo, a fost abandonarea proiectului expus în [1842].

Cînd, în introducerea acestui articol, afirmam că G.G. Pappadopoulos era un autentic om de știință aveam în vedere metoda sa de lucru, precum și nivelul informației. Eventualelor obiecții ce s-ar putea ivi, spre pildă în legătură cu concepția generală despre limbă a autorului în cauză expusă în [1840 b], le venim în întîmpinare cu sublinierea faptului că Pappadopoulos nu era lingvist, ci doar un pegagog filolog, al cărui nivel de informare nu îl depășea pe cel general răspîndit, la un nivel desigur superior. Lucrările lui Fr. Bopp au pătruns la noi de abia în 1850, prin intermediul lui Ioan Maiorescu [14].

Venit dintr-un spațiu cultural străin, Pappadopoulos era un observator pertinent al limbii române. Dacă e să ne referim doar la situația împrumuturilor grecești din perioada modernă, din mărturiile sale reiese că acestea nu au avut ponderea pe care o consacră monografia lui L. Gáldi [15].

[12] V. G. Bogdan-Duică, *Gheorghe Lazăr*, București, 1924, p. 28.

[13] *Op. cit.*, p. 177.

[14] V. N. A. Ursu, *Preocupările lingvistice ale lui Ioan Maiorescu*, în „Studii și cercetări științifice", Filologie, anul XII, Fasc. 1, 1961, p. 219.

[15] L. Gáldi, *Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des phanariotes*, Budapesta, 1939.

Nu în ultimul rînd, schițele de istorie a românei date de G.G. Pappadopoulos în [1840 b] și [1859] sînt corecte pentru perioada în care au fost elaborate.

Discuția de mai sus, fie chiar sumară, din lipsă de spațiu, se vrea o contribuție la completarea riguroasă a bibliografiei de istorie a limbii române.

ADDENDA

1840 a Δύω ἀπο σπάσματα ἐκ τῶν μελετῶν εἰς τήν ἱστορίαν τῶν λέξεων ὑπό Γρηγορίου Γ. Παπαδοπουλου αὐτογραφθέντα κατ'αἴτησιν τῆς Α.Ε. τοῦ Κυρίου Μ. Γκίκα, 'Εν Βουκουρεστίου, 1840 (Două fragmente din studiile asupra istoriei cuvintelor ale lui G. G. Papadopoulos, scrise la cererea domnitorului M. Ghica). (Manuscris aflat la B.A.R., cota Ms. gr. 1430).

1840 b *Dissertation composée pour l'ouverture de la classe de poésie grecque au collège de St. Sava servant d'introduction au cours de l'année scholaire*, Bucarest, 1840, Imprimérie de Fr. Walbau.

1840 c *Fragment din meditațiile asupra istoriei zicerilor*, în „Curierul românesc" anul XI, 1840, nr. 19, p. 73—75, 80—81.

1841 Σκέψεις περί τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως εἰς τήν Βλαχίαν, 'Εν Βουκουρεστίῳ Δακίας (Considerații asupra îmbunătățirii învățămîntului public în Valahia) (Manuscris B.A.R., cota Ms. gr. 1432).

1842 *Disertație pregătitoare la dicsionarul românesc-latinesc și elinesc*, în „Curier de ambe sexe" period IV (1842—1844), p. 33—37, 50—64. 109—113.

1859 'Εκθεσις περί τοῦ 'Ελληνικοῦ ἐκπαιδευτηρίου κατά τό σχολικόν ἔτος 1858—1859 Προτέτακται Λόγος περί τοῦ ἐν Βλαχοίς 'Ελληνισμοῦ ὑπό τοῦ Καθηγητοῦ Γ. Γ. Παπαδοπούλου, ἐπιμελιτοῦ τοῦ Ελλ. Εκπαιδευτηρίου, 'Εν Αθήναις, ἐκ τῆς Τυπογραφίας Λ.Δ. Βιλαρᾶ, 1859 (Expunere asupra Colegiului grec în anul școlar 1858—1859 urmată de Discurs asupra grecilor din Valahia de Prof. G. G. Papadopoulos, director al Colegiului).

Septembrie 1990

Institutul de Studii Sud-Est Europene
București, Bd. Republicii nr. 13

Gh. Chivu

PREPOZIȚIILE *PENTRU* ȘI *PRINTRU* ÎN SECOLUL AL XVI-LEA

1. Parcurgerea indicilor care însoțesc edițiile scrierilor românești din secolul al XVI-lea [1] arată un fapt surprinzător: prepoziția *printru* nu este atestată decît o singură dată într-o scrisoare din 26 ianuarie 1600, prin care Mihai Viteazul comunica solilor săi, banul Mihalcea și vistiernicul Stoica, instrucțiuni referitoare la tratativele cu împăratul Austriei, Rudolf al II-lea [2]. În rest, *păntru*, *pentru*, *printru* și *pintru* [3] sînt considerate, atunci cînd apar [4], forme ale prepoziției actuale *pentru*.

Spre deosebire de editorii vechilor texte literare, autorii *Dicționarului limbii române*, abordînd chestiunea din perspectivă strict etimologică, grupează variantele fonetice citate sub *printru*, *pentru* devenind, în consecință, o simplă variantă fonetică [5].

Exista deci în secolul al XVI-les o singură prepoziție (*printru*, după autorii dicționarului academic [6]; *pentru*, după editorii scrierilor literare menționate) sau se produsese deja o separare a lui *pentru* de *printru*?

2. Analiza atestărilor înregistrate în cele mai vechi texte românești [7] indică în primul rînd coexistența formei etimologice, *prentru*, cu fonetismele derivate, *pentru* și *printru*, doar în *Palia de la Orăștie* și în *Codicele Sturdzan*. Textele moldovenești (*Psaltirea Scheiană*, *Psaltirea Hurmuzachi*, *Codicele Voronețean*, *Pravila ritorului Lucaci*, *Glosele Bogdan*) și *Evangheliarul de la Sibiu* nu cuprind nici o atestare a lui *pentru*, formă foarte frecventă în schimb în tipăriturile coresiene, în *Palie* și în documente (indiferent de proveniența regională a acestora).

[1] Avem în vedere *Evangheliarul de la Sibiu* (ediție E. Petrovici — L. Demény; = ES), *Catehismul* (= CCat.), *Pravila lui Coresi*, *Fragmentul Todorescu*, *Glosele Bogdan*, prefețele și epilogurile cazaniile coresiene, *Molitvenicului* și *Psaltirilor* din 1570 și 1577 (editate toate în *Texte românești din secolul al XVI-lea*, București, 1982), *Liturghierul* lui Coresi (ediție Al. Mareș), *Tetraevanghelul* (ediție Florica Dimitrescu; = CT), *Psaltirea slavo-română* din 1577 (ediție Stela Toma), *Codicele Voronețean* (ediție Mariana Costinescu; = CV), *Palia de la Orăștie* (ediție Viorica Pamfil; = PO), *Pravila ritorului Lucaci* (ediție I. Rizescu; = L. Prav.) și documentele și însemnările românești păstrate din secolul al XVI-lea (București, 1979; = DÎ).

[2] DÎ, p. 275.

[3] Facem abstracție de *pantru* și *panturu*, variante specifice documentelor lui Petru Șchiopul, întrucît ele redau, foarte probabil, pe *păntru*.

[4] Potrivit edițiilor citate, cele două cuvinte nu au nici o atestare în *Liturghier*, în *Pravila* lui Coresi, în *Psaltirea slavo-română* din 1577 și în *Fragmentul Todorescu*.

[5] *Dicționarul limbii române* (*DLR*), Tomul VIII, Partea a 5-a, Litera P, *presin—puzzolană*, București, 1984, s. v. *printru*.

[6] Vezi, în același sens, Ion Coteanu, *Dr.* **pre > pe**, în SCL, XXIV, 1973, nr. 5, p. 511—512; Laura Vasiliu, *Rom.* **printru** *și* **pentru**, în LR, XXIX, 1980, nr. 5, p. 563—565.

[7] Alăturăm textelor menționate în nota 1 *Codicele Sturdzan* (cercetat integral; = CS), *Psaltirea Scheiană* (ediție Ion Bianu; = PS), *Psaltirea Hurmuzachi* (= PH), *Apostolul* coresian (ediție Ion Bianu; = CPr.) și *Cazania a II-a* (ediție S. Pușcariu — Al. Procopovici; = CC²) cercetate parțial).

LR, XL, nr. 1—2, p. 45—47, București, 1991

În ceea ce privește semantismul, *prentru*, *printru* și *pentru* sînt înregistrate, în secolul al XVI-lea, cu următoarele valori [8]:

— „străbaterea unui spațiu": *proidiiu* **printru loc** *coperit mirurat pîră la casa Dzeului.* PS, 131 [9]; vezi și PS, 195, 349—350.

— „locul, interiorul imprecis determinat": *știu de toate rîndurile, ce cum iaste* **prentr**-*alte* **țări**. DÎ, 126.

— „modalitatea, instrumentul": *Derept ce-și deade Dumnezeu zeace cuvintele sale afară, să ne* **prentru eale** *ispăsim?* CCat., 5[r]; CS, 100[r]—100[v]; vezi și PH, 62[r]; PO, 231. *ispăsenie numai de la tine, Doamne, cearem* **printru** *singur sfînt* **fiiul** *tău, Isus Hristos.* PO,1; vezi și LPrav., 190[v]. *Deaca ne-au dat Dumnezeu cuventele sale afară să ne ispăsim* **pentru eale**, *dară pren ce ne văm ispăsi?* CCat., 6[r]; CS, 101[r].

— „conformitatea": *Dereptu acea ne rugăm domnilor-voastre să faceți bi⟨ne⟩* **prentru voia** *noastră, să lăsați cum-au fostu obiceaiul.* DÎ, 196.

— „schimbul": *am dat noi căzacului un țigan, anume Nicolai, feciorul lui Drăgan,* **prentru o țîganeă**. DÎ, 185. *să dea Domnului* **pintru descumpărăciunea** *sufletelor sale.* PO, 281. *fi-vo[r] vreadnici să de ei* **pentru capul** *miu, să-m răscumpere capul.* DÎ, 96; vezi și PO, 248—249.

— „relația": *dată i-au fost și ispăsită acea vamă depreună cu Dumineacă și nu așea* **prentru elu**, *ca* **prentru Dumineacă**. DÎ, 181. *Dau știre domnivoastră* **pintru rîndul** *unui fecior al mieu.* DÎ, 120. *să fie mi lesne și mai iușor a ceti și a înțelege* **pentru oamenii** *ceia* proștii. CC[2], 6; vezi și PO, 235; CT, 6[v]; DÎ, 126.

— „cauza": *Ferici de goniții* **prentru dereptate**, *că acelora iaste împărăția ceriului.* ES, 4[v]; vezi și CT, 7[r]; PO,229; L Prav., 221[v]—222[r]; DÎ, 135. **printru elu** *toată mulțimea iudeilor supărară-me întru Ierusalim.* CV, 36[r]; vezi și LPrav., 265[v]; PO,93; CS, 52[r]. *nu* **pentru voie** *ce dosădit iaste, ce* **pentru voia** *ca a voastră învățătură către noi adevărat să fie.* CPr., 364—365; vezi și PO, 4; DÎ, 103.

— „scopul, destinația": *iaste apărată nunta că-și sînt* **prentru nuntă**. LPrav., 233[r]; vezi și ES, 32[r]; DÎ, 97. *Cu sulița împunseră-l în coastele lui* **printru să** *lase noao leage.* CS, 97[v]; vezi și PO, 7; PH, 37[r]; DÎ, 99. **Pentru aceaea** *cetiți cu inimă trezvă, cum ⟨den⟩ pildele bunilor să învățați pilde bune.* PO,9; vezi și CT, 249[r]; CC[2], 42; CS, 49[v]; DÎ, 144.

— „folosul": *vor dzice toate rele cuvinte pre voi mințindu* **prentru mine**. ES, 4[v]—5[r]; vezi și PO, 11. *Venrerea mare eu mă răstigniiu* **printru voi**, CS, 3[r]; vezi și PO, 33—34. *Ce tu, Domnedzeu,* **pentru** *cel drag* **fiiul** *tău Isus, înlumineadză-ne cu duhul sfînt al tău!* PO,9; vezi și CS, 57[v] — 58[r]; DÎ, 112—113.

Exemplele reproduse anterior arată că, în secolul al XVI-lea, *prentru*, *printru* și *pentru* erau, de regulă, în variație liberă atunci cînd aveau valoare abstractă (excepție face „conformitatea", pentru care am înregistrat doar forma *prentru*). Dintre valorile concrete, puțin frecvente în ansamblu, doar „modalitatea, instrumentul" puteau fi redate deopotrivă prin cele trei forme, în vreme ce „străbaterea unui spațiu" se ex-

[8] Vezi, pentru acestea, în primul rînd *Gramatica limbii române*, vol. I, ediția a II-a revăzută și adăugită, tiraj nou, București, 1966, p. 374—375, 380; Laura Vasiliu, *op. cit.*, p. 563—564.

[9] În *Psaltirea Hurmuzachi*, în contextul corespunzător este utilizat *prentru*.

prima prin *prentru* şi *printru*, iar „locul, interiorul imprecis determinat" doar prin *prentru* [10].

3. Coroborînd datele rezultate din analiza repartiţiei formelor *prentru*, *printru* şi *pentru* cu acelea privind valorile semantice pe care le ilustrau acestea în cele mai vechi texte româneşti, constatăm că vechea prepoziţie compusă *pre întru* [11], devenită apoi prepoziţie simplă [12] plurisemantică [13], evoluase deja în secolul al XVI-lea, în două direcţii distincte: *pentru*, prin disimilarea lui *r*, independent de forma avută în epocă de prepoziţia *pe* [14], şi *printru*, prin atragerea lui *prentru*, cu elementele constitutive deja sudate [15], în seria cuvintelor care conţineau un *e* accentuat în poziţie nazală. Prima formă citată, o inovaţie a limbii vorbite (după cum arată frecvenţa şi răspîndirea lui *pentru* în documente) acceptată, cu excepţia textelor moldoveneşti şi a *Evangheliarului de la Sibiu*, şi în scrisul literar, era folosită, de regulă, cu sensuri abstracte. Cea de a doua, absentă din documente şi puţin prezentă în tipăriturile coresiene, avea în primul rînd valori concrete, identice sau apropiate de sensul etimologic.

Înainte de a dobîndi o deplină specializare semantică, *pentru* şi *printru* se diferenţiaseră deci din punct de vedere formal, nici una dintre ele nemaiputînd evolua fonetic spre cealaltă. Este, după opinia noastră, momentul în care din vechea prepoziţie *prentru* apar prepoziţiile *pentru* şi *printru*. Forma etimologică (*prentru*) va aparţine, în mod firesc, o perioadă de timp ambelor cuvinte nou formate, iar semantismul acestora va fi foarte asemănător.

Aceste apropieri formale şi semantice, normale la două cuvinte cu origine comună, vor favoriza (şi explica) frecventele confuzii, *pentru* şi *printru* fiind utilizate adesea, în vechiul scris românesc, una în locul celeilalte. Numărul acestor confuzii va scădea treptat o dată cu adîncirea specializării semantice [16] şi, poate, sub influenţa evoluţiei fonetice a prepoziţiei *pre* [17].

Dacă concluziile noastre sînt adevărate, în secolul al XVI-lea existau deci două prepoziţii distincte: *pentru* (cu variantele *prentru* şi *păntru*) şi *printru* (cu variantele *prentru* şi *printru*) [18].

August 1990

Institutul de Lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret nr. 12

[10] Cf. Laura Vasiliu, *loc. cit.*

[11] Acceptăm ipoteza provenienţei lui *pentru* din *pre* + *întru* (H. Tiktin, *Rumänisch — Deutsches Wörterbuch*, III, Bucureşti, 1912, s.v.; *Istoria limbii române*, II, Bucureşti, 1969, p. 285; *Dicţionarul limbii române* (*DLR*), s. v. *printru*. Cf. I.- A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elementele latine. A — Putea*, Bucureşti, 1914, s. v.; Al. Rosetti, *Istoria limbii române, I. De la origini pînă la începutul secolului al XVII-lea*, Ediţie definitivă, [Bucureşti], 1986, p. 150, unde se afirmă că *pentru* <lat. *per intro*).

[12] Vezi Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 406.

[13] Vezi *Istoria limbii române*, II, p. 285.

[14] În secolul al XVI-lea, textele literare cunoşteau doar forma *pre*. Vezi şi Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 479, 513.

[15] Grafiile de tipul reprezentau, în secolul al XVI-lea, o simplă grafie conservatoare, în care nota nazala din interiorul cuvîntului *prentru*, şi nu iniţiala lui *întru* dintr-o eventuală prepoziţie compusă *pre întru*. Vezi, în acelaşi sens, Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 406.

[16] Potrivit materialului necartografiat înregistrat pentru ALR I, întrebarea 1442, în Banat şi în nordul Transilvaniei (punctele 24, 45 şi 138), *printru* (în formele *prîntra*, *pîntu* şi *pintu*) continuă să indice „cauza".

[17] Vezi şi Ion Coteanu, *op. cit.*, p. 512.

[18] Cf. Laura Vasiliu, *op. cit.*, p. 564—565; Ion Coteanu, *loc. cit.*

V. Guruianu

DATAREA CELUI MAI VECHI MANUSCRIS ROMÂNESC AL *FIZIOLOGULUI*

1. La Biblioteca Academiei Române din Bucureşti se păstrează ms. rom. 1436, care conservă între filele 44^{v} şi 48^{v} cea mai veche versiune cunoscută pînă în prezent a *Fiziologului* în literatura noastră. Textul acestuia a fost copiat de Costea Dascălul de la biserica din Şcheii Braşovului, care îşi notează numele o singură dată, la fila 121^{v}. Ms. rom. 1436 este un codice miscelaneu de 240 de file, scris de mai multe mîini, în care filele 1^{r} — 145^{v} au fost copiate, cu siguranţă, de Costea Dascălul.

Fiziologul din ms. rom. 1436 prezintă o particularitate foarte interesantă : el este dependent, din punct de vedere textual, de scrierea dinaintea sa — *Floarea darurilor* —, care se întinde între filele 13^{r} şi 44^{v}. Această dependenţă constă în faptul că *Fiziologul* apare fără titlu deosebit, ca o continuare de text la *Floarea darurilor*, fiind, deci, inclus de către copist în acestă scriere. Astfel, ultimul capitol propriu-zis al *Florii darurilor*, cu numărul de ordine 39 dat de Costea Dascălul, este urmat direct, fără vreun mijloc demarcator, de primul capitol din *Fiziolog*, avînd în manuscris numărul de ordine 40 — şi tot aşa, de la 40 mai departe, pînă la 51, sînt numerotate şi celelalte capitole ale *Fiziologului* [1] —, semn că, probabil, cel puţin copistul nu făcea distincţie între cele două tipuri de texte.

La sfîrşitul *Fiziologului* (f. 48^{v}) există o însemnare în slavonă a lui Costea Dascălul : коне҃ даровани҃ѧ. пи҃ „Sfîrşitul *Florii darurilor*. ⟨Am⟩ scris", urmată imediat, pe acelaşi rînd, de data (lună, zi, an) la care acesta a terminat de copiat *Floarea darurilor* şi *Fiziologul* (vezi foto 1).

Însemnarea privind datarea celor două texte amintite, deşi nu ridică probleme prea mari în descifrarea ei, a fost totuşi citită, pînă acum, în mai multe feluri. Trebuie precizat de la început că în ceea ce priveşte luna — august — nu există divergenţă de opinii. Părerile specialiştilor diferă numai în privinţa zilei şi a anului copierii textelor respective. Întrucît din punct de vedere structural — deci conform cu dispunerea de către copist a capitolelor — *Fiziologul* din ms. rom. 1436 intră în componenţa *Florii darurilor*, pentru soluţionarea datării acestui text am făcut apel şi la acele lucrări în care se vorbeşte despre data copierii *Florii darurilor* aflate în manuscrisul menţionat.

2. Numărul de ordine al zilei în lună — aşa cum a fost el consemnat de Costea Dascălul la sfîrşitul *Fiziologului* — a fost citit pînă în prezent în trei feluri : 15, 16, 17.

[1] Cu o singură excepţie însă: Costea Dascălul omite să dea numărul de ordine 42 capitolului care trebuia numerotat astfel.

LR, XL, nr. 1—2, p. 49—55, Bucureşti, 1991

4—c. 2453

Data de 15 august apare într-o lucrare mai veche a lui G. Ștrempel [2], în care autorul reproduce mai întîi textul slavonesc al însemnării finale a lui Costea Dascălul, dînd mai apoi și traducerea lui românească. În

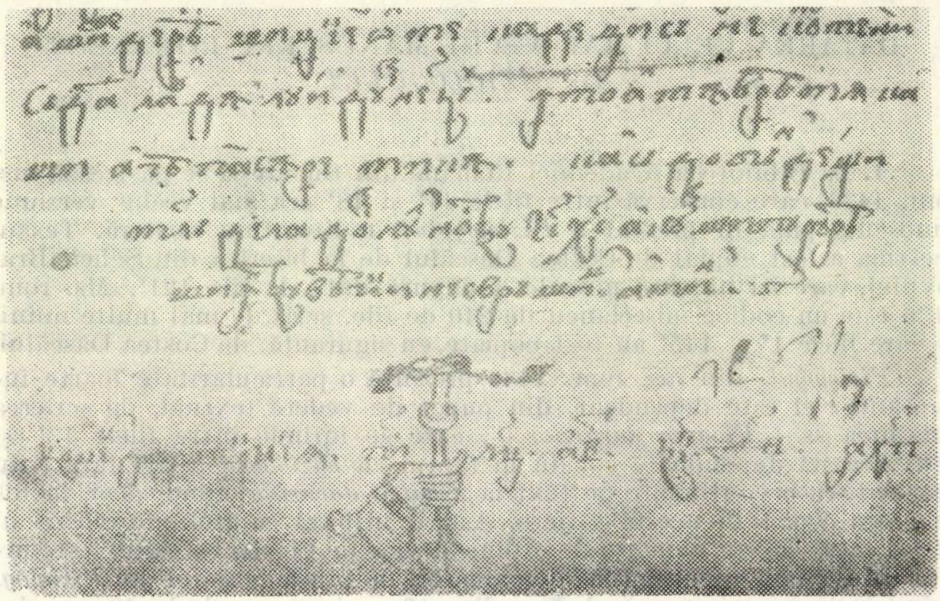

Foto 1

lucrarea respectivă există însă o neconcordanță între data zilei din reproducerea textului în slavonă și cea din traducerea lui în română. Astfel, în textul slavon reprodus, ziua este notată prin slovele-cifre $\widetilde{\text{sĭ}}$ — ceea ce corespunde valorii 16 —, în timp ce în traducerea românească figurează, ca echivalent, data de 15. Întrucît în însemnarea lui Costea Dascălul slova-cifră care notează unitățile nu este și nu poate fi $\widetilde{\text{ѕ}}$ (= 5) [3], rezultă că ziua de 15 trebuie eliminată din discuția privitoare la datarea textului de care ne ocupăm. În acest caz, nepotrivirea de date arătată mai sus (16 — în versiunea slavonească, 15 — în traducerea românească) se poate explica ușor, presupunînd existența unei erori tipografice nesemnalate în erata atașată la sfîrșitul lucrării citate : s-a imprimat, din greșeală, cu cifre arabe, în traducerea românească, 15 în loc de 16.

Datele de 16 și de 17 vor fi analizate împreună, deoarece discuția asupra lor se va baza pe comparația făcută cu alte slove-cifre existente în scrisul lui Costea Dascălul.

Data de 16 august a fost propusă tot de G. Ștrempel, însă într-o lucrare mai recentă [4], iar cea de 17 august a fost susținută mai demult

[2] *Copiști de manuscrise românești pînă la 1800*, I, [București], 1959, p. 38.

[3] Vezi foto 1.

[4] Vezi *Catalogul manuscriselor românești, B.A.R., 1—1600*, [I], București, 1978, p. 329. Autorul face trimitere la lucrarea sa anterioară citată mai sus, fără a remarca însă dezacordul existent între datele prezentate acolo.

de N. Cartojan [5] și, mai aproape de noi, de Mihai Moraru[6]. În fond, întreaga problemă se reduce la a ști dacă slova-cifră ce notează unitățile în data care indică ziua în însemnarea lui Costea Dascălul corespunde cifrei 6 sau 7. Pentru aceasta a fost necesară realizarea a patru fotocopii ale numerelor de ordine date de Costea Dascălul unor capitole din *Floarea darurilor* (capitolele 36[7] și 37[8]) și din *Fiziolog* (capitolele 46[9] și 47[10]).

Comparînd a doua slovă-cifră a numerelor corespunzătoare lui 36 și 46 cu prima slovă-cifră a datei ce indică ziua în însemnarea lui Costea

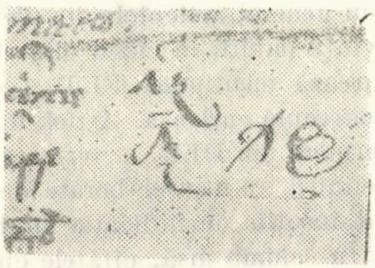

Foto 2

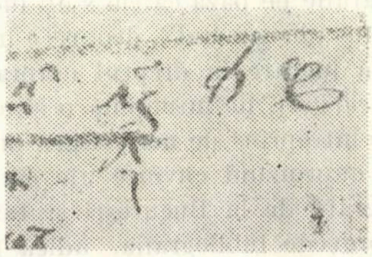

Foto 3

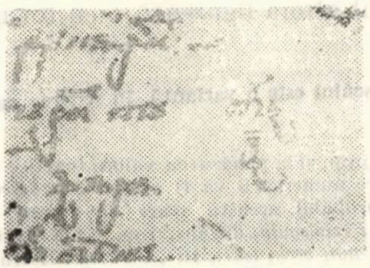

Foto 4

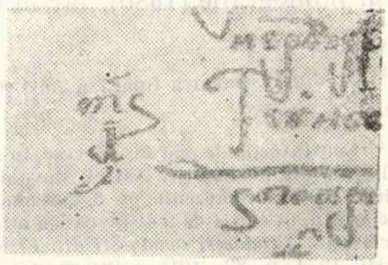

Foto 5

Dascălul, se constată că acestea trei seamănă foarte bine între ele, deosebindu-se, în același timp, în mod categoric de slova corespunzătoare cifrei 7 din numerele 37 și 47. Diferența esențială dintre aceste două grupuri de cifre o constituie faptul că slova cu valoarea 6 are „codița" orientată spre dreapta — așa cum apare și în însemnarea lui Costea Dascălul —, în timp ce la slova cu valoarea 7 aceasta este îndreptată spre stînga De aici rezultă că data consemnată de Costea Dascălul este 16, și nu 17,

[5] *Fiore di virtù în literatura românească*, în AAR, Mem. Secț. Literare, seria III, tom. IV, mem. 2, București, 1928, p. 17.

[6] Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, *Bibliografia analitică a literaturii române vechi*, vol. I, *Cărțile populare laice*, partea I, București, 1976, p. 212; partea a II-a, București, 1978, p. 243.

[7] Vezi foto 2.

[8] Vezi foto 3.

[9] Vezi foto 4.

[10] Vezi foto 5.

ca trebuind deci citită ca $\widetilde{\text{sĭ}}$ [11], și nu ca $\widetilde{\text{sĭ}}$ [12]. Se poate, așadar, conchide că ziua în care s-a încheiat copierea *Fiziologului* și, eventual, și a unei părți din *Floarea darurilor* [13] de către Costea Dascălul a fost 16 august, așa cum a susținut mai de curînd G. Ștrempel în *Catalogul manuscriselor românești*.

3. În privința anului cînd au fost scrise cele două texte sînt, de asemenea, de reținut trei păreri : 1680, 1693 și 1695.

Anul 1680 figurează ca an al copierii *Florii darurilor* (deci, implicit, și a *Fiziologului*) în bibliografia la *Dicționarul limbii române (DLR)* [14], bibliografie pe baza căreia s-au lucrat, în general, articolele din dicționar. Am spus „în general", deoarece în privința datării, în cazul citatelor din această lucrare în dreptul cărora figurează mențiunea FL.D. (= *Floarea darurilor*), ne întîmpină o situație oarecum curioasă. Astfel, dintr-un sondaj întreprins de noi asupra unor termeni din DLR, a rezultat că citatele cuprinzînd cuvinte ale căror definiții au fost elaborate de către lexicografii de la București și Iași sînt însoțite de indicația anului așa cum prevede bibliografia, adică 1680. În schimb însă, citatele cu mențiunea FL.D. a căror prelucrare s-a făcut la Cluj sînt datate cu inconsecvență, în sensul că în dreptul unora apare indicația cronologică consemnată în bibliografie (1680), iar în dreptul altora figurează o cu totul altă

[11] $\widetilde{\text{З}}$ din însemnarea finală a lui Costea Dascălul este o variantă, în scrierea cursivă, a lui *s*.

[12] Constatările de mai sus servesc, în același timp, și la precizarea valorii fonetice a celor două slove aflate în discuție. Astfel, slova de valoare numerică 6 va fi *dz*, iar cea de valoare numerică 7 îl va reprezenta pe *z*. Necunoscînd, probabil, această stare de lucruri, Marg. D. Mociorniță, în ediția de text pe care a întocmit-o *Fiziologului* din ms. rom. 1436 (vezi Marg. D. Mociorniță, *Traduceri românești din Fiziolog (cel mai vechi text)*, în „Cercetări literare", I, București, 1934, p. 83—101), a interpretat exact invers valoarea fonetică a celor două slove amintite, transcriind pe *dz* din original ca *z* și pe *z* ca *dz*. Iată cîteva exemple de acest fel: *Dumnezău* (p. 89, 90, 91, 92), *zile* (p. 89, 90, 91, 92) etc., în loc de *Dumnedzău* și *dzile*, cum e în original, respectiv: *pierdzi* (p. 89), *prindză* (p. 89) etc., în loc de *pierzi* și *prinză*. Cercetătoarea ajunge uneori și la inconsecvențe față de sine, transcriind în cîteva cazuri pe *z* din original ca *z*, aceasta, probabil, și din dorința de a unifica grafia: *păzești* (p. 91), *păzi* (p. 92), *razimi* (p. 90), *zioa* (p. 92) etc.

[13] Cum *Fiziologul* din ms. rom. 1436 e un text scurt, întinzîndu-se pe numai 4 file și un sfert, e posibil ca în aceeași zi Costea Dascălul să fi terminat de copiat și o ultimă parte din textul anterior, propriu-zis, al *Florii darurilor*. Presupunerea nu este lipsită de temei. Astfel, la Biblioteca Academiei Române din București se păstrează mai multe manuscrise românești din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea al căror ritm de scriere — după cum rezultă din însemnările scribilor înșiși — a fost mai mare de 4 file și un sfert pe zi. Așa sînt, de exemplu, ms. rom. 2452, din secolul al XVII-lea (pentru problema ce interesează aici, vezi însemnările de la f. 726^{r}) la care suprafața scrisă a paginii este cu puțin mai mică decît în cazul *Fiziologului* și al *Florii darurilor* din ms. rom. 1436 (în privința ms. rom. 2452, dacă se dă mai mult credit datei notate cu cifre arabe decît celei consemnate cu slove-cifre, atunci ritmul de scriere a acestuia se situează între 4 file și 4 file și un sfert pe zi), ms. rom. 25 (vezi însemnarea de la f. 269^{v} și 270^{r}) și ms. rom. 3417 (vezi însemnarea de la f. 209^{r}), ambele din secolul al XVIII-lea și avînd fiecare suprafața scrisă a paginii mult mai mare decît o au *Fiziologul* și *Floarea darurilor* din manuscrisul amintit.

[14] Vezi *Dicționarul limbii române* (*DLR*), serie nouă, tom. VI, litera M, București, 1965—1968, p. LII, unde se arată că e vorba chiar de *Floarea darurilor* din ms. rom. 1436.

dată (1693)[15]. Nicăieri însă în DLR nu se găsește vreo notă explicativă referitoare la această îndepărtare de la prevederile cronologice ale bibliografiei.

Datarea 1680 — propusă în bibliografia la DLR — este însă greșită. Pentru ca această dată să poată fi susținută, ar trebui ca în însemnarea lui Costea Dascălul anul să fie notat prin trei slove-cifre — nu prin patru, cîte sînt, de fapt, în realitate (vezi foto 1)—, iar ultima slovă-cifră să fie ñ(=80). Dovada că în dată nu poate figura slova-cifră amintită o constituie faptul că bara orizontală, care la o autentică slovă n este continuă, în cazul de față este întreruptă. Cum hîrtia este curată în acel loc, se poate vedea cu claritate că acolo nu există și n-a existat niciodată o bară orizontală unică, întreagă. Aceasta înseamnă că, în loc de o singură slovă-cifră ñ, acolo sînt două slove-cifre distincte una de alta, fiecare cu bara sa orizontală deasupra, și că anul 1680 trebuie exclus din discuția referitoare la datarea celor două texte de care ne ocupăm.

Anul 1693 — care apare, după cum s-a văzut, și în dreptul cîtorva citate din DLR avînd mențiunea FL.D. — a întrunit acordul celor mai mulți specialiști : N. Cartojan [16], Marg. D. Mociorniță[17], Dan Simonescu [18],

[15] Iată cum se prezintă situația în urma sondajului efectuat asupra volumelor deja publicate ale DLR: a) cuvinte cu definiții elaborate la București și Iași, figurînd în citate cu datare unică 1680: *maghicesc*, *maștr*, *mijloc*, *năimi*, *nimeni*, *pîine*, *pripă*, *scîrbi*, *scump*, *semințe*, *șatră*; b) cuvinte cu definiții formulate la Cluj, provenind din citate ce oglindesc o datare inconsecventă: *opreală* — 1693, *rîndunică* — 1693, *tărie* — 1680, *tinos* — 1680, *tulburare* — 1693. De fapt, cu acest prilej, am constatat existența unui număr foarte mare de inexactități în privința citatelor purtînd mențiunea FL. D. Anticipînd puțin asupra unora din rezultatele articolului de față, dăm în continuare repartiția pe cuvinte a erorilor depistate, indicînd, în același timp, și îndreptările ce se impun: *maghicesc*: trimitere greșită în DLR (citat neidentificat); *maștr*: identificare greșită (citatul e din *Sindipa*) și datare greșită (corect: 1703); *mijloc*: identificare greșită (citatul e din *Cosmografie*) și datare greșită (corect: 1693—1703); *năimi*: identificare greșită (citatul e din ⟨*Geografia Asiei*⟩), datare greșită (corect: 1693—1703) și transcriere greșită (corect: *să-ș păzească* în loc de *să păzească*); *nimeni*: identificare greșită (citatul e din *Sindipa*) și datare greșită (corect: 1703); *pîine*: identificare greșită (citatul e din *Cosmografie*), datare greșită (corect: 1693—1703) și transcriere greșită (corect: *pășuni* în loc de *pășune*); *pripă*: datare greșită (corect: 1693); *scîrbi*: datare greșită (corect: 1693) și transcriere greșită (corect: *cît* și *dobîndește* în loc de *că* și *dobîndește*); *scump* (adj): trimitere greșită (corect: 21^{v} în loc de 2^{v}) și datare greșită (corect: 1693); *scump* (adv.): datare greșită (corect: 1693); *semințe*: identificare greșită (citatul e din ⟨*Gromovnic*⟩) și datare greșită (corect: înainte de sau în 1693); *șatră*: identificare greșită (citatul e din ⟨*Geografia Asiei*⟩), datare greșită (corect: 1693 — 1703) și transcriere greșită (corect: *șatrelor* în loc de *șatrele*); *tărie*: datare greșită (corect: 1693); *tinos*: identificare greșită (citatul e din ⟨*Geografia Asiei*⟩) și datare greșită (corect: 1693—1703); *tulburare*: identificare greșită (citatul e din ⟨*Gromovnic*⟩) și datare imprecisă (riguros: înainte de sau în 1693). Doar în cazul a două cuvinte — *opreală* și *rîndunică* — citatele sînt ireproșabile din toate punctele de vedere.

[16] *Fiore di virtù în literatura românească*, p. 17; idem, *Cărțile populare în literatura românească*, vol. I, *Epoca influenței sud-slave*, București, 1929, p. 192, 194, 202, 207; idem, *Istoria literaturii române vechi*, I, București, 1940, p. 72, 74.

[17] *Op. cit.*, p. 84.

[18] I. C. Chițimia, Dan Simonescu, *Cărțile populare în literatura românească*, II, [București], 1963, p. 277.

G. Ştrempel [19], P. Olteanu [20], Alexandra Roman-Moraru [21], Al. Mareş [22], Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon [23]. Aceeaşi dată a pătruns în istoriile [24] şi dicţionarele [25] noastre literare, precum şi în manualele pentru studenţi [26].

Acesta este într-adevăr anul în care Costea Dascălul a terminat de copiat manuscrisul *Florii darurilor* şi al *Fiziologului*, iar data din însemnarea sa finală trebuie citită ca ѧ҃х҃ч҃г҃ (= 1693) [27], în care ultimele două slove-cifre, fiecare cu bara sa orizontală deasupra, sînt variante grafice de mînă ale lui ч҃ (= 90) şi, respectiv, г҃ (= 3).

Datarea 1695, propusă cu mai bine de un deceniu în urmă de Mihai Moraru [28], a început să dobîndească în ultimul timp o oarecare audienţă, fiind acceptată, pe rînd, de Cătălina Velculescu [29] şi de Luisa Valmarin [30]. Data aceasta (1695) nu se susţine însă prin fapte, căci ultima slovă-cifră nu este (şi nici nu poate fi) ѕ҃ (= 5), ci г҃ (= 3), aşa cum s-a văzut deja.

[19] *Copişti de manuscrise româneşti pînă la 1800*, I, p. 38; idem, *Catalogul manuscriselor româneşti*, [I], p. 329.

[20] *« Fiore di virtù » dans les versions slaves traduites du roumain*, în „Romanoslavica" XVI, Bucureşti, 1968, p. 276; idem, *К истории „Физиолога" в славянских и румынской литературах*, în „Palaeobulgarica, Старобългаристика" VIII, 1984, nr. 2, p. 41; idem, *Физиологът от стилистическо гледище (С данни и от неизвестни средновековни български и румънски преписи)*, în „Старобългарска литература", 16, Sofia, 1984, p. 42.

[21] *Cea mai veche versiune românească a Florii darurilor. Filiaţie şi localizare*, în *Cele mai vechi texte româneşti. Contribuţii filologice şi lingvistice* (coord. Ion Gheţie), Bucureşti, 1982, p. 264.

[22] Ion Gheţie, Al. Mareş, *Originile scrisului în limba română*, Bucureşti, 1985, p. 389.

[23] Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicţionarul limbii române literare vechi (1640—1780). Termeni regionali*, Bucureşti, 1987, p. 30 (e vorba de bibliografia dicţionarului).

[24] Academia Republicii Socialiste România, *Istoria literaturii române*, I, ediţia a II-a revăzută, Bucureşti, 1970, p. 454, 455, 456; Al. Piru, *Istoria literaturii române de la origini pînă la 1830*, Bucureşti, 1977, p. 183, 185.

[25] *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, Bucureşti, 1979, p. 357, 358. În cuprinsul articolului *Fiziologul* din această lucrare (p. 357) e prezentată în mod nejustificat fotocopia filei 3r din ms. rom. 1436, întrucît fila respectivă nu aparţine *Fiziologului* (şi nici *Florii darurilor*), ci unui ⟨*Gromovnic*⟩ scris, ce e drept, tot de Costea Dascălul, şi aşezat în manuscris înaintea *Florii darurilor*, între filele 1r şi 11v.

[26] Ion Rotaru, *Literatura română veche*, Bucureşti, 1981, p. 357.

[27] Apariţia în DLR, în dreptul unor citate cu menţiunea FL.D. cuprinzînd cuvinte ale căror definiţii au fost elaborate la Cluj, a indicaţiei cronologice exacte — 1693 — se explică, desigur, prin verificarea mai atentă în aceste cazuri a datei izvorului folosit.

[28] Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, *Bibliografia analitică a literaturii române vechi*, vol. I, *Cărţile populare laice*, partea I, p. 212; partea a II-a, p. 243, 274. Acelaşi autor (M. Moraru) şi-a schimbat punctul de vedere iniţial, acceptînd într-o lucrare ulterioară anul 1693, în loc de 1695. Vezi, în acest sens, *Dicţionar cronologic. Literatura română* (coord. I. C. Chiţimia, Al. Dima), Bucureşti, 1979, p. 46.

[29] **Fiziologul** *de la Bistriţa*, în RITL, tom. 31, nr. 2, 1982, p. 209 şi 213 (la această pagină, din pricina unei erori de tipar, numărul manuscrisului este înregistrat greşit: 1456 în loc de 1436); articolul e republicat în volumul autoarei, *Cărţi populare şi cultură românească*, Bucureşti, 1984, p 110—116 şi 180—195 (indicaţiile cronologice asupra *Fiziologului* din ms. rom. 1436 se află la p. 110 şi 114); eadem, *Fiziologul*, în *Crestomaţie de literatură română veche* (coord. I. C. Chiţimia, Stela Toma), vol. II, Cluj-Napoca, 1989, p. 81; eadem, *Alte două manuscrise cu « Fiziologul » românesc*, în RITL, XXXVII, nr. 1—2, 1989, p. 327, nota 14. Deşi autoarea cunoaşte datarea 1693 (vezi *Bibliografia analitică a literaturii române vechi*, vol. I, *Cărţile populare laice*, partea a II-a, p. 264), se pare totuşi că nu i-a acordat niciodată credit, din moment ce în nici una din lucrările sale ulterioare nu face referire la aceasta.

[30] *Un castor între* **Esopie** *şi* **Fiziolog**, în volumul autoarei, *Studii de literatură română modernă şi comparată*, Bucureşti, 1987, p. 127.

Aşadar, anul 1693 este singurul an la care trebuie să se raporteze orice discuţie privitoare la data copierii de către Costea Dascălul a *Florii darurilor* şi a *Fiziologului* din ms. rom. 1436.

4. În concluzie, copierea de către Costea Dascălul din Şcheii Braşovului a celui mai vechi text românesc cunoscut pînă în prezent al *Fiziologului* — text conservat de ms. rom. 1436 de la Biblioteca Academiei Române din Bucureşti, între filele 44^{v} şi 48^{v} — s-a încheiat la 16 august 1693. Înaintea acestei date, eventual chiar în aceeaşi zi, Costea Dascălul termina de copiat şi textul românesc, propriu-zis, al *Florii darurilor*, aflat în acelaşi manuscris. Data de 16 august 1693 a mai fost susţinută pînă acum doar de G. Ştrempel [31], dar se pare că acestui autor îi era necunoscută mulţimea soluţiilor de datare existente, întrucît în lucrările sale nu face nici o referire în acest sens.

August 1990

Institutul de Lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret nr. 12

[31] Vezi *Catalogul manuscriselor româneşti*, [I], p. 329.

Ion Ionescu

TERMENI DE CULTURĂ CREȘTINĂ DACO-ROMANĂ

Ca fenomen cultural-istoric, creștinismul are pentru poporul român un rol determinant în procesul etnogenezei sale de popor romanic. Daco-romanii, spre deosebire de alte popoare care s-au creștinat la o anumită dată fie din ordinul conducătorilor politici, fie ca urmare a unor misiuni oficiale, au îmbrățișat religia creștină din prima etapă a formării lor ca popor, din secolele III—VI, înainte de contactul cu slavii [1]. Cum afirma C. Daicoviciu, „prin creștinismul împăciuitor și blînd, practicat în limba latină și cuprinzînd și pe « varvari », s-a întîmplat nu numai păstrarea romanității în Carpați, ci și întărirea și desăvîrșirea acestei romanități" [2]. „Nu e deloc exagerat cînd se spune că romanizarea daco-romanilor a continuat și s-a desăvîrșit chiar după părăsire" [3]. Într-un moment atît de critic, cu o Dacie părăsită de oficialitatea romană și în mare parte cotropită de migrații covîrșitoare și cu un Imperiu Roman la cumpăna înclinării sale spre decadență și dezmembrare, creștinismul a avut rolul de a determina romanitatea noastră. Cum a arătat Radu Vulpe, discipolul apropiat al lui Vasile Pârvan, romanitatea și creștinismul sînt cele două coordonate magistrale ale etnogenezei române : „Noi sîntem romani fiindcă sîntem creștini și creștini fiindcă sîntem romani" ; „factorul creștin apare în procesul de romanizare de la originea poporului român cu un rol determinant, încît se ridică la o însemnătate egală cu aceea a romanității noastre înseși. Cu bună dreptate se poate vorbi de aceste două fenomene ca de două direcții istorice cardinale, ca de coordonatele magistrale ale etnogenezei noastre" [4].

În continuare, vom căuta să confirmăm cu cîteva realități lingvistice acest adevăr istoric.

Termenii pentru noțiunile fundamentale de credință creștină și viață religioasă din limba română sînt de origine latină, fiindcă, după cum arăta Vasile Pârvan, „Romanismul și creștinismul nostru sînt născute și crescute în chip firesc : încet și trainic, în Dacia lui Traian și nu sînt de abia mai tîrziu « immigrate » din alte ținuturi. Dacă însă romanismul și creștinismul nostru s-au putut *astfel* dezvolta, cauza e că noi am putut trăi pînă în veacul al VII-lea în continuitate trupească și sufletească cu patria noastră mamă, italo-illyrică : ... pentru că Dunărea n-a fost niciodată un dușman hain, care să despartă pe frați, ci a fost un prieten bun, care i-a unit" [5].

[1] I. Barnea, *Romanismul și creștinismul daco-romanilor*, în „Thraco-Dacica", IX, 1988, 1—2, p. 125.

[2] C. Daicoviciu, *Dacica*, Cluj-Napoca, 1969, p. 515.

[3] C. Daicoviciu, *Problema continuității în Dacia*, Cluj, 1940, p. 72.

[4] Radu Vulpe, *Romanitate și creștinism — coordonate ale etnogenezei române*, în *De la Dunăre la Mare* [2], Galați, 1979, p. 21—22.

[5] Vasile Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911, p. 74 și 201.

LR, XL, nr. 1—2, p. 57—63, București, 1991

Creștinismul a ajuns să fie recunoscut în Imperiul Roman ca religie de stat sub Teodosie cel Mare (379—395), cînd cultura sa a înlocuit treptat, treptat, cultura veche păgînă. Organizarea creștinismului ca religie unitară, sub aspectul doctrinar, cultic și disciplinar-canonic, a început cu domnia lui Constantin cel Mare (306—337), o dată cu Sinodul I ecumenic de la Niceea din 325, despre care Constantin Noica spunea că reprezintă „începutul culturii europene" [6].

La Sinodul I ecumenic s-a stabilit pe lîngă doctrina hristologică curpinsă în primele 7 articole din *Simbolul de Credință*, și fixarea datei Paștilor pentru întreaga Biserică creștină, ca și o serie de canoane (7) ce s-au luat cu privire la viața disciplinară bisericească și cultică. În canonul 5 s-a hotărît „... că este bine să se țină sinoade de două ori pe an în fiecare eparhie, în tot anul ..., iar sinoadele să se țină unul adică înainte de patruzecime (τεσσαρακοστή, — τὰ τεσσαρακοστὰ)..., iar al doilea pe la timpul toamnei" [7]. Termenul grecesc τεσσαρακοστή (= patruzecime) a fost tradus pentru populația creștină de limbă latină cu *quadragessima*, care, în limba vorbită, s-a rostit *quaresima* (= a patruzecea), prin reducerea grupului *-dr-* la *-r-* [8], ajuns în it. *quaresima*, în engad. *quaraisma*, în fr. *carême*, în provensală *caresma*, în catalană *coresma*, în spaniolă *cuaresma*, în portugheză *quaresma* [9]. În limba română, prin trecerea lui *qu* în *p* (ca în *aqua*>*apă*), cuvîntul a ajuns **păresimi**. Importanța acestui termen creștin în limba română este că avem o dată certă, un *termenus a quo*, de la care pornim pentru vechimea organizării sigure a creștinismului românesc, începînd din secolul IV. *Păresimi* reprezintă „postul Paștilor" sau „postul mare", în amintirea celor 40 de zile și 40 de nopți postite de Iisus Hristos în pustitul Carantanei înainte de începutul activității sale mesianice (Mat. IV, 1—2; Luc. IV, 1—2).

De la sfîrșitul sec. III înainte, *postul mare* sau *postul Paștilor* fusese împărțit în două perioade : *postul păresimilor*, care începea din seara Duminicii Izgonirii lui Adam din Rai și ținea pînă în seara din Vinerea lui Lazăr, și *postul pascal* sau *postul Paștilor*, care ținea o săptămînă, din Dumunica Floriilor pînă la Duminica Învierii, fiind mai aspru, de *ajunare* <* *adiunare*, *ieiunare* (=„a răbda de foame, a nu mînca nimic"). Din sec. IV, după uniformizarea datei Paștilor, hotărîtă la Sinodul I ecumenic (325), Biserica de Răsărit, de rit bizantin, a adoptat definitiv vechea practică de origine antiohiană a postului de șapte săptămîni, durată pe care o practică și astăzi [10].

Păresimile, postul de 40 de zile al Paștilor, este ținut și în Biserica Romano-catolică, dar el începe nu de luni, ca la ortodocși, ci din miercurea numită „a cenușii" (*Dies ceneris*), de la practica de a se presăra cenușă pe creștetul capului, rest din ceremonialul penitenței publice din vechime, moștenit de la ebrei. Catolicii, spre deosebire de ortodocși,

[6] Constantin Noica, *Cînd începe cultura europeană*, în „România literară" din 4 noiembrie 1986, p. 19.

[7] Dr. Nicodim Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. I, partea a II-a, Arad, 1931, p. 28—29.

[8] I. Fischer, *Latina dunăreană*, București, 1985, p. 152.

[9] Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1986, p. 116.

[10] Pr. Prof. Dr. Ene Branișteș, *Liturgica generală cu noțiuni de artă bisericească*, București, 1985, p. 301—322.

dezleagă postul în duminicile păresimilor, mîncînd de dulce, și îngăduie mîncărurile de ouă și derivatele lactate în păresimi. Împotriva acestei practici, Sinodul de la Trulan (692), prin canonul 56, a interzis sub pedeapsa caterisirii și a excomunicării consumarea hranei provenite de la animale, cum sînt : carne, ouă, lapte, brînză, în timpul păresimilor și a condamnat obiceiul armenilor și al apusenilor de a le consuma sîmbetele și duminicile în păresimi [11].

Importanța cuvîntului *păresimi* pentru latinitatea limbii române și a vechimii creștinismului românesc de limbă latină, dar de rit bizantin sau ortodox, a arătat-o, în special, marele slavist Petar Skok, coleg la studii în Germania cu Sextil Pușcariu, care i-a înlesnit și învățarea limbii române [12]. Cuvîntul *păresimi* aparține latinei dunărene, cuvînt „vechi și regional" [13], calchiat după grecescul τεσσαρακοστή, specific creștinismului ortodox românesc și care se păstrează în toate cele patru dialecte ale limbii române (în ar. *pareásini*, s.f. pl.). Forma pluralului, după P. Skok, este raportată la pluralul *Paști* < *pascha*, panromanic, în limba română păstrat la plural, exprimînd cele trei zile de sărbătoare ale Paștilor.

Cuvîntul *păresimi* este legat în limba română de doi termeni creștini cu aceeași vechime din epoca daco-romană, începînd din sec. IV : **cîrneleagă** (s.f.), folosit de obicei la plural : **cîrnelegi** sau *cîrnilegi* (ar. *cîrleagă*, *cîrledzi* și *cîrledze*), și **cîșlegi** (s.f.pl.) (ar. *cîșleadze*, *cîșleagă*). Termenii provin, după Al. Rosetti, din lat. *carnem* + *ligat* și *caseum* + *ligat* [14].

După DLR [15] înțelesul cuvîntului *cîrneleagă*, *cîrnelegi* ar varia după regiuni : „Cea din urmă zi care încheie cîșlegile, înainte de post ; cea din urmă săptămînă a carnavalului : săptămîna hîrții ; săptămîna cărnii ; săptămîna antepenultimă a cîșlegilor de iarnă. În tot decursul dulcelui Crăciunului sau cîrnelegi ori cîșlegi — cum se zice în limbajul popular". Etimologia este din *carnem* + *liga* (imperativul lui *ligo*, *-are*), adică „leagă carnea" cu înțelesul de „a opri" „a interzice" [16], și se adaugă : „O explicație convingătoare din toate punctele de vedere nu s-a dat încă acestui cuvînt" În DEX [17], *cîrneleagă*, *cîrnelegi* este „săptămîna antepenultimă din dulcele Crăciunului, în timpul căreia credincioșii pot mînca de dulce miercurea și vinerea (lat. *carnem ligat*)". Evident, este o confuzie între etimologia adoptată : *carnem ligat* și explicația dată de a se mînca „de dulce miercurea și vinerea", care se îngăduie numai în „săptămîna de harți" (< ngr. *artzi*) [18]. Pentru *cîșlegi* se dă explicația „timp între

[11] *Ibidem*.

[12] Pierre Skok, *Remarques sur le pluriel dr. păresimi*, în „Bulletin linguistique", publié par Al. Rosetti, XIII, 1945, p. 46—52.

[13] I. Fischer, *op. cit.*

[14] Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 155.

[15] DLR, tom. VIII, partea 1, litera P, București, 1972, p. 154.

[16] A. T. Laurian și J. C. Massimu, *Dicționarul limbei române*, București, 1871, vol. I, p. 458—459, consideră că în *leagă* — *legi* ar trebui văzut cuvîntul *lege*, deci „zile legiuite pentru carne".

[17] DEX, București, 1975, p. 159.

[18] La armeni postul se numește *aragiavor*, iar în armeana nouă se numește *arțivurț* ; grecii i-au zis *arțivurion*, de unde la români a ajuns *hîrț* sau *harț*, dezlegări ale unor zile de post. Săptămîna *de harți* este săptămîna Vameșului și Fariseului. De văzut : Pr. D. Buzatu, *Observări de terminologie bisericească*, în „Mitropolia Olteniei", XXI, 1969, 9—10, p. 673—680.

două posturi ortodoxe, în care creștinii pot mînca de dulce. Lat. *caseum ligat*" (DEX, p.160).

După P. Skok, cuvîntul *cîrneleagă* se explică prin adjectivul latin *carniliga*, format într-un mediu ecleziastic ortodox cărturăresc, care l-a impus după tipul lat. clas. *carnivorus*, *carnifex* („călău") și înseamnă „lăsatul de carne", „legatul de carne", după cum *cîșlegi* înseamnă „lăsatul de brînză" sau „legatul de brînză". P. Skok reține și observația importantă că acești doi termeni aparțin numai Bisericii Orientale, de rit bizantin, ortodoxe, și ei au fost creați și puși în circulație, în lumea creștinilor ortodocși care vorbeau latina, de preoții bisericilor ortodoxe în predicile lor, prin care anunțau credincioșilor timpul prescris pentru *lăsatul de carne* și *lăsatul de brînză* [19].

Precizăm că liturgic, în Biserica Ortodoxă, după săptămîna numită *de harți, a Vameșului și Fariseului*, urmează săptămîna numită în Oltenia *împopistrată*, adică „amestecată", fiindcă se află între două săptămîni de harți, după care urmează *săptămîna albă* sau *a brînzii*, cu harți pentru produsele lactate și ouă, fiind urmată și ea de *Săptămîna Mare*, întîia săptămînă din postul Paștilor, numită *mare* după bogăția slujbelor speciale, precum și pentru postul ei riguros [20].

Cîrnelegi sau timpul *cîrnelegilor* ține de la Crăciun și pînă la *lăsatul de carne, legatul de carne* sau *lăsatul (lăsata) secului de carne* din seara Duminicii Înfricoșatei Judecăți, penultima duminică înainte de începutul *păresimilor*. Precizăm că această perioadă a anului se numește *cîrnelegi* și ea este legată în popor în special de consumul cărnii de porc [21]. Săptămîna următoare după *cîrnelegi* este numită *săptămîna albă* sau *săptămîna brînzii* (lat. *caseus*, *-i* „brînză"), săptămînă în care creștinii ortodocși mănîncă ouă și produse lactate, pînă în seara Duminicii Izgonirii lui Adam din Rai, cînd are loc *lăsatul de brînză, lăsatul (lăsata) secului de brînză*. Această săptămînă este propriu-zis a *cîșlegilor*. Prin extensie, tot *dulcele Crăciunului*, adică de la Crăciun și pînă la *lăsatul secului de brînză*, se numește *cîșlegi*[22], după cum se numesc și *cîșlegile Paștilor*, care țin opt săptămîni după Paști, de unde în popor expresia *opt cu a brînzii nouă*. De asemenea se numesc și *cîșlegile Sîmpietrului*, de la Sîmpietru, 29 iunie, pînă la 1 august, și *cîșlegile de toamnă*, de la Sîntămărie (15 august) pînă începe postul Crăciunului, la 15 noiembrie.

În popor, această perioadă din an se numește și *cîșlegi*, în sensul că se mănîncă *de dulce* (< lat. *dulcis*), cașul fiind un aliment dulce, de unde numirea de *dulcele Crăciunului*, care are două diviziuni: una cînd se mănîncă și carne, și lactate, și alta numai de o săptămînă, numită *săptămîna albă* sau *săptămîna brînzii*, cînd se mănîncă numai lactate și ouă, specifică de la început creștinismului ortodox românesc, ceea ce

[19] P. Skok, *op. cit.*, p. 50.

[20] Pr. D. Buzatu, *op. cit.*

[21] La 20 decembrie, sărbătoarea Sfîntului Ignatie Teoforul, se taie de obicei porcii, de unde expresia în popor că în „ajun nu se mai îngrașă porcul". Despre obiceiurile la români legate de „păresimi", a se vedea: Simion Florea Marian, *Sărbătorile la români*, vol. II, *Păresimile*, București, 1899; C. Rădulescu-Codin și D. Mihalache, *Sărbătorile poporului cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele*, București, 1909; Pr. D. Furtună, *Pentru cuvîntul „cîrneleagă"*, în rev. „Ion Creangă", ianuarie, 1921; Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice*, Cluj-Napoca, 1971, p. 118—123.

[22] Al. Rosetti, *op. cit.*, p. 79—80.

dovedește că de la început creștinismul românesc a fost ortodox, adică de rit bizantin, oriental, în limba latină, deosebit de ritul apusean în limba latină, numit romano-catolic, fiindcă am făcut parte ca popor neolatin din Romania Orientală.

Pentru sinonimul lui *de dulce* avem în limba română locuțiunea adjectivală și adverbială **de frupt**, cu *pt* provenit din *ct*, care face parte din lexicul vechi creștin daco-roman. Expresia *de frupt* (< lat. *fructus*) o aflăm numai în dialectul dacoromân, pe toată aria românească nord-dunăreană, pe cînd în sudul Dunării, în dialectul aromân, latinul *fructus* a evoluat în *frut* (s.n.), pl. *frute* [23], ca în italiană : *il frutto*, pl. *le frutta*, alături de *i fruti*, fr. *le fruit*, cu transformarea în italiană a grupului *-ct-* la *-tt-* [24].

În timp ce la populația romanică sud-dunăreană ocupația principală era păstoritul, iar agricultura era secundară, la populația romanică din nordul Dunării ocupațiile principale erau agricultura și pomicultura, iar păstoritul era ocupația secundară. Rezultă că în nordul Dunării s-a practicat un păstorit agricol, ceea ce explică de ce numai în dialectul dacoromân cuvîntul *frupt*, produsul pomilor fructiferi, este sinonim cu produsul din lapte al animalelor mulgătoare.

În limba română, atît în dialectul dacoromân, cît și în cel aromân, avem și dubletul *fruct*, însă el a pătruns mai tîrziu în limbă, ca neologism. *Fruct* a înlocuit pe *frupt* pentru produsul pomilor, dar *frupt* a rămas în dacoromână cu sensul de „produsul din lapte al animalelor mulgătoare", folosit în lexicul creștin ca sinonim al lui *de dulce*, adică „mîncare de lapte, ouă, carne, pește sau derivate ale lor, de la care creștinii ortodocși sînt opriți în timpul posturilor" [25]. Ca derivat în limbă de la *frupt* sau *de frupt* avem pe a *înfrupta*, *înfruptare* „a mînca de dulce în zi de post", figurat „a trage beneficii (necinstite), a profita de ..." (*în* + *frupt*) [26].

Ca populația creștină daco-română să știe cînd era timpul *de dulce* sau *de frupt* și cînd era **de sec** (< lat. *siccus*), adică data cînd începea **secul** *Paștilor*, al *Sîmpietrului* (< lat. *Sanctus Petrus*), al *Sîntămăriei* (< lat. *Sancta Maria*), al *Crăciunului*, *preoții* (< lat. *presbiteros*) trebuiau să anunțe în *biserici* (< lat. *basilica*) *creștinilor* (< lat. *christianus*) aceste perioade din timpul anului. Începutul *secului* sau al Postului Mare (< sl. *postŭ*), al *păresimilor*, era legat de data Paștilor, ziua Învierii, care este cu dată schimbătoare de la an la an. După hotărîrea Sinodului I ecumenic (325), episcopul cetății Alexandria, unde se afla farul astronomic, era însărcinat să anunțe tuturor episcopilor din Imperiul Roman data sărbătorii Paștilor, care trebuia să aibă loc în prima duminică după echinoxul de primăvară, după lună plină, și să nu coincidă cu Paștile evreilor, Paștile creștin fiind legat de 13 spre 14 nisan (echinoxul de primăvară) al evreilor (luna martie), cînd avusese loc Cina cea de Taină a Domnului cu Apostolii, iar Învierea a avut loc „în prima zi a săptămînii" de după echinox, adică după 14 nisan, duminică, pentru care *du-*

[23] Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân general și etimologic*, București, 1963, p. 474.

[24] G. Ivănescu, *Despre schimbările fonetice italiene de tipul -ct — -tt- și -gd — -dd*, în *Italica*, II, Iași, 1942, p. 115—116, și în *Istoria limbii române*, Iași, 1980, p. 98.

[25] DEX, p. 355.

[26] *Ibidem*, p. 463.

minica (< lat. dies) *dominica*) este „ziua Domnului". Sărbătoarea Paștilor creștin fiind legată de fazele lunii pline, după echinoxul de primăvară, era cu dată schimbătoare și trebuia anunțată tuturor creștinilor la începutul anului bisericesc, fiindcă de data Paștilor erau legate și celelalte sărbători bisericești cu dată schimbătoare, ca Înălțarea, Pogorîrea Duhului Sfînt etc., precum și „lăsata secului de carne" și „de brînză" și începutul „păresimilor", postul Paștilor. Acest *cărindar* (< lat. *calendarius*; contaminare slavă: *călindar*) creștinii trebuiau să-l cunoască pentru aplicarea în viața lor religioasă și îl cunoșteau numai de la preoții lor, care-l făceau cunoscut în biserici, la începutul anului, la marea sărbătoare creștină Nașterea Domnului, la 25 decembrie, cînd aveau loc și sărbătorile de iarnă ale solstițiului și cînd creștinii erau *chemați* la biserici în mod sărbătoresc prin *cărinde* (< lat. *calendae*; contaminare slavă: *colinde*), la marea sărbătoare creștină, care era prima mare *calatio* din an și care justifică, după părerea noastră, etimologia discutatului termen popular **Crăciun** din *calatio* [27], termen creștin popular, nu oficial, al Bisericii.

Dintre toți termenii propuși pînă acum pentru explicarea etimologică a cuvîntului *Crăciun*, rămîn doi: *creatio*, considerat ca folosit în loc de *natalis* > fr. *Noël* (*Christi natalis*), în latina dunăreană, etimologie susținută în ultimul timp de Al. Rosetti [28] și de Al. Graur [29], care afirmă: „Crăciunul nu e la zi întîi și nu presupune nici o chemare. De altfel, nu se vede de ce creștinii ar fi adoptat un termen folosit de preoții politeiști" [30]. Realitățile creștine de istorie bisericească universală din sec. IV din Romania Orientală îi erau străine, cum se constată, lui Al. Graur, care are însă meritul de a fi precizat că formal etimologia lui *Crăciun* poate fi admisă atît din *creatio*, cît și din *calatio* și că ea se justifică direct din latinește (fără intermediarul slav susținut de Al. Rosetti), prin mijloace interne. El aderă (ca și Al. Rosetti) la etimologia, considerată îndreptățită „după înțeles", din *creatio*, ca fiind cuvînt întrebuințat de Biserica creștină răsăriteană pentru *naștere* < *natalis* (*Christi natalis*). Or, înțelesul este cel care justifică în mod evident, după cum am căutat să dovedim, că etimologic *Crăciun* vine din *calatio, -onem*. În *Simbolul de credință* de la Sinodul I ecumenic (325), în art. 2 se afirmă clar despre Iisus: „născut, nu făcut, cel ce este de o ființă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut" (= s-au creat). Avem două verbe cu înțelesul distinct, care nu se pot suprapune sau confunda: *născut* și *făcut* sau *creat*. În limba română nu avem un urmaș pentru *creatio*. *Creare*, *creatură* sînt neologisme cărturărești. Din latinul *natalis* avem însă în română cuvîntul *nat* [31], de unde expresia: *Tot satul cu natul lui*, adică fiecare cu obîrșia neamului său (din care se naște fiecare). Cuvîntul *nat* < *natus* nu are legătură cu Crăciunul, ca în limbile romanice apusene. Termenul biseri-

[27] Pr. I. Ionescu, *Despre originea și înțelesul cuvîntului Crăciun în limba română*, în „Mitropolia Olteniei", XXIII, 1971, 11—12, p. 823—839.

[28] Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1986, p. 555—560.

[29] Al. Graur, *Etimologii românești*, București, 1963, p. 78—88; idem, *Crăciun*, în „România literară", an. III, 2 (66), 8-I-1970, p. 14; idem, *Puțină gramatică*, București, 1988, vol. II, p. 206—207.

[30] Idem, *Puțină gramatică*, vol. II, p. 207.

[31] DEX, p. 583.

cesc oficial în română este *Nașterea Domnului* sau *Nașterea* (< *nascere*), cum se spune și în troparul zilei : *Nașterea Ta, Hristoase, Dumnezeul nostru* . . .

În lumina realităților ecleziastico-istorice din secolul al IV-lea din Romania Orientală, dezbătuta etimologie a cuvîntului popular *Crăciun* se justifică ca înțeles, ca și fonetic, prin *calatio, -onem* > *cărăciune*, prin contracție, *crăciun* (dr., ar., megl. ; ar. *cîrčun crîčun*, megl. *cărčun*), cu rotacizarea lui *-l-* intervocalic și cu *-č-* provenit din *t* + *i* + *o*, *u* (ca în *tăciune* < *titionem*, *fecior* < *fetiolus*, *picior* < *petiolus* etc) [32].

Precizăm că pentru sărbătoarea bisericească de la 25 decembrie avem în limba română doi termeni, unul popular : *Crăciun* (< *calationem*), al doilea oficial, al Bisericii : *Nașterea Domnului* sau *Nașterea* (< *nascere*). Pentru sărbători bisericești avem în limba română și alți termeni creștini populari, ca *Bobotează* (< *apă* + *botează*), *Florii* (< *Floralia*) etc.

Termeni de cultură creștină daco-romană, începînd din secolul al IV-lea, care au aparținut latinei vorbite sau populare se dovedesc deci a fi : *păresimi* (< *quadragesima* — *quaresima*), *cîrnelegi* (*cîrnilegi*) (< *carniliga*), *cîșlegi* (< *caseum liga*), *de sec* (< *siccus*), *de dulce* (< *dulcis*), *de rupt* (< *fructus*), *Crăciun* (< *calationem*), *cărindar* (< *calendarius*), *cărindă* — *corindă* (< *calenda*), *aler* — *ler*, *lerui Doamne* (< *alleluia Domine* > *aleruia* > *aler*, și cu afereza lui *a* inițial neaccentuat : *ler*), *Bobotează* (< *apă* + *botează*, cum se spune pînă astăzi în unele regiuni din țară, ca în Țara Oașului, în Crișana și-n alte părți), *Paști* (< *pascha, -ae*), *Florii* — *Flurii* și *Flurie* (onomastică, în Zarand și în M-ții Apuseni) (< *Floralia* — **Florilia*), *Rusalii* (prin filiera slavă *rusalija*, după sec. X, din latinul *Rosalia*, care în daco-română va fi dat *rusaie* — *rusaii*), *biserică* (< *basilica*), *cruce* (< *crux, -cis*), *duminică* (< (dies) *dominica*).

Anteriori secolului IV : *Cristos* (< *Christus*), *creștin* (< *christianus*), *boteza* (< *battizare* — *baptizare*), *cumineca* (< *communicare* — *commine-care*), *preot* (< *presbiterum*) [33].

Sînt menționați numai o parte din termenii de cultură creștină daco-romană, pentru a ilustra aportul factorului cultural-istoric creștin determinant „în procesul de romanizare de la originea poporului român".

Septembrie 1990

București, str. Parincea nr. 2, bloc 5, scara 2, et. I, ap. 65, sector IV

[32] Menționăm că *DLRM*, *DEX*, *Istoria limbii române*, 1969, vol. II, p. 170, consemnează etimologia cuvîntului *Crăciun* din *creatio*, iar *Dicționarul dialectului aromân*, de Tache Papahagi, București, 1974, p. 384, și *Dicționarul de istorie veche a României*, București, 1976, p. 529, îl deduc din *calatio*. Noi am căutat să justificăm etimologia din *calatio, -onem*, ca cea mai îndreptățită, în lumina realităților ecleziastico-istorice din sec. IV din Romania Orientală, care cuprindea : *Moesiile*, *Daciile*, *Panonia* împreună cu *Dacia nord-dunăreană* și *Scythia Minor* (în *Fontes Historiae Daco-Romanae*, II, București, 1970, p. VIII).

[33] Trimitere la : H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, București, 1966 ; idem, *La langue latine dans le Sud-Est de l'Europe*, București — Paris, 1978 ; I.I. Russu, *Mostenire traco-dacă oglindită în terminologia românească*, în SCIVA, 31, I, 1980, pp. 91—99 ; I. Fischer, *Latina dunăreană*, București, 1985.

Alexandru Mareş

CONSIDERAŢII PE MARGINEA UNEI CRIPTOGRAME

1. Ediţia *Apostolului* slavon tipărit de Dimitrie Liubavici în 1547 conţine în partea finală a epilogului, imediat după indicarea locului de imprimare (вь настолнемь градь трьговищь „în oraşul de scaun Tîrgovişte"), un şir de 29 de litere, încadrat la ambele capete de obişnuitele semne de final : ·:· ичѕлѯнѹчѕвѯвѱцлинѹчѹлесѹхѹчѹм̀ ·:·[1].

Singurele încercări de descifrare a criptogramei respective, soldate cu găsirea unor soluţii acceptabile, se datorează unor specialişti străini [2]. Astfel, în 1898, A. I. Iaţimirski arăta că primele 19 litere ale criptogramei trebuie „citite" вь домѣхь димитровѣхь, recunoscînd totodată că ultimele 10 litere nu se supun decriptării [3]. Trei ani mai tîrziu, L. Stoianović propunea, cu un mic corectiv, o descifrare identică pentru acelaşi grup de litere (вь домехь димитровехь), dar, ca şi Iaţimirski, nu reuşea să stabilească conţinutul tăinuit în porţiunea finală a criptogramei [4]. Soluţia identică de decriptare avansată de cei doi specialişti nu a trecut neobservată de autorii *Bibliografiei vechi româneşti*, care au înregistrat-o în secţiunea *Adăugiri şi îndreptări* a primului lor volum, apărut în 1903 [5].

2. Ioan Bianu şi Nerva Hodoş, ca de altfel majoritatea cercetătorilor preocupaţi de istoria tiparului românesc, nu au avut cunoştinţă de faptul că în 1913 Dragutin Kostić, un specialist în vechea criptografie sud-slavă, se oprise la rîndul său asupra acestei criptograme. Oferind pentru prima ei parte o descifrare identică cu cea avansată de Iaţimirski şi Stoianović (вь домехь димитровехъ), el făcea totodată unele aprecieri interesante în privinţa felului cum ar trebui interpretată secvenţa finală. Ultimele 10 litere nu erau scrise, ca şi primele 19, în cheia grecească, căci, conform substituirilor pe care le presupunea aceasta, contextul grafic ѹлесѹхѹчѹм̀ ar fi trebuit „citit" хонѡхѹхьхѯ, lecţiune de-a dreptul aberantă. Două ar fi putut fi, după Dragutin Kostić, modalităţile de a interpreta aceste zece litere : să fie privite ca aparţinînd unui context necriptografiat, care prin segmentare oferă lecţiunea ѹ лесѹ хѹчѹм „în pădurea Hucium" sau, dimpotrivă, să fie considerate a reprezenta scrierea în sens invers a contextului ѹ селѹ мѹчѹх „în satul Muciuh" (pentru

[1] I. Bianu şi N. Hodoş, *Bibliografia românească veche*, Tomul I *1508—1716*, Bucureşti, 1903, p. 514; cf. şi p. 30, unde în reproducerea criptogramei s-a strecurat o greşeală, prima literă и fiind înlocuită cu н. (Se va cita în continuare BRV.)

[2] *Ibidem*, p. 514·

[3] *Новый трудъ по старой славянской библиографии*, Санктпетербургъ, 1898, p. 20.

[4] *Zur altserbische Bibliographie*, în „Archiv für slavische Philologie", XXIII, 1901, p. 311 şi nota 1 de pe aceeaşi pagină, idem, *Katalog rukopisa i starih štampanih knjiga. Zbirka Srpske Kraljevske Akademije*, Beograd, 1901 (ediţie fototipică, Leipzig, 1974), p. 234 şi nota 1 de pe aceeaşi pagină.

[5] BRV I, p. 514.

LR, XL, nr. 1—2, p. 65—72, Bucureşti, 1991

5—c. 2453

ultimele cinci litere se indica şi posibilitatea adoptării lecţiunii Ѳѕмчѕ). Potrivit acestor soluţii de interpretare, „casele lui Dimitrie", în care s-a executat tipărirea *Apostolului* slavon, s-ar fi aflat „în pădurea Hucium" sau „în satul Muciuh" (poate chiar „Humciu"). O determinare mai exactă a locului în care a funcţionat tipografia lui Dimitrie Liubavici s-ar fi putut obţine, după acelaşi autor, numai în urma identificării unuia dintre toponimele amintite pe „o hartă detaliată a Tîrgovişteі şi a împrejurimilor sale"[6].

Dintre cercetătorii noştri, E. Vîrtosu a fost singurul care s-a referit la încercările lui Kostić de descifrare a enigmaticului context ѕ ѧѣсѕѲѕчѕѧ. Fără a face însă cunoscute soluţiile acestuia, el s-a mulţumit să menţioneze lucrarea cercetătorului sîrb, însoţindu-şi trimiterea de un scurt comentariu, evident inexact: „unde se arată şi greutăţile pentru partea de sfîrşit a criptogramei, care ar trebui să reprezinte criptografierea numelui oraşului Tîrgovişte" [7].

3. Soluţiile de decriptare prezentate evidenţiază faptul că dintre cele douăzeci şi nouă de litere care alcătuiesc criptograma primele nouăsprezece sînt „scrise" potrivit cheii greceşti, şi anume într-o variantă a sistemului respectiv care îl substituie pe ѣ prin ч [8]. Totodată, insuccesele lui A.I. Iaţimirski şi L. Stoianović de a descifra cu această cheie partea finală a criptogramei dovedesc cît se poate de clar, cum a remarcat şi D. Kostić, că pentru aflarea conţinutului tăinuit de ultimele zece litere trebuie să căutăm alte soluţii de rezolvare. În acest sens, precizăm că modalitatea de a apela la două sau mai multe chei pentru a ascunde conţinutul unui enunţ, fie el şi de cîteva cuvinte, era cunoscută în unele medii cărturăreşti din epoca veche[9]. Prin urmare, încercările lui D. Kostić de a descifra prin alte procedee decît cheia grecească secvenţa finală a criptogramei sînt perfect îndreptăţite. În schimb, soluţiile avansate de cercetătorul sîrb ni se par inacceptabile. Prima dintre ele (scrierea în clar a contextului ѕ ѧѣсѕ Ѳѕчѕѧ) presupune prezenţa, în anul 1547, în jurul Tîrgovişteі a unei păduri denumite Hucium, despre a cărei existenţă nu vorbesc nici documentele interne şi nici lucrările consacrate acestui oraş şi împrejurimilor sale [10]; de altfel, după cît ne-am putut informa, o pădure cu o asemenea denumire nu a fost înregistrată nici în alte provincii româneşti [11]. A doua soluţie, care prezintă un inconvenient similar (un sat Muciuh nefiind atestat), trebuie din capul locului abandonată, întrucît

[6] *Tajno pisanje u južnoslovenskim ćirilovskim spomenicima*, în „Glas Srpske Kraljevske Akademije", XCII, 1913, p. 52 şi nota 1 de pe aceeaşi pagină.

nr. 15.

[7] *Din criptografia românească*, în „Studii teologice", XVIII, 1966, nr. 5—6, p. 282, nr. 15.

[8] Vezi D. Kostić, *op. cit.*, p. 52, şi Al. Mareş, *Observaţii pe marginea aplicării cheii greceşti în textele slavo-române şi româneşti din secolele al XVI-lea — al XVIII-lea*, în LR, XXXV, 1986, nr. 3, p. 200 (nr. XIV şi XV), 202 şi 204.

[9] E. Kałuzniacki, *Beiträge zur älteren Geheimschrift der Slaven*, Wien, 1883, p. 8—9.

[10] Printre altele, am putut consulta din arhiva Institutului de Lingvistică din Bucureşti anchetele toponimice efectuate în satele şi comunele subordonate oraşului Tîrgovişte. Mulţumim şi pe această cale fostului nostru coleg Christian Ionescu, care ne-a pus la îndemînă aceste materiale.

[11] Cf. *Marele dicţionar geografic al României*, alcătuit şi prelucrat după dicţionarele parţiale pe judeţe de G. I. Lahovari, C. I. Brătianu şi Gr. G. Tocilescu, vol. III, Bucureşti, 1900, p. 748.

nesocoteşte un aspect grafic important, prezenţa iericului (nenotat de Kostić în reproducerea criptogramei) deasupra literei м̀ : ȣлесȣхȣчȣм̀. Or, existenţa acestui semn grafic, care în scrierea chirilică marca absenţa ierurilor, fiind notat la umărul sau deasupra consoanei finale a silabei, constituie cea mai bună dovadă că în cazul secvenţei grafice хȣчȣм̀ nu putem avea a face cu un cuvînt scris în sens invers. Cît priveşte lecţiunea хȣмчȣ (un sat Humciu, de asemenea neatestat), aceasta a fost dedusă printr-un procedeu neîntîlnit în criptografia chirilică : intervertirea a două litere (de ce tocmai ч şi м ?), restul literelor păstrîndu-şi poziţia iniţială.

4. În mod surprinzător, D. Kostić a scăpat din vedere posibilitatea de a decripta porţiunea finală a criptogramei prin raportare la cheia taraberică. Potrivit acestui procedeu de scriere tainică, se înlocuiesc numai literele corespunzătoare consoanelor, în număr de douăzeci (cu excepţia lui ѕ, ѯ, ѱ şi ѳ), literele corespunzătoare vocalelor rămînînd neschimbate. Substituirile se operează după o metodă simplă, care presupune dispunerea celor douăzeci de litere conform ordinii lor în cadrul alfabetului chirilic, iar apoi înlocuirea primei prin ultima, a celei de a doua prin penultima etc. Într-o schemă devenită clasică echivalările literelor respective în forma de bază a cheii taraberice sînt următoarele :

б в г д ж з к л м н

щ ш ч ц х ф т с р п[12]

Operînd substituirile care se impun, secvenţa finală a criptogramei (ȣлесȣхȣчȣм̀) se decriptează ȣ селȣ жȣгȣр̑ „în satul Jugur". De data aceasta, mesajul obţinut prezintă avantajul că menţionează numele unei localităţi cu o existenţă reală. În prezent component al comunei Poienarii de Muscel, j. Argeş, satul Jugur, situat la 10 km sud de Cîmpulung, are o vechime apreciabilă, fiind atestat încă din 1452 [13]. Aşadar, prin raportare la sistemele de criptare menţionate, cele douăzeci şi nouă de litere oferă lecţiunea вь домехь димитровехь ȣ селȣ жȣгȣр̑ „în casele lui Dimitrie în satul Jugur". Îmbinarea de cuvinte obţinută fiind lipsită de predicaţie, este evident că înţelesul criptogramei nu poate fi disociat de cel al ultimei fraze din prefaţă : почеше сїе с[т҃ь]іе книгы м҃сца авгȣста, н҃ї, дн҃[ь.] а сьврьши се. м҃сца мартїа, н҃ї, днь вь настолнемь градь трьговищь „S-au început a se scrie aceste sfinte cărţi în luna lui august 18 zile şi s-au isprăvit în luna lui martie 18 zile în oraşul de scaun Tîrgovişte" [14]. Inconvenientul pe care îl prezintă decriptarea criptogramei în această formă poate fi uşor sesizat : în prefaţă se afirmă că *Apostolul* slavon „s-au început a se scrie (= a se tipări ; n.n.)" şi „s-au isprăvit" în Tîrgovişte, în vreme ce în criptogramă „casele lui Dimitrie", unde pînă la proba contrară, trebuie să admitem că a fiinţat tipografia meşterului sîrb, sînt localizate în satul Jugur, situat la circa 60 km

[12] E. Kałužniacki, *op. cit.*, p. 5; M. N. Speranski, *Таинопись в югославянскихъ и русскихъ памятникахъ письма*, în *Энциклопедия славянской и русских филологии*, Выпуск 4.3, Leningrad, 1929, p. 19, 97—98.

[13] *Documenta Romaniae historica*, B. *Ţara Românească*, vol. I, Bucureşti, 1966, nr. 108, p. 189—190 (se va cita în continuare DRH).

[14] BRV I, p. 514.

de fosta capitală a Ţării Româneşti. În mod firesc, dacă acordăm credit epilogului, soluţia de interpretare propusă pentru secvenţa finală a criptogramei trebuie părăsită. Sîntem însă îndreptăţiţi să procedăm astfel sau, mai exact spus, ne oferă epilogul deplina certitudine că tipărirea *Apostolului* slavon s-a înfăptuit la Tîrgovişte? După cum se va vedea, un răspuns satisfăcător este dificil de formulat.

5. Se afirmă, îndeobşte, că *Apostolul* slavon a apărut în două ediţii, una destinată Ţării Româneşti şi alta Moldovei [15]. În realitate, este vorba de două tiraje, diferenţiate între ele prin frontispiciile deosebite imprimate pe fila 4[r] a primului caiet şi prin conţinutul epilogurilor; în rest, textul ambelor tiraje s-a tipărit cu acelaşi zaţ şi în aceeaşi perioadă de timp [16].

În epilogul exemplarelor rezervate Ţării Româneşti, întreaga întreprindere apare ca o iniţiativă a tipografului sîrb, care afirmă că a tipărit „văzînd împuţinarea sfintelor şi dumnezeieştilor cărţi" [17]; în schimb, din epilogul exemplarelor tipărite pentru Moldova aflăm că imprimarea s-a efectuat „cu porunca " domnitorului Iliaş Rareş şi a mamei sale, doamna Elena [18], ceea ce înseamnă că Dimitrie Liubavici obţinuse din partea acestora o comandă pentru un număr nedeterminat de exemplare. Faptul că, deşi se afla în Ţara Românească, el nu a reuşit să obţină o comandă similară din partea domnitorului Mircea Ciobanul nu poate fi trecut prea uşor cu vederea. Cu atît mai mult, cu cît, doi ani mai devreme, *Molitvenicul* slavon, tipărit de călugărul Moise cu „matriţele lui Dimitrie Liubavic" [19], apăruse la Tîrgovişte din porunca fostului domnitor, Radu Paisie. Ce a intervenit între timp, încît ediţia *Apostolului* slavon să nu mai beneficieze de patronajul noului domnitor, este greu de precizat. S-ar putea ca explicaţia să stea în legătură cu absenţa din acelaşi epilog a mitropolitului Anania, pomenit, în schimb, în epilogul *Molitvenicului* slavon din 1545. Fără încuviinţarea mitropolitului ţării, nu credem că voievodul şi-ar fi dat acordul pentru executarea unei comenzi tipografice care viza o scriere religioasă, menită să apară sub tutelă domnească [20]. Or, absenţa mitropolitului Anania atît din cuprinsul epilogului respectiv, cît şi din documentele emise în cursul celor trei domnii ale lui Mircea Ciobanul constituie, după opinia istoricilor ecleziastici, o dovadă că în acei ani înaltul arhiereu se refugiase în Transilvania [21].

[15] P. P. Panaitescu, *Octoihul lui Macarie (1510) şi originile tipografiei în Ţara Românească*, în BOR, LVII, 1939, nr. 9—10, p. 547, nota 1; M. Tomescu, *Istoria cărţii româneşti de la începuturi pînă la 1918*, Bucureşti, 1968, p. 35; D. Simonescu, V. Petrescu, *Tîrgovişte — vechi centru tipografic românesc*, Tîrgovişte, 1972, p. 52; Demény Lajos, Lidia A. Demény, *Carte, tipar şi societate la români în secolul al XVI-lea*, Bucureşti, 1986, p. 179, 186—187.

[16] Vezi exemplarele fotocopiate din Biblioteca Academiei, CRV 7 şi, respectiv, CRV 8, primul destinat Ţării Româneşti, iar cel de-al doilea Moldovei.

[17] BRV I, p. 30.

[18] *Ibidem*, p. 31.

[19] *Ibidem*, p. 27.

[20] Cf. şi părerea lui N. Iorga referitoare la rolul mitropolitului Varlaam în tipărirea *Molitvenicului* slavon din 1545 (*Istoria literaturii româneşti*, Bucureşti, I, 1925, p. 172).

[21] N. Şerbănescu, *Mitropolitul Anania. Contribuţie la istoria bisericii române în sec. XVI*, în „Glasul bisericii", IX, 1950, nr. 7—8, p. 38; Gh. I. Moisescu, Şt. Lupşa şi Al. Filipaşcu, *Istoria bisericii române*, vol. I (—1632), Bucureşti, 1957, p. 311—312.

Ceea ce mai reţine atenţia în epilogul exemplarelor destinate Ţării Româneşti este calificativul „cetate de scaun" atribuit Tîrgoviştei într-o vreme cînd, se ştie prea bine, reşedinţa domnească fusese strămutată de Mircea Ciobanul la Bucureşti. S-ar putea, desigur, exploata acest amănunt, în sensul că Dimitrie Liubavici nu avea cunoştinţă de schimbarea intervenită, întrucît îşi desfăşura activitatea tipografică într-o localitate obscură de la marginea ţării, eventual chiar în satul Jugur. Un asemenea raţionament nu ni se pare concludent, cînd este vorba de un tipograf care, în alte privinţe, se dovedeşte bine informat; vezi epitetul *despotariţa* conferit Elenei Rareş şi cunoaşterea numelor celor doi fraţi ai domnitorului moldovean [22]. Probabil că, atribuind oraşului Tîrgovişte o funcţie pe care acesta nu o mai îndeplinea de puţin timp, Dimitrie Liubavici a intenţionat să continue o tradiţie, aşa cum, de exemplu, peste cîţiva ani o va face logofătul tîrgoviştean Florea [23], iar în 1558 însuşi Coresi în *Triod-Penticostarul* imprimat în aceeaşi localitate.

Faptele examinate nu sînt însă în măsură să pună sub semnul îndoielii tipărirea ediţiei la Trîgovişte.

6. În discuţia de faţă, un element important, neremarcat de istoricii tiparului românesc, îl furnizează epilogul anexat exemplarelor comandate de Iliaş şi Elena Rareş. În fraza finală care încheie acest epilog sînt cuprinse datele calendaristice referitoare la durata acţiunii de tipărire, aceleaşi şi în aceeaşi formulare ca şi în epilogul precedent, urmate de reproducerea criptogramei, fără a se mai menţiona însă locul de apariţie (вь настолнемь градь трьговищь) [24]. Nu încape nici o îndoială că în epilogul respectiv rostul criptogramei este tocmai acela de a complini această lacună de informaţie, ceea ce dovedeşte, totodată, că ultimele zece litere ale mesajului tăinuit ascund mai mult ca sigur numele unei localităţi. Este negreşit un prim punct cîştigat în favoarea decriptării pe care am avansat-o. Pe de altă parte, ar trebui să admitem că aceeaşi funcţie, de a indica locul imprimării cărţii, o are criptograma şi în epilogul exemplarelor tipărite pentru Ţara Românească.

Menţinîndu-ne în cadrul acestei ipoteze, este firesc să ne întrebăm cum se explică, în epilogul din urmă, consemnarea tipăririi *Apostolului* slavon la Tîrgovişte, de vreme ce cartea fusese imprimată în altă localitate. Presupunem că ar putea fi vorba de un simplu subterfugiu din partea tipografului. Să nu uităm că exemplarele pentru Ţara Românească erau tipărite din iniţiativa lui Dimitrie Liubavici, interesat, prin urmare, să asigure desfacerea lor atît în ţară, cît şi în teritoriile de dincolo de munţi şi, poate, chiar în cele din sudul Dunării. Menţionarea în epilog a unei localităţi puţin sau deloc cunoscute nu servea unui asemenea scop; în schimb, pomenirea Tîrgoviştei investea din capul locului exemplarele *Apostolului* cu însemnul unui certificat de garanţie, creînd convingerea viitorilor beneficiari ai cărţii că aceasta provenea din fosta reşedinţă domnească şi, totodată, sediu al mitropoliei muntene.

7. Dacă acordăm credit decriptării prin cheia taraberică, singura de altfel care poate fi reţinută prin raportare la sistemele cunoscute crip-

[22] P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 547, nota 1; BRV IV, p. 167.
[23] DRH, B, vol. IV, Bucureşti, 1981, nr. 294, p. 349.
[24] L. Stoianović, *Stari srpski zapisi i natpisi*, Knjiga četvrta, Sr. Karlovci, 1923 (ediţie fototipică, Beograd, 1986), nr. 6266.

tografiei slave, urmează să admitem că *Apostolul* slavon s-a tipărit în satul Jugur, unde Dimitrie Liubavici va fi cumpărat în acest scop o casă sau poate chiar două (în acord cu precizarea sa въ домѣхъ). Faptul în sine, instalarea unui atelier tipografic într-un sat oarecare, surprinde fără doar şi poate, dar nu constituie totuşi o acţiune imposibil de admis. Din punct de vedere tehnic, ceea ce se putea realiza sub acoperişul unei (unor) chilii dintr-o mănăstire se putea înfăptui la fel de bine şi sub acoperişul unei case ţărăneşti mai răsărite. Un veac mai tîrziu, un astfel de exemplu ne este prilejuit de *Catehismul* calvinesc din 1642, tipărit de preotul muntean Dobre în satul Prisac, j. Alba. Mai dificil este să stabilim motivul care l-ar fi putut determina pe tipograful sîrb să-şi deplaseze materialul tipografic de la Tîrgovişte la Jugur. Nu ar fi exclus ca explicaţia să stea în legătură cu evenimentele politice deosebit de grave petrecute în acei ani, precum masacrul boierilor din primăvara anului 1545, invazia oastei pribegilor din august 1546 [25], deci chiar în momentul cînd *Apostolul* slavon intrase în lucru, şi creşterea neîntreruptă a opozanţilor acestui „nou Iulian Apostatul", cum era calificat Mircea Ciobanul de către un hagiograf bulgar contemporan [26]. În acele vremuri de frămîntări interne şi nesiguranţă, cu un domnitor neasemuit de crud şi de suspicios, Dimitrie Liubavici ar fi avut, prin urmare, suficiente temeiuri să caute un loc mai retras, unde activitatea sa să se poată desfăşura în afara oricărei ameninţări şi de unde, în caz de pericol, să poată apuca drumul cel mai scurt spre Transilvania [27].

8. În calea ipotezei pe care am schiţat-o pot fi ridicate cîteva obiecţii, a căror examinare o vom întreprinde în continuare.

Există o părere, emisă de N. Iorga şi acceptată ulterior şi de alţi autori, potrivit căreia, în obţinerea comenzii destinate Moldovei, Dimitrie Liubavici ar fi fost sprijinit de soţia lui Mircea Ciobanul, doamna Chiajna [28]. Cum aceasta era fiica lui Petru Rareş (din prima căsătorie [29], iar nu din a doua, cum se afirmă de obicei), a fost întrucîtva firesc să se ajungă la o asemenea încheiere. Ba, mai mult, s-a văzut în executarea în Ţara Românească a exemplarelor comandate de Iliaş şi Elena Rareş o dovadă în plus a „excelentelor relaţii politice întreţinute de Moldova familiei lui Petru Rareş cu Mircea Ciobanul" [30]. Desigur că prin acceptarea acestui punct de vedere, care face din Dimitrie Liubavici un protejat al soţiei domnitorului muntean, mutarea tiparniţei într-un sat situat

[25] Şt. Andreescu, *Mircea Ciobanul — un tiran?*, în „Magazin istoric", V, 1971, nr. 9 (54), p. 53—54, idem, *La politique de Mircea le Pâtre*, în RESEE, X, 1972, nr. 1, p. 116.

[26] Şt. Ciobanu, *Informations sur l'histoire de la Valachie au XVI-e siècle dans une oeuvre hagiographique bulgare*, în „Balcania" VII, 1, 1944, p. 141.

[27] Nu dispunem de nici un element concret care să ne permită să identificăm pe tipograful nostru cu acel Dumitru căruia în 1585 Mihnea Turcitul îi întărea stăpînirea asupra unor părţi de moşie în satul Jugur (*Documente privind istoria României, Veacul XVI*, B. *Ţara Românească*, vol. V, [Bucureşti], 1952, nr. 215, p. 202—203.

[28] N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor pînă la 1688*, Bucureşti, 1904, p. LXIII, idem, *Istoria literaturii româneşti*, I, p. 172; Al. Procopovici, *Introducere în studiul literaturii vechi*, Cernăuţi, 1922, p. 91, 93; C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, II, Partea a doua, Bucureşti, 1943, p. 600; I. N. Bembea şi N. N. Bembea, *Apostolul tipărit în 1547 la Tîrgovişte de Dimitrie Liubavici*, în BOR, LXXVIII, 1960, nr. 5—6, p. 514.

[29] Şt. Gorovei, *Familia lui Petru Rareş*, în volumul *Petru Rareş*, redactor responsabil L. Şimanschi, Bucureşti, 1978, p. 267—268.

[30] Şt. Andreescu, *Restitutio Daciae*, Bucureşti, 1980, p. 144.

la circa 60 km de Tîrgoviște ne apare ca o acțiune lipsită de orice motivație. Tentantă la prima vedere, ipoteza lui Iorga nu inspiră totuși deplină încredere. Însăși intervenția doamnei Chiajna pentru a mijloci, în favoarea tipografului sîrb, obținerea unei comenzi din partea rudelor ei din Moldova ni se pare discutabilă, cînd constatăm că tirajul *Apostolului* destinat Țării Românești nu a beneficiat de patronajul voievodului muntean. În plus, în cazul unui sprijin primit din partea Chiajnei, ar fi fost de așteptat ca Dimitrie Liubavici să-și arate într-un fel recunoștința față de binefăcătoarea sa: dacă nu în mod direct, măcar sub forma asocierii numelui ei la cel al soțului, Mircea Ciobanul, menționat, cum se știe, în epilogul exemplarelor muntene, în calitatea sa de domnitor al Țării Românești.

O altă obiecție împotriva tipăririi *Apostolului* slavon în satul Jugur ar putea fi dedusă din titlul de logofăt pe care și-l atribuie nepotul lui Božidar. Unii cercetători au văzut în acest titlu o dovadă că Dimitrie Liubavici a activat în cancelaria lui Mircea Ciobanu [31], îndeplinind, prin urmare, o funcție care, departe de a-l face indezirabil la curtea domnească, arată, dimpotrivă, că aici el se bucura de o oarecare trecere. Nu s-a putut aduce deocamdată nici o probă sigură în sprijinul acestei păreri [32], căci simplul fapt că tipograful își atribuie calitatea de logofăt nu ne spune totuși mare lucru; în epoca veche termenul respectiv desemna atît pe cel care activa în cancelaria domnească, cît și pe diacul orășenesc sau sătesc. Recent, M. Cazacu a susținut totuși că Dimitrie Liubavici ar fi îndeplinit la curtea Țării Românești funcția de secretar și că ar fi fost trimis de Mircea Ciobanul în 1552 la Brașov, pentru a învăța limba latină [33]. Ipoteza sa se întemeiază pe convingerea că nepotul lui Božidar ar fi una și aceeași persoană cu diaconul sîrb Dimitrie, cunoscut colaborator al lui Despot-Vodă și, totodată mediator în discuțiile purtate de protestanții germani cu Patriarhia din Constantinopol [34]. Chiar dacă acceptăm această identificare, trebuie să arătăm că funcția de secretar al lui Mircea Ciobanul, atribuită diaconului sîrb Dimitrie, nu rezultă în mod sigur din pasajul la care s-a apelat, aparținînd scrisorii lui Ambros Frölich, corespondentul vienez al lui Hans Ungnad („Ist vill jar des walachischen Wayda secretari gewesen")[35]. Pentru alți istorici, invocarea acestui pasaj constituie, dimpotrivă, o dovadă că diaconul sîrb ar fi activat la curtea

[31] A. Huttmann și P. Binder, *Contribuții la biografia lui Filip Moldoveanul, primul tipograf român*, în „Limbă și literatură", XVI, 1968, p. 168; M. Cazacu, *Dimitrie Ljubavić (vers 1520 — 1564) et les premières contacts entre l'Orthodoxie et la Réforme*, în „Jahrbuch der österreichischen Byzantinistik", 32/6 XVI. Internationales Byzantinistenkongress Akten II/6, Wien, 1982, p. 90—91.

[32] În perioada care ne preocupă se întîlnește un diac Dimitrie, scribul unui act domnesc emis la București pe data de 1 iulie 1547 (M. Cazacu, *op. cit.*, p. 93; DRH, B, vol. IV, București, 1981, nr. 237, p. 284). Particularitățile lingvistice ale acestui act, dintre care, pentru economia expunerii, notăm numai întrebuințarea constantă a ierului mare (въ, въсон. дьнъ, синъ, сълѹчит etc.; cf. în epilogul *Apostolului* din 1547; вь, вьсон, д҃нь, крѹгъ, мьнше etc.—BRV I, p. 514), nu permit identificarea diacului Dimitrie în persoana tipografului sîrb; cf., de altfel, DRH, B, vol. IV, p. 372, unde scribul actului din 1 iulie 1547 este considerat a fi aceeași persoană cu grămăticul Dumitru Foame.

[33] M. Cazacu, *op. cit.*, p. 90—91.

[34] Pentru acestea din urmă, vezi Ș. Papacostea, *Diaconul sîrb Dimitrie și penetrația Reformei în Moldova*, în „Romanoslavica", XV, 1967, p. 211—217.

[35] Ș. Papacostea, *op. cit.*, p. 213.

Moldovei în timpul domniei fiilor lui Petru Rareş şi (sau) la începutul primei domnii a lui Alexandru Lăpuşneanu [36].

9. Ca ipoteză, deci avînd un caracter prin excelenţă provizoriu, tipărirea *Apostolului* slavon în satul Jugur nu întîmpină dificultăţi serioase. Este însă la fel de adevărat că ipoteza noastră se întemeiază exclusiv pe decriptarea porţiunii finale a criptogramei. Neputînd fi verificată şi nici sprijinită prin alte argumente, decriptarea propusă are o valoare probantă relativă. În definitiv, nu poate fi cu desăvîrşire exclusă posibilitatea ca această decriptare să fie rezultatul unei simple coincidenţe, iar contextul ȣлєсȣХȣчȣм̀, echivalat conform cheii tarabelice ȣ сєлȣ жȣгȣр̀, să ascundă, într-un sistem criptic necunoscut încă, un mesaj cu un conţinut diferit de al nostru. O constatare pare a fi însă mai presus de orice îndoială : în intenţia tipografului sîrb, mesajul transmis de ultimele zece litere ale criptogramei urma să indice locul sau localitatea unde s-au aflat „casele" sale, deci unde a fiinţat tiparniţa pe durata imprimării *Apostolului*.

10. În concluzie, modalitatea de rezolvare a secvenţei finale a criptogramei prin raportare la cheia taraberică este singura care, pînă în prezent, asigură obţinerea unui mesaj inteligibil. Acesta, după cum am văzut, contrapune Tîrgoviştei (din textul în clar al epilogului) satul Jugur. Este un rezultat neaşteptat, care, în afara schimbării locului de imprimare a *Apostolului* slavon, impune reexaminarea raporturilor dintre Dimitrie Liubavici şi Mircea Ciobanul.

Scoaterea la lumină a unor noi date privind activitatea tipografului sîrb va putea, sperăm, să contribuie la confirmarea sau, dimpotrivă, la infirmarea soluţiei noastre de decriptare.

Septembrie 1990

Institutul de Lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret nr. 1

[36] *Ibidem*, p. 213; Adina Berciu-Drăghicescu, *O domnie umanistă în Moldova. Despot Vodă*, Bucureşti, 1980, p. 102—103; A. Pippidi, *Tradiţia politică bizantină în ţările române în secolele XVI — XVIII*, Bucureşti, 1983, p. 167.

Gernot Nussbächer

TIPĂRITURI ROMÂNEȘTI MENȚIONATE ÎNTR-UN ACT DE PARTAJ DIN 1585

Istoria culturii românești cunoaște de un sfert de veac un document interesant, păstrat la Arhivele Statului Brașov. Este vorba de actul de partaj după Petrus Schirmer, din anul 1585, în care sînt menționate peste o sută de tipărituri românești. Documentul a fost incomplet publicat de către P. P. Panaitescu în anul 1965, în baza unei comunicări a prof. Valeria Căliman din Brașov [1]. După cum afirmă P.P. Panaitescu, „prezența în moștenirea primarului Benkner (sic !) a tuturor acestor cărți publicate de Coresi se explică prin aceea că el și apoi fiica sa fiind stăpînii fabricii de hîrtie de la care se aproviziona Coresi, meșterul tipograf a plătit hîrtia în produse, adică în cărțile tipărite de atelierul său" [2].

Același document din 1585 a fost valorificat și de către Gebhard Blücher, decedat în 1968, care atrage atenția și asupra unui alt act de partaj din 1580, privind pe Petrus Schirmer [3].

Actul din 1585 a fost prezentat într-un studiu cu privire la activitatea tipografică a diaconului Coresi drept indiciu asupra legăturilor marelui tipograf român cu urmașii judelui primar din Brașov, Johann Benkner [4].

În sfîrșit, documentul din 1585 este menționat în sinteza *Originile scrisului în limba română* de Ion Gheție și Alexandru Mareș [5]. Cei doi autori contestă explicația lui P.P. Panaitescu, arătînd că diaconul Coresi și-a tipărit aceste cărți chiar sub patronajul lui Johann Benkner, deci nu poate fi vorba de o plată.

Pentru o înțelegere mai bună a informațiilor din actul de partaj din 1585, dorim să facem unele precizări.

Petrus Schirmer se trage din familia lui Johannes Schirmer, senator al Brașovului între anii 1491 și 1532, jude primar timp de mai mulți ani în perioada 1505 — 1522, decedat în 1538 [6]. Petrus a fost ne-

[1] P. P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965, p. 149.

[2] Idem, *ibidem*, p. 150.

[3] Gebhard Blücher, *Din istoria hîrtiei și a tiparului chirilic din Brașov în a doua jumătate a secolului al XVI-lea*, în vol. *Cumidava. Culegere de studii și cercetări a Muzeului Județean Brașov*, III, Brașov, 1969, p. 166—167 și 173.

[4] Gernot Nussbächer, *Zur Tätigkeit des Diakons Coresi*, în „Forschungen zur Volks- und Landeskunde", Band 28, Nr. 2/1985, p. 93—98.

[5] Ion Gheție — Alexandru Mareș, *Originile scrisului în limba română*, București, 1985, p. 105.

[6] Gernot Nussbächer, *Aus Urkunden und Chroniken*, Bukarest, 1981, p. 150.

potul lui Johannes Schirmer [7], dar nu cunoaștem numele părinților săi. Petrus Schirmer a frecventat liceul umanist întemeiat la Brașov de către Johannes Honterus, unde a fost înmatriculat în anul 1554 [8]. În anul 1563 el a fost hirotonisit preot la Wittenberg, probabil în urma unor studii universitare în acest oraș [9]. În 1566, Petrus Schirmer este atestat ca predicator la Biserica parohială din Brașov, în 1571 devenind preot în comuna Hălchiu din Țara Bîrsei. În anii 1578—80 și 1584 este și „quaestor" al Capitlului Țării Bîrsei [10].

În anul 1580 a murit prima soție a lui Petrus Schirmer, fără să fie menționat numele ei. La 13 decembrie 1580 s-a efectuat actul de partaj, soțului revenindu-i două treimi, iar celor patru copii o treime din averea decedatei, estimată la 3143 florini [11].

La 15 decembrie 1585 s-a efectuat partajul după moartea lui Petrus Schirmer în favoarea soției a doua — al cărei nume iarăși nu este menționat — și a celor patru copii vitregi din prima căsătorie: Petrus, Apollonia, Valentin și Dorothea, apoi și a celor doi copii din a doua căsătorie: Catharina și Agnetha [12].

Din documentul amplu am copiat și am reprodus în anexă numai pasajele referitoare la cărți. Obiectul împărțirii îl mai formau piese din metale prețioase, îmbrăcăminte, lenjerie, produse agricole, terenuri, vase din cositor, monede, o fermă și altele, de asemenea cantități apreciabile de hîrtie de diferite formate și calități. În încheierea documentului este menționat că beneficiarilor le revine și o parte din moștenirea lăsată de Agnetha Hutter, fiica judelui primar Johann Benkner [13]. Analizînd actul de partaj după Petrus Schirmer, constatăm că înregistrarea s-a făcut incomplet, lipsind partea pentru Agnetha, fiica cea mai mică a decedatului. De altfel, nici actul de partaj după Agnetha Hutter nu a fost înregistrat în protocolul divizoratului, adică al oficiului care efectua împărțirea moștenirilor.

[7] *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, VIII, 2, p. 64: 13 Oct. 1571. Electio, vocatio et inauguratio d. Petri Schirmeri in pastoratum ecclesiae Heltzdorff, nepos insigni olim viri Joh. Schirmeri...

[8] Arhiva Bisericii Negre Brașov, I.F. 17, p. 152.

[9] J. Duldner, *Sächsische Geistliche unter den Wittenberger Ordinierten*, în „Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde", 28, Sibiu, 1905, p. 23—24, 1563, Nr. 273.

[10] Arhiva Bisericii Negre Brașov, I.F. 17, p. 152.

[11] Arhivele Statului Brașov, fond Primăria Brașov, IV. F. 1, p. 135. Însemnarea din „registrul divizoral" reprezintă de fapt numai un extras din actul de partaj eliberat moștenitorilor.

[12] Arhivele Statului Brașov, fond Primăria Brașov, IV. F. 1, p. 289—297; cf. extrasul în anexă.

[13] Gernot Nussbächer, *Johannes Benkner. Sein Leben und Wirken in Wort und Bild*, București, 1988, p. 78.

Încercînd o statistică a cărților menționate, situația lor se prezintă astfel:

Titlul cărților	Catharina	Peter	Apolonia	Valentin	Dorothea
1. Acta Apostolorum uneingeb.	2	—	1	1	2
2. Psalter eingebunden	1	1	—	—	1
3. Ratzisch Psalter	4	4	4	4	(1 ?)
4. Testament uneingebunden	1	1	1	1	1
5. Ratzisch Psalter uneingeb.	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
6. Acta Apostolorum eingebunden	1	1	—	—	1
7. Psalter	1	—	—	—	—
8. Psalter ku izwodt	—	1	—	1	1
9. Acta Apostolorum	—	2	—	—	—
10. Prawilla	—	9	—	—	—
11. Psalter in brederen	—	—	1	—	—
12. Blesch Catechismi	—	—	24	20	—
13. Gross Psalter eingeb.	—	—	—	1	—

Concentrînd datele din tabelul de mai sus, ajungem la următoarea sinteză:

Rubrica	Titlul	Exemplare
1 + 6 + 9	Acta Apostolorum	11
2 + 7 + 11 + 13	Psalter	6
3 + 5	Ratzisch psalter	32,5 (sic !)
4	Testament	5
8	Psalter ku izwodt	3
10	Prawilla	9
12	Blesch Catechismi	44

Numărul total al cărților trebuie să fi fost mai mare, deoarece însemnarea din registru este incompletă.

Comparînd acest tabel cu tabelul tipăriturilor lui Coresi[14], putem stabili următoarele identificări:

Titlul în document	Titlul bibliografic	BRV Nr.	Nr. Coresi	anul
1. Testament	Evangheliar rom.	I,10	3	1560—1
2. Prawilla.	Pravila	IV,10	4	1561
3. Blesch Catechismi	Întrebare creștinească	IV,4	5	1561
4. Acta Apostolorum	Apostolul	I,12	7	1566
5. Ratzisch Psalter	Psaltire slavonă	I,34	10	1568
		I,18	18	1576
6. Psalter	Psaltire	I,16	13	1570
7. Gross Psalter	Psaltire mare	I,20	21	1575
8. Psalter ku izwodt	Psaltire slavo-rom.	IV,13	19	1575—7
		I,19	20	1575—7

[14] Gernot Nussbächer, *Din cronici și hrisoave*, București, 1987, p. 166—167.

Din acest tabel rezultă continuitatea legăturilor diaconului Coresi cu urmaşii, respectiv cu familia lui Johann Benkner şi pentru perioada 1566—1577, cînd nu cunoaştem alţi sprijinitori sau comanditari pentru tipăriturile coresiene. Singura excepţie — dacă identificarea noastră este corectă — ar fi *Psaltirea mare*, tipărită la porunca lui Alexandru Voievod şi a fiului său Mihnea, între 1575 şi 1577.

Existenţa cărţilor şi a hîrtiei — deci a unor mărfuri — în moştenirea preotului Petrus Schirmer nu poate fi explicată prin activitatea acestuia, ci cel mai probabil prin moştenire. Actul de partaj al lui Petrus Schirmer este o mărturie valoroasă pentru interferenţele culturale româno-săseşti din secolul al XVI-lea, iar cercetarea sa poate fi încă continuată.

ARHIVELE STATULUI BRAŞOV, FOND PRIMĂRIA BRAŞOV, IV.F.1
LIBER REGISTRATIONIS LITERARUM DIVISIONALIUM ANNO 1578 INCHOATUS

p. 289 1585 Petrus Schirmerus

Ihm Jahr 1585 den 15. Decembris ist ein Theilung gehalten worden bey des Ehrwirdigen Herrn Verstorbenen Herr Petri Schirmers Fraw, czwischen ir vnd ihren 4 Steiff Kinden, Petro, Apollonia, Valentino vnd Dorothea, auch ihren 2 rechten Kinden Catharina vnd Agnethae, kompt ihn von ihres Vatters 2-theil wie volget:

...

p. 290	(1) Der Catharina kompt...	(1) Ecaterinei îi revin...[15]
	2 Acta Apostolorum vneingebunden	2 Faptele apostolilor, nelegate
	1 Psalter eingebunden	1 Psaltire, legată
	4 Ratzisch Psalter	4 Psaltiri sîrbeşti
p. 291	vnd ein Testament vneingebunden	şi un Testament nelegat
	3 1/2 Ratzisch Psalter vneingebunden	3 1/2 Psaltiri sîrbeşti nelegate
	1 Acta Apostolorum eingebunden	1 Faptele apostolilor, legat
	vnd 1 Psalter	şi o Psaltire
	...	
	(2) Volget des Peter sein Theill...	(2) Urmează partea lui Petru...
p. 292	Mehr 4 Ratzisch Psalter	Încă 4 Psaltiri sîrbeşti
	vnd ein Testament vneingebunden	şi un Testament nelegat
	1 Acta Apostolorum eingebunden	1 Faptele apostolilor legat
	3 1/2 Ratzisch Psalter vneingebunden	3 1/2 Psaltiri sîrbeşti nelegate
p. 293	vnd ein Psalter ku izwodt	şi o Psaltire cu izvod
	2 Acta Apostolorum	2 Faptele apostolilor
	1 Ratzisch Psalter eingebunden	1 Psaltire sîrbească legată
	9 Prawilla	9 Pravile
	...	
p. 293	(3) Der Apollonia kompt an...	(3) Apolloniei îi revin...
	...	
p. 294	Mehr 4 ratzisch Psalter	Încă 4 Psaltiri sîrbeşti
	vnd ein Testament vneingebunden	şi un Testament nelegat
	3 1/2 Ratzisch Psalter vneingebunden	3 1/2 Psaltiri sîrbeşti nelegate
	Acta Apostolorum vneingebunden	Faptele apostolilor nelegat
	1 Psalter in Brederen	1 Psaltire [legată] în scînduri
	vnd 24 blesch Cathechismi	şi 24 Catehisme româneşti
	...	
	(4) Dem Valentino kompt an...	(4) Lui Valentin îi revine...
	...	
). 295	Mehr 4 Ratzisch Psalter vnd ein Testament vneingebunden	Încă 4 Psaltiri sîrbeşti şi un Testament nelegat

[15] Am tradus numai titlurile cărţilor, care interesau direct articolul de faţă.

3 1/2 Ratzisch Psalter uneingebunden
Acta Apostolorum vneingebunden
1 gross Psalter eingebunden
1 Psalter ku Izwodt
vnd 20 Cathechismi

...

(5) Der Dorothea kompt an...

...

. 297 Mehr ratzisch Psalter vnd
1 Testamentt vnd
3 1/2 ratzisch Psalter vneingebunden
Acta Apostolorum eingebunden
1 Psalter ku Izwodt
2 Acta Apostolorum vneingebunden
1 Psalter eingebunden

...

3 1/2 Psaltiri sîrbești nelegate
Faptele apostolilor nelegat
1 Psaltire mare legată
1 Psaltire cu izvod
și 20 Catehisme

(5) Pentru Dorothea revin...

Încă Psaltiri sîrbești și
1 Testament și
3 1/2 Psaltiri sîrbești nelegate
Faptele apostolilor legat
1 Psaltire cu izvod
2 Faptele apostolilor nelegate
1 Psaltire legată.

Iulie 1990 *Brașov, str. Dealul de Jos nr. 12*

Marius Sala

ORIGINEA ROM. *LEU*

1. Originea rom. *leu* este controversată. Cei mai mulţi lingvişti consideră că avem a face cu un cuvînt moştenit din latină (A. Philippide, S. Puşcariu, Iorgu Iordan, N. Drăganu, C. Diculescu, L. Şăineanu, Al. Graur, O. Nandriş, G. Ivănescu, Andrei Avram, G. Mihăilă), în timp ce alţii (I.- A. Candrea, A. Ciorănescu, A. Scriban, G. Pascu, H. Tiktin mai puţin sigur) îl consideră cuvînt pătruns din latină pe cale savantă. Tot ca împrumut, dar din alte limbi, a fost explicat de Conev (sl. *livŭ* ap. Ciorănescu), de H. Brüske (WJb XXVI—XXIX, 1921, p. 30, din ucraineană) şi în *Scurt dicţionar etimologic al limbii moldoveneşti* (redactori: N. Raevski, M. Gabinski), Chişinău, 1978 (din latină sau din slavonă); A. Scriban menţionează şi originea greacă („după alţii, *leu* ar mai veni din ngr. *léon*"), pe care nu am găsit-o în nici una dintre lucrările consultate (cuvîntul nu figurează nici în cartea lui H. Mihăescu, *Influenţa grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, Bucureşti, 1966). Cu etimologie necunoscută este prezentat rom. *leu* în DEX, unde se adaugă „Cf. lat. *leo*". Cuvîntul nu apare în CDDE şi nu este menţionat în lista cuvintelor latineşti păstrate în română stabilită de I. Fischer (ILR, II, p. 293—308). Nu este discutat nici de O. Densusianu, nici de Al. Rosetti în cunoscutele istorii ale limbii române.

2. Cuvîntul *leu* nu poate fi un împrumut din latină pe cale savantă din motive pe care le arătăm mai jos, dintre care menţionăm acum doar faptul că este atestat în primele texte româneşti (*Codicele Voroneţean*, *Psaltirea Scheiană*, *Palia de la Orăştie*). Surprinde de aceea afirmaţia lui Ciorănescu că este un împrumut cultural din secolul al XVII-lea. În română, la fel ca în celelalte limbi romanice, cuvîntul *leu* a fost, după expresia lui J. Corominas, autorul cunoscutului dicţionar etimologic al limbii spaniole, „de uso general, en todas épocas". Împotriva interpretării rom. *leu* ca termen moştenit au fost aduse două feluri de obiecţii: una se referă la sensul cuvîntului, adică la partea „reală" sau materială a etimologiei; cealaltă obiecţie este de natură fonetică.

3. Observaţiile privind partea materială a etimologiei latineşti trebuie să ţină însă seama de o serie de fapte pe care le prezentăm mai jos.

3.1. În folclorul românesc există „colindul leului" în numeroase variante (într-un studiu recent al lui I. Taloş [1] au fost înregistrate 204). răspîndite în diversele regiuni de limbă română de la n o r d u l Dunării, A. Fochi, într-un studiu consacrat de asemenea acestui colind [2], subli-

[1] Ion Taloş, *Der Sieg über den Löwen. Ein Motiv rumänischer Colinden*, în „Fabula" 29, 1988, p. 96—138.

[2] Adrian Fochi, *Colindul leului. Moştenire clasică şi creaţie românească*, în „Limbă şi literatură" 26, 1970, p. 99—112.

LR, XL, nr. 1—2, p. 79—84, Bucureşti, 1991

niază faptul că motivul leului nu se găsește la alte popoare sud-est europene (slave sau neslave), el existînd numai la românii din nordul Dunării și la popoarele antichității (sumerieni, babilonieni, asirieni, de la care a trecut la perși, hitiți, egipteni, evrei, fenicieni, vechii greci și apoi la români, bizantini, armeni). Explicația locului versiunii românești în evoluția milenară a motivului o dă același A. Fochi, care subliniază faptul foarte important că „versiunea românească este o piesă literară independentă în structura ei artistică "(*op. cit.*, p. 109), care nu este, deci, o simplă alegorie derivată dintr-un topos verbal; „colindul românesc povestește numai atît, «lupta eroului cu leul», izbutind să exprime cu aceasta o concepție de viață și un ideal uman" (*op. cit.*, p. 110). Din această cauză Fochi crede că acest colind al leului trebuie considerat ca o moștenire din lumea clasică daco-romană, deci cu o vechime milenară, fiind una dintre cele mai importante creații artistice ale poporului român. Punctul de plecare al lui trebuie căutat în motivul „lupta eroului cu leul", atestat la noi de mitul lui Hercule [3] și de cel al lui Samson [4], dar punctul terminus al evoluției în experiența poetică proprie a poporului român, care i-a imprimat originalitatea. Un punct de vedere asemănător cu privire la vechimea colindului leului este formulat de I. Taloș („Spätestens zu dieser zeit [primele secole ale erei noastre] muss auch der Colinden-mythos entstanden sein", p.122), care, invocînd ultimele cercetări cu privire la epoca și regiunile europene în care a trăit leul [5], consideră însă — spre deosebire de A. Fochi, M. Brătulescu și O. Buhociu — că leul din colinda românească, ca și cel din motivul lui Hercule și Samson, nu a avut la bază un animal mitologic, ci un animal real (leul a dispărut din Peninsula Balcanică abia la sfîrșitul primului secol al erei noastre).

Vechimea colindului leului explică deci păstrarea cuvîntului în română fără să fie necesară discuția dacă leii au trăit sau nu în regiunile noastre, numele animalului putînd fi păstrat în acest tip de poezie.

3.2. Pentru aceeași parte „reală" a etimologiei amintim unele fapte de natură istorică semnalate în diversele studii consacrate originii latine a cuvîntului. N. Iorga atrage atenția asupra faptului că pe monumentele funerare din Dacia superioară apar foarte des lei, deci leul era un animal cunoscut [6]. În vechea capitală a Daciei Romane se păstrează

[3] Cercetările din ultimele decenii au scos la iveală faptul că motivul lui Hercules, inclusiv lupta eroului cu leul din Nemeea, a fost cunoscut, așa cum dovedesc relieful de marmură descoperit în 1938 în comuna Cioroiul Nou — Oltenia, datînd din primele secole ale erei noastre, și statueta din sec. IV e.n. descoperită la Histria.

[4] Momentul Samson în luptă cu leul este mai bine reprezentat, uneori la biserici care servesc și astăzi. Cea mai veche reprezentare a scenei este din a doua jumătate a sec. XV și provine din Transilvania (o cahlă nesmălțuită). Există și trei reprezentări plastice ale scenei în Muntenia și Oltenia și trei la biserici maramureșene.

[5] C. A. W. Guggisberg, *Simba. Eine Löwenmonographie*, Berna, 1960; A. Eliez, *Le lion et l'homme. Des origines à nos jours*, Paris, 1967.

[6] Motivul leului funerar, fără să lipsească din Dobrogea și Dacia ciscarpatină, este frecvent îndeosebi în Dacia intracarpatică, mai ales în jurul marilor centre de la Ulpia Traiana Sarmisegetuza, Apulum, Potaissa, Napoca (Radu Florescu, Hadrian Daicoviciu, Lucian Roșu, *Dicționar enciclopedic de artă veche românească*, București, p. 207. Vezi și V. Wollmann, *Monumente epigrafice și sculpturale romane din Ulpia Traiana*, în „Apulum" 13, 1975, p. 199—224, care dă exemple găsite la Riul de Mori, Sînpetru, Densuș).

pînă astăzi urmele locurilor unde erau ţinuţi leii pentru luptele de gladiatori. În sfîrşit, C. Diculescu (DR IV, 1924—26, p. 426) aminteşte că leul era semnul legiunii romane XIII Gemina, care în sec. III staţiona în Dacia.

3.3. O probă de altă natură pentru vechimea termenului este faptul că în albaneză cuvîntul pentru „leu" (*luam*, *luâ*) este şi el foarte vechi şi că, după E. Çabej [7], continuă lat. *leonem*. Forma actuală este un augmentativ în *-â*, *-ani* de la forma normală **luo*, **loni* (folosirea sufixului augmentativ este curentă pentru denumirea masculinului animalelor).

3.4. Un alt fapt care poate fi adus în sprijinul vechimii lui *leu* în română este apariţia lui ca nume de persoană, cu unele atestări înaintea primelor texte româneşti: antroponimul *Leul* apare într-un document din 1519 şi apoi în altul din 1555 (G. Mihăilă, *Dicţionar al limbii române vechi (sfîrşitul sec. al X-lea — începutul sec. al XVI-lea)*, Bucureşti, 1974, p.118; Gh. Bolocan (redactor responsabil), *Dicţionarul elementelor româneşti din documentele slavoromâne, 1574—1600*, Bucureşti, 1961, p. 124). Nu poate fi vorba de un împrumut pe cale savantă, dat fiind decalajul istoriceşte verificat între data contactului dintre două popoare şi manifestarea în limbă a acestui contact (apariţia numelui *Leu* presupune folosirea apelativului cu mult timp înainte).

4. Moştenirea latină a termenului a fost contestată pentru faptul că *l* iniţial din lat. *leo*, *-onem* s-a păstrat nemodificat în forma de nominativ (*lĕo*) şi nu a devenit *i̯* (**ieu*), aşa cum lat. *lĕporem* a ajuns la *iepure*. Pentru a explica nediftongarea lui *ĕ* accentuat şi păstrarea lui *l* nemodificat s-au propus diverse soluţii, care se pot împărţi în două categorii: unii presupun că diftongarea şi palatalizarea lui *l-* a avut loc şi că ulterior o serie de fenomene au dus la apariţia lui *l* actual şi alţii consideră că diftongarea lui *ĕ* nu s-a produs.

Diversele ipoteze ale originii latineşti a cuvîntului în discuţie pot fi împărţite în două grupe în funcţie de alt criteriu: unele explică fonetismul *leu* pornind de la forma de nominativ latinească (C. Diculescu, G. Ivănescu, Andrei Avram), în timp ce alţii (S. Puşcariu, Iorgu Iordan) consideră că în română s-a transmis (şi) forma de acuzativ. Cei din urmă se bazează pe două fapte: pe existenţa unei forme *leun* „leu", înregistrată de N. Drăganu (DR IV, 1924—26, p. 116) în manuscrisul *Psaltirii* lui Viski din 1697, şi pe toponimul *Lăunele*, înregistrat în jud. Argeş şi Olt (*Lăunele*, *Lăunele de Jos*, *Lăunele de Sus*, *Dealul Lăunelui*, *Gura Lăunelui*) şi explicat de Iorgu Iordan (*Diftongarea lui* e *şi* o *accentuaţi în poziţiile* ă, e, Iaşi, 1920, p. 302; „Arhiva" XXXI, 1924, 1, p. 50—51; *Toponimia românească*, Bucureşti, 1963, p. 384—385) ca provenind din lat. *leonem*. N. Drăganu (*Toponimie şi istorie*, Cluj, 1928, p. 18; *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei şi a onomasticii*, Bucureşti,

[7] E. Çabej, *Studime rreth etimologjisë së gjuhës shqipe*, în „Studime filologjike" XVIII, 1964, 2, p. 31—32, 41.

1933, p. 174—175) acceptă explicația lui Iorgu Iordan [8], și în a doua operă citată dă un toponim *Leuna*, atestat la 1262, despre care crede că „ne-ar putea reaminti rom. *lăun*, *lăune* < lat. *leo*, *-onem*, n.top. *Lăunele* și *Dealul Lăunelui*, din Argeș și Olt".

4.1. Dintre cei ce au presupus că diftongarea nu a avut loc, reținem în primul rînd părerea lui C. Diculescu (DR IV, 1924—26, p.425), care crede că „în secolul II și III d. Chr. s-a produs o mare schimbare în pronunțarea vocalelor grecești, acestea au pierdut puțin cîte puțin deosebirile cantitative vechi, începînd a se deosebi numai după timbru. Silabele nu se mai socoteau lungi sau scurte după cantitate, ci după accent. În cazul acesta nediftongarea lui *e* în *leu* și *pepene* apare ca ceva normal. Forma românească a acestor cuvinte reflectează pronunțarea greacă din secolul II și III d.Chr. a lui ε accentuat grecesc ca *ē* latin".

În același grup de lingviști care presupun că diftongarea lui *ĕ* n-a avut loc se situează și Sextil Pușcariu (LR II, p. 358), care explică forma lui *leu* prin faptul că „*e* închis [!] din acuzativul *leonem* (păstrat după Iorgu Iordan în toponimicul *Lăune*) a pătruns și la nominativ, prefăcînd pe *lẹo* (= clas. *lĕo* care ar fi dat **l'eu* și apoi **ieu*) în *leo*". Pușcariu pornește de la observația cunoscută că sunetele îndreptățite să apară numai în anumite forme se transmit și altora (mai ales cînd este vorba de paradigme).

4.2. Între cei ce cred că diftongarea și palatalizarea lui *l* au avut loc se remarcă G. Ivănescu și Andrei Avram. G. Ivănescu (*Istoria limbii române*, Iași, 1980, p. 205, nota 1) crede că *lĕo* > **l'eu* și, fiindcă această formă se confunda cu forma verbală *l'eu* „iau" (< lat. *levo*), *l'ei* „ia" (< lat. *levis*), s-a recurs la forma de astăzi, cu *l*, pentru a evita omonimia. Forma cu *l* era impusă și de pronunțarea greacă, „pe care românii o auzeau din cînd în cînd" [!].

Andrei Avram (*Etimologia cuvîntului* **mălai** *și o problemă de fonetică istorică a limbii române*, în SCL, XXXVIII, 1967, 2, p. 123—125), pornind de la „constatarea că printre cuvintele românești moștenite din latină în care, la origine, [l] inițial era urmat de vocala *ĕ* sau *ī* accentuate, *leu* era singurul în a cărui paradigmă a existat o formă caracterizată prin faptul că [l'] din radical — rezultat al unei evoluții fonetice normale (ca în [l'epure] < lat. *leporem*, [l'in(u)] < lat. *linum* etc.) — se găsea în

[8] Explicația lui Iorgu Iordan a fost acceptată de C. Diculescu (DR IV, 1924—1926, p. 426) și de Sextil Pușcariu (DA s.v. *leu*; LR II, p. 358). V. Bogrea (DR II, 1922, p. 667), care notează și *Gura Lăunului* din Argeș, crede că la baza acestor toponimice ar sta un derivat latinesc neatestat în *-onem* de la verbul *lavo* „lau, spăl, scald", analog cu *miro*, *-onem* > *minune*, **gyro*, *-onem* > *genune*, **salo*, *-onem* > *sărune*. Iordan observă că *minune*, *genune*, *sărune* sînt feminine, pe cînd *Lăunele* este masculin. Iorgu Iordan, „Arhiva", p. 51, observă că derivatele în *-un(e)* citate de G. Pascu, *Sufixele românești*, București, 1916, p. 52—54 sînt în general de genul masculin, denumind ființe, și au temă nominală (*păun*, *tăun*, *grăsun(e)*, *găun(e)* etc.), ceea ce l-a și determinat să vadă în *Lăunele* un dublet al substantivului *leu*. De altfel, Iordan obiectează etimologiei lui Bogrea și faptul că în toponimia românească numirea unei ape prin ceva care să însemne „loc de scăldat, lăutoare, baie" nu este obișnuită (se știe că orice apă, mai ales curgătoare, servește ca loc de scăldat). Dimpotrivă numele unui animal apare frecvent în toponimia românească, așa cum arată N. Drăganu (*Toponimie și istorie*, p. 18): *Zimbrul*, *Cerbul*, *Colunul*, *Breb*, *Bursucul* etc. De remarcat în plus că cele trei cuvinte invocate de Bogrea au numeroase alte etimologii, pentru care v. Ciorănescu, DER 5317, 3657, 7452.

vecinătatea unui alt [l']" (Avram se referă la forma de plural *[l'e(i̯)-il'i̯]), considerînd că avem a face cu o disimilare : *(l'e(i̯)il'i̯]) a devenit [le(i̯)il'i̯], iar apoi fonetismul nou s-a generalizat în paradigmă, deci şi la cazurile oblice : [l'eului] > [leului], [l'eilor] > [leilor]. De remarcat că [l'eu̯] > [leu̯] a avut loc înainte de transformarea lui [l'] în [i̯].

4.3. O serie de lingvişti consideră că *leu* continuă lat. *lĕo*, fără să fie preocupaţi să explice de ce nu s-a diftongat *ĕ* şi de ce nu s-a palatalizat *l*. Aparţin acestui grup : Alexandru Philippide (*Principii de istoria limbii*, în *Opere alese. Teoria limbii*, Bucureşti, 1984, p. 135), L. Şăineanu (*Dicţionar universal al limbii române*, Craiova, 1896), Octave Nandris (*Phonétique historique du roumain*, Paris, 1963, p. 79, 186). Un loc aparte ocupă Al. Graur, care în *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, Bucureşti, 1954, p. 51, îl consideră pe *leu* moştenit din latină, după ce în cunoscutul articol consacrat corectării dicţionarului etimologic al lui W. Meyer-Lübke spune : „il est absurde de supposer que *leo* s'est perdu partout [aşa cum spunea Meyer-Lübke] et que le féminin s'est consacré partout ; en tous cas, *leoaie* peut-être très bien avoir été fait en roumain sur *leu*".

5. Credem că o explicaţie coerentă a originii rom. *leu* trebuie să ţină seama atît de forma *leu*, cît şi de formele *leun*, *Lăunele*. Pentru aceasta este necesar să se accepte fie că *leo*, *-onem* s-a păstrat numai sub forma de acuzativ şi că forma de nominativ este refăcută, fie că s-au păstrat ambele forme, de acuzativ şi de nominativ (*leun*, *lăune* nu pot fi explicate de la forma de nominativ *leu*).

5.1. Dacă se acceptă că lat. *leo*, *-onem* s-a păstrat numai sub forma de acuzativ (această formă stă şi la baza cuvîntului albanez), *Lăunele* ar fi un nume topic care ar păstra urme de stări mai vechi ale limbii, fenomen cunoscut şi analizat de Iorgu Iordan (*Rumaenische Ortsnamen*, în ZRPh XLIII, 19, p. 194—203 ; *Toponimia românească*, p. 378—481). Dacă acceptăm această soluţie, forma de nominativ singular *leu* poate să fie refăcută de la plural **leuni*, aşa cum a fost refăcută şi forma de sg. *leun* „leu" şi numele unei plante (cf. *ţărm* refăcut de la pluralul *ţărmuri*, A. Graur — J. Byck, BL I, 1933, p. 28).

5.2. Dacă se acceptă că s-au păstrat ambele forme, cea de nominativ (formă scurtă) şi cea de acuzativ (formă lungă), presupunere avansată de Iorgu Iordan („Arhiva", p. 51 : „*Lăunele* un dublet al subst. *leŭ*, ieşit din cazurile oblice ale lat. *leo*, *-onis*"), forma de nominativ poate fi explicată prin influenţa formei oblice, influenţă care trebuie presupusă pentru fazele de început ale limbii române, la fel ca în cazul soluţiei propuse de Andrei Avram (în forma lungă *ĕ* nu era accentuat).

De remarcat că în română există o situaţie analoagă : au rămas cîteva forme neregulate de imparisilabice (*cap—capete*, *jude—judeci*, *mamă—mumâni*, *oaspe—oaspeţi*, *om—oameni*, *soră—surori*, *tată—tătîni*, *corp—corpuri*) semnalate de Al. Graur (*Tendinţele actuale ale limbii române*, Bucureşti, 1968, p. 62) şi de I. Fischer (*Latina dunăreană. Introducere în toria limbii române*, Bucureşti, 1985, p. 95) ; cele mai multe au şi forme

de singular refăcute de la plural (*capăt, oaspete*). Termenul *leo* a putut fi inclus și el în această categorie mai numeroasă în trecut.

Păstrarea a două forme din paradigma nominală nu este un caz izolat în Romania în cazul imparisilabicelor. H. Lausberg (*Lingüística románica*, II, *Morfología*, Madrid, 1962, p. 80—81) citează cazul lat. *latro, companio*, păstrate în catalană și în franceza medie atît cu forma de nominativ, cît și cu cea de acuzativ. Există și o serie de substantive latinești terminate în *-or* care se păstrează în catalană și retoromană cu ambele forme (Lausberg, *op.cit.*, p. 76—77). Franceza are și astăzi forme ca *pâtre* și *pasteur* < lat. *pastor*, *chantre* și *chanteur* < lat. *cantor* etc., puse de unii în legătură cu existența flexiunii bicauzale în vechea franceză.

6. Situația din celelalte limbi romanice prezintă un paralelism cu cea din română, în sensul că, alături de părerea după care lat. *leo* a dispărut, fiind împrumutat ulterior, există și opinia păstrării termenului latinesc. REW 4984 consideră că lat. *leo* a dispărut în toate limbile romanice, păstrîndu-se forma feminină. Dicționarele etimologice romanice (FEW, Bloch—Wartburg, Dauzat—Dubois—Mitterand pentru franceză, Alessio—Battisti, Cortelazzo—Zolli pentru italiană) explică termenii romanici ca împrumuturi din latină. Nu lipsesc părerile după care termenul s-ar fi transmis limbilor romanice : în fonetica istorică a lui P. Fouché [9] termenul *leone* este discutat pentru evoluția lui *e* neaccentuat în hiat cu alte vocale la iot alături de cea dintr-un cuvînt moștenit ca *pion* < *pedone*, în gramatica istorică a lui A. Badía Margarit [10] *lleó* este dat între exemplele moștenite, după cum pentru vechea aragoneză (1356) *liones* este considerat moștenit de M. Alvar [11]. O poziție aparte ocupă J. Corominas, DCELC, s.v., care arată că termenul a fost „de uso general en todas las épocas y aunque siempre fue palabra universal conocida, la conservación intacta de la *e*, prueba que volvió a modelarse constantamente según el latín".

7. Ipoteza moștenirii latinești a rom. *leu*, care este, după opinia noastră, plauzibilă, poate primi argumente suplimentare pe măsură ce informațiile romanice vor fi mai abundente.

Septembrie 1990

Institutul de Lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

[9] *Phonétique historique du français*, vol. II, Paris, 1958, p. 439.
[10] *Gramática histórica catalana*, Barcelona, 1951, p. 232.
[11] *El dialecto aragonés*, Madrid, 1953, p. 155.

Andra Şerbănescu

STRUCTURI RETORICE ŞI ORGANIZARE SINTACTICĂ ÎN *MANUSCRISUL DE LA IEUD*

1. Sub titlul generic *Manuscrisul de la Ieud* sînt cuprinse două cazanii şi o epistolă apocrifă, *Legenda duminicii*, datînd de la sfîrşitul secolului al XVI-lea, copiate în primele decenii ale secolului următor. O ediţie atent alcătuită, cu un amplu studiu filologic şi un studiu lingvistic reprezentativ, precum şi un indice de cuvinte exhaustiv, a apărut la Bucureşti (Editura Academiei), în 1977, şi se datorează Mirelei Teodorescu şi lui Ion Gheţie.

2. Articolul de faţă îşi propune cercetarea unuia dintre cele trei texte, *Legenda duminicii*, sub aspectul relaţiilor care se stabilesc în interiorul lui dincolo de limitele frazei, deci dintr-o perspectivă transfrastică în care se au în vedere funcţiile pragmatice şi rolurile argumentative actualizate în enunţ. O astfel de abordare este relevantă deoarece textul religios se organizează după o retorică de tip special, datorată intenţiei persuasive pe care aceasta o are, dublată de un limbaj teologico-filozofic a cărui „obligaţie principală este exegeza textului biblic" [1].

Cadrul teoretic în interiorul căruia vom lucra este cel propus de Sorin Stati în 1990 [2]; el convine demonstraţiei noastre în măsura în care, dincolo de elementele originale, se constituie într-o sinteză a celor mai importante cercetări în domeniu. În ce ne priveşte, vom urmări funcţiile pragmatice şi rolurile argumentative îndeplinite de porţiuni de text cu extensiune variabilă (o frază sau o succesiune de fraze), subordonînd acestora organizarea sintactică a textului (în propoziţii şi fraze). Ipoteza noastră este că funcţiile pragmatice şi rolurile argumentative [3] sînt decupate în sintaxă printr-o varietate de procedee, astfel încît relaţia care se stabileşte între structura sintactică pe de o parte, funcţiile pragmatice şi rolurile argumentative pe de altă parte conduce la o configuraţie de ansamblu a textului, dependentă, la rîndul ei, de conţinutul textului, de intenţiile discursive ale emiţătorului şi de unele elemente extralingvistice (receptorul, locul rostirii textului, împrejurarea, canalul de transmitere etc.).

3. Textul cunoscut sub numele *Legenda duminicii* are două părţi distincte: textul propriu-zis şi un text secundar, un metatext, prin care se anunţă conţinutul scrisorii care urmează a fi redată, iar în final se

[1] Ion Coteanu, *Structura şi evoluţia limbii române (de la origini pînă la 1860)*, Bucureşti, Editura Academiei, 1981, p. 140—145.

[2] *Le Transphrastique*, PUF.

[3] Funcţia pragmatică se defineşte ca „intenţie comunicativă" (p. 16), în timp ce o teorie a argumentării studiază „tehnicile discursive care permit obţinerea aderiunii interlocutorilor la tezele prezentate de locutor" (p. 64—65). Cele două componente sînt integrate de Sorin Stati într-un sistem unitar.

LR, XL, nr. 1—2, p. 85—90, Bucureşti, 1991

trag concluzii. Bine cunoscuta structură a „povestirii în povestire" se bazează pe o coerenţă semantică de tip special : textul secundar conţine o frază tematică şi, în acelaşi timp, apare ca o hipertemă în raport cu textul principal [4], avînd funcţie *asertivă* (întreruptă într-un loc de cea *fatică*) şi îndeplinind rolul argumentativ de *teză* [5]. Faţă de ultima propoziţie a metatextului („Şi glas fu a patriarhului şi piatra [şi] o deschise şi află într-însa scripturi"), textul care urmează apare într-o relaţie sintactico-semantică de tip apozitiv, ca o specificare a metatextului. Finalul, revenind la punctul de pornire, de această dată cu valoare de *concluzie*, luat în sine îndeplineşte aceeaşi funcţie *asertivă*, dar sub influenţa textului principal evoluează spre funcţia *comisivă* [6]; „Aceasta scriptură şi trimeatere nu iaste den gîndu, ce iaste de la nevădzutul părinte şi ⟨de⟩ la fiiul şi de la Sfîntul Duh".

Textul propriu-zis are şapte părţi (le vom numi perioade retorice), a căror delimitare s-a făcut pe baza secvenţelor cu funcţie *fatică* : vocative însoţite de verbe la imperativ sau verbul arhaic *a grăi*. Pe lîngă funcţia de control a comunicării pe care acestea o îndeplinesc, ele concentrează atenţia interlocutorului. Realizate în plan sintactic ca o înlănţuire de propoziţii şi fraze, perioadele, de dimensiuni variabile, apar ca structuri închise, astfel încît, pe ansamblu, textul se organizează în forma unei succesiuni de structuri închise, cu conţinut echivalent. Organizarea în sine a enunţului devine o modalitate de emfază la nivel textual. Ritmul interior este dat de recurenţele tematice şi structurale. Prima perioadă apare ca o alternare a funcţiillor *reluare* şi *comisivă* avînd corespondent în planul rolurilor argumentative o alternanţă *critică* (*acuzaţie, reproş*) — *concluzie*. Recurenţele realizează o monotonie a textului, întreruptă de ocurenţa funcţiilor *asertivă* şi *emotiv-expresivă* (cea dintîi echilibrează discursul, cea de a doua marchează subiectiv monologul emiţătorului), iar în planul rolurilor argumentative de o *rectificare*. De asemenea, se remarcă o asociere constantă între *critică (acuzaţie, reproş)* — (4 roluri din cele 14 ale perioadei) — şi *rectificare*, în timp ce *concluzia* (8 roluri) are corespondent în plan pragmatic funcţii diverse : *critică*, *asertivă*, *emotiv-expresivă*. Astfel, prin alternanţa de constante şi variabile digresiunea este controlată şi limitată. Această organizare a textului sub aspect pragmatic şi argumentativ este paralelă cu organizarea la nivel sintactic. Aici, alternanţelor de funcţii şi roluri le corespunde opoziţia dintre persoana I şi persoana a II-a, care, în acelaşi timp, aduce un element de dialog în interiorul monologului : „întîiu şi a doa⟨o⟩ oară tremişu la voi scripturi şi voi nu credzut, adecă şi a treie tremeatere de la tatul nostru nevăzut arătă voao şi nu crezut de ce învaţaiu pre voi, voi nu credzut, nice vă luat amente de ce spuş voao" (p.153). Atît repe-

[4] Succesiunea dintre două enunţuri E_x, E_n este captată prin conceptul *continuitate tematică*, fiind inventariate trei variante: progresie tematică lineară (fiecare temă a fiecărei fraze este la originea temei din fraza următoare), progresie tematică constantă (o serie de două sau mai multe enunţuri dezvoltă o temă unică), prima frază este o hipertemă în raport cu temele frazelor care urmează (sînt incluse aici, ca o subclasă, şi frazele tematice situate la începutul unui text anunţînd şi formulînd tema tratată în continuare) — p. 54 şi urm.

[5] Scopul unei argumentări este de a susţine sau de a combate o teză: dacă argumentele defavorabile sînt enunţate înaintea tezei, aceasta devine concluzie — p. 81.

[6] Funcţia comisivă subordonează promisiunea şi ameninţarea — p. 53.

ţia (*voi, voao*) prin care se acumulează o tensiune, cît şi relaţia cronologică stabilită între propoziţii, urmînd un crescendo, prefigurează (în primul paragraf al textului de bază) *ameninţarea* din următoarele paragrafe. Revenirea tematică (paralelă cu revenirea la funcţia pragmatică *reluare* şi la rolul argumentativ *critică*) se marchează în planul expresiei printr-o repetiţie la distanţă : „... voi nu credzut ... şi nu crezut ... voi nu credzut ... Şi voiu lăsa pre voi limbi pogîne şi vor vărsa sîngele vostru. Şi aşa *nu credzut*, nice ascultat evanghelia mea cum greieşte" (p.153), precum şi prin prezenţa lui *şi* la începutul frazelor, fie cu valoare conjuncţională, fie cu valoare adverbială. „Prezenţa masivă a propoziţiilor copulative legate prin *şi* ilustrează preferinţa vădită pentru o structură simplă a frazei, în care raporturile de dependenţă sînt evitate în favoarea unor relaţii de egalitate, ceea ce antrenează o linearitate în expunere" [7]. Realizarea unui crescendo, acumularea tensiunii în text are ca suport coordonarea unor poziţii sintactice, deci o enumerare : „Lăsa-voiu pre voi *omet* şi *geru* greu şi *foameţi* şi *pară* şi *lăcuste* şi *găselniţi* şi *omor* oamenilor şi dobitoacelor şi de toate *gadinele* şi *broaşte* şi *cărăbuşi*" (p. 153). În unele puncte din text accentuarea se obţine prin paralelism sintactic şi o simetrie în plan semantic : „Văduole şi săracii cură cătră voi plîngî⟨n⟩du, iară voi pri-nşi nemiluiţi ! Pomeatele a me⟨le⟩ ⟨au⟩ dat voao rod, iară voi săracilor nu daţi !" (p.154). Realizată pe baza unor procedee sintactice, această acumulare de imagini face ca elementele individuale să treacă în plan secundar pentru a apărea, puternic accentuat, sensul global : *critică acuzaţie, reproş* şi, pe de altă parte, *ameninţare*. Tema globală rămîne constantă faţă de hipertemă (enunţată la început), iar informaţia progresează pe măsura acumulării detaliilor.

Perioada a II-a, marcată prin intervenţia funcţiei *fatice* („Înţelegeţi oameni nebuni, inimi oarbe"), contrastează cu perioada precedentă şi cu cea următoare prin dimensiunea ei redusă. Rămîne constantă asocierea dintre funcţia pragmatică *reluare* şi rolul argumentativ *critică*. Ceea ce diferă este dispunerea rolurilor în interiorul perioadei : dacă în perioada I relaţia era *critică* → *concluzie*, aici ea devine *teză* (realizată prin funcţia *aservită*) → *critică*. Nu atît simetria din organizarea celor două perioade este importantă, cît variaţia, ca mijloc de limitare a stereotipiilor, de punctare a structurii monotone cu elemente de noutate în stare să relanseze interesul pentru text.

Pe fondul aceleiaşi organizări a rolurilor argumentative (*critică* → *concluzie*), intervin în perioada a III-a două funcţii pragmatice noi : *erotetică* [8] (printr-o succesiune de întrebări retorice) şi *directivă* [9]. Interesantă aici este suprapunerea dintre funcţia erotetică şi cea de reluare, spre care, prin conţinut şi sub presiunea contextului, conduc cele şase întrebări retorice. Prezenţa acestei structuri interogative, ca şi a secvenţelor cu funcţie fatică se explică prin tendinţa stabilirii unui dialog între lo-

[7] Ion Gheţie, *op. cit.*, p. 123; de asemenea, „Utilizarea conjuncţiilor introductive permite realizarea unei continuităţi în expunere" (p. 127).

[8] Funcţia *erotetică* este îndeplinită de secvenţele prin care se cere o informaţie, este stimulul într-un dialog, întrebarea (p. 35).

[9] Prin funcţia *directivă* locutorul îşi manifestă dorinţa ca destinatarul să execute o anumită acţiune, să se comporte într-un anumit fel (p. 50 şi urm.).

cutor şi alocutor, a cărui singură replică aşteptată ar fi de adeziune şi supunere. Simetria textului bazată pe repetiţie şi paralelism sintactic nu este perfectă : în seria întrebărilor retorice de forma „Nu ştiţi că..." intervine structura „Cu⟨m⟩ voi nu înţeleasetu legei mele şi scripturilor mele că...?" Pentru atingerea scopului comunicării există în text o trecere gradată între diferitele funcţii pragmatice (de la amalgamul de funcţii pragmatice *asertiv-comisivă* spre *comisivă* şi în final *directivă*), susţinută de organizarea sintactică a textului. Funcţia *asertiv-comisivă* este (deşi nu exclusiv) rezultatul structurii : propoziţie subiectivă (introdusă prin pronume relativ) — propoziţie principală (construită cu un conjunctiv cu valoare de imperativ, aici, ca imprecaţie sau cu un viitor, alături de care se găseşte un adjectiv pronominal demonstrativ + substantiv, reluînd subiectiva, deci cu valoare emfatică) („Deci cene nu va cinsti sfînta veneri şi o va lucra el în dzi, să lăcuiască întru focul netrecut unde-s viermii neadurmiţi şi scrîşcarea de dinţi ! Iare cine va cinsti sfinta veneri şi o va posti curat acela om va ave viaţa netrecută şi lumina va mearge aprinsă na⟨i⟩nte şi la giudeţ nu va veni !" — p. 154) sau a unei structuri mai complexe : propoziţie condiţională — principală — atributivă circumstanţială, cu nuanţă finală („iară de nu veţi feri sfînta dumenecă şi sfînta veneri şi nu veţi cinsti praznicele mele am a trimeate pre voi heri cu doao capete şi şerpi cu doa⟨o⟩ arepi, de vor mînca inimile muierilor voastre..." — p. 155). Funcţia *comisivă* (aici, simultan ameninţare şi imprecaţie) se realizează printr-o propoziţie imperativă (conjunctiv cu valoare de imperativ) urmată de două atributive, iar sensul este accentuat prin inversiunea sintactică *nume predicativ-verb copulativ* care aduce în prim-plan termenul-cheie : „Blăstămat să fie omul acela ce nu-ş va lasa lucru⟨re⟩le saile de simbătă den a noaole ceas, ce lucrează pînă luni la răsăritu soarelui !" (p. 155). Opusă acestor structuri complexe, de tip frastic, este porţiunea de text cu funcţie *directivă*, realizată prin propoziţii scurte, în care ideea apare expusă lapidar : „De nemică să nu se atingă ! Mi⟨e⟩rcuri şi veneri să postească ⟨în⟩ numele miu." (p. 155).

Continuitatea între perioade se realizează prin intermediul funcţiei *directive* care încheie perioada a III-a şi o începe pe a IV-a, aceasta din urmă marcînd jumătatea textului. De aceea, deci nu întîmplător, în perioada a IV-a singurul rol argumentativ este *concluzia-teza* : concluzie faţă de primele trei perioade, teză faţă de următoarele trei. El se realizează prin funcţiile, dispuse gradat : *asertiv-comisivă*, *erotetic-comisivă*, *comisivă*. Accentuarea se face aici prin alternarea vorbirii directe cu vorbirea indirectă : „Şi aşea veţi începe a săpa gropile morţilor şi veţi grăi : « Luaţi şi pre noi, fraţii noştri. . . »" (p. 155—156). Intervine în acest punct al textului o funcţie *fatică*, F′, care nu aparţine textului de bază, ci se plasează la nivelul a ceea ce am numit metatext (vezi p. 86) ; „Şi dzise Dumnedzeu".

Ceea ce atrage atenţia în perioada a V-a este lungimea secvenţei cu funcţie *fatică*, realizată la nivel sintactico-semantic printr-o relaţie de tip apozitiv („Făcători răi şi menciunoşi, învăţători răi şi hicleani, deşegubeţilor rei, pi⟨e⟩rdzători de suflete . . ." etc. — p. 156), care ia forma unei enumerări de şapte termeni (şi determinanţii lor), substantive în cazul vocativ, de provenienţă verbală sau adjectivală. Legătura cu celelalte perioade retorice (şi deci unitatea întregului) este asigurată la

nivelul rolurilor argumentative: *critică* şi *concluzie*, al funcţiilor pragmatice: *erotetică* (întrebare retorică), *expresiv-emotivă* (de asemenea în forma unei întrebări retorice), *comisiv-asertivă* şi al structurilor sintactice bazate pe paralelism sintactic şi simetria părţilor,

Ca şi perioadele a III-a şi a IV-a, între perioadele a V-a şi a VI-a continuitatea este asigurată de prezenţa pe ultimul, respectiv pe primul loc în perioadă a aceleiaşi funcţii pragmatice, aici funcţia *comisiv-asertivă* (sprijinită de acelaşi paralelism sintactic şi semantic). Predominantă în perioadă este funcţia *comisivă*, fie în amalgam cu cea *asertivă* sau *emotiv-expresivă*, fie singură. În lanţul rolurilor argumentative, alături de *teză* şi *concluzie* apare *proba* [10] (2 ocurenţe), care în acest text devine un mijloc suplimentar de persuadare. În plan sintactic, organizarea la nivel transfrastic are corespondente o serie de procedee sintactice (care continuă unele procedee introduse deja în text): structura subiectivă — principală, paralelismul sintactic şi semantic, repetiţia. În ce priveşte acest din urmă procedeu, se întîlneşte aici o situaţie interesantă de împletire a unui fenomen sintactico-semantic (repetiţia) cu unul de natură transfrastică: repetiţia este favorizată de progresia tematică lineară: „Acela urmadză *blăstămul*! *Blăstemat* acela popă ce nu va priimi aceasta tremeatere cu osîrdie!" (p. 157). Acestor fenomene sintactice care modelează forma textului li se alătură propoziţiile eliptice conţinînd interjecţii: „O, amar aceluia ...! O, vai de omul ...!...".

Prin concentrarea de funcţii pragmatice şi de roluri argumentative, ultima perioadă apare ca o sinteză a celorlalte (apar funcţiile *reluare*, *erotetică*, *comisivă*, *emotivă*, *asertivă* şi rolurile *critică*, *concluzie*, *probă*). Acelaşi caracter de sinteză se manifestă şi în plan sintactic, unde alături de structurile vechi apare un nou procedeu sintactic de organizare a discursului: izolarea (cu rol emfatic) („Nu ştiţi, oameni nebuni, de nu voiu da eu ploaie, dară ce veţi avea a secera? C⟨ă⟩ eu marea şi apele voiu seca!" — p.158). Discutînd această situaţie, Ion Gheţie afirmă: „Asemenea exemple sînt de natură să arate că procedeul amintit nu-şi găseşte întotdeauna justificare printr-o urmare fidelă a textului slavon tradus, şi că el trebuie socotit ca o caracteristică a naraţiei în literatura română veche (prezentă azi în folclor), ea putînd fi influenţată sau întărită de un procedeu similar utilizat în textele slavone [11].

4. Susţinută de procedee sintactice ca repetiţia, enumerarea, paralelismul etc., organizarea la nivel transfrastic reflectă, o dată în plus, simplitatea textului, explicabilă, pe de o parte, prin posibilităţile reduse de expresie în limba română în acel moment, pe de altă parte, prin condiţiile extralingvistice la care mesajul se adaptează (auditoriu cu o competenţă şi o experienţă lingvistică redusă). Valoarea persuasivă a acestui text religios este atinsă prin funcţia *fatică* raportată la celelalte funcţii din text, prin numărul mare de *concluzii* (ca roluri argumentative corespunzătoare la funcţii pragmatice variate) şi prin monotonie (deşi deseori întreruptă) a organizării textului atît la nivel transfrastic, cît şi la nivel sintactic. Continuitatea în domeniul structurilor sintactice şi tematice este dublată de o variaţie a mijloacelor de expresie susţinută de tehnica

[10] Prin *justificare*, *probă* locutorul explică de ce a proferat fraza precedentă (p. 71).
[11] Ion Gheţie, *op. cit.*, p. 127.

acumulării. Surprizînd alternarea funcțiilor pragmatice și a rolurilor argumentative de-a lungul celor șapte perioade (numărul lor să fie întîmplător sau legat de conținutul textului?), evidențiind continuitatea de structură prin prezența în cadrul perioadelor a acelorași procedee sintactice, am pus în evidență dinamica textului prin care se vizează atingerea funcției persuasive. Prin temă și prin structura retorică se detașează aici o subclasă aparte de enunțuri, subsumată clasei textelor de tip religios. Deși textul discutat de noi este o copie a unor traduceri din slavonește, ceea ce ne-a interesat a fost evidențierea unei structuri compoziționale comune mai multor texte religioase, indiferent de limba în care au fost concepute.

5. Importante pentru valoarea lor documentară, textele vechi se dovedesc, în același timp, puncte de pornire utile în studierea rafinării în timp a modalităților de expresie în limba română. De aceea publicarea lor astăzi în ediții filologice minuțios întocmite contribuie la cunoașterea mai aprofundată a evoluției limbii sub diferite aspecte, lărgind posibilitățile de abordare a fenomenelor lingvistice.

Septembrie 1991

Institutul de Lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 1

Laura Vasiliu

SUFIXELE *-ARĂ* ŞI *-ARE*

1. G. Pascu şi O. Densusianu înregistrează un sufix *-are* distinct de sufixul omonim pentru infinitiv (nume de acţiuni[1]). Un sufix *-ară* distinct de perechea feminină a masculinului *-ar* (formată din acesta cu sufixul moţional *-ă*) nu este menţionat, după ştiinţa noastră, în nici o lucrare.

G. Pascu, sub titlul *-ar*, prezintă, grupate după valori, formaţii în *-ar* şi *-are*. În comentariul listelor distinge două sufixe, *-ar* şi *-are*, amîndouă nominale, cu etimologii, valori şi unele caracteristici morfologice diferite (formaţiile în *-are* „se întrebuinţează de obicei numai la singular") [2]. Despre un sufix *-ară* nu vorbeşte însă, deşi printre exemplele în *-ar* şi *-are* apar : *brăţară* (explicat direct din *brachiale* [3]), *gheţară* şi ar. *virdzară* [4].

O. Densusianu inserează formaţiile *caldaria* şi *carraria* (cu reflexele româneşti *căldare* şi *cărare*) printre derivatele lui *-arius* [5], iar pentru limba română menţionează un sufix *-are*, ilustrat prin derivatul *vînătare*, distinct de sufixul *-ariu* [6]. Un sufix *-ară* nu apare sub nici o formă[7].

Această poziţie apare, mai mult sau mai puţin explicit, în dicţionare. Cîteva exemple :

— formaţiile în *-are* apărute pe teren românesc sînt adesea prezentate ca derivate fără a se specifica sufixul : *ciumare*, *grumăzare*, *gurare*, în DA (s.v. *ciumă*, *grumaz*, *gură*), *gălbenare*, *gurare*, *limbare*, la CDDE (s.v. *galben*, *gură*, *limbă*), *ruginare*, în DRL etc. ;

— mai rar, sufixul *-are* este specificat : *făţare*, *frigare*, *gălbenare*, în DA, *pătrare*, în DLR ;

— *gheţară* (plantă) este considerat derivat cu sufixul adjectival *-ar* în DA şi fără menţionarea sufixului la CDDE ;

— *nisipară* „vas ... cu nisip ... care se presăra ... peste o hîrtie proaspăt scrisă ... pentru a usca cerneala" este considerat în DLR

[1] De ex. *cîntare*, *mîncare* sau chiar *crezare*, *născare* etc. Vezi Elena Carabulea şi Magdalena Popescu-Marin, *Exprimarea numelui de acţiune prin substantive cu formă de infinitiv lung şi de supin*, SMFC IV, 1967, p. 283.

[2] Dr. G. Pascu, *Sufixele româneşti*, Bucureşti, 1916, p. 79—93.

[3] V. p. 90.

[4] V. p. 85.

[5] *Histoire de la langue roumaine*, tome I, Bucarest, 1929, p. 159. V. aceeaşi poziţie la A. Rosetti, *Istoria limbii române...*, 1968, p. 161.

[6] Tome II, Paris, 1938, p. 316.

[7] Alexandru Philippide (*Principii de istoria limbii*, Iaşi, 1894) menţionează sufixele latineşti *-ali* şi *-aria* ca sufixe moştenite (prin *spinare* şi *căldare*, v. p. 180), dar în secţiunea consacrată sufixelor dezvoltate mai departe în română (p. 181—182) cele două sufixe nu mai apar.

LR, XL, nr. 1—2, p. 91—95, Bucureşti, 1991

ca format de la *nisipar* (substantiv cu două genuri și trei sensuri, niciodată sinonim cu *nisipară*), fără a se menționa prin ce proces [8].

Vom încerca, în cele ce urmează, să stabilim care sînt relațiile dintre segmentul derivativ *-ară* și sufixele *-are* și *-ar*, precum și statutul lui *-ară* în sistemul derivativ românesc.

2. Segmentul derivativ *-ară* apare în următoarele tipuri de formații:

trăgară s.f. „bretea" (folosit mai ales la pl., *trăgări*);

ghețară „plantă ... cu frunzele acoperite cu ... papile albe ... semănînd cu ... boabe de gheață" (v. și *ghețar* s.m. „vînzător de gheață", s.n. „cantitate mare de gheață...");

pînzară „pînză", cf. *pînzare* „idem" (v. și *pînzar* s.m. „țesător ... de pînzeturi", s.n. „sul...pe care se înfășoară pînza...");

merindară „ștergar pentru merinde", cf. *merindare*, *merindar* s.n. „idem" (v. *merindar* s.m. „persoană care făcea aprovizionarea cu merinde");

mulgară adj. și s.f. „(oaie) care se mulge", cf. *mulgare* [9] adj. și s.f. „idem" (v. și *mulgar* s.m. „mulgător", s.n. „vas în care se mulge laptele").

Segmentul derivativ *-are* apare, în afara tipurilor de formații menționate mai sus, în formații de tipurile (la care nu figurează formații în *-ară*):

ruginare „mic arbust ...";

grînare „un fel de iarbă" (v. și *grînar* s.m. „negustor de grîne", s.n. „magazie de grîne");

fățare „față de arie ...", cf. *fățar* s.n. „idem".

Segmentul *-are* apare și în două adjective cu o singură terminație: *călare*, folosit mai ales ca adverb, și *pri|emare*, variantă învechită, înlocuită prin varianta în *-ar*, *primar*, *-ă*.

3.1. Așadar formațiile în *-ară* și *-are* sînt în mare majoritate substantive. Există trei excepții, fiecare reprezentînd cîte un caz mai special:

— *mulgară* și *mulgare*, adjective folosite și ca substantive, cu bază verbală (vom vedea că *-ară* și *-are* se atașează forte rar la baze verbale); *mulgară* pare a fi forma primară („pacientul" feminin a cărui pereche masculină nu se actualizează datorită incompatibilității semantice dintre masculin și acțiunea verbului), iar *mulgare* cea secundară, apărută prin analogie cu formațiile din aceeași sferă semantică *sterpare*, *mînzare*.

— *călare*, la origine adjectiv (< *caballaris*), a devenit adverb și astfel a putut fi reanalizat, prin raportare la *călariu* (< *caballarius*), și încadrat la adverbele în *-e*.

— *pri|emare*, adjectiv anterior (după cum o arată atestările) variantei în *-ar*, *primar*, care l-a și înlocuit, cel puțin în limba literară [10]. Reținînd această variantă limba a dovedit că modelul caracteristic pentru adjective este în *-ar*, și nu în *-are*.

[8] Tratarea lui *brățară* în același articol cu *brățare* și *brățar* și explicarea lor în mod global prin lat. *brachiale* nu e concludentă pentru poziția autorilor cu privire la *-are* și *-ară* pentru că varianta în *-are* e etimologică, iar cea în *-ară* se explică morfologic.

[9] Omonimul *mulgare*, nume de acțiune, este format cu sufixul pentru infinitiv *-are* (v. DLR s.v. *mulgare* [1]).

[10] V. DLR s.v. *primar*, *-ă*. Observînd că etimonul *primarius*, la care se trimite aici pentru întregul cuvînt, explică varianta *primar*, dar nu și varianta *primare*.

3.2. Formațiile în *-ară* și *-are* au în marea majoritate baze nominale, mai numeroase substantivale, mai rar adjectivale (v. exemple mai sus) și, într-un singur caz, un numeral : *pătrare*. În trei cazuri (conform datelor oferite de inventarul nostru) bazele sînt verbale : *trăgară*, *frigare*, *mulgară*, *-e*. (Situația e similară, păstrînd proporțiile, cu cea prezentată de formațiile în *-ar*, printre care, după cum se știe, derivatele deverbale sînt rare.) Aceste trei formații au o poziție periferică atît din punct de vedere numeric, cît și prin proveniență și semantică : *mulgară* provine din clasa derivatelor în *-ar* (v. mai sus), iar *trăgară* pare a fi un calc după germ. *Hosenträger* [11] (singurul calc din inventarul nostru) ; *mulgară* e singura formație cu valoarea de „pacient" din totalul formațiilor în *-ar*, *-ară* și *-are*, iar *trăgară* și *frigare* au valoarea de nume de instrument, foarte rară și la derivatele în *-ar* [12].

3.3. Din punct de vedere semantic derivatele în *-ară* și *-are* nu se deosebesc de derivatele în *-ar* decît sub raport cantitativ : în afară de valoarea de „pacient" (v. **3.2.**), toate valorile derivatelor în *-are* se regăsesc la derivatele în *-ar*, iar valorile derivatelor în *-ară* se regăsesc la derivatele în *-are*.

3.4. Formațiile în *-are* sînt :

a. moștenite din latină : *armurare* < **armoralis* [13], *brățare* < *brachiale*, *focare* < *focare*, *fruntare* < *frontale* [14] ; *căldare* < *caldaria*, *cărare* < *carraria* (deci formații latinești în *-ale*, *-are*, *-aria*, fomele de neutru și, respectiv, feminin substantivizate ale sufixelor adjectivale *-alis*, *-aris*, *-arius*) ;

b. formate în românește cu sufixul *-are* detașat din formațiile moștenite de tipul celor de sub *a.* : *gurare*, *merindare* [15] etc. ;

c. apărută în românește dintr-o formație în *-ară* : *mulgare* < *mulgară* (v. **3.1.**).

[11] V. DLR.

[12] E vorba de numele de instrument cu bază verbală (*ștergar*); numele de instrument cu bază nominală (denumite așa prin abuz terminologic) sînt ceva mai frecvente.

Poziția unică pe care o are *frigare* printre derivatele în *-are* se reflectă în formula prin care e explicat în dicționare: „< *frige* cu suf. instrumental *-are* (după *grătar*)" (DA); „după *căldare*" (TDRG), recurgîndu-se la modele cu baze nominale, în lipsa unora cu baze verbale. (Lat. *frigaria*, la care trimit CDDE, este îndoielnic. A. Cioranescu (*Diccionario etimológico rumano*, 1958, s.v. *frige*) nu e de acord cu etimologia propusă în DA, dar nu propune alta în loc.)

[13] Vezi DA. CDDE îl consideră derivat românesc din *armur*.

[14] În DA *focare*, ca și *focar*, e explicat prin lat. **focarium* (v. la CDDE o poziție asemănătoare), iar *fruntare*, ca și *fruntar*, prin lat. *frontāle*, la care, pentru unele sensuri, poate fi adăugat **frontarium* (la CDDE se recurge la **frontarium*, **frontaria* și, „poate", *frontale*).

[15] În DLR (s.v. *merindare* [1]), *merindare* și *merindară* sînt explicate ca singulare refăcute după pluralul *merindare* al lui *merindar* (*merindar* și *merindară* sînt tratate ca variante, mai slab atestate decît cuvîntul-titlu). Explicația ni se pare acceptabilă cel mult pentru *merindară*, întrucît, în mod normal, *merindare* nu poate fi luat drept plural al lui *merindare* (pluralul acestuia e *merindări*). Mai ușor de acceptat ni se pare proveniența lui *merindar* din *merindare* (luat ca plural).

Formaţiile în *-ară* sînt apărute în interiorul limbii române :

d. ca singular refăcut al unei formaţii în *-are* luate drept plural : *brăţară* < *brăţare*[16] ;

e. ca singular refăcut al unei formaţii în *-are* sau al perechii neutre în *-ar* cu pluralul în *-are* :*merindară* < *merindare* sg. sau pl. lui *merindar*, *vărzară* < *vărzare* sg. sau pl. lui *vărzar* ;

f. din sufixul *-ar* adjectival, dar nu ca pereche a unui masculin, ci ca formaţie feminină primară : *mulgară* (v. **3.1.**) ;

g. formate cu sufixul *-ară* detaşat din formaţii de tipul celor de sub *d.—f.* : *gheţară*[17], *nisipară*[18] ; în ipoteza că este un calc (v. **3.2.**), *trăgară* este şi el f o r m a t cu sufixul *-ară*.

3.5. Conform datelor noastre, segmentul derivativ *-ară* apare în aproximativ 10 formaţii, dintre care una singură fără corespondent(e) în *-are* sau/şi *-ar* (*trăgară*) şi cîteva cu dublete (*brăţară*, *-are-*, *-ar* s.n. ; *merindară*, *-are*, *-ar* s.m. şi n. ; *gheţară*, *-ar* s.m. şi n.).

Segmentul derivativ *-are* apare în aproximativ 50 de formaţii, între care mai numeroase sînt cele cu corespondente în *-ar* şi/sau *-ară* (*făinare*, *-ar* s.m. şi n. ; *frunzare*, *-ar* s.m. şi n. etc. ; v. şi mai sus) şi mai puţine cele fără astfel de corespondente (*cărare*, *nebunare*, *vînătare* etc.).

4. Credem că numărul de derivate fără corespondente în *-ar* sau *-ară* (v. **3.5.**) şi derivatele nesinonime cu corespondentele în *-ar*, deci cu statut de unităţi lexicale independente (*frunzare* „creangă cu frunze folosită ca apărătoare de muşte"/ *frunzar* „umbrar făcut din crengi frunzoase ; stoc de crengi cu frunze", *grînare* v. **2.**), justifică statutul de sufix pentru segmentul derivativ *-are* (statut, de altfel, recunoscut deja în literatura de specialitate, v. **1.**). Acest sufix are caracter unitar din punct de vedere morfologic : derivă substantive concrete de la nume şi, foarte rar, de la verbe. Cazurile aberante, *călare* şi *primare*, pot fi caracterizate astfel : primul, ca membru al clasei adverbelor în *-e*, iar cel de al doilea, ca variantă — neexplicată încă — a lui *-ar* adjectival ; *mulgare* e adjectiv s u b s t a n t i v i z a t.

Statutul sufixal al segmentului derivativ *-ară* e mai greu, dar, credem, nu imposibil de acceptat. Faptul că s-a dezvoltat mai ales din sufixul *-are* prin procese morfologice (v. **3.3.** *d.* —*f.*) ar putea conduce la concluzia că e o variantă a sufixului *-are*. Însă existenţa formaţiei *trăgară* fără corespondente în *-are* sau *-ar* şi a formaţiilor *gheţară* şi *nisipară* nesinonime cu dubletele *gheţar* şi *nisipar* (v. **1, 2.**) credem că este suficientă pentru a admite statutul sufixal al segmentului *-ară*, deci inde-

[16] Compară cu procesul invers, produs tîrziu, cu adjectivul neologic (*zi*) *aniversară*, la plural *aniversare*, luat (acesta din urmă) drept substantiv la singular (şi, ceea ce iese din cadrul discuţiei noastre, drept infinitiv, din care s-a format, prin regresiune, un verb *aniversa*. Vezi A. Graur, *Notes de morphologie et de syntaxe roumaines*, BL VIII, 1940 (1944), p. 206).

[17] Explicarea lui *gheţară* (în DA) ca format cu sufixul adjectival *-ar* (probabil se presupune un ipotetic *floare gheţară?!*) e acceptabilă în principiu dacă avem în vedere că prototipurile formaţiilor moştenite în *-are* sînt adjective substantivizate (v. 3.4.*a.*). Observăm însă că un adjectiv *gheţar* nu există în românește.

[18] Întrucît nu are nici un sens comun cu *nisipar*, nu vedem cum *nisipară* a putut să fie format de la el (aşa cum se spune în DLR).

pendenţa lui faţă de -*are* şi, implicit, -*ar*. Ca şi sufixul -*are*, sufixul -*ară* are caracter unitar din punct de vedere morfologic : derivă substantive feminine de la nume şi, într-un singur caz (*mulgară*), un adjectiv substantivizat de la un verb.

Credem că soluţia propusă de noi mai sus e susţinută de opinia Mariei Iliescu, care, în urma unei analize semantice operate asupra derivatelor italieneşti în -*aio* şi -*aia* (diferit de -*aia* format cu sufixul moţional -*a* din -*aio*), ajunge la concluzia că sufixul -*aia* are statut independent faţă de -*aio* [19].

Septembrie 1990

Bucureşti, Intrarea Lucaci nr. 7

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

[19] Vezi Maria Iliescu, *L'analyse sémique des suffixes italiens* **-aio** *et* **-aia**, CLTA 9, 1972, fasc. 2, p. 177—199.

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române: gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie. Revista publică, de asemenea, o bibliografie anuală exhaustivă a lucrărilor de lingvistică apărute în țara noastră, articole de lingvistică generală, note, comentarii, consultații și recenzii.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în două exemplare, dactilografiate la două rînduri. Revista nu publică într-un număr articole mai mari de 10 pagini bătute la mașină. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date în text, în tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la 1 în continuare. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul consiliului de conducere cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 2 (două) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

R—79717 București, Calea Victoriei nr. 125

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția IORGU IORDAN, ALEXANDRU GRAUR, ION COTEANU, **Dicționarul limbii române (DLR)**, serie nouă, tom VIII, partea a 4-a, litera **P (pogrijenie—presimțire)**, 1980, p. 949—1342, 50 lei; tom XI, partea a 2-a, litera **T (t — tocălită)**, 1982, 380 p., 75 lei; tom XI, partea a 3-a, litera **T (tocăna — twist)**, 1983, p. 377—764, 77 lei; tom VIII, partea a 5-a, litera **P (presin — puzzolană)**, 1984, p. 1343—1866, 105 lei; tom X, partea 1, litera **S (s — sclăbuc)**, 1986, 400 p., 79 lei; tom X, partea a 2-a, litera **S (scladă — semințărie)**, 1987, 304 p., 64 lei.

* * * **Memoriile Secției de Științe Filologice, Literatură și Arte**, seria IV, tom VIII **(1986)**, 1987, 262 p., 21 lei; tom IX **(1987)**, 1989, 196 p., 16,50 lei.

* * * **Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație**, 1983, 224 p., 16,50 lei.

* * * **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)**, 1984, 1050 p., 250 lei.

ION COTEANU, **Stilistica funcțională a limbii române. Limbajul poeziei culte**, 1985, 174 p., 17 lei.

* * * **Studii clasice**, tom XXIII **(1985)**, 1986, 160 p., 15,50 lei; tom XXIV **(1986)**, 1987, 186 p., 17 lei; tom XXV **(1987)**, 1988, 176 p., 17,50 lei; tom XXVI **(1988)**, 1989, 168 p., 17 lei.

MIOARA AVRAM, **Gramatica pentru toți**, 1986, 416 p., 35 lei.

* * * **Analize de texte poetice. Antologie** (Coordonator Ion Coteanu), 1986, 296 p., 28 lei.

FLORIN MARCU, CONSTANT MANECA, **Dicționar de neologisme**, 1986, 1168 p., 165 lei.

AL. GRAUR, **Puțină gramatică**, [vol. I], 1987, 226 p., 16 lei; vol. II, 1988, 368 p., 28 lei.

MIOARA AVRAM, **Probleme ale exprimării corecte**, 1987, 282 p., 25 lei.

* * * **Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina**, vol. I, 1987, XXXIV + 286 p. + 420 p. (broșura), 382 lei.

AL. MAREȘ, **Filigranele hîrtiei întrebuințate în țările române în secolul al XVI-lea**, 1987, 422 p. (1757 fig.), 92 lei.

TIMOTEI CIPARIU, **Opere**, vol. I, 1987, LVIII + 476 p., 53 lei.

ION COTEANU, MARIUS SALA, **Etimologia și limba română**, 1987, 160 p., 11,50 lei.

* * * **Dicționarul explicativ al limbii române — Supliment (DEX — S)**, 1988, 200 p., 37 lei.

* * * **Dicționar german—român**, ediția a II-a, 1989, XLVIII + 1184 p., 400 lei.

* * * **Formarea cuvintelor în limba română**. Vol. III. **Sufixele. 1. Derivarea verbală**, de LAURA VASILIU, 1989, 190 p., 18,50 lei.

MIOARA AVRAM, **Ortografie pentru toți**, 1990, 168 p., 19 lei.

RM—ISSN—0025—3523

LR, XL, nr. 1—2, p. 1—96, București, 1991

42 200

I. P. UNIVERSUL c. 2453

Lei 40

I 29036

-- ... 2022

SECȚIA DE FILOLOGIE, LITERATURĂ ȘI ARTE

LIMBA ROMÂNĂ

XL

CUPRINS

Bibliografia românească de lingvistică (BRL, 33, 1990)
de
ION DĂNĂILĂ și ELEONORA POPA

3–4/1991

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

- IIII 2005
.... 2014

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. I. COTEANU — redactor-şef
FLORA ŞUTEU — redactor-şef adjunct
MIOARA AVRAM — membru al colegiului de redacţie
GH. BOLOCAN
GRIGORE BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — membru al colegiului de redacţie
VALERIA GUŢU ROMALO
THEODOR HRISTEA
MARIUS SALA
DUMITRU SĂVULESCU
LAURA VASILIU — secretar responsabil de redacţie

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentul dv.

În ţară revistele se pot procura prin poştă, pe bază de abonamente.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la „ROMPRESFILATELIA" — SECTORUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 12 — 201, telex 10376, prsfi r, Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64 — 66.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue « Limba română » paraît 6 fois par an.

Toute commande de l'étranger pour les travaux parus aux Éditions de l'Académie Roumaine sera adressée à: ROMPRESFILATELIA — SECTORUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 12 — 201, telex 10376, prsfi r, Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64 — 66.

Adresa redacţiei:
Str. Spiru Haret nr. 12
R — 79 638 Bucureşti
Telefon: 14 26 80 sau 15 74 30,
int. 265

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea Victoriei nr. 125
R — 79 717 Bucureşti
Telefon 50 76 80

129036

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ROMÂNĂ

Anul XL 1991 Nr. 3 — 4 mai — august

BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ DE LINGVISTICĂ (BRL, 33, 1990)

LUCRĂRI DE LINGVISTICĂ APĂRUTE ÎN ȚARA NOASTRĂ ÎN ANUL 1990*

DE

ION DĂNĂILĂ și ELEONORA POPA**

SUMAR

În atenția cititorilor 99

I. *Documentare și informare* 101

1. Bibliografii 101
2. Periodice 101
3. Volume omagiale, culegeri 102
4. Semnalări, referate 104
5. Teze și rezumate de teze de doctorat 104

II. *Generalități* 104

1. Manifestări științifice 104
2. Dări de seamă, cronici 107

III. *Lingvistică generală* 107

1. Lingvistică teoretică 107
2. Lingvistică matematică și aplicată 115

IV. *Limba română* 116

1. Generalități 116
2. Istoria lingvisticii românești 117

* Au fost incluse și titluri din anii precedenți extrase din culegeri, din periodice etc. care nu ne-au parvenit la timp.

** Au colaborat la fișare Rodica Zafiu, Ariadna Ștefănescu și, parțial, Corina Gheorghe, Maria Daniela Grădinescu, Radu Trif.

L. R, XL, nr. 3—4, p. 97—208, București, 1991

47892

3. Istoria limbii române 120
4. Dialectologie 122
a. Generalităţi 122
b. Graiurile dacoromâne 122
c. Aromână 124
d. Istroromână 125
e. Meglenoromână 125
5. Filologie 125
6. Fonetică şi fonologie 131
7. Gramatică 132
a. Generalităţi 132
b. Morfologie 132
c. Sintaxă 132
8. Lexicologie 133
a. Semantică 133
b. Formarea cuvintelor 138
c. Etimologii 138
d. Lexicografie 140
9. Limbă literară 141
a. Generalităţi 141
b. Stilistică, poetică, limba scriitorului 141
c. Cultivarea limbii 148
10. Onomastică 151
a. Generalităţi 151
b. Antroponimie 151
c. Toponimie 151
11. Ortografie, ortoepie, punctuaţie 153
12. Româna de peste hotare 153
V. *Balcanistică* 154
VI. *Filologie clasică* 154
VII. *Germanistică* 156
VIII. *Orientalistică* 157
IX. *Romanistică* 157
X. *Slavistică* 159
XI. *Tracologie* 161
XII. *Limba albaneză* 162
XIII. *Limba japoneză* 162
XIV. *Limba maghiară* 162
XV. *Limbi afro-asiatice* 164
XVI. *Limbi baltice* 164
XVII. *Limbi chino-tibetane* 164
XVIII. *Limbi fino-ugrice* 165

XIX. *Limbi indo-europene* 165
XX. *Limbi indo-iraniene* 165
XXI. *Limbi semitice* 165
XXII. *Limbi turcice* 165
XXIII. *Limbi artificiale* 166
XXIV. *Metodica predării limbilor* 166
1. Generalităţi. 166
2. Limba română 166
3. Limbi străine 169
4. Manuale, cursuri, ghiduri etc. 172
XXV. *Varia* 174
XXVI. *In honorem* 175
XXVII. *In memoriam* 175

Abrevieri 176

Indice alfabetic 185

1. Autori 185
2. Cuvinte 202

ÎN ATENŢIA CITITORILOR

Din dorinţa de a oferi cititorilor o bibliografie cît mai cuprinzătoare şi date fiind dificultăţile pe care le întîmpinăm în aflarea, la timp, a lucrărilor de lingvistică de circulaţie mai restrînsă (locală sau judeţeană) apărute în ţara noastră, ne adresăm — pe această cale — autorilor de astfel de lucrări, rugîndu-i să ni le semnaleze. Informaţiile necesare pentru BRL pot fi trimise pe adresa:

Redacţia revistei „Limba română"
— Pentru BRL —
Str. Spiru Haret nr. 12
79638 Bucureşti

Ar fi de preferat ca autorii să trimită, dacă este posibil, un exemplar din lucrare la această adresă. Imediat ce au fost fişate pentru BRL şi după ce, eventual, au fost citite pentru recenzare, lucrările primite vor fi predate bibliotecii Institutului de Lingvistică din Bucureşti ca donaţii din partea autorilor. Confirmarea primirii lucrărilor o va constitui însăşi includerea acestora în bibliografie.

Avem în vedere aici articolele, studiile, notele, recenziile etc. de lingvistică publicate în periodice locale care nu au intrat în circuitul BRL (vezi secţiunea *Abrevieri* a bibliografiei), precum şi culegerile, volumele, cursurile universitare etc. editate de centrele universitare din ţară, de muzeele municipale, judeţene sau locale, de filialele societăţilor ştiinţifice sau de editurile nou înfiinţate.

Mulţumim tuturor celor care vor răspunde prezentului apel, precum şi celor care ne-au sprijinit în activitatea de documentare, în mod special Bibliotecii Centrale Universitare din Bucureşti.

I. *DOCUMENTARE ȘI INFORMARE**

1. BIBLIOGRAFII

1. DĂNĂILĂ, ION, POPA, ELEONORA, *Bibliografia românească de lingvistică (BRL, **32**, 1989). Lucrări de lingvistică apărute în țara noastră în cursul anului 1989*, LR, **39**, nr. 4, 1990, 265 — 364 [a colaborat Rodica Zafiu].
2. LEMNY, ȘTEFAN, *Românii în secolul XVIII. O bibliografie*. Volumul I, Iași, [f. e.], 1988, XL + 328 p. (UI. **Românii în istoria universală**. Coordonatori: I. Agrigoroaiei, Gh. Buzatu, V. Cristian, III_2). Rec.: Violeta Barbu, LR, **39**, nr. 2, 1990, 158 — 159.
3. VLĂDUȚ, DUMITRU, *Din bibliografia la tema „Evoluția limbajului poetic românesc modern (1880 — 1985)"*, CCS, **6**, nr. 1, 1988, 131 — 146 [Zina Molcuț, *Simbolismul european*. . .; Mircea Scarlat, *Climat poetic simbolist*, Buc., EM, 1987]. Vezi nr. **223**.
4. *** *A Selective Bibliography. December 15, 1988 — February 15, 1989*, RomBooks, nr. 2, 1989, 50 — 64. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 9; **31**, 1988, nr. 17; **30**, 1987, nr. 14; **29**, 1986, nr. 5; **27**, 1984, nr. 16; **26**, 1983, nr. 21; **25**, 1982, nr. 15; **24**, 1981, nr. 12; **23**, 1980, nr. 15.
5. *** *Bibliografia Republicii Socialiste România. Cărți, albume, hărți*, București, [TBCS], **37**, nr. 23 — 24, 1988; **38**, nr. 1 — 14, 1989 (BCS).
6. *** *Lucrări de lingvistică aplicată și din domenii conexe (ale participanților la Sesiunea GRLA 1987)*, RILA, 1989, 280 — 304 [întocmită de Emanuela Crișan, Alexandru Crișan și Elisabeta Barbu].
7. *** *Publicații editate de Societate în anii 1949 — 1989*, BulSȘF, 1989, 112 — 115.

VEZI și nr. 93, 125, 443, 678.

Recenzii

8. FISCHER, I., Otto Hiltbrunner (Hrsg.), *Bibliographie zur lateinischen Wortforschung*, Band 3: *atrox-causa*, Bern — Stuttgart, 1988, 310 p., SCL, **41**, nr. 1, 1990, 67 — 68.
9. FODOR, ECATERINA, *Sovremennye zarubežnye lingvisty. Biobibliografičeskij sbornik*. Redakcionaja kollegija: F. M. Berezin, K. V. Bahnjan, V. I. Gherasimov (Akademija Nauk SSSR. Institut naučnoj informacii po obščestvennym naukam), t. I — III, Moskva, 1981 — 1989, RS, **27**, 1989, 327 — 329.
10. STOLERU, VICTOR, *Opera eminesciană în alte graiuri ale lumii*, RN, **18**, nr. 146 — 148, 1989, 2918 — 2919 [*Mihai Eminescu pe meridianele lumii* . . .]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **16**.

2. PERIODICE

11. *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza" din Iași* (Serie nouă). Secțiunea III. e. *Lingvistică*, Iași, [TUI], **35**, 1989.
12. *Analele Universității București. Limba și literatura română*, București, [TUB], **38**, 1989.
13. *Analele Universității București. Limbi și literaturi străine*, București, [TUB], **38**, 1989.
14. *Analele Universității din Timișoara. Științe filologice*, Timișoara, [TUT], **27**, 1989.
15. *Cahiers de linguistique théorique et appliquée*, București, EAR, **27**, nr. 1, 1990.
16. *Cercetări de lingvistică*, Cluj-Napoca, EAR, **35**, nr. 1, 1990.
17. *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, Sibiu, VRA, **32**, nr. 2, 1989.
18. *Limba română*, București, EAR, **39**, nr. 1 — 4, 1990 (AR. SȘFLA).

* Numerele de ordine culese cu caractere **aldine** trimit la titluri de cărți sau de volume separate.

Pentru economisirea spațiului grafic, s-au abreviat termenii bibliografici uzuali, numele editurilor, precum și numele instituțiilor sub egida cărora a apărut lucrarea (ultimele menționate într-o paranteză rotundă la sfîrșitul indicației bibliografice).

În același scop, recenziile la volumele și la lucrările incluse în acest număr al bibliografiei au fost menționate imediat după titlul lucrării recenzate, precedate de prescurtarea „Rec." (și nu la secțiunea de recenzii). Pentru lucrările incluse în bibliografiile din anii precedenți, titlurile recenziilor au fost reduse la o informație minim necesară, urmată de [. . .], completarea datelor fiind facilitată de o trimitere.

19. *Limba şi literatura română*. Revistă trimestrială pentru elevi, Bucureşti, [f. e.], **18**, nr. 4, 1989; **19**, nr. 1 — 3, 1990 (SŞF).
20. *Nyelv- és irodalomtudományi közlemények*, Cluj-Napoca, EAR, **33**, nr. 2, 1989.
21. *Revue des études sud-est européennes*, Bucureşti, EAR, **27**, nr. 4, 1989.
22. *Revue roumaine de linguistique*, Bucureşti, EAR, **35**, nr. 1 — 3, 1990.
23. *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai"*. *Philologia*, Cluj-Napoca, [TUCN], **34**, nr. 1 — **2**, 1989.
24. *Studii şi cercetări lingvistice*, Bucureşti, EAR, **41**, nr. 1 — 3, 1990 (AR).
VEZI şi nr. 6, 127, 310, 439.

Recenzii

25. ANTOHI, SORIN, *„Dacoromania"*. Jahrbuch für östliche Latinität. Herausgegeben von Paul Miron, Verlag Karl Albert, Freiburg/München, **7**, 1988, 378 p., AnIst Iaşi, **26**, nr. 1, 1989, 689 — 690.
26. FLORESCU, GHEORGHE I., *„Miorița. A Journal of Romanian Studies"*, Rochester, New York and Hamilton New Zealand, Volume XI, 1987, 106, p., AnIst Iaşi, **26**, nr. 1, 1989, 691 — 693.
27. MARIAN, MARIN, Universitatea „Al. I. Cuza" — Iaşi, Centrul de Lingvistică, Istorie Literară şi Folclor, *Anuar de lingvistică şi istorie literară*, tomul XXX — XXXI/1985 — 1987, B. *Istorie literară*, 295 p., REF., **34**, nr. 4, 1989, 379 — 381. Vezi BRL, **31**, 1988, sigla AnL—B.
28. ŞERBĂNESCU, ANDRA, *„Revista noastră"*, XVIII (serie nouă), nr. 146 — 158, aprilie — iunie 1989, LR, **39**, nr. 2, 1990, 161 — 162. Vezi sigla **RN**.
29. WEBER, HORST, *Wieder etwas über die Ansiedlung. Band 32/1 der „Forschungen zur Volks- und Landeskunde"*, DW, **22**, nr. 1139, 1989, 5. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 26.
30. ZAFIU, RODICA, *Revue roumaine de linguistique*, TribRom, **17**, nr. 374, 1988, 14 [**33**, nr. 3, 1988]. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. 40.
31. ZAFIU, RODICA, *Semiotică*, Luceafărul, **2**, nr. **34**, 1990, 4 [*S. European Journal for Semiotic Studies*, nr. 2/1990, Viena; despre semiotica din România; la rubr.: Povestea vorbei].
VEZI şi nr. 315, 326, 331, 332, 346, 347, 352, 1329, 1354.

3. VOLUME OMAGIALE, CULEGERI

32. *** *Buletin de informare şi documentare ştiinţifică. Studii şi articole*. Vol. V. Comitetul de redacţie: Gheorghe Pop, redactor responsabil, Ioan Chiş Şter, secretar de redacţie, Adrian Beian, Augustin Cozmuţa, Mihai Dăncuş, Victor Iancu, Vasile Latiş, Ioan Mociran, Gheorghe Radu, Nicoară. Timiş, Baia Mare, [f. e.], 1989, 208 p. (SŞF. Fil. Baia Mare). Vezi BRL, **31**, 1989, nr. **50**; **25**, 1982, nr. **88**; **16**, 1973, sigla SA.
33. *** *Buletinul Societăţii p e anul 1989*. Comitetul de redacţie: Marica Anghelescu, redactor principal; I. Coteanu, preşedinte S. Ş. F., I. C. Chiţimia; I. Hangiu, secretarul S. Ş. F., redactor-şef; Gh. Mih ală, vicepreşedinte al S. Ş. F., Bucureşti, [f. e.], 1989, 160 p. (SŞF). Vezi BRL, **32**, 198 , nr. **55**; **24**, 198 , nr. **51**; **31**, 1988, nr. **68**; **30**, 1987, nr. **43**; **28**, 1985, nr. **55**; **26**, 1983, nr. 61; **23**, 1980, nr. 54; **22**, 1979, nr. 48; **20**, 1977, sigla **BulSŞF**.
34. *** *Buletinul ştiinţific al Facultăţii de Învăţământ Pedagogic*. Redactori responsabili de volum: Ilie Baranga, Constantin Ţibrian. *Sesiunea martie 1979*. Colegiul de redacţie: Constantin Dumitrescu, Gabriel Ţepelea, N. Arsenescu, O. Drăghici, Ion Moise, Andrei Bantaş, Petru-Mihai Gorcea, Marius Iliescu, Vasile Măruţă, Gh. Bănică. Redactor responsabil: Vasile Măruţă, Piteşti, [f. e.], 1980, 539 p. (Societatea Cultural-Ştiinţifică „Universitas").
35. *** *Caiet de semiotică*. [Vol.] **7**. Colectivul de redacţie: Ivan Evseev, Livius Ciocîrlie, Pia Brînzeu, Maria Foarţă, Smaranda Vultur, Timişoara, TUT, 1988, 140 p. multigr. (UT. FF. CS). Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **52**; **30**, 1987, nr. **44**; **29**, 1986, nr. **295**.
36. *** *Caietul „Cercului de studii"*. [Vol.] V/2. Colegiul de redacţie: Crişu Dascălu, Sergiu Drincu, Olimpia Pavel, Dumitru Vlăduţ (secretar). [Vol.] VI/1. Colegiul de redacţie: I. Funeriu (redactor responsabil), Radu Tr. Ardelean, Crişu Dascălu, Sergiu Drincu, Olimpia Pavel, Dorin Uriţescu, Dumitru Vlăduţ (secretar de redacţie). [Vol.] VII/1. Colegiul de redacţie: I. Funeriu (redactor şef), Radu Traian Ardelean, Crişu Dascălu, Sergiu Drincu, Olimpia Pavel, Dorin Uriţescu, Dumitru Vlăduţ (secretar de redacţie), Timişoara, TUT,

V/2 : 1987, 237 p. multigr. ; VI/1 : 1988, 168 p. multigr. ; VI/2 : 1988, 294 p. multigr. ; VII/1 : 1989, 190 p. multigr. (UT. CŞS) [cu sumare în engl., fr., germ. şi rusă]. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **69** ; **30**, 1987, nr. **45** ; **29**, 1986, nr. **28** ; **28**, 1985, nr. **57** ; **27**, 1984, **51** ;**26**, 1983, nr. **56**.

37. *** *Cercetări de limbă şi literatură.* [Vol.] **5**. Colectivul de redacţie : Ioan Baba, Liviu Câmpean, Valentin Chifor, Corneliu Crăciun, Ioan Derşidan, Lucian Drimba, Graţian Gal, Dumitru Gherghel, Paul Magheru, Elisabeta Ramscher, Maria Tirla, Oradea, [f. e.], 1990, 158 p. (SŞF. Fil. Oradea). Rec. : Octavian Blaga, Crişana, **2**, nr. 163, 18 iul. 1990, 5. Vezi BRL, **12**, 1969/1970, **13**, 1970/1971, **16**, 1973 sigla CLL.
38. *** *Collegium.* Buletin de informare şi documentare metodico-ştiinţifică. [Vol.] **5**. Colegiul de redacţie : Al. Andriescu, C. Dram, P. Filipescu, Al. Husar, D. Irimia, Dan Mănucă, Constantin Parfene, Eugenia Stoleriu, Iaşi, [f. e.], 1989, 184 p. (SŞF. Fil. Iaşi). Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **53** ; **31**, 1988, nr. **70** ; **29**, 1986, nr. **29**.
39. *** *Limbă şi literatură.* Colegiul de redacţie : Mioara Avram, Constanţa Bărboi, Gh. Bulgăr, I. C. Chiţimia, C. Ciopraga, Nicolae Constantinescu, Paul Cornea, Ion Coteanu, Olga Duţu, Narcisa Forăscu, Mircea Frînculescu (redactor), Mircea Handoca, I. Hangiu (redactor-şef), Liliana Ionescu Ruxăndoiu, Lucia Jucu-Atanasiu, Gh. Lăzărescu, Mihai Moraru, Ştefan Munteanu, Ion Negreţ, A. Gh. Olteanu, D. Păcurariu, Nicolae Saramandu, D. Săvulescu, Roxana Sorescu, Bucureşti, [f. e.], [vol.] 3 — 4, 1989, 1, 1990.
40. *** *Memoriile Secţiei de Filologie, Literatură şi Arte.* Seria IV. Tomul X. 1988. Comitetul de redacţie : Acad. Ion Coteanu (redactor responsabil) ; prof. Jean Livescu, membru corespondent al Academiei Române (redactor responsabil adjunct), acad. Zoe Dumitrescu Buşulenga, acad. Virgil Vătăşianu, prof. Al. Balaci, membru corespondent al Academiei Române (membri); Al. Ionaşcu şi I. Oprişan (secretari ştiinţifici), Bucureşti, EAR, 1990, 231 p. (AR). Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **57** ; **31**, 1988, **75** ; **29**, 1986, nr. **32** ; **28**, 1985, nr. **59** ; **27**, 1984, nr. **59** ; **26**, 1983, **61** ; **24**, 1981, sigla MSŞFLA ; **23**, 1980, nr. 57.
41. *** *Pro didactica.* Buletinul filialei pe anii 1980 — 1981. [Vol.] [**1**]. Colectivul de redacţie : Gligor Gruiţă, Kozma Dezső, Iuliu Pârvu, Mircea Popa, Ion Oşianu. Buletinul filialei pe 1984 — 1985. [Vol.] **3**. Colectivul de redacţie : Gavril Scridon, Kozma Dezső, Iuliu Pârvu, Mircea Popa, Ioan Andrău. Buletin de informare şi documentare metodico-ştiinţifică. Volum omagial dedicat împlinirii a 100 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu. [Vol.] **5**. Comitetul de redacţie : Gavril Scridon, Kozma Dezső, Vasile Stanca, Iuliu Pârvu, Ioan Andrău, Cluj-Napoca, [f. e.], [**1**] : [f. a.], 122 p. ; **3** : 1986, 370 p. **5** : 1989, 173 p. (SŞF. Fil. Cluj-Napoca). Vezi BRL, **32**, 1989, **58** ; **29**, 1986, nr. **1696**.
42. *** *Semiotică şi poetică* (**4**). *Cercetarea textului.* Coordonatorul volumului : Carmen Vlad, [Cluj-Napoca], [TUCN], 1989, [IV] + 137 p. multigr. (UCN. FF). Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **76** ; **29**, 1986, nr. **33** ; **28**, 1985, nr. **61**.

VEZI şi nr. 5, 94, **105** — **107**, **108**, **109**, **111**, 127, **499**, **1453**, **1454**.

Recenzii

43. BERCA, OLIMPIA, *125 de ani de la înfiinţarea ASTREI*, CCS, **6**, nr. 1, 1988, 105 — 108 [*ASTRA (1861 — 1950)*. . .]. Vezi BRL, **31**, 1988, sigla ASTRA **(1861 — 1950)**.
44. CĂL, ROXANA, *„Colegium"*, **3**, 1987, AUIFiloz, **35**, nr. 1, 1989, 106 — 108. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **70**.
45. COMĂNICI, GERMINA, *Anuarul Institutului de Cercetări Etnologice.* Seria A, nr. 6 — 7 : *Comunicări, sesiuni ştiinţifice 1984 — 1985* [. . .], REF, **34**, nr. 4, 1989, 381 — 382. Vezi BRL, **30**, 1987, nr. **41**.
46. DOMINTE, CONSTANTIN, *Buletin de informare şi documentare metodico-ştiinţifică. Studii şi articole*, vol. II, LL, nr. 4, 1989, 620 — 623. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **48**.
47. EVSEEV, IVAN, *Collegium* [. . .], CSem, **7**, 1988, 131 — 135 [vol. 3]. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **70**.
48. ŞERBĂNESCU, ANDRA, *„Limba noastră"*, 1989, nr. 2, LR, **39**, nr. 2, 1990, 162 — 163.
49. VEREŞ, GRIGORE, Viereck, Wolfgang and Wolf, Dietrich Bald (Editors), *English in Contact with Other Languages. Studies in Honor of Broder Carstensen on the Occasion of his 60th Birthday*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1986, 570 + XIX pp., AUI, **35**, 1989, 97 — 98.
50. VLĂDUŢ, DUMITRU, *Collegium* [. . .], CCS, **6**, nr. 2, 1988, 233 — 241 [3, 1987]. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **70**.
51. VULTUR, SMARANDA, *Semiotică şi poetică (2). Textul şi coerenţa* [. . .], CCS, **6**, nr. 1, 1988, 121 — 124. Vezi BRL, **29**, 1986 nr. **33**.

VEZI şi nr. 118, 119, 314, 549, 627, 1327, 1590, 1591.

4. SEMNALĂRI, REFERATE

52. *** *Romanian Books.* Quarterly Magazine brought out in English, French, German and Russian by the Publishing Centre, Bucharest, nr. 2, 1989.
53. *** *Romanian Scientific Abstracts*, Bucharest, [f. e.], nr. 2, 1988 (ASPS. OIDSPS).
54. *** *Științele sociale și politice peste hotare. Direcții și tendințe.* Pentru documentarea cercetărilor și cadrelor de specialitate, București, [f. e.], nr. 1 — 4, 1988 [AȘSP. OIDȘSP].

5. TEZE ȘI REZUMATE DE TEZE DE DOCTORAT

55. CRIȘAN, ALEXANDRU, *Aspecte ale sintaxei dialogului în limba română (în comunicarea orală)*. — Rtd —. Conducător științific: Prof. univ. dr. doc. Tatiana Slama-Cazacu, București, [TUB], [II] + 25 p. multigr. (UB. FL.).
56. DUȚU, OLGA, *Dezvoltarea comunicării orale la elevi (ciclul primar)*. — Rtd —. Conducător științific: Prof. univ. dr. doc. Tatiana Slama-Cazacu, București, [TUB], [II] + 26 p. multigr. (UB. FF).
57. IVĂNUȘ, DUMITRU, *Teoria și topica propozițiilor subordonate necircumstanțiale în limba română contemporană*, Craiova, [RUCr], 1987, 204 p. multigr. [xerox] (UCr. FF) [teză de doctorat]. Vezi BRL, 29, 1986, nr. 59.
58. MOLDOVAN, VICTORIA, *Lexicul poetic sadovenian — Sfere ale culturii materiale* — Rtd. Conducător științific: Prof. dr. Ștefan Munteanu, [Timișoara], [TUT], 1989, [II] + 28 p. multigr. (UT. FF).
59. RADU, JANINA, *Timpul în romanul contemporan: coordonate.* — Rtd —. Conducător științific: Prof. dr. Silvian Iosifescu, București, [TUB], 1986, [II] + 24 + 2 p. multigr. (UB. FLLR).
60. VLĂDUȚ, DUMITRU, *Simbolismul poetic românesc. Atitudini, concepte, procedee.* Rtd. Conducător științific: Prof. dr. G. I. Tohăneanu, Timișoara, [TUT], 1990, [IV] + 39 + + XIX p. multigr. + erata (UT. FF).

II. *GENERALITĂȚI*

1. MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE

61. ALEXIANU, MARIUS, DUMITROAIA, GHEORGHE, *Le XIe Symposium annuel de thracologie. Piatra Neamț, 1988*, TD, **10**, nr. 1 — 2, 1989, 236 — 238.
62. ANDREI-FANEA, ANCA, *Al XVII-lea Congres Internațional de Științe Onomastice*, Dreptatea, **22**, nr. 131, 15 iul. 1990, 3 [Helsinki, 13 — 18 aug. 1990; semnat greșit: Ana Andu-Fanea].
63. ARDELEAN, RADU, ILIOANE, CORNEL, OANCEA, ILEANA, SUFLEȚEL-MOROIANU, RODICA, SURDU, EMIL, VASILUȚĂ, LIVIA, VLĂDUȚ, D., VULȚUR, SMARANDA, WÜRTZ, BRUNO, *Sesiunea anuală de comunicări științifice „Centrul de Științe Sociale"*, CCS, **6**, nr. 2, 1988, 263 — 277 [Timișoara, 8 — 10 dec. 1988].
64. AVRAM, MIOARA, *Sărbătoarea limbii române*, Strada, **1**, nr. 14, 1990, 1, 3 [Chișinău, 28 — 31 aug. 1990].
65. BĂRBOI, CONSTANȚA, *Cuvînt de salut din partea Ministerului Educației și Învățămîntului*, BulSȘF, 1989, 14 — 15 [la ses. de la nr. 69].
66. BERINDEI, DAN, *Al VI-lea Congres Internațional de Studii Sud-Est Europene*, RS, **2** 1989, 381 — 384 [Sofia, 30 aug. — 5 sept. 1988].
67. BUȘE, IONEL, *Sărbătoarea limbii la Prut*, Columna, **1**, nr. 2, 1990, 2 [v. l. d. nr. 6
68. CAZIMIR, ȘTEFAN, *Limba maternă*, Adevărul, **1**, nr. 185, 3 aug. 1990, 2 [Semina profesorilor de limba maternă din școlile Moldovei de Est, Chișinău, 15 — 26 iul. 19
69. COTEANU, I., *Cuvînt de deschidere*, BulSȘF, 1989, 5 — 6 [la ses. „Aniversarea a decenii de la înființarea SȘIF", Buc., 10 iun. 1989].
70. CRIȘAN, ALEXANDRU, *Prezentare-sinteză a programului celei de-a V-a Sesiuni comunicări a GRLA: „Relații interdisciplinare ale lingvisticii aplicate" (Cluj-Napoca — 19 septembrie 1987)*, RILA, 1989, 10 — 16.
71. CRIȘAN, ALEXANDRU, *The Sixth Conference of the Romanian Working Commission of Applied Linguistics — Constanța, May 26 — 28, 1989*, CLTA, **27**, nr. 1, 1990, 77 — 78.

72. CUNIȚĂ, ALEXANDRA, *Sesiunea : I. Zilele Eminescu ; II. Tendințe noi în cercetarea lingvistică și literară și în didactica limbilor moderne ; III. Optimizarea tehnicilor de predare a limbii și literaturii române (Rîmnicu Vîlcea, 3 — 4 iun. 1989)*, BulSȘF, 1989, 85 — 86.
73. DAMA, HANS, *Rumänistik-Abend an der Uni Wien. Referat zur Entwicklungsgeschichte dieses Studienfaches Gedicht-Vorträge und Bücherschau*, NBZ, 34, nr. 8527, 21 iun. 1990, 1, 2.
74. DURA, NICOLAE, *Al X-lea Congres Internațional al Slaviștilor (Sofia, 14 — 22 septembrie 1988)*, GB, 47, nr. 6, 1988, 129 — 130.
75. DUȚU, OLGA, *Cuvînt de salut din partea Filialei Constanța a S. Ș. F.*, BulSȘF, 1989, 19 — 20 [la ses. de la nr. 69].
76. DUȚU, OLGA, *Relații interdisciplinare ale lingvisticii aplicate*, RPed, 39, nr. 8, 1990, 42, 50 [a V-a ses. cu această temă, Cluj-Napoca, 18 — 19 sept. 1987].
77. F. B., *Un colocviu româno-german*, Academica, 1, nr. 3, 1990, 9 [„Probleme ale identității culturale : Europa și cultura română", Buc., 23 — 25 oct. 1990].
78. GALEA, PAVEL, *Cuvînt de salut din partea Filialei Arad a S. Ș. F.*, BulSȘF, 1989, 21 — 22 [la ses. de la nr. 69].
79. GEORGESCU, ILIE, *Aniversarea a 300 de ani de la apariția* **Bibliei lui Șerban Cantacuzino**, GB, 47, nr. 6, 1988, 186 — 187 [simp. org. la Seminarul Teologic din Buc., 17 n. 1988].
80. G. F., *Un important simpozion științific la Academia Română*, GBuc, 1, nr. 20, 1990, 6 [*„Un monument important al limbii și unității românilor* — **Noul Testament de la Bălgrad — 1648**", 1990].
81. GUȚU, ROMALO, VALERIA, *Analiza dialogului*, RLit, 23, nr. 29, 1990, 8 [Al III-lea Congres de Analiză a Dialogului, Bologna, mai 1990; la rubr. : Limba română].
82. HANGIU, I., *Aniversarea a patru decenii de activitate*, BulSȘF, 1989, 7 — 13 [a SȘF].
83. HUSAR, AL, *Cuvînt de salut din partea Filialei Iași a S. Ș. F.*, BulSȘF, 1989, 17 — 18 [la ses. de la nr. 69].
84. ILIOANE, CORNEL, *Competență și performanță în însușirea terminologiei științifice și tehnice de către elevi. Dezbatere științifică — București, noiembrie 1987*, CCS, 5, nr. 2, 1987, 200 — 201 [org. de MEÎ, ILB, SȘF].
85. I. O., *Finnugor Kongresszus*, KN, 1, nr. 32, 1990, 3 [Debrețin, iul. 1990].
86. IONIȚĂ, VIOREL, *Sesiunea științifică organizată de Academia R. S. România și dedicată* **Bibliei de la București**, TelR, 137, nr. 7 — 8, 1989, 1, 4 [Buc., 28 dec. 1988].
87. LIU, NICOLAE, *Al VI-lea Congres Internațional de Studii Sud-Est Europene*, RI, 42, nr. 11, 1989, 1145 — 1149 [v.l.d.nr. 66].
88. MARCUS, SOLOMON, *Omul și semnele sale*, Arta, 36, nr. 8, 1989, 31 — 32 [al IV-lea Congres al Asociației Internaționale de Semiotică, Barcelona și Perpignan, 31 mart. — 6 apr. 1989].
89. MARCUS, SOLOMON, *Second National Colloquium of Language, Logic and Mathematical Linguistics*, AUBM, 38, nr. 2, 1989, 90 — 91 [Brașov, 2 — 3, iun. 1988, org. de prof. Gabriel Orman, UBr].
90. MÂRZA, DAN, *A V-a Sesiune anuală de comunicări științifice a Seminarului de cercetări interdisciplinare (Dej, 24 — 25 iunie 1989)*, LR, 39, nr. 1, 1990, 88 — 89 [sub egida Asociației Oamenilor de Știință].
91. NECULA, NICOLAE, *Simpozionul dedicat aniversării a 300 de ani de la apariția* **Bibliei lui Șerban Cantacuzino**, ST, 40, nr. 6, 1988, 113 — 114 [v.l.d.nr. 79].
92. POPESCU-MARIN, MAGDALENA, *Al XIX-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Romanică (Santiago de Compostela, 4 — 9 septembrie 1989)*, LR, 39, nr. 1, 1990, 89 — 90.
93. SANDU, AURICA, *Sesiunea „Conexiuni filologice". Bibliografia națională retrospectivă a cărților și periodicelor românești (Craiova, 25 mai 1989)*, BulSȘF, 1989, 82.
94. SLAMA-CAZACU, TATIANA, *Notă introductivă*, RILA, 1989, 7 — 9 [la vol. de la nr. 111].
95. SLUȘANSCHI, DAN, *Sărbătoarea limbii române. Cernăuți, 2 sept. 1990*. RP, nr. 10, 1990, 7.
96. STAN, CAMELIA, *„Probleme de etimologie" (București, 22 — 23 iunie 1989)*, LR, 39, nr. 1, 1990, 87 — 88 [org. de ILB].
97. SZŰCS, IRENE, *Congresul Național „Esperanto"*, GVest—Oradea, 1, nr. 37, 1990, 2 [Timișoara, org. de UT, Fil. Esperanto Oradea].
98. ȘTEFĂNESCU, ȘT., *Cuvînt de salut din partea istoricilor*, BulSȘF, 1989, 16 [la ses. de la nr. 69].
99. TĂTARU, ANA, *„Între altele"* Dimineața, 1, nr. 61, 4 mai 1990, 4 [Congresul Internațional de Lingvistică Aplicată, Salonic, Grecia].

100. TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *La 300 de ani de la prima apariţie integrală în limba română a Sfintei Scripturi*, GB, **47**, nr. 6, 1988, 45 — 52 [cuvînt de închidere la simp. de la nr. 79].
101. VINŢELER, ONUFRIE, *Al zecelea Congres Internaţional al Slaviştilor*, SLIM, **7**, 1990, 236 [v.l.d.nr. 74].
102. VLĂDUŢ, D., *Sesiunea anuală de comunicări ştiinţifice a Centrului de Ştiinţe Sociale*, CCS, **5**, nr. 2, 1987, 202 — 207 [Timişoara, 28 n. 1987].
103. VLĂDUŢ, DUMITRU, *Sesiunea de comunicări „Poezia eminesciană în perspectivă interdisciplinară" organizată de Sectorul de poetică al Centrului de Ştiinţe Sociale, Timişoara, 3 — 4 iunie 1988*, CCS, **6**, nr. 2, 1988, 278 — 287.
104. VLĂDUŢ, D., *Simpozionul dedicat sărbătoririi a 75 de ani de la înfiinţarea Muzeului „Vasile Pârvan" din Bîrlad*, CCS, **7**, nr. 1, 1989, 185 — 186 [Bîrlad, 22 — 23 sept. 1988].
105. *** *A IX-a Conferinţă tehnico-ştiinţifică a industriei textile. Iaşi, 24 — 26 octombrie 1984.* Secţia *Studii asupra limbajelor funcţionale în sprijinul perfecţionării învăţămîntului şi cercetării din domeniul textil*, Iaşi, [f. e.], 1984, 259 p. multigr. (IPI).
106. *** *Al V-lea Simpozion Naţional de Dialectologie (Craiova, 27 — 28 mai 1988)* — Rezumatele comunicărilor —, Craiova, RUCr, 1988, 36 p. multigr. (SŞF. Fil. Craiova. UCr. FF).
107. *** *Al XIII-lea Simpozion Naţional de Tracologie. Symposia Thracologica.* Nr. 8. *Satu Mare — Carei, Septembrie 1990.* Comitetul de redacţie: Prof. dr. doc. Dumitru Berciu — redactor responsabil. Dr. Petre Roman — redactor responsabil adjunct. Ilie Sălceanu — redactor responsabil adjunct. Comşa Alexandru, Lazin Gheorghe, Németi Ioan, Poenaru Vasile — secretari de redacţie, [Satu Mare], [f. e.], [1990]. 324 p. + 5 an. cu 5 h. (Institutul de Tracologie. Muzeul Judeţean Satu Mare. Muzeu Orăşenesc Carei) [pe supracopertă: Centenarul Muzeului sătmărean]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **142**.
107 bis. *** **Biblia de la Bucureşti** — *300. Simpozioane — Sesiuni de comunicări*, TelR, **136**, nr. 45 — 46, 1988, 2, 4 [la Seminarul Teologic, Buc. 17 n. 1988 şi la Centrul Ortodox al Patriarhiei Ecumenice din Geneva, 20 n. 1988; la Viena, 27 n. 1988; la Torino, 27 n. 1988].
108. *** *Dialectologica.* Volum îngrijit de Nicolae Saramandu, Bucureşti, TUB, 1989, 28 p. (UB. SŞF) [cuprinde com. la al IV-lea Simpozion Naţional de Dialectologie, Sibiu, 31 oct. — 1 n. 1986 şi intervenţii la masa rotundă „Locul dialectologiei între celelalte discipline lingvistice şi umaniste", coordonator: B. Cazacu, org. cu acelaşi prilej; vol. dedicat memoriei prof. Boris Cazacu (1919 — 1987), de la a cărui naştere s-au împlinit, în 1989, 70 de ani]. Rec: Camelia Stan, LR, **39**, nr. 3, 1990, 258 — 260; Ion Nuţă, Ethos, **1**, nr. 1, 1990, 74 — 76; Andra Şerbănescu, SCL, **41**, nr. 3, 1990, 279 — 284.
109. *** *Iorgu Iordan. 100 de ani de la naştere*, Iaşi, [CMUI], 1989, 312 p. multigr. (UI. FL, CLR) [simp. din n. 1988].
110. *** *Neue Impulse für Esperanto*, NBZ, **34**, nr. 8535, 3 iul. 1990, 1 [Congres al specialiştilor germani în esperanto, Freiburg].
111. *** *Relaţii interdisciplinare ale lingvisticii aplicate. Lucrările celei de-a V-a Sesiuni de comunicări a GRLA (Cluj-Napoca, 18 — 19 noiembrie, 1987).* Sub redacţia: prof. dr. doc. Tatiana Slama-Cazacu. Şi-au dat concursul în vederea publicării acestui volum: Elisabeta Barbu, Alexandru Crişan, Emanuela Crişan, Ileana Mureşan, Liana Pop, Cluj-Napoca, CMUCN, 1989, 304 p. multigr. (SŞF. UCN. FF. GRLA). Vezi şi nr. 70, 76.
112. *** *Sesiunea omagială dedicată comemorării „Centenarului M. Eminescu, 1889 — 1989" şi sesiunea festivă „Aniversarea a patru decenii de la înfiinţarea S. Ş. I. F." (Bucureşti, 9 — 11 iunie 1989)*, BulSŞF, 1989, 87 — 89.
113. *** *Sesiunea „Teorie şi practică în studiul limbii şi literaturii române şi al limbilor moderne" (Rîmnicu Vîlcea, 19 — 20 noiembrie 1988)*, BulSŞF, 1989, 76.
114. *** *Sesiunea „Valori ale limbii şi literaturii române. Ediţia a X-a: Centenar Eminescu 1889 — 1989" (Chişineu-Criş, 18 — 20 mai 1989)*, BulSŞF, 1989, 80.
115. *** *Simpozionul „Probleme ale cultivării limbii române şi ale predării limbilor moderne în şcoală" (Dej, 26 octombrie 1988)*, BulSŞF, 1989, 74 — 76.
116. *** *Tricentenarul „Bibliei de la Bucureşti"*, MB, **38**, nr. 6, 1988, 96 — 98 [la Seminarul Teologic, Buc. 17 n. 1988 şi la Viena, 27 n. 1988, Parohia ortodoxă română].

Recenzii

117. MIHOC, VASILE, *Traducerea Sfintei Scripturi în biserica ortodoxă. Lucrările celui de-al IV-lea Congres al Teologilor Biblişti Ortodocşi (în limba greacă)*, ed. de P. Vasiliadis, I. Galanis şi I. Karavidopoulos, Tessalonic, 1987, 254 p., MA, **34**, nr. 4, 1989, 118 — 120.

118. POPOVICI, VICTORIA, Wolfgang Dahmen/Günter Holtus/Johannes Kramer/Michael Metzeltin (Hrsg.), *Latein und Romanisch. Romanistisches Kolloquium.* I, Tübingen, Gunter Narr, 402 p., SCL, **41**, nr. 1, 1990, 73 — 74.
119. VĂTĂȘESCU, CĂTĂLINA, *Symposia thracologica*, N^os^ I — VI, 1983 — 1988, RESEE, **27**, nr. 4, 1989, 381 — 382. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **142**.
VEZI și nr. 627.

2. DĂRI DE SEAMĂ, CRONICI

120. ANDRĂU, IOAN, *Din activitatea științifică a filialei*, ProDid, 3 (1984 — 1985), **1986**, 366 — 368 [SȘF din Cluj-Napoca].
121. BERCIU, DUMITRU, *Institutul de Tracologie în primii zece ani de activitate : 1979 — 1989*, TD, **10**, nr. 1 — 2, 1989, 5 — 10.
122. DUMITRESCU, MIRCEA, *Societatea Studențească de Etnografie și Folclor în județul Tulcea*, TL, **2**, nr. 163, 16 aug. 1990, 3.
123. POEDE, CRISTINA, *Din activitatea Filialei Iași a S. Ș. Filologice din R. S. România*, Collegium, 5, 1989, 187 — 194.
124. VĂTĂȘESCU, CĂTĂLINA, *Scientific Work of the Institute. June 1988 — June 1989*, RESEE, **27**, nr. 4, 1989, 345 — 349 [ISSEE].
125. VLĂDUȚ, DUMITRU, *Din activitatea științifică a Centrului de Științe Sociale (decembrie 1986 — decembrie 1987)*, CSS, **5**, nr. 2, 1987, 217 — 231.
126. *** *Activitatea filialelor și subfilialelor în anul 1988*, BulSȘF, 1989, 92 — 106 [de Marica Anghelescu, pe baza informațiilor primite de la fil. și subfil. SȘF].
127. *** *Referat cu privire la publicațiile Societății (aprilie 1971)*, BulSȘF, 1989, 107 — 108 [SȘF].

III. *LINGVISTICĂ GENERALĂ*

1. LINGVISTICĂ TEORETICĂ

128. AGRIGOROAIEI, VALENTINA, *Sur le concept de morphosyntaxe*, AUI, **35**, 1989, 15 — 19.
129. BALÁZS BÉLA, *Nyelv és sci-fi*, Tett, nr. 1, 1989, 60 — 62.
130. BALÁZS L., *Unificarea intralingvistică sub aspect sociolingvistic*, ProDid, **3** (1984 — 1985), 1986, 66 — 72.
131. BANTAȘ, ANDREI, *Criteria for the Classification of Translations*, BulȘt Pitești, 1980, 363 — 368 [rés. fr.].
132. BARTHES, ROLAND, *Scriitura politică (fragment din „Le degré zéro de l'écriture")*, Semn, **1**, nr. 1, 1990, 8, 6 [trad. de Mihai Rogobete].
133. BENKŐ, OTTO, *Între informație și comunicare (Studiu. Fragmente)*, CCS, **5**, nr. 2, 1987, 115 — 128 [rés. fr.].
134. BERCA, OLIMPIA, *Figurile sonore*, CCS, **6**, nr. 2, 1988, 111 — 121 [rés. fr.].
135. BERCEANU, BARBU B., *Despre semnificația logică și lingvistică a negației*, RF, **36**, nr. 2, 1989, 174 — 180.
136. BÎRĂ, ELENA, *When is a Lie a Lie or Lie Detector for Whoever May Need It*, BulȘt Pitești, 1980, 367 — 372 [rez. rom.].
137. BÎTEA, IOAN N., *Sentence-Initial not-QP-(NP) Strings*, CLTA, **27**, nr. 1, 1990, 18—24.
138. BLANCHOT, MAURICE, *Logos și Thanatos*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 258 — 262 [fragm. din *La littérature et le droit à la mort*, 1948 și *Le pas au-delà*, 1972; trad. de Alina Ledeanu].
139. BOBOC, ALEXANDRU, *E. Husserl, „Despre logica semnelor (Semiotică)"*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 221 — 222. Vezi nr. 192.
140. BOBOC, ALEXANDRU, *Prolegomene la o filozofie modernă a limbajului. Momente semnificative de la W. von Humboldt la L. Wittgenstein și M. Heidegger*, Sec. 20, nr 325— 327, 1988, 144 — 160. Vezi nr. 189, 191, 305.

141. BONCENNE, PIERRE, JAUBERT, ALAIN, *De vorbă cu Umberto Eco*, în „Almanah literar", [Bucureşti], [f. e.], 1990, 181 — 182 [din „Lire", nr. 150, mart. 1988; trad. de Mugur Popovici].
142. BORCILĂ, MIRCEA, *Eugenio Coseriu şi orizonturile lingvisticii*, Echinox, **20**, nr. 5, 1988, 1, 4 — 5.
143. BOUVERESSE, JACQUES, *Limbaj obişnuit şi filozofie*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 286 — 292 [la Ludwig Wittgenstein; trad. de Horia Stanca].
144. BRÎNZEU, PIA, *Subversive Methods in Narrative Construction*, AUT, **27**, 1989, 97 —100.
145. BUBER, MARTIN, *Eu şi Tu*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 241 — 250 [trad. din germ. de Thomas Kleininger].
146. CASSIRER, ERNST, *Limbaj şi mit*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 235 — 240 [trad. de Horia Stanca].
147. CAZACU, BORIS, *Principalele direcţii de dezvoltare a cercetării dialectologice şi relaţiile dintre dialectologie şi sociologie*, Dialectologica, 1989, 9 — 12.
148. CIOCÂRLIE, CORINA, *Ierarhia şi dialogul (pentru o pragmatică a comunicării literare)*, Contrapunct, **1**, nr. 28, 1990, 6.
149. CIOCÂRLIE, LIVIUS, *Considérations sur le phénomène poétique moderne*, CSem, **7**, 1988, 37 — 45 [rez. rom.].
150. COCIU, MIHAIL, *Limbaj animal şi limbaj uman*, ŞtTehn, **42**, nr. 8 — 9, 1990, 44—45.
151. COCIU, MIHAIL, *Limbajul maimuţelor* [1], ŞtTehn, **42**, nr. 5, 1990, 24 — 25; *(2). Controversatul „proiect NIM"*, nr. 6 — 7, 30 — 31.
152. CODOBAN, AUREL, *Eugenio Coseriu, un filozof al limbii pentru secolul XXI*, Echinox, **20**, nr. 5, 1988, 3.
153. COLŢESCU, VIOREL, *Cu privire la statutul teoretic al filozofiei moderne a limbajului*, RF, **36**, nr. 1, 1989, 40 — 49.
154. COPOERU, ION, *Conviction and Persuasion in the „New Rhetoric"*, StUBBPh, **32**, nr. 1, 1987, 23 — 25.
155. COSERIU, EUGENIO, *Die Sprache zwischen φύσει und θέσει*, StUBB, **34**, nr. 1, 1989, 3 — 18 [Engl. Ab.].
156. COSERIU, EUGENIO, *Timp şi limbaj*, Echinox, **20**, nr. 5, 1988, 12, 6 — 7 [trad. din it. de Ana Covaciu].
157. COSĂCEANU, ANCA, *Peisaje pragmatice*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 300 — 302.
158. COTEANU, I., *Stilistică — generativism — pragmatică. I*, SCL, **41**, nr. 1, 1990, 3 — 13; *II*, nr. 2, 89 — 99 [Engl. Ab.].
159. CRĂCIUN, GHEORGHE, *Saussure sub semnul întrebării! (4)*, Argeş, **25**, nr. 8, 1990, 10 — 11; *Între monodie şi polifonie (I)*, nr. 9, 16 — 17; *(II)*, nr. 10, 7.
160. CURTA, FLORIN, *Stil, retorică şi ideologie. Funcţia citatului homeric în* **Discursul** *III/II al lui Iulianus Caesar (358/359 e. n.)*, Echinox, **21**, nr. 2, 1989, 6.
161. DERRIDA, JACQUES, *„Criticile frontale şi simple sînt totdeauna necesare"*, Vatra, **20**, nr. 4, 1990, 23, 25 [int. de Christian Descampes; prez. şi trad. de Vasile Gogea].
162. DOBRESCU, EMILIAN, *Arta de a vorbi în public*, ŞtTehn, **42**, nr. 8 — 9, 1990, 16—17.
163. DOCA, GHEORGHE, *Un „revelator" verbal al semnificaţiei contextuale*, RILA, **1989**, 264 — 266 [prep. *pe*, marcă a obiectului direct].
164. DOINAŞ, ŞTEFAN AUGUSTIN, *Despre „muzica" poeziei*, Ateneu, **27**, nr. 1, 1990, 9.
165. DOINAŞ, ŞTEFAN AUG., *Fragmente despre limbaj*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 43— 50.
166. DOINAŞ, ŞTEFAN AUGUSTIN, *Heidegger şi „discursul mixt"*, Academica, **1**, nr. 1, 1990, 10 — 11 [pe marginea textului *Din experienţa gîndirii*, 1959, trad. şi ed. de Thomas Kleininger şi Gabriel Liiceanu în vol. *Originea operei de artă*, Buc., EU, 1982]. Vezi BRL, **25**, 1982, nr. **351**.
167. DOINAŞ, ŞTEFAN AUG., *„Legenda lumii" la Heidegger şi Blaga*, VR, **85**, nr. 2, 1990, 111 — 121.
168. DOINAŞ, ŞTEFAN AUG., *Lirica radicalelor lingvistice*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 1988, 270 [despre Guido Ballo].
169. DOINAŞ, ŞTEFAM AUG., *Sugestia apocaliptică a neologismului*, Sec 20, nr. 325 — — 327, 1988, 264 — 265 [neologismele din poezia suedezului Östen Sjöstrand].
170. DRAGOŞ, ELENA, *Pragmatica şi pragmatica textului literar. Sensul pragmatic*, SP, **4**, 1989, 1 — 28.
171. DRIMBA, OVIDIU, *Simbolismul medieval*, Academica, **1**, nr. 1, 1990, 25.
172. DUDA, GABRIELA, *Medierea relaţiei dintre arta poetică şi figura textuală*, AUBLLR, **38**, 1989, 29 — 35.
173. DUMITRU, MIRCEA, *Cuantificarea modalităţilor şi teoria contrapărţilor. Supoziţii intensionale şi extensionale în construirea logicii modale a predicatelor*, RL, **36**, nr. 6, 1989, 597 — 607. Vezi şi nr. 222.

174. EGYED EMESE, *A levél mint nyelvi kifejezési lehetőség*, ProDid, **3**, (1984 — 1985), 1986, 303 — 307 [rez. rom.].
175. ESCOUBAS, ELIANE, *Despre traducere ca „origine" a limbilor : Heidegger și Benjamin*, CIE, nr. 20, 1990, 3 ; nr. 21, 5 ; nr. 22, 5 ; nr. 23, 5 ; nr. 24, 5 [trad. de Dumitru Țepeneag].
176. FLOREA, IACOB, *Comunicarea interumană în condițiile revoluției științifico-tehnice (I)*, PN, **32**, nr. 8 — 9, 1989, 35 — 38 ; *(II)*, nr. 10, 37 — 39, 48.
177. FOARȚĂ, MARIA, *Simetria axială prin figuri repetitive ale structurilor binare și ternare*, CCS, **6**, nr. 2, 1988, 123 — 137 [deutsch. Zus.].
178. FOARȚĂ, MARIA, *Sintaxa rondelurilor după modelul gramaticilor textuale*, CCS, **7**, nr. 1, 1989, 49 — 61 [deutsch. Zus.].
179. FORNA, PETRU, *Dificultăți în traducere*, RILA, 1989, 156 — 159.
180. FRANGA, LIVIU, *Textul și dincolo de el*, Criterion, **1**, nr. 2, 1990, 6.
181. FRÎNCULESCU, MIRCEA, *Despre arta vorbirii (I)*, LLR, **19**, nr. 3, 1990, 13 — 14.
182. GADAMER, HANS-GEORG, *Limbajul și logosul*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 191 — 198 [Platon, *Cratylos* ; trad. de Horia Stanca].
183. GENETTE, GÉRARD, *Hermogene logothet*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 207 — 213 [din *Mimologiques, Voyage en Crattylie*, Paris, Seuil, 1976 ; despre Gottfried Wilhelm Leibniz trad. de Alina Ledeanu].
184. GHIDOVEANU, ȘTEFAN, *Aspecte ale traducerii în S. F.*, în „Anticipația 1990", [București], [f. e.], 1990, 307 — 309.
185. GHIȚĂ, ELENA, *Qu'est-ce que la traductologie*, BulȘt Pitești, 1980, 443—448 [rez. rom.].
186. GILSON, ÉTIENNE, *Limbajul ca fapt uman*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 199 — 206 [Aristotel, *De anima* și *De partibus animalium* ; trad. de Ilieș Câmpeanu].
187. CS. GYÍMESI ÉVA, *Korszerű nyelvszemlét*, Korunk, **48**, nr. 9, 1989, 715 — 716.
188. HAȘDEU, IULIA, *Relațiile dintre context și semnificații în cadrul enunțului lexicografic*, RILA 1989, 271 — 273.
189. HEIDEGGER, MARTIN, *Despre gîndirea și vorbirea nonobiectivatoare*, Sec 20, nr. 325—327, 1988, 177 — 182 [trad. de Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu]. Vezi și nr. 140.
190. HEIDEGGER, MARTIN, *Ființă și timp/Seinund Zeit (V)* [= *VI*], RITL, **36**, nr. 3 — 4, 1988, 180 — 193 ; *(VII)*, **37**, nr. 1 — 2, 1989, 100 — 108 ; *(VIII)*, nr. 3 — 4, 1989, **38**, nr. 1 — 2, 1990, 116 — 124 [trad. și note Dorin Tilinca ; consultant : Mircea Arman]. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. 297.
191. HUMBOLDT, WILHELM von, *Fragmente lingvistice*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 161 — 164 [trad. de Ștefan Aug. Doinaș]. Vezi și nr. 140.
192. HUSSERL, EDMUND, *Despre logica semnelor (Semiotica) (fragment)*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 222 — 228 [din *Versions du soleil, Figures et système de Nietzsche*, Paris, Seuil, 1971 ; trad. de Alexandru Boboc]. Vezi și nr. 139.
193. ILIOANE, CORNEL, *Strategii ale gîndirii implicate în construcția enunțurilor*, CCS, **7**, nr. 1, 1989, 95 — 110 [cu 3 tab. ; русс. рез.].
194. IOAN, PETRU, *„Rațional" și „discursiv" în perspectiva postmodernismului [I]*, Cronica, **25**, nr. 16, 1990, 8 ; *(II)*, nr. 17, 8 ; *(III)*, nr. 20, 4.
195. ION, LIVIU, *Expresivitatea semnalelor non-verbale*, TribEc, nr. 34, 1990, 15 — 16.
196. IONESCU, CORNEL MIHAI, *Poetica parafrazei*, Luceafărul, nr. 6, 1990, 12.
197. IONESCU, EMIL, *Professor Emanuel Vasiliu on Meaning, Analytic Truth and Knowledge : a Discussion*, RRL, **35**, nr. 1, 1990, 9 — 18.
198. IONESCU, TUDOR, *Despre traducerea ambiguității*, RILA, 1989, 163 — 166.
199. IONESCU-RUXĂNDOIU, LILIANA, *Dialectologia și istoria limbii*, Dialectologica, 1989, 17 — 20.
200. ISAC, IONUȚ, *Repere ale epistemologiei contemporane*, RF, **36**, nr. 3, 1989, 293 — 299.
201. JANIK, ALLAN S., *Fritz Mauthner și critica limbajului*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 229 — 234 [din vol. Allan S. Janik și Stephen E. Toulmin, *Wittgenstein, Vienne et la modernité*, traduit de l'américain par Jacqueline Bernard, Paris, PUF, 1978, p. 98 — 109 ; trad. în rom. de Petru Creția].
202. JEANRENAUD, MAGDA, *O modalitate de punere în scenă a comunicării : discursul de vulgarizare științifică*, SLF, 1984, 159 — 164.
203. JEANRENAUD, MAGDA, *Traducerea : egalitate, echivalență sau metalimbaj?*, SLF, 1984, 83 — 87.
204. JÜNGER, ERNST, *Lauda vocalelor*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 93 — 106 [trad. de Grete Tartler].

205. KABÁN, ANNAMÁRIA, *Din semiotica limbajului ştiinţific*, SP, 4, 1989, 29 — 49.
206. KABÁN ANNAMÁRIA, *A funkcionális stílusok szemiotikajából*, NyIK, 33, nr. 2, 1989, 177 — 180.
207. KABÁN ANNAMÁRIA, *A tudományos stílus szemiotikai megközelítéséhez*, Korunk, 48, nr. 10, 1989, 763 — 766.
208. KALLÓS MIKLÓS, *Jelentés és értelmezés*, Korunk, 48, nr. 10, 1989, 767 — 769.
209. LAHNI, HEINZ-HUGO, *Nicht wissen was warum wie. Einige Bemerkungen zu einem Randphänomen der Sprache und Literatur*, Echinox, 21, nr. 1, 1989, 9.
210. LECCA, DOINA, *Nivele de complexitate în lectura şi modelul autorului*, Forum, 32, nr. 6, 1990, 45 — 49.
211. LEDEANU, ALINA, *Francis Ponge sau „Le parti pris des mots"*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 127 — 128 [pe marginea vol. lui Francis Ponge *Le parti des choses*, Paris, Gallimard, N. R. F., 1980]. Vezi şi nr. 246, 247.
212. LIICEANU, GABRIEL, *Despre genurile şi limbajul filozofiei*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 293 — 298.
213. MAGDA, MARGARETA, *Despre competenţa comunicativă în limba română*, SND,1988, 16 — 17 [rez.].
214. MARCUS, SOLOMON, *Why Expressive and Suggestive Metaphors in the Scientific Language?*, CLTA, 27, nr. 1, 1990, 25 — 42.
215. MARCUS, SOLOMON, *Semiotica vizuală : reviste, cărţi, întîlniri, articole*, Arta, 36, nr. 10, 1989, 37 — 38.
216. MATEI, LIVIU, *Filozofia limbajului a lui Giambattista Vico (Implicaţii actuale)*, StUBBPh, 33, nr. 1, 1988, 48 — 54.
217. MAUTHNER, FRITZ, *Superstiţia conceptelor iluzorii*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 275 — 281 [fragm. din *Wörterbuch der Philosophie*, Diogene Verlag AG Zürich, 1980, prima ed. 1910 — 1911 ; trad. de Thomas Kleininger].
218. MAVRODIN, IRINA, *„L'usage de la parole" : o artă poetică*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 140 — 149 [despre vol. cu acelaşi titlu de Nathalie Sarraute]. Vezi nr. 260.
219. MĂGUREANU, ANCA, *Le sujet en pragmatique*, CREL, nr. 1, 1989, 28 — 37.
220. MERLEAU-PONTY, MAURICE, *Corpul ca expresie şi vorbirea*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 251 — 257 [trad. de Horia Stanca].
221. MIHAI, GHEORGHE, *Sur la structure particulière du dialogue argumentatif*, RRSSPh, 32, nr. 3 — 4, 1988, 225 — 233.
222. MIROIU, ADRIAN, *Reducere şi extensionalitate*, RF, 36, nr. 6, 1989, 607 — 614 [pe marginea art. lui Mircea Dumitru de la nr. 173].
223. MOLGUŢ, ZINA, *Simbolismul european*. Vol. I — III, Bucureşti, EAI, 1983, I : 610 p. ; II : 654 p. ; III : 512 p. Vezi şi nr. 3.
224. MUNTEANU, CORNEL, *Miracolul naşterii poeziei şi nevoia de legitimitate*, Poesis, 1, nr. 1, 1990, 3.
225. MURĂREŢ, ION, MURĂREŢ, MARIA, *Le concept du genre dans la rhétorique*, AUBLLS, 38, 1989, 70 — 72.
226. NASTA, LIANA, *John R. Firth — tradiţie şi inovaţie*, SLF, 1984, 87 — 91.
227. NEGRESCU, DAN, *Reflecţiile unui mare orator — dincolo de cuvînt*, MB, 38, nr. 4, 1988, 110 — 112 [Augustin Aureliu despre limbă şi vorbire].
228. NOICA, CONSTANTIN, *Cuvintele limbii tale*, Academica, 1, nr. 1, 1990, 15 [din vol., *Rostirea filozofică românească . . .*]. Vezi BRL, 13, 1970/1971, nr. 1211.
229. NOICA, CONSTANTIN, *Repede aruncătură de privire asupra limbii*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 9 — 20.
230. OANCEA, ILEANA, *Neoretorica şi diacronia limbajului poetic*, AUT, 27, 1989, 80 — 83.
231. OANCEA, ILEANA, *O semioză ilimitată : semnele poetice şi recuperarea realului*, C Sem, 7, 1988, 115 — 125 [deutsch. Zus.].
232. OCKHAM, WILLIAM, *Logică şi limbaj (Summa Logicae, I, 1 — 2)*. Traducere din limba latină, prezentare şi note de Eugen Munteanu, OS, 16, nr. 5, 1989, 8 [ed. Ph. Bochner, G. Gál, S. Brown, *Guiliemi de Ockham Opera philosophica*, Institutum Franciscanum St. Bonaventura, tom. I, 1974].
233. OLTEAN, ŞTEFAN, *O perspectivă asupra referenţialităţii discursului narativ literar*, SP, 4, 1989, 91 — 103.
234. OPREA, IOAN, *The Determinations and the Structure of the Linguistic Conscience*, AUIFiloz, 34, nr. 2, 1988, 41 — 44.
235. PAPADIMA, LIVIU, *Două metafore epistemice : „drumul" şi „clădirea"*, RITL, 37, nr. 3 — 4, 1989, 38, nr. 1 — 2, 1990, 73 — 78.

236. PAUTRAT, BERNARD, *Imperiul metaforei*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 214 — 220 [Friedrich Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra*; trad. de Ștefan Aug. Doinaș].
237. PAVEL, DAN, *Bibliopolis. Eseu asupra metamorfozelor cărții*, [București], CR, 1990, 192 p.
238. PÂNZARU, IOAN, *Program estetic și figură în evul mediu*, AUBLLR, 38, 1989, 82 — 86.
239. PÂRVAN, GABRIEL, *Hiperbolă și structură poetică*, BulȘt Pitești, 1980, 201 — 208 [rés. fr.].
240. PEIRCE, CHARLES S., *Semnificație și acțiune*. Prefață: Andrei Marga. Selecția textelor și traducere din engleză: Delia Marga, București, H, 1990, 358 p. (**Idei contemporane**. *Gîndirea filozofică a secolului XX*).
241. PETRESCU, DAN, *Ma mi la pa ni pa ta pa*, Sec. 20, nr. 325—327, 1988, 85—91.
242. PETRESCU, DAN, *Tentația anonimatului*, București, CR, 1990, 351 p.
243. PETREU, MARTA, *Fragmente dintr-un dicționar de sofisme*, RLit, 23, nr. 23, 1990, 5 [aplicate la teatrul lui Eugen Ionescu].
244. PLEȘA, DANIELA, *Tezaurul, modalitate de reprezentare a cunoștințelor? Aspecte semantice, logice, epistemice*, PID, 22, nr. 4, 1988, 135 — 142; English Version: *Is the Thesaurus a Possibility to Represent Knowledge? Some Semantic, Logical and Epistemic Aspects*, 143 — 152.
245. PLEȘU, ANDREI, *Limba păsărilor. Note pe marginea unui dialog platonician*. Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 63 — 84.
246. PONGE, FRANCIS, „. . . *acest gust pentru cuvintele franceze*. . . ", Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 125 — 126 [fragm. din vol. *Entretiens de Francis Ponge avec Philippe Sollers*, Paris, Gallimard, Seuil, 1970; trad. de Alina Ledeanu]. Vezi și nr. 211.
247. PONGE, FRANCIS, *Proeme*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 119 — 123 [fragm. din *Proêmes*, din vol. *Le parti pris des choses*, Paris, Gallimard, N. R. F., 1980; trad. de Alina Ledeanu]. Vezi și nr. 211.
248. POP, ION, *Pentru o lectură „totală" a textului poetic*, LL, 3, 1989, 3, 44 — 348.
249. POP, LIANA, *Valențe dialogale și mareaj: argumente pentru o „gramatică a vorbirii"*, RILA, 1989, 235 — 237 [cu 1 sch.].
250. POPÂRDA, OANA, *Les mécanismes dénotatifs au cadre du concept de „biding" de N. Chomsky*, AUI, 35, 1989, 20 — 24.
251. POPESCU, IANCU, *Limbaje funcționale interferente*, Columna, 1, nr. 2, 1990, 5.
252. RAGHIERU, ADRIAN DINU, *Text și context în receptare*, LLR, 19, nr. 3, 1990, 14 — 15.
253. RÉCANATI, FRANÇOIS, *Dezvoltarea pragmaticii*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 303 — — 308.
254. RICOEUR, PAUL, *Structura, cuvîntul, evenimentul*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 309 — 312 [trad. de Alina Ledeanu].
255. ROVENȚA-FRUMUȘANI, DANIELA, *Indirection et interaction conversationelle*, RRSSPh, 32, nr. 3 — 4, 1989, 211 — 217.
256. ROVENȚA-FRUMUȘANI, DANIELA, *Où commence la communication théâtrale? Théâtralité du théâtre et théâtralité du quotidien*, CLTA, 27, nr. 1, 1990, 55 — 61 [cu 3 tab.].
257. ROVENȚA-FRUMUȘANI, DANIELA, *Terminologie, coerență, nivele discursive în textul științific*, LR, 39, nr. 3, 1990, 167 — 171.
258. SAPIR, EDUARD, *Limbă, Rasă și Cultură*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 165 — 170 [trad. de Radu R. Șerban].
259. SARAMANDU, NICOLAE, [Notă de prezentare a lui Eugeniu Coseriu], RLit, 23, nr. 30, 1990, 24.
260. SARRAUTE, NATHALIE, *Folosirea cuvintelor*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 129 — 139 [fragm. din vol. *L'usage de la parole*, Paris, Gallimard, N. R. F., 1980; trad. de Alina Ledeanu]. Vezi și nr. 218.
261. SAUSSURE, FERDINAND de, *Obiectivul lingvisticii*, Sec. 20, nr. 325 —327, 1988, 172 — 176 [fragm. din cap. 3 al *Cursului de lingvistică generală*, trad. după ed. Payot, Paris, 1971, de Anca Cosăceanu].
262. SĂTEANU, C., *Antonimele: cîmpuri lexicale acceptate ca perechi opoziționale*, ProDid, 3, (1984 — 185), 1986, 52 — 65.
263. SÂRBU, RICHARD, *Aspecte ale compresiunii lexico-semantice în îmbinările de cuvinte*, AUT, 27, 1989, 77 — 80.
264. SLAMA-CAZACU, TATIANA, *Dialectologia și psiholingvistica*, Dialectologica, 1989, 13 — 16.

265. SMEU, GRIGORE, *Conotații programate*, Cugetarea, **1**, nr. 2, 1990, 8, 15.
266. STOIAN, MARIUS, *False probleme?*, TinLib SLA, **2**, nr. 39, 1990, 1 [ale stilisticii].
267. SURDU, ALEXANDRU, *Perspective și limite ale „Tratatului logico-filozofic" al lui Wittgenstein*, RF, **36**, nr. 5, 1989, 514 — 540 [cu pref. la *Tractatus logico-philosophicus* în an. (p. 530 — 540)].
268. SZEGŐ ECATERINA, *La sémiotique de Hobbes*, StUBB, **34**, nr. 1, 1989, 19 — 21 [Engl. Ab.].
269. SZÉKELY JÁNOS, *Szempontok az illúziátlan gondolkodáshoz. Ember és nyelv*, Helikon, **1**, nr. 19, 1990, 2.
270. ȘĂINEANU, LAZĂR, *Caracterul general al „Băgărilor de seamă"*, I. Golescu, 1990, 389 — 395 [fragm. din *Istoria filologiei române. Studii critice.* Cu o prefață de B. P. Hasdeu, Buc., 1892, p. 125 — 141; 1895, p. 104 — 116].
271. ȘERB, SORIN, *Profeții tăcute*, Arta, **37**, nr. 1, 1990, 26 [Samuel Beckett].
272. ȘERBĂNESCU, CARMEN, *Clasicismul niciodată clasat*, TinLib SLA, **2**, nr. 2, 1990, 4.
273. ȘORA, MIHAI, *Limba maternă, Matematica și Muzica sau despre un Trivium sine quo non*, Sec. 20, 325 — 327, 1988, 36 — 42.
274. ȘTEFAN, GH., *Nostalgia formalului*, Academica, **1**, nr. 1, 1990, 27.
275. ȘTIRBĂȚ, TRAIAN, *Peircean Philosophical Landmarks: Semiotics, Knowledge and Action*, AUIFiloz, **35**, nr. 1, 1989, 25 — 28.
276. TARTLER, GRETE, *Lauda consoanelor*, Sec. 20, nr. 325 — 327, 1988, 107 — 117.
277. THOM, FRANÇOISE, *Limba de lemn*, FMIL, [1], nr. 1, 1990, 1, 3 în GTrans, **142**, nr. 71 — 72, 17 — 18 mart. 1990 [trad. din vol. *La langue de bois*, 1977]; 22, 1, nr. 24, 1990, 18 [trad. de Mona Antohi, prez. de Sorin Antohi]; Astra, **25**, nr. 6, 1990, 16 [trad. de Vasile Spiridon].
278. TODOR-PRUNDAR, C., *Nekotorye teoretičeskie voprosy terminologii*, SLLM, **7**, 1990, 124 — 148.
279. TOMA, RADU, *Humains, encore un effort si vous voulez être vous-mêmes*, CREL, nr. 1, 1989, 129 — 134.
280. TUCICOV-BOGDAN, ANA, *Comunicarea socială cu mulțimile umane*, ȘtTehn, **42**, nr. 8 — 9, 1990, 10 — 11 [cu 1 sch.].
281. TURCU, AURELIA, *Cu privire la o categorie metonimică limită*, AUT, **27**, 1989, 83 — 86.
282. TURCU, FLAVIUS, *Structures sémiotiques non verbales en poésie*, CLTA, **27**, nr. 1, 1990, 63 — 72 [la Eminescu; cu 1 sch.].
283. UNGUREANU, MANUELA, *Analiza fenomenologică și semantica lumilor posibile*, RF, **36**, nr. 2, 1989, 155 — 160.
284. URICARU, LUCIA, *Observații asupra timpurilor verbale. Forme și valori*, RILA, 1989, 134 — 137.
285. VALÉRY, PAUL, *Despre studiul poeticii la Collège de France*, Poesis, **1**, nr. 2, 1990, 14 [fragm. din *Introduction à la poétique*, **3-ème éd.**, 1938, p. 7 — 17; trad. de Paul Emanuel Silvan].
286. VALÉRY, PAUL, *Leonardo și filozofii*, Sec **20**, nr. **325** — 327, **1988**, 282 — 285 [note marginale la *Leonard et les philosophes*, în *Oeuvres*, **N. R. S.**, Paris, Gallimard, 187, p. 1234 — 1268 (**Bibliothèque de la Pléiade**); trad. de **Marius Ghica**].
287. VASILIU, EMANUEL, *Introducere în teoria textului*, București, EȘE, 1990, 163 p.
288. VASILIU, EMANUEL, *Naming, Misnaming and Meaning*, RRL, **35**, nr. 1, 1990, 3—7.
289. VASILIU, EMANUEL, *Sign and Knowledge*, RRSSPh, **32**, nr. 3 — 4, 1988, 281 — 284 [vers. engl. a art. din LR, **37**, nr. 2, 1988]. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. 410.
290. VASILIU, EMANUEL, *Syntax or Syntaxes*, AUI, **35**, 1989, 11 — 14.
291. VASILUȚĂ, LIVIA, *Figurile limbajului în stilistica generativ-transformațională. I. Metataxele*, CCS, **5**, nr. 2, 1987, 75 — 85 [rés. fr.].
292. VASTAG, HANS, *Plansprachen und Sprachpläne*, NBZ, **34**, nr. 8474, 3 apr. 1990, 2; nr. 8475, 4 apr., 2; nr. 8476, 5 apr., 2; nr. 8477, 6 apr., 2.
293. VLAD, CARMEN, *Deixis și ambiguitate referențială în textul poetic*, SCL, **41**, nr. **3**, 1990, 187 — 191 [Engl. Ab.].
294. VLĂDUȚ, DUMITRU, *Configurația parodiei*, CCS, **6**, nr. 2, 1988, 157 — 178 [rés. fr.].
295. VLĂDUȚ, DUMITRU, *Figurile retorico-stilistice în teoriile școlii formale ruse*, CCS, **5**, nr. 2, 1987, 87 — 98 [rés. fr.].
296. VLĂDUȚIU, ION, *Short Introduction to a Theory of Translation*, BulȘt Pitești, 1980, 381 — 384 [rez. rom.].

297. WALD, HENRI, *Criza raționalismului*, RLit, **23**, nr. 10, 1990, 19.
298. WALD, HENRI, *Iluzia misterului*, 22, **1**, nr. 30, 1990, 12.
299. WALD, HENRI, *Limbajul filozofiei*, Alternative '90, **1**, nr. 11 — 12, 1990, 34.
300. WALD, HENRI, *Literă și imagine*, Alternative '90, 1, nr. 15 — 16, 1990, 43 — 44.
301. WALD, HENRI, *Presiunea audio-vizualului*, Deșteptarea, **1**, nr. 17, 1990, 2.
302. WALD, HENRI, *Rolul antropogenetic al limbajului*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 51 — 62 [fragm. din vol. *Expresivitatea ideilor . . .*]. Vezi BRL, **30**, 1987, nr. **350**.
303. WALD, HENRI, *Valoarea dialogului*, RLit, **23**, nr. 50, 1990, 7.
304. WALD, HENRI, *Valoarea diferenței*, 22, **1**, nr. 26, 1990, 11.
305. WITTGENSTEIN, LUDWIG, *Observații amestecate*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 183— 189 [extrase din *Vermischte Bemerkungen*, Oxford, 1984 ; trad. de Ștefan Aug. Doinaș]. Vezi și nr. 140.
306. ZAFIU, RODICA, *Lectură și deformare*, Luceafărul, **1**, nr. 24, 1990, 4.
307. ZAHARIA, MIHAI, *Critica criticii și limbaj terțiar*, RILA, 1989, 259 — 261.
308. ZAMFIR, MIHAI, *Din secolul romantic*, București, CR, 1989, 261 p. Rec.: Mihaela Găitănaru, Argeș, **25**, nr. 10, 1990, 16; Gabriela Omăt, RLit, **23**, nr. 25, 1990, 8.
309. *** *Pentru filozofia limbajului*, Sec 20, nr. 325 — 327, 1988, 6 — 9.
310. *Secolul 20*. Revistă de sinteză editată de Uniunea Scriitorilor din România. Literatură universală — Arte — Dialogul culturilor. Redactor responsabil de număr: Ștefan Aug. Doinaș, București, [f. e.], nr. 325 — 326 — 327 (1—2—3), 1988, 32 p. [nr. dedicat exclusiv filozofiei limbajului].
VEZI și nr. 3, 7, 15, **35**, **42**, 59, 60, 81, 88, 90, **103**, **109**, 367, 376, 383, 411, 418, 423, 426, 444, 453, 458, 460, 473, 483, 486, 553, 579, 580, 582, 585, 611, 774, 775, 782, 788, 847, 969, 984, 996, 1002, 1004, 1005, 1007, 1008, 1025 — 1027, 1033, 1072, 1074, 1079, 1087, 1088, 1126, 1149, 1152, 1154, **1314**, 1337, 1338, 1341, 1366, 1368, 1371 — 1373, 1382, 1390, 1430, 1540, **1603**, 1671 bis, 1679, **1710**, 1735, 1740, 1742, 1755 — 1760, 1763, 1764, 1767, 1768, 1770, 1771, 1774 — 1776, 1778, 1779.

Recenzii

311. ALBU, RODICA, Elaine Scarry, *The Body in Pain*, Oxford University Press, 1985, AUIFiloz, 35, nr. 1, 1989, 95 — 97.
312. ANGHELESCU, ȘERBAN, Ioan Pânzaru, *Cercetare de estetică a oralității*, CREL, nr. 3, 1989, 140 — 142. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **237**.
313. AVRAM, LARISA, Carl Bache, *Verbal Aspect. A General Theory and its Application in Present-Day English*, Odense University Press, 1985, 37 p., SCL, **41**, nr. 2, 1990, 177 — 178.
314. BABEU, DOINA, *Linguistica XVI*. Teoretické otázky jazykovedy, Úsrav pro jazyk český, Československá akademie věd, Praga, 1986, 229 p., CCS, **6**, nr. 2, 1988, 243 — 245.
315. BABEU, DOINA, *Slovo o slovenosi*, XLIX (1987), nr. 1 — 4, Praga, CCS, **5**, nr. 1, 1987, 174 — 176.
316. BALÁZS LÁSZLÓ, Péntek János, *Teremtő nyelv*, NyIK, **33**, nr. 2, 1989, 196 — 197. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 239.
317. BALOGH DEZSŐ, *Valomás a nyelvről*, IS, **27**, nr. 9, 1989, 282 — 284 [Péntek János, *Teremtő nyelvről . . .*]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **239**.
318. BANTAȘ, ANDREI, Mariana Neț, *O poetică a atmosferei* [. . .], LR, **39**, nr. 1, 1990, 83. Vezi BRL, 32, 1989, nr. **231**.
319. BÎTEA, IOAN N., Margaret McLaughlin, *Conversation [.] How Talk is Organized*, Sage Series in Interpersonal Communication, Volume 3, Sage Publications, Beverly Hills — London — New Delhi, 1984, RRL, **35**, nr. 2, 1990, 161 — 163.
320. BÎTEA, IOAN N., Martin Riegel, *L'adjectif attribut*, Paris, Presses Universitaires de France, Collection ,,Linguistique nouvelle'', 1985, 225 p., RRL, **35**, nr. 2, 1990, 158 — 160 [book review in English].
321. BÎTEA, IOAN N., *O poetică a atmosferei*, Columna, **1**, nr. **2**, 1990, 4 [de Mariana Neț]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **231**.
322. BOERESCU, DAN-SILVIU, *Ființă și limbaj*, VR, **85**, nr. 2, 1990, 126 — 127 [Marius Ghica, *Omul poietic . . .*]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **200**.
323. BORBÉLY ȘTEFAN, *Omul poietic și limbajul*, Steaua, **40**, nr. 11 — 12, 1989, 60 [de Marius Ghica]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **200**.
324. CRIȘAN, ALEXANDRU, Augusto Ponzio, *Rossi-Landi e la filosofia del linguagio*, Bari, Adriatica Editrice, 1988, 347 pp., CLTA, **27**, nr. 1, 1990, 76.

325. CUBLEȘAN, CONSTANTIN, *Meditații asupra problematicii limbajului*, Transilvania, **19**, nr. 2, 1990, 42 — 43 [Marius Ghica, *Omul poietic . . .*]. Vezi BRL, **32**, 1989,nr.**200**.
326. DĂNILĂ, SIMION, *NI („Namenkundliche Informationen")*, nr. 53 și 54, 1988 [Herausgegeben im Auftrage der Sektion Theoretische und angewandte Sprachwissenschaft, der Section Germanistik und Literaturwissenschaft an der Karl Marx-Universität Leipzig und der Sprachwissenschaftlichen Kommission der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig]. SCL, **41**, nr. 1, 1990, 82 — 84.
327. FLONTA, MIRCEA, *De la filozofia limbajului la pedagogie*, ȘSPH, nr. 4, 1988, 55 — 63 [Karl Brose, *Wittgenstein als Sprachphilosoph und Pädagoge. Grundlagen zu einer Philosophie der Kindersprache*, Frankfurt/Main, New York, Campus Verlag, 1987, 252 p.].
328. HULBAN, HORIA, Herbert Pilch, *Empirical Linguistics*, Francke Verlag, München, Ethos, **1**, nr. 1, 1990, 72 — 73.
329. LOZBĂ, MARCELA, *Problemy funkcional'noj grammatiki*, Moscova, „Nauka", 1985, 198 p., AUI, **35**, 1989, 88 — 90.
330. MARE, V., J. B. Bronckart, *Théories du langage. Une introduction critique*, 3e édition P. Mardaga, éditeur, Bruxelles, 1986, 362 p., RPsih, **36**, nr. 1, 1990, 83 — 84.
331. MAREȘ, LUCREȚIA, *„Cahiers de lexicologie"*. Revue internationale de lexicologie et lexicographie, vol. L, 1987 — I, 260 p. și vol. LI, 1987 — II, 265 p., SCL, **41**, nr. 1, 1990, 80 — 82.
332. MAREȘ, LUCREȚIA *Cahiers de lexicologie"*. Revue internationale de lexicologie et de lexicographie, LII, 1988 — I, **192** p., SCL, **41**, nr. 2, 1990, 181 — 182.
333. MICLEA, M., Anika Lamaire, *Jacques Lacan*, sixième édition, P. Mardaga, Bruxelles, 1987, 379 p., RPish, **36**, nr. 1, 1990, 84.
334. MORARU, CRISTIAN, *Modernitatea poetică : structuri și limbaje*, RLit, **23**, nr. 11, 1990, 11 [Maria-Ana Tupan, *Scenarii și limbaje poetice . . .*]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **266**.
335. MORARU, CRISTIAN, *„O poetică a atmosferei"*, RLit, **23**, nr. 15, 1990, nr. 10, 11[de Mariana Neț]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **231**.
336. MUREȘAN, IOAN, *Poietica unui anumit limbaj*, Echinox, **21**, nr. 1, 1989, 3 [Marius Ghica, *Omul poietic . . .*]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **200**.
337. OLTEAN, ȘTEFAN, Earl R. Mac Cormac, *A Cognitive Theory of Metaphor*, Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 1985, X+254 p., StUBB, **34**, nr. 1, 1989, 90 —92.
338. PAVEL, DAN, *Eseu despre om*, VSt, **33**, nr. 44, 1989, 8[Marius Ghica, *Omul poietic . . .*]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **200**.
339. PAVEL, DAN, *Exerciții logice de creativitate*, VSt, **33**, nr. 40, 1989, 8 [Alexandru Surdu, *Actualitatea relației gîndire-limbaj . . .*]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **260**.
340. PAVEL, MARIA, George Lakoff — Mark Johnson, *Les métaphores dans la vie quotidienne*, Minuit, Paris, 1985, 254 p., AUI, **35**, 1989, 101 — 102.
341. PAVEL, MARIA, Michel Colin, *Langue, film, discours. Prolégomènes à une sémiologie générative du film*, Paris, Klincksieck, 1985, 239 p., AUI, **35**, 1989, 100 — 101.
342. POP, LIANA, R. Ghiglione, B. Metalon, N. Bacri, *Les dires analysés. L'analyse propositionnelle du discours*, Saint-Denis, Presses Universitaires de Vincennes, 1985, RRL, **35**, nr. 1, 1990, 91 — 92.
343. POPÂRDA, OANA, Petr Sgall, Eva Hajicová, Jarmila Panevová, *The Meaning of the Sentence in Its Semantic and Pragmatic* Aspects. Academia, Prague, 1986 (published in co-edition with D. Reidel Publishing Company, Dordrecht Holland), 353 p., RF, **36**, nr. 2, 1989, 203 — 204.
344. PREDA, CRISTIAN, *Despre înfăptuirile logice*, VSt, **33**, nr. 19, 1989, 8 [Dan Mihai Bârliba, Petru Ioan, Traian Știrbăț, *Logică, adevăr formal . . .*]. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **235**.
345. ROVENȚA-FRUMUȘANI, DANIELA, Solomon Marcus, *Invenție și descoperire* [. . .], CLTA, **27**, nr. 1, 1990, 73 — 75. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **218**.
346. ROZKOŠ, PAVEL, *„Jazykovedný časopis"*, XXXVII, 1986, 208 p., CCS, **5**, nr. 2, 1987, 170 — 173.
347. ROZKOŠ, PAVEL, *„Jazykovedný časopis"*, XXXVIII, 1987, 210 p., CCS, **6**, nr. 1, 1988, 118 — 120.
348. SĂLĂVĂSTRU, CONSTANTIN, Dan Mihai Bârliba, Petru Ioan, Traian Știrbăț, *Logică, adevăr formal* [. . .], RF, **36**, nr. 3, 1989, 313 — 314. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **235**.
349. SĂNMIHĂIAN, FLORENTINA, Constantin Milaș, *Introducere în stilistica oralității* [. . .], LL, nr. 3, 1989, 414 — 418. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **223**.

350. SPIRIDON, MONICA, *Genul „mai-mult-ca-scurt"*, Ramuri, nr. 6, 1990, 11 [Şerban Foarţă, *Afinităţi efective*, Buc., CR, 1990].
351. SPIRIDON, MONICA, *În numele limbajului rege*, RLit, 23, nr. 29, 1990, 5 [Toma Pavel, *The Feud of Language. History of Structural Thought*, Basil Blackwell, 1989].
352. ŞERBAN DRINCEA, ION, *Mehedinţenii şi revista americană „Proverbium"*, Datina 2, nr. 25, 13 febr. 1990, 3 [nr. 6].
353. VASILESCU, MIRCEA, Mariana Neţ, *O poetică a atmosferei*, LL, nr. 4, 1989, 605—607. Vezi BRL, 32, 1989, nr. 231.
354. VINŢELER, ONUFRIE, A. V. Superanskaja, *Čto takoe toponimika?*, Moskva, 1985, 117 p., SLLM, 7, 1990, 228 — 231.
355. ZLATE, M., Amado Gilles, Guittet André, *La dynamique des communications dans les groupes (Dinamica comunicaţiilor în grupuri)*, Paris, Armand Colin, 1987, 209 p., RPsih, 35, nr. 3, 1989, 273.
356. ZLATE, M., Ghiglione Rodolphe, *L'homme communiquant (Omul comunicant)*, Paris, Armand Colin, 1986, 272 p., RPsih, 35, nr. 3, 1989, 274 — 275.
VEZI şi nr. 9, 31, 51, 389, 504, 1322, 1324, 1326, 1354, 1397, 1457.

2. LINGVISTICĂ MATEMATICĂ ŞI APLICATĂ

357. BĂLAN, ELENA, *Specificul relaţiei profesor-student în predarea unui cod specializat aloglot*, RILA, 1989, 19 — 25.
358. BĂLĂNESCU, TUDOR, GHEORGHE, MARIAN, *Variants of Fully Initials Grammars*, CLTA, 27, nr. 1, 1990, 13 — 18.
359. BOŞCAIU, EMILIA, *Vorbire şi mişcare*, RPed. 39, nr. 2, 1990, 26 — 29.
360. BUIA, MIHAELA, *Apropierea de stilul natural în evoluţia codurilor de comunicare om-calculator electronic*, RILA, 1989, 208 — 210.
361. CRIŞAN, ALEXANDRU, *„Elemente conective-pivot" în 'sintaxa dialogată': aspecte aplicative*, RILA, 1989, 211 — 214.
362. DASSOW, JÜRGEN, PĂUN, GHEORGHE, *On Some Variants of Cooperating/Distributed Grammar Systems*, SCMatem, 42, nr. 2, 1990, 153 — 165.
363. DUŢU, OLGA, *Sintaxa dialogată în comunicarea copiilor de 6—10 ani*, RILA, 1989, 219 — 222.
364. FARKAS, MAGDALENA, *Tulburările limbajului oral şi scris la elevi în lumina neurolingvisticii contemporane*, RILA, 1989, 184 — 187.
365. FUMĂREL, STELIANA, *Receptarea de către copii a dialogurilor din filme*, RILA, 223 — 226.
366. GORODCOV, MIHAELA, *„Turnul Babel" şi războiul limbajelor*, ŞtTehn, 42, nr. 8—9, 1990, 58 — 59.
367. HANGA CALCIU, RODICA, *Gîndirea matriceală şi dicţionarele poliglote întocmite pe calculator*, RILA, 1989, 160 — 162.
368. HORVÁTH ATTILA, *Dinamica modelelor materializate (nonverbale) în procesul învăţării (cogniţiei didactice)*, RILA, 1989, 274 — 277 [cu 6 sch.].
369. JODAL ENDRE, *A természetes nyelvek és a számitogep*, Korunk, 48, nr. 5, 1989, 348 — 351.
370. KIS, EMESE, *Comunicarea nonverbală oglindită în proverbele româneşti*, RILA, 1989, 227 — 234 [cu 4 tab.].
371. MATEESCU, ALEXANDRU, *Van Wijngaarden Grammars and the Generative Complexity of Recursively Enumerable Languages*, AUBM, 38, nr. 2, 1989, 3 — 54.
372. MĂESCU-CARAMAN, LUCIA, CARAMAN, ALEXANDRU, URCAN, IUON, *Aprecieri asupra posibilităţilor de abordare a programului de reabilitare auditiv-verbală la copii deficienţi de auz, cu raportare la gradul de identificare şi reproducee a elementelor-vocale*, RILA, 1989, 188 — 191 [cu 1 tab.].
373. MICLEA, M., RADU, I., *The Use of Formal Languages of Psychology*, RRSSPs, 32, nr. 2, 1988, 119 — 128.
374. MODREA, MARGARETA, ŞOMITCĂ, RODICA, *Caracteristici ale limbajului preşcolarilor mici. Un program de corectare a vorbirii acestora*, RPed, 39, nr. 3, 1990, 31—35.
375. MUREŞAN, GHEORGHE, SZABÓ, IOAN, *Semnificaţia neurologică a fluctuaţiilor verbale în faza postoperatorie*, RILA, 1989, 196 — 197.
376. PĂUN, GHEORGHE, *Language and Artificial Intelligence. Parallel Communicating Grammar Systems : a Grammatical Model for Parallel Computing*, CLTA, 27, nr. 1, 1990, 43 — 54 [cu 1 fig.].

377. PĂUN, GHEORGHE, *On a Class of Valence Grammars*, SCMatem, **42**, nr. 3, 1990, 255 — 268.
378. PĂUN, GHEORGHE, SÂNTEAN, LILA, *Parallel Communicating Grammar Systems : The Regular Case*, AUBM, **38**, nr. 2, 1989, 55 — 63.
380. PETCU, BOGDAN, *Analizor lexical şi gramatical pentru substantive şi adjective*, PID, **24**, nr. 1, 1990, 3—6 ; English Version : *Lexical and Grammatical Analyzer for Nouns and Adjectives*, 7 — 10.
381. PETRARCU, RUXANDRA, *Particularităţi lingvistice în constituirea primelor enunţuri la unii copii cu tulburări specifice de limbă*, RILA, 1989, 198 — 201.
382. RĂU, PETRU, *Calculatorul şi poezia [I]*, NS, **1**, nr. 5, 1990, 3 ; *(II)*, nr. 16, 4 ; *(III)*, nr. 17, 5.
383. TIMOTIN, ALEXANDRU, *Tezaurul terminologiei electrotehnice. O contribuţie românească*, Forum, **32**, nr. 5, 1990, 76 — 88 [bancă de date pe suport magnetic în vers. engl., *Tezaurul Terminologic al Comisiunii Electrotehnice Internaţionale* (CEI), 1989 ; vers. fr. terminată, vers. rom. în lucru ; realizată de Grupul de Lucru alcătuit cu sprijinul Institutului de Cercetări şi Proiectări Electrotehnice (ICPE) şi al Catedrei de electrotehnică a IPB].
384. TOMESCU, MARGARETA, *Dezvoltarea vorbirii şi tulburările ei*, Sănătatea, **33**, nr. 4, 1990, 8 — 9.
385. TOMESCU, MARGARETA, *Importanţa implicaţiilor psiholingvistice pentru precizarea conduitei terapeutice în tulburările de voce, vorbire şi limbaj*, RILA, 1989, 202 — 205.
386. *** *Ordinatoarele traducătoare păcătuiesc prin incultură*, CIE, nr. 25, 1990, 2 [preluat din ,,Science et vie'']. VEZI şi nr. 6, 15, 55, 70, 71, 76, 89, 94, 99, **111**, 130, 147, 214, 244, 264, 799, 1616, 1619, 1645, 1664.

Recenzii

387. BERAR, IOAN, *Cum vorbesc copiii noştri*, RPed, **38**, nr. 9, 1989, 5, 34 [de Emilia Jurcău]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **320**.
388. CALUDE, CRISTIAN, Jürgen Dassow and Gheorghe Păun, *Regulated Rewriting in Formal Language Theory*, Akademie-Verlag, Berlin, 1989, (308 pages), AUBM, **38**, nr. 2, 1989, 93 — 94.
389. ILIOANE, CORNEL, ROZKOŠ, PAVEL, Ivan Šipoš, *Orizonty psichológie* [Orizonturile psihologiei], Vydavatel'stvo ,,Veda'', Bratislava, 1987, CCS, **7**, nr. 1, 1989, 179 — 181.

IV. *LIMBA ROMÂNĂ*

1. GENERALITĂŢI

390. BULGĂR, GHEORGHE, *La langue et la culture roumaines à l'université de Bordeaux*, TribRom, **18**, nr. 400, 1989, 14.
391. CHINDRIŞ, IOAN, *Limba română şi unitatea naţională*, Steaua, **40**, nr. 11 — 12, 1989, 8 — 9.
392. COTEANU, I., *Reflecţii asupra limbii române ca formă a culturii naţionale (I)*, LR, **39**, nr. 3, 1990, 173 — 178.
393. DOMINTE, CONSTANTIN, *Comenius şi limba română*, Dim—Supl, **1**, nr. 6, 1990, 1.
394. EMINESCU, MIHAI, *Caracterul unui popor reflectat în limbă*, DRom, 6, în TribRom, **18**, nr. 390, 1989.
395. EMINESCU, MIHAI, *Comoara şi puterea limbii*, DRom, 6, în TribRom, **18**, nr. 390, 1989.
396. EMINESCU, MIHAI, *Floarea sufletului etnic al românului*, DRom, 6, în TribRom, **18**, nr. 390, 1989.
397. EMINESCU, MIHAI, *O limbă formată pe deplin*, DRom, 6, în TribRom, **18**, nr. 390, 1989.
398. GAVRIL, GABRIELA, *Gulagul limbii române*, ConvLit, nr. 10, 1990, 9.
399. GRECU, VICTOR, *Limba în îndeplinirea fiinţei naţionale*, Azi, **1**, nr. 198, 1 dec. 1990, 2.

400. KERDO, JAN, *„Considerabilă lărgire a posibilităților de exprimare a opiniilor"*, AdDum, **1**, nr. 31, 1990, 5 [s.t.c.: Despre România, în limba română. Anchetă printre participanții la cursurile de vară de la Sinaia ale Universității București].
401. POP, MARIANA, *Limba română*, GrSăl, **1**, nr. 1, 30 dec. 1989, 4.
402. RAPAN, ION, *Limba română*, PR, **1**, nr. 8, 19 apr. 1990, 4.
403. ROCCHETTI, ALVARO, *„România îmi pare acum că aflîndu-se pe calea cea bună"*, AdDum, **1**, nr. 30, 1990, 4 [v.t.c.nr. 400].
404. S[ALA], MARIUS, *Româna în Spania*, TribR, **17**, nr. 371, 1988, 11 [s.t.c.: Limba noastră. Mult e dulce . . . ; la rubr.: Pe meridianele lumii].
405. SIMEDREA, MARIAN, *Olanda*, TribRom, **18**, nr. 400, 1989, 11 [v.t.c.nr. 404; la rubr.: România peste hotare].
406. TABARCEA, CEZAR, *Revizuiri necesare*, NR, **1**, nr. 1, 1990, 13 [la rubr.: Limba Domnitoare].
407. TOHĂNEANU, G.I., *Mens sana. . . .*, Orizont, **2**, nr. 23, 1990, 11 [despre unitatea limbii române].
408. VÎRGOLICI, C., *Înțelepciunea cuvîntului, tezaurul cel mai de preț*, Libertatea, **1**, nr. 195, 3 n. 1990, 2.
VEZI și nr. 64, 67, 68, 77, 415, 1279, **1286** — 1291, 1744.

Recenzii

409. POPOVICI, VICTORIA, *Limba română în* **Enciclopedia limbilor romanice** [. . .], LR, **39**, nr. 2, 1990, 153 — 155. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **1249**.
410. ȘERBĂNESCU, ANDRA, Graham Mallison, *Rumanian*, London — Sydney — Dover — New Hampshire, Croom Helm, 1986, 371 p., RRL, **35**, nr. 2, 1990, 153 — 158.
VEZI și nr. 26, 501, 502, 1292, 1293.

2. ISTORIA LINGVISTICII ROMÂNEȘTI

411. AGRIGOROAIEI, VALENTINA, *Henri Frei, Iorgu Iordan și Gramatica „greșelilor"*, Iorgu Iordan, 1989, 235 — 243.
413. ANDRIESCU, AL., *Iorgu Iordan, editor*, Iorgu Iordan, 1989, 177 — 183.
414. AVRAM, MIOARA, *Despre gramatica lui Iordache Golescu*, I. Golescu, 1990, 396 — 407.
415. AVRAM, MIOARA, *Iorgu Iordan și limba română*, MSȘFLA, **10** (1988), 1990, 67 — 74.
416. BABEU, DOINA, *Aspecte ale relației dialectologie-etnobotanică în opera științifică a lui Simeon Magiuca*, Dialectologica, 1989, 169 — 175.
417. BABEU, DOINA, *Bogdan Petriceicu Hasdeu și contemporanii săi*, CCS, **6**, nr. 1, 1988, 3 — 14 [colaborări cu S. Mangiuca, At. N. Marienescu, S. Liuba, A. Iana, E. Hodoș; rés. fr.].
418. BABEU, DOINA, *Din istoria lingvisticii românești. Momentul Hasdeu*, CCS, **5**, nr. 2, 1987, 5 — 16, [rés. fr.].
419. BELU, AL., *Un aspect al clasicismului latin în cultura românească*, AUT, **27**, 1989, 89 — 92.
420. BERCEANU, BARBU, *Aniversări. Alexandru Graur*, JurnLit, **1**, nr. 35, 1990, 2 [90 de ani de la naștere].
421. BILȚIU, PAMFIL, BERINDE, ION, *Un dascăl-cărturar de seamă: Gherman Vida*, MSȘFLA, **10**, (1988), 1990, 165 — 172.
422. BOLOGA, EMIL I., *Sextil Pușcariu*, GTrans, **142**, nr. 164 — 165, 7 — 8 iul., 1990, 2.
423. CANTEMIR, NATALIA, *Emilia Wanda Levițchi — profesoară și traducătoare*, Slavistică — Iași, 1987, 297 — 305.
424. CĂLIN, CORNELIA, *Literatură și mitologie populară în* **Condica** . . . *lui Iordache Golescu*, I. Golescu, 1990, 376 — 382 [fragm. din art. din RITL, **26**, nr. 1, 1977, p. 51 — 57]. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 1003.
425. CĂRCĂLEANU, ELEONORA, *Iorgu Iordan și literatura italiană*, Iorgu Iordan, 1989, 291 — 297.
426. C. D., *Lazăr Șăineanu*, RCM, **34**, nr. 672, 1989, 6.
427. CHIȚIMIA, I.C., *Ovid Densusianu și preocupările sale pentru istoria literaturii române vechi*, MSȘFLA, **10**, (1988), 1990, 203 — 206.
428. CIOFRAGA, CONSTANTIN, *Iorgu Iordan — memorialistul*, Iorgu Iordan, 1989, 31 — 35.
429. DAN, DIONISIE, *Ioan Piuariu-Molnar — 240 de ani de la nașterea sa —*, ÎndrBis — Sibiu, **137**, 1989, 27 — 29.

430. DAN, ILIE, *Iorgu Iordan și toponimia românească*, Iorgu Iordan, 1989, 95 — 103.
431. DASCĂLU-JINGA, LAURENȚIA, *Scurtă privire asupra cercetărilor consacrate elementelor prozodice din limba română*, SCL, 41, nr. 2, 1990, 163 — 176.
432. DATCU, IORDAN, *Tache Papahagi prefera să fie tipărit postum*, JurnLit, **1**, nr. 25, 1990, 2.
433. DIACONU, DANA, *Iorgu Iordan, hispanist*, Iorgu Iordan, 1989, 299 — 308.
434. DIMITRIU, C., *Cuvînt înainte*, Iorgu Iordan, 1989, 3—4 [la volumul omagial].
435. DIMITRIU, C., *Iorgu Iordan și limba literară*, Iorgu Iordan, 1989, 193 — 203.
436. DUMISTRĂCEL, STELIAN, *Importanța dialectologiei pentru lingvistica românică și orientări în dialectologia românească*, Iorgu Iordan, 1989, 47 — 57 [contribuția lui Iorgu Iordan].
437. DUMITRAȘCU, KATALIN, *Relația între limba literară și dialecte la A. T. Laurian*, SND, 1988, 7 [rez.].
438. EMINESCU, MIHAI, *Ioan Eliad și limba literară*, DRom, 6, în TribRom, **18**, nr. 390, 1989.
439. FELECAN, NICOLAE, *Preocupări dialectologice în ziarul maramureșan „Gutinul" (1889)* SND, 1988, 8 [rez.].
440. FILIP, TĂNASE, *Unele aspecte ale răspîndirii* **Chestionarelor** *lui B. P. Hașdeu pe teritoriul Maramureșului*, BulIDȘ—Baia Mare, **5**, 1989, 39 — 48.
441. FLOREA, ION. A., *Iorgu Iordan și cercetarea antroponimică românească*, Iorgu Iordan, 1989, 117 — 131.
442. GHIGU, COMAN, *Ioan Molnar-Piuariu (1749 — 1815) — 175 de ani de la moartea omului de știință iluminist român*, AnivCult, **29**, nr. 1, 1990, 153 — 173 [cu bibl.].
443. GHIGU, COMAN, *Moses Gaster (1856 — 1939) — 50 de ani de la moartea filologului și lingvistului originar din România*, AnivCult, **28**, nr. 1, 1989, 215 — 225 [cu bibl. și cit. crit.].
444. GHIDIRMIC, OVIDIU, *D. Caracostea — promotor al structuralismului românesc*, Ramuri, nr. 5, 1990, 13.
445. GIOSU, ȘTEFAN, *Dialectul istroromân în concepția lui G. Ivănescu*, AUI, **35**, 1989, 64 — 87 [Engl. Ab.].
446. GIOSU, ȘTEFAN, *Dialectul meglenoromân în concepția lui G. Ivănescu*, SND, 1988, 9— 10 [rez.].
447. GUȚU, ROMALO, VALERIA, *Ion Heliade și școala*, LL, nr. 3, 1989, 402 — 409.
448. IRIMIA, DUMITRU, *Iorgu Iordan și stilistica limbii române*, Iorgu Iordan, 1989, 159— 166. Vezi BRL, 32, 1989, nr. 407.
449. ISTRATE, GAVRIL, *Iorgu Iordan — omul și opera*, Iorgu Iordan, 1989, 5 — 30.
450. ISTRATE, GAVRIL, *Un dialectolog uitat : D. Șandru*, SND, 1988, 13 — 14 [rez.].
451. KELP, HELMUT, *Căi de cercetare în lingvistica germană din România*, SLF, 1984, 108 — 111.
452. LEONTE, LIVIU, *„În literatură"*, Iorgu Iordan, 1989, 261 — 275 [Iorgu Iordan despre literatura romanică și românească].
453. LOBIUC, IOAN, *Sistemele limbilor și relațiile dintre ele în concepția lui Iorgu Iordan* Iorgu Iordan, 1989, 69 — 87.
454. LOZBĂ, MARCELA, *Îmbinările stabile de cuvinte în concepția lui Iorgu Iordan*, Iorgu Iordan, 1989, 185 — 192.
455. LUPU, COMAN, *Lexicul romanic în* **Condica limbii românești** *a lui Iordache Golescu*, I. Golescu, 1990, 408 — 419 [fragm. din vol. *Unitate și diversitate în România. II. Lexic de cultură. Contacte culturale româno-romanice (secolele XVIII — XIX)*. Coordonator : Alexandru Niculescu, Buc., TUB, 1976, p. 151 — 167]. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 406.
456. MATEESCU, TUDOR, *Ienăchiță Văcărescu turcolog*, Manuscriptum, **20**, nr. 3, 1989, 145 — 155.
457. MAZILU, DAN HORIA, *Un istoric al literaturii române vechi : Alexe Procopovici*, Luceafărul, nr. 5, 1990, 12.
458. MIHAI, GHEORGHE, *Gheorghe Asachi and the Beginnings of Romanian Modern Rhetoric*, AUIFiloz, **35**, nr. 1, 1989, 22 — 24.
459. MIHAIL, ZAMFIRA, *Terminologia social-politică în* **Condica limbii românești** *a lui Iordache Golescu*, I. Golescu, 1990, 420 — 425.
460. MINCU, MIHAI, *Un model critic posibil*, VR, **84**, nr. 7, 1989, 52 — 54 [la D. Caracostea].

460 bis. MORARU, MARIA, *Ilie Bărbulescu. Fonetica alfabetului cirilic în textele române din veacul al XVI şi XII în legătură cu monumentele paleo-, sîrbo-, bulgaro-, ruso- şi româno-slave, cu o introducere despre „felurile de scrieri" şi „alfabetul cirilic şi ortografia slavă" la români*, Slavistică — Iaşi, 1987, 287 — 296.

461. NEGREANU, CONSTANTIN, *Memorialul unei călătorii de studii (Ioan Maiorescu, „Itinerar în Istria şi vocabular istriano-român")*, SND, 1988, 20 [rez.] şi Dialectologica, 1989, 271 — 275.

463. NEGREANU, CONSTANTIN, *Preocupările paremiologice ale lui Iordache Golescu*, MSŞFLA, **10** (1988), 1990, 81 — 89.

464. NICA, DUMITRU, *Iorgu Iordan şi gramatica*, Iorgu Iordan, 1989, 207 — 219.

465. NICOLAE, OCTAVIAN, *Iorgu Iordan şi gramatica*, Iorgu Iordan, 1989, 89 — 92.

466. NUŢĂ, ION, *Fapte de limbă populară în* **Limba română actuală. O gramatică a „greşelilor"** Iorgu Iordan, 1989, 245 — 258.

467. NUŢĂ, ION, *Gramatica lui Alecsandri*, Ateneu, **27**, nr. 10, 1990, 13 [*Grammaire de la langue roumaine* par V. Mircesco, précédée d'un aperçu historique sur la langue roumaine par A. Ubicini, Paris, Maisonneuve et Cie, Libraires — Éditeurs 15, Quai Voltaire, 15, 1863, XXVI + 179 p.].

468. NUŢĂ, ION, *100 de ani de la naştere : Titus Hotnog*, Cronica, **25**, nr. 47, 1990, 5 [14 oct. 1890 — 7 iun. 1957].

469. ONU, LIVIU, *Istoria limbii române în viziunea lui Ovid Densusianu*, MSŞFLA, **10** (1988), 1990, 45 — 50.

470. OPREA, IOAN, *Cercetarea lexicului românesc — constantă a activităţii ştiinţifice a lui Iorgu Iordan*, Iorgu Iordan, 1989, 221 — 233.

471. OPRIŞAN, I., *Întreaga naţiune — colaboratoare (Consideraţii asupra* **Chestionarelor** *lui B. P. Haşdeu)*, BulIDŞ — Baia Mare, 5, 1989, 33 — 38.

472. PAMFIL, CARMEN GABRIELA, *Continuitatea unei şcoli lingvistice româneşti*, ConvLit, nr 11, 1990, 11 [despre opera lui G. Ivănescu şi A. Philippide]

473. PANAITESCU, VAL., *Iorgu Iordan şi Leo Spitzer*, Iorgu Iordan, 1989, 135 — 157.

474. PANŢIRU, MIHAI, *Personalitatea profesorului Alexandru Zacordonel*, Slavistică — Iaşi, 1987, 306 — 313.

475. PARASCHIV, MIHAELA, *Iorgu Iordan despre conceptul de latină populară*, Iorgu Iordan, 1989, 59 — 68.

476. PAVEL, MARIA, *Iorgu Iordan şi studiile de literatură medievală*, Iorgu Iordan, 1989, 281 — 290.

477. PĂUNESCU, EMIL, *Destinul tragic al unui mare tracolog*, SThrac, **8**, 1990, 312 — 313 [G. G. Mateescu ; rez.].

478. PELIGRAD, DUMITRU, *Axente Baciu şi Şăliştea*, Dialectologica, 1989, 277 — 282.

479. PORUCIUC, ADRIAN, *Sufixe toponimice româneşti interpretate de Iorgu Iordan*, Iorgu Iordan, 1989, 105 — 116.

480. RAVEICA, TITUS, *Profesorul Alexandru Zacordonel — slavistul şi omul*, Cronica, **24**, nr. 50, 1989, 6 [la rubr. : Memoria amfiteatrelor].

481. SALA, MARIUS, *Timotei Cipariu*, TribRom, **13**, nr. 398, 1989, 11 ; *I. A. Candrea*, nr. 400, 11 ; *Theodor Capidan*, CRm, **2**, nr. 2 — 3, 1990, 18 ; v.r.nr. 404 ; s.t.c. : Mari lingvişti români]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 438.

482. SĂVOIU, ADRIAN, *Ion Creangă — coautor de manuale şcolare*, LL, nr. 1, 1990, 108 — 113.

483. SILVESTRI, ARTUR, *Principiul circulaţiei cuvintelor*, PP, **40**, nr. 6, 1989, 29 [al lui B. P. Hasdeu ; la rubr. : Limba română este patria mea].

484. SIMIONESCU, TUDOR, *Simeon Bărnuţiu şi cultivarea limbii naţionale*, SND, 1988, 27 [rez.].

485. SOMEŞAN, ŞTEFAN, *Înaltă ştiinţă şi curată conştiinţă*, AdLib, **2**, nr. 127, 30 mai 1990, 4 [124 de ani de la înfiinţarea Societăţii Academice Române — preocupări de limbă].

486. STEINHARDT, N., *Noi „Cuvente den bătrîni"*, Echinox, **21**, nr. 2, 1989, 1, 3 [Constantin Noica, *Rostirea filozofică românească* . . .]. Vezi BRL, 13, 1970/1971, nr. 1211.

487. STOICANU, AUREL, *Eminescu şi obîrşia traco-latină a românei*, ConvLC, **1**, nr. 3, 1990, 3.

488. SZABÓ GYÖRGY, *Benkő József és Gheorghe Şincai*, Korunk, **48**, nr. 11 — 12, 1989, 914 — 917.

489. ŞERB, IOAN, *Personalitatea lui Ovid Densusianu*, MSŞFLA, **10**, (1988), 1990, 37 — 43.

490. TOHĂNEANU, G.I., *Aducere-aminte*, RLit, **23**, nr. 28, 1990, 8 [Al. Graur, 90 de ani de la naştere ; v.r.nr. 81].

491. VOINEA, RADU, *Timotei Cipariu — omul şi opera*, MSŞI, **22**, 1987, 131 — 137 [100 de ani de la moarte].

492. [VORNICESCU], NESTOR, *Bogdan Petriceicu Hasdeu despre originea denumirii orașului Craiova și despre zidirea bisericii „Sf. Dumitru" din Craiova*, MO, **40**, nr. 5, 1988, 3 — 23.
493. WALTER, RICHARD, *Iorgu Iordan — romanist*, Iorgu Iordan, 1989, 39 — 46.
494. W[EBER], H[ORST], *Bernard Capesius*, DW, **22**, nr. 1143, 1989, 6 [100 de ani de la naștere].
495. ZDRENGHEA, MIRCEA, *Cuvinte și forme regionale în „Elementa linguae daco-romanae sive valachicae"*, Dialectologica, 1989, 163 — 168 [de Samuil Micu și Gheorghe Șincai].
496. ZDRENGHEA, M. *Elemente populare în versiunea românească din* **Gramatica limbii latine** *a lui Gheorghe Șincai*, SND, 1988, 33 [rez.].
497. ZUGUN, PETRU, *Iorgu Iordan despre limba poeziei lui M. Eminescu*, Iorgu Iordan, 1989, 167 — 175.
498. *** *Scriitori români depre limbă și stil*, LLR, **19**, nr. 3, 1990, 10 [Varlaam, Grigore Ureche, Stolnicul Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir].
499. *** *80 de ani de slavistică la Universitatea din Iași*. Colectiv de redacție : Livia Cotorcea și Sorina Bălănescu, Iași, CMUI, 1987, 315 p. (UI. FF), Rec. : Onufrie Vinteler, SLLM, **7**, 1990, 232 — 235.
VEZI și nr. **109**, 406, 587, 619, 624, 638, 690, 993, 1416, 1463, 1516.

Recenzii

500. BARBU, VIOLETA, *Scrisori către Ovid Densusianu*, vol. IV [. . .], LR, **39**, nr. 1, 1990, 83 — 84. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **460**.
501. B[ERCA], OLIMPIA, *Limbă și națiune*, Orizont, **39**, nr. 53, 1988, 7 [de Victor V. Grecu]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **399**.
502. CHIFOR, VASILE, Victor V. Grecu, *Limbă și națiune* [. . .], Steaua, **40**, nr. 6, 1989, 58. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **399**.
503. GHIȚĂ, ANDREEA, *Istoria lingvisticii românești — Texte comentate*, LL, nr. 4, 1989, 602 — 605 [vol. I, II partea I]. Vezi BRL, **30**, 1987, nr. **553**; **32**, 1989, nr. **453**.
504. NASTASĂ, LUCIAN, B. P. Hasdeu, *Studii de lingvistică și filologie*, AnIst Iași, **26**, nr. 1, 1989, 636. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **623**.
505. SCOROBETE, A., Ileana Oancea, *Istoria stilisticii românești* [. . .], AUT, **27**, 1989, 109 — 110. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **650**.
506. ȚĂRANU, ECATERINA, *Limbă și națiune*, Cronica, **24**, nr. 5, 1989, 6 [de Victor V. Grecu]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 399.

3. ISTORIA LIMBII ROMÂNE

508. AVRAM, MIOARA, **Noul Testament de la Bălgrad**. *Începuturile stilului științific*, Academica, I, nr. 1, 1990, 24, 27.
509. BARBU, VIOLETA, *Mărturii despre limba română (II). Secolul al XV-lea (1)*, LR, **39**, nr. 3, 1990, 249 — 254 [W. Hanka, *Sazavo — Emmauskoje Svjatoje Blagoveštvovanije nynneže Remeskoje, Sazavo — Emmauntinum Evangelium nunc Remense vulgo (Texte du Sacre)*, Praga, 1846 ; Rogerius, *Carmen miserabile. Ingressus et processus Tartarorum Hungariam intrantium*, Brünn, 1488, ed. de Ioannes Pruiss ; Manuel Chrysoloras, scrisoare din 1411 ; Ioan de Sultanieh, *Libellus de notitia orbis*, 1404].
510. BARBU, VIOLETA, *Vechi mărturii despre limba română. I.* **Torna, torna, fratre** *(1)*, LR, **39**, nr. 1, 1990, 29 — 35 ; *(2)*, nr. 2, 143 — 148.
511. BĂLAN-MIHAILOVICI, AURELIA, *Istoria limbii, istoria bisericii*, Acasă, **1**, nr. 2, 1990, 8 [pe marginea textului *Bibliei* trad. de Wulfila ; se referă și la art. lui Andrei Ionescu, *Etimologii*, I — III de la nr. 927].
512. BRÂNGUȘ, GRIGORE, *Rotacismul în limba română*, TD, **10**, nr. 1 — 2, 1989, 173 — 180 [deutsch. Zus.].
513. BULGĂR, GHEORGHE, *Limba latină și romanitatea noastră*, TribÎnv, **1**, nr. 44, 1990, 4.
514. BURDEA, DUMITRU, *Ce facem acum pentru latinitatea noastră?*, TC, **1**, nr. 8, 1990, 7.
515. CĂLĂRAȘU, CRISTINA, *Condiționalul cu „a vrea" în dacoromână. Perspectivă istorică*, Dialectologica, 1989, 99 — 103.
516. CHIVU, GH., *Există un stil științific și tehnic în limba română veche?*, LR, **39**, nr. 1, 1990, 5 — 10.
517. COTEANU, I., *Atestări de cuvinte românești în secolul al VI-lea?*, LR, **39**, nr. 1, 1990, 21 — 23 [top. la Procopius].

518. DIMITRIU, C., *Problema unității limbii române literare vechi (cu referiri speciale la* **Biblia de la București**), AUI, **35**, 1989, 63 — 74.
519. DIMITRIU, C., *Regional, popular și arhaic în fonetica din* **Codicele** *popii Bratul*, SND, 1988, 6 — 7 [rez.].
520. DUMISTRĂCEL, STELIAN, *De la „cuvinte și lucruri" spre antropologie culturală*, Ramuri, nr. 9, 1990, 13 [elementul autohton].
521. DUMISTRĂCEL, STELIAN, *Éléments autochtones relatifs aux rapports de parenté en tant que reflets du spécifique de la romanisation des daco-gètes*, SThrac, **8**, 1990, 241 — 244.
522. DUMISTRĂCEL, STELIAN, *Numele traco-dacice* **Muca** (Μουκά), **Moca**— (Μοκά-) *raportate la cuvintele românești de substrat* **Muc**[1] — **Mugure** *(II)*, AnIst Iași, **26**, nr. 1, 1989, 421 — 430. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 739.
523. FRĂȚILĂ, V., *Rom.* **agru** *(Soarta unui cuvînt)*, AUT, **27**, 1989, 71 — 77.
524. GUDEA, NICOLAE, *Creștinismul daco-roman, factor esențial de romanizare și continuitate (I)*, AdLib, **2**, nr. 82, 29 mart. 1990, 4; *(II)*, nr. 88, 5 apr., 4 [int. de Corneliu Iureș].
525. IONESCU, ADRIANA, *I.-e* *(skér) — „a tăia, a scobi; a zgîria". Reflexe în limbile română și albaneză*, SThrac, **8**, 1990, 245 — 246 [rez.].
526. MANCAȘ, MIHAI, *Literatura religioasă din secolul al XVII-lea și dezvoltarea limbii române literare*, Publicitate, martie 1990, [II], în Ateneu, **27**, nr. 3, 1990.
527. MANOLESCU, NICOLAE, *Istoria critică a literaturii române*. [Vol.] 1, București, EM, 1990, 338 p.
529. MUNTEANU, EUGEN, *Configurația cîmpului semantic referitor la noțiunile din sfera cunoașterii în* **Biblia de la București** (1688), *în comparație cu originalul grecesc al traducerii*, AUI, **35**, 1989, 43 — 62.
530. NEGRICI, EUGEN, *„Și cîntu numele Domnului de sus"*, RLit, **23**, nr. 16, 1990, 7 [*Cîntecul lui David* 12 (*Psaltirea Scheiană*) și *Psalmul* 150 (*Psaltirea Hurmuzaki*)].
531. NESTOR, OCTAVIAN, *Limba română*, GrN, **1**, nr. 79, 30 mart. 1990, 3.
532. NESTORESCU, VIRGIL, *Din evoluția limbajului șahist*, în *Literatura și jocurile minții. Planeta Șah (5). Almanah 1990*, București, [f. e.], 1990 (US), p. 232 — 235 [șah, șatrange, rege, damă, turn, nebun, cal, pion, figură, partidă, remiză, rocadă, a roca].
533. OPREA, IOAN, *Contribuția lui Anton Velini la învățămîntul filozofic din secolul trecut*, RF, 35, nr. 5, 1988, 460 — 464 [formarea terminologiei filozofice].
534. PAMFIL, VIORICA M., *Probleme fundamentale ale procesului de formare a limbii române în lumină cercetărilor recente*, ProDid, 3 (1984 — 1985), 1986, 73 — 95.
535. PANĂ-BOROIANU, RUXANDRA, *Sintaxă dialectală istorică*, Dialectologica, 1989, 65 — 71.
535. bis. PELE, ALEXANDRU, **Mlorița** — *cronică ancestrală a permanenței românești*, Omu, **1**, nr. 3, 1990, 3.
536. POENARU, VASILE, *Elementele de substrat din fondul principal lexical al limbilor română și albaneză : studiu comparativ*, SThrac, 8, 1990, 244 — 245 [rez.].
537. ROTARU, ION, *Creștinarea poporului român și importanța scrierilor patristice [II]*, NR, **1**, nr. 1, 1990, 4.
538. SALA, MARIUS, *Cele mai vechi aspecte onomasiologice ale lexicului latinesc moștenit de română*, LR, **39**, nr. 2, 1990, 104 — 108.
539. SALA, MARIUS, *„Geologie" lingvistică*, LR, **39**, nr. 1, 1990, 24 — 25.
540. SALA, MARIUS, *Palatalizarea lui a + i în română*, SCL, **41**, nr. 3, 1990, 259 — 267.
541. ȘTEFAN, ION, *O variantă morfologică a cuvîntului* **metaforă**, LR, **39**, nr. 1, 1990, 25 — 27 [metaforă].
542. ȚĂRANU, ECATERINA, *Elemente regionale în documentele administrative din Transilvania (1750 — 1830)*, Dialectologica, 1989, 177 — 181.
543. URIȚESCU, DORIN, *Formal și natural în evoluția fonologică. Închiderea vocalelor neaccentuate în limba română*, SND, 1988, 30 — 31 [rez.].
544. *** *Limba română literară în secolul al XVIII-lea. I. Lexicul tipăriturilor blăjene din perioada 1750 — 1760. VI.* Colectivul de elaborare : Doina Babeu, Paulina Cheie, Mihaela Chioreanu, Sergiu Drincu, Maria Purdela Sitaru, Elena Șalinački, Livia Vasiluță. Redactori responsabili ai vol. al VI-lea : Doina Babeu, Mihaela Chioreanu. Redactori coordonatori : Sergiu Drincu, Maria Purdela Sitaru, Timișoara, TUT, 1988, 98 p. multigr. (UT. CȘS. Coll.) [partea I. Studii : Doina Babeu, *Aspecte ale semanticii sinonimelor* **facere — făptură — ființă — fire** (p. 1 — 12; rés. fr. p. 97); Maria Purdela Sitaru, *Formații cu* **fără(-de)** *în vechea română literară* (p. 13 — 29; rés. fr. p. 98); Partea a II-a : *Glosar*. Litera *E* (Mihaela Chioreanu), p. 30 — 48; Litera *F* (Doina Grecu), p. 49 — 94]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **510**, 511; **29**, 1986, nr. **522**; **26**, 1983, nr. **639**.

VEZI și nr. 3, 199, 406, 418, 469, 472, 481, 486, 487, 489, 491, 562, 573, 634, 635, 637, **640**, 641, 648, 667, 668, 674, 701, 711, 772, 849, 915, 918, 945, 1246, 1281, 1304, 1428, 1460, 1463, 1561, **1715**, 1733, 1755 — 1760, 1763 — 1765, 1767 — 1769, 1771, 1774 — 1776, 1778, 1779.

Recenzii

545. DAMȘA, TEODOR V., Antonie Plămădeală, *Romanitate* [. . .], MB, **39**, nr. 3, 1989, 130 — 132. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **730**.
546. GUȘĂ, ȘTEFAN, Antonie Plămădeală, *Romanitate* [. . .], BO, **107**, nr. 1-2, 1989, 224 — 225. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **730**.
547. NEAGA, NICOLAE, Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi* [. . .], MA, **34**, nr. 3, 1989, 142 — 144. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **486**.
548. POPA, N., Dr. Antonie Plămădeală : *Romanitate* [. . .], NL, **40**, nr. 1, 1989, 79. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **730**.
549. POPOVICI, VICTORIA, Lorenzo Renzi, *The Rumanian Article as a Balkanism*, in *Variatio Linguarum*. Beiträge zu Sprachvergleich und Sprachentwicklung. Festschrift zum 60. Geburtstag von Gustav Ineichen. Hrsg. von U. Klenk, K.-H. Körner und W. Thümel, Steiner, Stuttgart, 189 p., p. 217 — 225, LR, **39**, nr. 3, 1990, 260 — 261.
550. PORCESCU, SCARLAT, Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *Romanitate* [. . .], MMS, **64**, nr. 5, 1988, 113 — 115. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **730**.
VEZI și nr. 905, 947.

4. DIALECTOLOGIE

a. Generalități

551. DUMISTRĂCEL, STELIAN, *Primatul unei îndatoriri de cercetare*, Cronica, **2**, nr. 3, 1990, 3.
552. GALEA, PAVEL, *Locuțiunile în graiuri și în limba literară — între lexic, gramatică și stilistică*, Dialectologica, 1989, 193 — 198.
553. VLĂDUȚIU, ION, *Etnografie și dialectologie*, Dialectologica, 21 — 27.
VEZI și nr. **106**, **108**, 147, 199, 551, 773.

b. Graiurile dacoromâne

554. BELTECHI, EUGEN, *Perfectul simplu în graiurile bănățene actuale*, SND, 1988, 2 [rez.].
555. BIDIAM, VIOREL, *Considerații asupra termenilor pentru noțiunea de „copileț (la porumb)"*, SND, 1988, 2 [rez.].
556. BÎRLEANU, ION-HORIA, *Comportamentul lingvistic al unor ardeleni în mediul social-cultural moldovean*, SND, 1988, 2—3 [rez.].
557. CALOTĂ, ION, *Evoluții areale în graiurile din Oltenia*, SND, 1988, 3 — 4, [rez.].
558. CHIOREANU, MIHAELA, *Note pe marginea unor termeni dialectali*, CCS, **7**, nr. 1, 1989, 5 — 14 [călătcă, cetîrnă, chinéz, cicoș, ciurcán, curélnic, parséchi, réză, stobór, sărăriță, vrăniță ; rés. fr.].
559. CIOLAC, MARINA, *Aspecte ale interferenței lingvistice între dacoromână și un grai aromânesc*, SND, 1988, 5 — 6 [rez.].
560. DANI PÉTER TINKA, *Scrisoarea celor de-acasă*, CÚ, **1**, nr. 1, 1990, 4 [despre ceangăi]. Vezi și nr. 569, 570, 616.
561. DASCĂLU-JINGA, LAURENȚIA, VULPE, MAGDALENA, *Prozodie dialectală și comentariu lingvistic*, SND, 1988, 6 [rez.].
562. DUMISTRĂCEL, STELIAN, *Semnificația ariilor regionale ale unor elemente autohtone din vocabularul limbii române*, Dialectologica, 1989, 49 — 64.
563. DUMISTRĂCEL, STELIAN, *Variabila geografică și variația semantică în răspunsurile din ancheta dialectală*, SND, 1988, 7 [noțiunea „munte" ; rez.].
564. FAICIUC, I., *Sonorizări și afonizări consonantice în graiurile din nord-vestul Banatului*, SND, 1988, 8 [rez.].
565. FERENCZI GÉZA, *Újabb adalékok a moldvai csangok kérdéséhez. I*, Korunk, **49**, nr. 2, 1990, 250 — 254.
566. FLOREA, ION A., *Pronunțarea neologismelor cu vocale în hiat în graiurile muntenești*, SND, 1988, 9 [rez.].

567. FRĂȚILĂ, V., *Folclor și dialectologie. Morfologia subdialectului bănățean în colecții de folclor*, CCS, 6, nr. 2, 1988, 1 — 73 [deutsch. Zus.].
568. FRĂȚILĂ, VASILE, *Folclor și dialectologie. Subdialectul bănățean în colecții de folclor*, SND, 1988, 9 [rez.].
569. GAZDA LÁSZLÓ, *Adatok Moldva Csángo-Magyar népességéről*, CÚ, 1, nr. 1, 1990, 2. Vezi și nr. 616, 570, 560.
570. GAZDA LÁSZLÓ, *Kik és a Moldvai Csángók?*, Háromszék, [1], nr. 153, 10 iun. 1990 5 [replică la art. de la nr. 616, care se referea la art. aut. de la nr. 569 și la acela de la nr. 560 al lui Dani Péter Tinka].
571. GOICU, VIORICA, *Flexiunea verbală în graiul de pe valea Crișului Alb*, Dialectologica, 1989, 105 — 109 și CCS, 5, nr. 2, 1987, 29 — 35 [rés. fr.].
572. IONESCU-RUXĂNDOIU, LILIANA, *Strategii ale politeții în graiurile muntenești*, SND, 1988, 12 [rez.].
573. IONICĂ, ION, *Cu privire la influențele sud-slave în graiurile oltenești*, SND, 1988, 13 [rez.].
574. IONIȚĂ, VASILE, *Lexic inedit din graiul localității Ilidia (jud. Caraș-Severin)*, SND, 1988, 13 [rez.].
575. IVĂNUȘ, DUMITRU, TARNIȚĂ, DOINA-CONSTANȚA, *Probleme de morfologie a verbului în graiurile din Oltenia*, SND, 1988, 15 [rez.].
576. KOVACS FERENC, *Bitay Árpád și ceangăii*, CÚ, 1, nr. 2, 1990, 3 [reluare din „Kerestémy Szó", nr. 5, 11 mart. 1990].
577. LEHNER IMRE, *Contribuție la istoria maghiarilor din Moldova. Maghiarii din Moldova de la 1646, după „Codex Bandinius" și comparație cu datele statistice din anul 1930 [1]*, CÚ, 1, nr. 5, 1990, 1, 4 ; *(2)*, nr. 7, 3.
578. LOBIUC, IOAN, *Unitatea structural-tipologică a graiurilor dacoromâne și așa-zisa „uniune lingvistică carpatică"*, SND, 1988, 16 [rez.].
579. MAGDA, MARGARETA, *Acte lingvistice inițiatoare în graiul din Mărginimea Sibiului*, Dialectologica, 1989, 73 — 79.
580. MARIN, MARIA, *General—generalizator—nedeterminat—omnitemporal în graiurile dacoromâne*, SND, 1988, 17 [rez.].
581. MARIN, MARIA, *Valori modale ale imperfectului în graiurile dacoromâne*, Dialectologica, 1989, 91 — 98.
582. MARINESCU, BOGDAN, *Observații asupra elementelor paralingvistice din textele dialectale*, SND, 1988, 17 [rez.].
583. MĂRGĂRIT, IULIA, *Aspecte ale lexicului dialectal din zona Harghita, Covasna, Mureș*, SND, 1988, 17 —18 [rez.].
584. MĂRGĂRIT, IULIA, *Derivatele verbale în graiurile din Muntenia*, Dialectologica, 1989, 111 — 116.
585. MĂRII, I., ALR — *Din însemnările unui redactor (IV) : Câteva cuvinte despre* Chestionarul ALR II, Dialectologica, 1989, 81 — 85 [în titlu : ARL în loc de ALR]. Vezi BRL, 29, 1986, nr. 568 : 23, 1985, ne. 579.
586. MĂRII, I., *Documentarea „onomasiologică" și „semasiologică" a g e s t u r i l o r în* ALR II, SND, 1988, 18 [rez.].
587. MIHAIL, ZAMFIRA, *Cartografierea răspunsurilor la* Chestionarul *Hasdeu. Probleme, rezultate*, SND, 1988, 18 [rez.].
588. MLADIN, CONSTANTIN-IOAN, *Considerații privind elementele lingvistice comune în graiurile din Banat și din Oltenia*, SND, 1988, 10 [rez.].
589. MOCANU, NICOLAE, *Forme de gerunziu în graiurile bănățene actuale*, SND, 1988, 19 [rez.].
590. MOISE-ALDAN, IOSIF, IONIȚĂ, VASILE, *Lexic dialectal bănățean (I)*, Dialectologica, 1989, 135 — 143.
592. NEAGOE, VICTORELA, *Din morfo-sintaxa graiului din „Țara Moților"*, SND, 1988, 19 [rez.].
593. NUȚĂ, ION, *Dicționar de termeni viticoli*. [Vol.] I. *Denumiri pentru soiuri de struguri*, Iași, [CMUI], 1989, 360 p. multigr. (UI. CLILF).
594. NUȚĂ, ION, *O nouă arie dialectală : nord-estul Moldovei*, SND, 1988, 21 [rez.].
595. NUȚĂ, ION, *Substantive cu gen dublu în graiurile din nordul Moldovei*, Dialectologica, 1989, 117 — 123.
596. OALLDE, PETRU, *„Presiunea" mediului dialectal — element defavorizant/favorizant în generalizarea limbii române literare în Banat*, SND, 1988, 22 [rez.].
597. PANĂ-BOROIANU, RUXANDRA, *Construcții sintactice muntenești*, SND, 1988, 22 [rez.].

598. PĂLTINEANU, ALEXANDRU, *Particularități ale graiului din zona Văii Țibleșului*, SND, 1988, 23 [rez.].
599. POPESCU, RADU SP., *Cuvinte dialectale caracteristice Banatului de sud și nord-vestului Olteniei (părțile corpului)*, Dialectologica, 1989, 123 — 128 [ghioc, tărițe, minigoci, ligă, sumină, scăfîrlie, stîrci, nodițe, săborit; cu 5 h.].
600. PURDELA SITARU, MARIA, *Nume populare de boli în descîntece din Banat*, CCS, **7**, nr. 1, 1989, 15 — 38 [cu o an. cu fragm. de descîntece; deutsch. Zus.].
601. RADU, GH., *Originea ceangăilor (I)*, Ceahlăul, **1**, nr. 142, 4 aug. 1990, 3; *(II)*, nr. 147. 11 aug., 3; *(III)*, nr. 152, 18 aug., 1, 2.
602. RADU, GHEORGHE, *Flexiunea nominală a graiului maramureșean în contextul influenței normei literare*, SND, 1988, 25 [rez.].
603. SARAMANDU, NICOLAE, *Pentru un atlas al atlaselor lingvistice regionale*, SND, 1988, 26 [rez.].; textul integral în LR, **39**, nr. 1, 1990, 57 — 67 [cu 4 h.].
604. SCOROJITU, RADU, *Termeni care denumesc noțiunea de „peltic" în graiurile din Oltenia (pe baza NALR)*, Dialectologica, 1989, 129 — 134.
605. TEAHA, TEOFIL, *Atlasul lingvistic al Olteniei — sursă permanentă de investigație în dialectologia românească*, SND, 1988, 28 [rez.].
606. TODORAN, ROMULUS, *Aspecte ale paronimiei în lexicul graiurilor dacoromâne*, SND, 1988, 29 [rez.].
607. ȚÂRA, VASILE D., *Elemente redundante în sintaxa unui grai din nord-estul Ttansilvaniei*, SND, 1988, 29 [rez.].
608. ȚIBRIAN, CONSTANTIN, *Forme dialectale ale mai mult ca perfectului*, BulȘt Pitești, 1980, 161 — 166 [rés. fr.].
609. ULIVI, ANCA, *Observații asupra metatezei în graiurile dacoromâne*, SND, 1988, 30 [rez.].
610. URIȚESCU, DORIN, *Ritmica vorbirii populare (cu referire specială la două graiuri din Banat)*, CCS, **6**, nr. 2, 1988, 85 — 107 [Engl. Ab.].
611. VÂNTU, ILEANA, *Competență comunicativă în textele dialectale românești*, SND, 1988, 31 — 32 [rez.].
612. VIȘAN, GHEORGHE, *Particularități ale graiului din sudul Olteniei reflectate în toponimie*, SND, 1988, 32 [rez.].
613. *** *Chestionar. Obiceiurile primăverii și verii*, BulIDȘ—Baia Mare, **5**, 1989, 175 — 182; *Obiceiul colindatului*, 182 — 183 [alcătuit de I. Chiș Șter]; *Colindatul*, 184 — 186 [de Pamfil Bilțiu]; *Strigarea peste sat*, 186 [de Pamfil Bilțiu]; *Obiceiuri legate de pornirea plugului și semănat*, 186 — 187; *Obiceiuri de pornire și desfacere a turmei*, 187 [de Pamfil Bilțiu]; *Obiceiuri de Sînziene*, 188 [de Pamfil Bilțiu]; *Focurile peste an*, 188 [de Pamfil Bilțiu]; *Cununa de seceriș*, 188 — 189; *Hora satului*, 189 — 190 [de Pamfil Bilțiu]; *Claca*, 190 [de Pamfil Bilțiu]; *Șezătoarea*, 190 — 191 [de Pamfil Bilțiu]; *Obiceiuri legate de construcții*, 191 — 192 [de Pamfil Bilțiu]; *Practici de înfrățire*, 192 — 193 [de Pamfil Bilțiu]; *1. Ciclul vieții. 1. Obiceiuri la naștere*, 193 — 196; *Botezul*, 196 — 197 [de I. Chiș Șter și Constantin Corniță]; *2. Nunta*, 197 — 201 [de I. Chiș Șter și Constantin Corniță]; *3. Înmormîntarea*, 201 — 205 [de I. Chiș Șter și Constantin Corniță].
614. *** *Cîntecele cununii (Texte poetice alese)*. Antologie, prefață, note, indice de culegători, glosar și bibliografie de Nicolae Bot, București, EM, 1989, 272 p. (**Meșterul Manole**).
614 bis. *** *Despre ceangăi*, CÛ, **1**, nr. 3, 1990, 2 [extrase din art. lui Domokos Pal Péter, din *Lexiconul etnografic maghiar* și din *Mic dicționar enciclopedic*, ed. a III-a, p. 165].
615. *** *Dicționar oltenesc (I)*, Cobilița, **1**, nr. 1, [1990], 7 [alibzi, alimânit, arminden, bamba, bănicior, beleujat, beșlaură].
616. *** *Nici chiar așa*, CuvN, **1**, nr. 113, 17 mai 1990, 1, 2 [pe marginea art. de la nr. 560, 569; semnat: Observator].

VEZI și nr. **106**, **108**, **109**, 199, 213, 416, 424, 432, 436, 437, 439 440, 449, 450, 466, 470, 471, 478, 481, 495, 512, 515, 535, 542, 543, 551, 552, 625, 675, 796, 815, 821, 824, 828, 852, 857, 866, 885, 940, 945, 956, 1005, 1049, 1055, 1063, 1105, 1106, 1110, 1229, 1230, 1239, 1241, 1245, 1246, 1248, 1263, 1265, 1270, 1281, 1286 — 1291, 1376, 1379, 1386.

Recenzii

VEZI nr. 776, 1292, 1293.

c. Aromână

617. BARA, MARIANA, *Expresii idiomatice în vorbirea aromânilor bilingvi din București*, Dialectologica, 1989, 145 — 151.
618. CARAGIU MARIOȚEANU, MATILDA, *Biblia la aromâni* RITL, **37**, nr. 3 — 4, 1989, **38**, nr. 1 — 2, 1990, 306 — 315.

619. CARAGIU MARIOȚEANU, MATILDA, **La Grammaire aroumaine ou macédonovalaque** *de Mihaïl G. Boïagi à son 175e anniversaire*, RRL, **35**, nr. 2, 1990, 111 — 116.
620. MIHADAȘ, TEOHAR, *Dialectul aromân. Probleme de grafie*, SND, 1988, 18 [rez.].
621. NEIESCU, PETRU, *Dialectele românești sud-dunărene și reflectarea lor în unele lucrări mai recente*, SND, 1988, 20 [rez.].
622. OANCĂ, TEODOR, *Toponime aromânești din Munții Pindului (Grecia)*, SND, 1988, 22 [rez.].
623. PEYFUSS, MAX DEMETER, *Ce știe lumea despre aromâni?*, Luceafărul, nr. 36, 1990, 7, 10.
624. SARAMANDU, NICOLAE, *O gramatică aromână*, DRA, **1**, nr. 2—3—4, 1990, 5 [G. Boiagi, *Romanische oder macedonowlachische Sprachlehre*, Viena, 1813; la rubr.: Grai și suflet].
625. SARAMANDU, NICOLAE, *Raporturile dintre dialectele române sud-dunărene și graiurile dacoromâne*, Dialectologica, 1989, 39 — 48.
626. YMERI, BAKI, *Sufletul satului în lumina spiritualității româno-albaneze*, Țara, **1**, nr. 20, 1990, 5.

VEZI și nr. 432, 481, 523, 552, 559, 624, 1290, 1379.

Recenzii

627. POPOVICI, VICTORIA, Wolfgang Dahmen, *Latein und Romanisch und die Versuche zur Verschriftung des Aromunischen zu Anfang des 19. Jahrhunderts*, în Wolfgang Dahmen/Günter Holtus/Johannes Krammer/Michael Metzeltin (Hrsg.), *Latein und Romanischen Kolloquium I*, Tübingen, Gunter Narr, 1987, p. 40 — 52 LR, **39**, nr. 1, 1990, 85.
628. SARAMANDU, NICOLAE, Božidar Nastev, *Aromunski studii*. Skopje, 1988, 256 p., SCL, **41**, nr. 1, 1990, 73.

d. Istroromână

629. SÂRBU, RICHARD, *Aspecte ale interferenței de coduri în istroromână actuală*, RILA, 1989, 238 — 241.
630. SÂRBU, RICHARD, *Observații asupra bilingvismului la istrorománii de azi*, SND, 1988, 26 — 27 [rez.].
631. SÂRBU, RICHARD, *Observații asupra lexicului istroromân actual*, Dialectologica, 1989, 153 — 159.

VEZI și nr. 445, 461, 621, 625, 1379.

e. Meglenoromână

632. SCĂRLĂTOIU, ELENA, *Împrumuturi vechi sud-slave în dialectul meglenoromân (III)*, RS, **27**, 1989, 177 — 205 [ravnínă, pádină, pul'ánă, loáncă, párci, trap, diră, még'ie, báră, pliúscă, mučară, iézer, iaz, izvor, șoapit, tínă, pisóc, steánă, presiácă, zámcă, peáștiră, záre, lápuviță, streál'ă, trîscut, juníță, timníță, timp, vreámi, vrástă, vlágă, moáglă, coájă, bradavíță, jílă, vrâșcă, ubráz, pliteáncă, clipálă, dúpcă, viliță, úsnă, coátnic, smeámcă, trup, snágă, gărb, ărbét, săptmíșcu, slăbínă, coalc, gléznă, stăpálă, mózuc, grăclán, trăbușoană, dorb, bubríc, mărșă, lușutíță, ból'că, pípki, sipăníță, cărlíță, mitíl', ránă, leac, utroávă; rés. fr.]. Vezi BRL, **30**, 1987, nr. 614; **31**, 1988, nr. 793.
633. SCĂRLĂTOIU, ELENA, *Vocabularul actual al meglenoromânei*, SND, 1988, 27 [rez.].

VEZI și nr. 44, 446, 523, 621, 625, 1379.

5. FILOLOGIE

634. ABRUDAN, DUMITRU, **Biblia de la București** — *la 300 de ani de la apariție*, TelR, **136**, nr. 41 — 42, 1988, 1, 2.
635. ABRUDAN, D., **Biblia lui Șerban** *tricentenară*, BO, **106**, nr. 9 — 10, 1988, 102 — 117.
636. ALMAȘ, DUMITRU, *Cronicarul Grigore Ureche la 400 de ani de la naștere*. ȘtTehn, **42**, nr. 4, 1990, 26.
637. ANANIA, BARTOLOMEU VALERIU, **Biblia lui Șerban**, *monumen de limbă teologică și literară românească*, GB, **47**, nr. 6, 1988, 53 — 62 și BO, **106**, nr. 11 — 12, 1988, 94 — 103.
638. ANDRIESCU, AL., *Nicolae Milescu, între Orient și Occident*, AUI, **35**, 1989, 25 — 35.

639. ANGHELESCU, MIRCEA, *Textul și realitatea*, București, EE, 1988, 208 p. Vezi și nr. 677.

640. ARDELEANU, ELENA, *Tricentenarul primei biblii românești (***Biblia de la București,** *1688)*, ÎndrBis—Cluj-Napoca, **11**, 1988, 42 — 48.

641. BARBU, VIOLETA, *Asupra izvoarelor* **Îndreptării legii** *(Târgoviște, 1652) (I)*, SCL, **41**, nr. 2, 1990, 135 — 144 [pe baza exemplarului BAR CVR II 61 și ed.coordonate de Andrei Rădulescu, Buc., 1962; pentru cap. *Teologhia dumnezăieștilor și sfinților învățători și dascăli* și *Întrebări și răspunsuri ale Sfîntului Anastasie Patriarhul de lucrare ale ceriului și ale pămîntului . . .* , modelul a fost un florilegiu după un codice **al** patriarhului constantinopolitan Dionisie al IV-lea, ms. gr. BAR 652, nu lucrarea lui Anastasie Sinaitul, ed. Iacob Gretser din 1617, reluată de J. P. Migne în 1865; rés. fr.]; *(II)*, nr. 3, 269 — 278 [rés. fr.].

642. BARBU-BUCUR, SEBASTIAN, *Șărban, ,,protopsaltul Țării Românești" (1689 — an te 1765)*, GB, **47**, nr. 5, 1988, 118 — 147 [cu 7 an.].

643. BASARAB, MARIA, *Însemnări manuscrise pe vechi tipărituri românești existente în patrimoniul hunedorean, despre legătorie și legători de cărți*, Sargetia, **20**, 1986 — 1987, 285 — 291 [rez. fr.].

644. BĂLAN-MIHAILOVICI, AURELIA, *Oralitate sau nonpoeticitate în traducerea* **Vechiului Testament** *(ms 4389) al Bibliotecii Academiei Române*, MSȘFLA, **10**, (1988), 1990, 119 — 126 [comparație cu ms 45 de Nicolae Milescu și cu *Biblia lui Șerban*].

645. BĂNICĂ-OLOGU, NICOLAE, *Circulația cărții vechi rîmnicene (II)*, ÎndrBis—Cluj-Napoca, 11, 1988, 71 — 78.

646. BORCA, VASILE, *Cartea cărților*, GrMar, **2**, nr. 134, 1 iun. 1990, 5 [*Biblia de la București*].

647. CÂMPEANU, LIVIU, *Eminescu — ediția princeps*, CLL, **5**, 1990, 157 — 158. izeV BRL, **32**, 1989, nr. **566**.

648. CÂNDEA, VIRGIL, *Secolul al XVII-lea : biruința scrisului românesc (II)*, LL, nr. 3, 1989, 323 — 335. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 555.

649. CÂRLAN, NICOLAE, *Din istoria cărților [I]*, CrN, **1**, nr. 59, 4 mart. 1990, 3; *(II)*, nr. 70, 18 mart., 3; *(III)*, nr. 93, 21 apr., 3; *(IV)*), nr. 107, 19 mai, 3; *(V)*, nr. 112, 26 mai, 3; *(VI)*, nr. 122, 9 iun., 3 [însemnări pe exemplare de carte veche românească din județul Suceava].

650. CERNOVODEANU, PAUL, *Filiația cronografelor românești de tip Danovici [I]*, BO, **105**, nr. 9 — 10, 1987, 180 — 196 [BAR, ms. 763, 595, 3450, 2757, 1926, 2609, 4243, 1265, 1073, 1766 cu cronografe de tip Danovici și miscelanee]; — *Partea a II-a* —, **106**, nr. 7 — 8, 1988, 116 — 129 [BAR, ms. 2583, 3797, 772, 1389, 1921, 402, 428, 4698, 108, 48, 55, 2572, 1469, 1578, 2599, 3527, 86, 6065, 3391, 4793 cu cronografe de tip Danovici și miscelanee din sec. XVII și XVIII].

651. CHIȚIMIA, I. C., *Importanța primei tipărituri de la Tîrgoviște (1508)*, RS, **27**, 1989, 243 — 251.

652. CHIȚIMIA, I. C., *Valoarea umană și literară a* **Cărții cărților** *și receptarea ei în cultura românească veche*, MSȘFLA, **10**, (1988), 1990, 103 — 109[despre biblie și despre **Biblia lui Șerban**].

653. COBEȚ, DOINA, *Prima gramatică franceză tradusă în limba română*, LR, **39**, nr. 2, 1990, 125 — 129 [BAR ms 1595, cu text paralel fr. și rom. *Abrégé des principes de la grammaire françoise par monsieur Restaut*. Nouvelle édition, augmentée des principes généraux par l'ortographe françoise auxquels on a ajouté quelques letters (sic!) à l'usage de ceux qui veulent se former un stile epistolaire propre au commerce, ouvraje outile à la jeunesse ; titlul trad. rom. : *Scurtare începăturilor grăitoarelor franțozești*; trad. a lucrării lui Pierre Restaut, *Principes généraux et raisonnés de la grammaire française*, 1730, cu un ,,abrégé" din 1732 și cu num. ed.; textul aproape identic cu cel al ed. din 1771 de la BAR : *Abrégé des principes de la grammaire françoise par M. Restaut*. Nouvelle édition. Augmenté des principes généraux de l'ortographe et d'un abrégé des principes de la françoise, Lausanne ; aut. admite și influența unei ed. trad. de persoane din anturajul episcopului Romanului, Leon Gheuca, ante 1787].

654. COLȚA, ELENA RODICA, *Circulația tipăriturilor cantacuzine și brîncovenești în județul Arad*, RMM, **26**, nr. 3, 1989, 65 — 69.

655. COLȚA, ELENA RODICA, *Cîteva aspecte ale circulației ivirenelor în județul Hunedoara*. Sargetia, **20**, 1986 — 1987, 292 — 297 [14 tipărituri ale lui Antim Ivireanul; Engl. Ab.],

656. COMĂNESCU, ION, *Albești de Muscel — sat de plai — și obligația de a păzi granița în cuprinsul moșiei satului*, StCom—Cîmpulung Muscel, **5**, 1989, 37 — 50 [cu *Porunca din 31 ian. 1665* a lui Radu Leon, domnul Țării Românești, transcrisă în litere latine și alte hrisoave; cu 4 facs., glos.; rés. fr.].

657. CONSTANTINESCU, GRIGORE, CRÎSTOCEA, SPIRIDON, *Consemnări de pe cărțile românești vechi din patrimoniul muscelean — surse de informare cu caracter istoric*, StCom—Cîmpulung Muscel, 5, 1989, 231 — 235 [rez. rom.].
658. CORNIȚESCU, EMILIAN, *Prima tipărire integrală a* **Sfintei Scripturi** *în limba română*, Ortodoxia, **41**, nr. 1, 1989, 146 — 151 [**Biblia de la București, 1688**].
659. CORNIȚESCU, EMILIAN, **Sfînta Scriptură** *în limba română. La împlinirea a 300 de ani a* **Bibliei de la București** *(1688 — 1988)*, GB, **47**, nr. 5, 1988, 80 — 96.
660. CORODI, VASILE, *Samuil Micu, Valoarea cuvîntului (scris și rostit)*, Manuscriptum, **20**, nr. 3, 1989, 45 — 49 [despre *Biblia de la Blaj* (1795) de Samuil Micu și Petru Pavel Aron].
661. CRĂCEA, NICOLAE, *Cele mai vechi traduceri ale* **Vechiului Testament**, VCap, **1**, nr. 24, 1990, 2; nr. 25, 2; nr. 26, 2; nr. 28, 2; nr. 29, 2 [în diferite limbi; pentru română: *Psaltirea Scheiană*; *Psaltirea* lui Coresi, 1577; *Palia de la Orăștie; Psaltirea de la Bălgrad*; Dosoftei, *Psaltirea în versuri*; *Biblia de la București*, 1688; *Psaltirea lui* Antim Ivireanul, 1649; *Biblia de la Blaj*, 1795, de Petru Pavel Aron și Samuil Micu; *Biblia de la Sibiu* de Andrei Șaguna; *Biblia de la Buda-Pesta*, 1873; *Mica Biblie*, Buc., 1913, de Radu și Nicodim, Patriarhul României, Antim Scriban și P. Savin].
662. CREMENE, MIOARA, *Manuscrise medievale românești*, RLit, **23**, nr. 38, 1990, 4 —5 [dc. de familie din sec. XVI la Biblioteca Națională din Paris].
663. CRÎSTOCEA, SPIRIDON, *Ioniță Brătianu (1797 — 1848) și clitoria sa de la Șuici, județul Argeș*, StCom—Cîmpulung Muscel, **5**, 1989, 153 — 168 [în an. *Catagrafie* din 5 dec. 1848 cu averea lui I. Brătianu; cu gl.]
664. CURTICĂPEANU, DOINA, **Noul Testament de la Bălgrad**. *Tezaure de limbă română și spiritualitate umanistă (I). 2. Pridvorul lumii*, DCon, ian. 1990, D, în Vatra, **20**, nr. 1, 1990. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 619.
665. DELCĂ, MARIA, *M. Eminescu : „Mai am un singur dor. . . ” (analiza variantelor)*, LLR, **19**, nr. 3, 1990, 19 — 20.
666. DURA, IOAN, *Mitropolitul Teodosie al Țării Românești. Nevoința lui Teodosie, ca monah, la Sfîntul Munte Athos. Precizări și contribuții biografice*, BO, **105**, nr. 9 — 10, 1988, 118 — 144.
667. DURĂ, NICOLAE, *„Biblia de la București” (1688). 300 de ani de la prima tipărire integrală a Bibliei în versiunea românească*, ST, **40**, nr. 6, 1988, 9 — 29.
668. DURĂ, NICOLAE V., *Trei veacuri de la apariția* **Bibliei de la București** *(1688) — monument de seamă al limbii literare românești*, MB, **38**, nr. 3, 1988, 21 — 29.
669. DURĂ, NICOLAE, *480 de ani dela tipărirea* **Liturghierului slavon**, *prima carte imprimată în Țara Românească de călugărul Macarie, la îndemnul Voievodului Radu cel Mare — 1508 —* , **BO**, **106**, nr. 7 — 8, 1988, 53 — 61 [la Tîrgoviște].
670. FIRESCU, AL., *Tricentenarul unei capodopere :* **Biblia de la București** *1688 — 1988*, ÎndrBis—Craiova, **5**, 1988, 24 — 31.
671. FUNERIU, I., *Fenomene fonetice „subestimate” în editarea lui Macedonski (sinereza, eliziunea, apocopa și afereza)*, CCS, **6**, nr. 2, 1988, 139 — 156 [cu 3 facs.; Engl. Ab.].
672. FUNERIU, I., *Note pentru o nouă ediție Macedonski (Argumente pentru o metodă)*, SCL, **41**, nr. 2, 1990, 145 — 155 [cu ex. din ed. Al Macedonski, *Opere*, vol. I — IV, de Adrian Marino, Buc., 1966 — 1697; rés. fr.].
673. GALERIU, CONSTANTIN, **Biblia de la 1688** *în slujirea dreptei credințe și a unității poporului român*. BO, **106**, nr. 9 — 10, 1988, 83 — 102.
674. GEORGESCU, GEORGE, *Primele scrieri în românește cu litere latine la Cîmpulung*, StCom—Cîmpulung Muscel, **5**, 1989, 213 — 215 [cu 2 facs. din *Cronica Franciscanilor*, 1761 și dc. din sec. XVII și XVIII ed. de N. Iorga, *Studii și documente privitoare la istoria românilor*, vol. 2, Buc., 1901, din arhiva mănăstirii catolice din Cîmpulung].
675. GHEȚIE, ION, *Cea dintîi carte moldovenească scrisă în grai muntean*, LR, **39**, nr. 2, 1990, 121 — 124 pe marginea art. Rodicăi Popescu, *Contribuții la* **Bibliografia românească veche** *(1746)*, VBibl, **2**, 1983, despre o tipăritură *Sinopsis*, tipărită la Iași de Duca Sotirovici din Thasos]. Vezi BRL, **26**, 1983, nr. 852.
676. GHEȚIE, ION, *Din nou despre sediul brașovean al tipografiei coresiene*, LR, **39**, nr.1, 1990, 69 — 71 [se referă la nota lui Antonie Plămădeală de la nr. 722 în care se combătea părerea aut. din art. *Sediul brașovean al tipografiei lui Coresi*, LR, **38**, nr. 1, 1969]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 569.
677. GHEȚIE, ION, *Editarea poeziilor lui Gr. Alexandrescu și o chestiune de principiu*, LR, **39**, nr. 3, 1990, 239 — 242 [pe marginea cap. *În marginea editării poeziei din secolul trecut* din vol. lui Mircea Anghelescu de la nr. **639**].
678. GHIBU, OCTAVIAN O., *Bibliografia Picu Pătruț. Cuprinsul manuscrisului* **Stihos adecă viers**, GB, **48**, nr. 2 — 3, 1989, 159 — 216.

679. GHIBU, OCTAVIAN O., *Cîteva considerații pe marginea operei principale a lui Picu Pătruț — „Stihos adecă viers" (1842 — 1845)*, GB, **47**, nr. 4, 1988, 38 — 53 [cu repr. a 3 texte]. Vezi BRL, **29**, 1986, nr. **694**.

680. GHIBU, OCTAVIAN O., *Nou și vechi în manuscrisul maramureșean al lui Picu Pătruț*, BO, **107**, nr. 3 — 4, 1989, 106 — 120.

681. GOLESCU, DINICU, *Scrieri*. Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie, glosar și indice de Mircea Anghelescu, București, EM, 1990, L + 456 p. (**Scriitori români**) [cu ind. top.].

682. GOLESCU, IORDACHE, *Scrieri alese. Teatru. Pamflete. Proză. Versuri, Proverbe. Traduceri. Excerpte din* **Condica limbii românești** *și din* **Băgări de seamă asupra canoanelor grămăticești**. Ediție și comentarii de Mihai Moraru. Tabel bibliografic și repere critice de Coman Lupu. Cuvînt înainte și coordonare de Acad. Al. Rosetti, [București], CR, 1990, 448 p. (**Mari scriitori români**) [*Băgări de seamă* . . . (p. 381): *Către cititor.* (p. 268), *Înainte cuvîntare* (p. 269 — 272), Partea VI. *Pentru întocmire* (p. 273 — 281); *Glosar.* Excerpte din *Condica limbii românești* (p. 293 — 341); Comentarii (p. 428 — 444) la *Băgări de seamă* (p. 441 — 442) și la *Glosar.* Excerpte din *Condica* . . . (p. 443 — 445)].

683. GOROVEI, ȘTEFAN S., *Semnificația unor documente false din veacul XVIII*, AnIst, Iași, **26**, nr. 1, 1989, 431 — 480 [cu 17 facs. i.a.t.].

684. GREUCEANU, EUGEN, *Contribuții cu privire la cărțile manuscrise provenite din Eparhia Aradului*, MB, **38**, nr. 4, 1988, 85 — 87 [din sec. XVII — XIX].

685. IANCU, MARIN, *Ediția de* **Opere** *Mihai Eminescu inaugurată de Perspessicius acum o jumătate de veac*, BulSȘF, 1989, 52 — 56. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 565; **31**, 1988, nr. **826**; **28**, 1985, nr. **645**; **27**, 1984, nr. **800**; **26**, 1983, nr. **787**; **23**, 1980, nr. 872; **21**, 1978, nr. 899; 19, 1976, nr. 799.

686. IONESCU, I., **Pravila de la Govora**, *1640 — 1641. 350 de ani de la tipărire*, BO, **108**, nr. 1 — 2, 1990, 67 — 79 [a lui Mihail Moxa].

687. IONESCU, RADU, *Primele ediții eminesciene*, Arta, **36**, nr. 6, 1989, 10 — 11.

688. IONIȚĂ, VIOREL, **Biblia lui Șerban** *în contextul traducerilor europene*, MSȘFLA, **10** (1988), 1990, 111 — 118 și MO, **40**, nr. 6, 1988, 59 — 67.

689. IORDACHE, S. GH., *Documente românești din secolul XVII*, AnIst Iași, **26**, nr. 1, 1989, 415 — 420 [cu 2 facs.].

690. IORGA, N., *Despre cronici și cronicari*. Ediție îngrijită de Damaschin Mioc, București, EȘE, 1988, 368 p. (IIB). Rec.: Mircea Suciu, RRH, **38**, nr. 3, 1989, 323 — 324.

691. LICA, PAUL, *O carte veche românească cu adnotări ale haiducului Iancu Jianu*, RMM **25**, nr. 10, 1988, 50 — 51 [o *Psaltire* de la Muzeul Orășenesc Caracal].

692. LIGOR, ALEXANDRU, *Din preludiile marii Uniri. Cartea veche românească și rațiunea expunerii sale în muzee*, RMM, **25**, nr. 10, 1988, 51 — 60.

693. MAREȘ, ALEXANDRU, *Cîteva observații asupra* **Tetraevanghelului** *slavo-român de la Sibiu*, LR, **39**, nr. 3, 1990, 235 — 239 [1551 — 1553].

694. MAZILU, DAN HORIA, *Antim Ivireanul, emblemist*, Luceafărul **nr.** 17, 1990, 12; *Antim Ivireanul: Topoi*, nr. 35, 7.

695. MĂLINA, CONSTANTIN, *Versuri din manuscrise și cărți românești vechi*, CLL, **5**, 1990, 147 — 154 [într-un ms slavo-român din sec. XVIII din Biblioteca județeană Bihor — Oradea; însemnare] a lui Nicolae Stoianovici, 1766, Timișoara, pe un exemplar din *Carte de învățături creștinești* de Ioan Bobb, Blaj, 1806].

696. MICU, VICTOR, *Un tezaur de carte aproape necunoscut*, CrN, **1**, [2], nr. 103, 15 mai 1990, 3 [la mănăstirea Sf. Ioan cel Nou din Suceava].

697. MIHAIL, PAUL, *Vechi tipărituri românești (1831 — 1871) (I)*, AnIst, Iași, **25**, nr. 2, 1988, 483 — 500; *(II)*, **26**, nr. 1, 1989, 551 — 573 [diverse tipărituri de Andronache Donici, Nicolaie I, împăratul Rusiei, Dimitrie Arhiepiscop, Alexandru II, împăratul Rusiei, multe din Chișinău].

698. MIHAIL, ZAMFIRA, *Probleme ale editării paralele a textelor vechi. Exemplul operei Spătarul Milescu*, MSȘFLA, **10** (1988), 1990, 29 — 35.

699. MIHĂILĂ, G., *Antičnye, vizantijskie, južnoslavjanskie i rumynskie istočniki „Vsemirnoj hroniki" Mihaila Moksy (1620)*, RS, **27**, 1989, 47 — 75.

700. MIHĂILĂ, G., *Cel mai vechi text istoriografic în limba română și izvorul său bizantino-slav*, Slavistică — Iași, 1987, 92 — 101 [*Începutul de letopiseț pe scurt*, 1588, la Mihail Moxa].

701. MIHOC, VASILE, *Antim Ivireanul și contribuția sa la desăvîrșirea formei românești a textelor biblice*, BO, **108**, nr. 1 — 2, 1990, 108 — 116.

702. MIHU, ELENA, *Cărți vechi românești la Chileru de Jos și Chileru de Sus (I)*, CuvLb —Tîrgu Mureș, **2**, nr. 153, 3 aug. 1990, 4; *(II)*, nr. 163, 17 aug., 4.

703. MITRIC, OLIMPIA, *Patrimoniul de carte veche românească din județul Suceava*, RMM, **25**, nr. 9, 1988, 43 — 50.

704. MOLDOVEANU, NICU, *Macarie ieromonarhul (1770 — 1836) — traducător, compozitor, copist, tipograf*, BO, **108**, nr. 1 — 2, 1990, 116 — 136.

705. MORARU, ALEXANDRU, **Tetraevanghelul** *lui Gavriil Uric (1429) din Biblioteca Bodleiană — Oxford, din nou acasă*, Renașterea—Cluj, nr. 5, 1990, 4.

706. MORARU, MIHAI, *Prezentarea ediției jubiliare a „Bibliei de la București"*, ST, **40**, nr. 6, 1988, 7 — 9. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **615**.

707. MORĂRESCU, DRAGOȘ, *Ioanichie Bacov, xilograful*, GB, **48**, nr. 2 — 3, 1989, **143** — 148 [sec. XVIII].

708. NAGHI, GHEORGHE, *Un manuscris inedit al lui Ștefan Moldovan privitor la Țara Hațegului la mijlocul secolului al XIX-lea (I)*, Sargetia, **20**, 1986 — 1987, 306 — 326 [ms din 1855; rés. fr.].

709. NEAGA, MONICA, *Prima traducere a* **Noului Testament** *în limba română*, ÎndrBis— Cluj Napoca, **11**, 1988, 48 — 52.

710. NEAGA, N., *Cîteva gînduri asupra „Bibliei de la București"*, MB, **39**, nr. 2, 1989, 98.

711. NEDELCEA, TUDOR, *Geneza ideilor social-politice și filozofice în literatura română veche*, Craiova, SR, 1987, 201 p. [v. mai ales cap. *Latinitate, unitate, continuitate* (p. 57 — 77) și *Evoluția mijloacelor de expresie* (p. 173 — 187); cu bibl.].

712. OLTEAN, VASILE, *430 de ani de la editarea celei dintîi cărți în limba română de către diaconul Coresi : „Catehismul românesc" (1559 — 1560)*, TelR, **138**, nr. 5 — 6, 1990, 4.

713. OLTEANU, P., *Originalele grecești și versiunile slavone ale* **Învățăturilor** *de la Cîmpulung Muscel (1642)*, MSȘFLA, **10** (1988), 1990, 7 — 20 [tipărite de ieromonahul Melhisedec; aut. originalelor: Ioanichie Cartanos, Teofan Eleavulcos, Damaschin Studitul, și Matei al Mirelor].

714. OLTEANU, PANDELE, *Contribuții la istoria și editarea „Fiziologului"*, RITL, **37**, nr. 3 — 4, 1989, **38**, nr. 1 — 2, 1990, 297 — 305.

715. OLTEANU, PANDELE, *Reconstrucția și editarea științifică a textului celor mai vechi pravile românești pe baza izvoarelor și a versiunilor*, BO, **106**, nr. 9 — 10, 1988, 145 — 155 [*Pravila Coresi*, Brașov, 1560 — 1562; *Pravila cea mică* sau *de la Govora* a lui Moxa, 1640 — 1641; *Pravila de ispravă*, (ms. BAR 5211, ms. 1950 Ovcinnikov); *Codex Dragomirensis*; *Codex Neagoeanus*; ed. R. Constantinescu, *Pravile românești din secolul al XVII-lea*, LR, **36**, nr. 1, 1987; Al. Mareș, *Prima pravilă bisericească tipărită în limba română . . .*, SLLF, 1969; Gh. Chivu, *Pravila Coresi . . .*, TR XVI, 1982]. Vezi BRL, **30**, 1987, nr. 664; **12**, 1969/1970, nr. 635; **25**, 1982, nr. 1005.

716. OPRIȘ, IOAN, *Cartea veche românească, tezaur material și de date istorice*, Sargetia, **20**, 1986 — 1987, 261 — 284 [rés. fr.].

717. PEREȘ, PAVEL, *Cînd s-a tipărit prima carte bucureșteană?*, Alfa, **1**, iul. 1990, 18 [de Lavrentie, ucenic al lui Coresi, *Tetraevanghelul slavon*, 1582, la mănăstirea Plumbuita].

718. PETRESCU, IOANA EM., *Despre „integrala" Eminescu (I)*, Vatra, **20**, nr. 1, 1990 24 [ed. Perpessicius].

719. PIPPIDI, ANDREI, **Istoria Țării Rumânești**, *autorul și data ei*, RI, **42**, 12, 1989, 1209 — 1224 [Stolnicul Constantin Cantacuzino; rés. fr.].

720. PIPPIDI, ANDREI, *O cronică muntean*ă *și un cronicar moldovean : o ipoteză*, AnIst Iași, **26**, nr. 1, 1989, 541 — 546 [un fragm. din *Letopisețul cantacuzinesc* atribuit lui Axintie Uricariul].

721. PLĂMĂDEALĂ, ANTONIE, **Biblia de la București** *1688 — 1988*, TelR, **136**, nr. 43 — 44, 1988, 1, 2.

722. PLĂMĂDEALĂ, ANTONIE, *Semnalăm . . . semnalăm. . .*, TelR, **137**, nr. 13 — 14, 1989, 4 [despre art. de filologie ale lui N. A. Ursu, LR, **37**, nr. 5, 6, 1988, I. Gheție, LR, **38**, nr. 1, 1989 și despre dc. familiei Greceanu]; nr. 15 — 16 și 17 — 18, 4 [despre paternitatea *Istoriei Țării Românești*]; nr. 19 — 20, 4 [despre sediul brașovean al tipografiei lui Coresi]. Vezi și nr. 676, BRL, **32**, 1989, nr. 569; **31**, 1988, nr. 900.

723. PLĂTICĂ, MIHAI, *Cadrul apariției și traducătorii* **Bibliei de la București** *(1688)*, GB, **47**, nr. 6, 1988, 62 — 66.

724. PORCESCU, SCARLAT, *Un monument literar de covîrșitoare importanță* **(Biblia de la București** — *1688)*, LDL, **1**, nr. 4, 1990, I — II, în Cronica, **25**, nr. 21, 1990.

725. RADU-ONU, STELA, *Cărți rare*, RBăn, **1**, nr. 138, iul. 12 1990, 4.

726. RĂDULESCU, CORNELIU N., *Monument de artă, limbă și cultură românească : „Noul testament de la Bălgrad" (1648) și „Biblia de la București" (1688)*, GB, **47**, nr. 3, 1988, 141 — 144. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **619**, **615**.

727. ROGIL, ALEXANDRU, *Din istoria tiparului românesc*, BO, **107**, nr. 3 — 4, 1989, 127 — 133.

728. RUS, REMUS, **Evanghelia după Toma** *sau un exemplar timpuriu de contextualizare a învățăturii creștine*, GB, **47**, nr. 3, 1988, 87 — 119 [text în coptă aflat la Chenoboskion-Nag Hamadi, Egipt; trad. în rom. a acestuia din *Synopsis Quattuor Evangeliorum. Locis parallelis evangeliorum aporyphorum et patrum adhibitis* edidit Kurt Aland, Editio noua et recognita ad textum editionum Nestle-Aland et Greek New Testament adaptata, Deutsche Bibelstiftung, Stuttgart, 1976, p. 517 — 530].

729. STAN, ALEXANDRU I., *Contribuții bisericești la dezvoltarea limbii literare românești în vechi manuscrise omiletice*, MB, **38**, nr. 4, 1988, 15 — 24 [fragm. de cuvîntări din ms BAR 545, CRV 472, CRV 472 D2 și CRV 306 D1 și D2].

730. STĂNCIULESCU BÎRDA, ALEXANDRU, *Scurtă paralelă între* **Hronograful** *lui Dionisie Eclesiarhul și vechile cronografe cu circulație la români*, MSȘFLA, **10** (1988), 1990, 145 — 151.

731. ȘERBĂNESCU, NICOLAE, **Sfînta Scriptură** *tălmăcită în limba română. Cu prilejul tricentenarului apariției „Bibliei de la București" 1688 — 1988*, BO, **107**, nr. 3 — 4, 1989, 41 — 78.

732. ȘEBĂNESCU, NICOLAE, **Biblia de la București,** *trei sute de ani de la apariție 1688 — 1988*, BO, **106**, nr. 9 — 10, 1988, 69 — 82.

733. ȘTEFĂNESCU MITU, ADRIANA, *Circulația* **Bibliei de la București** *— expresie a unității de suflet și grai a tuturor românilor*, MSȘFLA, **10** (1988), 1990, 137 — 144.

734. ȘTREMPEL, GABRIEL, *Comoara manuscriselor românești*, MI, **23**, nr. 4, 1989, 27 — 31 [din BAR].

735. ȘTREMPEL, GABRIEL, *Tezaurul manuscriselor*, MI, **23**, nr. 6, 1989, 22 — 23 [ms. eminesciene de la BAR].

736. TEODORESCU, MIRELA, GHEȚIE, ION, **Legenda Dumiticii** *din* **Manuscrisul de la Ieud** *— text din secolul al XIV-lea?*, LR, **39**, nr. 2, 1990, 149 — 150 [aut. combat părerea lui D. Șerbu din art. *Manuscrisul românesc din* **Codicele de la Ieud** . . . , Tribuna, **21**, nr. 8, și 9, 1977, reluată în emisiunea „Caleidoscop" din 7 ian. 1990 la Televiziunea Română într-un film despre textul în discuție]. Vezi BRL, **20**, 1977, nr. 692.

737. TOMA, STELA, **Biblia de la București** *în profesiuni de credință*, MSȘFLA, **10** (1988), 1990, 127 — 130.

738. TOMA, STELA, *Pecetea timpului în redactiile, copiile și edițiile* **Hronicului** *cantemirian*, MSȘFLA, **10** (1988), 1990, 21 — 28.

739. URECHE, LAZĂR, *Carte românească veche în județul Bistrița-Năsăud (sec. al XVII-lea) — Catalog —* , FI—Bistrița, **6**, 1989, 91 — 127.

740. URSU, N. A., *Letopisețul Țării Moldovei pînă la Aron Vodă, opera lui Simion Dascălul (I.)*, AnIst Iași, **26**, nr. 1, 1989, 363 — 379.

741. VATAMANIUC, O. *Istoria ediției naționale*, RLib, **48**, nr. 14053, 14 ian. 1990, 4 [ed. Perpessicius a operei lui M. Eminescu].

742. VEDINAȘ, TRAIAN, *Școala Ardeleană și ortodoxia (I)*, Renașterea—Cluj, nr. 5, 1990, 4 [ms la BAR Fil. Cluj-Napoca cu trad. ale lui Petru Maior].

743. VELCIU, DUMITRU, *Cronica anonimă a Moldovei 1661 — 1709. Pseudo-Nicolae Costin (Studiu critic)*, București, EM, 1989, 290 p. (**Universitas**) [cu 10 an. cu facs. (p. 255 — 264); Engl. Ab. (p. 265 — 276); ind. de nume]. Rec.: N. Manolescu, RLit, **23**, nr. 42, 1990, 9; Florentina Zgraon, LR, **39**, nr. 2, 1990, 155 — 157.

744. VELCULESCU, CĂTĂLINA, **Proloagele.** *O culegere de literatură bizantină și soarta ei în literatura română*, MSȘFLA, **10** (1988), 1990, 131 — 135.

745. VORNICESCU, NISTOR, *Din istoria relațiilor frățești ortodoxe româno-bulgare,* **Chiriacodromionul** *tipărit de Sfîntul Sofronie Vraceanski în 1806 la Rîmnicu Vîlcea în raport cu scrieri similare din sud-estul european*, BO, **107**, nr. 5 — 6, 1989, 168 — 191.

746. *** *„Alexandria" în manuscrise inedite*, RITL, **37**, nr. 3 — 4, 1989, **38**, nr. 1 — 2, 1990, 315 — 329 [prez. și note de Cătălina Velculescu și Florentina Zgraon].

VEZI și nr. 2, 79, 80, 86, 91, 100, 116, 413, 421, 427, 443, 457, 481, 488, 491, 507 — 510, 518, 519, 524, 526, **527**, 528 — 530, 537, 568, 618, 824, 831, 915, 952, 988, 1017, 1429, 1755 — 1760, 1763, 1764, 1767, 1768, 1771, 1774, 1776, 1778, 1779.

Recenzii

748. ABRUDAN, D., Episcopia Ortodoxă Română de Alba Iulia, *Bucoavna. Bălgrad 1699 [. . .]*, TelR, **137**, nr. 9 — 10, 1989, 4. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **616**.

749. ABRUDAN, DUMITRU, *Un eveniment editorial de excepție : reeditarea „Bibliei de la 1688"*, BO, **106**, nr. 11 — 12, 1988, 174 — 176 ; și, sub titlul **Biblia** *jubiliară de la 1688 — 1988*, TelR, **137**, nr. 7 — 8, 1989, 1, 2. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **615**.
750. BARBU, DANIEL, Alexandru Mareș, *Filigranele hîrtiei* [. . .], RESEE, **27**, nr. 4, 1989, 372. Vezi BRL, **30**, 1987, nr. **682**.
751. BODOGAE, T., **Noul Testament de la Bălgrad** *din 1648* [. . .], MB, **39**, nr. 1, 1989, 133 — 135. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **619**.
752. BUD, IULIU, *Iluministul necunoscut al Moldovei, Lazăr Leon-Asachi*, MA, **34**, nr. 1,, 1989, 128 — 136 [Antonie Plămădeală, *Lazăr-Leon Asachi* . . .]. Vezi BRL, **29**, 1986, nr. **697**.
753. CĂPUȘAN, ANDREI, Pseudo-Enache Kogălniceanu, *Letopisețul Țării Moldovii* [. . .], RRH, nr. 4, 1989, 478 — 481. Vezi BRL, **30**, 1987, nr. **681**.
754. CHIVU, GH., *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, Tipărită intîia oară la 1688 [. . .], LR, **39**, nr. 1, 1990, 84 — 85. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **615**.
755. DUMITRESCU, FLORICA, *Istoria unei ediții.* **Biblia de la București**, *Corespondență din Paris*, RLib, **48**, nr. 294, 11 dec. 1990, 4. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **615**.
756. DUȚU, ALEXANDRU, *Bucoavna Bălgrad 1699* [. . .], RESEE, 27, nr. 4, 1989, 367. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **616**.
757. FLUIERAȘ, VASILE, **Biblia de la București** *1688 — 1988*, Steaua, **41**, nr. 1, 1990, 9. 48. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **615**.
758. FLUIERAȘ, VASILE, **Bucoavna** — *primul abecedar românesc*, RPed, **39**, nr. 4, 1990, 54 — 55. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **616**.
759. MAREȘ, ALEXANDRU, **Noul Testament**, *tipărit pentru prima dată la 1648 de către Simion Ștefan* [. . .], LR, **39**, nr. 2, 1990, 157 — 160. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **619**.
760. MARTIN, MIRCEA, *Publicistică vizionară. Volumul X al ediției naționale*, RLib, **48**, nr. 14055, 17 ian. 1990, 2 [M. Eminescu, *Opere*, vol. X, ed. Perpessicius . . .]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **565**.
761. MÂRZA, IACOB, Nicolae Stoica de Hațeg, *Scrieri* [. . .], RESEE, **27**, nr. 4, 1989, 376 — 377. Vezi BRL, **28**, 1985, nr. **683**.
762. MIHAIL, PAUL, **Noul Testament** [. . .], AnIst Iași, **26**, nr. 1, 1989, 633 — 634. Vezi BRL, **32** 1989, nr. **619**.
763. NEGHITA, V., Victor Duță, *Călătorie în lumea scrierii* [. . .], MMS, **64**, nr. 5, 1988, 122 — 124. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **725**.
764. RUSU, ADRIAN ANDREI, **Noul Testament** [. . .], AnIst Cluj-Napoca, **29**, 1989, 634 — 635. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **619**.
766. ZUGUN, PETRU, Constantin Negruzzi, *Opere. 3* [. . .], AUI, **32**, 1989, 103 — 105. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **371**.
VEZI și nr. 547.

6. FONETICĂ ȘI FONOLOGIE

767. AVRAM, ANDREI, *Sur les voyelles neutres en roumain, en albanais et dans les langues romanes occidentales*, RRL, **35**, nr. 1, 1990, 19 — 27.
768. DASCĂLU-JINGA, LAURENȚIA, *Cîteva cazuri de rezolvare a ambiguității sintactice cu ajutorul elementelor prozodice*, SCL, **41**, nr. 1, 1990, 25 — 34 [cu 11 fig.; Engl. Ab.].
769. DASCĂLU-JINGA, LAURENȚIA, *Elliptical and Exclamative* **cînd**, RRL, **35**, nr. 2, 1990, 95 — 98.
770. EMINESCU, MIHAI, *Accentul logic*, DRom, 6, în Trib Rom, **18**, nr. 390, 1989.
771. GĂITĂNARU, ȘTEFAN, *Accentul dinamic în limba română*, BulȘt Pitești, 1980, 139 — 144 [rés. fr.].
772. LOBIUC, IOAN, *Slav și pseudo-(est-)slav în fonetica dacoromână (I)*, Slavistică—Iași, 1987, 25 — 35.
773. TEODORESCU, MARIA, *Vocale din graiuri de tip transilvănean. Descriere acustică*, SND, 1988, 28 [rez.].
774. ULIVI, ANCA, *Remarques sur la méthathèse dans le langage des enfants*, RRL, **35**, nr. 3, 1990, 225 — 229.
775. VASILIU, EMANUEL, *Semivocalele românești* **e**, **i** *și problema non-unicității descrierilor fonologice*, SCL, 31, nr. 3, 1990, 253 — 257 [Engl. Ab.].
VEZI și nr. 300, 372, 410, 422, 431, 466, 512, 519, 528, 539, 540, 543, 561, 564, 566, 578, 594, 598, 609, 610, 612, 671, 990, 1055, 1183, 1201, 1246, 1278, 1281, 1285, 1409, 1419, 1538, 1588, 1755 — 1760, 1763, 1764, 1767, 1768, 1770, 1771, 1775, 1776, 1778, 1779.

Recenzii

776. GIOSU, ŞTEFAN, Ion Calotă, *Contribuţii la fonetica şi dialectologia limbii române* [. . .] AUI, **35**, 1989, 99. Vezi BRL, **29**, 1986, nr. **788**.

7. GRAMATICĂ

a. Generalităţi

777. COTEANU, ION, *Gramatică. Stilistică. Compoziţie*, Bucureşti, EŞ, 1990, 254 p.
778. NICOLESCU, AUREL, *Analize gramaticale*. Ediţia a IV-a, Bucureşti, EIC, 1990, 256 p. (**Lectură şcolară**). Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 870; **14**, 1971, nr. 558; **12**, 1969/1970, nr. 830.
VEZI şi nr. **109**, 270, 410, 414, 422, 449, 464, 466, 467, 481, 491, 495, 619, 624, 682, 779, 1536, 1556, 1711 — 1713, **1715**, 1770, 1775.

Recenzii

779. ANGELESCU, G., Rodica Bogza-Irimie, *Gramatică practică şi texte literare*, LLR, 19, nr. 2, 1990, 60 — 61. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **646**.

b. Morfologie

780. ANDREI, NICOLAE, *Elemente corelative (I)*, PLib, **2**, nr. 19, 1990, 3.
781. BEJAN, D., *Articolul genitival „al", „a", „ai", „ale"*, LLR, **19**, nr. 3, 1990, 7 — 10.
782. COTEANU, I., *Adjectivul poate fi definit?*, LR, **39**, nr. 2, 1990, 131 — 132.
783. MOORTGAT, WIM, *De passif „plein" et le passif réfléchi : un cas de synonymie syntaxique*, RRL, **35**, nr. 3, 1990, 197 — 223.
784. MUNTEANU, SIMONA, *„Eu" şi „noi" în cultura populară*, AdLib, **2**, nr. 64, 8 mart. 1990, 6.
785. ORLEANU, CORNELIA, *Pierderea valorii pronominale şi relative a pronumelor şi adverbelor relative*, LLR, **18**, nr. 4, 1989, 17 — 19.
786. POALELUNGI, GH., *Reflexivitate!* . . . , PP, **40**, nr. 3, 1989, 28; *Feminin sau masculin?*, nr. 4, 28; *Verbe defective*, nr. 9, 28 [v.r.nr. 483].
787. STAN, DORICA, *Modalităţi de selectare a conectivelor că şi să*, BulŞt Piteşti, 1980, 145 — 152 [rés. fr.].
788. VASILIU, EMANUEL, *Note asupra semnificaţiei unor părţi de vorbire : substantivul şi adjectivul*, LR, **39**, nr. 1, 1990, 18 — 20.
789. VASILIU, LAURA, *Morfologie şi derivare*, LR, **39**, nr. 3, 1990, 190 — 195.
VEZI şi nr. 410, 449, 464, 466, 474, 515, 552, 554, 567, 571, 575, 578, 581, 584, 589, 592, 594, 595, 598, 602, 608, 612, 625, 769, **777**, **778**, 811, 926, 1125, 1156, 1162, 1172, 1181, 1197, 1201, 1222, 1236, 1264, 1391, 1410, 1442, 1443, 1530, 1532, 1534, 1538, 1539, 1544, 1553, 1556, 1565, 1583 bis, 1584, 1586, **1703**, 1711 — 1713, **1715**, 1770, 1775.

Recenzii

790. MIRON, RODICA, *Noi lucrări de gramatică*, Publicitate, mart. 1990, [II], în Ateneu, nr. 3, 1990, [Ion Diaconescu, *Probleme de sintaxă* . . . ; G. C. Neamţu, *Elemente de analiză gramaticală* . . .]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **674**, **660**.
791. STAN, CAMELIA, G. C. Neamţu, *Elemente de analiză gramaticală* [. . .], LR, 39, nr. 2, 1990, 151 — 153. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **660**.
792. ŞERBĂNESCU, ANDRA, G. G. Neamţu, *Elemnte de analiză gramaticală* . . . , LL, nr. 1, 1990, 114 — 118. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **660**.
VEZI şi nr. 549, 779, 911.

c. Sintaxă

793. AVRAM, MIOARA, *Despre forma termenilor coordonaţi*, LL, nr. 1, 1990, 5 — 10.
794. BACIU, SORIN, BACIU, ILEANA, *Condiţii asupra regulii de interogativizare în limbile română şi engleză*, SLF, 1984, 40 — 42.
795. BEJAN, DUMITRU, *Structuri sintactice specifice limbajelor de specialitate*, StUBB, **34**, nr. 1, 1989, 36 — 40 [Engl. Ab.].

796. BRÂNCUȘ, GR., *Un tip special de interogativă în balada populară*, LR, **39**, nr. 2, 1990, 133 — 138 [intercalări de tipul *ce-mi făcea?*].
797. CRAȘOVEANU, D., *Propoziția circumstanțială consecutivă (I)*, LLR, **18**, nr. 4, 1989, 15 — 16; *(II)*, 19, nr. 1, 1990, 10 — 12.
798. DIACONESCU, ION, *Sintaxă și stilistică*, LL, nr. 1, 1990, 11 — 18.
799. DOCA, GHEORGHE, ± **Pe** + *Obiect direct: O abordare psiholingvistică*, AUBLLR, **38**, 1989, 10 — 19.
801. MIREA, ALEXANDRU, *Raporturi sintactice în propoziție și frază (I)*, LLR, **19**, nr. 2, 1990, 8 — 11.
802. PANAIT, MIHAELA, *Complementul prepozițional în română și germană*, SLF, 1984, 35 — 37.
803. POALELUNGI, GH., *Reluarea subiectului*, PP, **40**, nr. 2, 1989, 28 [v.r.nr. 483].
804. SAMSON, NICOLAE, *Operații lingvistice subiacente folosirii operatorilor de cauză în limbile română și franceză*, SLF, 1984, 115 — 118.
805. ȘERBĂNESCU, ANDRA, *Contragerea propozițiilor și dezvoltarea părților de propoziție*, LLR, **19**, nr. 1, 13.
806. ZACORDONEȚ, AL., *Probleme de stilistică comparată privind limba română și limba rusă. Suportul sintactic*, Slavistică — Iași, 1987, 117 — 131.
807. *** *O frază dificilă*, LR, **39**, nr. 1, 1990, 73 — 78 [semnalată de prof. I. Popa, din Caracal, și prof. Mihai I. Oprescu, din Drăgășani; opinia prof. Mihai I. Oprescu la p. 73 — 74, aceea a lui Grigore Brâncuș la p. 74 — 75, 77 — 78 și aceea a Mioarei Avram la p. 75 — 77].
VEZI și nr. 55, 57, 135, 163, 361, 363, 410, 449, 464, 466, 535, 552, 578, 592, 597, 598, 607, **777**, **778**, 780, 786, 787, 975, 1125, 1170, 1181, 1197, 1198, 1201, 1530, 1532, 1534, 1544, 1553, 1556, 1567, 1574, 1584, 1585, 1711 — 1713, **1715**, 1770.

Recenzii

808. ȘERBĂNESCU, ANDRA, Ion Diaconescu, *Probleme de sintaxă* [. . .], LL, nr. 3, 1989, 410 — 414. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **674**.
809. ȚOMA, ION, *Construcție și analiză în sintaxa limbii române*, Forum, **32**, nr. 6, 1990, 89 — 91 [Ion Diaconescu, *Probleme de sintaxă* . . .]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **674**.
VEZI și nr. 790, 791.

8. LEXICOLOGIE

a. Semantică

810. ALBU, RODICA, *Demnitatea cuvintelor (I)*, Opinia-Iași, [**1**], nr. 3, 25 dec. 1989, 2 [tovarăș]; [. . .] *(III)*, [**2**], nr. 12, 5 ian. 1990, 2 [ghilimelele]; *(IV)*, nr. 15, 9 ian., 2 [iertare]; *(V)*, nr. 22, 17 ian. 2 [bunătate].
811. ANGHEL, VALERIU, *Avatarurile limbii și literaturii române*, MLb, **2**, nr. 42, 7 apr., 1990, 3.
812. ARON, V., *Mic dicționar explicativ* [*I*], VLb, **1**, nr. 27, 24 ian. 1990, 2 [bigot]; *(II)*, nr. 66, 10 mart., 6 [haos]; **Inflație**, nr. 89, 6 apr., 3.
813. AVRAM, MIOARA, *Cuvinte și expresii interzise*, LIR, **19**, nr. 1, 1990, 8 — 9 [domn, doamnă, Domn, Dumnezeu, Crăciun, salariu, leafă, șomaj, inflație, mortalitate infantilă, slavă Domnului, Doamne ferește!, dă Doamne!, Bucovina, Banat, Maramureș, Dobrogea, Moldova, Muntenia, Oltenia, Transilvania, creșterea (mărirea) prețurilor, rații alimentare, cartelă, libertate, independență, dragoste de patrie, eroism, democrație].
814. AVRAM, MIOARA, **Românean. Ortoepie, ortografie** *și familiile lor*, LR, **39**, nr. 1, 1990 40 — 44.
815. BANTAȘ, ANDREI, *Observații de profesor, traducător și lexicograf asupra vocabularului regional*, SND, 1988, 1 — 2 [rez].
816. BERCEA, LIVIUS PETRU, *Note lexicale*, CCS, **5**, nr. 2, 1987, 17 — 18 [cuprinzăș, hăilăș, însoimă; Engl. Ab.].
817. BÎRCEA, RADU, *Un cuvînt care n-ar trebui reținut de U. N. E. S. C. O.*, 22, **1**, nr. 7, 1990, 6 [securitate].
818. BIDU-VRĂNCEANU, ANGELA, *Cîteva aspecte de interes teoretic și aplicativ în studiul terminologiilor științifice*, AUBLLR, **38**, 1989, 20 — 27.
819. BORȚUN, DUMITRU, *„Dictatură" și „totalitarism"*, Politica, **1**, nr. 1, 1990, 1, 2; *„Revoluționarism"*, nr. 2, 2.
820. B. P., *Ce nume dăm produselor noi*, TribEc, nr. 32, 1990, 16.

821. CHELCEA, ION, *Unele aspecte ale culturii populare muscelene. 1. Cu privire la cîteva dansuri — unele dispărute —, instrumente muzicale. 2.* **Conci, căiță, fes, podoabe**, St Com —Cîmpulung Muscel, **5**, 1989, 295 — 300 [Engl. Ab.].
822. CHIOREANU, MIHAELA, *Note lexicale și etimologice*, CCS, **6**, nr. 1, 1988, 15 — 18 [im, imă, imălă, imăre, imăt, imăciúne, imătór, imolós, imós, neimăt; rés. fr.].
823. CHIOREANU, MIHAELA, *Note lexicale și etimologice*, SND, 1988, 4 [avlíe, carlíță, cămíș, cícoș, cioárdă, ciorobăríță, corbáci, hîrbéică, imă, imălă, imós, sobóș; rez.].
824. CHIȘ ȘTER, ION, *Cunoașterea structurii de rudenie, necesitate absolută în cercetarea nemijlocită a culturii populare*, BulIDȘ—Baia Mare, **5**, 1989, 61 — 66.
825. CIACHIR, DAN, *Puțină terminologie*, Cuvîntul, **1**, nr. 15, 1990, 6 [Hristos, Iisus, părinte, frate, rasofor, ieromonarh, protosinghel, arhimandrit, diacon, preot, episcop].
826. CIOBANU, GEORGETA, *Modalități de accentuare a împrumuturilor englezești în limba română și importanța cunoașterii lor în predarea englezei și românei*, SLF, 1984, 100—102.
827. COJOCARU, CONSTANTIN, *Din vocabularul electoral (I), Sinteze*, **1**, nr. 8, 1990, 1, 3, în Deșteptarea—Bacău, **1**, nr. 73, 24 mart. 1990.
828. COMȘULEA, ELENA, *Terminologie populară și terminologie tehnică textilă. Cîteva constatări*, SLF, 1984, 12 — 14.
829. CONSTANTIN, GH., *De la „limbajul de lemn" la „occidentalizarea" limbii române*, RLib, **48**, nr. 14307, 15 n. 1990, 4 [resortisant, cutum, conseia, conserna, anvizaja, antama, a se averi, eșapare, loisir].
830. COSMESCU, NAE, *Dicționar*, Evenimentul, **1**, nr. 2, 1990, 2 [vandalism, vandal, anarhie, anarhic, anarhism, anarhist, haos, haotic, huliganism, huligan, huliganic, guvern, poliție, ordine — cuvinte extrase din DEX].
831. COSTACHE, IULIAN, . . . *Fardul lingvistic*, AUBLLR, **38**, 1989, 58 — 66 [valori semantice ale erorilor de tipar din operele clasicilor].
832. COTEANU, I., *Cuvinte care bat la poarta limbii române*, LR, **39**, nr. 2, 1990, 109 — 111 [*acoladică, acuzat, amphionică* — adj.; *purificant, observanță, personanță, utilajist* — subst. la rubr.: Viața cuvintelor].
833. COTEANU, I., *Despre popularizarea termenilor tehnico-științifici*, LR, **39**, nr. 3, 1990, 178 — 191 [umectare, umiditate, umezire, cochilă, design, dizain, quark, stranietate, remanent, incinerator, lipozom, liposom, autonomie hidrică, strategie, a focaliza, focal, focar].
834. COTEANU, I., *Terminologia tehnico-științifică. Aspecte, probleme*, LR, **39**, nr. 2, 1990, 100.
835. COTEANU, I., **Promovabilitate, promovare** *sau amîndouă? Se va menține* **aflui** *în românește?* **A fi solidar lui . . .** *sau* **a fi solidar cu . . .?**, LR, **39**, nr. 1, 1990, 10 — 11. Vezi și nr. 882.
836. CRĂCIUN, CONSTANTIN, *Mic dicționar*, Crișana, **2**, nr. 246, 10 n. 1990, 8 [a băga zîzanie, a avea stomac de struț].
837. CRISTUREAN, ANA, MERCEA, IOANA, IORDĂCHESCU, IOANA, CRISTUREAN, AL., *Termeni tradiționali românești în domeniul textil (istoric și metodologic)*, SLF, 1984, 251 — 254.
838. CUCU, NICOLAE, *Lexicon militar al Revoluției*, Gorjeanul, **2**, nr. 72, 1990, 2 [abordaj, abordare, acoperire, adăpost, adeziune, agrafă, alarmă, aparat de observare].
839. DÂRJAN, LIVIU, *Tragedia cuvintelor*, FLib, **1**, nr. 3, 1990, 2 [gospodar, muncă, cinste; la rubr.: „Mult e dulce și frumoasă . . . "].
840. DEBOVEANU, ELENA, *Expresii frazeologice alcătuite pe baza cuvîntului* **cap** *în limbile română și polonă. Descriere sincronică*, RS, **27**, 1989, 207 — 221 [русс. рез.].
841. DOBROTĂ, N., *Societatea pe acțiuni*, Economistul, **1**, nr. 1, 29 iun. 1990, 3 [acțiune, patrimoniu, capital, profit; la rubr. Dicționar].
842. DOCA, GHEORGHE, *Cuvinte și sensuri (I)*, LLR, **19**, nr. 2, 1990, 3 — 5 [solicitudine, solicitare, exasperare, exarcerbare]; *(II)*, nr. 3, 5 — 7 [democrație, aristocrație].
843. DOMINTE, CONSTANTIN, **A privatiza** — *un verb nou dintr-o familie lexicală veche*, Dimineața, **1**, nr. 213, 28 oct. 1990, 5 [la rubr.: „ . . . ca un fagure de miere . . "].
844. DRINCU, SERGIU, *Note lexicale și etimologice*, CCS, **5**, nr. 2, 1987, 19 — 28 [băniță, bárem, baș, bătcă, bălăbăní, bălăcări, bălăi, bărăbăr, bărcér, bărdău, bărdoșéi, bătăcuí; Engl. Ab.].
845. DRINCU, SERGIU, *Note lexicale și etimologice*, CCS, **6**, nr. 1, 1988, 19 — 25 [bécheș, ber, bérmet, beușág, bihăriu, birt, bîha, bîrăi, bîrnáșe, bisicoáńe, blezgoiá, bloj, buric; Engl. Ab.].
846. ENĂCHESCU, T. A., *Cuvinte uitate*, DCon, [oct.], B, în Vatra, **19**, nr. 10, 1989 [zăblău stîlpare, lințoliu]; [n.], C, în nr. 11, 1989 [meteahnă, haruspiciu, nagodă]; Varta, **20**, nr. 2, 1990, 15 [mazetă, galimatias, benoar, mensual, fit]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 698; **31**, 1988, nr. 1017; **30**, 1987, nr. 885; **29**, 1986 nr. 826; **28**, 1985, nr. 835.

847. EVSEEV, IVAN, *Semiotica ghicitorii (III)*, CSem, **7**, 1988, 65 — 76 [рус. рез.]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 699.

848. G. C., *Despre neooportunism*, Dreptatea, **22**, nr. 98, 3 iun. 1990, 2 [neoportunism, a se rinoceriza, a se mineriza].

849. GHEȚIE, ION, **Lume** ,,*lumină*", LR, **39**, nr. 1, 1990, 37.

851. GHINIȚĂ, CONSTANTIN, *Bogăția și originalitatea expresiilor românești*, MLb, **2**, nr. 41, 5 apr. 1990, 1, 3.

852. GRECU, DOINA, ,,*Cerbice*" *și* ,,*gușă de bou*". *Note pe marginea* ALRI, *1079, 1092*, SND, 1988, 11 [rez.].

853. GUȚU ROMALO, VALERIA, *În legătură cu utilizarea actuală a cuvîntului* **treabă**, LR, **39**, nr. 3, 1990, 212 — 217.

854. IORDĂCHESCU, IOANA, CRISTUREAN, AL., MERCEA, IOANA, CRISTUREAN, ANA, *Antroponime și toponime devenite substantive comune în domeniul textil*, SLF, 1984, 248 — 250.

855. I[STRATE], GH[EORGHE], *Cuvinte blestemate*, CrRm, **2**, nr. 2 — 3, 1990, 19 [călău, tiranie, dictator, clan, genocid, teroare, blasfemie, totalitar, malefic, megalomanie, despot, acolit, ostraciza; s.t.c. : Ca un fagure de miere; la rubr. : Mic dicționar].

856. I[STRATE], GH[EORGHE], *Mic dicționar de neologisme*, TribRom, **18**, nr. 398, 1989, 11 [obedient, prezumtiv, pletoră, eclectism, antologie, resurecție, apocrif, obstinație; v.t.c.nr. 404].

857. LOȘONȚI, DUMITRU, *Termeni pentru noțiunea* ,,*coteț (de găini)*", SND, 1988, 16 [rez].

858. LOZBĂ, MARCELĂ, *Paralelisme frazeologice româno-ruse*, Slavistică — Iași, 1987, 18 — 24.

859. M[ANOLESCU], N[ICOLAE], *Au și cuvintele soarta lor*, RLit, **23**, nr. 21, 1990, 2 [golan].

860. MAREȘ, LUCREȚIA, **A neantiza. Staulele Floriilor**, LR, **39**, nr. 2, 1990, 119 — 120 [v.r.nr. 832].

861. M. C., *Vocabular marinăresc*, Marina, **20**, ian. — iun. 1988, 7 [prova, naviga, cheu, parimă, pupa, pitura].

862. MIHĂESCU, N., *O formulă consacrată :* **a fi liber**, Libertatea, **2**, nr. 43, 12 febr. 1990, 2; *Sensul înșelător al unor cuvinte*, nr. 87, 4 apr., 2 [divagație, digresiune, mapamond; la rubr. : Cultivarea limbii].

863. MOCANU, VIRGIL, *Proverbium [I]*, Ateneu, **27**, nr. 1, 1990, 15 [afinitate]; *[II]*, nr. 3, 15 [aluzie]; *[III]*, nr. 4, 15 [aroganță]; *[IV]*, nr. 5, 7 [antipatie]; *[V]*, nr. 6, 4 [ambivalență].

864. MOISIN, ANTON, *Educația în expresii populare*, PLb, **2**, nr. 83, 7 apr. 1990, 8.

865. MOLDOVAN, VICTORIA, *Pledoarie pentru cuvînt*, AdLib, **2**, nr. 242, 7 n. 1990, 3 [creștinism, religie, Dumnezeu; la rubr. : Dinamica vocabularului].

866. NIJLOVEANU, ION, NIJLOVEANU, OVIDIU, *Forme vechi de viață românească în expresiile noastre populare*, SND, 1988, 21 [rez].

867. PĂUN IALOMIȚEANU, GHEORGHE, ,,*Arzoaică*", Weekend, **1**, nr. 5, 1990, 3 [la rubr. : Pagina romilor].

868. POALELUNGI, GH., *Punete cardinale*, PP. **40**, nr. 10, 1989, 28 [v.r.nr. 483].

869. POPESCU, DUMITRU MITEL, *Neologisme*, Astra, **35**, nr. 3, 1990, 15 [purim]; *Cultură și știință*, nr. 4, 7 [purim, mozaism].

870. POPESCU-REBUS, N. GH., *Limba noastră ca o vatră (II)*, Evenimentul — Rîmnicu Vîlcea, **1**, nr. 108, 15 mai 1990, 2 [int. cons. de Toma Pascu].

871. PORGESCU, SCARLAT, *Creștinismul la români*, LDL, **1**, nr. 1, 1990, I, în Cronica, **25**, nr. 15, 1990 [lexic religios].

872. RĂDUȚ, ȘTEFAN, *Mic dicționar de ritmuri și dansuri (I)*, CuvLb — Hunedoara, nr. **54**, 25 febr. 1990, 3 [afro-american, afro-cha-cha, agogica, angoleza]; *(II)*, nr. 72, 18 mart., 2 [arsis, badinerie, baladera, bal, balafon, balance, balati, balet, barcarolă, baterie, batucu]; *(III)*, *Lambada*, nr. 84, 1 apr. 2; *(IV)*,) —)[bolero, boogie-woogie, boo-goo, boa, bosa-nova, boston].

873. REZEANU, ADRIAN, *Lexic terminologic în relațiile financiar-bancare externe (I)*, REc, **1**, nr. 1, sept. 1990, 12 [arbitraj financiar, curs liber, curs oficial, curs la vedere, curs la termen, cotare directă, cotare indirectă (certă), curs flotant, cross-rate]; [. . .]; *Lexic terminologic economico-financiar*, nr. 6, 15 — 30 n. 1990, 12 [acreditiv, acreditiv revolving, act adițional, acțiune, agent oficial de bursă, agio, bancrută, bloc valutar].

874. ROMAN, MARIOARA, CIUPERGESCU, MIHAI, *S. O. S. — dicționarele!*, GLib, **1**, nr. 2, 1990, 2 [definițiile din DEX la cuv. *democrație, libertate, tehnocrație, privatizare*; la rubr. : ,,Mult e dulce și frumoasă . . . "].

875. ȘOȘA, E., CHELARU-IONIȚĂ, OANA, CHELARU, GEORGE, *Cîmpul lexical „iarnă" în română, franceză și engleză (analiză contrastivă)* BulȘt Pitești, 1980, 113 — 116 [rés. fr.].

876. TABARCEA, CEZAR, **Sponsor**, TribÎnv, **1**, nr. 24, 1990, 8; **Lobby**, nr. 25, 8 [la rubr. : Luarea în stăpînire a cuvintelor].

877. TOHĂNEANU, G. I., *„Amare foarte . . . "*, DTimp, **1**, nr. 1, 1990, 4 [cititor a grîji; la rubr. : De la voroave la necuvinte].

878. TOHĂNEANU, G. I., **Ambiție**, Orizont, **2**, nr. 6, 1990, 11 [ieși, ivi, răsări, inițial(ă), sui, urcuș, subit, ambiție]; **Bust**, nr. 7, 11 [combustibil, combustie, ustura, usturoi]. **Treptat**, nr. 8, 11 [treaptă, treptat]; **Carieră și cărare**, nr. 10, 11; **Poteci și potică**, nr. 12, 13; *Diminutive mascate*, nr. 13, 11 [șaretă poșetă barbetă].; *„Clopotul vechi . . . "* nr. 14, 10 [clopot, cloș campanulă, clopoțel, clopotar, a clopoți, clopotniță]; *„Ascultă, meștere tîmplar . . . "*, nr. 15, 11 [tîmplă, tîmplar]; *„Sînt un june tînăr . . ."*, nr. 16, 11 [june]; **Capriciu**, nr. 17 — 18, 11; *Istoria unui neologism*, nr. 19, 11 [pernicios, îneca, inocent]; **Candidat**, nr. 20, 11 [candidat, candoare, candid, incandescent, incandescență, incendiu]; **Pecuniar și . . . păcurar**, nr. 21, 11; *Cîntăreț din nai?*, nr. 29, 12 [nai, năier, naist; la rubr. Limba noastră]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 984; **31**, 1988, nr. 915; **29**, 1986, nr. 892; **28**, 1985, nr. 872; **27**, 1984, nr. 1075, 1076; **26**, 1983, nr. 1068,; **25**, 1982, nr. 1541.

879. TOHĂNEANU, G. I., *„Mai pasă de dă ochi cu mătușa Mărioara. . . " (1)*, RLit, **23**, nr. 13, 1990, 4; *(2)*, nr. 1ș, 10 [a păsa]; *„Întîmpinarea crailor"*, nr. 16, 10 [a întîmpina, tîmpină, timpan]; *„Cui ce-i pasă că-mi ești dragă?"*, nr. 22, 8; *„O depeșă fe-fe urgentă!"*, nr. 24, 8 [depeșă, a împiedica, pedestru, pieton, a pedestri, a expedia]; *„Din prag. . . "*, nr. 30, 8 [prag]; *„Venin și farmec"*, nr. 34, 8; **Insipid**, nr. 37, 7; *Greierii citeți*, nr. 51 — 52, 1990, 12 [citeț, plod; v.r.nr. 81]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 985; **21**, 1988, nr. 1120.

880. TOMA, ELENA, *Paronimia, sursă a unor greșeli de limbă*, LLR, **19**, nr. 3, 1990, 3 — 4.

881. URITESCU, DORIN N., MUȘAT, RADU, UȚĂ-URITESCU, RODICA, *„Azil balcanic"*, RRom, **1**, nr. 55, 23 oct., 1990, 2.

882. VASILIU, LAURA, **A fi solidar lui . . . A se preocupa**, LR, **39**, nr. 1, 1990, 12 — 13 [completare la art. lui I. Coteanu de la nr. 835].

883. VASILIU, LAURA, **Productiv. Tonus**, LR, **39**, nr. 2, 1990, 113 — 114 [v.r.nr. 832].

884. VĂRZARU, SIMONA, *Mic dicționar de termeni religioși*, Dimineața, **1**, nr. 94, 12 iun. 1990, 4 [adorația magilor, aer, agheasmatar, altar]; nr. 118, 5 iul., 5 [antependium, antologhion, antimis].

885. VLAD, SABIN, *Din terminologia fîntînii*, SND, 1988, 32 [pe baza atlaselor; rez.].

886. ZAFIU, RODICA, *Cuvinte*, Luceafărul, **1**, nr. 22, 1990, 4 [rebeliune legionară, stînga, dreapta, fascism; limbajul de lemn reactivat]; **A trece . . .**, nr. 23, 4 [în poezii]; *Ameliorare*, nr. 27, 4 [a sensurilor cuvintelor *eveniment, redimensionare, dimensiuni, proporții, capacitate, calitate, caracter, corespunzător, deosebit*]; **Indignare**, nr. 28, 4 [și seria sa sinonimică]; *Credibilitate*, nr. 29, 4 [credibil]; *Jocuri de cuvinte*, nr. 39, 4 ; *Listă deschisă*, nr.40, 4 [dictatorul, odiosul, răposatul], *Altă listă deschisă*, nr. 41, 4; *Un limbaj tehnic, nr.* 46, 4 [eveniment, teritoriu]; *Ce s-a întîmplat cu patru cuvinte*, nr. 47; 4 [democrație, democratic, revoluție, revoluționar, libertate, liber, adevăr, adevărat; v.r.nr. 31].

887. ZAMFIR, MIHAI, **Securitate**, RLit, **23**, nr. 48, 1990, 7 [la rubr. : Mic dicționar].

888. *** **Claustrofobie**, VLb, **1**, nr. 134, 1 iun. 1990, 3 [semnat : Pluto; la rubr. : Mic dicționar explicativ].

889. *** *Dicționar*, Albina, **93**, nr. 5, 1990, 4 [aliluia, Bethleem, Înălțarea Mîntuitorului]; nr. 6, 4 [agora, Barabba, famen, minune, vin]; nr. 8, 11 [amin, ecce homo, frîngerea pîinii, lapidare, vițelul de aur]; nr. 9, 11 [Adam, Buna-Vestire, sodomie].

890. *** *Dicționar al economiei de piață*, RomE, **1**, nr. 7, 1—15 dec. 1990, 1, 12 [acționar, acțiune, bancă, bani, curs valutar, devalorizare monetară, divident, profit, revalorizare monetară, societate comercială].

891. *** *Dicționar de termeni religioși*, Dimineața, **1**, nr. 153, 19 aug. 1990, 6 [anamneză, anatemă, antropologia teologică].

892. *** *Dicționar de „-isme"*, JI, **1**, nr. 11, 1990, 6 [bolșevism, bonapartism].

893. *** *Dicționarul privatizării*, RLib, **48**, nr. 292, 7 dec. 1990, 2 [acțiune(la purtător), acțiune nominativă (multiplă, privilegiată), emisie de acțiuni, capital efectiv, situația acțiunilor, divident, faliment, societate anonimă pe acțiuni, contract de societate, administrator (asociat), fondator, valoarea nominală (de vînzare)), a acțiunii, adaosul inflaționist, valoarea depozitată (speculativă)].

894. *** *Economia de la A la Z*, Viitorul, **32**, nr. 99, 1 sept. 1990, 3 [accept, acoperire (bursieră, monetară), acreditiv, actuariat, acțiune, adjudecare, admitere la bursă, ad valorem, affidavit, afinaj, afretare, agent de schimb, agio, agiotaj, al pari]; *(II)*, nr. 104, 8 sept., 3 [amorsa, amortisment, amortizare, anatocism, andosare, antihreza, antrepozit (vamal), anualitate, anuitate, aplicație, arbitraj financiar și comercial, argint, asigurare, aur, austeritate, autarcie, autofinanțare, autolichidare (self-liquidating)]; *(III)*, nr. 109, 15 sept., 3 [baby bond, balanță, bancă, bancnotă, banco, bancruta, bani, banding principle, below the line, beneficiu, beneficiu de inventar, bilanț (economic), bilateral]; *(IV)*, nr. 114, 25 sept., 3 [bilet de bancă (de ordin), bill of lading, bimetalism, blues chips, boicot, boni, bonificație, bonus, boom, bubble, buffer stock, buget, bullion, bursă]. *(IV)* [= *V*], nr. 119, 2 oct., 3 [cambie, cambist, camătă, camera de comerț, cancelling, capital, capitalism, capitalizare, carte de bancă, carte de credit, cartel, casa de consemnațiuni (de economii), cash and carry, cavaler de industrie, cec (poștal)]; *(V)* [= *VI*], nr. 123, 6 oct., 3 [cedula, cercetare operațională, cerere, certificat, cesiune de creanță, ciclu economic, C. I. F., cost, insurance, freight, chirografara, cifra de afaceri, circuit economic, circulație fiduciară, clauza aur, clauza valutară, clearing, club, coagularea economică, cogestiune, comanditâ, comerț exterior]; *(VII)*, nr. 129, 16 oct., 3 [comerț interior, comisar, comision, comisionar, comis voiajor, comodat, commodity, companie, compensație, complex, compromis, concentrare, concern, concesiune, concordat, concurență, conjunctură, conosament, consemnațiune, consignație, consiliu de administrație, consolidare, consorțiu, consumație, cont, contabilitate, contingent, cont on call]; *(VIII)*, nr. 143, 3 [contra-cambie, contract, controlul schimbului valutar, conversiune economică, conversiune financiară, convertibilitate, copyright, cost, cotație(la bursă), crah, creanță, credit, creditor, creștere economică, criză economică (monetară), culisa, cupon, currency principle, curs, curte de conturi, curtaj, curtier]; *(IX)*, nr. 139, 3 [DIA, datorie, daună, debit, debitor, declarant vamal, decota, deficit, deflație, deontologie, depozit, depresiune, descoperire, devalorizare, devize, dirigism, disagio, discount house, distribuție, divident, dobîndă, DIP, drawbacks, drawing, drawing right, drept de tragere, D. T. S., dubla impunere, dumping, duopol]; *(X)*, nr. 146, 6 n., 3. [earmarked, ecluzare, econometrie, economie, efect de comerț, elasticitate, embargo, emisie, engineering, eroziune monetară, etalon aur, etalon monetar, euro-dolar, excedent, execuție, exercițiu, exercițiu bugetar, exonerare, export, ex ship]; [. . .]; *(XII)*, nr. 163, 8 dec., 3 [gaj, gap, gir, giro, gold point, gold tranche position, goodwell, grevă, grup industrial, habitat, hinterland, holding, hot money, incasso, impas monetar, import, impozit, imputație, incidență, infrastructură, input-output, instrument de plată, integrare economică, intermediar, intervenție valutară, investiție, investment dub, investment trust, ipoteca, joc de bursă, joc de intreprindere, know-how].

895. *** *Maculatură pe post de . . . bancnote*, AdDum, 1, nr. 13, 1990, 3 [șmen].

896. *** *Mic dicționar de neologisme*, TribRom, **18**, nr. 400, 1989, 11 [solilocviu, stereotipie, abrutizat, locvacitate, propedeutică; v.r.nr. 404]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 217.

897. *** *Mic dicționar al erorilor curente*, Datina, **2**, nr. 24, 10 febr. 1990, 4 [ghilotina].

898. *** *Mic dicționar de ritmuri și dansuri*, Datina **2**, nr. 149, 11 — 12 aug. 1990, 4 [bounce, bourée, break, cadril, cake-walk, calipso, can-can, carioca].

899. *** *Mic dicționar explicativ*, VLb, **1**, nr. 24, 20 ian. 1990, 3 [arivist; semnat: Obs].

900. *** *Societate anonimă pe acțiuni (Joint-Stock Company). Pachet de acțiuni*, Bursa, [1], nr. 3, sept. 1990, 5 [la rubr.: ABC Bursa].

901. *** *Termeni specifici*, ȘtTehn, **42**, nr. 3, 1990, 7 [antenă, artimon, bolozan, bric, eche, foc, galion, goletă, marangoz, prova, pupa, randa, spetează, troță — extrase din Anton Bejan și Mihai Bujeniță, *Dicționar de marină* . . .]. Vezi BRL, **22**, 1979, nr. 857. VEZI și nr. 58, 84 **109**, 176, 196, 257, 262, 263, 306, 379, 383, 410, 416, 424, 426, 440, 454, 455, 459, 466, 470, 471, 495, 508, 521, 523, 529, 532, 533, 538, 541, 542, **544**, 552, 555, 558, 562, 563, 566, 574, 578, 583, 585, 586, 589, **593**, 594, 599, 600, 604, 606, 609, 613, 617, 631, 633, 656, 657, 787, 909, 915 — 917, 919, 920, 922, 923, 927, 929 — 934, 943, 945, **951**, 952, 956, 957, 969, 976, 977, 1009, 1028, 1042, 1049, 1055, 1063, 1064, 1084, 1090, 1105, 1110, 1125, 1133, 1161, 1162, 1170, 1183, 1184, 1190, 1194, 1200, 1202, 1203, 1206, 1209, 1210, 1212, 1213, 1215, 1218, 1220, 1222, 1226, 1228, 1241, 1252, 1257, 1262, 1264, 1265, 1285, 1334, 1339, 1362, 1386, 1410, 1413, 1424, 1435, 1440, 1464, 1535, 1536, 1541, 1546, 1550, 1554, 1559, 1564, 1571, 1571, 1573, 1576, 1580, 1581, 1583 bis, **1693**, 1696, **1715**.

Recenzii

902. BERCEA, LIVIUS PETRU, Vasile Frățilă, *Lexicologie și toponimie românească* [. . .], CCS, **6**, nr. 1, 1988, 115 — 117. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **1079**.
903. FLOREA, ION A., Vasile Frățilă, *Lexicologie și toponimie românească* [. . .], AUI, **35**, 1989, 105 — 106. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **1079**.
904. GRECU, DOINA, Zamfira Mihail, *Terminologia portului popular* [. . .], BullAIESEE, **17 — 18** (1987), 1989, 195 — 197. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 982.
905. SALA, MARIUS, Zamfira Mihail, *Aspecte de civilizație materială rurală românească* [. . .], LR, **39**, nr. 1, 1990, 84 — 85. Vezi BRL, **29**, 1986, nr. 877.
906. VASILIU, GABRIEL, Vasile Frățilă, *Lexicologie și toponimie românească* [. . .], NyIK, **33**, nr. 2, 1989, 197 — 198. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **1079**.
907. VLĂDUȚ, D., G. I. Tohăneanu, *Cuvinte românești* [. . .], CCS, **5**, nr. 2, 1987, 177 — 185. Vezi BRL, **29**, 1986, nr. **891**.
VEZI și nr. 948, 966.

b. Formarea cuvintelor

908. BEJAN, D., *Despre abrevierea numelor comune în limba română*, LL, nr. 4, 1989, 466 — 472.
909. MATEESCU, ADRIAN, AVRAM, PETRE, *Semantica elementelor de compunere în terminologia medicală*, BulȘt Pitești, 1980, 153 — 160 [rés. fr.].
910. POALELUNGI, GH., *Economia limbii*, PP, **39**, nr. 12, 1988, 28 ; *Negative*, **40**, nr. 1, 1989, 28 [v.r.nr. 483].
911. STAN, I. T., *Dicționar de abrevieri*, Cluj-Napoca, [TUCN], 1990, 382 p. multigr. (UCN. FF).
912. TOHĂNEANU, G. I., **Greieriș**, RLit, **23**, nr. 49, 1990, 2 [suf. *-iș* ; v.r.nr. 81].
913. URITESCU, DORIN N., MUȘAT, RADU, UȚĂ-URITESCU, RODICA, *Cu sufixul* : **-IADA**, RRom, **1**, nr. 46, 12 oct. 1990, 2.
VEZI și nr. 470, 479, 584, 598, 789, 805, 814, 956, 1156, 1183, 1187, 1194, 1220, 1229, 1263, 1374, 1770.

Recenzii

914. GUȚU ROMALO VALERIA, *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. III. *Sufixele*. 1. *Derivarea verbală* de Laura Vasiliu [. . .], LR, **39**, nr.2, 1990, 160. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **732**.

c. Etimologii

915. ARVINTE, V., *Elemente germane-săsești în cartea* **Facerea** *din* **Biblia de la București** *din ms. 45 și din ms. 4389*, AUI, **35**, 1989, 36 — 42 [biglariu, janc, a jăncui, șold, streang].
916. AVRAM. MIOARA, **Fichet**, LR, **39**, nr. 2, 1990, 111 — 112 [v.r.nr. 832].
917. BABEU, DOINA, *Note lexicale și etimologice*, SND, 1988, 1 [copilame, cutrupí, fiulare, peșchir, vederos, -oasă, incitá, primez ; rez.].
918. BĂLAN, MIHAILOVICI, AURELIA, *Structuri arhetipale în cultura pământului, oglindite în filiația semică a familiei lexicale* — **moș, moașă, moșie, moși, moșean, moștean** —, SThrac, **8**, 1990, 249 — 251.
919. BRÂNCUȘ, GRIGORE, **Vechi**, TribRom, **17**, nr. 374, 1988, 11 ; **Toamnă**, **18**, nr. 398, 1989, 11 ; *A învăța*, nr. 400, 11 ; **Codru**, CrRm, **2**, nr. 2 — 3, 1990, 19 [v.t.c.nr. 404 ; la rubr. : Povestea cuvintelor]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 736 ; **31**, 1988, nr. 1953 ; **30** 1987, nr. 948 ; **29**, 1986, nr. 917 ; **28**, 1985, nr. 980 ; **27**, 1984, nr. 1079 ; **26**, 1983, nr. 1095 ; **25**, 1982, nr. 1567 ; **24**, 1981, nr. 1230.
920. BRÂNZAȘ, IOAN FL., *Tot despre neologisme*, CrișLib, **2**, nr. 66, 10 mart. 1990, 4 [la rubr. : Cum vorbim, cum scriem].
921. BREBAN, VASILE, **Mohor, mohorît** *și derivatele lor. Probleme de etimologie*, SCL, **41**, nr. 1, 1990, 43 — 50.
922. CIUBÎCĂ, ALEXANDRU, *Arhaisme și regionalisme de origine latină*, LLR, **19**, nr. 2, 1990, 5 — 7.

923. COJOCARU, CONSTANTIN, *Despre numele marii sărbători*, Deșteptarea-Bacău, 1 nr. 89, 18 apr. 1990, 3 [Paști]; **Arminden**, nr. 97, 28 apr., 3.
924. DULAMA, ION, **Ardealul**: *pământ românesc — cuvînt românesc (I)*, Crișana, 2, nr. 179, 9 aug. 1990, 4; *(II)*, nr. 180, 10 aug., 2.
925. ENACHE, D., *Ce știm sau ce nu știm despre . . . zilele săptămînii?*, Datina, 2, nr. 73, 21 apr., 1990, 4.
926. IONAȘCU, AL., *Sistemul etimologic al deicticelor românești*, MSȘFLA, 10 (1988), 1990, 51 — 65 [cu 4 sch.].
927. IONESCU, ANDREI, *Etimologii [I]*, LC, [IV], în RLib, 48, nr. 14071, 4 febr. 1990 [sfînt]; *[II]*, LC, [IV], în nr. 14077, 11 febr. [duh]; *(III)*, LC, [IV], în nr. 14083, 18 febr. [putere]; *(IV)*, LC, [IV], în nr. 14089, 25 febr. [iar, iarăși, geamăt, ohabă, habotnic, găjbi, găbui, căi, căință, pocăi, pocăință, căina]; *(V)*, nr. 14113, 25 mart., 3 [sîrguință, șoaptă]; *(VI)*, nr. 293, 8 dec., 8 [a spovedi, a spoi, a pospăi, a dospi, căință, duhovnic]. Vezi și nr. 511.
928. IONESCU, I., **Sarmizegetusa**, LR, 39, nr. 2, 1990, 114 — 118 [v.r.nr. 832].
929. MAGHERU, PAUL, *Etimologiile în terminologia științifică*, CLL, 5, 1990, 75 — 80.
930. MOCANU, MARIN Z., *Clasificarea etimologică a elementelor italiene din lexicul limbii române*, BulȘt Pitești, 1980, 117 — 123 [rés. fr.].
931. MORARU, GEORGETA, *Elemente de substrat în ocupația agricolă a românilor*, SThrac, 8, 1990, 251 — 253 [rez.].
932. NATU, FLORENTINA, *Povestea unui cuvînt*: **vînător**, în *Vînătorul și pescarul sportiv Almanah '90*, București, [f. e.], 1990, 178 — 179.
933. NESTORESCU, VIRGIL, **Chei. Grohot**, LR, 39, nr. 1, 1990, 37 — 40.
934. NESTORESCU, VIRGIL, **Babéte. Blat. Botuș (botoș). Cursoriu** LR, 39, nr. 3, 1990, 217 — 219.
935. NISTOROIU, NICOLAE, *Tîlcul unui cuvînt* — **Geamblac**, Crișana, 2, nr. 161, 14 iul. 1990, 8.
936. PĂCURARIU, N., *Cuvinte . . . „cu armata făcută"*, VA, 1, nr. 7, 1990, 21, 23 [veteran, pușcărie, trenci].
937. PĂUN, OCTAVIAN, *Luxul nocturn al fanteziei*, Dreptatea, 22, nr. 128, 12 iul. 1990, 1. 2 [vîrcolac].
938. POALELUNGI, GHEORGHE, *Rebus! . . .*, PP, 40, nr. 8, 1989, 28 [v.r.nr. 483].
939. POP, IOAN-AUREL, *A fi creștin înseamnă latinitate . . .*, AdLib, 2, nr. 71, 16 mart. 1990, 4 [Dumnezeu, rugăciune, preot, cruce, lege, Crăciun, Rusalii, Florii, credință, sărbătoare].
940. POPESCU, RADU SP., *Cu privire la un cuvînt dialectal*: **urdîn**, SND, 1988, 24 [rez.].
941. POPESCU-FISCHER, SEBASTIANA, *Elemente lexicale vechi grecești în limba română (Materiale pentru* **Dicționarul etimologic al limbii române**). *III*, SCL, 41, nr. 1, 1990, 57 — 64 [*cicoare, ciutură*, ar. *cor, frică, gutuie, mic*]. Vezi BRL, 29, 1986, nr. 932; 30, 1987, nr. 964.
942. SLUȘANSCHI, DAN, *Casa noastră . . . în cuvinte (I)*, RP, nr. 10, 1989, 18; *(II)*, nr. 11, 15; **Partea, partidele și participarea**, nr. 5, 1990, 8; **Model**, nr. 6, 11; *A fi sau a nu fi fericit*, nr. 7, 6 [ferice, bogat]; **Crăciunul**, nr. 12, 14 [și *colindă*; la rubr.: Limba noastră-i o comoară]. Vezi BRL, 32, 1989, nr. 761; 31, 1988, nr. 1176; 30, 1987, nr. 970.
943. SOMEȘANU, ȘTEFAN, *Ziua pămîntului*, AdLib, 2, nr. 114, 11 mai 1990, 2.
944. TABARCEA, CEZAR, *C'est pas „la même Janette autrement coiffée . . .*", PR, 1, nr. 1, 1990, 2 [*poliție*; la rubr.: Etimologia cuvintelor].
945. TEAHA, TEOFIL, *Elemente lexicale moștenite din latină în graiurile actuale din sudul țării*, Dialectologica, 1989, 87 — 90.
946. TOHĂNEANU, G. I., *Dincolo de cuvînt*, Orizont, 2, nr. 31, 1990, 11 [laș]; **Sarcasm**, nr. 32, 11 [primul titlu devine titlu de rubrică]; **Lacună**, nr. 33, 11; **Firmament**, nr. 34, 11; **Recidivă**, nr. 35, 11; **Trivial**, nr. 36, 11; **Poftim?**, nr. 37, 11; **Haide!**, nr. 38, 11; **Ostracism**, nr. 39, 11; **Țareu**, nr. 41, 11; *Doamna mărilor*, nr. 42, 11 [doamnă]; *Floarea brumei*, nr. 43, 11 [brumă; la rubr.: Dincolo de cuvînt].
VEZI și nr. 96, 196, 379, 406, 422, 468, 470, 481, 484, 492, 508, 511, 517, 520 — 523, 525, 531, 532, 536 — 539, 541, 566, 573, 626, 632, 692, 816, 822, 823, 826, 832, 844 — 846, 855, 869, 878, 879, 897, 961, 1006, 1076, 1154, 1170, 1172, 1178, 1180, 1209 — 1211, 1234, 1250, 1251, 1261, 1262, 1267, 1269, 1271, 1333, 1410, 1461, 1462, 1467, 1769, 1770, 1775.

Recenzii

947. BERCEA, LIVIUS PETRU, Ion Coteanu, Marius Sala, *Etimologia şi limba română* [. . .], CCS, **6**, nr. 1, 1988, 110 — 112. Vezi BRL, **30**, 1987, nr. **932**.
948. GOROVEI, ŞTEFAN S., Nicoară Beldiceanu, Irène Beldiceanu Steinherr, *Une mesure ottomane d'origine balkanique pour les liquides : le* **câbur**, în „Turcica", t. XIX, 1987, p. 225 — 245, AnIst Iaşi, 26, nr. 1, 1989, 665.
VEZI şi nr. 902, 903, 906, 907.

d. Lexicografie

949. ANUŢEI, MIHAI, *Dicţionar român-german*, Bucureşti, EŞE, 1990, 1620 p. [pe coperta exterioară : EŞ].
950. BIHOREANU, M. S., *Dicţionarul limbii române (I)*, TribRom, **18**, nr. 398, 1989, 11 ; *(II)*, nr. 400, 11 [despre *Dicţionarul limbii române (DA)* şi *Dicţionarul limbii române*, serie nouă *(DLR)* ; v.t.c.nr. 404 ; la rubr. : Tezaur].
951. BUCĂ, MARIN, VINŢELER, ONUFRIE, *Dicţionar de antonime al limbii române*, Bucureşti, EEn, 1990, 327 p.
952. DUMITRESCU, MARIA, *Perspectivă lexicografică*, PLŞT, nr. 26, 1990, 3 — 6 [derivatele de la numele lui Eminescu în *DEX* şi *DEX-S*].
953. GAVRILIU, LEONARD, *Capcanele enciclopedistului (Cînd incompetenţa se ofuscă) [I]*, Contemporanul, **2**, nr. 5, 1990, 6 ; *[II]*, nr. 7, 7 [răspuns la replica lui G. Gorgos la rec. aut. din Orizont, **39**, nr. 50, 1988 la *Dicţionarul enciclopedic de psihologie* vol. I — II]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 776 ; **31**, 1988, nr. **1201**.
954. GHERMAN, ION, *Dicţionar de parazitologie*, Bucureşti, EŞ, 1990, 288 p.
955. MARCU, FLORIN, MANECA, CONSTANT, *Dicţionar de neologisme*. Ediţia a III-a Bucureşti, EARSR, 1986, (1987), 1163 p. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1086 ; [**9**], 1966/1967, nr. 438.
956. NEGOMIREANU, DOINA, *Productivitatea şi valorificarea semantică a regionalismelor pe baza* **DLR**-*ului*, SND, 1988, 19 [rez.].
957. PREDA, IRINA, *Sensuri noi neînregistrate în dicţionarele generale. Din nou pe marginea* **Suplimentului** *la* **DEX** (**DEX**—**S**), LR, **39**, nr. 3, 1990, 197 — 205. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 782 ; **31**, 1988, nr. **1219**.
958. SAMSON, NICOLAE, ANDRONOVICI, DOINA, ŞTEFANOVICI, VERA, *Dicţionar poliglot textil*, SLF, 1984, 2 — 11 [rom., engl., fr., germ., rusă ; cu 2 tab. ; rez.].
959. SCHULLER, HORST, *Von vorne beginnen. Ruth Kisch und die Arbeit am deutsch-rumänischen Wörterbuch*, KarpRund, **23**, nr. 31, 1990, 4 — 5. Vezi nr. **963**.
960. STATE, NICOLAI, STATE, CORNELIA, *Svensk-rumänsk ordbok. Dicţionar suedez-român*, [Bucureşti], Editura Port-Franco, [1990], 495 p.
961. TRIFAN, ELENA, *Observaţii asupra cuvintelor cu etimologie italiană în* **Dicţionarul de neologisme**, LR, **39**, nr. 3, 1990, 205 — 212 [de Florin Marcu şi Constant Maneca, ed. a III-a, Buc., EA, 1978 ; mofetă, profilă, sart, scorpionide, terţarolă, arlechin, franciscan, impupare, a italieniza, levată, molla, profundare, proiectant, rubricator, stafaj, stamină, stor, straţă, subordonator, teantropie, vacuumare, balerin, serial, spiritual, truc]. Vezi BRL, **21**, 1978, nr. 1086.
962. *** *Dicţionar de analiză matematică*, Coordonator : Romulus Cristescu, membru corespondent al Academiei R. S. România. Autori : Ion Chiţescu, Romulus Cristescu, Gheorghe Grigore, George Gussi, Aristide Halanay, Martin Jurchescu, Solomon Marcus. Redactare şi coordonare lexicografică : Maria Boricean, Bucureşti, EŞE, 1989, 471 p.
963. *** *Dicţionar german-român*. Ediţia a II-a, revăzută şi îmbogăţită. Ediţia I : Coordonare şi revizie : Mihai Isbăşescu şi M. Iliescu. Control ştiinţific : B. Colbert. Comisia de revizie finală : Gheorghina Haneş, H. Mantsch, Lia Puşcariu. Au lucrat la redactare şi revizie : Ursula Binder, Robert Fettinger, Gabriela Gerota-Varo, Sanda Ioanovici, Alexandrine Kheil, Kurt Kheil, Dumitru Marmeliuc. Au colaborat parţial : Basilius Abager Barbara Bach, Aurel Barbier, Eugen Filotti, Doina Frumuzache, Iacob Gavrilă, Ion Gertel, Cecilia Ghiorman, Constantin Iacobovici-Boldişor, Ruth Kisch, Grete Klaster-Ungureanu, Joseph Kufleitner, Ion Pătrăşcanu, Lotar Rădăceanu, Sevilla Baer-Răducanu, Gisela Richter, Dorothea Sasu-Zimmermann, Horia Stanca, Alice Sterescu, Victor Theis, acad. Tudor Vianu, Ercha Zoltner-Werner. Colectivul de corectură : Barbara Bach, Doina Frumuzache, Nikolaus Hochscheidt, Peter Klein, Hans Müller, Sonia Radu. Redactor de carte : H. Mantsch. Ediţia a II-a, revăzută şi îmbogăţită de Ruth Kisch,

H. Mantsch, Grete Klaster-Ungureanu. Coordonare : Mihai Isbășescu și Ruth Kisch. Revizie finală : Ruth Kisch și Grete Klaster-Ungureanu. Revizie în corectură : Mihai Isbășescu, Francisca Gradin, Elfriede Luca, Ilse Müller, Friederike Pandelescu. Redactor de carte : Veronica Gană, București, EARSR, 1989, XLVIII + 1184 p. (ARSR. UB. IL) [cu un *Cuvînt înainte* la ed. I (1966), p. VII ; *Cuvînt înainte* la ed. a II-a, p. VIII ; Indicații pentru folosirea dicționarului, p. IX — XI ; Bibliografie, p. XI — XII ; Lista abrevierilor, p. XII — XIII ; Valoarea fonetică a ortografiei germane, p. XIV — XVII ; Tabele de declinare și de conjugare, p. XVII — XLVIII]. Vezi și nr. 959, [BRL], [9], 1966/1967, nr. 446. Rec. : Mihai Ciompec, LR, **39**, nr. 3, 1990, 263.

964. *** *Dicționarul limbii române (DLR)*. Serie nouă. Tomul X. Partea a 3-a. Litera *S*. *SEMN — SÎVEICĂ*. Redactori responsabili : Iorgu Iordan, membru al Academiei Române, Alexandru Graur, membru al Academiei Române, Ion Coteanu, membru al Academiei Române. Partea a 3-a a tomului al X-lea a fost elaborată în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de Lingvistică din București, de următorul colectiv : Redactori : Dan Bugeanu, Elena Ciobanu, Valentina Hristea, Lidia Ionică, dr. Lucreția Mareș, Tatiana Țugulea, Aurelia Ulici, Ileana Zamfirescu. Revizori : Zorela Creța, Ion Dănăilă, dr. Lucreția Mareș, Tatiana Țugulea. Revizia finală : Elena Ciobanu, Ion Dănăilă, dr. Luiza Seche, Zizi Ștefănescu-Goangă, Tatiana Țugulea. Au fost consultați pentru etimologiile din acest tom : Alexandru Graur, Grigore Brâncuș, Vladimir Drimba, Theodor Hristea, Maria Iliescu, Gh. Mihăilă, Nicolae Ursu. Pentru cuvintele cu răspîndire locală din porțiunea SEMN-SEMNICER a fost consultat Stelian Dumistrăcel. Corelații : Cristina Gherman. Redactori responsabili ai tomului al X-lea (partea a 3-a) : Ion Coteanu, Elena Ciobanu, Ion Dănăilă, București, EAR, 1990, [IV]+346 p. (p. 691 — 1037) + erata la tomul al X-lea, partea a 2-a (AR). Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **1091** ; **29**, 1986, nr. **955** ; **27**, 1984, nr. **1155** ; **26**, 1983, nr. **1151** ; **25**, 1982, nr. **1633** ; **23**, 1980, nr. 1355 ; **21**, 1978, nr. 1112 ; **20**, 1977, nr. 921 ; **18**, 1975, nr. 817 ; **17**, 1974, nr. 778 ; **15**, 1972, nr. 804 ; **13**, 1970/1971, nr. 1320 ; **12**, 1969/1970, nr. 949, [**11**], 1968 /1969, nr. 530 ; [**10**], 1967/1968, nr. 514 ; [**9**], 1966/1967, nr. 448 ; [**8**], 1965/1966, nr. 330.

965. *** *Enciclopedia de chimie*. Volumul 6. *E*. Colectivul de redacție : Ecaterina Ciorănescu Nenițescu, Cr. Simionescu, A. T. Balaban, Maria Ionescu, Viorica Dobrescu, G. Musca, V. Sahini, Rodica Vîlcu, E. Chifu, V. Cocheci, I. Haiduc, Ortansa Landauer, C. Luca, Gh. Marcu, I. V. Nicolescu, Tatiana Oncescu, L. Oniciu, I. Rogany, D. Săvulescu, F. Badea, M. Banciu, Fr. Barca, E. Buzdugan, C. Cârloganu, S. Coca, Victoria Fieroiu, V. Fieroiu, I. Gălățeanu, E. Georgescu, M. Ionescu, Olga Iulian, Gh. Ivan, D. Marchidan, Adriana Martin, V. Măcriș, Ecaterina Nichiforescu, H. Paven, Georgeta Popescu, C. Radovan, G. A. Rădulescu, D. Săndulescu, O. Sebe, I. Silberg, Michaela Stănescu, Felicia Stoenescu, S. Șerban, Cr. Teodorescu, Florisanda Tiutiu, T. Volintiru, Delia Iacob, București, EȘE, 1990, 504 p. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **1217** ; **28**, 1986, nr. **956**.
VEZI și nr. 188, 422, 424, 462, 481, **593**, 682, 815, **911**, 987, 1255, 1306, 1416, 1696, 1754, 1765, 1770, 1775.

Recenzii

966. ANGHELESCU, MIRCEA, *Dicționarul lui Tiktin*, Luceafărul, nr. 39, 1990, 4 [ed. de Paul Miron, vol. I — III, Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1985 — 1989].
967. ȘTEFĂNESCU, ARIADNA, Luiza Seche, Mircea Seche, Irina Preda, *Dicționar de sinonime* [. . .], LR, **39**, nr. 3, 1990, 255 — 258. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **785**.
VEZI și nr. 1273.

9. LIMBĂ LITERARĂ

a. Generalități

VEZI nr. 435, 507, 668, 1278.

b. Stilistică, poetică, limba scriitorului

968. ACHIM, GEORGE, *Figuri de stil*, GVest, **1**, nr. 25, 31 ian. 1990, 1.
969. ACHIM, GEORGE, *Limbajul politic — discurs sau limbă de lemn? (I)*, Dreptatea, **22**, nr. 157, 15 aug. 1990, 1, 4 ; *(II)*, nr. 158, 16 aug., 1, 3.
970. ADAMEK, DIANA, *Nivele ale limbajului în* **Creanga de aur**, Tribuna, **2**, nr. 45, 1990, 8 [de M. Sadoveanu].

971. ANDREI, AL., *Valori expresive în poezia lui Gr. Alexandrescu*, LLR, **19**, nr. 1, 1990, 18 — 20.
972. ANGELESCU, GABRIEL, *Un procedeu stilistic : povestirea în povestire*, LLR, **19**, nr. 1, 1990, 16 — 17.
973. ANGHELESCU, MIRCEA, *Temeiul lingvistic al comicului*, Ateneu, **27**, nr. 10, 1990, 12 [în teatrul lui V. Alecsandri].
974. AVĂDANEI, ȘTEFAN, *Creangă : paradoxuri ale universalității*, Cronica, **24**, nr. 51, 1989, 10.
975. AVRAM, ELISABETA, *Construcții pozitive în romanul* **Bietul Ioanide** *de G. Călinescu*, LL, nr. 3, 1989, 308 — 315.
976. BABEU, DOINA, *Valori expresive ale lexicului în limba lui Delavrancea*, CCS, **7**, nr.1, 1989, 41 — 47.
977. BADEA, ȘTEFAN, *Limbaj publicistic—limbaj poetic*, RLit, **23**, nr. 12, 1990, 11 ; *„Riul, ramul . . .”*„ nr. 21, 11 [M. Eminescu ; v.r.nr. 81].
978. BARBU, EUGEN, *Poetul nepereche (I)*, RN, **18**, nr. 146 — 148, 1989, 2881—2882 ; *(II) — Comunicare făcută la Academia Română în 1975*, nr. 149 — 151, 2930—2931 [M. Eminescu].
979. BERCA, OLIMPIA, *Figuri sonore : Ștefan Petică, „Parfum de flori pălite și uitate. . .”* CSem, **7**, 1988, 5 — 11 [rés. fr.].
980. BERCEA, LIVIUS PETRU, *Formele strofice în poezia românească*, LLR, **19**, nr. 2, 1990, 18 — 21.
981. BOCIORT, URSULA, *Pe marginea prozei lui Creangă. Structură narativă și receptabilitate*, LL, nr. 1, 1990, 36 — 40.
982. BOGDAN-DASCĂLU, DOINA, DASCĂLU, CRIȘU, *Coeziune și coerență la G. Bacovia*, CCS, **5**, nr. 2, 1987, 46 — 65 [rés. fr.].
983. BOGDAN-DASCĂLU, DOINA, DASCĂLU, CRIȘU, *Paragrame bacoviene :* **Tîrg**, CCS, **6**, nr. 1, 1988, 39 — 49 [rés. fr.].
984. BOTEZ, MONICA, *Echivalențe eminesciene*, AUBLLS, **38**, 1989, 53 — 58.
985. BRAGA, MIRCEA, *Acest Creangă al lui Călinescu*, Transivania, **18**, nr. 9, 1990, 16 — 17.
986. BUCȘA, ION, **Vlaicu-Vodă** *de Al. Davila*, ProDid, [**1**], 1980 — 1981, 75 — 76.
987. BULGĂR, GH., **Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu** după *20 de ani*, LL, nr. 4, 1989, 591 — 601. Vezi [BRL], [**11**], 1968/1969, nr. 520.
988. BULGĂR, GH., *La centenar, un întreit omagiu : Eminescu, Veronica Micle, Creangă*, RN, **18**, nr. 149 — 151, 1989, 2926 — 2929.
989. BULGĂR, GH., *Momentul Eminescu în evoluția limbii române*, RN, **18**, nr. 146—148, 1989, 2872 [despre teza de doctorat cu același titlu]. Vezi și nr. 1091.
990. CALOTĂ, ION, *Cuvinte cu dublă silabație în poezia eminesciană (I)*, Ramuri, nr. 10, 1990, 10.
991. CALOTĂ, ION, *„Tehnica exterioară” în poezia lui Eminescu (I)*, RN, **18**, nr. 146 — 148, 1989, 2906 — 2907 ; *(II)*, nr. 149 — 151, 2937 — 2938.
992. CAPOTĂ, TEODOR, *Iarna în pastelurile lui Vasile Alecsandri*, LLR, **19**, nr. 1, 1990, 25 — 28.
993. CAZIMIR, ȘTEFAN, *Capra cu trei aezi*, RN, **18**, nr. 149 — 151, 1989, 2983 — 2984 [la centenarul lui I. Creangă].
994. CĂLINESCU, CONSTANT, *Da Vinci — Beethoven — Eminescu*, VL, **1**, nr. 25, 31 iul., 1990, 5.
995. CĂLINESCU, CONSTANT, *Un dramaturg al obsesiei justițiare : D. R. Popescu (I)*, VL, **1**, nr. 26, 1 aug. 1990, ; *5(II)*, nr, 27, 3 aug., 5.
996. CĂTĂNESCU, MARIA, *Sistemul figurilor de sunet și relația lor cu textul (în poezia lui Al. Philippide)*, AUBLLR, **38**, 1989, 36 — 48.
997. CÂRSTOCEA, ELENA, CÂRSTOCEA, DUMITRU, *„Revedere” de Mihai Eminescu. O ipostază a dialogului în lirica eminesciană*, ProDid, **5**, 1989, 33 — 35.
998. CHEIE-PANTEA, I., *Eminescu și Weltschauung-ul romantic*, SLRC, **9**, 1987, 29 — 46 [riass. it.].
999. CHIOARU, DUMITRU, **Odă (în metru antic)** — *odă suferinței*, StUBB, **34**, nr. 2, 1989, 52 — 55.
1000. CHIRIȚĂ, GEORGE, *O nouă formă de literatură în România*, Bursa, [**1**], nr. 3, sept. 1990, 8 [anunțul a telefon].
1001. CIOCÂRLIE, CORINA, *Arta poetică a lui Emil Botta — Între sintaxă și semantică*, AUBLLR, **38**, 1989, 67 — 76.

1002. CIOCÂRLIE, CORINA, *O analiză pragmatică a dialogului în „Moromeții”*, CSem, **7**, 1988, 25 — 35 [de Marin Preda; rés. fr.].
1003. CIOCÎRLIE, LIVIUS, *Blaga și Mallarmé sau romantism și modernitate în poezia lui Lucian Blaga*, SLRC, **9**, 1987, 75 — 84 [rés. fr.].
1004. CIUCHINDEL, LUMINIȚA, *Mihai Eminescu et la poésie médiévale. Une modalité d'approche topique de la poésie lyrique*, AUBLLS, **38**, 1989, 8 — 11.
1005. COATU, NICOLETA, *Sincretism și figură (metafora descifrată) în relație cu textul oral-folcloric*, SCL, **41**, nr. 2, 1990, 112 — 125 [cu 6 sch. și 2 fig.; rés. fr.].
1006. COCIU, ION PETRE, *Carte de versificat* [*1*], Astra, **35**, nr. 3, 1990, 7; *(2)*, nr. 5, 7; *(3)*, nr. 6, 5; *(4)*, nr. 7, 4.
1007. COMAN, LILIANA, *I. L. Caragiale :* **D-l Goe**, LL, nr. 4, 1989, 538 — 543.
1008. COMLOȘAN, DOINA, *Pragul spre text*, SCL, **41**, nr. 2, 1990, 101 — 111 [la M. Eminescu; rés. fr.].
1009. CONSTANTINESCU, NICOLAE, *Capra, iezii și „cumătrul” lup*, RN, **18**, nr. 149 — 151, 1989, 2985 — 2987 [la centenarul lui I. Creangă].
1010. CONSTANTINESCU, NICOLAE, *Structuri și expresii proverbiale în nuvela* **Duios Anastasia trecea** *de D. R. Popescu*, LL, nr. 4, 1989, 567 — 573.
1011. CORDOȘ, SANDA, *M. Eminescu — limbajul poetic*, ProDid, **5**, 1989, 91 — 95.
1012. COTEANU, I., *Este comentariul literar compoziție?*, LLR, **18**, nr. 4, 1989, 20 — 21.
1013. COTEANU, I., *Înnobilarea cuvîntului*, LLR, **19**, nr. 1, 1990, 7 [la M. Eminescu].
1014. CURTICEANU, CRISTINA, *Căutîndu-l pe Godot*, Litere, **1**, nr. 1, iul. 1990, 3[I. L. Caragiale, *Căldură mare*].
1015. CVASNÎI CĂTĂNESCU, MARIA, *M. Eminescu :* **Sara pe deal** . . . *(o lectură a variantelor)*, LL, nr. 1, 1990, 54 — 63.
1016. DANCIU, ALEXANDRA, *Traducere sau reformulare alternativă*, RILA, 1989, 152 — 155 [trad. în rom. a romanului lui Nikos Kazantsakis, *Raport către El Greco*, Buc., EU, 1987].
1017. DAVID, DOINA, *Cîteva observații cu privire la limba lui I. Pop Reteganul. Pe marginea unei ediții a* **Poveștilor ardelenești**, AUT, **27**, 1989, 19 — 27 [din 1888].
1018. DEL CONTE, ROSA, *Eminescu sau despre Absolut*. Ediție îngrijită, traducere și prefață de Marian Papahagi. Cuvînt înainte de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Postfață de Mircea Eliade. Cu un cuvînt pentru ediția românească de Rosa Del Conte, Cluj, ED, 1990, 463 p. (**Bibliotheca Romanica**) [trad. vol. Rosei Del Conte, *Mihai Eminescu o dell'Assoluto*, Modena, S. T. E. M., 1961; vezi în special partea a doua, *Aspecte ale artei și ale limbajului eminescian*, p. 237 — 381].
1019. DERȘIDAN, IOAN, *Fănuș Neagu : „Dincolo de nisipuri”*, LLR, **18**, nr. 4, 1989, 35 — 38.
1020. DIACONIȚĂ, I., *Mihai Eminescu : „Trecut-au anii”*, LLR, **18**, nr. 4, 1989, 27 — 29.
1021. DINIȚĂ, GINA, *Oralitatea stilului lui Creangă*, PLȘT, nr. 27, 1990, 6 — 8.
1022. DOCA, GHEORGHE, *„Ci eu în lumea mea” — un vers-cheie în interpretarea* **Luceafărului**, LL, nr. 3, 1989, 289 — 296.
1023. DOCA, GHEORGHE, *Revoluție și limbaj* [*I*], AdDum, **1**, nr. 4, 1990, 4; *(II)*, nr. 5, 11 [șabloane din limba de lemn].
1024. DOMINTE, CONSTANTIN, *O glosă la „Amintiri din copilărie”*, Albina, **92**, nr. 9, 1989, 10 [bucheludeazla, bucherițzda]; *„Bate vîntul dintr-o parte . . .”*, nr. 10, 10 [a sufla, a bate]; *Stilul povestitorului*, nr. 11, 10 [I. Creangă]; *Autoportret zîmbitor, în mișcare . . .* nr. 12, 10 [la I. Creangă; la rubr.: „Limba noastră-i o comoară . . .”]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 864.
1025. DRAGOȘ, ELENA, *Modalitatea în dialogul literar (Observații asupra basmului* **Calul dracului** *de I. L. Caragiale)*, ProDid, **3**, (1984 — 1985), 1986, 155 — 163.
1026. DRAGOȘ, ELENA, *Modalitatea și „lumile posibile” ale lui I. L. Caragiale*, RILA, 1989, 244 — 247.
1027. DRAGOȘ, ELENA, *Sur la syntagmatique des actes de discours littéraires (Une analyse : Mihail Sadoveanu,* **Le marchand de Leipzig**), StUBB, **34**, nr. 2, 1989, 61 — 69.
1028. DRĂGULIN, GHEORGHE, *Cuvinte robite și dezrobite*, Albina, **93**, nr. 9, 1990, 11 [limbajul de lemn: cuvinte înlocuite: *nume de botez* cu *prenume*, *semen*, *frate* cu *tovarăș*; *colega*, *vecin*, *concetățean*, *român* rare ca apelative; înlocuiri: *înviere* cu *resurecție*, *biserică* cu *ecleziastic*, *luminare* cu *făclie*, *sinod* cu *conciliu*].
1029. DUDA, GABRIELA, *Antiteza — dominantă a spațiului figural în poezia lui Ion Heliade Rădulescu*, SCL, **41**, nr. 3, 1990, 201 — 214 [rés. fr.].
1030. DUMITRAȘCU, POMPILIU, *Aspecte de limbă și stil în opera lui Petru Maior*, ProDid, **3** (1984 — 1985), 1986, 146 — 154.

1031. DUMITRESCU-BUȘULENGA, ZOE, *„Sara pe deal" — interpretare de text*, RN, **18**, nr. 146 — 148, 1989, 2874 — 2876.
1032. FILIP, TĂNASE, *Ion Creangă — maestru al dialogului*, GrMar, **2**, nr. 146, 1990, 4.
1033. FOARȚĂ, MARIA, *Plînsul lui Cațavencu*, CSem, **7**, 1988, 77 — 90 [deutsch. Zus.].
1034. FOARȚĂ, MARIA, *Un nou caz de hipertextualitate poetică : versificarea prozei istorice*, CCS, **6**, nr. 1, 1988, 50 — 58 [la Ștefan Aug. Doinaș, *Funeraliile lui Demetrios*, care reproduce un fragm. din Plutarh, *Viețile paralele*, ed. din 1938, p. 314 — 315; deutsch Zus.].
1035. FOARȚĂ, MARIA, *Versificarea și figura prozodografică*, CCS, **5**, nr. 2, 1987, 67 — 74 [rés. fr.].
1036. FOLEA, LIVIA, **Miorița**, ProDid, **3**, (1984 — 1985), 1986, 189 — 191.
1037. FUGARIU, FLOREA, *Retorica discursului românesc*, Dreptatea, **22**, nr. 187, 19 sept. 1990, 2 [limba de lemn].
1038. GEAMBAȘU, CONSTANTIN, *Considerații cu privire la versiunea românească a poemului „Hagi Dimităr" de Hristo Botev*, RS, **27**, 1989, 119 — 127 [русс. рез.].
1039. GHERGHEL, DUMITRU, *Aspecte ale tehnicii anticipării narative în opera lui Liviu Rebreanu*, CLL, **5**, 1990, 106 — 109.
1040. GLIGOR, EUGENIA, *Elemente compoziționale în poezia „Sara pe deal"*, LLR, **18**, nr. 4, 1989, 24.
1041. GOGA, MIRCEA, *Rolul repetiției în realizarea dinamismului poetic în lirica lui Octavian Goga*, BulȘt Pitești, 1980, 209 — 212 [rés. fr.].
1042. GRĂNESCU, MARINELA, IOANI, MONICA, VLAICU, RODICA, *Modele publicitare în limbajul textil*, SLF, 1984, 15 — 18 [în fr.].
1043. HUSAR, AL., *Arta lui Creangă*, RN, **18**, nr. 149 — 151, 1989, 2980 — 2982.
1044. HUSAR, AL., *Creangă's Proverbs*, CREL, nr. 5, 1989, 82 — 91.
1045. HUSAR, AL., *„Mai am un singur dor" (o reinterpretare)*, Collegium, **4**, 1988, 27 — 36.
1046. IACOB, MONICA, *„Rapsodii ae toamnă" de George Topîrceanu*, ProDid, [1], 1980 — 1981, 33 — 35.
1047. IANCU, DOINA, *Forța creatoare eminesciană ilustrată în tabloul bătăliei de la Rovine din „Scrisoarea a III-a" de M. Eminescu*, ProDid, **3** (1984 — 1985), 1986, 179 — 182.
1048. IANCU, VICTOR, *„Amintirile" și graiul moldovenesc*, GrMar, **2**, nr. 18, 13 ian. 1990, 6.
1049. IANCU, VICTOR, *Funcția regionalismului în poezia lui Marin Sorescu. Considerații preliminare*, SND, 1988, 12 [rez.].
1050. IERUNCA, VIRGIL, *Dan Botta traducător al lui François Villon*, CCrit, nr. 1, 1990, 23 — 31.
1051. IONESCU, AL. TH., *Teroarea eliberatoare a ghilimelelor*, Argeș, **25**, nr. 6, 1990, 7 [Șerban Foarță, *Afinități efective*, Buc., CR, 1990].
1052. IONIȚĂ, FLORIN, *Temă și variațiuni*, LL, nr. 1, 1990, 41 — 46 [la I. L. Caragiale].
1053. IRIMIA, D., *Expresie exemplară a specificității stilistice a limbii române*, Opinia, [1], nr. 8, 30 dec. 1989, 2.
1054. IRIMIA, DUMITRU, *Limbajul poetic și recuperarea esenței originare a limbii*, Collegium, **5**, 1989, 29 — 37; version en français : *Le langage poétique — espace de la récupération de l'essence originaire de la langue — idée centrale dans la poétique de Mihai Eminescu*, AUI, **35**, 1989, 1 — 10.
1055. ISTRATE, GAVRIL, *Regionalismul și limba literară*, SND, 1988, 14 [rez.].
1056. IVĂNESCU, ALEXANDRU, *Notă la un vers din Eminescu*, RLit, **23**, nr. 26, 1990, 8 [„Ce e val, ca valul trece"].
1057. IVĂȘCANU, ALEXANDRINA, **Țara, poporul** *de Al. Vlahuță*, ProDid, [1], 1980 — 1981, 52 — 24.
1058. LEORDEAN, ALEXANDRU, *Moduri ale argumentării în discursul social-politic eminescian*, RF, **36**, nr. 4, 1989, 381 — 386.
1059. MALIȚA, LIVIU, *Deconstruirea unui text eminescian : (fragment)*, StUBB, **34**, nr. 2, 1989, 33 — 39 și ProDid, **5**, 1989, 47 — 52.
1060. MANCAȘ, MIHAELA, *Text și figură în postumele lui Lucian Blaga*, SCL, **41**, nr. 3, 1990, 223 — 242 [rés. fr.].
1061. MANOLESCU, NICOLAE, *Limbajul erotic în roman*, RLit, **23**, nr. 35, 1990, 9 [la Gib I. Mihăescu, *Rusoaica*].
1062. MARCUS, SOLOMON, *Eminescu — de la vedere la viziune*, *Arta*, **36**, nr. 6, 1989, 12 — 15.
1063. MAREȘ, LUCREȚIA, *Regionalisme muntenești acceptate de limba română literară actuală (I)*, LR, **39**, nr. 3, 1990, 229 — 234 [barză, caragață, chel, cocoșat, cocoașă, coșciug, dovleac, magiun, mălai, mototoli, pipotă, pisică, a răzgîia, a sorcovi, stei].

1064. MARIAN, RODICA, *Dedublarea Cătălinei — repere semantice*, RILA, 1989, 252 — 255.
1065. MARTA, MIHAI, *Dosoftei*, **Psaltirea în versuri**. *Aspecte ale limbajului figurativ*, AUB LLR, **38**, 1989, 49 — 57.
1066. MARTA, MIHAI, *Poezia Văcăreștilor și o posibilă „artă poetică"*, LR, **39**, nr. 2, 1990, 139 — 141.
1067. MAZILU, DAN HORIA, *Dosoftei — versificator „more-rhetorico"*, Luceafărul, nr. 41, 1990, 7.
1068. MĂNOIU, ION, *Lucian Blaga : „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii"*, LLR, **19**, nr. 3, 1990, 21 — 23.
1069. MIHĂESCU N., *Contribuția unui om de cultură*, Libertatea, **2**, nr. 49, 19 febr. 1990, 2 [Zoe Dumitrescu-Bușulenga despre limba lui Eminescu] ; *Un exeget al creației eminesciene*, nr. 149, 19 iun., 2 [G. I. Tohăneanu ; v.r.nr. 862].
1070. MIHĂILĂ, G., *Caragiale și etimologia*, LL, nr. 4, 1989, 460 — 465.
1071. MIHĂIȚĂ, GIGI, *Limbaj și paradis*, Ramuri, nr. 4, 1990, 11 [la I. Creangă].
1072. MILAȘ, CONSTANTIN, *Aspecte ale economiei de expresie lingvistică în discursul literar*, SP, **4**, 1989, 50 — 90.
1073. MILAȘ, CONSTANTIN, *Expresia* **pînă una-alta** *: ipostaze funcționale*, ProDid, **3**, (1984 — 1985), 1986, 164 — 169.
1074. MIOC, SIMION, *Alexandru Macedonski și simbolismul european*, SLRC, **10**, 1988, 17 — 33 [deutsch. Zus.].
1075. MIOC, SIMION, *Tudor Arghezi :* **Întoarcerea în țărînă**, SLRC, **9**, 1987, 47 — 65 [rés. fr.].
1076. MOGA, ANA MARIA, **O oră din august** *de Marin Preda*, ProDid, [**1**], 1980 — 1981, 67 — 72.
1077. MOLDOVAN, VICTORIA, *Nonverbalul în narațiune*, RILA, 1989, 256 — 258 [M. Sadoveanu, *Baltagul* și *Cîntecul mioarei*].
1078. MORARU, CRISTIAN, *La răscruce de stiluri*, Contrapunct, **1**, nr. 21, 1990, 4 [Ioan Groșan, *Trenul de noapte*, Buc., CR, 1989].
1079. MORARU, CRISTIAN, *„Oglinda și făclia". Poetica semantică și deconstrucția reprezentării (Cazul Eminescu). I*, Contrapunct, **1**, nr. 35, 1990, 4 ; *II*, nr. 36, 4.
1080. MORARU, MIHAELA, *Semnificația elementelor dialectale în proza lui Valentin Rasputin și echivalențele lor românești*, Dialectologica, 1989, 219 — 226.
1081. MUREȘANU, ION MATEI, **Vara** *de George Coșbuc*, ProDid, [**1**], 1980 — 1981, 31 — 32.
1082. MUTHU, MARIA S., **La Vulturi !** *de Gala Galaction*, ProDid, [**1**], 1980 — 1981, 58 — 59.
1083. NAIDIN, MIRCEA, *Enunțuri metaforice în context logic (pentru o relectură a* **Luceafărului** *)*, Contrapunct, **1**, nr. 25, 1990, 11.
1084. NEGREANU, C., *Proverbul în opera lui Ion Creangă*, LLR, **19**, nr. 1, 1990, 31 — 33.
1085. NEGREANU, CONSTANTIN, *Observații asupra elementelor paremiologice din opera lui Ion Creangă*, REF, **34**, nr. 6, 1989, 525 — 541 [Engl. Ab.].
1086. NEGREANU, CONSTANTIN, *O schiță paremiologică :* **Serisoarea XII (Picală și Tîndală)** *de C. Negruzzi*, LL, nr. 4, 1989, 527 — 537.
1087. NEȚ, MARIANA, *Figuri enunțiative și limbaj poetic*, SCL, **41**, nr. 3, 1990, 193 — 199 [Engl. Ab.].
1088. OANCEA, ILEANA, *Une sémiosis paradoxale ou les appels du texte poétique*, RRL, **35**, nr. 2, 1990, 99 — 110 [M. Eminescu, *Dintre sute de catarge...* ; cu textul poeziei în rom. și fr. în an.].
1089. OMĂT, GABRIELA, *„Eroi-comico-satiric" contra „delectatio morosa"*, RLit, **23**, nr. 28, 1990, 11 [Silviu Angelescu, *Calpuzanii*, Buc., CR, 1987].
1090. OPREA, IOAN, *Momentul Eminescu în evoluția terminologiei filozofice românești*, Collegium, **5**, 1989, 138 — 146.
1091. PANAITESCU-PERPESSICIUS, D., *Referință*, RN, **18**, nr. 146 — 148, 1989, 2872 — 2873 [la teza de doctorat a lui Gh. Bulgăr, *Momentul Eminescu. . .*]. Vezi nr. 989.
1092. PAPADIMA, LIVIU, *Poezia lui Mircea Dinescu*, LLR, **19**, nr. 2, 1990, 33 — 35.
1093. PARFENE, CONSTANTIN, *„Rotunjirea" imaginii poetice în poeziile* **La mijloc de codru . . . și Dorința**, Collegium, **5**, 1989, 105 — 111 [de M. Eminescu].
1095. PÂRVU, IULIU, **Mai am un singur dor** *de Mihai Eminescu (comentariu literar)*, ProDid, [**1**], 1980 — 1981, 26 — 30.
1096. PERIAN, GHEORGHE, *Poezii cu formă fixă*, ProDid, **5**, 1989, 43 — 46.
1097. PETEANU, ION, **Singur** *de C. Hogaș*, ProDid, **3**, (1984 — 1985), 1986, 197 — 199.
1098. PETER, GHEORGHIȚĂ, *Arta sugestiei în* **Călin (File din poveste)** *de Mihai Eminescu*, ProDid, **5**, 1989, 40 — 42.

1099. PETRESCU, IOANA EM., *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Cluj-Napoca, ED, 1989, 248 p. Rec.: Ștefan Găitănaru, Argeș, **25**, nr. 5, 1990, 21; Ioan Holban, Cronica, **2**, nr. 2, 1990, 4.

1100. PETRESCU, IOANA EM., *Caracteristici ale poeziei eminesciene de tinerețe*, Collegium, **5**, 1989, 87 — 88.

1101. PLEȘA-ANGHELESCU, MIHAELA, *Marin Sorescu : ,,Astfel''*, LLR, **18**, nr. 4, 1989, 38 — 39.

1102. POALELUNGI, GH., ,, . . . *Limba veche și-nțeleaptă''*, PP, **40**, nr. **5**, 1989, 28 [v.r.nr. 483].

1103. POEDE, CRISTINA, *Simbolul apei în poezia eminesciană*, LLR, **19**, nr. 1, 1990, 28 — 29.

1104. POGHIRC, CICERONE, *Cu privire la traducerile imnului cosmogonic* (**Rig-Veda**, X, 129) *din manuscrisele lui Mihail Eminescu*, Orient, [1], nr. 1, 1990, 4 — 8.

1105. POP, GHEORGHE, *Aspecte ale limbajelor profesionale în cercetările dialectologice din Maramureș*, Dialectologica, 1989, 33 — 35 [cu 1 tab.].

1106. POP, GHEORGHE, *Limbă literară și limbaje profesionale*, SND, 1988, 23 — 24 [rez.].

1107. POPA, TEODOR, **Amintiri din copilărie** *(fragment)*, ProDid, **3**, (1984 — 1985), 1986, 192 — 196.

1108. POPESCU, ELENA, *Eminescu :* **Gloses métriques**, StUBB, **34**, nr. 2, 1989, 10 — 15.

1109. POPOVICI, VASILE, *Mallarmé în românește*, Vatra, **20**, nr. 1, 1990, 11 [St. Mallarmé, *Album de versuri*, Buc., EU, 1988, trad. de Șerban Foarță].

1110. PURDELA, SITARU, MARIA, *Termeni dialectali în expresii și proverbe românești*, SND, 1989, 25 [rez.].

1111. RAD, DOINA, **Rapsodii de toamnă** *de G. Topîrceanu*, ProDid, **3**, (1984 — 1985), 1986, 200 — 204.

1112. RAD, DOINA, **Singur** *de C. Hogaș*, ProDis, [1], 1980 — 1981, 55 — 57.

1113. RAD, ILIE, **Dobrogea! Dobrogea!** *de Geo Bogza*, ProDid, **3**, (1984 — 1985), 1986, 205 — 210.

1114. RETEȘAN, DOINA, **Amintiri din copilărie**, *cap. IV, de Ion Creangă*, ProDid, [1], 1980 — 1981, 50 — 51.

1115. ROATĂ, ELENA, *Metafora nopții la Blaga și Eminescu*, Cugetarea, **1**, nr. 1, iul. 1990, 14.

1116. ROTARU, ION, *Mihai Eminescu — ,,Sara pe deal'' (Analiză literară și stilistică)*, PLȘT, nr. 24, 1989, 4 — 10.

1117. ROTARU, ION, *Subjektivität und mundlicher Erzählstil*, CREL, nr. 4, 1989, 37 — 47 [la I. Creangă].

1118. RUSU, OLIVIA, *Motivul drumului în romanul* **Neamul Șoimărești**lor *de Mihail Sadoveanu*, ProDid, [1], 1980 — 1981, 60 — 63.

1119. SÂNMIHĂIAN, FLORENTINA, *M. Eminescu :* **Odă (în metru antic)**, LL, nr. 3, 1989, 371 — 377.

1120. SCĂRLĂTESCU, DORU, **Harap Alb** *sau ,,arta conversației''*, Cronica, **24**, nr. 51, 1989, 7.

1121. SCĂRLĂTESCU, DORU, *Strategii narative în ,,Povestea lui Harap Alb''*, Cronica, **24**, nr. 50, 1989, 5.

1122. SILVAN, PAUL EMANUEL, *Emblema verbală*, Pleiade, **1**, nr. 2 — 3, 1990, 13 [la I. Creangă].

1123. SIMIONESCU, SIDONIA, *Literatura — artă a cuvîntului*, LLR, **19**, nr. 2, 1990, 14 — 17.

1124. SLAMA-CAZACU, TATIANA, *Cîteva observații comparative asupra formulelor de politețe din limba română și din cea italiană (trei regiuni din Italia)*, Dialectologica, 1989, 201 — 210 [cu 5 tab. cu fișa subiectului anchetat și chest. rom. în an. 1 și chest. it. în an. 2].

1125. SOCOL, CRISTIANA, *Construcții cu valoare superlativă în antumele eminesciene*, LL, nr. 1, 1990, 19 — 26.

1126. SORESCU, VIRGINIA, *Vasile Alecsandri, către o poetică a descriptivului*, Ramuri, nr. 10, 1990, 11.

1127. SPIRIDON, MONICA, *Despre convergență*, RLib, **48**, nr. 14053, 14 ian. 1990, 4 [la M. Eminescu].

1128. SZABÓ ZOLTÁN, *Stilul ,,art nouveau''* în proza *Hortensiei Papadat-Bengescu*, SP, **4**, 1989, 104 — 120.

1129. ȘERB, FELICIA, **Dobrogea! Dobrogea!** *de Geo Bogza*, ProDid, [1], 1980 — 1981, 64 — 66.

1130. ŞERBAN, FELICIA, *Personaj şi sonoritate a versului în poemul dramatic* **Mureşanu** *de Mihai Eminescu*, SCL, **41**, nr. 1, 1990, 15 — 23 [rés. fr.].
1131. ŞERBAN, FELICIA, *„Voci" în poezia lirică anonimă (***Cîntarea cîntărilor***)*, SP, **4**, 1989, 121 — 137.
1132. ŞERDEAN, ION, **Mări sub pustiuri** *de D. R. Popescu (Semnificaţia titlului)*, ProDid, [**1**], 1980 — 1981, 73 — 74.
1133. TABARCEA, CEZAR, *Despre argou . . . „pă bune!"*, CIE, nr. 9, 1990, 3.
1134. TEIUŞ, SABINA, *Tradiţie şi inovaţie în formulele de politeţe (Aplicarea la vorbirea elevilor)*, RILA, 1989, 130 — 133.
1135. TERCHILĂ, MARIUS, *Aspecte ale oralităţii artei lui Ion Creangă*, LLR, **18**, nr. 4, 1989, 12 — 14.
1136. TESLER, EDUARD, *Tudor Arghezi — între „Slova de foc" şi „slova făurită"*, CLL, **5**, 1990, 97 — 99.
1137. TIUTIUCA, DUMITRU, *„Luceafărul" — operă deschisă (fragment)*, RN, **18**, nr. 149 — 151, 1989, 2952 — 2953, 3000.
1138. TOHĂNEANU, G. I., *Ion Creangă's Artistic Style : Orality and Emphasis*, CREL, nr. 4, 1989, 122 — 124.
1139. TOHĂNEANU, G. I., *O serie de sinonime în poeziile lui M. Eminescu*, LL, nr. 4, 1989, 449 — 459.
1140. TOHĂNEANU, G. I., **The Desire** — *A Possible Comment*, CREL, nr. 2, 1989, 123 — 125 [de M. Eminescu].
1141. TOHĂNEANU, G. I., *Un lied al morţii*, Orizont, **2**, nr. 24, 1990, 11 [M. Eminescu, *O, mamă . . .*].
1142. TRANDAFIR, CONSTANTIN, *Ion Creangă — lumea magică a jocului*, MSŞFLA, **10** (1988), 1990, 195 — 202.
1143. TUDORICĂ, AL., *M. Eminescu :* **Dorinţa**, LL, nr. 3, 1989, 366 — 370.
1144. ULICI, LAURENŢIU, *O gramatică în culori*, Luceafărul, **1**, nr. 27, 1990, 5 [poezia lui M. Eminescu].
1145. VALAHIU, ION, *Greşeala de tipar?*, GlAd, **2**, nr. 83, 31 mart. 1990, 2 [versul lui Nichita Stănescu „Poezia este o lacrimă care plînge cu ochii"].
1146. VÂNTURACHE, MIHAI, *Probleme de realizare artistică în „Sara pe deal" de Mihai Eminescu*, CLL, **5**, 1990, 93 — 96.
1147. VICOLEANU, IOAN, *Cunoştinţele de stilistică în gimnaziu*, Catedra—Bacău, **1**, nr. 9 — 10, 1990, 3 [la rubr.: Consultaţii şcolare].
1148. VLĂDESCU, ANDREEA, *Funcţiile dramatice ale limbajului la I. L. Caragiale şi Eugen Ionescu*, LR, **39**, nr. 1, 1990, 221 — 228.
1149. VLĂDUŢ, DUMITRU, *Teoriile simboliste româneşti*, Timişoara, TUT, 1987, 200 p. (UT. CŞS) [rés. fr. *Les théories symbolistes roumaines*, p. 180 — 199, reluat în fascicula cu acelaşi titlu, Timişoara, TUT, 1989, 24 p. multigr. (UT. FF. CŞS, **Seminarul de literatură**, 30); cu abr., note şi rez. rom.].
1150. VULTUR, SMARANDA, *O lună în limbaj*, RLit, **23**, nr. 28, 1990, 4 [Gabriela Adameşteanu, *Vară-primăvară*, Buc., CR., 1989].
1151. VULTUR, SMARANDA, *O variantă a transformării textului poetic : auto-replica*, CCS, **5**, nr. 2, 1987, 99 — 112 [la Emil Botta; rés. fr.].
1152. VULTUR, SMARANDA, *Rolul refrenului în realizarea coeziunii şi coerenţei textului simbolist*, CCS, **6**, nr. 2, 1988, 179 — 212 [rés. fr.].
1153. VULTUR, SMARANDA, *Un motiv poetic eminescian în prelucrare simbolistă*, SCL, **41**, nr. 3, 1990, 215 — 222 [rés. fr.].
1154. ZAFIU, RODICA, *Dialogul interior*, Luceafărul, **1**, nr. 1, 1990, 4 [limbajul totalitar sau orwellian]; *Implicaţii şi negaţii*, nr. 2, 4 [în limbajul politic]; *Titluri*, nr. 3, 4 [în presă]; *Anecdota, bancul* nr. 5, 4; *Performative*, nr. 6, 4; *Despre stilul prozei*, nr. 9, 4; *Semantică poetică*, nr. 17, 4 [la Ştefan Aug. Doinaş]; *Metafore*, nr. 54, 4 [în discursul politic oficial]; v.r.nr. 31].
1155. *** *„Tehnica exterioară" în poezia lui Eminescu*, RN, **18**, nr. 146 — 148, 1989, 2906 — 2907.

VEZI şi nr. 3, 6, 55, 56, 58, 60, 84, 103, **109**, 114, 134, 144, 148, 159, 164, 170, 177, 178, 184, 206, 207, 214, 228, 248‘ 251, 257, 266, 281, 282, 293, 294, 306 — 308, 365, 370, 382, 411, 416, 424, 431, 435, 437, 438, 448, 449, 452, 463, 466, 473, 474, 496 — 498, 508, 516, 518, 519, 526, **527**, 530, 532, 533, 542, **544**, 552, 561, 572, 582, 596, 600, **614**, 644, 652, 679, 701, 711, 729, **777**, 784, 795, 796, 798, 806, 815, 825, 828, 829, 831, 833, 834, 837, 839, 847, 851, 866, 877 — 879, **886**, 909, 929, **965**, 1165, 1167.

1174, 1182, 1190, 1195, 1197, 1201, 1203, 1209, 1215, 1220, 1282, 1283, 1333, 1342, 1343, 1352, 1363, 1440, 1451, 1452, 1461, 1471, 1476, 1478, 1529, 1535, 1536, 1541, 1546, 1547, 1549, 1551, 1553, 1556 — 1559, 1564, 1571, 1573, 1577, 1580, 1671 bis, 1681, 1730, 1739, 1755 — 1760, 1763 — 1765, 1767 — 1769, 1771, 1774, 1776, 17778, 1779.

Recenzii

VEZI nr. 349, 350, 505.

c. Cultivarea limbii

1156. ANDREI, NICOLAE, **Or** *și* **ori**, VrN, **8**, 26 mart. 1988, 7; *Genitivul unor substantive*, 23 apr., 7; **Totuși** *: adverb sau conjuncție?*, 8 oct., 7; *Dublete verbale la indicativ prezent*, 5 n., 7; *Adjectivul* **național**, **9**, 28 febr. 1989, 7; **Aceolo unde !**, 13 mai, 7; *Adverbul românesc*, 17 iun., 7 [la rubr.: Să vorbim și să scriem corect!]. Vezi BRL, **32** 1989, nr. 1019 bis.

1157. ANDREI, NICOLAE, *Pînă cînd le veți găsi în magazine, vă invităm să aflați cum se scrie* **grapfruturi**, Dialog—Călărași, **1**, nr. 6, 1990, 7; **Trialog**, nr. 8, 5.

1158. BADEA, ȘTEFAN, *Jocul de cuvinte și jocul cu vorbele*, RLit, **23**, 1990, 8; *Limba română actuală*, nr. 38 11 [v.r.nr. 81].

1159. BĂLĂNUȚĂ, LEOPOLDINA, *Cuvintele și necuvintele pe ecran. Se redă ceea ce nu se rostește*, Cinema, **28**, nr. 7, 1989, 15 [la rubr.: Limba românească în filmul românesc].

1160. BĂNCILĂ, VASILE, *Limba altarelor*, JurnLit, **1**, nr. 24, 1990, 2.

1161. CALOTĂ, ION, *Cum vorbim cum scriem*, CuvLib. **1**, nr. 72, 18 mart. 1990, 1; *Suferințele limbii române (I)*, nr. 78, 25 mart., 2; *Răsturnări de sensuri (I)*, nr. 95, 12 apr., 2 [primul titlu a devenit rubrică].

1162. CARAGIU MARIOȚEANU, MATILDA, *„Mort pe asfaltul de luptă"* RLit **23** nr. 6, 1990, 9; **Mass-media**, nr. 11, 7 [la rubr.: Limba noastră. Din istoria cuvintelor].

1163. CARANFIL, TUDOR, *Necuvintele*, Contemporanul, nr. 51 + 1, 1989, 9.

1164. CÂRLAN, NICOLAE, *Atentat grosolan la integritatea limbii române*, CrN, **1**, nr. 4, 28 dec. 1989, 1, 2 [limba lui N. Ceaușescu].

1165. CIOCÎRLIE, CORINA, *Observații asupra limbajului „Micii publicități"*, LL, nr. 1, 1990, 27 — 31.

1166. COROIU, CONSTANTIN, *Cuvinte compromise*, Adevărul, **1**, nr. 255, 24 oct. 1990, 2.

1167. DAMIAN, DOINA, *Cum să vorbim?*, GVest—Oradea, [**1**], nr. 7 — 8, 1990, 2.

1168. DITOIU, ION, *„Datorită" în loc de „din cauză"*, Viitorul, **32**, nr. 13, 13 apr. 1990, 2.

1169. DOBRE, ANIȘOARA, *Dreptul cuvîntului la replică*, TLb, **2**, nr. 37, 6 febr. 1990, 4 [la rubr.: Ca un fagure de miere].

1170. DOMINTE, CONSTANTIN, *Inovații de expresie fără . . . brevet*, Dimineața, **1**, nr. 50, 1990, 6 [ziar, săptămînal, gazetă, periodic, hebdomadar, mensual, anuar, publicație].

1171. DRAGOMIR, M., *Săraca limbă bogată*, Țara, **1**, nr. 4, 1990, 3 [*a profana* trivialități, listă de *revindecări, a esprima groaznic* de bine, morală *pozitivă*, în *detrimentul* cititului lasă orice, *absentimentul* meu, *purpuriu* de cîntece].

1172. DUȚU, OLGA, *Limba română corectă*, Trident, **1**, nr. 1, [f. d.]. [1990], 2; *Neologisme. Hiperurbanism*, nr. 2, 2; *Limba română corectă*, nr. 4, iun. 1990, 2; *Conjugarea verbelor*, nr. 5, iul., 7; *Limba de lemn*, nr. 6, iul., 3; *Tot despre verbe* nr. 7, aug., 3; *Adverbul*, nr. 8, 2 [la rubr.: Limba română corectă].

1173. EMINESCU, MIHAI, *Limba traducătorului*, DRom, 6, în TribRom, **18**, nr. 390, 1989.

1174. ENĂCHESCU, T.A., *„Mult e dulce și frumoasă . . . "*, CuvLb—Tîrgu Mureș, **2**, nr. 32, 10 febr. 1990, 5.

1175. FOTIADE, RAMONA, *Tirania limbii de lemn*, RLit, **23**, nr. 6, 1990, 7.

1176. GEORGESCU, SAȘA, *Elogiu agramatismului agresiv*, Observator, **1**, nr. 15, 1990, 3.

1177. GEORGESCU, TITI, *Clubul despărțitorilor de vești . . .*, PersMag, **1**, nr. 1, 1990, 16 [probleme de ortografie; la rubr.: Dicționar].

1178. GHELMEZ, PETRE, *Un potop de neologisme*, TribRom, **18**, nr. 392, 1989, 2.

1179. GUȚU ROMALO, VALERIA, *Limba noastră cea de toate zilele*, RLit, **23**, nr. 5, 1990, 9 [v.r.nr. 1162].

1181. ILIESCU, ADRIANA, *Omisiunea predicatului în comunicarea scrisă și ameliorarea redactării textului*, RILA, 1989, 84 — 87 [în treapta a doua de liceu].

1182. IONESCU-RUXĂNDOIU, LILIANA, *Strategii ale politeții în textul literar : implicații pentru cultivarea exprimării orale a elevilor*, RILA, 1989, 88 — 91.

1183. ISCRULESCU, CRISTIAN, *Cu e sau cu i ?*, Cațavencu, **1**, nr. 4, 1990, 6 [la rubr.: Șantier lingvistic; semnat C. I.]; **Agalmatoremafobia**, nr. 5,6; *Profanarea trivialităților*, nr. 7, 6; *Neologisme parlamentare*, nr. 8, 6 [amprentat, punctual, a se cartela].

1184. LUPU, COMAN, **Vizavi**, Avant-Post, nr. 1, mai 1990, 6; **Pluripartism**, nr. 1, 7; *Unde ești Arșaluis?*, nr. 3, 8 [despre emisiunile TV consacrate limbii române, sub red. lui Arșaluis Ceamurian].

1185. MAIORESCU, TOMA GEORGE, *Poluarea limbii și spaima*, Contrapunct, **1**, nr. 10, 9 mart. 1990, 2.

1186. MARDALE, AL., *Limbă și limbaj*, TLb, **2**, nr. 20, 17 ian. 1990, 4 [v.r.nr. 1169].

1187. MARTA, MIHAI, *Constatări*, RLit, **23**, nr. 32, 1990, 8 [limbajul în mass-media]; *Index verborum prohibitorum*, nr. 35, 8 [v.r.nr. 81].

1188. MAȘEK, VICTOR ERNEST, *Economia de vorbe. Filmul nu neagă orice cuvînt, ci doar „cuvîntul pleonastic"*, Cinema, **27**, nr. 3, 1989, 3 [s.t.c.: De la lexicon la ecran].

1189. MIHAI, GHEORGHE, *Semnificația limbajului de epocă*, MLb, **2**, nr. 17, 8 febr. 1990, 3.

1190. MIHĂESCU, N., *În apărarea limbii românești*, Libertatea, 1, nr. 19, 15 ian. 1990, 2; *Două formule — față în față*, nr. 27, 24 ian., 2 [*Ceaușescu reales/La al XIV-lea congres!* și *Ole, ole, Ceaușescu nu mai e!*]; *Reabilitarea unor cuvinte*, nr. 31, 29 ian., 2 [geniu, multilateral dezvoltat]; *Cuvinte vechi; cuvinte noi*, nr. 37, 5 febr., 2 [fărădelege, propășire, neaoșism]; *Rostirea cuvintelor*, nr. 69, 14 mart., 2 [prevedere]; *Asupra unor fraze în delir*, nr. 73, 19 mart., 2; *Cîteva priorități*, nr. 80, 27 mart., 2 [douăzeci și două, deoparte, de o parte, adeziune deplină, a raporta succese, sîntem cu tot sufletul alături de . . .]; *Sensul înșelător al unor cuvinte*, nr. 87, 4 apr., 2 [digresiune, divagație, mapamond]; *Substituiri semantice*, nr. 92, 10 apr., 2 [turmă, șeptel, dirijist]; *Cînd mîinile devin labe*, nr. 98, 18 apr., 2; *Chestiuni mărunte* nr. 104, 25 apr., 2 [*întreprindere* pentru *întreprindere*, *inopinant* pentru *inopinat*, *riscant* pentru riscat]; *O recentă conotație a unui vechi cuvînt*, nr. 109, 3 mai, 2 [stradă]; *Lacunele unor anunțuri*, nr. 125, 22 mai, 2; *Un derivat lexical și un sunet neplăcut*, nr. 131, 29 mai, 2 [sferoid, liricoid, fascistoid, sentimentaloidal, sentimentaloid]; *Apropo de „pleonasm"*, nr. 167, 10 iul., 2; *Cînd folosim expresii populare . . .*, nr. 173, 17 iul., 2 [a trage de mînecă]; *„Oricine poate publica astăzi? . . ."*, nr. 197, 14 — 15 aug., 2; *Vizavi de . . . „vizavi"*, nr. 210, 30 aug., 2 [vizavi, în principal, vis-à-vis]; *Cînd rostim cuvintele . . .*, nr. 215, 5 sept., 2 [douăsprezece, douăzeci și două, emisiune; v.r.nr. 862].

1191. MITROI, CLAUDIA, *Pietrele prețioase ale limbii*, TLb, **2**, nr. 33, 1 febr. 1990, 4 [v. r.nr. 1169].

1192. MOLDOVAN, OVIDIU IULIU, *Cum rostim, ce rostim. Respectul pentru cuvînt! Să nu-l golești de emoții. Să nu-l transformi în „clenci"*, Cinema, **28**, nr. 6, 1989, 4 [v.r. nr. 1159].

1193. MOTOC, NICOLAE, *Nouă limbă de lemn postrevoluționară*, Tomis, **25**, nr. 7, 1990, 2.

1194. NEAGOE, CRISTINA, *Ne jucăm cu cuvintele?*, Scorpion, **1**, nr. 2, 1990, 4 [pluripartidism, pluripartidic, pluralism pluripartidic, sinistru, odios, consens, dictatură, teroare, om de bine, de tristă amintire, cu adevărat revoluționar].

1195. NEDELCIU, MIRCEA, *În capcana limbii de lemn — observații asupra stenogramei din 17 dec. 1989*, TinLib SLA, **2**, nr. 3(4), 1990, 5.

1196. NEDELEA, TIU, *Să veghem la puritatea și frumusețea limbii*, TLb, **2**, nr. 68, 14 mart. 1990, 2 [v.r.nr. 1169].

1197. NICOLAE, R., *Cultivarea limbii române — îndatorire patriotică*, Tomis, **24**, nr. 11, 1989, 11.

1198. NOVAC, ALEXANDRINA, *Pledoarie pentru complementul direct*, Tomis, **25**, nr. 1, 1990, 6.

1199. OPROIU, ECATERINA, **În flagrant**, GBuc, **1**, nr. 16, 1990, 6 [a servi, flagrant delict, vreme canicularǎ].

1200. PAICU MANOLESCU, ROXANA, *Clișee*, Flacăra, **1**, nr. 8, 1990, 3.

1201. PÂRLOG, HORTENSIA, *Analiza anunțurilor publicitare la nivel gramatical*, AUT, **27**, 1989, 29 — 35.

1202. POALELUNGI, GHEORGHE, **În flagrant . . .**, PP, **39**, nr. 10, 1988, 28; *Virtuțile pleonasmelor . . .*, **40**, nr. 6, 1989, 28; *Confuzii între cuvinte sau confuzii de sens?*, nr. 7, 28; *„Divertisment" ortografic*, nr. 11, 28; **Variații** *lingvistice*, **41**, nr. 1, 1990, 28; *Dezacordul gramatical*, nr. 2, 30; *„Verbocreația"*, nr. 3, 30; *Cuvinte noi*, nr. 4, 30; *„. . . zic : nu majoritate, unanimitate . . ., stimabile!"*, nr. 5, 30; *Fac vorbire! . . .*, nr. 7, 30; *Hipercomparații?*, nr. 8, 30; *Reacții*, nr. 9, 30; *Cultisme*, nr. 10, 30; *„Economia" limbii*, nr. 11, 30 [v.r.nr. 483].

1203. POPA, IOAN, *O! Sadagura, Sadagura!*, TinLib SLA, **2**, nr. 25, 1990, 2 [terminologie etimologizantă în comentariile sportive de la televiziune].
1204. POPESCU, ANEMONE, *Din nou despre rostirea filozofică românească*, Orizont, **2**, nr. 28, 1990, 12.
1205. RUSAN, ROMULUS, *Cuvintele și dialogul*, RLit, **23**, nr. 26, 1990, 19 [la televiziune].
1206. SCĂRLĂTESCU, DORU, *Școlarizarea dicționarului limbii române*, 24 ore, **1**, nr. 2, 17 ian. 1990, 1 [cuvinte depreciate].
1207. SILVESTRU, VALENTIN, *Să ne ascultăm, dar să ne auzim*, Libertatea, **2**, nr. 72, 17 mart. 1990, 10 [cacofonii în emisiuni recente la radio].
1208. SURDU, IOAN, *Scrisoare comentată*, Catedra—Bacău, **1**, nr. 5, 1990, 3 [la rubr.: Pagina elevului].
1209. TABARCEA, CEZAR, *Să vorbim pe șleau*, Observator, **1**, nr. 1, 1990, 3; [. . .]; *Vorbitor?!*, nr. 4, 3 [vorbitor, parlament]; *Fraze . . . ucigașe!*, nr. 5, 3 [despre proverbe]; **Monstruos!!!**, nr. 6, 3 [a demonstra, demonstrație, monstruos, monstruozitate]; **A manifesta**, nr. 7, 3; *Un tic?*, nr. 8, 3 [în utilizarea adjectivului]; *Știm noi!*, nr. 9, 3 [cuvinte cu sens nedeterminat]; *Dulcele behăit al blînzilor mielușei*, nr. 10, 3; *Stare de urgență!*, nr. 11, 3 [a accede, periferizare, nomenclaturist, spectacular, a face vorbire]; *Ce știm . . .*, nr. 12, 3, [a face vorbire]; *Ce apărăm?*, nr. 13, 3 [civilizație]; [. . .]; *Sens și orientare*, nr. 15, 3 [președinte]; **Mass-media . . .**, nr. 16, 3; *Limbajul de pisică*, nr. 17, 3 [stabilitate, conștiincios, inițiativă]; *În spatele vorbelor*, nr. 18, 3; **Dialog**, nr. 19, 3; *Denaturări*, nr. 20, 3 [chiabur, intelectual]; **Birocrație**, nr. 21, 3; *Ce-am ales?*, nr. 22, 3 [deputat]; *Lege de mărături*, nr. 24, 3 [moratoriu]; **Inflație**, nr. 25, 3; *Un cuvînt nedorit*, nr. 26, 3 [șomaj]; *Căldură mare*, nr. 27, 3 [caniculă]; *Cel mai vechi cuvînt românesc*, nr. 28, 3 [august; la rubr.: Reconstrucția limbajului].
1210. TABARCEA, CEZAR, *Horribile dictu . . .*, Flacăra, **1**, nr. 11, 1990, 17 [comunism; la rubr.: Cuvîntul ca atare].
1211. TABARCEA, CAZAR, *Lambada*, Flacăra—Bis, nr. 1, 1990, 28 [revoluție].
1212. TUDOR, MARIA, *Reflexul eliberării*, Albina, **93**, nr. 3, 1990, 10 [constructiv, consens, libertate, liber]; semnat: TUDOR-MUNTEANU, MARIA, *Cuvîntul nostru cel de toate zilele*, nr. 4, 10 [pluralism, unitate, escaladare, a escamota, pertinent, a destabiliza, a marginaliza, a confisca]; *Probă eliminatorie — limba română*, nr. 6, 10 [care, însuși]; **Privatizare** *: la început a fost . . . cuvîntul*, nr. 8, 14 [v.r.nr. 1024].
1213. URITESCU, DORIN N., *„A lua la tîrnăcoape" și „a pune tîrnăcopul pe . . . "*, RRom, **1**, nr. 15, 6 sept. 1990, 2 [la rubr.: Limba română, patria mea]; *„Ne-am întors de unde am pornit?!"*, nr. 31, 25 sept., 2.
1214. URITESCU, DORIN N., *„O hemoragie de vieți tinere"*, RomM, **1**, nr. 71, 20 apr. 1990, 3 [hemoragie]; **A recidiva** *— se poate și în sens pozitiv?*, nr. 122, 19 iun., 3 [limbajul presei]; *Exigențele publicistice*, nr. 151, 25 iul., 3 [limbajul presei]; *Asupra unor construcții gramaticale*, nr. 157, 1 aug., 3 [la rubr.: Limba română, patria mea].
1215. URITESCU, DORIN N., UȚĂ-URITESCU, RODICA, *Sensuri nuanțate ale unor expresii*, PN, **33**, nr. 10, 1989, 40 [la rubr.: Limba presei]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 1037 bis; **31**, 1988, nr. 1467; **30**, 1987, nr. 1253.
1216. VASILE, CORNELIU, *Să scriem corect*, Albina, **93**, nr. 5, 1990, 10 [v.r.nr. 1024].
1217. VINTILĂ, HORIA, *Ortografia și ortopolitica*, Phoenix, **1**, nr. 40, 1990, 2.
1218. VULȘICI-ALEXANDRESCU, MARIA, *Pronumele de întărire*, CrișLib, **2**, nr. 54, 24 febr. 1990, 4; *Confuzii între cuvinte (I)*, Crișana, **2**, nr. 83, 1 apr. 1990, 4; *(II)*, nr. 93, 15 apr., 8; *(III)*, nr. 97, 21 apr., 5; *(IV)*, nr. 118, 19 mai, 3; *(V)*, nr. 128, 2 iun., 8; **Plajă** *sau* **plaje***?*, nr. 145, 23 iun., 5; *Pleonasme (I)*, nr. 176, 4 aug., 5; *(II)*, nr. 191, 25 aug., 8; *(III)*, nr. 196, 1 sept., 8 [la rubr.: *Cum vorbim, cum scriem*].
1219. WALD, HENRI, *Cultivați-vă vorbirea*, Deșteptarea, **1**, nr. 13, 1990, 2; *Comunicarea*, nr. 14, 3; *Daunele „limbii de lemn"*, nr. 16, 2; *Rigoare și stil*, nr. 15, 2.
1220. ZAFIU, RODICA, *Deictice subversive*, Luceafărul, **1**, nr. 8, 1990, 4 [el, aici, ăștia, cei care, ei, ăia, unii, alții, cineva, acolo]; *Conversația agreabilă și stridențele*, nr. 11, 4; *Derivare inventivă și ironică*, nr. 13, 4 [pecere, fesene, antifesenist, pecerist, penețist, cepeunist, terorist, ceaușism, gorbaciovism, dej-ceaușism, nomenclaturist, osanalist, procesionist, postceaușist, neoformație, conorășeni, copățitori, gărar, dolărei]; *Prozodie*, nr. 15, 4 [analiza prozodică a lozincilor]; *Invectivă și distanțare*, nr. 16, 4 [pamfletul arghezian și cel din presa de azi]; *Metatext*, nr. 18, 4; *Binele și răul*, nr. 19, 4; *Ghilimele*, nr. 25, 4, **Asupra**, nr. 26, 4; *Paronime*, nr. 31, 4; *Publicistică și ficțiune*, nr. 32, 4; *Publicitate*, nr. 33, 4; *Limbaj și biserică*, nr. 35, 4; *Clișee*, nr. 36, 4; *„De bine"*, nr. 37, 4; *Citat și parafrază [I]*, 42, 4; *(II)*, nr. 43, 4; *Cacofonii și tautograme*, nr. 44, 4; *Stilistica raportului*, nr. 48, 4 [la rubr.: Povestea vorbei].

1221. ZAFIU, RODICA, *Accente*, Urzica, nr. 10, 1989, 11.
1222. ZAFIU, RODICA, *Sensuri noi?*, TribRom, **18**, nr. 398, 1989, 11 [eficientizare, etapizare, căminizare, delicatețe, reprezentanță; v.t.c.nr. 404; la rubr.: Cum e corect]; *În- sau în-?*, nr. 400, 11. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 1039.
1223. ZDRENGHEA, MIRCEA, *Pentru o vorbire corectă : Cu privire la articularea substantivelor feminine*, RILA, 1989, 46 — 49.
VEZI și nr. 399, 484, 786, 803, 810, 811, 820, 829, 864, 868, 880, 886, 910, 1102 1154, 1274, **1275**, 1276, 1277, 1537, 1553, 1560, 1566, 1569.

10. ONOMASTICĂ

a. Generalități

1224. CRISTUREANU, AL., *Onomastică și comedie*, Tribuna, **2**, nr. 35, 1990, 4 [din opera dramatică a lui Vasile Alecsandri].
1225. CRISTUREANU, AL., VINȚELER, O., *Nume proprii în „Jurnalele" și „Discursurile" lui Timotei Cipariu*, SLLM, **7**, 1990, 89 — 104.
1226. IONIȚĂ, VASILE, *Numele jocurilor populare — categorie onomastică*, LL, nr. 3, 1989, 297 — 307.
VEZI și nr. 62, **109**, 449, 468, 1227, 1462.

Recenzii

1227. GOICU, VIORICA, *„Studii de onomastică"*, IV [. . .], CCS, **6**, nr. 1, 1988, 124 — 127. Vezi BRL, **30**, 1987, nr. **1271**.

b. Antroponimie

1228. BĂNICĂ, GHEORGHE, *Supranume și porecle în satul Cotești — Argeș*, BulȘt Pitești, 1980, 135 — 139 [rés. fr.].
1229. BODZEI, SIGISMUND, *Sufixul -oc în antroponimia românească maramureșeană*, SCL, **41**, nr. 1, 1990, 51 — 56 [Engl. Ab.].
1230. GOICU, VIORICA, *Particularități dialectale în antroponimia de pe valea Crișului Alb*, SND, 1988, 10 — 11 [rez.].
1231. IONESCU, CHRISTIAN, *Nume de familie românești (IV)*, TribRom, **17**, nr. 374, 1988, 11 [v.t.c.nr. 404; la rubr.: „Povestea numelor"]. Vezi BRL, **32**, 1988, nr. 1047; **31**, 1987, nr. 1488; **28**, 1985, nr. 1135; **27**, 1984, nr. 1385; **26**, 1983, nr. 1402; **25**, 1982, nr. 1994.
1232. IONESCU, CHRISTIAN, *Nume de familie românești*, LR, **39**, nr. 3, 1990, 243 — 248.
1233. ROȘU, ION, *Legendă și adevăr în biografia lui M. Eminescu. I. Originile*, București, CR, 1989, 227 p. [interesează partea despre numele *Eminescu*]. Rec.: Simion Dănilă, Orizont, **2**, nr. 24, 1990, 8 — 9.
VEZI și nr. 62, **109**, 449, 468, 855, 1224 — 1226.

c. Toponimie

1234. ANDREI-FANEA, ANCA, *„Pribegi" sau „Stejarul"*, Dreptatea, **22**, nr. 117, 29 iun. 1990, 3.
1235. ANDREI-FANEA, ANCA, *S.O.S. Toponimia!*, Dreptatea, **22**. nr. 93, 29 mai 1990, 1.
1236. BADEA, ȘTEFAN, *Limba română actuală*, RLit, **23**, nr. 47, 1990, 8 [pluralul și articularea enclitică a toponimelor; v.r.nr. 81].
1237. BARASCHI, SILVIA, *Sur la topographie ponto-danubienne au Moyen-Âge. I. Proslavia*, RRH, **38**, nr. 1 — 2, 1989, 53 — 68.
1238. BOLOCAN, GHEORGHE, *Probleme ale standardizării hidronimelor*, LR, **39**, nr. 1, 1990, 45 — 49.
1239. BOLOCAN, GH., *Toponimia în slujba dialectologiei*, SND, 1988, 3 [rez.].
1240. BORCEA, LIVIU, *Pledoarie pentru numele unui oraș*, Crișana, **2**, nr. 93, 10 apr. 1990, 3 [Știei — Dr. Petru Groza].
1241. BUREȚEA, EMILIAN N., *Cuvinte dialectale în toponimia din nordul județului Vîlcea*, SND, 1988, 3 [rez.].
1242. BUȚIU, OVIDIU, *Folosirea toponimiei ca act de provocare*, CuvLb—Tîrgu Mureș, **2**, nr. 164, 18 aug. 1990, 1.

1243. CHELCEA, ION, *Cercetări etnolingvistice în Muscel (Toponimele :* **Mal, Măgură, Muscel.** *Secțiune etnolingvistică în cadrul Muscelului ca zonă etnografică)*, StCom—Cîmpulung Muscel, **5**, 1989, 263 — 269 [Engl. Ab.].
1244. COȘULĂ, LUCIA, *Unele considerații asupra toponimiei comunei Burca (jud. Neamț)*, SND, 1988, 6 [rez.].
1245. DUMITRU, ILIE, *Toponimie și dialectologie din Valea Dîrjovului (jud. Olt)*, SND, 1988, 8 [rez.].
1246. GURUIANU, VIOREL, *Reflexe ale palatalizării labialelor în toponimia sud-est transilvăneană*, SND, 1988, 11 [palatalizarea labialelor în *Vîrghiș, Vărghiș*; rez.].
1247. HAGICULEA, CRISTIAN, *Moldova de peste Nistru, vechi pămînt românesc*, ExpM, **1**, nr. 16, 1990, 5 [vezi cap. *Toponimie românească*].
1248. HOMORODEAN, MIRCEA, *Metoda culegerii pe teren a numelor de locuri*, Dialectologica, 1989, 29 — 33.
1249. HOMORODEAN, MIRCEA, *Toponimele* **Piuele (Piua)** Sargetia, **20**, 1986 — 1987, 465 — 468 [rés. fr.].
1250. HOMORODEAN, MIRCEA, *Toponimul* **Paringu**, SND, 1988, 11 — 12 [rez.].
1251. IONESCU, I., *Hidronimul* **Dunăre**, LR, **39**, nr. 1, 1990, 49 — 56.
1252. MOISE, ION, *Reminiscențe onomastice ale unor vechi meserii*, BulȘt Pitești, 1980, 125 — 127 [rés. fr.].
1253. NANIA, ION, *Cum este corect :* **Mușcel** *sau* **Muscel?**, StCom—Cîmpulung Muscel, **5**, 1989, 245 — 251 [rés. fr.].
1254. NIȚESCU, ION C., PÂRNUȚĂ, GH., *Nume de locuri din zona Mușcel — Cursul superior al rîului Dîmbovița*, StCom—Cîmpulung Muscel, **5**, 1989, 253 — 261.
1255. POP, VASILE, *Un dicționar complex al toponimelor și microtoponimelor din județul Mureș*, CuvLb—Tîrgu Mureș, **2**, nr. 148, 27 iul. 1990, 4 [int. de Valeriu Nițu].
1256. POPESCU, CATIUȘA, *Valea Cașinului — monografie lingvistică (1)*, Zburătorul, **1**, nr. 2, 1990, 9; *(2)*, nr. 3 — 4, 5.
1257. POPESCU, RADU SP., *Hidronime compuse în Oltenia cu entopicul* **apa** *ca prim termen*, BulȘt Pitești, 1980, 129 — 134 [rés. fr.].
1258. PROTASE, D., *Din nou despre* **Cluj-Napoca**, Tribuna, **2**, nr. 40, 9.
1259. REZEANU, ADRIAN, *Nume de sate românești*, Dreptatea, **22**, nr. 153, 10 aug. 1990, 2 [Dîmbovicioara, Poiana Cerbului, Valea Largă, Gura Beliei, Costești, Pămînteni].
1260. ROȘCA, NUȚU, *Considerații privind conexiunile toponimiei cu etnografia*, BulIDȘ—Baia Mare, **5**, 1989, 91 — 95.
1261. SLUȘANSCHI, DAN, **Basarabia** *și* **Bucovina**, RP, nr. 8, 1990, 14; *O plimbare în* **Bucegi** *(I)*, nr. 9, 4; *(II)*, nr. 10, 7; **București, Ploiești, Pitești**, nr. 11, 10.
1262. STROIA, M., RUSU ANDRIUC, DOINA, *Sensuri ale apelativului „hulă" din Podișul Tîrnavelor*, StUBB—GeolGeogr, **34**, nr. 3, 1989, 57 — 62 [Engl. Ab.].
1263. SUFLEȚEL-MOROIANU, RODICA, *Aspecte ale derivării cu sufixe în toponimia bănățeană (II)*, CCS, **6**, nr. 2, 75 — 74 [partea I sub tipar, în vol. *Studii de onomastică*, V].
1264. SUFLEȚEL MOROIANU, RODICA, *Fapte lexicale și morfologice în toponimia bănățeană*, SND, 1988, 27 [rez.].
1265. SUFLEȚEL MOROIANU, RODICA, *Termeni geografici populari în toponimia bănățeană, I.* CCS **6**, nr. 2, 1988, 26 — 35 [rés. fr.].
1266. SUFLEȚEL-MOROIANU, RODICA, *Toponime bănățene terminate în* **-ê(a)**, CCS, **5**, nr. 2, 1987, 37 — 45 [rés. fr.].
1267. ȘTEFAN, VASILE T., *De ce atîta grabă în ștergerea numelor strămoșești?*, AdLib, **2**, nr. 88, 5 apr. 1990, 4 [Napoca].
1268. TĂNĂSESCU, CONSTANTIN, *Din trecutul municipiului Deva. De la prima atestare documentară pînă în secolul al XVI-lea*, Sargetia, **20**, 1986 — 1987, 160 — 169 [deustch. Zus.].
1269. TOMA, ION, *Locuri românești (I)*, TribRom, **13**, nr. 400, 1989, 11 [v.t.c. și r.nr. 1231]; [2]. *Originea numelui* **Ipotești**, CrRm, **2**, nr. 2 — 3, 1990, 18 [la rubr.: Ca un fagure de miere].
1270. URSAN, VASILE, *Vechi toponime românești din Mărginimea Sibiului*, SND, 1988, 31 [rez.].
1271. VALEA, MIRCEA, NISTOR, ANGHEL, *Nume de localități hunedorene referitoare la defrișarea pădurii*, Sargetia, **20**, 1986 — 1987, 469 — 474 [rés. fr.].
1272. *** *Originea numelui*, Phoenix, **1**, nr. 26, 1990, 14 [Basarabia].

VEZI și nr. 62, **109**, 430, 449, 468, 479, 492, 517, 612, 622, 656, 657, 855, 1156, 1224 — 1226.

Recenzii

1273. GEIER, LUZIAN, *Banater Toponymie VI*, NBZ, **34**, nr. 8473, 1, apr. 1990, 1 [*Dicționarul toponomic al Banatului*, vol. VI. *M—Z . . .*]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **1061**.
VEZI și nr. 902, 903, 906, 1227.

11. ORTOGRAFIE, ORTOEPIE, PUNCTUAȚIE

1274. ANGHEL, VALERIU, *Scrierea cu majuscule*, MLb, **2**, nr. 60 — 61, 12 iun. 1990, 1, 3.
1275. AVRAM, MIOARA, *Ortografie pentru toți*, București, EAR, 1990, 168 p. [cu ind. de cuv., forme, af. și îmb.]. Rec.: Rodica Zafiu, Luceafărul, nr. 38, 1990, 4 [v.r.nr. 31].
1276. AVRAM, MIOARA, *Reacții ortografice*, LR, **39**, nr. 3, 1990, 186 — 190 [scrierea cu majuscule].
1277. BADEA, ȘTEFAN, *Încălcarea unei norme* RLit, **23**, nr. 41, 1990, 4 [scrierea cu majuscule a numelor proprii; v.r.nr. 81].
1278. CALOTĂ, ION, *Observații asupra variației pronunțării limbii literare*, Dialectologica, 1989, 183 — 187.
1279. CIONTEA, NICOLAE, *Până când?*. Crișana **2**, nr. 169, 26 iul. 1990, 5. Vezi și nr. 1280.
1280. CRĂCIUN, CORNELIU, *Delimitări (I)*, Crișana, **2**, nr. 190, 24 aug. 1990, **4**; *(II)*, nr. 193, 29 aug., 4 [răspuns la art. lui Nicolae Ciontea de la nr. 1279].
1281. IANCU, VICTOR, *O normă supradialectală controversată :* **pline, cline, miine** Dialectologica, 1989, 189 — 192.
1282. PARHON, VICTOR, *Scriem trecutul cu literă mică?*, ZM, **1**, nr. 6, 1990, 7 [scrierea cu majuscule a numelor proprii].
1283. SCUTARU, IULIA, *Suferința cuvintelor*, Opus, **1**, nr. 7, 1990, 6 — 7 [pentru forma *sunt*].
1284. ȘERBĂNESCU, ANDRA, *Semne de punctuație în lucrări de concurs*, LLR, **19**, nr. 3, 1990, 35 — 38.
1285. URITESCU, DORIN N., *Calamburul ortografic*, RMunc, **2**, nr. 167, 12 — 13 aug., 1990, 3 [„presiunea istoriei de tip țarist — PETRI-ficate. . .”; „de-a BUSH-ilea”; v.r.nr. 1214].
VEZI și nr. 566, 620, 674, 810, 825, 826, 916, 990, 991, 1161, 1177, 1180, 1202, 1203, 1216, 1217, 1253, 1531, 1555, 1578, 1583.

12. ROMÂNA DE PESTE HOTARE

1286. CĂLUGĂR, EUGENIA, *Grafia latină a fost doar începutul*, Ceahlăul, **1**, nr. 106, 15 iun. 1990, 2 [limba română din Basarabia; int. de Al. Iacob].
1287. MÎNDICANU, VALENTIN, *Cuvînt către moldovenii „din dreapta”*, Flacăra, **1**, nr. 18, 1990, 11.
1288. MÎNDICANU, VALENTIN, *Cuvînt către moldovenii „din stînga”*, Flacăra, **1**, nr. 19, 1990, 12 — 13 [din rev. „Nistru”, nr. 2, 1990, Chișinău].
1289. MÎNDICANU, VALENTIN, *Regăsirea de sine [1]*, Flacăra, **1**, nr. 13, 1990, 14; *(2)*, nr. 14, 15; *(3)*, nr. 15, 10; *(4)*, nr. 16, 10; *[5]*, nr. 21, 12; *[6]*, nr. 22, 13; *(7)*, nr. 23, 12; *[8]*, nr. 24, 13; *(9)*, nr. 25, 13; *(10)*, nr. 27, 13 [reprodus din rev. „Nistru”, nr. 2, 1990, Chișinău].
1289 bis. MUJDEI, CRISTIAN, *Limba română din Basarabia*, Litere, **1**, nr. 1, 1990, 8.
1290. SANDU-TIMOC, C., *Considerații asupra graiurilor românilor din Timoc*, SND, 1988, 26 [rez.].
1291. SUCIU, OVIDIU, *Vie, fără de moarte, flacăra limbii*, GNV, **1**, nr. 70, 24 mart. 1990, 3 [introducere grafiei latine în Moldova Sovietică].
VEZI și nr. 64, 67, 68, 95, 1247.

Recenzii

1292. NEGREANU, CONSTANTIN, Efim V. Junghietu, V.D. Cernelev, *Proverbe și zicători moldovenești cu echivalente rusești*, Chișinău, Editura Științifică, 1987, 216 p., LL, nr. 1, 1990, 122 — 123.

1293. ZAFIU, RODICA, *Un dicționar*, Luceafărul, **1**, nr. 20, 1990, 4 [Academia de Științe a R. S. S. Moldovenești, Colectivul de limbă și dicționare, *Dicționarul explicativ al limbii moldovenești*, de Silviu Berejan (red. princ.), Anton Borș, Ion Zaporojan, Nicolae Matcaș, Ion Mocreac, Gheorghe Rusnac, Tamara Ursu, Tatiana Celac, Alexei Cenușă (redactori), literele *N—IA*, Chișinău, 1985; v.r.nr. 81].

V. *BALCANISTICĂ*

1294. MIHAIL, ZAMFIRA, *Termeni autohtoni de unelte în perspectivă etnolingvistică comparată*, SThrac, **8**, 1990, 246 — 267 [rez].
VEZI și nr. 21, 66, 87, 904.

Recenzii

VEZI nr. 10.

VI. *FILOLOGIE CLASICĂ*

1295. ALEXIANU, MARIUS, *Noi descoperiri de amfore cu inscripții și semne în teritoriul dacic liber, est-carpatic (sec. II — III e.n.)*, SThrac, **8**, 1990, 196 — 199.
1296. ARDEVAN, RADU, BELDIMAN, CORNELIU, ZEPECZANER, JENŐ, *Un monument epigrafic din estul Daciei romane*, SCIVA, **41**, nr. 2, 1990, 195 — 201.
1297. BARAN, NECULAI, *Limba latină rediviva [I]*, Opinia, [**1**], nr. 50, 21 febr. 1990, 1; *(II)*, nr. 63, 17 mai, 1; *(III)*, nr. 67, 23 mart., 1; *(IV)*, nr. 73, 31 mart. 1.
1298. BARNEA, I., *Sfinții martiri „Dasius" de la Durostorum și Axiopolis*, BO, **107**, nr. 5 — 6, 1989, 144 — 149.
1299. BODOGAE TEODOR, *Preocupări retorice în scrisul Sfîntului Grigorie al Nisei :* **Despre pruncii morți prematur**, MB, **39**, nr. 3, 1989, 13 — 34 [textul, în trad. rom. a aut., după J. P. Migne, *Patrologia grecească*, vol. XLV, col. 161 — 192, la p. 17 — 34].
1300. CORNEANU, NICOLAE, *Începuturile creștine ale literaturii românești*, Orizont, **2**, nr. 14, 1990, 6 [sec. IV — V].
1301. COSMA, CĂLIN, *Inscripții pe ceramica provincială din Dacia romană*, SThrac, **8**, 1990, 215 — 216 [rez.].
1302. DINUTZ, MIRCEA, *Lingua latina — mater nostra*, MLb, **2**, nr. 46, 18 apr. 1990, 3.
1303. DRĂGULIN, GHEORGHE I., DRĂGULIN, GH. AUG., *Cercetări asupra operei lui Dionisie Exiguul și îndeosebi asupra celei necunoscute pînă acum*, MO, **40**, nr. 5, 1988, 24 — 68 [V — VI].
1304. ENĂCHIUC, VIORICA, **Kodex Rohonczi**, Dim—Supl, **1**, nr. 6, 1990, 8 [din arhivele Academiei Ungare de Științe, ms. A 1173/II, cuprinzînd texte lat. med. din România, sec. XI — XIII].
1305. FRANGA, LIVIU, *«Ex invicta gente»* (Plinius, *EPIST.*, 8, 4, 2). *De la un topos literar la ideologia imperială*, SThrac, **8**, 1990, 154 — 159.
1306. HALICHIAS, ANA-CRISTINA, FILIMON, DOINA, *Propuneri pentru un* **Lexicon mediae et infimae latinitatis Daco-Romanorum**, SCL, **41**, nr. 3, 1990, 243 — 252 [Engl. Ab.].
1307. LIPOVAN, ION T., *Monumente epigrafice din Ampelum (II)*, SCIVA, **41**, nr. 1 1990, 67 — 82 [cu 6 fig.; rés. fr.]. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. 1559.
1308. LIPOVAN, ION T., *Un* **praepositus aurariarum** *la Ampelum*, Sargetia, **20**, 1986 — 1987, 133 — 138 [cu 1 facs.; deutsch. Zus.].
1309. MUNTEANU MATEI, GABRIELA, *Carte veche și rară*, Litere, **1**, nr. 1, 1990, 2 [la Biblioteca Teleki-Bolyai].
1310. NEUMANN, VICTOR, *Interferențe culturale și culturale europene · Bibliotheca Maria Radnensis*, Cugetarea, **1**, nr. 1, 1990, 16 [de la mănăstirea Radna, la 30 km est de Arad].
1311. PETOLESCU, CONSTANTIN, C., *Cronica epigrafică a României (VII*, 1987*)*, SCIVA, **39**, nr. 4, 1988, 399 — 409; *(VIII*, 1988*)*, **40**, nr. 1 — 4, 1989, 389 — 399. Vezi BRL, **30**, 1987, nr. 1364; **29**, 1986, nr. 1377; **28**, 1985, nr. 1214; **27**, 1984, nr. 1159; **25**, 1982, nr. 2123.
1312. PETOLESCU, CONSTANTIN C., POPOVICI, DRAGOMIR, *O inscripție inedită de la Carsium*, SCIVA, **40**, nr. 3, 1989, 241 — 247.
1313. PETRE, ZOE, *Eros și polis*, Interval, nr. 2, 1990, 4.

1314. PLATON, *Opere*. [Vol.] *I*. Ediție îngrijită de Petru Creția și Constantin Noica.Colecție îngrijită de Idel Segall, București, EȘE, [1984], CVIII + 486 p. (**Clasicii filozofiei universale**) [trad., note introd. și note la: *Apărarea lui Socrate*, de Francisca Bălțăceanu (p. 3 — 49); *Criton*, de Marta Guțu (p. 53 — 80); *Alcibiade*, de Sorin Vieru (p. 83 — 152); *Charmides*, de Simina Noica (p. 155 — 230); *Lahes*, de Dan Slușanschi (p. 233 — 272); *Gorgias*, de Alexandru Cizek (p. 275 — 415); *Protagoras*, de Șerban Mironescu (p. 419 — 483); fiecare text cu notă introd., bibl. text, note]. [Vol.] *VI*. Ediție îngrijită de Constantin Noica, Petru Creția. Colecție îngrijită de Idel Segall, București, EȘE, 1989, 487 p. (**Clasicii filozofiei universale**) [Introducere la dialogurile logice de Alexandru Surdu (p. 8 — 48); *Parmenide*, trad. (p. 84 — 138), lămuriri preliminare (p. 50 — 73), notă asupra structurii dialogului (p. 74 — 80), notă asupra trad. (p. 81), note (p. 139 — 154), bibl. selectivă (p. 155 — 157) de Sorin Vieru; *Theaitetos*, trad. (p. 181 — 272), lămuriri preliminare (p. 159 — 180), note (p. 273 — 296), bibl. (p. 296 — 298), apendice (p. 299 — 303), note (p. 303 — 306), de Marin Ciucă; *Sofistul*, trad. (p. 313 — 385), lămuriri preliminare (p. 309 — 311) note (p. 386 — 389), bibl. (p. 389 — 390), text pregătit pentru tipar de Radu Bercea și Sorin Vieru; *Omul politic*, trad. (p. 397 — 472), lămuriri preliminare (p. 392 — 395), notă asupra trad. (p. 396), note (p. 473 — 481), bibl. (p. 482 — 483 de Elena Popescu]. Vezi BRL, **26**, 1983, nr. **1537** [vol. IV]; **21**, 1978, nr. 1446 [vol. III].

1315. PLĂMĂDEALĂ, ANTONIE, *Sfîntul Gherman din Dacia Pontică, un strămoșan ignorat. Mai mult decît o ipoteză*, TelR, **137**, nr. 35 — 36, și 37 — 38, 1989, 1, 2, 3.

1316. SANIE, SILVIU, SANIE, ȘEIVA, *Inscripții ceramice și lapidare din cîteva cetăți și așezări gelo-dacice, est-carpatice*, SThrac, **8**, 1990, 176 — 177 [rez.].

1317. SLUȘANSCHI, DAN, KAΓA *și* ΚΩΓΑΙΟΝΟΝ. *Analiză filologică și lingvistică*, TD, **10**, nr. 1 — 2, 1989, 219 — 224 [rés. fr.].

1318. ȘERBAN, GH. I., *Martinus din Dumio, scriitor strămoșan*, MB, **39**, nr. 3, 1989, 47 — 60.

1319. TOHĂNEANU, G. I., *Pro domo*, Orizont, **2**, nr. 4, 1990, 12 [pentru studiul limbii latine].

1320. VORNICESCU, NISTOR, *Una dintre primele scrieri ale literaturii române străvechi: „Pătimirea sfinților Epictet și Astion" (de la cumpăna secolelor III — IV)*, MO, **41**, nr. 1, 1989, 20 — 74 [cu 22 pl. i.a.t.; textul lat. și trad. de David Popescu (p. 75 — 117; aut. presupus: Vigilantius].

1321. *** *Inscripțiile Daciei Romane*. Volumul *III. Dacia Superior. 4. Zona răsăriteană (I. D.R. III/4)*. Adunate, însoțite de comentarii și indice, traduse de Ioan I. Russu, București, EARSR, 1985, 302 p. (AȘSP. Institutul de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca. **Inscripțiile antice din Dacia și Scythia Minor.** Colecție îngrijită de D. M. Pippidi și I. I. Russu. *Seria primă*). Rec.: Viorica Bolindeț, AnIst Cluj, **29**, 1989, 611 — 613. Vezi BRL, **23**, 1985, nr. **1225**; **24**, 1981, nr. 1723.
VEZI și nr. 21, 160, 419, 449, 455, 475, 487, 496, 510, 513, 514, 517, 521, 529, 537 — 539, 541, 641, 644, 654, 699, 700, 711, 713, 742, 744, 878, 918, 919, 922, 940, 941, 945, 1016, 1267, 1384, 1386, 1460, 1463, 1464, 1466, 1615, 1634, 1677, 1743 — 1745, 1770, 1775.

Recenzii

1322. AVRAM, SEVER, Andrei Cornea, *Scriere și oralitate* [. . .], RomBooks, nr. 2,1989, 39 — 40. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **1551**.

1323. BĂRBULESCU, MARIA, Iorgu Stoian, *Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine (Les inscriptions de Scythia Minor grecques et latines)*, II[e] volume: *Tomis și teritoriul său* [. . .], Dacia, **32**, nr. 1 — 2, 1988, 244 — 245. Vezi BRL, **30**, 1987, nr. **1372**.

1324. CHIȚOIU, DAN, Andrei Cornea, *Scriere și oralitate* [. . .], AUIFiloz, **35**, nr. 1, 1989, 102. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **1551**.

1325. DORUȚIU-BOILĂ, EMILIA, *Corpus inscriptionum Latinarum, voluminis decimi, septimi par secunda Miliaria provinciarum Narbonensis, Galliarum, Germaniarum*. Ed. Geroldus Walser, Gvalterus de Gruyter et Hocii, Berolini Noui Eboraci MCMLXXXVI, Dacia, **32**, nr. 1 — 2, 1988, 239.

1326. DRAGOLEA, MIHAI, *La mijloc de anamneză și hypomneză*, Vatra, **19**, nr. 8, 1989, 14 [Andrei Cornea, *Scriere și oralitate*. . .]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **1551**.

1327. F[ISCHER], I., *„Studii clasice"*, XXVI (1988) [. . .], SCL, **41**, nr. 1, 1990, 79. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **1123**.

1328. PAPACOSTEA-DANIELOPOLU, CORNELIA, VĂTĂȘESCU, CĂTĂLINA, Titos Jochalas, Το 'ελλήνο 'Αλβανικόν Λεξικόν τοῦ Μάρκου Μπότσαρη (φιλολογική, ἐκδοσις ἐ τοῦ αὐτογραφου) Athènes, 1980, 424 p. (Πραγματείαι τῆς 'Ακαδημιάς Αθηνῶν Τόμος), BullAIESEE, **17** — **18** (1987), 1989, 197 — 199.
1329. POPESCU-FISCHER, SEBASTIANA, *„Latomus"*. Revue d'études latines, XLVI, 1987, SCL, **41**, nr. 1, 1990, 79 — 80.
1330. VERZAN, SABIN, Edouard Delebecque, *Les deux „Actes des Apôtres"*, Préface par R. P. Ceslas Spicq, col. „Études Bibliques" (Nouvelle série, no 6), J. Gabalda, Paris, 1986, 430 p., 15 × 25 cm), GB, **47**, nr. 4, 1988, 149 — 160.
VEZI și nr. 8, 25, 117, 545, 546, 548, 550, 627, 1522, 1751.

VII. *GERMANISTICĂ*

1331. ANDRONOVICI, DOINA, *Subjective (Obiective) Contrast with Personal Pronouns*, BulȘt Pitești, 1980, 373 — 376 [rez. rom.].
1332. BANTAȘ, ANDREI, *Ion Creangă in English Translations*, CREL, nr. 4, 1989, 140 — 142.
1333. BANTAȘ, ANDREI, MANEA, CONSTANTIN, *Proper Names and Nicknames : Challenges for Translators and Lexicographers*, RRL, **35**, nr. 3, 1990, 183 — 196.
1334. BEJAN, NICOLAE, COCIU, DENISA, *Împrumuturi reciproce între limba engleză comună și limbajele de specialitate*, LSF, 1984, 119 — 123.
1335. BEJAN, NICOLAE, CROITORU, ELENA, BÂRZEA, DANA, *Conectivele în limbajul tehnico-științific*, SLF, 1984, 132 — 136 [în engl.; cu 1 fig.].
1336. BERCEANU, MARIA, *Motivul singurătății în lirica romantică germană*, AUT, **27**, 1989, 100 — 104.
1337. BÎTEA, IOAN N., *Pragmatic Notes*, RRL, **35**, nr. 1, 1990, 83 — 89 [Dumitru Chițoran, Alexandra Cornilescu, *Elements of English Sentence Pragmatics . . .* ; id., *Elements of English Sentence Semantics . . .*]. Vezi BRL, **28**, 1985, nr. **1249**; **29**, 1986, nr. **1760**.
1338. BRÎNZEU, PIA, *Nedumeririle naratorului*, CSem, **7**, nr. 1, 1989, 13 — 23 [în romanele lui Joseph Conrad ; Engl. Ab.].
1339. DOMINTE, CONSTANTIN, *Limba română, „personaj" într-un recent roman . . . american*, Dimineața, **1**, nr. 83, 30 mai, 1990, 5 [v.r.nr. 843].
1340. GRUIȚĂ, MARIANA, *Aspecte ale raportului condițional în limba engleză*, ProDid, **3**, (1984 — 1985), 1986, 355 — 365.
1341. MARTIN, CORINA, *Truman Capote în căutarea textului modern*, CSem, 7, 1988, 107 — — 113 [Engl. Ab.].
1342. MERCEA, IOANA, *Câteva observații asupra stilului publicitar din domeniul industriei textile*, SLF, 1984, 245 — 247 [în engl.].
1343. MIHAIU, VIRGIL, *Poeme eminesciene în suedeză*, Steaua, **40**, nr. 8, 1989, 19, 48 [*Över höjderna. Dikter*, trad. de Jon Milos, Stockholm, 1989].
1344. NERIUS, DIETER, *Warum der* **Duden** *nicht mehr stimmt. Widersprüche zwieschen kodifizierter Norm und Schreibgebrauch. Der Stand der Rechtschreibreform*, NW, **42**, nr. 12805, 31 aug. 1990, 4.
1345. POP, LIA-MARIA, *British English and American English*, SE, [**1**], nr. 5, 1990, 3.
1346. SCHNELL, RALF, *Germanistik in Japan*, KarpRund, **23**, nr. 41, 1990, 5.
1347. SCHULLER ANGER, HORST *Gespräch mit . . . über siebenbürgische Mundartdichtung*, NL, **40**, nr. 2, 1989, 60 — 63 [int. de Christa Richter].
1348. SIMION, ALICE, OLARU, GEORGETA, *Cercetări etimologice asupra vocabularului tehnic german*, SLF, 1984, 175 — 177.
1349. SOLOMON, V., *La izvoarele limbii idiș*, RGM, **34**, nr. 673, 1989, 7.
1350. TUDOR, FLORIN MIRCEA, ANDRONOVICI, DOINA, *Prezentul perfect și dificultățile sale*, SLF, 1984, 127 — 131.
1351. UNGAR, BEATRICE, *Eminescu in den hermanstädter deutschsprachigen Zeitungen (1904 — 1939)*, CREL, nr. 2, 1989, 119 — 122.
1352. UNGAR, BEATRICE, *Opera lui Creangă în limba germană*, Transilvania, **18**, nr. 10, 1989, 21 — 22.

1353. *** *Die historischen Vorgänge deutlich sichtbar machen. Arbeit an einem* **Historischen Atlas von Siebenbürgen**, NW, **42**, nr. 12830, 5 oct. 1990, 4 [condus de Otto Mittelstrass, aflat în lucru la Karlsruhe].
VEZI și nr. 17, 77, 169, 292, 451, 473, 494, 511, 791, 802, 815, 826, **949**, 958, 959, **960**, **963**, 1381, 1384, 1434, 1435, 1442, 1592 — 1595, 1600, 1613, 1614, 1622, 1627, 1630 — 1632, 1635, 1636, 1638 — 1641, 1644, 1645, 1647, 1649, 1657 — 1659, 1662, 1664, 1672, 1685, 1686, 1690, 1697, 1698, 1699, 1702, 1709, 1714, 1716, 1717, 1721 — 1723, 1726, 1754.

Recenzii

1354. ALBU, RODICA, *Studia Anglica Posnaniensia*. An International Review of English Studies, Volume 20 (1987), Poznan, 1988, 260 p., AUI, **35**, 1989, 102 — 103.
1355. AVRAM, ANDREI A., S. Theissen, M. Esch-Pelgroms, Ph. Hilligemann, *Invert Woordenboeck van het Nederlands*, Liège, C. I. P. L., 1988, 763 pp., SCL, **41**, nr. 1, 1990, 70—71.
1356. AVRAM, LARISA, Evert Andersson, *On Verb Complementation in Written English*, Lund, Wallin & Dalholm Boktrykeri AB, 1985, 293 p., SCL, **41**, nr. 1, 1990, 77 — 78.
1357. CONSTANTINESCU, ILINCA, Ernst Håkon Jahr, *Utsyn over norsk språkhistorie etter 1814*, Oslo, Novus Forlag, 1989, 95 p., SCL, **41**, nr.3, 1990, 280 — 282.
1358. NICOLAE, OCTAVIAN, *Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch*, herausgegeben von Ulrich Engel und Pavica Mrazović (**Sagners slavistische Sammlung**, Band 10) Verlag Otto Sagner, München, 1986, 1. Halbband p. 1 — 930 p., 2. Halbband p. 931 — 1510, AUI, **35**, 1989, 95 — 97.
1359. VIOREL, ELENA, Ulrich Engel, *Deutsch Grammatik*, Julius Gross Verlag, Heidelberg, 1988, 888 S., StUBB, **34**, nr. 2, 1989, 90 — 91.
VEZI și nr. 10, 29, 49, 313, 966.

VIII. *ORIENTALISTICĂ*

1360. DANIEL, CONSTANTIN, *Pe urmele vechilor civilizații*. Cuvînt înainte de Aurel Dragoș Munteanu, București, EST, 1987, 208 p. Rec.: Emilian Cornițescu, GB, **47**, nr. 3, 1988, 173 — 178.
VEZI și nr. 426, 456, 1511, 1521.

Recenzii

VEZI nr. 10, 1522.

IX. *ROMANISTICĂ*

1360 bis. AJIBOYE, TUNDE, *La francophonie nigériane : schéma d'une structure communicative*, CLTA, **27**, nr. 1, 1990, 3 — 12.
1361. ARDELEANU, MIRCEA, *„Eugénie Grandet". Les paraphrases d'un suffixe*, StUBB, **34**, nr. 1, 1989, 21 — 29 [*-et*; Engl. Ab.].
1362. BACIU, I., *Constructions à actant* [+ *humain*, — *spécifié*] *dans les langues romanes*, StUBB, **34**, nr. 2, 1989, 76 — 89.
1363. CĂRCĂLEANU, ELEONORA, *Poezia lui Eminescu în versiune italiană*, Collegium, **5**, 1989, 177 — 184 [de-a lungul timpului].
1364. CENUȘE, IOAN PETRE, *Le français „sauvage". L'argot de l'écolier*, Le francophile, [**1**], nr. 5, 1990, 20 — 21.

1365. CIOCÂRLIE, LIVIUS, *Poetica apei la Alfred de Vigny*, SLRC, **10**, 1988, 81 — 88 [rés. fr.].
1366. COMLOȘAN, DOINA, *Cronotopul textului*, CSem, **7**, 1988, 47 — 64 [în „L'écume des jours" de Boris Vian; rés. fr.].
1367. COSĂCEANU, ANCA, *Les versions françaises de l'oeuvre de Ion Creangă*, CREL, nr. 4, 1989, 150 — 152.
1368. COSĂCEANU, ANCA, LITTERA, ILEANA, *Imaginar colectiv și expresie lingvistică: locuțiuni și expresii idiomatice franceze referitoare la părțile corpului omenesc*, SCL, **41**, nr. 2, 1990, 127 — 133 [cu 2 sch.; rés. fr.].
1369. CRISTEA, TEODORA, *L'incidence des adverbes modalisants en français contemporain*, BulȘt Pitești, 1980, 427 — 432 [rez. rom.].
1370. FLORE, MICHAELA, *Stil și context la Flaubert*, RILA, 1989, 268 — 270 [*Madame Bovary*].
1371. GYURCSIK, MARGARETA, *Funcția textuală a personajului în romanul realist*, SLRC, **10**, 1988, 89 — 104 [rés. fr.].
1372. GYURCSIK, MARGARETA, *La dialectique des codes*, CSem, **7**, 1988, 91 — 105 [în piesa *Les Justes* de A. Camus; rez. rom.].
1373. GYURCSIK, MARGARETA, *Paradoxul Cidului*, SLRC, **9**, 1987, 67 — 74 [rés. fr.].
1374. HOMORODEAN, MIRCEA, *Convergențe friulano-române*, Dialectologica, 1989, 211 — 218.
1375. IVANCIU, NINA, *Intenții comice ale locutorului discursiv (cu referire la Georges Courteline)*, RILA, 1989, 248 — 251.
1376. LIVESCU, MICHAELA, *Concordanțe între limba română și alte limbi romanice, la nivelul dialectal*, SND, 1988, 15 [rez.].
1377. MALLÉN, ENRIQUE, *Spanish Partitive Constructions*, RRL, **35**, nr. 1, 1990, 33 — 52.
1378. MATEI, JANA, *Interferențe lingvistice în aria romanică*, TribRom, **18**, nr. 398, 1989, 11 [v.t.c.nr. 404].
1379. NICHITA, IOANA, *Despre concordanțele lexicale dintre sardă și dialectele limbii române*, SND, 1988, 20 [rez.].
1380. PĂUN, CONSTANTIN, *Tendințe actuale în terminologia franceză din domeniul tehnicilor de vîrf*, Forum, **32**, nr. 2, 1990, 37 — 41.
1381. PĂNZARU, IOAN, *Notes sur quelques traductions de la poésie d'Eminescu*, CREL, nr. 2, 1989, 160 — 164 [în it.fr. span. și germ].
1382. PETRE, DAN, *Arhitectura narativă la Geoffroy de Villehardouin*, Echinox, **21**, nr.2, 1989, 6 — 7.
1383. POPESCU, CONSTANTIN, *Nume de rudenie devenite nume de persoană în franceză*, SND, 1988, 24 [rez.].
1384. POPOVICI, VICTORIA, *Romanische Verwandtschaftsnamen. Die Subsysteme der sozialen Verwandtschaft*, RRL, **35**, nr. 3, 1990, 167 — 182 [cu 1 tab.].
1385. REINHEIMER RÎPEANU, SANDA, *Le français — une langue romane*, Le francophile, [1], nr. 5, 1990, 3.
1386. SARAMANDU, NICOLAE, *Les dénominations romanes du foie (d'après les données de* **l'Atlas Linguarum Europae***), (Synthèse)*, RRL, **35**, nr. 1, 1990, 29 — 32.
1387. STAMATE, AURELIA, *Le présentatif* **il y a** *— analysable ou non; source, évolution, perspective*, BulȘt Pitești, 1980, 433 — 436 [rez. rom.].
1388. TAMAS, MARIA I., *Cîteva observații privind formarea terminologiei franceze din domeniul industriei textile*, SLF, 1984, 43 — 46.
1389. TROCAN, LELIA, *Messere GASTER vs. Messere GASTER*, SND, 1988, [fr. *cruel, perfide*; rez.].
1390. ȚENCHEA, MARIA, *La préposition* **DES** *et ses equivalents en roumain*, AUT, **27**, 1989, 7 — 17.
1392. VIȘAN, VIOREL, *Le poème „Kamadeva" en français — une illusion de l'équivalence parfaite*, AUBLLS, **38**, 1989, 17 — 19.
1393. VLĂDUȚ, DUMITRU, *Modalități narative în romanul hispano-american contemporan*, SLRC, **9**, 1987, 85 — 100 [rés. fr.].
1394. *** *Aventura cuvintelor*, ALA, **1**, nr. 2, 1990, 7 [trad. de T. C. Diaconescu din „Le français dans le monde", nr. 193, mai juin 1986, „Special Science-Fiction"].

VEZI și nr. 73, 92, **109**, 278, 320, 409, 411, 421, 425, 433, 434, 436, 449, 452, 453, 455, 475, 476, 493, 513, 514, 521, 539, 653, 767, 804, 832, 930, 939, 958, 961, 1003, 1042, 1050, 1109, 1124, 1601, 1607 — 1609, 1620, 1623 — 1626, 1632, 1642, 1646, 1652, 1653, 1661, 1665, 1667, 1668, 1679, 1680, 1684, 1690, 1694, 1700, 1704 — 1707, **1710**, 1714, 1725.

Recenzii

1395. ANDREI-FANEA, ANCA, *Vocabularul reprezentativ* [. . .], Dreptatea, **22**, nr. 136, 21 iul. 1990, 2. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **1740**.
1396. IVANCIU, NINA, Henriette Walter: *Le français dans tous les sens* (Robert Laffont, 1988), Le francophile, [1], nr. 5, 1990, 10 — 11.
1397. IVANCIU, NINA, Henri Meschonnic: *Modernité modernité* (Verdier, 1988), Le francophile, [1], nr. 5, 1990, 9 — 10.
1399. PLOAE HANGANU, MARIANA, Maria Raquel Delgado Martins, *Ouvir Falar. Introdução à Fonética de Português*, Lisabona, 1988, 187 p., SCL, **41**, nr. 1, 1990, 75 — 77.
1400. POGORILOVSCHI, LIANA, Claudio Pegolo, *La struttura del campo semantico dei verbi di movimento in italiano*, Zurigo, Zentralstelle der Studentenschaft, 1987, 223 p., SCL, **41**, nr. 2, 1990, 179 — 181.
1401. POPESCU-MARIN, MAGDALENA, Heidi Siller-Runggaldier, *Grödnerische Wortbildung*, Innsbruck, 1989, 208 p. [= **Romanica Aenipontana** XV], SCL, **41**, nr. 1, 1990, 68 — 70.
1402. REINHEIMER RÎPEANU, SANDA, Angelika Hiegemann, *Die Stellung der germanischen Elemente im Französischen und der slawischen Elemente im Rumänischen (vergleichende Untersuchung)*, Beiheft 2, Kurier Rumänischstudenten, Bochum, Studienverlag Dr. N. Brockmeyer, 1988, 359 p., SCL, **41**, nr. 3, 1990, 282 — 284.
1403. ROZKOŠ, P., KUKUČKA, A., *Études romanes de Brno*, volume XVIII, Universita J. E. Purkinė, Brno, 1987, 86 p., CCS, **7**, nr. 1, 1989, 167 — 174.
1404. SARAMANDU, NICOLAE, Wolfgang Raible (Hrsg.), *Romanistik, Sprachtypologie und Universalienforschung*, Tübingen, Gunter Narr Verlag, 1989, XXXI + 270 p., SCL, **41**, nr. 1, 1990, 65 — 67.
1405. ȘANDRU OLTEANU, TUDORA, Germán De Granda, *Sociedad, historia y lengua en el Paraguay*, Bogota, Publicaciones del Instituto Caro y Cuervo, 1988, 628 p., SCL, **41**, nr. 1, 1990, 74 — 75.
1406. URIȚESCU, DORIN, Marius Sala (coord.), *Vocabularul reprezentativ* [. . .], CCS, **6**, nr. 2, 1988, 245 — 253. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. **1740**.
1407. VLĂDESCU, ANDREEA, *Enciclopedia limbilor romanice*, CrRm, **2**, nr. 2 — 3, 1990, 19 [v.t.c.nr. 855]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **1249**.
1408. VLĂDUȚ, D., Hermenegildo De la Campa, *Diccionario inverso del español. Su uso en el aula*, Narcea, S.A. de Ediciones, Madrid, 1987, AUT, **27**, 1989, 113 — 114.
VEZI și nr. 10, 118, 545, 546, 548, 550, 627, 1692.

X. *SLAVISTICĂ*

1409. BĂN, A., STAN, I. T., *Studiul contrastiv al îmbinărilor fonemelor din limbile rusă și română*, SLLM, **7**, 1990, 1 — 63.
1410. BECHERESCU, LETIȚIA, *Conținutul semantic al verbelor de origine slavă comune limbilor rusă și română*, SLLM, **7**, 1990, 79 — 88.
1411. BENEDEK, G., *Slavjanskie semantičeskie izoglossy : psl.* ***klopatь*** */* ***klopota*** *i ih sud'ba v slavjanskih jazykah*, SLLM, **7**, 1990, 105 — 110.
1412. BOIADJEV, PIRIN, *Jurij Venelin à Bukarest*, BulIAIESEE, **17** — **18**, (1987), 1989, 187 — 194.
1413. CHIRILĂ, FEODOR, *Din terminologia pescuitului în graiurile lipovenilor din Dobrogea*, SND, 1988, 4 — 5 [rez.].
1414. CHIRILĂ, FEODOR, *Sinonimia lexicală într-un grai aloglot din România*, Dialectologica, 1989, 257 — 261 [graiul rus (lipovenesc) din Carcaliu, jud. Tulcea].
1415. CHIRILĂ, FEODOR, IVANOV, ANDREI, *Momente din istoria lipovenilor reflectate în lexicul lor*, SND, 1988, 5 [rez.].
1416. CHIVESCU, ROMEO, *Momente semnificative în evoluția lexicografiei ruso-române. Lucrări elaborate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, RS, **27**, 1989, 139 — 157 [русс. рез.].
1417. CIORTAN, ION, *Ion Creangă en bulgare*, CREL, nr. 4, 1989, 148 — 149 [trad. de Zlatka Iuffu, Buc., 1971].

1418. CROITORU, OTILIA, *Unități frazeologice noi în lexicul limbii ruse*, SLLM, **7**, 1990, 65 — 78.
1419. DRONDOE, VERA, *Kontrastivnoe izučenie vosklicatel'noj intonacii russkogo i rumynskogo jazyka*, SLLM, **7**, 1990, 111 — 123.
1420. FODOR, ECATERINA, ȘERBĂNESCU, PARASCHIVA, *Jazykovye priemy giperbolizacii v „Istorii odnogo goroda" Saltykova-Ščedrina*, RS, **27**, 1989, 131 — 138 [rez. rom.].
1421. GRIJIȚCHI, ADRIAN, *Erotičeskaja lirika M. Ju. Lermontova*, SLLM, **7**, 1990, 162 — 170.
1422. IVANOV, ANDREI, *Substantivul în graiurile lipovenești. Sistemul paradigmatic*, SND, 1988, 14 — 15 [rez.].
1423. IVANOV, ANDREI, CHIRILĂ, FEODOR, *Structura actuală a lexicului graiurilor lipovenești (rusești) din România*, Dialectologica, 1989, 249 — 255.
1424. IVANOVA, ELENA, *Asupra unor cuvinte românești din graiurile bulgărești din Banat*, SND, 1988, 15 [rez.].
1425. KOVÁCS BÖLÖNI ERZSÉBET, *Grammatičeskie arhaizmy v proizvedennyh A. S. Puškina*, SLLM, **7**, 1990, 149 — 161.
1426. LOZBĂ, MARCELA, *Strukturno-semantičeskaja gruppa glagolov dviženija v sovremennyh slavjanskih jazykah (leksiko-semantičeskie nabljudenija)*, Slavistică-Iași, 1987, 10 — 17.
1427. LOZBĂ, MIHAI, *M. V. Lomonosov : creația literar-artistică și filologică*, Slavistică — Iași, 1987, 36 — 49.
1428. MANGIULEA, MARIANA, *Împrumuturi de origine românească în limba bulgară literară (I)*, RS, **27**, 1989, 159 — 176 [Engl. Ab.].
1429. MAZILU, DAN HORIA, *Traduceri în bulgară ale „Alexandriei" românești*, RITL, **37**, nr. 3 — 4, **35**, nr. 1 — 2, 1990, 275 — 284.
1430. NIMIGEAN, OVIDIU, *Velimir Hlebnikov despre limbă și limbaj poetic*, Slavistică — Iași, 1987, 277 — 286.
1431. OLTEANU, THEODOR, *Hipocoristice și diminutive în graiul lipovenilor din localitatea Mila 23 (județul Tulcea)*, RS, **27**, 1989, 231 — 239 [русс. рез.].
1432. PANȚIRU, MIHAI, *Cu privire la factorii de interferență stilistico-semantică din sistemul lexical al limbii ruse literare la sfîrșitul sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea*, Slavistică — Iași, 1987, 81 — 91.
1433. POPOVIĆ, BORIVOJ, *Za očuvanje srpske reči u ovim prostorima*, NReč, **1**, nr. 29, 1990, 1 — 2.
1434. ROZKOŠ, PAVEL, *Cuvinte de origine germană în graiurile slovace de tip central din România*, SND, 1988, 25 — 26 [rez.].
1435. ROZKOŠ, PAVEL, *Elemente românești, maghiare, germane în lexicul graiurilor slovace din Banatul românesc*, Dialectologica, 1989, 235 — 247.
1436. ROZKOŠ, PAVEL, *Poezia lui Mihai Eminescu „Peste vîrfuri" în cîteva versiuni slave*, CCS, **6**, nr. 1, 1988, 59 — 66 [русс. рез.].
1437. ROZKOŠ, PAVEL, *Poezia românească în cîteva traduceri slave*, CCS, **7**, nr. 1, 1989, 63 — 92 [русс. рез.].
1438. SABLJIĆ, DUŠAN, *Srpske državne osnovne škole u Rumuniji 1919—1989 (XI)*, NReč, **1**, nr. 28, 1990, 4; *(XII)*, nr. 29, 5; *(XIII)*, nr. 30, 4; *(XIV)*, nr. 31, 4; *(XV)*, nr. 32, 4; *(XVI)*, nr. 33, 4; *(XVII)*, nr. 34, 5.
1439. SIMIONESE, V., *Substantive compuse în terminologia construcțiilor de mașini*, SLF, 1984, 91 — 94 [în rusă].
1440. SLONOVSCHI, ANGELA, *Echivalența semantică — condiția definitorie a traducerii textului științific*, SLF, 1984, 124 — 126 [în rusă].
1441. STOIANOVICI, VOISLAVA, *Scriitori români în limbile sîrbo-croată, slovenă și macedoneană*, RS, **27**, 1989, 5 — 45.
1442. STOYANOVA, DANIELA, *Aspectuality and Aspectual Choice in Bulgarian, Romanian and English*, AUBLLR, **38**, 1989, 87 — 101.
1443. STOYANOVA, DANIELA, *Temporal and Aspectual Motivation in the Use of the Passive Voice in Bulgarian and Romanian*, RRL, **35**, nr. 1, 1990, 71 — 81.
1444. TOMIĆ, MILE, *Po Dunavskoj Klisuri (19)*, NReč, **1**, nr. 27, 1990, 5; *(20)*, nr. 28, 4; *(21)*, nr. 29, 5.
1445. TROCIN, DUMITRU, *Suffiksal'noe slovoobrazovanie suščestvitel'nyh ot osnov glagolov*, Slavistică — Iași, 1987, 50 — 67.
1446. VELEA, STAN, *Ion Creangă en Pologne*, CREL, nr. 4, 1989, 145 — 147 [trad. de Konstancja Myzlówna, *Czarodziejskie opowieści*, 1933; D. Bieńkowska, *Złoty most*, 1973 și *Wspomnienia z dzieciństwa*, 1960, Varșovia].

1447. VEȘCU, VICTOR, *Graiurile sîrbești și croate din România. Criterii de clasificare*, Dialectologica, 1989, 227 — 334.
1448. VINȚELER, ALLA, VINȚELER, ONUFRIE, *O jazyke folklora lipovan*, RS, **27**, 1989, 223 — 229 [rez. rom.].
1449. VINȚELER, ONUFRIE, *Din onomastica operei lui Gogol*, Slavistică — Iași, 1987, 68—80.
1450. VRACIU, ARITON, *Asupra raporturilor lingvistice dintre balto-slavă și tohariană*, Slavistică — Iași, 1987, 1 — 9.
1451. VRACIU, ARITON, NICOARĂ, ADRIANA, *Poezia lui G. Bacovia în limba sîrbocroată*, Slavistică — Iași, 1987, 179 — 191.
1452. VRACIU, ARITON, NICOARĂ, ADRIANA, *Poezia lui Ion Barbu în limba sîrbocroată*, Slavistică — Iași, 1987, 192 — 201.
1453. *** *Romanoslavica*. [Vol. XXVII]. Comitetul de redacție : Mihai Novicov (redactor responsabil), Gheorghe Mihăilă (redactor responsabil adjunct), Ion C. Chițimia, Ioan Pătruț, Constantin N. Velichi, Corneliu Barboricâ, Dorin Gămulescu, Dan Horia Mazilu, Virgil Șoptereanu (membri), Mihai Mitu (secretar), București, TUB, 1989, 387 p. multigr. (UB. FF. CLS. AS). Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **1303** ; **21**, 1988, nr. **1821** ; **29**, 1986, nr. **1545** ; **28**, 1985, nr. **1434** ; **26**, 1983, nr. **154** ; **25**, 1982, nr. **212** ; **23**, 1980, nr. 2059 ; **15**, 1972, nr. 1214 ; **14**, 1971, nr. 1061 ; **12**, 1969/1970 sigla **RS** ; [**11**], 1968/1969, nr. 976 ; [**9**], 1966/1967, [**8**], 1965/1966 ; [**7**], 1964/1965 ; [**6**], 1963/1964 ; [**5**], 1962/1963 ; [**4**], 1961/1962, [**1**], 1959 sigla **RS**.
1454. *** *Studii de limbă, literatură și metodică*. [Vol.] *VII*. Volum îngrijit de A. Bán și I.T. Stan, Cluj-Napoca, [TUCN], 1990, [IV] + 237 p. multigr. (UCN. FF. CFS.). Vezi BRL, **21**, 1978 sigla **SLLM** ; **22**, 1979, nr. 53 ; **26**, 1983, nr. **1775** ; **31**, 1988, nr. **2206**. VEZI și nr. 66, 74, 87, 101, 278, 295, 314, 393, 423, 474, 480, **499**, 528, 573, 632, 650, 651, 695, 697, 699, 700, 705, 713, 717, 744, 772, 806, 840, 858, 921, 958, 1038, 1080, 1598, 1605, 1606, 1621, 1627, 1632, 1669, 1690, 1761, 1762, 1766, 1772, 1773, 1777.

Recenzii

1455. DUMITRESCU, MARIA, *Kirilo-Metodievska enciklopedija*, tom. I, *A—Z*, Sofia, 740 s., RS, **27**, 1989, 353 — 354.
1456. ROZKOŠ, PAVEL, IVANOV, AUR., *Tečie voda po Maruši. L'udové piesne* (Tečet voda rekov Mureš. Narodnye pesni), Izdatel'stvo „Kriterion", Buharest, 1986 g., 270 str., CCS, **6**, nr. 2, 1988, 254 — 260.
1457. TURCULEȚ, ADRIAN, V. S. Chrakovskij, A. P. Volodin, *Semantika i tipologija imperativa. Russkij imperotiv*, Leningrad, 1976, 272 p., AUI, **35**, 1989, 90 — 95.
1458. VELICHI, CONSTANTIN N., Stoian Radev, *Bălgaristika, bălgaroznanie, nauka za Bălgarija*, Sofia, Ed. Otečestven Front, 1989, 270 p., RS, **27**, 1989, 349 — 352.
VEZI și nr. 10, 346, 347, 1292, 1358, 1520.

XI. *TRACOLOGIE*

1459. BERCIU, DUMITRU, *Perspective de dezvoltare a tracologiei în următorul deceniu*, SThrac, **8**, 1990, 17 — 20.
1460. GABOR, ADRIAN, *Populația autohtonă pe teritoriul nord-dunărean al României în sec. IV — VII, în lumina izvoarelor literare romano-bizantine*, BO, **107**, nr. 5 — 6, 1989, 150 — 167.
1461. GOLDARU, ION, *Din nou despre* **Decebalus per Scorilo**, Sargetia, **20**, 1986 — 1987, 93 — 97 [rés. fr.].
1462. PORUCIUC, ADRIAN, *Continuitatea onomasticii traco-dacice, principii și sugestii de abordare*, SThrac, **8**, 1990, 151 — 153 [rez.].
1463. STANCIU, ILIE, *Povestea* **Mioriței** *scrisă pe piatră*, Omu, **1**, nr. 3, 1990, 2 [inscripția epigrafică interpretată de Ferdinand Iacob Baier, în comunicarea „Expositionem veteris inscriptionis Aesculapio et Higyes, diis philantropiis", la 27 oct. 1725, la Facultatea de Medicină din Aldorf].

1464. TOMESCU, VASILE, *Cultura muzicală, aspect caracteristic al spiritualității traco-geților. Legende, realități, ipoteze*, SThrac, 8, 1990, 254 — 282.
1465. TONCIULESCU, PAUL, *Inscripțiile rupestre din Munții Buzăului. Un posibil alfabet geto-dac?*, CrRm, 2, nr. 13 — 15, 1990, 10 [cu 1 fig.].
1466. VASILE, VASILE, *Aspecte ale vieții muzicale a traco-dacilor*, SThrac, 8, 1990, 282 — — 288.
1467. ZAFIU, RODICA, *Ochire retrospectivă*, Luceafărul, nr. 4, 1990, 4 [tracomania pseudolingvistică; v.r.nr. 31].
VEZI și nr. 61, 107, 121, 477, 487, 520 — 522, 536, 562, 918, 931, 1294, 1295, 1301, 1305, 1316.

Recenzii

VEZI nr. 119.

XII. *LIMBA ALBANEZĂ*

VEZI nr. 525, 536, 767, 1294.

Recenzii

1468. VĂTĂȘESCU, CĂTĂLINA, Shaban Demiraj, *Gjubo shqipe dhe historia e saj* (La langue albanaise et son histoire), Shtepia botuese e librit universitar, Tiranë, 1988, 321 p., RESEE, 27, nr. 4, 1989, 363 — 365.
VEZI și nr. 1328, 1751.

XIII. *LIMBA JAPONEZĂ*

1469. MAREȘ, ISABELA, *Cîteva considerații privind modificarea raportului sintagmatic și paradigmatic în poezia medievală japoneză*, SCL, 41, nr. 2, 1990, 157 — 161 [Engl. Ab.].

XIV. *LIMBA MAGHIARĂ*

1470. BAJOR ANDOR, *Irodalmi lexikon*, Népújság, 42, nr. 42, 24 febr. 1990, 5 [adigazgatóz, akt, bírálat, daru, disztichon, dráma].
1471. BALÁZS LADISLAU, *Exprimarea recunoștinței în maghiară și română*, RILA, 1989, 140 — 143.
1472. BARABÁS ISTVÁN, *Kis könyvlexikon. K*, A Hét, 20, nr. 10, 1989, 10 [katalógus, kézikönyv, kézirat]; nr. 31, 10 [kolofon, kolumna, kommentar, kommüniké]; nr. 37, 10 [kompendium, kompilació, kopf, korrektúra, könyomás, könyv alakja, könyvek restaurálása]. Vezi BRL, 32, 1989, nr. 1888; 30, 1987, nr. 1556; 29, 1986, nr. 1593.
1473. BARTHA JÁNOS, *A Duna hullámar*, Népújság, 42, nr. 206, 21 sept. 1990, 2 [la rubr.: Nyelv és élet].
1474. BURA LÁSZLÓ, *A vízerőmű sorsa*, A Hét, 20, nr. 41, 1989, 4 [la rubr.: Anyanyelvünk]. Vezi BRL, 31, 1988, nr. 1853.
1475. CSETRI, ELEK, *Apáczai Csere János*, Szabadság, 2, nr. 22, 28 ian. 1990, 4.

1476. CSŐGÖR ENIKŐ, *Ujabb lépés Eminescu teljesebb megértése felé*, ProDid, 5, 1989, 149—151 [trad. din 1904 — 1989, mai ales ale lui Janscik Pál].
1477. CSOMORTÁNI MAGDOLNA, *Egy csíki falu Állatnevei*, NyIK, 33, nr. 2, 1989, 1515 — 160.
1479. P. DOMBI ERZSÉBET, *Gondolatkalkulus az anyanyelvi órán*, ProDid, 3 (1984—1985), 1986, 300 — 302 [rez. rom.].
1480. FAZAKAS ISTVÁN, *Az anyanyelv méltósága*, SS, 1, nr. 5, 3 febr. 1990, 3.
1481. FLEISZ JÁNOS, *Az első magyar nyelvű sakk-könyv*, KN, 1, nr. 27, 1990, 14.
1482. FODOR GYÖRGY, *A magyar billni születése*, Valóság, 2, nr. 43, 1990, 3.
1483. FODOR KATALIN, *A lélektan magyar nyelvű oktatásáról*, Szabadság, 2, nr. 45, 24 febr. 1990, 5.
1484. GÁL ISTVÁN, *Nyelvművelés és időgep*, A Hét, 20, nr. 17, 1989, 10 [pe marginea art. lui Szilágyi N. Sándor de la nr. 1503, 1504].
1485. GUB JENŐ, *Gondolatok Kőrösi Csoma Sándor-ról*, Népújság, 42, nr. 78, 18 apr. 1990, 1, 3 [pe marginea art. lui Veér Gyozö de la nr. 1507].
1486. HEREDI GUSZTÁV, *Milyen nyelven tanuljon a gyermek?*, Szabadság, 2, nr. 39, 17 febr. 1990, 5.
1487. INDIG OTTÓ, *A Bihar megyei magyar oktatás történetéből*, KN, 1, nr. 33, 1990, 6 — 7.
1488. JAKABEFY ATTILA, *Mértékegységek kislexikon. A*, Népújság, 42, nr. 158, 10 aug. 1990, 4 [abesszin me, abszolút egységrendszer, acre, actus]; nr. 163, 17 aug., 4 [admirality mile, afganisztani me, agyúlövésugi, akó, albedo, ale galon].
1489. KOMORÓCZI GYÖRGY, *Iparkereskes delmi vállolat*, HN, 2, nr. 118, 1 iun. 1990, 2.
1490. KOMORÓCZY GYÖRGY, *Nyelvi babonák (1)*, HN, 2, nr. 143, 6 iul., 1990, 2; *(2)*, nr. 148, 13 iul., 2; *(3)*, nr. 153, 20 iul., 2; *(4)*, nr. 158, 27 iul., 2; *(5)*, nr. 163, 2 aug., 2; *(6)*, nr. 168, 10 aug., 2; *(7)*, nr. 173, 17 aug., 2.
1491. KOMORÓCZY GYÖRGY, *Parkol, garaszol*, Ifjúmunkás, [1], nr. 1, 23 dec. 1989, 6 [la rubr.: Elő nyelvünk]. Vezi BRL, 31, 1988, nr. 1869.
1492. KOMORÓCZY GYÖRGY, **Prefektus és főispan**, HN, 2, nr. 178, 21 aug. 1990, 2.
1493. KÓSA FERENC, *A* **lesz** *ige történetéhez*, NyIK, 33, nr. 2, 1989, 123 — 134.
1494. KÓSA ZSUZSA, *Nyelvművelés*, BUS, 2, nr. 90, 30 oct. 1990, 3.
1495. KOVÁTS LAJOS, *Hazám az anyanyelvem*, Háromszék, 1, nr. 173, 28 iul. 1990, 4, 7 [cu notă intr. de Torma Sándor].
1495 bis. KOZMA DEZSŐ, *Ismerkedés eminescuval (Költészetének első magyar nyelvű méstatasái)*, ProDid, 5, 1989, 136 — 140 [trad. ale lui Sándor Jozsef, 1885, şi Berde Mária].
1496. MURÁDIN LÁSZLÓ, *A szekér és részeinek nyelvjárási szókincsből*, NyIK, 33, nr. 2, 1989, 135 — 150.
1497. MURÁDIN LÁSZLÓ, *Az eltelem tissztasága*, Szabadság, 2, nr. 4, 7 ian. 1990, 6; *Zsűri*, nr. 10, 14 ian., 7; *Szépen magyarul — szépen románul*, nr. 16, 21 ian., 3; *Rendelőintezet*, nr. 22, 28 ian., 2; *Telefonálunk*, nr. 27, 1 febr., 3; *Jegyed, számlák*, nr. 34, 11 febr., 4; *Irt és arat*, nr. 39, 17 febr., 4; *Csinál*, nr. 45, 24 febr., 4; *Lenyeltük a békát*, nr. 51, 2 mart., 4; *„Es uimagguc szent peter urol"*, nr. 57, 10 mart., 4; *Szamoújvar*, nr. 70, 25 mart., 2; *Hogy vagy?*, nr. 87, 14 apr., 2; *„Nagypénteken mossa hollo a fiát"*, nr. 92, 22 apr., 2; *Egy szó két arca*, nr. 98, 28 apr., 2; *Ven csoroszlya*, nr. 101, 6 mai, 2; *Adja bankot*, nr. 111, 19 mai, 2; *Torockó*, nr. 116, 26 mai, 2; *Falvak*, nr. 121, 2 iun., 2; *Egy tajszó . . . meg egyebek*, nr. 126, 9 iun., 2; *Kivagyok . . .*, nr. 136, 23 iun., 3; *Egy nemzetközi szó*, nr. 141, 30 iun., 2; *Fenes*, nr. 146, 7 iul., 2; *Ingázás . . . nyelvek között*, nr. 156, 21 iul., 2; *Egy kis helyesirás [I]*, nr. 161, 28 iul., 2; *(II)*, nr. 166, 4 aug., 2; *A helyvévadás módja*, nr. 171, 11 aug., 3; *Új szavunk, a video*, nr. 176, 18 aug., 3; *Borravoló*, nr. 191, 8 sept., 3; *Rokonok*, nr. 196, 15 sept., 3; *Váradvelence*, nr. 201, 22 sept., 2; *Magyarokereke*, nr. 208, 29 sept., 2; la rubr.: Nyelvművelés].
1498. MURÁDIN LÁSZLÓ, **Ember, férfi . . .**, Új Élet, 32, nr. 1, 1989, 23; **Keres**, nr. 2, 23; *Fahangon*, nr. 3, 23; **Forr**, nr. 4, 23; *Édes íz*, nr. 5, 23; **Kecsegtet**, nr. 6, 23; *Levegő, leg*, nr. 7, 23; **Fő és fej**, nr. 8, 23; **Szervusz!**, nr. 9, 23; *A gyors beszéd*, nr. 10, 23; *Lázat vagy lázt?*, nr. 11, 23; *A csalad*, nr. 12, 23; **Takar**, nr. 13, 23; **Irt és arat**, nr. 14, 23; *Stilusosan*, nr. 15, 23; **Tallóz, böngesz**, nr. 16, 23; **Holmi**, nr. 17, 23; *Vagyázat! Súlyos hibal*, nr. 18, 23; *Nevünk*, nr. 19, 23; *A nevek esztétikája*, nr. 20, 23; *Kongresszus*, nr. 21, 23; *Cserep és vas*, nr. 22, 23; [la rubr.: Nyelvművelés]. Vezi BRL, 31, 1988, nr. 1877.

1499. J. NAGY MÁRIA, *Mondhatná szebben*, Dolgozó nő, **45**, nr. 1, 1989, 14; *Laboratóriuma vagy laboratoriumja?*, nr. 2, 13; *Madárneveinkről 1.*, nr. 3, 13; *2.*, nr. 4, 12; *3.*, nr. 5, 13; *4.*, nr. 6, 13; *A levelezésről. Draga jó Édesanyam*, nr. 7, 13; *Kelt levelem . . .*, nr. 8, 13; *Hall-e a hal?*, nr. 9, 13; *Niggye el*, nr. 10, 13; **Egy-et** *mondunk*, **egy-et** *írunk*, nr. 11, 13; *Erti a csiziót*, nr. 12, 11 [la rubr.: Anyanyelvünk]. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. 1879; **30**, 1987, nr. 1530; **29**, 1986, nr. 1584; **28**, 1985, nr. 1480; **26**, 1983, nr. 1842; **25**, 1985, nr. 2472; **24**, 1981, nr. 2052; **23**, 1980, nr. 2156.

1500. PÉNTEK JÁNOS, *Cercetările de dialectologie maghiară din R. S. R.*, Dialectologica, 1989, 263 — 268.

1501. PÉNTEK JÁNOS, *Nyelvi göreseinktől szabadulva*, Szabadság, **2**, nr. 10, 14 ian., 1990, **4**.

1502. PÉTER SÁNDOR, *Magyar nyelvű oktatás*, Háromszék, [**2**], nr. 17, 14 ian., 1990, 1, 2.

1503. SZILÁGYI N. SÁNDOR, *Ősember a hifi-toronyban*, A Hét, **20**, nr. 8, 1989, 7 [vezi şi art. lui Gál István de la nr. 1484 şi nr. 1504].; *A lázmerő grammatikája*, nr. 14, 4 [la rubr.: Anyanyelvünk].

1504. SZILÁGYI N. SÁNDOR, [replică la art. lui Gál István de la nr. 1484, vezi şi nr. 1503]. A Hét, **20**, nr. 17, 1989, 10.

1505. TIBÁD LEVENTE, *Kosztolányi novellainak személyneveiről*, ProDid, **3** (1984 — 1985), 1986, 281 — 288 [rez. rom.].

1506. TUDUKA OSZKAR, *A Huszita Bibliárol*, KN, **1**, nr. **23**, 1990, 4.

1507. VEÉR GYOZŐ, *Gondolatok Kőrösi Csoma Sándorról (I)*, Népújság, **42**, nr. 72, 7 apr., 1990, 1, 2; *(II)*, nr. 74, 11 apr., 1. Vezi şi nr. 1485.

1508. VITUS K. GYÖRGY, *Nyelvészedjünk . . . Anonymus és Erdély népei*, Népújság, **42**, nr. 223, 9 n. 1990, 3 [pe marginea art. lui Fekete Miklos *Nyelvészkedjünk*, Népújság, **42**, 12 oct. 1990].

VEZI şi nr. nr. 20, 174, 560, 565, 569, 570, 576 — 578, 600, 614 bis, 616, 921, 1435, 1628 — 1630, 1670, 1671, 1675, 1680, 1687, 1688.

Recenzii

1510. GAAL GYÖRGY, *Akadémiai Kislexikon*, EH, **1**, nr. 15, 1990, 2 [vol. I, *A—K*, Budapesta, Editura Academiei].

VEZI şi nr. 10.

XV. *LIMBI AFRO-ASIATICE*

1511. MUNTEANU, ANCA, *Biografia unei intense epopei filologice*, în *Almanah Lumea '90*, Bucureşti, [f. e.], 1990, 115 — 120 [Jean Lacouture scrie o biografie despre J. F. Champollion, *Descrierea Egiptului* 1989; Nicolae Grimal publică *Istoria Egiptului antic*].

VEZI şi nr. 727.

XVI. *LIMBI BALTICE*

VEZI nr. 1450.

XVII. *LIMBI CHINO-TIBETANE*

1512. VIŞAN, FLORENTINA, *„Digugu" — figură specifică a poeziei chineze clasice*, AUBLLS, **38**, 1989, 81 — 84.

1513. VIŞAN, FLORENTINA, *Poetica chineză clasică şi retorica incorporării tăcerii*, SCL, **41**, nr. 1, 1990, 35 — 41 [rés. fr.].

VEZI şi nr. 1729.

XVIII. *LIMBI FINO-UGRICE*

VEZI nr. 85.

XIX. *LIMBI INDO-EUROPENE*

1514. ELIADE, MIRCEA, *Bibliografie — limbaje secrete*, Procesul, **1**, nr. 2, 1990, 3; *Limbaje secrete*, nr. 3, 3.
VEZI și nr. 418, 525, 1104, 1450, 1721, 1769.

XX. *LIMBI INDO-IRANIENE*

1515. BRĂTESCU, GH., *Limba osetină, o limbă cu o stranie rezonanță românească*, Magazin, **33**, nr. 16, 1990, 4.
1516. SARĂU, GHEORGHE, *Contributions à l'histoire des recherches portant sur la langue et le folklore des tziganes de Roumanie*, RRL, **35**, nr. 2, 1990, 117 — 131.
1517. SLUȘANSCHI, DAN, *Învățămintele marilor inscripții ahemenide (I)*, Orient, [**1**] nr. 1, 1990, 37 — 41.
1518. VASI-ȘOIMOȘANU, DUMITRU, *Scurtă istorie a țiganilor*, GLib, **1**, nr. 19, 1990, 1, 3.
VEZI și nr. 1514, 1724, 1769.

XXI. *LIMBI SEMITICE*

VEZI nr. **1360**.

Recenzii

1519. DIAMANT, BETINIO, *Un recent lexicon despre cultura evreilor*, RCM, **34**, nr. 671, 1989, 7 [*Lexikon früher Kulturen*, vol. I — II, Leipzig, 1987].
1520. VAIMBERG, S., Paul Wexler, *Explorations in Judeo-Slavic Linguistics*, Leiden, E.J. Brill, 1987, 286 p., SCL, **41**, nr. 2, 1990, 179.

XXII. *LIMBI TURCICE*

1521. DRIMBA VLADIMIR, *Miscellanea Cumanica (XX). Autour d'une nouvelle interprétation des devinettes comanes (1)*, RRL, **35**, nr. 1, 1990, 53 — 70 *(2)*, nr. 2, 133 — 134; *(3)*, nr. 3, 231 — 251 [Mefküre Mollova, *Sur quelques devinettes du* **Codex Cumanicus**, în ,,Studia et Acta Orientalia'', **10**, (1980, p. 103 — 116); idem, *Nouvelle interprétation de 25 devinettes du* **Codex Cumanicus**, în ,,Linguistique Balkanique'', **24** (1981), nr. 4, p. 47 — 78]. Vezi BRL, **31**, 1988, nr. 1915; **28**, 1985, nr. 1503; **26**, 1983, nr. 1638; **24**, 1981, nr. 2133; **23**, 1980, nr. 2208; **22**, 1979, nr. 1728; **21**, 1978, nr. 1978; **19**, 1976, nr. 1354; **15**, 1972, nr. 1073; **13**, 1970/1971, nr. 1172.
VEZI și nr. 456.

Recenzii

1522. NEGREANU, CONSTANTIN, Pavlos Hidiroglu, *Etnologhiki provlimatismi apo tin turkiki ke tin eliniki parimiologhia* (Ethnological Thoughts on Turkish and Greek Proverbs/Ethnologische Überlegungen zur turkischen und griechischen Parämiologie), Buletinul Societății Grecești de Folclor — Suplimentul nr. 10, Atena, 1987, 169 p., REF, 34, nr. 4, 1989, 382 — 384.
VEZI și nr. 10.

XXIII. *LIMBI ARTIFICIALE*

1523. BUDAHÁZY ISTVÁN, *Eszperanto — múlt, jelen, gövő* . . . , BihN, 1, nr. 27, 3 febr. 1990, 3 [int. de Szegedi László].

1524. PROSAN, N., *Esperanto — limbă, idei, înfrățire*, GTrans, 142, nr. 152 — 153, 23 — 24 iun. 1990, 2.

1525. *** *Congres Național de Esperanto la Timișoara (13 — 15 iulie 1990)*, RBăn, 1, nr. 138, 12 iul. 1990, 4.
VEZI și nr. 97, 110, 1727.

XXIV. *METODICA PREDĂRII LIMBILOR*

1. GENERALITĂȚI

1526. AVĂDANEI, CONSTANȚA, CHIRCULESCU, VANDA, *Tipuri de exerciții utilizate cu ajutorul mijloacelor audio-vizuale*, SLF, 1984, 210 — 213.

1528. SLAMA-CAZACU, TATIANA, *„Modern" și „tradițional" în metodologia predării limbilor* RILA, 1989, 34 — 45.
VEZI și nr. 32, 37, 38, 41, 128, 357, 368, 1450.

Recenzii

VEZI nr. 1728.

2. LIMBA ROMÂNĂ

1529. ALBU, ELENA, *Exprimarea literară nu e o haină de ocazie*, TribÎnv, 1, nr. 27, 1990, 4.

1530. ALBU, MIHAELA, UNGUREANU, DOINA, *Aspecte ale topicii determinantelor nominale și verbale în predarea limbii române la străini*, BulȘt Pitești, 1980, 95 — 100 [rés. fr.].

1531. ALEXANDRU, DOMNIȚA, *Dezvoltarea deprinderilor de exprimare în scris la studenții străini — nivelul I de studiu*, RILA, 1989, 52 — 55.

1532. ANGHEL, VALERIU, OLTEANU, VASILE, *Știința de a formula subiecte*, TribÎnv, 1, nr. 8, 1990, 3, 6.

1533. APETROAIE, NINA, *Cultură și tehnologie în orele de limbă română la studenții străini politehniști*, SLF, 1984, 214 — 218.

1534. ARDELEANU, ADRIANA, *Limba și literatura română. Testul nr. 2*, Dreptatea, 22, nr. 156, 14 aug. 1990, 2 [pentru treapta I]; *Soluții la testul nr. 2*, nr. 157, 15 aug., 2; *Testul nr. 3*, nr. 158, 16 aug., 2; *Soluții la testul nr. 3*, nr. 159, 17 aug., 2; *Testul nr. 4*, nr. 160, 18 aug., 2; *Testul nr. 5*, nr. 162, 22 aug., 2; [. . .]; *Soluții la testul 8*, nr. 170, 31 aug., 2.

1535. BĂLAN-MIHAILOVICI, AURELIA, *Receptarea terminologiei științifice; științele naturii în școală*, RPed, **39**, nr. 5, 1990, 4 — 7.
1536. BIDU-VRĂNCEANU, ANGELA, *Didactica lexicului (Pe marginea a două manuale de clasa a V-a)*, LR, **39**, nr. 3, 1990, 181 — 186 [Al. Dabija, A. Ionel, E. Sanielevici, *Botanica*. Manual pentru clasa a V-a, Buc., EDP, 1982; N. Ionescu, I. Ionașcu, Gh. Teodorescu, *Geografia generală și geologie*. Manual pentru clasa a V-a, Buc., EDP, 1983].
1537. BOCIORT, IGNAT FL., DOBRE, MIOARA, *Perspectiva transdisciplinară, mijloc de formare intelectuală a elevilor la lecțiile de limba română*, LL, nr. 3, 1989, 388 — 394.
1538. BOTIȘ, LIDIA, NICOLAU, MARIA, *Alternanțele fonologice — o dificultate în învățarea limbii române de către studenții străini*, SLF, 1984, 237 — 240.
1539. BOTIȘ, LIDIA, NICOLAU, MARIA, *Aspecte ale predării articolului hotărît din perspectiva abordării limbii române ca limbă țintă*, SLF, 1984, 222 — 225.
1540. CERKEZ, MATEI, *Noțiunile „literar" — „neliterar" în predarea textului literar*, LL, nr. 4, 1989, 574 — 578.
1541. CERNEI, DORIN, TOPOLICEANU, MARIA, *Interferențe ale vocabularului de specialitate cu limba literară în predarea limbii române*, SLF, 1984, 228 — 230.
1542. COJOCARU, MARIA, COJOCARU, CONSTANTIN, *Rolul dictărilor la începutul perioadei abecedare*, RPed, **39**, nr. 2, 1990, 30 — 32.
1543. COSMA, TRAIAN, *Situații eaucaționale deschise în didactica vocabularului*, RPed, **38**, 10, 1989, 41 — 44.
1544. COSMESCU, MARIN, *Probe de verificare*, Publicitate, n. 1989, [IV], în Ateneu, **26**, nr. 11, 1989; *Probă de verificare*, **27**, nr. 1, 1990, 16 [la rubr.: Consultații școlare]. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. 1362.
1545. CREȚU, DOINA, *Asupra metodologiei structuraliste în predarea limbii române ca limbă străină*, BulȘt Pitești, 1980, 91 — 94 [rés. fr.].
1546. CRISTUREANU, ALEXANDRU-OVIDIU, *Contribuții la predarea trminologiei lingvistice de specialitate pentru studenții străini, viitori filologi, din anul pregătitor*, RILA, 1989, 72 — 75.
1547. CRIȘAN, EMANUELA, *Denominația personajului literar și compunerile școlare*, LL, nr. 4, 1989, 579 — 583.
1548. CRIȘAN, EMANUELA, *Strategii de decodare dinamic-contextuală a textului: implicații în predarea/învățarea literaturii române*, RILA, 1989, 68 — 71.
1549. CVASNÎI CĂTĂNESCU, MARIA, *Note despre anaforice în dialog (Implicații în predarea textului literar)*, RILA, 1989, 215 — 218.
1550. DIACONESCU, LIZICA, *Sinonimia — mijloc de îmbogățire a vocabularului studenților străini*, BulȘt Pitești, 1980, 87 — 90 [rés. fr.].
1551. DRĂGĂTOIU, ION, *Receptarea creației eminesciene în școala secundară — pînă la 1918 —*, ProDid, **5**, 1989, 116 — 125 [v. cap. *Poezia eminesciană — suport pentru introducerea noțiunilor de poetică și stilistică*].
1552. GĂITĂNARU, ȘTEFAN, *Orfelinatul limbii române*, Argeș, nr. 2, 1990, 3.
1553. GENCĂRĂU, ȘTEFAN, *Exerciții de gramatică pentru clasa a VIII-a*, Publicitate, febr. 1990, [III], în Familia, **26**, nr. 2, 1990.
1554. HOMOCEANU, L., *Noțiuni de vocabular*, Agora, **1**, nr. 1, 1990, 7 [la rubr.: Consultații școlare].
1555. HURDUCACIU, PETRU, *Procedee ale utilizării liniuței de unire în scrierea școlarilor mici*, RPed, **39**, nr. 5, 1990, 29 — 30.
1556. ILIESCU, ADA, *Compunerea ca exercițiu gramatical*, BulȘt Pitești, 1980, 105 — 108 [rés. fr.].
1557. ISPAS, BUJOREL, *Caracteristicile dialogului și implicațiile lor didactico-metodice în predarea limbii române ca limbă străină*, RILA, 1989, 92 — 95.
1558. MACARIE, AUGUSTIN, *Virtuți ale comentariului literar*, RPed, **39**, nr. 9, 1990, 45 — 46.
1559. MANGRA, MARIANA, VĂCARU, CRISTINA, *Sinonime medicale ale cuvintelor din inventarul de bază al programei cursului intensiv de limba română*, BulȘt Pitești, 1980, 101 — 104 [rés. fr.].
1560. MIHAI, FLOAREA, *Exercițiul de cultivare a limbii*, TribÎnv, **1**, nr. 45, 1990, 4.
1561. MOISIN, ANTON, *Aspecte metodice ale predării învățării temei „Etnogeneza românească"*, ÎnvLicTehn, **37**, nr. 12, 1989, 21 — 23.
1562. NICOLAU, MARIA, BOTIȘ, LIDIA, *Observații asupra analizei erorilor în învățarea limbii române ca L_2*, SLF, 1984, 201 — 206.
1563. NICOLAU, MARIA, BOTIȘ, LIDIA, *Oportunitatea testării cunoștințelor de limba română la studenții străini*, SLF, 1984, 241 — 244.

1564. OLARU, GEORGETA, SIMION, ALICE, *Mijloace moderne folosite în studierea textelor tehnice*, SLF, 1984, 226 — 228.
1565. OLARU, GEORGETA, SIMION, ALICE, *Sugestii pentru utilizarea corectă a formelor paradigmei nominale în planul sintactic al limbii române*, SLF, 1984, 231 — 236.
1566. OPRESCU, MIHAIL, *Cultivarea limbii autentice, eliberate de șabloane sterile*, TribÎnv, 1, nr. 6, 1990, 6.
1567. OPRESCU, MIHAIL, *Programele școlare și manualele de limba și literatura română*, RPed, **39**, nr. 9, 1990, 35 — 38.
1569. PETREAN, IULIANA, *„Multe dulce și frumoasă limba ce-o vorbim. . .". Dar cum o scriem?*, GrSăl, **2**, nr. 28, 15 mart. 1990, 3 [limba română în școală].
1570. PETROMAN, PAVEL, *Aspecte ale îmbogățirii și activizării limbajului elevilor*, RPed, **38**, nr. 12, 1989, 28 — 30.
1571. POP, GHEORGHE, *Lexicul tehnico-științific în liceele industriale*, RILA, 1989, 26 — 33.
1572. POPA, ION, *Raport just de apreciere între literatură și gramatică*, TribÎnv, **1**, nr. 38, 1990, 4.
1573. PRICOP, VIORICA, PRICOP, OVIDIU, *Utilizarea dicționarului pentru însușirea corectă a termenilor științifici geografici*, RPed, **39**, nr. 5, 1990, 21 — 23.
1574. RUSU, G. C., *O nouă structurare a cunoștințelor de sintaxă a frazei*, TribÎnv, 1, nr. 38, 1990, 4.
1575. STANCA, VASILE, *Probleme metodice ale studierii limbii române în gimnaziu*, ProDid, [1], 1980 — 1981, 97 — 109.
1576. STANCIU, ALINA, *Noțiuni de cultură și civilizație românească implicate în predarea intensivă a limbii române ca limbă străină*, StUBB, **34**, nr. 1, 1989, 30 — 35 [Engl. Ab.].
1577. STANCIU, ALINA, *Să scriem scrisori în limba română*, RILA, 1989, 119 — 122.
1578. STĂNESCU, CIREȘICA, *Caligrafie — ortografie în permanentă acțiune*, RPed, **38**, nr. 10, 1989, 52 — 54.
1579. STĂNICĂ, VASILE, *Posibilități de predare interdisciplinară a limbii române în gimnaziu*, ProDid, **3** [1984 — 1985), 1986, 96 — 101.
1580. STOICHIȚOIU, ADRIANA, *Categorii ale vocabularului într-un manual de anatomie : implicații didactice*, LR, **39**, nr. 2, 1990, 100 — 103 [Elisabeta Mândrușca, Mihai Peteanu, *Anatomia, fiziologia și igiena omului*. Manual pentru clasa a VII-a, Buc., EDP, 1988, 129 p.].
1581. STOICHIȚOIU, ADRIANA, *O nouă direcție în cercetarea limbii române ca limbă străină : didactica limbajelor de specialitate*, AUBLLR, **38**, 1989, 3 — 9.
1582. ȘERBAN, SERGIU, *Test formativ. Prepoziția*, Ateneu, **27**, nr. 9, 1990, 11 [v.r.nr. 1544].
1583. TOPOLICEANU, MARIA, CERNEI, DORIN, *Elemente de cultură și civilizație în predarea limbii române la studenții cetățeni străini*, SLF, 1984, 206 — 209.
1583 bis. TRÎMBIȚAȘ, RODICA, *Exerciții de limbă*, CLL, **5**, 1990, 81 — 86.
1584. UNGUREANU, GH., *Proba de română pentru licee și unele facultăți*, GlAd, **2**, nr. 131, 12 iun., 1990, 2.
1585. VARGA, PIROSKA, *Nyelvtani gyakorlatok*, TÚ, **33**, nr. 2, 1989, 2 [la rubr. : A román nyelv tanítása].
1586. VICOLEANU, ION, *Propuneri de subiecte pentru examenul de treaptă la limba și literatura română pentru absolvirea clasei a VIII-a*, Catedra — Bacău, **1**, nr. 11, 1990, 3 [la rubr. : Consultații școlare].
1587. VLĂDUȚIU, ION, *Despre teste și testări cu referire specială la predarea limbii române ca limbă străină*, BulȘt Pitești, 1980, 81 — 85 [Engl. Ab.].
1588. VOICU, MARILENA, *Model pentru lecții de fonetică la studenții străini*, BulȘt Pitești, 1980, 109 — 112 [rés. fr.].
1589. *** *Predarea-învățarea limbii române. Programa de citire pentru clasele I — IV. Clasa I. Citit-scris*, TribÎnv, **1**, nr. 29, 1990, 6 — 7.

VEZI și nr. 7, 19, **32**, **37**, **38**, **39**, **41**, 56, 72, 84, 113, 374, 447, 875, 986, 1007, 1010, 1012, 1046, 1057, 1076, 1081, 1082, 1095, 1112 — 1114, 1118, 1129, 1132, 1147, 1181, 1182, 1197, 1222, **1695**, 1701, 1703, 1711 — 1713, **1715**, **1720**.

Recenzii

1590. CHIȚU, IOAN, *În dezbatere* · **Limba și literatura română în liceu**, Viitorul, 32, nr. 53, 25 iun. 1990, 2. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **1425**.
1591. MIRON, RODICA, *Limba și literatura română în liceu*, Publicitate, n. 1989, [IV], în Ateneu, **26**, nr. 11, 1989. Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **1425**.
VEZI și nr. 44, 46, 47, 50.

3. LIMBI STRĂINE

1592. ANDRONOVICI, DOINA, TUDOR, FLORIN MIRCEA, *Predarea comparației adjectivelor din perspectiva fluctuațiilor impuse de tendințele actuale ale limbii engleze*, SLF, 1984, 144 — 148.
1593. ANDRONOVICI, DOINA, TUDOR, FLORIN MIRCEA, *The Present Progressive — o abordare metodică în perspectivă actuală*, SLF, 1984, 103 — 107.
1594. AVĂDANEI, CONSTANȚA, SAMSON, NICOLAE, *De la compoziția dirijată la compoziția liberă*, SLF, 1984, 186 — 189 [în engl.].
1595. BÂN, A., STAN, I. T., *Despre contribuția foneticii la însușirea limbilor străine*, StUBB, **34**, nr. 2, 1989, 70 — 75.
1596. BANTAȘ, ANDREI, *Aspecte ale reversibilității tiparelor situaționale în predarea limbilor străine*, RILA, 1989, 144 — 147.
1597. BARBU, ELISABETA, *Ameliorarea înțelegerii mesajului oral în predarea unei limbi străine prin prezentarea simultană a componentelor sale vizuale și auditive*, RILA, 1989, 56 — 63 [cu 2 tab.].
1598. BECHERESCU, LETIȚIA, *O problemă de omonimie bilingvă rusă-română*, RILA, 1989, 148 — 151.
1599. BINDER, SMARANDA, *Procesul de predare-învățare a limbilor străine*, CLL, **5**, 1990, 128 — 132.
1600. BORZEA, GEORGETA, *Mijloace de optimizare a procesului de învățare a limbii engleze, cercul de conversație*, ProDid, **3**, (1984 — 1985), 1986, 346 — 353.
1601. BURDEA, SILVIA, NEGUȘ, DOINA, STOENESCU, CONSTANȚA, *O abordare comunicativă-creativă a lecției de limba franceză tehnică*, SLF, 1984, 21 — 24.
1602. BURUIANĂ, DUMITRU, *Metodologie interdisciplinară în predarea limbilor străine*, RPed, **39**, nr. 5, 1990, 18 — 20.
1603. CÂMPEANU, DOINA, CLONȚEA, PROCOPIE, *Language and Communicative Function*, Bulșt Pitești, 1980, 377 — 380 [rez. rom.].
1604. CHIRCULESCU, VANDA, PROCA, RADA, *Ierarhizarea valorică a materialului didactic — deziderat fundamental al formării competenței lingvistice a viitorilor specialiști*, SLF, 1984, 29 — 32.
1605. CHIRILOV, P., *Otnositel'no prepodavanija vidov russkih glagolov*, SLLM, **7**, 1990, 195 — 211.
1606. CHIRILOV, P., *Otnositel'no ulučšenija vozmožnostej usvoenija učaščimisja naših škol specifičeskih struktur s suščestvitel'nymi russkogo jazyka*, SLLM, **7**, 1990, 171 — 194.
1607. CHIUȚĂ, SANDA-MARIA, *Ipostaze ale traducerii textelor social-politice în seminariile de limbi străine din institutele de învățământ tehnic superior*, SLF, 1984, 26 — 28 [în fr.].
1608. CHIUȚĂ-BĂDULESCU, SANDA-MARIA, *Structuri interogative în activitatea seminarului de limbi străine din învățământul tehnic superior (cu aplicații la limba franceză)*, RILA, 1989, 64 — 67.
1609. CIUNGAN, STELUȚA, *Schema gramaticală — mijloc de abordare sintetică a componentei sintactico-semantice a limbajului tehnic*, SLF, 1984, 58 — 61 [în fr.].
1610. CLONȚEA, P., BANTAȘ, A., *Pentru o predare activă a limbilor și literaturilor străine*, Forum, **32**, nr. 1, 1989, 17 — 23.
1612. COSMIN, LUCIA, *Modalități de integrare a profesorului de limbă străină în cadrul învățământului cu caracter tehnic și de specialitate*, ProDid, **3** (1984 — 1985), 1986, 317 — 322.
1613. CROITORU, ELENA, MOCANU, VIORICA, *Izolarea propozițiilor dependente în limbajul tehnico-științific*, SLF, 112 — 115 [în engl.].
1614. CROITORU, ELENA, RACOVIȚĂ, CARMEN, *Seminarul problematizat cu studenții nefilologici*, SLF, 1984, 50 — 52 [la engl.].
1615. DABA, CONSTANTIN, *Limba latină*, Tomis, **25**, nr. 1, 1990, 16 [în școală].
1616. DIMITRIU, RODICA, DIMITRIU, GABRIEL, *Modalități de utilizare a calculatorului în studiul limbilor moderne*, RPed, **39**, nr. 7, 1990, 10 — 13.

1617. DRAGOȘ, LILIANA CLARA, TEODORESCU, HORTENZIU, *Muncă diferențiată în vederea optimizării predării limbilor moderne*, ProDid, 3 (1984 — 1985), 1986, 313 — 316.
1618. DUMITRESCU, ANCA, *Învățarea limbilor străine — deschidere și receptivitate spre cultura universală*, TribÎnv, 1, nr. 11, 1990, 4.
1619. FILIPESCU, CARMEN-ARISTIA, *Calculatorul personal — mijloc de învățământ modern și eficient în însușirea limbilor străine*, RPed, 79, nr. 6, 1990, 24 — 25.
1620. GAFIȚEANU, DANIELA, *Despre vocabularul tehnic în limba franceză*, SLF, 1984, 219 — 221.
1621. GEORGESCU, ELENA, ȘTEFANOVICI, VERA, *Sugestii pentru efectuarea traducerii unui text de specialitate din limba rusă, pe baza unui minimum de cunoștințe de gramatică*, SLF, 1984, 74 — 79.
1622. GHENGHEA, VOICHIȚA, *Structurarea textelor de specialitate — implicații în procesul lecturii în limba germană (L_2)*, RILA, 1989, 76 — 79 [cu 1 sch.].
1623. GULEA, MICHAELA, *Aspecte ale învățării dialogului „în situație" (cu referire la studenții economiști)*, RILA, 1989, 80 — 83 [în fr.].
1624. GULIVATI, VIORICA, GEORGESCU, ELENA, *Erori tipice datorate strategiilor asimilării și comunicării*, SLF, 1984, 165 — 170 [în fr.].
1625. GULIVATI, VIORICA, POPA, IULIA, *Documentul autentic și implicațiile sale metodologice*, SLF, 1984, 198 — 200 [în fr.].
1626. HÂRDUȚIU, DELIA, DRAGOMIR, MARIANA, *Conținutul, obiectivele operaționale și sarcinile formative pe care le implică lecția de limbă străină în liceele cu profil tehnic și de specialitate (profil mecanic la limba franceză)*, ProDid, 3 (1984 — 1985), 1986, 323 — 340.
1627. HÂRȘAN, ELENA, *Categoria aspectului verbal în engleză și rusă*, Forum, 32, nr. 5, 1990, 44 — 53.
1628. ILE ERZSÉBET, *Nyelművelési gyakorlatok irodalomolvasási órákon*, TÚ, 33, nr. 7, 1989, 2 [la rubr.: Anyanyelvünk az iskolában].
1629. INDIG OTTÓ, *Az anyanyelvi oktatásról. Önaló magyar tagozatok*, BihN, 1, nr. 21, 27 ian. 1990, 1, 3.
1630. IORDĂCHESCU, IOANA, BENEA, VERONICA, *Vocabularul „marketing" al viitorului inginer în relația producție — prezentare — desfacere*, SLF, 1984, 183 — 185.
1631. LAZU, ELENA, *Tendințe în specializarea lexicului tehnico-științific englez*, SLF, 1984, 32 — 35.
1632. LAZU, ELENA, GALAN, JUSTINA, SAVU, ECATERINA, *Rolul elementelor logico-lingvistice în producerea discursului științific. Unele abordări metodologice*, RILA, 1989, 96 — 99.
1633. LECCA, OCTAVIAN, *Strategii de modelare și optimizarea procesului de învățare a unei limbi*, RILA, 1989, 100 — 103.
1634. LERIC, IOAN, *Obiective aidactice prioritare în predarea limbii latine la clasa a VIII-a*, RPed, 38, nr. 9, 1989, 43 — 45.
1635. LEVIȚCHI, LEON D., *Învățarea limbii engleze : o necesitate*, SE, 1, nr. 1, 1990, 3.
1636. MARE, VALERIA, *Metode de predare a limbii engleze cu raționament deductiv restrâns*, BulȘt Pitești, 1980, 303 — 306 [Engl. Ab.].
1637. MEDGYESSY EMESE, *Nyelvi neveles, erkölksi nevelés*, TÚ, 32, nr. 12, 1988, 3 [v.r.nr. 1628].
1638. MIHĂESCU, ALEXANDRA, *Strategii pentru o lectură eficientă a textelor tehnice engleze*, RILA, 1989, 104 — 107.
1639. MIHĂESCU, ALEXANDRA, MIHĂESCU, VERONICA, *Metodologie diferențiată de seminar la anii I ai facultăților cu profil tehnic*, SLF, 1984, 37 — 40 [la engl.].
1640. MUNTEANU, DOINA, *Studiul limbilor străine în învățământul primar [I]*, TribÎnv, 1, nr. 40, 1990, 2; *(II)*, nr. 41, 3.
1641. MUREȘAN, LAURA, *Exerciții specifice și tehnici de dialogare în dezvoltarea competenței de comunicare orală a studenților economiști (cu referire la limba germană)*, RILA, 1989, 108 — 111 [cu 2 tab.].
1642. MUSCALU, LOREDANA MANUELA, *English for Romanians*, UN, 1, nr. 1, 1990, 7.
1643. NEGUȘ, DOINA, *Textul literar — prețios auxiliar formativ în seminarul de limbi străine*, SLF, 1984, 61 — 64 [de fr.].
1644. NICOLAE, GERTRUD, NICOLAE, OCTAVIAN, *Aplicații ale gramaticii textului în predarea textelor de tipul „Instrucțiuni de . . . "*, SLF, 1984, 140 — 143 [în germ.].
1645. NICOLAE, GERTRUD, NICOLAE, OCTAVAN, *Aplicații ale pragmalingvisticii în predarea textelor de tipul „Instrucțiuni de . . . ", I*, SLF, 1984, 65 — 68 [în germ.].
1646. NICOLAI, SAMSON GH., *Aspecte ale unei strategii a predării limbii franceze tehnice*, BulȘt Pitești, 1980, 293 — 296 [rés. fr.].

1647. NICOLAU, MARIA, *Relația context-gramatică în abordarea discursului științific în limba engleză*, SLF, 1984, 154 — 158.
1648. NISTOR, DOINA, *Modalități de creștere a randamentului școlar al elevilor de gimnaziu în orele de limbă engleză*, RPed, **39**, nr. 6, 1990, 31 — 33.
1649. OPRESCU, SIMONA, *The Communicative Teaching of English Grammar to Advanced High School Pupils*, SE, [1], nr. 5, 1990, 14 — 15 [la rubr.: Teacher's Aid].
1650. OROS, IRINA, STELEA, CORINA, *Traducerea — mijloc de însușire a limbajului tehnic de specialitate*, SLF, 1984, 80 — 82.
1651. PĂUȘ, VIORICA AURA, *Limbajul de specialitate — factor de progres în învățarea limbilor străine*, TribÎnv, 1, nr. 27, 1990, 4.
1652. PĂUȘ, VIORICA AURA, *Opoziția dintre coordonare și subordonare a sintaxei frazei complexe în predarea limbii franceze*, RPed, **39**, nr. 9, 1990, 39 — 42.
1653. PODARU, GEORGETA, *Limbajul în situație, condiție esențială a motivației în predarea limbii franceze*, Bu Șt Pitești, 1980, 289 — 292 [rés. fr.].
1654. POP-CORNIȘ, MIHAELA, *Probleme ale predării aspectului scris al unei limbi străine*, BulȘt Pitești, 1980, 307 — 310 [Engl. Ab.].
1655. POPA, IULIA, GULIVATI, VIORICA, *Aspecte ale predării și ale receptării limbilor străine într-un institut tehnic superior*, SLF, 1984, 193 — 197.
1656. POPESCU, MIHAELA, *Probleme ridicate de introducerea limbilor străine ca obiect de studiu în școala primară*, RPed, **39**, nr. 8, 1990, 61.
1657. PORȚEANU, RODICA, RADEȘ, LĂCRĂMIOARA, *Dezvoltarea deprinderilor de ascultare și înțelegere a textului tehnic*, SLF, 1984, 148 — 150.
1658. PROCA, RADA, *Traducerea — eroare fundamentală sau procedeu didactic eficient?*, SLF, 1984, 95 — 99 [în engl.].
1659. PROCA, RADA, CHIRCULESCU, VANDA, *Lexicul specializat — câteva modalități de predare și consolidare*, SLF, 1984, 53 — 58 [la engl.].
1660. PROCA, RADA, CHIRCULESCU, VANDA, CUJBĂ, CORNELIA, *Importanța decodării sistemului scris pentru documentarea independentă viitoare a specialistului de formațiune tehnică*, SLF, 1984, 178 — 182.
1661. SAMSON, NICOLAE, TUDOR, FLORIN MIRCEA, AVĂDANEI, CONSTANȚA, *Criterii de evaluare a greșelilor de limbă: acceptare, gramaticalitate, normă*, SLF, 1984, 170 — 174 [la fr.].
1662. SARCA, LUCIA, *Predarea vocabularului științific și tehnic englez în liceul pedagogic*, CLL, 5, 1990, 133 — 141.
1663. SIMION, ALICE, OLARU, GEORGETA, *Unele aspecte privind predarea gramaticii în orele de limbi străine*, SLF, 1984, 137 — 139.
1664. SIMION, DOINA IRINA, *Aplicabilitatea unor principii de programare în predarea limbajului specializat englez — Program experimental —*, RILA, 1989, 112 — 115 [cu 1 tab.].
1665. SÎRBU, GABRIELA, *Interferența dintre L_1 și L_2 la nivelul lexical — problemă a procesului de predare a unei limbi străine*, RILA, 1989, 116 — 118 [fr.].
1667. STELEA, CORINA, OROS, IRINA, *Presa tehnică, document autentic*, SLF, 1984, 69 — 73 [la fr.; cu 1 sch.].
1668. STRĂJESCU, JUSTINA, *Considerații teoretice asupra structurii unui set de lecții preliminarii de franceză tehnică elaborate prin demersuri semiotice*, SLF, 1984, 24 — 26.
1669. SURJICOV, AURELIA, *Testul creativ de tip „reperat" — procedeu de evaluare a cunoștințelor de limba rusă*, SLF, 1984, 46 — 49.
1670. SZABÓ GYÖRGY PÁL, *Anyanyelvünk tanulhatunk újra*, Népújság, **42**, nr. 27, 3 febr. 1990, 1, 8.
1671. SZIGETI MIHÁLY, *Anyanyelvünk oktásáról*, Népújság, **42**, nr. 35, 15 febr. 1990, 3.
1671 bis. ȘOMFĂLEAN, LILIANA, *Metodele moderne și traducerea didactică*, RILA, 1989, 167 — 169.
1672. ȘTEFĂNESCU-DRĂGĂNEȘTI, VIRGILIU, *Unele principii fundamentale în elaborarea materialelor folosite într-o primă etapă a predării limbii engleze*, RILA, 1989, 123 — 125.
1673. ȘUIU, RADU, *Limbile străine*, Tomis, **25**, nr. 1, 1990, 16.
1674. ȘUT, NICOLAE, *Abordarea contrastivității în predarea limbilor-țintă*, RILA, 1989, 126 — 129.
1675. TÁNCZOS, VILMOS, *Iskoláink és az anyanyelv*, HN, 2, nr. 8, 12 ian. 1990, 2.
1676. TATU, CORNELIA, TRIFU, TATIANA, *Educarea creativității prin predarea limbilor străine*, SLF, 1984, 189 — 192.
1677. TÓTH KATALIN, *A latin összeköti az európai népeket*, Szabadság, **2**, nr. 34, 11 febr. 1990, 6.

1679. TUDOSE, CORNELIU, *Le langage de l'automobile*, BulȘt Pitești, 1980, 437 — 442 [rez. rom.].

1680. TÚROS ENDRE, *Gondolkodás és nyelvhasnálat*, TÚ, **33**, nr. 3, 1989, 3 [v.r.nr. 1628].

1681. ȚENCHEA, MARIA, **LÂ** — *marcă a enunțării și echivalențele sale în română*, RILA, 1989, 170 — 173 [cu 1 tab.].

1682. ȚEPELEA, GABRIEL, *Considerații și propuneri asupra eficienței predării limbilor străine — Cu privire specială asupra învățământului superior*, BulȘt Pitești, 1980, 281 — 287.

1683. URIAN, MIRCEA, *Traducerea și predarea limbilor străine*, CLL, **5**, 1990, 121 — 127.

1684. VEJA, VIRGINIA, *Exploatarea didactică a titlului. Sintaxa titlului*, SLF, 1984, 150 — 153 [în fr.].

1685. VIOREL, ELENA, *„Falși prieteni" în relația germană — română*, RILA, 1989, 174 — 177.

1686. VOIA, MARIA, *Aspecte ale modalității epistemice*, RILA, 1989, 178 — 181.

1687. ZSIGMOND GYŐZŐ, *A nyelvi vetelkedő szerepe as okató-nevelő munkában*, Korunk, **48**, nr. 10, 1989, 781 — 784.

1688. *** *Anyanyelven, Atyában is*, SFU, **1**, nr. 30, 6 febr. 1990, 3.

1689. *** *Predarea compunerii*, CLL, **5**, 1990, 130 — 132.

1690. *** *Subiecte date la concursul de admitere în învățământul superior — iulie 1989. Profilul Geografie — învățământ de zi și fără frecvență. I. Disciplina de concurs : O limbă străină. Limba engleză*, Forum, **31**, nr. 9, 1989, 93 — 94 ; *Limba franceză*, 94 — 95 ; *Limba germană*, 95 ; *Limba rusă*, 95 — 96.
VEZI și nr. 7, **32**, **34**, **38**, **41**, 72, **105**, 113, 115, 202, 203, 423, 451, 513, 514, 703, 802, 815, 826, 875, 958, 1042, 1319, 1380, 1388, 1694, 1696 — 1700, 1702, 1703, 1705 — 1707, 1709, **1710**, 1714, 1716, 1717, 1719, 1721, 1723, 1725 — 1727, 1754.

Recenzii

1692. TĂNASE, EUGENIA, Henriette Walter, *Le français dans tous les sens*, Paris, Éditions Robert Laffont, 1988, AUT, **27**, 1989, 110 — 112.
VEZI și nr. 44, 46, 47, 50.

4. MANUALE, CURSURI, GHIDURI ETC.

1693. ALEXEEV, ILEANA, BERCEA, LIVIUS, *Exerciții de vocabular*. [Vol.] *II*, Timișoara, TUT, 12 p. (UT. SPU. **Perfecționarea procesului instructiv-educativ**). Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **1509**.

1694. BRĂILEANU, LUMINIȚA, *Pages du candidat au concours d'admission à l'Université. Le pronom relatif*, Le francophile, [1], nr. 2, 1990, 26 — 28 [în fr. ; cu 1 tab.]

1695. BRÂNCUȘ, GRIGORE, IONESCU, ADRIANA, SARAMANDU, MANUELA, *Limba română*. Manual pentru studenții străini. Anul pregătitor — Semestrul I. Ediția a II-a, București, EDP, 1990, 439 p. Vezi BRL, **25**, 1982, nr. **3060**.

1696. CARP, NICOLAE, *English for professionals. Mic dicționar de abreviațiuni (transporturi, comunicații, instalații)*, SE, [1], nr. 5, 1990, 2.

1697. CĂLINESCU, MARILENA, *English for Professionals. English for Chemistry, Mathematics and Physics*, SE, [1], nr. 1, 1990, 24, 22.

1698. CĂLINESCU, MARILENA, *English for Professionals. International Economies and Development*, SE, [1], nr. 1, 1990, 25.

1699. CĂLINESCU, MARILENA, *English for Professionals. Marketing*, SE, [1], nr. 1, 1990, 23.

1700. CILIANU-LASCU, CORINA, *Pages du candidat au concours d'admission à l'Université. Les constructions factitives simples et complexes* [1], Le francophile, [1], nr. 5, 1990, 26 — 30 ; *II*, nr. 6, 20 — 24.

1701. CRÉNGĂ, I., GRIGORESCU, C., IENĂCHESCU, G., CLIMESCU, N., RECÉNU, V. și SIMIONESCU, A. *Metódă nouă de scriere și cetire pentru usulu clasei I primariă de Institutorii : . . .* Aprobată și adoptată de Ministeriulu Instrucțiunei Publice și alu Culteloru. Ediținea a doua. Tipărită cu spesele Societății Învețăturei Poporului Român din districtulu și comuna Iassy. Prețul 43 parale seu 33 bani, Iassy, Tipografia H.

Goldner, 1868, 72 p. [fotocopie; pe coperta exterioară: *Abecedar*. Editat în România cu prilejul Centenarului Ion Creangă. ,,Abecedarul Creangă'' apare în ziua de 22 mai 1990, din inițiativa Asociației Oamenilor de Știință, Artă și Cultură din România ,,Athenaeum'', asociație care-și propune, printre altele, restabilirea legăturilor cu frații români de pretutindeni și universalizarea valorilor spiritualității românești. Abecedarul învățătorului Ion Creangă era menit să-i deprindă pe copii cu grafia latină, după ce el însuși buchisise literele slavone ale ceaslovului de grai românesc]. Rec.: ***, GrSăl, 2, nr. 99, 27 iun. 1990, 3.

1702. FĂRNOAGĂ, GEORGIANA, *Advanced Course. Mainly for Young Learners*, SE, [1], nr. 1, 1990, 10 — 11: *My Job*, nr. 5, 12 — 13.

1703. GORCEA, PETRU-MIHAI, *Manual de limba română pentru studenții străini. Proiect (text prescurtat)*, BulȘt Pitești, 1980, 77 — 81.

1704. GORUNESCU, ELENA, *Pages du candidat au concours d'admission* Le francophile, [1], nr. 1, 1990, 26 — 27 [exerciții pentru fr.; soluțiile la p. 30 — 31].

1705. GORUNESCU, ELENA, ,,*Une fenêtre serra ainsi ouverte*'', Le francophile, [1], nr. 1, 1990, 4 — 5 [int. de Smaranda Cosmin].

1706. GRIGORESCU POPP, SANDA, *Contes et . . . exercises*. **Le petit Chaperon rouge** *par Charles Perrault*, Le francophile, [1], nr. 2, 1990, 20 — 23, 28 — 29; **La Belle en bois dormant** *par Charles Perrault*, nr. 3, 16 — 29; **Les fées** *par Charles Perrault*, nr. 4, 19 — 24 [caricaturi de Gabriel Martinescu].

1707. GRIGORESCU POPP, SANDA, *Le français facile*, Le francophile, [1], nr. 4, 1990, 12 — 17.

1708. IVĂNUȘ, DUMITRU, *Limba română contemporană. Morfologia* — Curs practic pentru studenți —, Craiova, [RUCr], 1990, 315 p. multigr. (UCr. FF).

1709. LUPU, JANETA, *Teacher's Aid. Teaching English as a Foreign Language. A Reading Skills Perspective for Teachers*, SE, [1], nr. 1, 1990, 12 — 15 [cu 1 sch.].

1710. MURĂREȚ, ION, MURĂREȚ, MARIA, *Petit traité de rhétorique. L'invention (l'argumentation rhétorique, l'ethos, les passions) précédée de remarques sur l'histoire de la rhétorique*, București, [TUB], 1990, 295 p. multigr. (UB. FLLS). Vezi BRL, **32**, 1989, nr. **1538**.

1711. NEGOIȚĂ, OLIVIU, *Selectarea textelor de analiză gramaticală*, TribÎnv, **1**, nr. 19, 1990, **4**.

1712. OPRESCU, MIHAIL, *Câteva corecturi pe marginea manualului de gramatică*, TribÎnv, **1**, nr. 7, 1990, 7. Vezi nr. **1715**.

1713. PANĂ DINDELEGAN, GABRIELA, *Gramaticile și eficiența lor în învățământ*, LR, **39**, nr. 1, 1990, 15 — 18.

1714. POP, LIA-MARIA, *Beginner's Course. I Have a Friend*, SE, [1], nr. 5, 1990, 4 — 5.

1715. POPESCU, ION, *Limba română. Gramatică și noțiuni de vocabular și de istorie a limbii române*. Manual pentru clasa a VIII-a, București, EDP, [1990], 160 p. (MÎ) [cu un *Mic dicționar explicativ*]. Vezi și nr. 1712, BRL, **30**, 1987, nr. **1812**; **29**, 1986, nr. **1736**; **27**, 1984, nr. **2061**; **25**, 1982, nr. **3175**; **24**, 1981, nr. 2694; **23**, 1980, nr. 2472; **21**, 1978, nr. 1977; **20**, 1977, nr. 1780; **18**, 1975, nr. 1481.

1716. RETINSCHI, SANDA, *Beginner's Course. Lesson 1 — Lesson one*, SE, [1], nr. 1, 1990, 6 — 7.

1717. RETINSCHI, SANDA, *Intermediate Course for Adult Learners. What's Your Job?*, SE, [1], nr. 5, 1990, 8 — 11.

1719. TOMESCU, ELENA, *Le français facile*, Le francophile, [1], nr. 3, 1990, 12 — 15.

1720. VELICAN, MARILENA, MATEESCU, ADRIAN, ȘOȘA, ELISABETA, *Limba română*. Manual pentru studenții străini. Anul pregătitor. Semestrul al II-lea. *Profil medical*. Coordonatori: Flora Șuteu și Emil Ghițulescu, București, EDP, 1990, 219 p.

1721. ZOGRAFI, MIHAELA, *Intermediate Course. Lesson 1 — Lesson one*, SE, [1], nr. 1, 1990, 8 — 9.

1722. ZOGRAFI, MIHAELA, *Intermediate Course for Young Learners. Thanksgiving Day*, SE, [1], nr. 5, 1990, 6 — 7.

1723. *** *Fun Activities*, SE, [1], nr. 1, 1990, 35 — 37 [nivelurile: Elementary, Intermediate, Advanced; Advanced; Intermediate, Advanced].

1724. *** *Ghid de conversație romano-român*, Weekend, **1**, nr. 5, 1990, 3 [după revista ,,Neo drom'', Sibiu; la rubr.: Pagina romilor].

1725. *** *Le français facile*, Le francophile, [1], nr. 1, 1990, 21 — 25 [desene de Răzvan Vrabie]; nr. 2, 12 — 17 [desene de Gabriel Martinescu]; nr. 6, 13 — 17.

1726. *** *Odds & Ends*, SE, [1], nr. 1, 1990, 27 — 29 [nivelurile: Elementary, Intermediate; Advanced; Intermediate, Advanced].

1727. *** *Una pentru toți, a doua pentru fiecare. Învățați esperanto în 16 lecții*, PRTV, **1**, nr. 39, 1990, 8 [Lecția nr. 1; celelalte 15 lecții, multiplicate la xerox, urmînd să fie trimise numai la cerere].
VEZI și nr. 482, 527, 1337, 1398, 1536, 1542, 1567, 1580, 1673.

Recenzii

1728. ȘUTEU, FLORA, Liana Pop, Victoria Moldovan, Ileana Mureșanu, *Româna în 15 lecții* [. . .], LR, **39**, nr. 1, 1990, 79 — 81. Vezi BRL, 32, 1989, nr. 1542.

XXV. *VARIA*

1729. BOÉR ANTAL, *Nyelvek és írások* [*1*], KN, **1**, nr. 24, 1990, 14; *(2). A kínai*, nr. 25, 14; *(3) Ismét a kínairól*, nr. 26, 14; *(4) A japán*, nr. 27, 14; [. . .]; *(6) A koreai*, nr. 31, 14; *(7) A vietnami*, nr. 32, 14.
1730. CHEIE-PANTEA, I., *Literatura română azi — G. I. Tohăneanu*, Orizont, 2, nr. 22, 1990, 8 — 9 [despre vol. lui G.I. Tohăneanu, *Studii de stilistică eminesciană*, Buc., 1965; *Stilul artistic al lui Ion Creangă*, Buc., 1969; *Arta evocării la Sadoveanu*, Timișoara, 1979, *Eminesciene*, Buc., 1989]. Vezi [BRL], [8], 1965/1966, nr. 512; BRL, **12**, 1969 /1970, nr. 1087; **22**, 1979, nr. 1106; **32**, 1989, nr. **986**.
1731. CIHO, MIRON, *Scurt istoric al scrierii. Începuturi orientale*, Crișana, 2, nr. 88, 8 apr. 1990, 8; *Picto-ideografia sumeriană*, nr. 93, 13 apr., 8; *Scrierea proto-elmită*, nr. 97, 27 apr., 5; *Primele hieroglife*, nr. 102, 28 apr., 8.
1732. C. P., *Vocabula magna*, NS, **1**, nr. 1, 1990, 4.
1733. DIACONU, TUDOR, *Scrierea hieratică și Omu*, Omu, **1**, nr. 3, 1990, 4.
1734. FODOR, JOHN, *Un vocabular comun*, TribRom, **18**, nr. 392, 1989, 2 [neologismele în limbile actuale].
1735. GUÉNON, RENÉ, *Limba păsărilor*, Orizont, 2, nr. 17 — 18, 1990, 16 [trad. și prez. de Marcel Tolcea din *Symboles fondamentaux de la Science sacrée*, Paris, Gallimard, 1931].
1736. KERNBACH, VICTOR, *Conul de umbră. Logos*, LM, 1, nr. 2, 1990, 5.
1737. MIHĂESCU, N., *Față de arta cuvîntului*, Libertatea, 2, nr. 221, 11 — 12 sept. 1990, 2 [despre preocupările lingvistice ale aut.; v.r.nr. 862].
1738. MIHĂESCU, N., *Un om de știință și de caracter*, Libertatea, 2, nr. 203, 22 aug. 1990, 2 [lingvistul Theodor Hristea; v.r.nr. 862].
1739. NEGREANU, CONSTANTIN, *Paremiologii mehedinteni în dialog cu străinătatea*, Datina, 2, nr. 34, 24 febr. 1990, 2 [int. de Ion Șerban].
1740. NEȚ, MARIANA, *Semiotică la Timișoara. Memorial sentimental*, Contrapunct, **1**, nr. 11, 1990, 11.
1741. PODINĂ, VIORICA, *Din secretele grafologiei*, ȘtTehn, **42**, nr. 8 — 9, 1990, 42 — 43 [cu 2 facs.].
1742. RABEMANJARA, FRÉDÉRIC, *Muzica și semnele sale*, Dimineața, **1**, nr. 103, 22 iun. 1990, 4 [int. de Liliana Hinoveanu].
1743. TIHU, NĂSTASE, *Scitala lacedemoniană*, ȘtTehn, **42**, nr. 6 — 7, 1990, 46; *Careul lui Polybius*, nr. 8 — 9, 49 [cu 1 sch.; s.t.c.: Criptologia în istoria lumii].
1744. TOHĂNEANU, G. I., „*O dulce limitare. . .*", Orizont, 2, nr. 22, 1990, 11 [despre latină, română și activitatea aut.].
1745. UNGUREANU, CORNEL, *Scurtă istorie*, Orizont, 2, nr. 22, 1990, 8 [despre G.I. Tohăneanu].
1746. ZĂRNESCU, CONSTANTIN, *Litera și spiritul limbii*, AdL, 2, nr. 1, 1990, 3.

Recenzii

1747. DIAMANT, BETINIO, *Lexicon biblic*, RCM, **34**, nr. 663, 1989, 7 [*Kleines Bibellexikon*, printed in Germany, 1985, 344 p.].
1748. DIAMANT, BETINIO, *Un dicționar de nume biblice*, RCM, **31**, nr. 634, 1987, 6 [*Biblische Namen*, kurz erklärt von Abraham Meister, printed in Germany, 1985, 190 p.].

1749. ILIESCU, OCTAVIAN, Josef Fleckenstein, *Unterwegs ins Mittelalter. Eine Betrachtung zur Konzeption und Bedeutung des* **Lexikon des Mittelalter**. Im Artemis Verlag, München, 1988, 13 (14) pp., RESEE, **27**, nr. 4, 1989, 368.
1750. ILIESCU, OCTAVIAN, *Lexikon des Mittelalters*. Vierter Band/Fünfte Lieferung: **Freiherr — Gart des Gesundheit**; Sechste Lieferung: **Garten — Germanos**; Siebente Lieferung: **Germanus — Gosiar**. Artemis Verlag, München und Zürich, 1988, RESEE, **27**, nr. 4, 1989, 368 — 369.
1751. RĂDULESCU, MIHAI SORIN, Mihail-Dimitrie Sturdza, *Dictionnaire historique et généalogique des grandes familles de Grèce, d'Albanie et de Constantinople*, Paris, Chez l'auteur, 1883, 657 p., RA, **67**, vol. 51, nr. 1, 1990, 109 — 110.
1752. SCHIPOR, ILIE, André Corvisier, *Dictionnaire d'art et d'histoire militaires*, Presses Universitaires de France, 1988, 884 p., RIst, **1**, nr. 2, 1990, 202 — 203.
1753. STANCIU, DUMITRU, Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dictionnaire des symboles, mythes, rêves, coutumes, gestes, formes, figures, couleurs, nombres*, édition revue et augmentée, Paris, Robert Laffont/Jupiter, 1986, XXVII + 1060 p., REF, **35**, nr. 2, 1990, 205 — 207.

XXVI. *IN HONOREM*

1754. TUPAN, MARIA-ANA, *Profesorul Bantaș*, RLit, **23**, nr. 49, 1990, 11 [la 60 de ani].
VEZI și nr. **103, 109**, 415, 420, 429, 468, 490, 636.

XXVII. *IN MEMORIAM*

1755. BALACI, ALEXANDRU, *In memoriam*, VR, **85**, nr. 2, 1990, 83 — 85 [Alexandru Rosetti (1895 — 1990)].
1756. BÂRNA, VIORICA, *Alexandru Rosetti*, Contemporanul, nr. 10, 1990, 3 [1895 — 1990].
1757. BUCUR, NICOLAE, *Alexandru Rosetti*, AdH, **2**, nr. 71, 17 mart. 1990, 3 [1895 — 1990].
1758. CRĂCIUN, VICTOR, *Alexandru Rosetti*, CugRom, **1**, nr. 1, 1990, 8 [1895 — 1990].
1759. DĂNILĂ, IOAN, *Al. Rosetti. Etern, Profesorul*, Ateneu, **27**, nr. 3, 1990, 6 [1895 — 1990].
1760. DUMITRESCU-BUȘULENGA, ZOE, *Despărțire de Al. Rosetti*, RLit, **23**, nr. 10, 1990, 8 [1895 — 1990].
1761. FRÂNCU, VICTORIA, *Voislava Stoianovici (1934 — 1989)*, RS, **27**, 1989, 379 — 380.
1762. GĂMULESCU, DORIN, *Radu Flora (1922 — 1989)*, RS, **27**, 1989, 369 — 371.
1763. GRIGURCU, GHEORGHE, *La despărțirea de Alexandru Rosetti*, Familia, **26**, nr. 3, 1990, 7 [1895 — 1990].
1764. HANDOCA, MIRCEA, *Alexandru Rosetti*, ZM, **1**, nr. 4, 1990, 11 [1895 — 1990].
1766. MITU, MIHAI, *Elena Linția (1933 — 1988)*, RS, **27**, 1989, 373 — 375.
1767. PIRU, AL., *Al. Rosetti*, Dimineața, **1**, nr. 12, 3 mart. 1990, 1 [1895 — 1990].
1768. POPIȘTEANU, CRISTIAN, *Alexandru Rosetti S. O. S. Cultura română*, Scorpion, **1**, nr. 1, 1990, 6 [1895 — 1990].
1769. PURDELA SITARU, MARIA, *Gheorghe Ivănescu (1912 — 1987)*, CCS, **5**, nr. 2, 1987, 211 — 213.
1770. SALA, MARIUS, *Alexandru Graur*, TribRom, **17**, nr. 374, 1988, 11 [(1900 — 1988); v.t.c. și r. nr. 481].
1771. SALA, MARIUS, *Alexandru Rosetti, profesorul și savantul*, Luceafărul, nr. 6, 1990, 7 [1895 — 1990].
1772. SARĂU, GHEORGHE, *Elena Linția (1933 — 1988)*, RS, **27**, 1989, 375 — 376.
1773. STAN, I. T., *Andrei Mișan (1934 — 1988)*, SLLM, **7**, 1990, 212 — 216.

1774. VASILIU, EMANUEL, *Semnificative sinteze*, JurnLit, **1**, nr. 10, 1990, 3 [Alexandru Rosetti (1895 — 1990)].
1775. VINŢELER, ONUFRIE, *Alexandru Graur (1900 — 1988)*, RS, **27**, 1989, 361 — 363.
1776. VLAD, ION, *Zimbetul etern al lui Al. Rosetti*, Tribuna, **2**, nr. 11, 1990, 4 [1895 — 1990].
1777. WOLF, S., *Ion Oiţă (1928 — 1989)*, RS, **27**, 1989, 377 — 378.
1778. ZACIU, MIRCEA, *Spiritul rosettian*, JurnLit, **1**, nr. 10, 1990, 1, 3 [1895 — 1990].
1779. ZAFIU, RODICA, *Alexandru Rosetti, lingvistul*, Luceafărul, **1**, nr. 7, 1990, 4 [1895 — 1990; v.r.nr. 31].
VEZI şi nr. 41, 112, 427, 442, 491, 1025.

ABREVIERI *

abr. = abreviere, abrevieri; abreviat(ă); *acad.* = academician(ul); **Academica** = *Academica*. Revistă de ştiinţă, cultură şi artă. Director: Mihai Drăgănescu. Redactor şef: Mircea Mâciu, Bucureşti, **1**, 1990 [**1**, nr. 1, 3 1990]; **Acasă** = *Acasă*. Supliment săptămînal — „România liberă", Bucureşti, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 26, 15 n. 1990]; **AdDum** = *Adevărul de duminică*. Supliment săptămînal al ziarului „Adevărul", Bucureşti, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 36, 1990; inc.]; **Adevărul** = *Adevărul*. Cotidian independent. Director: Darie Novăceanu, Bucureşti; **1**, 1989 [**1**, nr. 1 — 3, 1989; **2**, nr. 1 — 298, dec. 1990: inc.]; **AdH** = *Adevărul Harghitei*. Jurnal independent al judeţului Harghita, Miercurea-Ciuc, **1**, nr. 1, 1989 [**1**, nr. 5 — 9, 1989; **2**, nr. 1 — 192, sept. 1990; inc.]; *adj.* = adjectiv(ul), adjective(le); adjectival(ă); **AdL** = = *Adevărul literar*. Revistă literară a Societăţii Literare „Anton Pann", Rîmnicu Vîlcea, **1**, 1989 [**2**, nr. 1, 1990; inc.]; **AdLib** = *Adevărul în libertate*. Ziar independent — expresie a opiniei publice din judeţul Cluj, Cluj-Napoca, **1**, 1990 [**1**, nr. 3 — 259, 30 n. 1990; inc.]; *af.* = afix(e); **Agora** = *Agora*. Revistă de atitudine, cultură şi informaţie didactică, Bucureşti, **1**, 1990 [**1**, nr. 1, 1 apr. 1990]; **A Hét** = *A Hét*. Társádalom — Művelődés — Tudomány, — Környezetvédelem, Bucureşti, **1**, 1970 [**20**, nr. 1 — 51, 1989; **21**, nr. 1 — 35, 1990; inc.]; **ALA** = *Agora literar-artistică*, Revistă de cultură, Slatina, **1**, 1990 [**1**, nr. 2, febr. 1990]; **Albina** = *Albina*. Revistă de cultură pentru sate fondată de Spiru Haret în 1897, Bucureşti, **1**, 1897 [**92**, nr. 9 — 12, 1989; **93**, nr. 1 — 7, 1990]; **Alfa** = *Alfa*. Centrul Bucureşti al Creaţiei Populare. Director: Doina Prisăcaru, Bucureşti, **1**, 1990 [iul. 1990; inc.]; **Alternative '90** = *Alternative '90*. Revistă independentă de critică şi iniţiativă socială, Bucureşti, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 22, 1990; inc.]; **AMP** = *Acta Musei Porolissensis*, Zalău, **1**, 1977 (Muzeul judeţean de Istorie şi Artă din Zalău) [**13**, nr. 1, 1990]; *an.* = anexă, anexe; **AnIst Cluj-Napoca** = *Muzeul Institutului de Istorie şi Arheologie din Cluj-Napoca*, Cluj-Napoca, **1**, 1948 (AŞSP. UCN) [**29**, 1989]; **AnIst Iaşi** = *Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie „A.D. Xenopol" din Iaşi*, Iaşi, **1**, 1964 (AŞSP. UI) [**26**, nr. 1, 1989]; **AnivCult** = *Aniversări culturale*. Prezentări biobibliografice, Bucureşti, [TBCS], **1**, 1965 (BCS) [**28**, nr. 1, 2, 1989; **29**, nr. 1, 1990]; *apr.* = aprilie; *ar.* = aromân(ă), aromâni, aromâne; *AR* = Academia Română; **Ararat** = *Ararat*. Fondat în anul 1927 (Serie nouă). Publicaţie a armenilor din România, Bucureşti, **1**, 1990 [**1**, nr. 2, 1990; inc.]; **Argeş** = *Argeş*. Revistă de cultură, Piteşti, **1**, 1966 [**25**, nr. 1 — 10, 1990; inc.]; *art.* = articol(ul), articole(le); articulat(ă); **Arta** = *Arta*. Revistă a Uniunii Artiştilor Plastici din România, Bucureşti, **1**, 1953 [**36**, nr. 2 — 12, 1989; **37**, nr. 1, 1990; inc.]; *AS* = Asociaţia Slaviştilor din România; *ASPS* = Academy of Social and Political Sciences of the Socialist Republic of Romania; **Astra** = *Astra*. Supliment independent de opinie socială, Braşov, **1**, 1966 [**25**, nr. 1 — 7, 1990; inc.]; *AŞSP* = Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice a Republicii Socialiste România; **Ateneu** = *Ateneu*. Revistă de cultură, Bacău, **1**, 1964 [**26**, nr. 11, 12, 1989; **27**, nr. 1 — 10, 1990]; **AUBF** = *Ana-*

* Abrevierile culese în această secţiune cu caractere **aldine** sînt sigle care trimit la cărţi, la culegeri şi la publicaţii periodice sau seriale; cele culese cu caractere *cursive* sînt prescurtări ale unor termeni bibliografici uzuali, ale numelor unor instituţii de învăţămînt, ştiinţifice, culturale etc. Parantezele drepte la publicaţiile periodice şi seriale indică ultimele numere fişate; indicaţia „inc." de la sfîrşitul acestor paranteze indică goluri (mari) în colecţia publicaţiei din anul respectiv.

lele Universității București. Filozofie, București, **1**, 1954 [**38**, 1989]; **AUBLLR** v. nr. 12; **AUBLLS** v. nr. 13; **AUBM** = *Analele Universității București. Matematică — Informatică*, București, **1**, 1954 [**38**, nr. 1—3, 1989]; *aug.* = august; **AUI** v. nr. 11; **AUIFiloz** = *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza" din Iași* (Serie nouă). Secțiunea III. b. *Filozofie*, Iași, **1**, 1954 [**34**, nr. 2, 1988; **35**, nr. 1, 1989]; **AUII** = *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza" din Iași* (Serie nouă). Secțiunea III. d. *Istorie*, Iași, **1**, 1954 [**35**, 1989]; **AUIM** = *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza" din Iași* (Serie nouă). Secțiunea I. a. *Matematică—Informatică*, Iași, **1**, 1954 [**35**, nr. 1—3, 1989]; *aut.* = autor(ul), autori(i); **AUT** v. nr. 14; **Avant-post** = *Avant-post*. Revista grupului de reflecție socio-culturală „Societatea de mîine", București, [**1**], 1990 [(**1**), nr. 1 — 3, 1990]; **Azi** = *Azi*. Cotidian al Frontului Salvării Naționale. Director onorific: acad. Alexandru Bîrlădeanu, București, **1**, 1990 [**1**, nr. **1** — 262, dec. 1990].

Banatica = *Banatica*, Reșița, **1**, 1971 (Muzeul de Istorie al județului Caraș-Severin) [**9**, 1987]; *BAR* = Biblioteca Academiei Române, București; *BCS* = Biblioteca Centrală de Stat, București; *bibl.* = bibliografie, bibliografii; **Biblioteca** = *Biblioteca*. Buletin trimestrial de biblioteconomie, București [nr. 3, 4, 1989; nr. 1, 1990]; **BihN** = *Bihari napló*. Bihar megyei demokratikus napilap, Oradea, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 27, 3 febr. 1990; inc.]; **BO** = = *Biserica Ortodoxă Română*. Buletinul oficial al Patriarhiei Române, București, **1**, 1883 [**106**, nr. 7 — 12, 1988; **107**, nr. 1 — 4, 1989; inc.]; **BRL** = *Bibliografia românească de lingvistică*; **BUBrM** = *Buletinul Universității din Brașov*. Seria C. *Matematică. Fizică. Chimie*, Brașov, **1**, 1958 [**31**, 1989]; *Buc.* = București; **BulIDȘ—Baia Mare** v. nr. **32**; **Bull AIESEE** = *Buletin*. Association internationale d'études du sud-est européen. Bucarest, **1**, 1963 [**17** — — **18** (1987), 1989]; **BullMath** = *Bulletin mathématique de la Société des Sciences mathématiques de la République Socialiste de Roumanie*. Nouvelle série, București, **1**, 1956 [**33**, nr. 2—3 1989]; **BulSȘF** v. nr. **33**; **BulȘt Pitești** v. nr. **34**; **Bursa** = *Bursa*. Ziar al oamenilor de afaceri, București, [**1**], 1990 [(**1**) nr. 3, 1990; inc.]; **BUS** = *Bányavidéki Új Szó*. Máromaros megyei demokratikus lap, Tîrgu Mureș, **1**, 1989 [**2**, nr. 1 — 10, 83 — 94, 13 iun. 1990; inc.];

cap. = capitol(ul), capitole(le); **Catedra—Bacău** = *Catedra*. Revistă bilunară a Sindicatului Liber din Învățămînt, Bacău, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 12, 1990]; **Cațaveneu** = *Cațavencu*. Săptămînal independent, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 33, 35, 1990; inc.]; **CCrit** = *Caiete critice*. Revistă lunară de critică, teorie și informație literară. Director: Eugen Simion, București, [**1**], 1990 [(**1**), nr. 1, 1990]; **CCS** v.nr. **36**; **Ceahlăul** = *Ceahlăul*. Ziar liber și democrat, Piatra-Neamț, **1**, 1989 [**1**, nr. 2 — 5, 1989; **2**, nr. 6 — 212, 1990; inc.]; *CFS* = Catedra de filologie slavă; *chest.* = chestionar(ul), chestionare(le); **CIE** = *Contemporanul. Ideea europeană*. Fondat în 1881. Revistă națională de cultură, politică și știință. Director: Nicolae Breban, [**1**], [nr. 1], 20 apr. 1990 [continuarea *Contemporanului*; (**1**), nr. 1 — 34, 1990]; **Cinema** = *Cinema*, București, **1**, 1962 [**27**, nr. 1 — 12, 1989], *cit.* = citat(ă), citați, citate(le); **CL** v. nr. 16; *CLILFI* = Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor din Iași; **CLL** v.nr. **37**; *CLR* = Catedra de limba română; *CLS* = Catedra de limbi slave; **CLTA** v. nr. 15; *CMUCN* = Centrul de multiplicare al Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca; *CMUI* = Centrul de multiplicare al Universității „Al. I. Cuza" din Iași; **Cobilița** = = *Cobilița*. Organ al juveților de pretutindeni. Săptămînal de cultură și umor. Director: Vasile Văcaru. Redactor șef: Constantin Duic, [Craiova], **1**, 1990 [**1**, nr. **1**, n. 1990; inc.]; *col.* = coloană, coloane(le); *ColL* = Colectivul de lingvistică; **Collegium** v.nr. **38**; **Columna** = *Columna*. Bilunar de opinie, informație și cultură, Hațeg și Deva, **1**, 1990 [**1**, nr. 3, 1990; inc.]; *com.* = comunicare(a), comunicări(le); comunicat(ă); *cons.* = consemnat(ă), consemnați, consemnate; **Contemporanul** = *Contemporanul*. Săptămînal social-politic-cultural — fondat în 1881. Serie nouă, București, **1**, 1989, [**1**, nr. 51 + 1, 1989; **2**, nr. 1 — 13, 1990; la 20 aprilie își încetează apariția, vezi **CIE**]; **Contrapunct** = *Contrapunct*. Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 37; inc.]; **ConvLC** = *Convorbiri literare și critice*. Director: Victor Atanasiu, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 3, 1990; inc.]; **ConvLit** = *Convorbiri literare*. Fondat 1867. Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România. Serie nouă, Iași, **1**, 1867 [**96**, nr. 2 — 27, 1990; inc.]; *CR* = Cartea Românească, București [editură]; **CREL** = *Cahiers roumains d'études littéraires*, Bucarest, ÉdU, **1**, 1973 [nr. 1 — 4, 1989]; **Crisia** = *Crisia*, Oradea, **1**, 1971 (Complexul Muzeal Județean Bihor— —Oradea) [**19**, 1989]; **Crișana** = *Crișana*. Cotidian independent, Oradea, **1**, 1989 [**2**, nr. 83 — 248, 14 n. 1990; vezi și **CrișLib**]; **CrișLib** = *Crișana liberă*. Cotidian democratic al județului Bihor, Oradea, **2**, 1990 [**2**, nr. 1 — 8, 1990]; *crit.* = critic(ă); **Criterion** = *Criterion*. Revistă de arte, litere și filozofie. Fondatori: Mircea Eliade, Petru Comarnescu, Mircea Vulcănescu, C. Noica, Ion I. Cantacuzino, Alexandru-Cristian Tell, H. H. Stahl, București, Serie nouă, **1**, 1990 [**1**, nr. 2, f.d.]; **CrN** = *Crai nou*. Ziar independent, Suceava, **1**, 1989 [**1**, nr.

1 — 7; I(= 2), nr. 18, 32 — 159, 1 aug. 1990; inc.]; **Cronica** = *Cronica*. Săptămînal de cultură. Serie nouă, Iași, 1, 1966 [24, nr. 47 — 51, 1989; 25, nr. 1 — 50, 1990]; **CrRm** = *Curierul românesc*. Revistă a românilor de pretutindeni. Apare sub egida Fundației Culturale Române, București, 1, 1989 [1, nr. 1, 1989; 2, nr. 1 — 17, 1990 inc.; continuă **TribRom**]; *CRV* = cartea românească veche; *CS* = Cercul de semiotică; **CSem** v.nr. 35; *CȘS* = Centrul de Științe Sociale; **CÚ** = *Csango Újság. Cuvîntul ceangăilor*. A Moldvai Magyarság lapja. Az RMDSZ Szórványmagarsá Bízottságának magbísásából kiadja a Háromszék lapkiadó Vállalat, Sfîntu Gheorghe, 1, 1990 [1, nr. 1 — 7, 1990; inc.]; **Cugetarea** = *Cugetarea*. Revistă de literatură, artă și cultură. Publicație lunară a Asociației Române „Cugetarea". Director: Alexandru Ștefănescu, București, 1, 1990 [1, nr. 1, iul. 1990; inc.]; **CugRom** = *Cuget românesc*. Revistă de fraternitate românească prin spirit și cultură, editată de Liga Culturală a Românilor de Pretutindeni. Redactor șrf: Alecu Ivan Ghilia, București. 1, 1990 [1, nr. 1, 24 mart. 1990; inc.; cu nr. 4 devine **NR**]; *cuv.* = cuvînt(ul), cuvinte(le); **Cuvîntul** = *Cuvîntul*. Săptămînal de atitudine, București, 1, 1990 [1, nr. 1 — 46, 11 — 17 dec., 1990 inc.]; **CuvLb—Hunedoara** = *Cuvîntul liber*. Ziar independent al județului Hunedoara, Deva, 1, 1989 [2, nr. 1 — 241, 9 n. 1990; inc.]; **CuvLb—Tîrgu Mureș** = *Cuvîntul liber*. Cotidian mureșean democratic și independent. Redactor șef: Lazăr Lădaru, Tîrgu-Mureș, 1, 1989 [1, nr. 1 — 8, 1989; 2, nr. 1 — 226, oct. 1990; inc.]; **CuvN** = *Cuvîntul nou*. Cotidian social-politic al județului Covasna, Sfîntu Gheorghe, 1, 1989 [2, nr. 1 — 207, 21 sept. 1990; inc.]; *CVR* = cartea veche rară.

Dacia = *Dacia*. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Nouvelle série, 1, 1956 [32, nr. 1 — 2, 1988; 33, nr. 1 — 2, 1989]; **Datina** = *Datina*. Cotidian independent al județului Mehedinți, Drobeta—Turnu-Severin, 1, 1989 [2, nr. 7 — 208, sept. 1990; inc.]; *dc.* = = document(ul), documente(le); **DCon** = *Documentele continuității*. Supliment la revista *Vatra*, Tîrgu Mureș [nr. 9 — 12, 1989]; *dec.* = decembrie; **Deșteptarea** = *Deșteptarea*. Săptămînal al Partidului Socialist Liberal, 1, 1990 [1, nr. 1 — 20, 27 apr. 1990; inc.]; **Deșteptarea—Bacău** = *Deșteptarea*. Cotidian independent, Bacău, 1, 1989 [1, nr. 1 — 5, 1989; 2, nr. 9 — 201, aug. 1990; inc.]; *deutsch. Zus.* = deutsche Zusammenfassung; **Dialectologica** v.nr. 103; **Dialog—Călărași** = *Dialog*. Ziar de orientare social-democrată, Călărași, 1, 1990 [1, nr. 6, 16 — 26, 1990; inc.]; **Dimineața** = *Dimineața*. Cotidian de opinie democratică și informație. Director: Al. Piru, București, 1, 1990 [1, nr. 2—246, oct. 1990; inc.]; **Dim—Supl** = *Supliment „Dimineața"*. Idei. Litere. Arte. Umor, Director: Al. Piru, București, 1, 1990 [1, nr. 6, 1990; inc.]; *doc.* = docent; **Dolgozó nő** = *Dolgozó nő*. Kiadja Román Szocialista Köstársaság Országos Nőtanácsa, Cluj-Napoca, 1, 1944 [45, nr. 1 — 12, 1989]; *dr.* = doctor în științe; **DRA** = *Deșteptarea*. Revista aromânilor. Publicație de informare, istorie, literatură, artă și civilizație. Director: Hristu Cândroveanu, București, 1, 1990 [1, nr. 2 — 3 — 4, mai-iul. 1990; inc.]; **Dreptatea** = *Dreptatea*. Organ al Partidului Național Țărănesc Creștin și Democrat. Director de onoare: N. Carandino, Director: Paul Lăzărescu, București, 22, (Seria a IV-a) 1990 [22, nr. 20 — 257, 9 dec. 1990; inc.]; **DRom** = *Dulce România*. O gazetă scrisă în întregime de Mihai Eminescu. Antologie din opera literară, filozofică și publicistică a marelui poet, în TribRom, 18, nr. 390, 15 iun. 1989; **DTimp** = *Dreptul la timp*. Revistă de cultură editată de Societatea literar-artistică „Nichita Stănescu", Timișoara, 1, 1990 [1, nr. 1, apr. 1990; inc.]; **DW** = *Die Woche*. Organ des Kreisvolksrates Sibiu, Sibiu, 1, 1968 [22, nr. 1133, — 1145, 26 n. 1989; inc.].

EAl = Editura Albatros, București; *EAR* = Editura Academiei Române; **Echinox** = *Echinox*. Revistă de cultură, Cluj-Napoca, 1, 1969 [20, nr. 5, 1988; 21, nr. 1—2, 1989; inc.]; **Economistul** = *Economistul*. Periodic al Asociației Generale a Economiștilor din România A. G. E. R., București, 1, 1990 [1, nr. 1 — 32, 1990; inc.]; *ed.* = ediție; editat(ă); editor(i); *ED* = Editura Dacia, Cluj-Napoca; *EDP* = Editura Didactică și Pedagogică, București; *ÉdU* = Éditions Univers, Bucarest; *EE* = Editura Eminescu, București; *EEn* = Editura Enciclopedică, București; **EFS** = *Educație fizică și sport*. Revistă științifică și metodică editată de Consiliul Național pentru Educație Fizică și Sport din Republica Socialistă România, București, 1, 1947 [42, nr. 6 — 12, 1989]; **EH** = *Erdélyi hiradó*. A Rományai Magyar Demokrata Szövetség orszagos fóruma. Kolozsvár, 1, 1990 [1, nr. 7—30, 3 oct. 1990; inc.]; *EIC* = Editura Ion Creangă, București; *EM* = Editura Minerva, București; *engl.* = englez(ă); *Engl. Ab.* = English Abstract; *EST* = Editura Sport-Turism, București; *EȘ* = Editura Științifică, București; *EȘE* = Editura Științifică și Enciclopedică, București; **Ethos** = *Ethos*. Revistă de istorie a culturii (Serie nouă), Iași, 1, 1990 [Fil. AR) [1, nr. 1, ian. — mart. 1990]; *EU* = Editura Univers, București; **Evenimentul** = *Evenimentul*. Hebdomadar social-cultural independent. Director: Paul Tutungiu, București, 1, 1990 [1, nr. 1, 2, 4, 1990]; **Evenimentul—Rîmnicu Vîlcea** = *Evenimentul*. Ziarul democrației vîlcene, Rîmnicu Vîlcea, 1, 1990 [1, nr. 58 — 224, 24 oct. 1990; inc.]; *ex.* = exemplu(l), exemple(le);

exemplificare, exemplificări; exemplificat(ă); **ExpM** = *Expres Magazin*. Săptămînal independent, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 23, 1990; inc.].

facs. = facsimil(e); **Familia** = *Familia*. Revistă de cultură. Seria a V-a, Oradea, **1**, 1964 [**26**, nr. 1 — 11, 1990]; *f.d.* = fără dată; *f.e.* = fără editură; *febr.* = februarie; **Femeia** = *Femeia*. Revistă a întregii familii, București, **1**, 1948 [**43**, nr. 1 — 9, 1990]; *FF* = Facultatea de Filologie; **FI—Bistrița** = *File de istorie*, **6**, 1989 (Muzeul Județean Bistrița-Năsăud); *fig.* = figură, figuri; *Fil.* = filială, filiale; **Filatelia** = *Filatelia*. Organ al Asociației Filateliștilor din România, București, **1**, 1952 [**38**, nr. 7 — 10, 12, 1989; **39**, nr. 1 — 4, 1990]; *f.l.* = fără loc (de apariție); *FL* = Facultatea de Litere; **Flacăra** = *Flacăra*. Săptămînal de opinie, politic, social, și cultural. Fondat în 1911, București, Anul **1** (Serie nouă) 1990 [**1**, nr. 2 — 41, 10 — 16 oct. 1990; inc.]; **Flacăra—Bis** = *Flacăra—Bis*, București, [1], 1990 [(**1**), nr. 1 — 2, 1990]; FLLR = Facultatea de Limba și Literuatura Română; **FMIL** = *Foaie pentru minte, inimă și literatură*. Supliment la „Gazeta de Transilvania", Brașov, **1**, 1990 [(**1**), nr. 1 — 3, 1990]; **Forum** = *Forum*. Revista universitarilor din România. Publicație lunară editată de Ministerul Învățămîntului și Științei, București, **1**, 1959 [**31**, nr. 9 — 12, 1989; **32**, nr. 1 — 6, 1990]; *fr.* = francez(ă); *fragm.* = fragment(ul), fragmente(le); **FVL** v.nr. 17.

GB = *Glasul bisericii*. Revista oficială a Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei, București, **1**, 1942 [**47**, nr. 3 — 6, 1988; **48**, nr. 1 — 3, 1989]; **GBuc** = *Gazeta de București*, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 23, 1990; inc.]; *germ.* = german(ă); *gl.* = glosar(e); **GlAd** = *Glasul adevărului*. Ziar independent pentru județul Olt, Slatina, **1**, 1989 [**1**, nr. 5 — 8, 1989; **2**, nr. 9, 1990; inc.]; **GLib** = *Gîndul liber*. Săptămînal independent. Director: Viorel Șercaru, Brașov, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 38, 21 n. 1990]; **GNV** = *Gazeta de Nord-Vest*. Cotidian independent pus în slujba libertăților democratice, [f.l.], **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 137, mai 1990; inc.]; **Gorjeanul** = *Gorjeanul*. Cotidian social-politic județean, Tîrgu-Jiu, **1**, 1989 [**1**, nr. 4 — 8, 1989; **2**, nr. 9 — 125, 15 mai 1990; inc.]; *gr.* = grec, greacă; *GRLA* = Grupul Român de Lingvistică Aplicată; **GrMar** = *Graiul Maramureșului*. Cotidian independent, Baia Mare, **1**, 1989 [**1**, nr. 5, 1989; **2**, nr. 9 — 217, 6 sept. 1990; inc.]; **GrSăl** = *Graiul sălăjean*. Cotidian al Prefecturii județene Sălaj, Zalău, **1**, 1989 [**1**, nr. 1, 30 dec. 1989; **2**, nr. 1 — 197, 10 n. 1990]; **GTrans** = *Gazeta de Transilvania*. Ziar fondat la Brașov — 1838. Director: George Barițiu, Brașov, **1**, 1838 [**141**, nr. 1 — 8, 1989; **142**, nr. 4 — 211, 1990]; **GVest—Oradea** = *Gazeta de Vest*. Săptămînal de atitudine, Oradea, [**1**, 1990], [(**1**), nr. 1 — 50, 1990; inc.];

h. = hartă, hărți; *H* = Humanitas, București [editură]; **Háromszék** = *Háromszék*. Társadalmi — politikai napilap, Sfîntu Gheorghe, [**1**], 1989 [(**1**), nr. 1 — 7, 1989; (**2**), nr. 8 — 233, 20 oct. 1990]; **Helikon** = *Helikon*. Szépirodalmi hetilap, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 48, 1990]; **Hierasus** = *Hierasus*. Anuarul Muzeului Județean Botoșani, Botoșani, **1**, 1979 [**7**, 1989]; **HN** = *Hargita népe*. Fuggetlen napilap, Harghita, **1**, 1989 [**1**, nr. 304, 24 dec., 1 — 9, 31 dec. 1989; **2**, nr. 1 — 183, 31 aug. 1990; inc.];

ian. = ianuarie; **Ifjúmunkás.** = *Ifjúmunkás*. A României magyar ifjúság hetilapja. Alapítási év 1921. V sorozat I, București, [**1**], 1989 [(**1**), nr. 1, 26 dec. 1989]; **I. Golescu** v.nr. **682**; *IIB* = Institutul de Istorie „Nicolae Iorga" din București; *ILB* = Institutul de Lingvistică din București; *inc.* = incomplet(ă); *ind.* = indice; *int.* = interviu; **Interval** = = *Interval*. Revistă lunară a Uniunii Scriitorilor din România, Brașov. **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 2, 1990]; **Iorgu Iordan** v.nr. **109**; *IPB* = Institutul Politehnic din București; *IPI* = Institutul Politehnic „Gh. Asachi" din Iași; **IS** = *Igasz szó*. Romania Szocialista Köztársaság Írószövetségének havi folyóirata, Cluj-Napoca, **1**, 1953 [**37**, nr. 1 — 12, 1989]; *ISSEE* = Institutul de Studii Sud-Est Europene din București; *iul.* = iulie; *iun.* = iunie.

l. a. t.=în afară de text; *îmb.*=îmbinări (de cuvinte); **ÎndrBis—Cluj Napoca** = *Îndrumător bisericesc misionar și patriotic*. Tipărit cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Teofil, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, Editat de Arhiepiscopia Ortodoxă Română [**11**, 1988; **12**, 1989]; **ÎndrBis—Craiova** = *Îndrumător bisericesc misionar și patriotic*. Tipărit cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, Craiova, Editura Mitropoliei Olteniei, **1**, 1984 [**5**, 1988]; **ÎndrBis—Sibiu** = *Îndrumător bisericesc misionar și patriotic pe anul de la Hristos* 1989, Sibiu, Tiparul Tipografiei Eparhiale Sibiu [**137**, 1989]; **ÎnvLicTehn** = *Învățămîntul liceal și tehnic profesional*. Revistă editată de Ministerul Educației și Învățămîntului, București, **1**, 1963 [**37**, nr. 12, 1989].

JI = *Jurnal internațional*. Director fondator: Ion Cârje, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 11, 31 oct. — 1 n. 1990; inc.]; *jud.* = județ(ul); județean; **JurnLit** = *Jurnalul literar*. Director fondator: G. Călinescu. Săptămînal de opinie și atitudine intelectuală, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 35, 1990].

KarpRund = *Karpaten Rundschau*. Wochenschrift für Gesellschaft — Politik — Kultur, Brașov, **1**, 1968 [**23**, nr. 1 — 41, 1990]; **KM** = *Keresztény magvető*. Kiadja az Unitárius

Egyház, Kolozsvár-Napoca, **1**, 1896 [**95**, nr. 3, 1989]; **KN** = *Kelet Nyugat*. Irodalmi — Művészeti — Közéleti hetilap, Nagyvárad, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 34, 1990; inc.]; **Korunk** = *Korunk*. Kultura — Haza és nagyvilag, Cluj-Napoca, **1**, 1942 [**47**, nr. 12, 1988; **48**, nr. 1 — 12, 1989; **49**, nr. 2, 1990; inc.]; **KŽ** = *Književni život*. Književnost — utmenost — kultura, Timișoara, **1**, 1966 [**32**, nr. 3 — 4, 1988; **33**, nr. 1 — 3, 1989; **34**, nr. 1, 1990; devine **NReč**].

lat. = latin(ă); *lat. med.* = latina medievală; **LC** = *Lumea creștină*. Supliment al ziarului ,,România liberă'', București, 1990; **LDL** = *Lumină din lumină*. Foaie editată de Biserica Ortodoxă Romano-Catolică din Iași, supliment la ,,Cronica'', Iași, **1**, 1990 [**1**, nr. 1, 1990]; **Le francophile** = *Le francophile*. Franceza pentru toți. Le français pour tous. Revue bimensuelle pour tous ceux qui s'interessent à la langue et à la culture française. Rédacteur en chef: Smaranda Cosmin, Miloșești, România, [**1**], 1990 [(**1**), nr. 1 — 6, 1990]; **Libertatea** = *Libertatea*. Cotidian independent, tribună liberă a cetățenilor Capitalei, București, **1**, 1989 [**1**, nr. 1, 1989; **2**, nr. 1 — 237, aug. 1990; inc.]; **Litere** = *Litere*. Revistă de cultură a studenților din Universitatea București, București, **1**, 1990 (SȘF. Fil. București) [**1**, nr. 1, iul. 1990]; **LL** v.nr. **39**; **LLR** v.nr. 19; **LM** = *Lumea de mîine*. Gîndire — cultură — civilizație. Bilunar al Ligii de Cooperare Culturală România — Franța, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 2, 1990; inc.]; **LR** v.nr. 18; **Luceafărul** = *Luceafărul*. Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România. Serie nouă, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 48, 1990].

MA = *Mitropolia Ardealului*. Revista oficială a Arhiepiscopiei Sibiului, Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Episcopiei Alba Iuliei și Episcopiei Oradiei, Sibiu, **1**, 1956 [**34**, nr. 1, 3 — 5, 1989; **35**, nr. 1 — 6, 1990; inc.]; **Magazin** = *Magazin*. Săptămînal cultural-științific independent, **1**, 1957 [**32**, nr. 51, 1989; **33**, nr. 1 — 48, 1990]; **Manuscriptum** = *Manuscriptum*. Revistă trimestrială editată de Muzeul Literaturii Române. Director fondator: D. Panaitescu-Perpessicius, București, **1**, 1969 [**20**, nr. 2 — 4, 1989]; **Marina** = = *Marina*. Buletin de informare, documentare și studii de filatelie tematică, Constanța, Editor: Fil. A.F.R., Constanța, **20**, ian. — iun. 1988; *mart.* = martie; **Mathematica** = *Mathematica*. Revue d'analyse numérique et de théorie de l'approximation, Cluj-Napoca, EAR, Fil. Cluj-Napoca, **1**, 1958 [**30**, nr. 1—2, 1988; **31**, nr. 1—2, 1989; **32**, nr. 1, 1990]; **MB**= = *Mitropolia Banatului*. Revista oficială a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului și a Episcopiei Aradului, Timișoara, **1**, 1951 [**39**, nr. 2 — 6, 1989]; *MEÎ* = Ministerul Educației și Învățămîntului; **MI** = *Magazin istoric*, Revistă de cultură istorică. Serie nouă, București, **1**, 1959 [**23**, nr. 4 — 12, 1989; **24**, nr. 1 — 10, 1990]; *MÎ* = Ministerul Învățămîntului; **MLb** = *Milcovul liber*. Periodic social-politic, Focșani, **1**, 1989 [**1**, nr. 1, 1989; **2**, nr. 2 — 61 12 iun. 1990; inc.]; **MMS** = *Mitropolia Moldovei și Sucevei*. Revista oficială a Arhiepiscopiei Iașilor și a Episcopiei Romanului și Hușilor, Iași, **1**, 1924 [**64**, nr. 5, 1988; **65**, nr. 3, 1989]; **MO** = *Mitropolia Olteniei*. Revista oficială a Arhiepiscopiei Craiovei și Episcopiei Rîmnicului și Argeșului, Craiova, **1**, 1948 [**40**, nr. 5, 6, 1988; **41**, nr. 1, 1989; inc.]; *ms(s)*. = manuscris(e); **MSȘFLA** v.nr. **40**; **MSȘI** = Memoriile Secției de Științe Istorice. Seria IV, **1**, București, EAR, 1978 (AR) [**11**, 1986; **12**, 1987]; *multigr.* = multigrafiat(ă); multigrafiate; **Művelődési** = *Művelődési*, București, **1**, 1948 [**39**, nr. 1 — 3, 1990].

n. = noiembrie; **NBZ** = *Neue Banater Zeitung*. Demokratische Tageszeitung in Rumänien, Timișoara, **1**, 1957 [**33**, nr. 8400 — 8407, dec 1989; **34**, nr. 8621, oct. 1990; inc.]; **Népújság** = *Népújság*. Maros megyei napillap, Tîrgu Mureș, **1**, 1949 [**42**, nr. 2 — 226, 14 n. 1990; inc.]; **NL** = *Neue Literatur*. Zeitschrift des Schriftstellerverbandes Rumäniens, Bukarest, **1**, 1950 [**39**, nr. 11 — 12, 1988; **40**, nr. 1 — 11, 1989; **41**, nr. 1 — 2, 1990; inc.]; **Noesis** =*Noesis*. Travaux du Comité roumain d'histoire et de philosophie des sciences, București, **1**, 1975 (AR) [**15**, 1989]; *nr.* = număr(ul), numere(le); **NR** = *Neamul românesc*. Publicație politică, științifică și culturală. Fondat 1906. Serie nouă, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 4 — (10), 1990; inc.; continuă **CugRom**]; **NReč** = *Naša reč*. Nedeljnik na srpskohrvatsom jeziku u Rumuniji, Timișoara, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 42, 1990 inc.; continuă **KŽ**]; **NS** = *Noduri și semne*. Periodic democratic al tineretului gălățean. Galați, **1**, 1990 [de la nr. 2: Săptămînal obiectiv al tineretului; **1**, nr. 1 — 17, 1990; inc.]; **NU** = *Napoca Universitară*, Cluj-Napoca, **1**, 1974 [**14**, nr. 4 — 5, 1987; **15**, nr. 5 — 6, 1988; **1**, nr. 1, 1990; inc.]; *num.* = numeros, numeroase, numeroși; **NW** = *Neuer Weg*. Tageszeitung für Politik, Wirtschaft, Gesellschaft und Kultur, Bukarest, **1**, 1949 [**42**, nr. 12875, 7 dec. 1990]; **NyIK** v.nr. 20.

Observator = *Observator*. Săptămînal particular, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 32, 1990; inc.]; *oct.* = octombrie; *OIDSPS* = Office for Information and Documentation in Social and Political Sciences, București; *OIDȘSP* = Oficiul de Informare și Documentare pentru Științele Sociale și Politice, București; **Omu** = *Omu*. Revistă de cultură, știință și religie. Director: Ilie Stanciu, Pitești, **1**, 1990 [**1**, nr. 3, sept. 1990; inc.]; **Opinia—Iași** = *Opinia*. Cotidian ieșean fondat la 1 mai 1897, Iași, **1**, 1989 [**1**, nr. 1, 1989; **2**, nr. 1 — — 184, 29 sept. 1990; inc.]; **Opus** = *Opus*. Publicație săptămînală (semi)independentă,

București. Director: Laurențiu Huică, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 35, sept. 1990; inc.]; *org.* = organizat(ă); **Orient** = *Orient*. Studii de orientalistică. Literatură, Religie. Filozofie. Politologie. Istorie. Artă. Dialogul culturilor, București, [**1**], 1990 (Societatea de Studii Orientale „Mircea Eliade") [(**1**), nr. 1, 1990]; **Orizont** = *Orizont*. Săptămînal al Uniunii Scriitorilor din România, Timișoara, Serie nouă, **1**, 1989 [**2**, nr. 1 — 43, 1990]; **Ortodoxia** = *Ortodoxia*. Revista Patriarhiei Române, București, **1**, 1949 [**41**, nr. 2, 1989; inc.]; **OS** = *Opinia studențească*. Gazetă independentă a studenților din Iași. Serie nouă, București, **1**, 1974 [**27**, nr. 15 — 40, 1990; inc.].

p. = pagină, pagini(le); *pers.* = persoană, persoane; personal(ă), personale; **PersMag** = *Personal magazin*. Bilunar ilustrat al publicațiilor „Personal", patronat de Ministerul Transporturilor, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1, febr. 1990]; **Phoenix** = *Phoenix*. Publicație independentă. Apare săptămînal, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 2 — 41, 1990; inc.]; **PID** = *Probleme de informare și documentare*, București, **1**, 1966 (Institutul Național de Informare și Documentare) [**22**, nr. 1 — 4, 1988; **23**, nr. 1 — 4, 1989; **24**, nr. 1 — 4, 1990]; *pl.* = planșă, planșe(le); **PLb** = *Pămîntul liber*. Săptămînal independent al județului Călărași, Călărași, **1**, 1989 [**1**, nr. 1 — 2, 1989; **2**, nr. 3 — 38, 1990; inc.]; **Pleiade** = *Pleiade*. Revistă lunară de cultură, Satu Mare, **1**, 1990 [**1**, nr. 2 — 3, 1990; inc.]; **PLȘT** = *Preocupări literare, științifice și tehnice*, Focșani, **1**, f. d. (Liceul Industrial Nr. 1) [nr. 24, mai 1989; nr. 26, mart. nr. 27, iun., 1990; inc.]; **PN** = *Presa noastră*. Revistă editată de Consiliul Ziariștilor din România, București, **1**, 1956 [**33**, nr. 10, 1989]; **Poesis** = *Poesis*. Revistă de poezie. Asociația literară „Poesis", Satu Mare, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 6, 1990]; **Politica** = *Politica*. Săptămînal de informație și opinie politică. Director: Sergiu Vilcu, Brașov, **1**, 1990 [**1**, 1 — 9, 1990]; **PP** = *Pentru patrie*. Revistă ilustrată, editată de Ministerul de Interne (Serie nouă), București, **1**, 1949 [**39**, nr. 10, 12, 1988; **40**, nr. 1 — 12, 1989; **41**, nr. 1 — 11, 1990]; **PR** = *Poliția română* Săptămînal editat de Inspectoratul General al Poliției. Revistă fondată în 1939 (Serie nouă), București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 31, 1990; inc.]; *prep.* = prepoziție, prepoziții; *prez.* = prezentare; prezentat(ă); **Procesul** = *Procesul*. Independent. Președinte: Lupașcu Dumitru, Iași, **1** [**1**, nr. 2 — 4, 1990]; **ProDid** v.nr. **41**; *prof.* = profesor (universitar); *prof. univ.* = profesor universitar; **PRTV** = *Panoramic radio-tv*. Redactor șef: Ștefan Dimitriu, București **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 52, 1990]; **Publicitate** = *Publicitate*, supliment lunar al revistei „Familia", Oradea [nr. 2, 1990]; **Publicitate** = *Publicitate*, supliment al revistei „Ateneu", Bacău [1990; nr. 9 — 12, 1989]; **PVH** = *Producția vegetală. Horticultura*. Revistă lunară de știință și tehnică hortiviticolă, București, **1**, 1952 (Ministerul Agriculturii) [**39**, nr. 1 — 4, 1990].

RA = *Revista arhivelor*. Revistă trimestrială a Direcției Generale a Arhivelor Statului din România, București, **1**, 1924 [**67**, vol. 52, nr. 1, 1990]; **Ramuri** = *Ramuri*. Revistă de cultură fondată în 1905. Editată de Uniunea Scriitorilor din România. Redactor șef: Marin Sorescu, Craiova, Serie nouă, 1990 [nr. 1 — 10, 1990; inc.]; **RBăn** = *Renașterea bănățeană*. Ziar cetățenesc independent, Timișoara, **1**, 1990 [**1**, nr. 3 — 199, 5 oct. 1990; inc.]; **RCM** = *Revista cultului mozaic*, București, **1**, 1956 [**31**, nr. 634 — 636, 1986; **33**, nr. 655 — 659, 1988; **34**, nr. 660 — 682, 1989; **35**, nr. 683 — 695, 1990; inc.]; *rec.* = recenzie, recenzii; **REc** = *România economică*. Publicitate. Marketing. Legislație. Director: Emil Georgescu, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 7, 1990; inc.]; **REF** = *Revista de etnografie și folclor*, București, EAR, **1**, 1955 [**34**, nr. 4 — 6, 1989; **35**, nr. 1, 2, 1990]; **Renașterea — Cluj** = *Renașterea*. Publicație religioasă editată de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului. Fondator: episcop Nicolae Ivan, 1923, Cluj, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 10, 1990; inc.]; *repr.* = reproducere, reproduceri; reprodus(ă), reproduse; **RESEE** v.nr. 21; *rés. fr.* = résumé en français; *rev.* = revistă; reviste(le); *rez.* = rezumat(e); *rez. rom.* = rezumat în română; **RF** = *Revista de filosofie*, București, EAR, **1**, 1954 (AR) [**35**, nr. 5, 6, 1988; **36**, nr. 1 — 12, 1989; **37**, nr. 1 — 2, 1990]; **RI** = *Revista de istorie*, București, **1**, 1948 (ASȘP. Secția de Istorie și Arheologie) [**42**, nr. 6—12, 1989; devine **RIst**]; *riass. it.* = riassunto in italiano; **RILA** v.nr. **III**; **RIst** = *Revista istorică*. Fondator: N. Iorga. Serie nouă, București **1**. 1990 (AR. IIB) [**1**, nr. 2, 3, 1990]; **RITL** = *Revista de istorie și teorie literară*, București, EAR, **1**, 1952 (AR. Institutul de Istorie și Teorie Literară „George Călinescu") [**37**, nr. 3—4, 1989, **38**, nr. 1 — 2, 1990 (număr comun)]; **RLib** = *România liberă*. Ziar independent, de opinie, informație și reportaj. Serie nouă. Director onorific: Octavian Paler, București, **1**, 1943 [**48**, nr. 292, 7 dec. 1990; inc.]; **RLit** = *România literară*. Săptămînal al Uniunii Scriitorilor. Director: Nicolae Manolescu, București, **1**, 1968 [**23**, nr. 1 — 52, 1990]; **RMM** = *Revista muzeelor și monumentelor. Muzee*, București, **1**, 1964 [**25**, nr. 9 — 10, 1988; **26**, nr. 1 — 10, 1989]; **RMuz** = *Revista muzeelor*, București. 1, 1964 [nr. 1, 1990; continuă **RMM**]; **RN** = *Revista noastră*. Publicație a elevilor Liceului „Unirea" din Focșani, fondată în 1912 (Serie nouă din 1972). Fondator: prof. Dimitrie Papadopol. Coordonator (din 1972): prof. Petrache Dima, Focșani, **1**, 1972 [**18**, nr. 146 — 148, 149 — 151, 1989]; *rom.* = român(ă); românesc, românească;

RomBooks v.nr. 52; **RomM** = *România muncitoare*. Cotidian al Sindicatelor Libere din România, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 30, 151—173, 19 aug. 1990; inc.]; **RP** = *România pitorească*. Revistă lunară de turism. Serie nouă, București, **1**, 1972 [nr. 12, 1989; nr. 1 — 11, 1990]; **RPed** = *Revista de pedagogie. Institutul de Științe ale Educației*. București, **1**, 1952 (MÎ) [**38**, nr. 9 — 12, 1989; **39**, nr. 1 — 10, 1990]; **RPsih** = *Revista de psihologie*, București, EAR, **1**, 1955 [**35**, nr. 1 — 4, 1989; **36**, nr. 1, 2, 1990]; **RR** = *Revue roumaine*. Revue de culture et civilisation roumaines. Paraît en français, allemand, anglais et russe. Bucarest, **1**, 1947 [**43**, nr. 9 — 11, 1989; **44**, nr. 1 — 3, 1990]; **RRH** = *Revue roumaine d'histoire*, București, EAR, **1**, 1962 (AR) [**27**, nr. 4, 1988; **28**, nr. 1 — 4, 1989]; **RRL** v.nr. 22; **RRMPA** = *Revue roumaine de mathématique pure et appliquée*, București EAR, **1**, 1956 (AR) [**34**, nr. 7 — 10, 1989; **35**, nr. 1, 2, 1990]; **RRom** = *Realitatea românească*. Cotidian al Confederației Naționale a Sindicatelor Libere din România. Director: Corneliu Piloff. București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 93, n. 1990; inc.]; **RRSSPh** = *Revue roumaine des sciences sociales. Série de philosophie et logique*, București, EAR, **1**, 1957 (AR) [**32**, nr. 3 — 4, 1988]; **RRSSPs** = *Revue roumaine des sciences sociales. Série de psychologie*, București, EAR, **1**, 1957 (AR) [**32**, nr. 2, 1988; **33**, nr. 1, 2, 1989; **34**, nr. 1, 1990]; **RS** v.nr. **1453**; *Rtd* = Rezumatul tezei de doctorat; *rubr.* = rubrică, rubrica; *RUCr* = Reprografia Universității din Craiova; *русс. рез.* = русское резюме.

Sargetia = *Sargetia. Acta Musei Devensis*. Anuarul Muzeului din Deva, Deva [**20**, 1986 — 1987]; **Sănătatea** = *Sănătatea*. Revistă ilustrată de informație și educație sanitară a Societății de Cruce Roșie din România. Revistă editată de Consiliul Național al Societății de Cruce Roșie din România, București, **1**, 1952 [**37**, nr. 10, **11**, 1989; **38**, nr. 1 — 11, 1990; **SCD** = *Studii și cercetări de documentare. Educație — Învățământ*, București, **1**, 1959 (MEÎ) [**31**, nr. 1 — 2, 1989]; *sch.* = schemă, scheme; **SCIAT** = *Studii și cercetări de istoria artei. Seria teatru, muzică, cinematografie*, București, EAR, **1**, 1953 (AR) [**34**, 1987; **35**, 1988]; **SCIVA** = *Studii și cercetări de istorie veche și arheologie*, București, EAR, **1**, 1949 (AR) [**39**, nr. 2, 4, 1988; **40**, nr. 1 — 4, 1989; **41**, nr. 1, 2, 1990]; **SCL** v.nr. 24; **SCMatem** = *Studii și cercetări matematice*, București, EAR, **1**, 1948 (AR) [**41**, nr. 4 — 6, 1989; **42**, nr. 1 — 3, 1990]; **Scorpion** = *Scorpion*. Revistă editată de Societatea Teatrală „Scorpion". Directori: Tudor Mărăscu și Dinu Grigorescu, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1, 2, 1990]; **SDR** = *Sudii de drept românesc*, București, EAR, **1**, (**34**), 1989 (AR. Institutul de Cercetări Juridice) [**1**(**34**), nr. 1 (4), 1989; **2**, (**35**), nr. 1, 1990]; **SE** = *Speak English*. Engleza pentru români. English for Romanians. Revistă pentru toți românii interesați de limba și cultura anglo-americană. Redactor șef: Diana Lizu, Miloșești, România, Editura Coresi. Director: Vasile Poenaru, [**1**], 1990 [(**1**), nr. 1 — 5, 1990; inc.]; *sec.* = secol(ul), secole(le); **Sec 20** = *Secolul* 20. Revistă de literatură universală editată de Uniunea Scriitorilor din România, București [nr. 316 — 318, 1987; nr. 325 — 327, 1988; inc.]; **Semn** = *Semn*. Revistă de cultură, Turnu-Severin, **1**, 1990 [**1**, nr. 1, febr. 1990]; *sept.* = septembrie; *ses.* = sesiune(a), sesiuni(le); *simp.* = simpozion(ul) **Sinteze** = *Sinteze*. Supliment al ziarului „Deșteptarea", Bacău, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 8, Deșteptarea — Bacău, **1**, nr. 73, 24 mart. 1990]; **Slavistică — Iași** v.nr. **499**; **SLF** v.nr. **105**; **SLLM** v.nr. **1454**; **SLRC** = *Studii de literatură română și comparată*, Timișoara, TUT, **1**, 1976 (UT. FF) [**9**, 1987; **10**, 1988; **11**, 1989]; **SND** v.nr. **106**; **SP** v.nr. **42**; *SPU* = Seminarul Pedagogic Universitar; *SR* = Scrisul Românesc, București [editură]; **SS** = *Szilágysági Szó*. Az RMDSZ Szilágy megyei szerbezeténeke hetilapja. Megyelenik minden pénteken, Zalău, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 33, 17 aug. 1990]; *SȘF* = Societatea de Științe Filologice din România; *SȘFLA* = Secția de Științe Filologice, Literatură și Arte a Academiei Române; *SȘIF* = Societatea de Științe Istorice și Filologice din Republica Populară Română; **ST** = *Studii teologice*. Revista institutelor teologice din Patriarhia Română, București, **1**, 1949 [**40**, nr. 1, 5, 6, 1988; **41**, nr. 1 — 3, 1989]; *s. t. c.* = sub titlul comun; **StCom — Cimpulung Muscel** = *Studii și comunicări*, Cimpulung Muscel, [f.e.], **1**, 1981 (Muzeul Cimpulung-Muscel) [5, 1989]; **Steaua** = *Steaua*. Revistă a Uniunii Scriitorilor din România. Literatură. Artă. Cultură, Cluj-Napoca, **1**, 1950 [**40**, nr. 8 — 12, 1989; **41**, nr. 1 — 2, 4 — 5, 1990; inc.]; **SThrac** v.nr. **107**; **Strada** = *Strada*. Publicație particulară, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 14, 1990; inc.]; **StUBB** v.nr. 23; **StUBB — GeolGeogr** = *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Geologia. Geographia*, Cluj-Napoca, [TUCN], **1**, 1955 [**33**, nr. 1 — 3, 1988; **34**, 1, 3, 1989; inc.]; **StUBBHist** = *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Historia*, Cluj-Napoca, [TUCN], **1**, 1956 [**33**, nr. 1, 2, 1988; **34**, nr. 1, 2, 1989]; **StUBBM** = *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Mathematica*. Cluj-Napoca, [TUCN], **1**, 1956 [**33**, nr. 1 — 4, 1988; **34**, nr. 1 — 4, 1989]; **StUBBPh** = *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Philosophia*, Cluj-Napoca, [TUCN], **1**, 1956 [**32**, nr. 1 — 2, 1987; **33**, nr. 1 — 2, 1988]; *subfil.* = subfiliala, subfiliale(le); *subst.* = substantiv(ul), substantive(le); *suf.* = sufix(ul), sufixe(le); **Szabadság** = *Szabadság*. A demokratikus közvélemeny napilapja, Kolozsvár, **1**, 1989 [**1**, nr. 1 — 9, 1989; **2**, nr. 1 — 208, iul. 1990; inc.].

ŞSPH v.nr. 54 ; **ŞtTehn** = *Ştiinţă şi tehnică*. Revistă lunară de cultură şi tehnică. Seria a III-a. Serie nouă, Bucureşti, **1**, 1948 [**42**, nr. 1 — 9, 1990].

tab. = tabel(e) ; *TBCS* = Tipografia Bibliotecii Centrale de Stat, Bucureşti ; **TC** = = *Timpul Capitalei*. Săptămînal de atitudine antitotalitară. Director fondator : Teodor Nor, Bucureşti, 1 990 [**1**, nr. 1 — 29, 10 — 17 n. 1990] ; **TD** = *Thraco-Dacica*, Bucureşti, EAR, **1**, 1976 (Institutul de Tracologie) [**10**, nr. 1 — 2, 1989] ; **Teatrul** = *Teatrul*. Revistă lunară editată de Uniunea Scriitorilor din România, Bucureşti, **1**, 1956 [**32**, nr. 6 — 10, 1989] ; **TelR** = *Telegraful român*. Foaie religioasă editată de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Sibiului, Sibiu, **1**, 1852 [**136**, nr. 41 — 48, 1988 ; **137**, nr. 1 — 46, 1989 ; **138**, nr. 1 — 10, 1990] ; **Terra** = *Revista Ocrotirea mediului înconjurător. Natura. Terra*, Bucureşti, **1**, 1969 (Societatea de Ştiinţe Geografice din România) [**20**, nr. 3 — 4, 1988 ; **21**, nr. 1 — 4, 1989] ; **Tett** = *Tett*. Természet. Ember. Tudomány. Technika. Tudományo izmeretterjestő melléklet. Kiadjia ,,A Hét'', Bucureşti [nr. 2 — 4, 1988 ; nr. 1 — 3, 1990] ; **TinLib SLA** = = *Tineretul liber. Supliment literar artistic*, Bucureşti, **1**, 1989 [**1**, nr. 1, 1989 ; **2**, nr. 21 — — 48, 24 n. 1990 ; inc.] ; **TL** = *Tulcea liberă*. Cotidian independent, Tulcea, **1**, 1989 [**1**, nr. 2 — 6, 1989 ; **2**, nr. 7 — 220, 3 n. 1990 ; inc.] ; **TLb** = *Teleormanul liber*. Cotidian independent, **1**, 1989 [**1**, nr. 1, 1989 ; **2**, nr. 12 — 106, 29 apr. 1990 ; inc.] ; **Tomis** = *Tomis*. Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România, Constanţa, **1**, 1966 [**25**, nr. 1 — 7, 1990 ; inc.] ; *top.* = toponim(e) ; toponimic, toponimice ; *trad.* = traducere, traduceri ; tradus(ă) ; traducător, traducătoare ; **Transilvania** = *Transilvania*. Director fondator : George Barițiu. Serie nouă, Sibiu, **1**, 1972 [**18**, nr. 8 — 10, 1989 ; **19**, nr. 1 — 5, 1990 ; inc.] ; **TribEc** = *Tribuna economică*. Publicaţie a economiştilor din România, Bucureşti, **1**, 1990 [nr. 1 — 45, 1990 ; inc.] ; **TribÎnv** = *Tribuna învăţămîntului*. Revistă săptămînală pentru învăţămîntul preuniversitar, Bucureşti, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 48, 1990 ; inc.] ; **TribRom** = *Tribuna României*. Revistă editată de Asociaţia ,,România'', Bucureşti, **1**, 1972 [**18**, nr. 390 — 401, 1989 ; devine **CrRM**] ; **TribŞc** = *Tribuna şcolii*. Revistă editată de Ministerul Educaţiei şi Învăţămînrului şi Uniunea Sindicatelor din Învăţămînt, Ştiinţă, Cultură, Poligrafie, Presă şi Edituri, Bucureşti, **1**, 1971 [**19**, nr. 330, 1989 ; devine **TribÎnv**] ; **Tribuna** = *Tribuna*. Săptămînal de cultură. Director fondator : Ioan Slavici (1884). Serie nouă, Cluj-Napoca, **1**, 1989 [**2**, nr. 48, 1990 ; inc.] ; **Trident** = *Trident*. Foaie de divertisment şi informare a Societăţii Editoriale ,,Europolis''. Redactor coordonator : Eugen Vasiliu, [Constanţa], **1**, [1990] [**1**, nr. 1 — 8, 8 aug. 1990] ; **TÚ** = *Tanügy Újság*. Kiadja a Nevelés- és Oktatásügyi Minisztérium és at Oktatási, Tudományos és Művelődési Szakszervezetek Szövetsége România Sz. K., Bucureşti, **1**, 1956 [**32**, nr. 11, 12, 1988 ; **33**, nr. 1 — 12, 1989] ; *TUB* = Tipografia Universităţii din Bucureşti ; *TUCN* = Tipografia Universităţii ,,Babeş-Bolyai'' din Cluj-Napoca ; *TUI* = Tipografia Universităţii ,,Al. I. Cuza'' din Iaşi ; *TUT* = Tipografia Universităţii din Timişoara.

Ţara = *Ţara*. Director : Fănuş Neagu, Bucureşti, [**1**], 1990 [nr. 1 — 31, 1990] ; **ŢVN** = *Ţara visurilor noastre*. Revista Liceului ,,Emanuil Gojdu'', Oradea. Seria a III-a, Oradea, **1**, 1967 ; Seria a IV-a **1**, 1989 [**1**, nr. **1**, 1989].

UB = Universitatea din Bucureşti ; *UBr* = Universitatea din Braşov ; *UCN* = Universtatea ,,Babeş-Bolyai'' din Cluj-Napoca ; *UCr* = Universitatea din Craiova ; *UI* = Universitatea ,,Al. I. Cuza'' din Iaşi, ; **Új Élet** = *Uj Élet*. Országos tanácsának képeslapja, Tirgu-Mureş, **1**, 1958 [**32**, nr. 1 — 22, 1989] ; *UN* = *Universul nostru*. Ecoforum — Clubul Tinerilor Eroi, Bucureşti, **1**, 1990 [**1**, nr. 1, f.d., 1990] ; **Urzica** = *Urzica*. Revistă de satiră şi umor, Bucureşti [nr. **10**, 1990] ; *US* = Uniunea Scriitorilor ; *UT* = Universitatea din Timişoara.

v. = vezi ; **VA** = *Viaţa armatei*. Revistă ilustrată de literatură şi artă editată de Ministerul Apărării Naţionale, Bucureşti, [**1**], 1990 [(**1**), nr. 1 — 11, 1990] ; **Vatra** = *Vatra*. Revistă a Uniunii Scriitorilor din România. Editată la Tirgu-Mureş. Lunar social-cultural. Serie nouă, Tirgu-Mureş, **1**, 1971 [**19**, nr. 12, 1989 ; **20**, nr. 1 — 10, 1990] ; **VCap** = *Viaţa Capitalei*. Revistă social-culturală a Primăriei Capitalei, Bucureşti, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 50, 1990 ; inc.] ; *vers.* = versiune(a), versiuni(le) ; **Viitorul** = *Viitorul*. Cotidian al Partidului Naţional Liberal. Serie nouă, Bucureşt, **1**, 1959 [**32**, nr. 1 — 164, 11 dec. 1990] ; **VL** = *Viitorul liberal*. Director : Ion I. Brătianu. Ziar de opinii liberale, Bucureşti, **1**, 1990 [**1**, nr. **1** — 41, 26 sept. 1990 ; inc.] ; **VLb** = *Viaţa liberă*. Cotidian independent, Galaţi, **1**, nr. 1, 1989 [**1**, nr. 1 — 9, 1989 ; nr. 10 — 48, febr. 1990 ; inc.] ; *v.l.d.nr.* = vezi locul şi data la numărul ; **VN** = *Veac nou*. Revistă editată de Centrul Naţional pentru Promovarea Prieteniei şi Colaborării cu alte Popoare, Bucureşti, **1**, 1946 [**45**, nr. 9 — 11, 1989] ; *vol.* = volum(ul), volume(le) ; **VP** = *Viaţa Politehnicii*, Iaşi, **1**, 1955 [**35**, nr. 1 — 2, 1989] ; **VR** = *Viaţa Românească*. Revistă întemeiată la Iaşi, în martie 1905, de un grup de intelectuali în frunte cu Constantin Stere şi G. Ibrăileanu. Revistă editată de Uniunea Scriitorilor, Bucureşti, **1**, 1948 [**84**, nr. 7 — 9, 1989 ; **85**, nr. 1 — 3, 1990 ; inc.] ; *VRA* = Verlag der Rumänischen

Akademie; **VrN** = *Vremuri noi*, Călărași, **1**, 1981 [**3**, 26 mart. — 5 n. 1988; **9**, **29** febr. — — 17 iun. 1989; inc.]; *v.r.nr.* = vezi rubrica la numărul; **VS** = *Viitorul social*. **Revistă de sociologie și științe politice**, București, **1**, 1907 [**32**, mai-dec. 1989]; **VSt** = *Viața studențească*, București, **1**, 1956 [**33**, nr. 1 — 51, 1989]; *v.t.c.nr.* = vezi titlul comun la numărul.

Weekend = *Weekend*. Supliment al ziarului „Tineretul liber", București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 5, 1990].

Zburătorul = *Zburătorul*. Revistă lunară de cultură, Onești, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 4, 1990]; **ZM** = *Zig-Zag Magazin*. Revistă de actualitate și reportaje. Editura „Topaz". Președinte: Octavian Mitu. Director: Ion Cristoiu, București, **1**, 1990 [**1**, nr. 1 — 29, 1990].

22 = *22*. Publicație săptămînală editată de Grupul pentru Dialog Social, București, **1**, 1990 [nr. 4 — 35, 1990; inc.]; **24 ore** = *24 ore*. Cotidian al opiniei publice. Iași, **1**, 1990 [**1**, nr. 2 — 116, 31 iul. 1990; inc.].

INDICE ALFABETIC

1. *AUTORI**

Abager, Basilius **963**
Abrudan, Dumitru 634, 635, *748*, *749*
Achim, George 968, 969
Adamek, Diana 970
Adameşteanu, Gabriela [1150]
Agrigoroaiei, I. 2
Agrigoroaiei, Valentina 128, 411
Ajiboye, Tunde 1360 bis
Aland, Kurt [727]
Albu, Elena 1529
Albu, Mihaela 1530
Albu, Rodica *311*, 810, *1351*
Alecsandri, Vasile [973], [992], [1126], [1224] v. şi Mircesco, V.
Alexandrescu, Grigore [677], [971]
Alexandrescu, Mioara [1590], [1591]
Alexandru II, împăratul Rusiei [697]
Alexandru, Domniţa 1531
Alexeev, Ileana **1693**
Alexianu, Marius 61, [119], 1295
Almaş, Dumitru 636
Amado, Gilles [355]
Anania, Bartolomeu Valeriu 637
Andersson, Evert [1356]
Andrău, Ioan **41**, 120
Andrei, Al. 974
Andrei, Nicolae 780, 1156, 1157
Andrei-Fanea, Anca 62, 1234, 1235, *1395*
Andriescu, Al. **38**, [44], [47], [50], 413, 638
Andriescu, Nicolae Teofil [953]
Andronovici, Doina 958, 1331, 1350, 1592, 1593
Angelescu, Gabriel 779, 972
Angelescu, Silviu [1089]
Anghel, Valeriu 811, 1274, 1532
Anghelescu, Marica **33**, 126
Anghelescu, Mircea **639**, [677], **681**, *966*, 973
Anghelescu, Şerban *312*
Anhalt, Herhild [966]
Antohi, Mona 277
Antohi, Sorin *25*, 277
Anuţei, Mihai **949**
Apáczai Csere János [1475]
Apetroaie, Nina 1533
Aramă, Dalila Lucia [751], [759], [762], [764]
Ardelean, Radu 63 v. şi mai jos
Ardelean, Radu Traian **36** v. şi mai sus
Ardeleanu, Adriana 1534
Ardeleanu, Elena 640
Ardeleanu, Mircea 1361
Ardeleanu, Sanda [46]
Ardevan, Radu 1296
Arghezi, Tudor [1075], [1136]
Aristotel [186], [339]
Arman, Mircea 190
Aron, Petru Pavel [660], [661]
Aron, V. 812
Arsenescu, N. **34**
Arvinte, Vasile 915, [966]
Asachi, Gheorghe [458]
Asachi, Lazăr-Leon [752]
Augustin Aureliu [227]
Avădanei, Constanţa 1526, 1594, 1661
Avădanei, Ştefan 974
Avram, Andrei 767
Avram, Andrei A. *1355*
Avram, Elisabeta 975
Avram, Larisa *313*, *1356*
Avram, Mioara **39**, 64, [409], 414, 415, 508, 793, 807, 813, 814, [914], 916, **1275**, 1276, [1407]
Avram, Petre 909
Avram, Sever *1322*
Axinte Uricariul [720]

Baba, Ioan **37**
Babeu, Doina *314*, *315*, 416 – 418, **544**, 917, 976
Bach, Barbara **963**
Bache, Carl [313]
Baciu, Axente [478]
Baciu, I. 1362
Baciu, Ileana 794
Baciu, Sorin 794
Bacov, Ioanichie [707]
Bacovia, George [982], [983], [1451]
Bacri, N. [342]
Badea, F. **965**
Badea, Ştefan, 977, 1158, 1236, 1277
Baer-Răducanu, Sevilla **963**
Bahnjan, K. V. [9]
Baier, Ferdinand Iacob [1463]
Bajor Andor 1470

* Numerele culese cu caractere **aldine** trimit la autori de cărţi, de volume separate; numerele culese cu caractere *cursive* trimit la autori de recenzii; numerele culese cc caractere obişnuite se referă la autori de articole, de studii etc. apărute în culegeri, în publicaţii periodice şi seriale; în sfîrşit, numerele puse între paranteze drepte [ ] trimit la autori recenzaţi sau discutaţi în mod special în articole sau în cărţi.

Balaban, A. T. **965**
Balacciu Matei, Jana [409], [1407] v. şi Matei, Jana
Balaci, Alexandru **40**, 1755
Balázs Béla 129
Balázs Ladislau 130, 1471 v. şi mai jos
Balázs László *316* v. şi mai sus
Ballo, Guido 168
Balogh Dezső *317*
Balzac, Honoré de [1361]
Bán, A. 1409, **1454**, 1595
Banciu, M. **965**
Bantaş, Andrei **34**, 131, *318*, 815, [952], [957], 1332, 133, 1596, 1610, [1754]
Bara, Mariana 617
Barabás István 1472
Baran, Neculai 1297
Baranga, Ilie **34**
Baraschi, Silvia 1237
Barbier, Aurel **963**
Barboricâ, Corneliu **1453**
Barbu, Daniel *750*
Barbu, Elisabeta 6, *111*, 1597
Barbu, Eugen 978
Barbu, Gabriela [953]
Barbu, Ion [1452]
Barbu, Marian [1590], [1596]
Barbu, Violeta *2*, *500*, 509, 510, 641
Barbu-Bucur, Sebastian 642
Barca, Fr. **965**
Barnea, I. 1298
Bartha János 1473
Barthes, Roland 132
Basarab, Maria 643
Baumer, Friedericke [966]
Bălan, Elena 537
Bălan-Mihailovici, Aurelia 511, 644, 915, 1535 v. şi Mihailovici, Aurelia
Bălănescu, Sorina **499**
Bălănescu, Tudor 358
Bălănuţă, Leopoldina 1159
Bălţăceanu, Francisca **1314**
Băncilă, Vasile 1160
Bănică, Gheorghe **34**, 1228
Bănică-Ologu, Nicolae 645
Bărboi, Constanţa **39**, 65, [1590], [1591]
Bărbulescu, Ilie [460 bis]
Bărbulescu, Maria *1323*
Bărnuţiu, Simion [484]
Bâriiba, Dan Mihai [344], [348]
Bârna, Viorica 1756
Bârzea, Dana 1335
Becheresciu, Letiţia 1410, 1598
Becket, Samuel [271]
Beethoven, Ludwig van [994]
Bejan, Adrian **32**
Bejan, Anton 901
Bejan, Dumitru 781, 795, 908
Bejan, Nicolae 1334, 1335
Beldiceanu, Nicoară [948]
Beldiceanu Steinherr, Irène [948]
Beldiman, Corneliu [119], 1296
Beltechi, Eugen 554
Belu, Al. 419
Benea, Veronica 1630
Benedek, G. 1411
Benjamin [175]
Benkő József [488]
Benkő Otto 133
Berar, Ioan *387*
Berca, Olimpia *43*, 134, *501*, 979
Bercea, Livius **1693** v. şi mai jos
Bercea, Livius Petru 816, *902*, *947*, 980 v. şi mai sus
Bercea, Radu 817, **1314**
Berceanu, Barbu 420
Berceanu, Barbu B. 135
Berceanu, Maria 1336
Berciu, Dumitru **107**, [119], 121, 1459
Berde Mária [1495 bis]
Berejan, Silviu [1293]
Berezin, F. M. [9]
Berinde, Ion 421
Berindei, Dan 66
Bernard, Jacqueline 201
Beşteliu, Marcela [1590], [1591]
Bidian, Viorel 555
Bidu-Vrănceanu, Angela 818, 1536
Bieńkowska, D. [1446]
Bihoreanu, M. S. 950 v. şi Sala, Marius
Bilţiu, Pamfil 421, 613
Binder, Smaranda 1599
Binder, Ursula **963**
Bitai Árpád [576]
Bîră, Elena 136
Bîrlădeanu, Mihaela [1395], [1406]
Bîrleanu, Ion-Horia 556
Bîtea, Ioan N. 137, *319* — *321*, 1337
Blaga, Lucian [167], [1003], [1060], [1068], [1115]
Blaga, Octavian *37*
Blanchot, Maurice 138
Bobb, Ioan [695]
Boboc, Alexandru 139, 140, 192
Bochner, Ph. 232
Bociort, Ignat Fl. 1537
Bociort, Ursula 981
Bodogae, Teodor [748], [749], *751*, [754] — [758], 1290
Bodzei, Sigismund 1229
Boér, Antal 1729
Boerescu, Dan-Silviu *322*
Bogdan-Dascălu, Doina 982, 983
Bogoslav, Grigorie [697]
Bogza, Geo [1113], [1129]
Bogza-Irimie, Rodica [779]
Boiadjev, Pirin 1412
Boiagi, Mihail G. [619], [624]
Bolindet, Viorica *1321*
Bolocan, Gh. 1238, 1239
Bologa, Emil I. 422
Boncenne, Pierre 141
Borbély Ştefan *323*

Borca, Vasile 646
Borcea, Liviu 1240
Borcilă, Mircea 142
Boricean, Maria **962**
Borş, Anton [1293]
Borţun, Dumitru 819
Borzea, Georgeta 1600
Boşcaiu, Emilia 359
Bot, Nicolae **614**
Botev, Hristo [1038]
Botez, Monica 984
Botezat Antonescu, Ileana [953]
Botezat Antonescu, Liviu [953]
Botiş, Lidia 1538, 1539, 1562, 1563
Botta, Dan [1050]
Botta, Emil [1001], [1151]
Botzaris, Markos [1328]
Bouveresse, Jacques 143
B. P. 820
Braga, Corin [1590], [1591]
Braga, Mircea 985
Braga, Ruxandra [1590], [1591]
Bratul, popa [519]
Brăileanu, Luminiţa 1694
Brătescu, Gh. 1515
Brătianu, Ioniţă [663]
Brâncuş, Grigore [504], 512, 796, 807, 919, **964**, **1695**
Brânzaş, Ioan Fl. 920
Breban, Vasile 921
Brîncoveanu, Constantin [654]
Brînzeu, Pia **35**, 144, 1338
Bronckart, J. P. [330]
Brose, Karl [327]
Brown, S. 232
Buber, Martin 145
Bucă, Marin **951**
Bucşa, Ion 986
Bucur, Nicolae 1757
Bud, Iuliu *752*
Budaházy István 1523
Budică, Marin [1590], [1591]
Bugeanu, Dan **964**
Buia, Mihaela 360
Bujeniţă, Mihai 901
Bulei, Ion [760]
Bulgăr, Gheorghe **39**, 390, 513, 987 — 989, [1601]
Bura László 1474
Burdea, Dumitru 514
Burdea, Silvia 1601
Bureţea, Emilian N. 1241
Burnei, Alexandra [952]
Buruiană, Dumitru 1602
Busuioceanu, Oxana [760]
Buşe, Ionel 67
Buţiu, Ovidiu V. 1242
Buzaşi, Ion [1590], [1591]
Buzatu Gh. **2**
Buzdugan, E. **965**
Calcan, Rodica [10]
Calenic, Cezar [1590], [1591]
Calotă, Ion 557, [776], 990, 991, 1161, 1278
Calude, Cristian *388*
Camus, A. [1372]
Candrea, I.-A. [481]
Canta, Ioan [753]
Cantacuzino, Constantin [498], [719], [720],
Cantacuzino, Şerban [79], [86], [91], [100], [107 bis], [116], [518], [529], [634], [635], [637], [640], [644], [646], [652], [654], [658], [659], [667], [668], [670], [673], [688], [706], [710], [721], [723], [724], [726], [731] — [733], [737], [749], [754], [755], [757], [915]
Cantemir, Dimitrie [498], [738]
Cantemir, Natalia 423
Capesius, Bernhard [494]
Capidan, Theodor [481]
Capotă, Teodor 992
Capote, Truman [1341]
Caracostea, D. [444], [460]
Caragiale, I. L. [1007], [1014], [1025], [1026] [1033], [1052], [1070], [1148]
Caragiu Marioţeanu, Matilda 618, 619, **1162**
Caraman, Alexandru 372
Caranfil, Tudor 1163
Carp, Nicolae 1696
Cartanos, Ioanichie [713]
Cartensen, Broder [49]
Casirer, Ernst 146
Cazacu, Boris **103**, 147
Cazimir, Ştefan 68, 993
Căl, Roxana *44*
Călăraşu, Cristina 515
Călin, Cornelia 424
Călin, Valeriu [1590], [1591]
Călinescu, Constant 994, 995
Călinescu, G. [975], [985]
Călinescu, Marilena 1697 — 1699
Călugăr, Eugenia 1286
Călugăru, Dumitru [748], [756], [758]
Căpuşan, Andrei *753*
Cărcăleanu, Eleonora 425, 1363
Cătănescu, Maria 996 v. şi Cvasnli Cătănescu, Maria
Câmpean, Ileana [966]
Câmpean, Liviu **37**
Câmpeanu, Doina 1603
Câmpeanu, Ilieş 186
Câmpeanu, Liviu 647
Cândea, Virgil 648, [751], [759], [762], [764]
Cârlan, Nicolae 649, 1164
Cârloganu, C. **965**
Cârstocea, Dumitru 997
Cârstocea, Elena 997
C. D. 426
Ceamurian, Arşaluis [1184]
Celac, Tatiana [1293]
Cenuşă, Alexei [1293]

Cenuşe, Ioan Petre 1364
Cerkez, Matei 1540
Cernei, Dorin 1541, 1583
Cernelev, V. D. [1292]
Cernovodeanu, Paul 650
Champollion, Jean François [1511]
Cheie, Paulina **544**
Cheie-Pantea, I. 998, 1730
Chelaru, George 875
Chelaru, Valeriu [749], [754], [755], [757]
Chelaru-Ioniţă, Oana 875
Chelcea, Ion 821, 1243
Chevalier, Jean [1753]
Chifor, Valentin **37**
Chifor, Vasile *502*
Chifu, E. **965**
Chindriş, Ioan 391
Chioaru, Dumitru 999
Chioreanu, Mihaela **544**, 558, 822, 823
Chirculescu, Vanda 1526, 1604, 1659, 1660
Chiril [1455]
Chirilă, Feodor 1413 — 1415, 1423
Chirilov, P. 1605, 1606
Chiriţă, George 1000
Chiş Şter, Ioan **32**, 613, 824
Chiţescu, Ion **962**
Chiţimia, Ion C. **33**, **39**, 427, 651, 652, [749], [754], [757], **1453**
Chiţoiu, Dan *1324*
Chiţoran, Dumitru [1337]
Chiţu, Ioan *1590*
Chiuţă, Sanda-Maria 1607 v. şi mai jos
Chiuţă-Bădulescu, Sanda-Maria 1608 v. şi mai sus
Chivescu, Romeo 1416
Chivu, Gheorghe 516, [715], *754*
Chomsky, Noam [250]
Charkovskij, V. S. [1457]
Chrysoloras, Manuel [509]
Ciachir, Dan 825
Ciho, Miron 1731
Cilianu-Lascu, Corina 1700
Ciobanu, Elena [952], [957], **964**
Ciobanu, Georgeta 826
Ciobanu, Ştefan [547]
Ciocan, Nistor [966]
Ciocârlie, Corina 148, 1001, 1002 v. şi Ciocîrlie, Corina
Ciocârlie, Livius 149 v. şi Ciocîrlie, Livius
Ciocîrlie, Corina 1165 v. şi Ciocârlie Corina
Ciocîrlie, Livius **35**, 1003, 1365 v. şi Ciocârlie, Livius
Cioculescu, Simona [760]
Cioculescu, Şerban [987]
Ciolac, Marina 559
Ciompec, Mihai *963*
Ciontea, Nicolae 1279, [1280]
Ciopraga, Constantin **39**, 428
Ciorănescu-Neniţescu, Ecaterina **965**
Ciorogar, Livia [1590], [1591]
Ciortan, Ion 1417
Cipariu, Timotei [481], [491], [1225]
Ciubîcă, Alexandru 922
Ciucă, Marian **1314**
Ciuchindel, Luminiţa 1004
Ciungan, Steluţa 1609
Ciupercescu, Mihai 874
Ciurea, Alexandru [749], [754], [755], [757]
Cizek, Alexandru **1314**
Climescu, N. **1701**
Clonţea, Procopie 1603, 1610
Coatu, Nicoleta 1005
Cobeţ, Doina 653
Coca, S. **965**
Cocheci, V. **965**
Cociu, Denisa 1334
Cociu, Ion Petre 1006
Cociu, Mihail 150, 151
Codoban, Aurel 152
Coja, Ion [503]
Cojocaru, Constantin 827, 923, 1542
Cojocaru, Maria 1542
Cojocaru, Vlad [966]
Colbert, B. **963**
Colin, Michel [341]
Colta, Elena Rodica 654, 655
Colţescu, Viorel 153
Coman, Elena [1590], [1591]
Coman, Liliana 1007
Comănescu, Ion 656
Comănici, Germina *45*
Comenius, Ian Amos [393]
Comloşan, Doina 1008, 1366
Comşa, Alexandru **107**
Comşulea, Elena 828
Conrad, Joseph [1338]
Constantin, Gh. 829
Constantinescu, Grigore 657
Constantinescu, Ilinca *1357*
Constantinescu, Nicolae **39**, 1009, 1010
Constantinescu, Radu [715]
Contraş, Eugenia [952]
Copoeru, Ion 154
Cordoş, Sanda 1011
Coresi [661], [676], [693], [712], [715], [717], [722]
Cornea, Andrei [1322], [1324], [1326]
Cornea, Paul **39**
Corneanu, Nicolae 1300
Corneille, Pierre [1373]
Cornilescu, Alexandra [1337]
Corniţă, Constantin 613
Corniţescu, Emilian 658, 659, *1360*
Corodi, Vasile 660
Coroiu, Constantin 1166
Corvisier, André [1752]
Cosăceanu, Anca 157, 261, 1367, 1368
Coseriu, Eugenio [142], [152], 155, 156, [259]
Cosma, Călin 1301
Cosma, Traian 1543
Cosmescu, Marin 1544
Cosmescu, Nae 830

Cosmin, Lucia 1612
Cosmin, Smaranda 1702
Costa-Foru, Anca [760]
Costache, Iulian 831
Costin, Nicolae [Pseudo] [743]
Costinescu, Mariana [749] [754], [755], [757]
Coşbuc, George [1081]
Coşulă, Lucia 1244
Coteanu, Ion **33**, **39**, **40**, 69, 158, 392, 517, **777**, 782, 832 – 835, [882], [947], [952], [957], **964**, 1012, 1013
Cotorcea, Livia **499**
Courteline, Georges [1375]
Covaciu, Ana 156
Cozmuţa, Augustin **32**
C. P. 1732
Craşoveanu, D. 797
Crăcea, Nicolae 661
Crăciun, Constantin 836
Crăciun, Corneliu **37**, 1280
Crăciun, Dan [953]
Crăciun, Gheorghe 159
Crăciun, Victor 1758
Creangă, Ion [482], [879], [974], [981], [985], [988], [993], [1009], [1021], [1024], [1032], [1043], [1044], [1048], [1071], [1084], [1085], [1107], [1114], [1117], [1120] – [1122], [1135], [1138], [1142], [1332], [1352], [1367], [1417], [1446], **1701**, [1730]
Cremene, Mioara 662
Creţa, Zorela [952], [957], **964**,
Creţia, Aurelia [760]
Creţia, Petru 201, [647], [760], **1314**
Creţu, Doina 1545
Cristea, Teodora 1369
Cristescu, Romulus **962**
Cristian, V. **2**
Cristurean, Al. 837, 854 v. şi Cristureanu, Al.
Cristurean, Ana 837, 854
Cristureanu, Al. 1224, 1225 v. şi Cristurean, Al.
Cristureanu, Alexandru-Ovidiu 1546
Crişan, Alexandru 6, 55, 70, 71, **111**, *324*, 361
Crişan, Emanuela 6. **111**, 1547, 1548
Cristocea, Spiridon 657, 663
Croitoru, Elena 1335, 1613, 1614
Croitoru, Otilia 1418
Csetri Elek 1475
Csőgőr Enikő 1476
Csomortáni Magdolna 1477
Cubleşan, Constantin *325*
Cucu, Nicolae 838
Cujbă, Cornelia 1660
Cuniţă, Alexandra 72, [409], [1407]
Curta, Florin 160
Curticăpeanu, Doina 664
Curticeanu, Cristina 1014
Cvasnli Cătănescu, Maria 1015, 1549 v. şi Cătănescu, Maria
Daba, Constantin 1615
Dabija, Al. [1536]
Dahmen, Wolfgang [118], [627]
Dama, Hans 73
Damian, Doina 1167
Damşa, Teodor V. *545*
Dan, Dionisie 429
Dan, Ilie 430
Danciu, Alexandra 1016
Dani Péter Tinka 560, [569], [570], [616]
Daniel, Constantin **1360**
Danovici, Pătraşcu [650]
Dascălu, Crişu **36**, 982, 983
Dascălu-Jinga, Laurenţia 431, 561, 768, 769
Dasius din Axiopolis [1298]
Dasius din Durostorum [1298]
Dassow, Jürgen 362, [388]
Datcu, Iordan 432
David [530]
David, Doina 1017
Davila, Al. 986
Da Vinci, Leonardo [994]
Dănăilă, Ion 1, [952], [957], **964**
Dăncuş, Mihai **32**
Dănilă, Ioan 1759
Dănilă, Simion *326*, *1237*
Dârjan, Liviu 839
Deboveanu, Elena 840
De Granda, Germán [1405]
De la Campa, Hermenegildo [1408]
Delavrancea, B. Şt. [976]
Delcă, Maria 665
Del Conte, Rosa **1018**
Delebecque, Edouard [1330]
Delgado Martina, Maria Raquel [1399]
Demetrian, Bucur [1590], [1591]
Demiraj, Shaban [1468]
Densusianu, Ovid [427], [469], [489], [500]
Derrida, Jacques 161
Derşidan, Ioan **37**, 1019
Descampes, Christian 161
Diaconescu, Ion [790], 798, [808], [809]
Diaconescu, Lizica 1550
Diaconescu, Radu [1590], [1591]
Diaconescu, T. C. 1394
Diaconiţă, I. 1020
Diaconu, Dana 433
Diaconu, Tudor 1733
Diamant, Betinio *1519*, *1747*, *1748*
Dima, Petrache [28]
Dimitrescu, Florica [751], 755, [759], [762] [764]
Dimitrie, arhiepiscop [697]
Dimitriu, C. 434, 435, 518, 519
Dimitriu, Gabriel 1616
Dimitriu, Rodica 1616
Dimiu, Claudia [760]
Dinescu, Mircea [1092]
Diniţă, Gina 1021
Dinutz, Mircea 1302

Dionisie al IV-lea, mitropolit constantinopolitan [641]
Dionisie Eclesiarhul [730]
Dionisie Exiguul [1303]
Ditoiu, Ion 1168
Dobre, Anişoara 1169
Dobre, Mioara 1337
Dobrescu, Emilian 162
Dobrescu, Viorica **965**
Dobrotă, N. 841
Doca, Gheorghe 163, 799, 842, 1022, 1023
Doinaş, Ştefan Augustin 164 — 169, 191, 236, 305, **310**, [1034], [1154]
P. Dombi Erzsébet 1479
Dominte, Constantin *46*, 393, [503], 843, 1024, 1179, 1339
Domokos Pal Péter 614 bis
Donici, Andronachi [697]
Doruţiu,-Boilă, Emilia *1325*
Dosoftei [662], [1065], [1067]
Dragolea, Mihai *1326*
Dragomir, M. 1171
Dragomir, Mariana 1626
Dragoş, Elena 170, 1025 — 1027
Dragoş, Liliana Clara 1617
Dram, C. **38**
Drăghici, O. **34**
Drăgotoiu, Ion 1551
Drăgulin, Gh. Aug. 1303
Drăgulin, Gheorghe 1028, 1303
Drăguţ, Vasile [679]
Drimba, Lucian **37**
Drimba, Ovidiu 171
Drimba, Vladimir **964**, 1521
Drincu, Sergiu **36**, **544**, 844, 845
Drondoe, Vera 1419
Duda, Gabriela 172, 1029
Dulama, Ion 924
Dumistrăcel, Stelian 436, 520 — 522, 551, 562, 563, **964**
Dumitraşcu, Katalin 437
Dumitraşcu, Pompiliu 1030
Dumitrescu, Anca 1618
Dumitrescu, Constantin **34**
Dumitrescu, Ion [987]
Dumitrescu, Maria 952, *1455*
Dumitrescu, Mircea 122
Dumitrescu-Buşulenga, Zoe **40**, [679], **1018**, 1031, [1069], 1760
Dumitroaia, Gheorghe 61, [119]
Dumitru, Ilie 1245
Dumitru, Mircea 173, [222]
Dura, Ioan 666
Dură, Nicolae 74, 667 — 669
Duţă, Victor [763]
Duţu, Alexandru *756*
Duţu, Olga **39**, 56, 75, 76, 363, 1172

Eco, Umberto 141
Egyed Emese 174
Ehrle, Hartmut [966]
Eleavulcos, Teofan [713]
Eliade, Mircea **1018**, 1514
Emilian, Episcop al Alba Iuliei [749], [751], [756], [758], [759], [762], [764]
Eminescu, Mihail [10], [38], [41], [72], [100], [103], [112], [114], [282], 394 — 397, 438, [487], [497], [647], [665], [685], [687], [718], [735], [741], [760], 770, [879], [952], [977] [978], [984], [987], [991], [994], [997] — [999], [1004], [1008], [1011], [1013], [1015], [1018], [1020], [1022], [1031], [1040], [1045], [1047], [1056], [1058], [1059], [1062], [1064], [1069], [1079], [1083], [1088], [1090], [1091], [1093], [1095], [1098] — [1100], [1103], [1104], [1108], [1115], [1116], [1119], [1125], [1127], [1130], [1137], [1139]— [1141], [1143], [1144], [1146], [1153], [1155], 1173, [1233], [1343], [1351], [1363], [1381], [1392], [1436], [1476], [1495 bis], [1551], [1730]
Enache, D. 925
Enăchescu, T. A. 846, 1174
Enăchiuc, Viorica 1304
Engel, Ulrich [1358], [1359]
Esch-Pelgroms, M. [1355]
Escoubas, Elaine 175
Evseev, Ivan **35**, *47*, 847

Faiciuc, I. 564
Farkaş, Magdalena 364
Fazakas István 1480
Fârnoagă, Georgiana 1702 v. şi Gălăţeanu-Fârnoagă, Georgiana
F. B. 77
Fekete Milos [1508]
Felecan, Nicolae 439
Feneşan, Costin [761]
Ferenczi Géza 565
Fettinger, Robert **963**
Fieroiu, V. **965**
Fieroiu, Victoria **965**
Filimon, Doina 1306
Filip, Tănase 440, 1032
Filipescu, Carmen-Aristia 1619
Filipescu, P. **38**, [44], [47], [50]
Filotti, Eugen **963**
Firescu, Al. 670
Firescu, Rodica [1590], [1591]
Firth, John Rupert [226]
Fischer, I. *8*, [409], *1327*, [1407]
Fischer, Marie-Anne [966]
Flaubert, Gustave [1370]
Fleckenstein, Josef [1749]
Fleisz János 1482
Flonta, Mircea *327*
Flora, Radu [1762]
Flore, Michaela 1370
Florea, Iacob 176
Florea, Ion A. 441, 566, *903*
Florescu, Cristina [966]

Florescu, Gheorghe I. *26*
Fluieraș, Vasile *757*, *758*
Foarță, Maria **35**, 177, 178, 1033 — 1035
Foarță, Șerban [350], [1051], [1109]
Fodor, Ecaterina *9*, 1420
Fodor, György 1482
Fodor, John 1734
Fodor Katalin 1483
Folbert, Angelika [966]
Folea, Livia 1036
Forăscu, Narcisa **39**
Forna, Petru 179
Fotiade, Ramona 1175
Franga, Liviu 180, 1305
Frățilă, Vasile 523, 567, 568, [902], [903], [906], [1273]
Frâncu, Constantin [966]
Frâncu, Victoria 1761
Frei, Henri [411]
Frînculescu, Mircea **39**, 181
Froicu, Petru [46]
Frumuzache, Doina **963**
Fugariu, Florea 1037
Fumărel, Steliana 365
Funeriu, Ionel **36**, 671, 672

Gaal György *1510*
Gábor Adrian 1460
Gadamer, Hans-Georg 182
Gafencu, Mihai [1590], [1591]
Gafițeanu, Daniela 1620
Gál, G. 232
Gál, Grațian **37**
Gál István 1484, [1503], [1504]
Galaction, Gala [1082]
Galan, Justina 1633
Galanis, I. [117]
Galea, Pavel 78, 552
Galeriu, Constantin 673
Gană, Veronica **963**
Gaster, Mozes [443]
Gavril, Gabriela 398
Gavrilă, Iacob **963**
Gavriliu, Leonard 953
Gazda László 569, 570
Găitănaru, Mihaela *308*
Găitanaru, Ștefan 771, *1099*, 1552
Gălățeanu, I. **965**
Gămulescu, Dorin **1453**, 1762
G. C. 848
Geambașu, Constantin 1038
Geier, Luzian *1273*
Gencărău, Ștefan 1553
Genette, Gérard 183
Georgescu, E. **965**
Georgescu, Elena 1621, 1624
Georgescu, George 674
Georgescu, Ilie 79
Georgescu, Magdalena [749], [754], [755], [757]
Georgescu, Saşa 1176
Georgescu, Sorina [1590], [1591]
Georgescu, Titi 1177
Gerota-Varo, Gabriela **963**
Gertel, Ion **963**
G. F. 80
Gheerbrant, Alain [1753]
Ghelmez, Petre 1178
Ghenghea, Voichița 1622
Gheorghe, Marian 358
Gheorghiu, M. **965**
Gherasimov, V. I. [9]
Gherghel, Dumitru **37**, 1039
Gherman din Dacia Pontică [1315]
Gherman, Alin-Mihai [748], [752], [758], [966]
Gherman, Anca Cristina [749], [754], [755], [757] v. și mai jos
Gherman, Cristina **964**, [966] v. și mai sus
Gherman, Ion **954**
Gherman, Mihai [748], [749], [752], [754], [755], [757], [758]
Gheție, Ion 675 — 677, [722], 736, 849, [987]
Gheuca, Leon [653]
Ghibu, Octavian O. 678 — 680
Ghica, Marius 286, [322], [323], [325], [336], [338]
Ghicu, Coman 442, 443
Ghidirmic, Ovidiu 444
Ghidoveanu, Ștefan 184
Ghiglione, Rodolphe [342], [356]
Ghiniță, Constantin 851
Ghiorman, Cecilia **963**
Ghiță, Andreea *503*
Ghiță, Elena 185
Ghițulescu, Emil **1720**
Gilson, Étienne 186
Giosu, Ștefan 445, 446, *776*
Giurcă, Gheorghe [46]
Gligor, Eugenia 1040
Goga, Ecaterina [503]
Goga, Mircea 1041
Goga, Octavian [1041]
Gogea, Vasile 161
Gogol, N. V. [1449]
Goicu, Viorica 571, *1227*, 1230, [1273]
Goldaru, Ion 1461
Golescu, Dinicu **681**
Golescu, Iordache [270], [414], [424], [455], [459], [463], **682**
Gorcea, Petru-Mihai **34**, 1703
Gorgos, Constantin [953]
Gorodcov, Mihaela 366
Gorovei, Ștefan S. 683, *948*
Gorunescu, Elena 1704, 1705
Goția, Anton [748], [756], [758]
Gradin, Francisca **963**
Graur, Al. [420], [490], [914], **964**, [1327], [1770], [1775]
Grănescu, Marinela 1042

Greceanu, Radu [79], [86], [91], [100], [107 bis], [116], [518], [529], [634], [635], [637], [640], [644], [646], [652], [658], [659], [667], [668], [670], [673], [688], [706], [710], [721], [723], [724], [726], [731] — [733], [737], [749], [754], [755], [757], [915]
Greceanu, Şerban [79], [86], [91], [100], [107 bis], [116], [518], [529], [634], [635], [637], [640], [644], [646], [652], [658], [659], [667], [668], [670], [673], [688], [706], [710], [721], [723], [724], [726], [731] — [733], [737], [749], [754], [755], [757], [915]
Grecu, Doina **544**, 852, *904*
Grecu, Victor 399
Grecu, Victor V. [43], [501], [502], [506]
Gretser, Iacob [641]
Greuceanu, Eugen 684
Grigore, Gheorghe **962**
Grigorescu, C. **1701**
Grigorescu Popp, Sanda 1706, 1707
Grigorie al Nisei [1299]
Grigurcu, Gheorghe 1763
Grijiţchi, Adrian 1421
Grimal, Nicolas [1511]
Groşan, Ioan [1078]
Gruiţă, Gligor *41*
Gruiţă, Mariana 1340
Gub Jenő 1485
Gudea, Nicolae 524
Guénon, René 1735
Guittet, André [355]
Gulea, Michaela 1623
Gulivati, Viorica 1624, 1625, 1655
Guruianu, Viorel 1246
Gussi, George **962**
Guşă, Ştefan *546*
Guţu, Marta **1314**
Guţu Romalo, Valeria 81, 447, 853, *911*, 1179
Guţulescu, Eugenia [952], [957]
Cs. Gyimesi Éva 187
Gyurcsik, Margareta 1371 — 1373

Hagiculea, Cristian 1247
Haiduc, I. **965**
Hajicová, Eva [343]
Halanay, Aristide **962**
Halichias, Ana-Cristina 1306
Hall, Ewald [966]
Handoca, Mircea **39**, 1764
Haneş, Gheorghina **963**
Hanga Calciu, Rodica 367
Hangiu, Ion **33**, **39**, 82
Hanka, W. [509]
Hasdeu, Bogdan Petriceicu 270, [417], [418], [483], [492], [504], [587] v. şi mai jos
Haşdeu, B. P. [440], [471] v. şi mai sus
Haşdeu, Iulia 188
Hărduţiu, Delia 1626
Hârşan, Elena 1627
Heidegger, Martin [140], [166], [167], [175], 189, 190
Heliade Rădulescu, I. [438], [447], [1029]
Heredi Gusztáv 1486
Hidiroglu, Pavlos [1522]
Hiegemann, Angelika [1402]
Hilligsmann, Ph. [1355]
Hiltbrunner, Otto [8]
Hinoveanu, Liliana 1742
Hlebnikov, Velimir [1430]
Hobbes, Thomas [268]
Hochscheidt, Nikolaus **963**
Hodoş, Enea [417]
Hogaş, Calistrat [1097], [1112]
Holban, Ioan *1099*
Holtus, Günter [118], [627]
Homoceanu, L. 1554
Homorodean, Mircea 1248 — 1250, 1374
Horváth, Attila 368
Hotnog, Titus [468]
Hristea, Theodor [952], **964**, [1738]
Hristea, Valentina [952], [957], **964**
Huca, Jurij Ivanović v. Venelin, Jurij
Hulban, Horia *328*
Humboldt, Wilhelm von [140], 191
Hurducaciu, Petru 1555
Husar, Al. **38**, [44], [47], [50], 83, 1043— 1045
Husserl, Edmund [139], 192

Iacob, Al. 1286
Iacob, Delia **965**
Iacob, Monica 1046
Iacobovici-Boldişor, Constantin **963**
Iana, A. [417]
Iancu, Doina 1017, [1590], [1591]
Iancu, Marin 685
Iancu, Victor **32**, 1048, 1049, 1281
Ienăchescu, G. **1701**
Ierunca, Virgil 1050
Ile Erzsébet 1628
Iliescu, Ada 1556
Iliescu, Adriana 1181
Iliescu, Maria **963**, **964**, [1395], [1406]
Iliescu, Marius **34**
Iliescu, Octavian *1749*, *1750*
Ilieş, Aurora [753]
Ilioane, Cornel 63, 84, 193, *389*
Ilişiu, Ion [45]
Indig Ottó 1487, 1629
Ineichen, Gustav [549]
I. O. 85
Ioan, Petru 194, [344], [348]
Ioani, Monica 1042
Ioanovici, Sanda **963**
Ion, Liviu 195
Ionaşcu, Al. **40**, 926
Ionaşcu, Ecaterina [749], [754], [755], [757]
Ionaşcu, I. [1536]
Ionel, A. [1536]
Ionescu, Adriana 525, **1695**

Ionescu, Al. Th. 1051
Ionescu, Andrei [511], 927
Ionescu, Christian [409], 1231, 1232, [1407]
Ionescu, Cornel Mihai 196
Ionescu, Emil 197
Ionescu, Eugen [243], [1148]
Ionescu, I. 686, 928, 1251
Ionescu, M. **965**
Ionescu, Maria **965**
Ionescu, N. [1536]
Ionescu, Radu 687
Ionescu, Tudor 198
Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana **39**, 199, 572, [953], 1182
Ionică, Ion [45], 573
Ionică, Lidia **964**
Ioniță, Florin 1052
Ioniță, Vasile 574, 590, 1226
Ioniță, Viorel 86, 688
Iordache, S. Gh. 689
Iordan, Iorgu [109], [411], [413], [415], [425], [428], [430], [433], [436], [441], [448], [449], [452] — [454], [464] — [466], [470], [473], [475], [476], [479], [493], [497], **964**
Iordăchescu, Ioana 837, 854, 1630
Iorga, N. [674], **690**
Iosifescu, Silvian 59
Irimia, D. **38**, [44], [47], [50], 1053, 1054
Isac, Ionuț 200
Isbășescu, Mihai **963**
Iscrulescu, Cristian 1183
Ispas, Bujorel 1557
Istrate, Gavril 449, 450, 1055
Istrate, Gheorghe 855, 856
Istvanovici, Mihail [748], [756], [758]
Iuffu, Zlatca [1417]
Iulian, Olga **965**
Iulianus Caesar [160]
Iureș, Corneliu 524
Ivan, Gh. **965**
Ivanciu, Nina 1375, *1396*, *1397*
Ivanov, Andrei 1415, 1422, 1423
Ivanov, Aur. [1456]
Ivanová, Elena 1424
Ivănescu, Alexandru 1056
Ivănescu, G. [445], [446], [472], [1769]
Ivănuș, Dumitru **57**, 575, **1703**
Ivășcanu, Alexandrina 1057
Ivireanul, Antim [655], [661], [694], [701]

Jahr, Ernst Håkon [1357]
Jakabefy Attila 1488
Janik, Allan S. 201
Janscik Pál [1476]
Jaubert, Alain 141
Jeanrenaud, Magda 202, 203
Jianu, Iancu [691]
Jochalas, Titos [1328]
Jodál Endre 369
Johnson, Mark [340]
Jucu-Atanasiu, Lucia **39**
Jünger, Ernst 204
Junghietu, Efim V. [1292]
Jurcău, Emilia [387]
Jurcău, Nicolae [387]
Jurchescu, Martin **962**

Kabán Annamária 205 — 207
Kallós Miklós 208
Karavidopoulos, I. [117]
Kazantsakis, Nikos [1016]
Kelp, Helmut 451
Kerdo, Jan 400
Kernbach, Victor 1736
Kheil, Alexandrine **963**
Kheil, Kurt **963**
Kis, Emese 370
Kisch, Ruth [959], **963**
Klaster-Ungureanu, Grete **963**
Klein, Peter **963**
Kleininger, Thomes 145, [166], 189, 217
Klenk, U. [549]
Kogălniceanu, Enache [Pseudo] [753]
Kohleick, Almut [966]
Komoróczy György 1489 — 1491
Körner, K.—H. [549]
Kőrösi Csoma Sándor [1485], [1507]
Kósa Ferenc 1493
Kósa Zsuzsa 1494
Kovács Ferenc 576
Kovács Bölöni Erzsébet 1425
Kováts Lajos 1495
Kozma Dezső **41**, 1495 bis
Kramer, Johannes [118], [627]
Kufleitner, Joseph **963**
Kukučka, A. *1403*

Lacan, Jacques [333]
Lacouture, Jean [1511]
Lahni, Heinz-Hugo 209
Lakoff, George [340]
Lamaire, Anika [333]
Landauer, Ortansa **965**
Landt, Artur [966]
Latiș, Vasile **32**
Laurian, August Treboniu [437]
Lavrentie de la Plumbuita [717]
Lazăr, Olga [1590], [1591]
Lazin, Gheorghe **107**
Lazu, Elena 1631, 1632
Lăzărescu, Gheorghe **39**, [1590], [1591]
Lăzăroiu, Aurelian [952], [957]
Lecca, Doina 210
Lecca, Octavian 1633
Ledeanu, Alina 138, 183, 211, 246, 247, **254**, 260
Lehner Imre 577
Leibnitz, Gottfried Wilhelm [183]
Lemny, Ștefan **2**
Leon Radu, voievod [656]
Leonte, Liviu 452, [766]
Leordean, Alexandru 1058
Leric, Ioan 1634

Lermontov, M.I. [1421]
Levițchi, Emilia Wanda [423]
Levițchi, Leon D. 1635
Lică, Paul 691
Ligor, Alexandru 692
Liiceanu, Gabriel [166], 189, 212
Linţa, Elena [1766], [1772]
Lipovan, Ion T. 1307, 1308
Litinschi, Gheorghe [953]
Littera, Ileana 1368
Liu, Nicolae 87
Liuba, S. [417]
Livescu, Jean **40**
Livescu, Michaela 1376
Lobiuc, Ioan 453, 578, 772
Lomonosov, M. V. [1427]
Loşonţi, Dumitru 857, [1227]
Lozbă, Marcela *329*, 454, 858, 1426
Lozbă, Mihai 1427
Luca, C. **965**
Luca, Elfriede **963**
Luder, Elsa [966]
Luduşan, Petru [1590], [1591]
Ludwig, Uwe [966]
Lupu, Coman [409], 455, **682**, [966], 1184 [1407]
Lupu, Janeta 1709

Macarie, ieromonahul [704]
Macarie, Augustin 1558
Macarie, Liliana [1395], [1406]
Mac Corman, Earl R. [337]
Macedonski, Alexandru [671], [672], [1074]
Magda, Margareta 213
Mager, S. **965**
Magheru, Paul **37**, 929
Maior, Petru [742], [1030]
Maioreseu, Ioan [461]
Maiorescu, Titu [647]
Maiorescu, Toma George 1185
Maliţa, Liviu 1059
Mallarmé, Stéphane [1003], [1109]
Mallén, Enrique 1377
Mallinson, Graham [410]
Mancaş, Mihaela 1060
Mancaş, Mihai 526
Manea, Constantin 1333
Maneca, Constant **955**, [961]
Mangiuca, Simeon [416], [417]
Mangiulea, Mariana 1428
Mangra, Mariana 1559
Manolache, Gheorghe [1590], [1591]
Manolescu, Nicolae **527**, *743*, 859, 1061
Mantsch, H. **963**
Marchidan, D. **965**
Marcu, Florin **955**, [961]
Marcu, Gh. **965**
Marcu, Grigorie T. [751], [759] [762], [764]
Marcus, Solomon 88, 89, 214, 215, [345] **962**, 1062
Mardale, Al. 1186
Mare, Valeria *330*, 1636
Mareş, Alexandru 693, [715], [750], *759*
Mareş, Isabela 1469
Mareş, Lucreţia *331*, *332*, 860, [952], [957], **964**, 1063
Marga, Andrei **240**
Marga, Delia **240**
Marian, Marin *27*
Marian, Rodica 1064
Marienescu, At. N. [417]
Marin, Maria 580, 581
Marinescu, Bogdan [45], 582
Marino, Adrian [672]
Marmeliuc, Dimitrie **964**, [987]
Marta, Mihai 1065, 1066, 1187
Martin, Adriana **965**
Martin, Corina 1341
Martin, Mircea *760*
Martinescu, Gabriel 1706, 1725
Martinus din Dumio [1318]
Maşek, Victor Ernest 1188
Matalon, B. [342]
Matcaş, Nicolae [1293]
Mateescu, Adrian 909, **1720**
Mateescu, Alexandru 371
Mateescu, G. G. [477]
Mateescu, Tudor 456
Matei al Mirelor [713]
Matei, Jana 1378 v. şi Balacciu-Matei, Jana
Matei, Liviu 216
Matt-Willmatt, Hubert [966]
Mauthner, Fritz [201], 217
Mavrodin, Irina 218
Mazilu, Dan Horia 457, 694, 1067, 1429, **1453**
Măcriş, V. **965**
Măescu-Caraman, Lucia 372
Măgureanu, Anca 219
Mălina, Constantin 695
Mănoiu, Ion 1068
Mănucă, Dan **38**, [44], [47], [50]
Mărgărit, Iulia 583, 584
Mării, I. 585, **586**
Măriucă, Natalia [46]
Măruţă, Vasile **34**
Mândruşca, Elisabeta [1580]
Mârza, Dan 90
Mârza, Eva [749], [751], [756], [758], [759], [762], [764]
Mârza, Iacob [749], [751], [756], [758], [759], *761* [762], [764]
M. C. 861
McLaughlin, Margaret [319]
Medgyessey Emese 1637
Meister, Abraham [1748]
Melhisedec, ieromonahul [713]
Mercea, Ioana 837, 854, 1342
Merleau-Ponty, Maurice 220
Meschonnic, Henri [1397]
Metodiu [1455]
Metzeltin, Michael [118], [627]
Micle, Veronica [988]
Miclea, M. *333*, 373

Miclea, V. [751], [759], [762], [764]
Micu, Victor 696
Micu (-Clein), Samuil [495], [660], [661]
Migne, J. P. [641], [1299]
Mihadaș, Teohar 620
Mihai, Floarea 1560
Mihai, Gheorghe 221, 458, 1189
Mihail, Paul 697, *762*
Mihail, Zamfira 459, 587, 698, [749], [754] [755], [757], [904], [905], 1294
Mihailovici, Aurelia [749], [754], [755], [757] v. și Bălan-Mihailovici, Aurelia
Mihaiu, Virgil 1343
Mihăescu, Alexandra 1638, 1639
Mihăescu, Gib I. [1061]
Mihăescu, N. 862, 1069, 1190, 1737, 1738
Mihăescu, Veronica 1639
Mihăilă, Gheorghe **32**, 699, 700, **964**, 1070, **1453**
Mihăiță, Gigi 1071
Mihoc, Vasile *117*, 701
Mihu, Elena 702
Milaș, Constantin [349], 1072, 1073
Milescu, Nicolae Spătarul [638], [644], [698]
Milos, Jon [1343]
Mincu, Marin 460
Mioc Damaschin **690**, [761]
Mioc, Simion 1074, 1075
Mircea, Ion Radu [749], [754], [755], [757]
Mircesco, V. [467] v. și Alecsandri, Vasile
Mircioiu, Crișan [679]
Mirea, Alexandru 801
Miroiu, Adrian 222
Miron, Paul [25], [966]
Miron, Radu Constantin [966]
Miron, Rodica *790*, *1591*
Mironescu, Șerban **1314**
Mișan, Andrei [1773]
Mitran, Georgeta [952], [957]
Mitric, Olimpia 703
Mitroi, Claudia 1191
Mitelstrass, Otto [1353]
Mitu, Mihai [749], [754], [755], [757], **1453**, 1766
Mîndicanu, Valentin 1287 — 1289
Mladin, Constantin-Ioan 588
Mocanu, Marin Z. 930
Mocanu, Nicolae 589
Mocanu, Viorica 1613
Mocanu, Virgil 863
Mociran, Ioan **32**
Mocreac, Ion [1293]
Modrea, Margareta 374
Moga, Ana Maria 1076
Moise, Ion **34**, 1252
Moise-Aldan, Iosif 590
Moisin, Anton 864, 1561
Molcuț, Zina [3], **223**
Moldovan, Ovidiu Iuliu 1192
Moldovan, Ștefan [708]
Moldovan, Victoria 58, 865, 1077, [1728]
Moldoveanu, Nicu 704
Mollova, Mekfüre [1521]
Molnar-Piuariu, Ioan [442] v. și Piuariu-Molnar, Ioan
Moortgat, Wim 783
Moraru, Alexandra [749], [754], [755], [757]
Moraru, Alexandru 705
Moraru, Cristian *334*, *335*, 1078, 1079
Moraru, Georgeta 931
Moraru, Maria 460 bis
Moraru, Mihaela 1080
Moraru, Mihai **39**, **682**, 706, [749], [754], [755], [757]
Morărescu, Dragoș 707
Motoc, Nicolae 1193
Moxa, Mihail [686], [699], [700], [715]
Mrazovič, Pavica [1358]
Mujdei, Cristian 1289 bis
Müller, Hans **963**
Müller, Ilse **963**
Munteanu, Anca 1511
Munteanu, Aurel Dragoș **1360**
Munteanu, Cornel 224
Munteanu, Doina 1640
Munteanu, Eugen 232, 529, [966]
Munteanu, Maria [966]
Munteanu, Simona 784
Munteanu, Ștefan **39**, 58
Munteanu Matei, Gabriela 1309
Murádin László 1497, 1498
Murăreț, Ion 225, **1710**
Murăreț, Maria 225, **1710**
Mureșan, Gheorghe 375
Mureșan, Ioan *336*
Mureșan, Laura 1641
Mureșanu, Ileana **111**, [1728]
Mureșanu, Ion Matei 1081
Mureșianu, Ioan B. [966]
Musca, G. **965**
Muscalu, Loredana Manuela 1642
Muș, Adriana [1590], [1591]
Mușat, Radu 881, 913
Muthu, Maria S. 1082
Myzlówna, Konstancja [1446]

Naghi, Gheorghe 708
J. Nagy Mária 1499
Naidin, Mircea 1083
Nania, Ion 1253
Nasta, Liana 226
Nastasă, Lucian *504*
Nastev, Božidar [628]
Natu, Florentina 932
Năstase, Ștefania Coca [953]
Neacșu, Ioan [1590], [1591]
Neaga, Monica 709
Neaga, Nicolae *547*, 710, [751], [759], [762], [764]
Neagoe, Cristina 1194
Neagoe, Liliana [1590], [1591]
Neagoe, Victorela 592
Neagu, Fănuș [1019]

Neamţu, G.G. [790] — [792]
Nechita, V. *763*
Necula, Nicolae 91
Nedelcea, Tudor **711**
Nedelciu, Mircea 1195
Nedelcuţ, Daniela [1590], [1591]
Nedelea, Tiu 1196
Negoiţă, Oliviu 1711
Negomireanu, Doina 956
Negreanu, Constantin 461, 463, 1084 — 1086, *1292*, *1522*, 1739
Negrescu, Dan 227
Negreţ, Ion **39**
Negrici, Eugen 530
Negruzzi, Constantin [766], [1086]
Neguş, Doina 1601, 1643
Neiescu, Petru 621
Németi Ioan **107**
Nerius, Dieter 1344
Nestor, Octavian 531
Nestorescu, Virgil 532, 933, 934
Neţ, Mariana [318], [321], [335], [353], 1087, 1740
Neumann, Victor 1310
Nica, Dumitru 464
Nichiforescu, Ecaterina **965**
Nichita, Ioana 1379, [1395], [1406]
Nicoară, Adriana 1451, 1452
Nicodim, Patriarhul României [661]
Nicola, Ion [966]
Nicolae I, împăratul Rusiei [697]
Nicolae, Gertrud 1644, 1645
Nicolae, Octavian 465, *1358*, 1644, 1645
Nicolae, R. 1197
Nicolai, Samson Gh. 1646
Nicolau, Maria 1538, 1539, 1562, 1563, 1647
Nicolau, Stela [751], [759], [762], [766]
Nicolescu, Aurel **778**
Nicolescu, I. V. **965**
Niculescu, Alexandru [455]
Nietzsche, Friedrich [192], [236]
Nijloveanu, Ion 866
Nijloveanu, Ovidiu 866
Nimigean, Ovidiu 1430
Nistor, Anghel 1271
Nistor, Doina 1648
Nistoroiu, Nicolae 935
Niţescu, Ion C. 1254
Niţu, Valeriu 1255
Noica, Constantin [166], 228, 229, [486], **1314**
Noica, Simina **1314**
Novac, Alexandrina 1198
Novicov, Mihai **1453**
Nuţă, Ion *108*, 466 — 468, **593**, 594, 595
Nuţă, Silvia [1590], [1591]

Oallde, Petru 596
Oancă, Teodor 622
Oancea Ileana 63, 230, 231, [505], 1088
Obs. 899
Ockham, William 232
Oiţă, Ion [1777]
Olaru, Georgeta 1348, 1564, 1565, 1663
Oltean, Ştefan 233, *337*
Oltean, Vasile 712
Olteanu, A. Gh. **39**
Olteanu, Pandele 713 — 715, [749], [754], [755], [757]
Olteanu, Theodor 1431
Olteanu, Vasile 1532
Omăt, Gabriela *308*, 1089
Oncescu, Tatiana **965**
Oniciu, L. **965**
Onu, Liviu 469, [500], [749], [754], [755], [757]
Oprea, Ioan 234, 470, 533, [966], 1090
Oprescu, Eugenia [760]
Oprescu, Mihai I. 807
Oprescu, Mihail 1566, 1568, 1712
Oprescu, Simona 1649
Opriş, Ioan 716
Oprişan, I. **40**, 471
Oproiu, Ecaterina 1199
Orleanu, Cornelia 785
Orman, Gabriel V. [89]
Oros, Irina 1650, 1667
Oşianu, Ion **41**
Ovcinnikov [715]

Paicu Manolescu, Roxana 1200
Pamfil, Carmen-Gabriela 472
Pamfil, Viorica [749], [754], [755], [757]
Pamfil, Viorica M. 534
Panait, Mihaela 802
Panaitescu, Val. 473
Panaitescu-Perpessicius, D. 1091 v. şi Perpessicius
Pană-Boroianu, Ruxandra 535, 597
Pană Dindelegan, Gabriela 1713
Pandelescu, Friedericke **963**
Panevová, Jarmila [343]
Panţiru, Mihai 474, 1432
Papacostea-Danielopolu, Cornelia *1328*
Papadat-Bengescu, Hortensia [1128]
Papadima, Liviu 235
Papadima, Ovidiu, 1092
Papadopol, Dimitrie [28]
Papahagi, Marian **1018**
Papahagi, Tache [432]
Paraschiv, Mihaela 475
Parfene, Constantin **38**, [44], [47], [50], 1093
Parhon, Victor 1282
Pascu, Toma 870
Pautrat, Bernard 236
Pavel, Dan **237**, *338*, *339*
Pavel, Eugen [1227]
Pavel, Maria *340*, *341*, 476
Pavel, Olimpia **36**
Pavel, Toma [351]
Paven, H. **965**

Păcurariu, D. **39**
Păcurariu, Mircea [751], [759], [762], [764]
Pădurariu, N. 936
Păltineanu, Alexandru 598
Pătrășcanu, Ion **963**
Pătruț, Ioan [1227], **1453**
Pătruț, Picu [678] — [680]
Păun, Constantin 1380
Păun, Gheorghe 362, 376 — 378, [388]
Păun, Maria [952], [957]
Păun, Octavian 937
Păun Ialomițeanu, Gheorghe 867
Păunescu, Adrian [953]
Păunescu, Emil 477
Păuș, Viorica Aura 1651, 1652
Pânzaru, Ioan 238, [312], **1381**
Pârlog, Hortensia 1201
Pârnuță, Gh. 1254
Pârvan, Gabriel 239
Pârvu, Iuliu **41**, 1095 v. și Pîrvu, Iuliu
Pegolo, Claudio [1400]
Peirce, Charles S. **240**, [275]
Pele, Alexandru 535 bis
Peligrad, Dumitru 478
Péntek János [316], [317], 1500, 1501
Pereș, Pavel 717
Perian, Gheorghe 1096
Perpessicius [685], [718], [741], [760] v. și Panaitescu-Perpessicius, D.
Perrault, Charles 1706
Petcu, Bogdan 380
Peteanu, Ion 1097
Peteanu, Mihai [1580]
Peter, Gheorghiță 1098
Péter Sándor 1502
Petică, Ștefan [979]
Petolescu, Constantin C. 1311, 1312
Petrarcu, Ruxandra 381
Petre, Carmen [1590], [1591]
Petre, Dan 1382
Petre, Zoe 1313, [1327]
Petrean, Ileana 1569
Petrescu, Dan 241, **242**
Petrescu, Ioana Em. 718, **1099**, 1100
Petreu, Marta 243
Petroman, Pavel 1570, [1590], [1591]
Petrovici, Emil [585], [586]
Peyfuss, Max Demeter 623
Philippide, Al. [996]
Philippide, Alexandru [472]
Pilch, Herbert [328]
Pippidi, Andrei 719, 720
Pippidi, D. M. **1321**, [1327]
Piru, Al. 1767
Piuariu—Molnar, Ioan [429] v. și Molnar-Piuariu, Ioan
Pîrvu, Iuliu **41** v. și Pârvu, Iuliu
Platon [182], [245], **1314**
Plămădeală, Antonie [545], [546], [548], [550], [676], 721, 722, [752], 1315
Plătică, Mihai 723
Pleșa, Daniela 244
Pleșa—Anghelescu, Mihaela **1101**
Pleșu, Andrei 245
Plinius [1305]
Ploae—Hanganu, Mariana [1395], *1399* [1406],
Plutarh [1034]
Pluto 888
Poalelungi, Gheorghe 786, 803, **868**, **910**, **938**, 1102, 1202
Podaru, Georgeta 1653
Podgoreanu, Anca [10]
Podină, Viorica 1741
Poede, Cristina 123, 1103
Poenaru, Vasile **107**, 536
Poghirc, Cicerone 1104
Pogorilovschi, Liana *1400*
Polybius [1743]
Ponge, Francis [211], 246, 247
Ponzio, Augusto [324]
Pop, Augustin [1227]
Pop, Gheorghe **32**, 1105, 1106, 1571
Pop, Ioan-Aurel 939
Pop, Ion 248
Pop, Lia-Maria 1345, 1714
Pop, Liana **111**, 249, *342*, [1728]
Pop, Mariana 401
Pop, Vasile 1255
Pop-Corniș, Mihaela 1654
Pop Reteganul, I. [1017]
Popa, Constantin M. [1590], [1591]
Popa, Eleonora 1
Popa, I. 807
Popa, Ioan 1202
Popa, Ion 1572
Popa, Iulia 1625, 1655
Popa, Mircea **41**
Popa, N. *548*
Popa, Teodor 1107
Popârda, Oana 250, *343*
Popescu, Anemone 1204
Popescu, Catiușa 1256
Popescu, Constantin 1383
Popescu, David 1320
Popescu, D. R. [995], [1010], [1132]
Popescu, Dumitru Mitel 869
Popescu, Elena 1108, **1314**
Popescu, Georgeta **965**
Popescu, Iancu 251
Popescu, Ion [1712], **1715**
Popescu, Mihaela 1656
Popescu, Radu Sp. 599, 940, 1257
Popescu, Rodica [675]
Popescu-Fischer, Sebastiana [409], 941, *1329*, [1407]
Popescu-Marin, Magdalena 92, *1401*
Popescu-Rebus, N. Gh. 870
Popișteanu, Cristian 1768
Popović, Borivoj 1433
Popovici, Mugur 141
Popovici, Vasile 1109
Popovici, Victoria *118*, *409*, *549*, *627*, 1384
Porcescu, Scarlat *550*, 724, 871

Porțeanu, Rodica 1657
Poruciuc, Adrian 479, 1462
Preda, Cristian *344*
Preda, Irina 957, [967]
Preda, Marin [1002], [1076]
Prelipceanu, Dan [953]
Pricop, Ovidiu 1573
Pricop, Viorica 1573
Prioteasa, Ioana [503]
Proca, Rada 1604, 1658 — 1660
Procopius [517]
Procopovici, Alexe [457]
Prosan, N. 1524
Protase, D. 1258
Pruiss, Ioannes [509]
Puiu, Olga Valeria [953]
Purdela-Sitaru, Maria **544**, 600, 1110, 1769
Puşcariu, Lia **963**
Puşcariu, Sextil [422]
Puşchin, A.S. [1425]

Rabemanjara, Frédéric 1742
Rachieru, Adrian Dinu 252
Racine, Jean [1389]
Racoviță, Carmen 1614
Rad, Doina 1111, 1112
Rad, Ilie 1113
Radeș, Lăcrămioara 1657
Radev, Stoian [1458]
Radovan, C. **965**
Radu cel Mare [669]
Radu, Gh. 601
Radu, Gheorghe **32**, 602
Radu, I. 373
Radu, Janina 59
Radu, Sonia **963**
Radu-Onu, Stela 725
Rafailă, Maria [500]
Raible, Wolfgang [1404]
Ramscher, Elisabeta **37**
Rapan, Ion 402
Rasputin, Valentin [1080]
Rassner, Ofelia [966]
Rațiu, Ileana [760]
Raveica, Titus 480
Rădăceanu, Lotar **963**
Răducanu, Dumitru [1590], [1591]
Rădulescu, Andrei [641]
Rădulescu, Corneliu N. 726
Rădulescu, G. A. **965**
Rădulescu, Mihai Sorin *1751*
Răduț, Ștefan 872
Rău, Petru 382
Rebreanu, Liviu [1039]
Recanati, François 253
Receanu, V. **1701**
Reinheimer-Rîpeanu, Sanda [409], 1385, *1402*, [1407]
Renzi, Lorenzo [549]
Restaut, Pierre [653]
Reteșan, Doina 1114
Retinschi, Sanda 1716, 1717
Rezeanu, Adrian 873, 1259
Richter, Christa 1347
Richter, Gisela **963**
Ricoeur, Paul 254
Riegel, Martin [320]
Rizescu, Ion [749], [754], [755], [757]
Roată, Elena 1115
Rocchetti, Alvaro 403
Rogany, I. **965**
Rogerius [509]
Rogil, Alexandru 727
Rogobete, Mihai 132
Roman, Marioara 874
Roman, Petre **107**, [119]
Rosetti, Alexandru **682**, [1755] — [1760], [1763], [1764], [1767], [1768], [1771], [1774], [1778], [1779]
Rossi-Landi, Ferruccio [324]
Roșca, Nuțu 1260
Roșian, Mircea [966]
Roșianu, Ioan [1227]
Roșu, Ion **1233**
Rotaru, Ion 537, 1116, 1117
Rovența-Frumușani, Daniela 255 — 257, *345*
Rozkoš, Pavel *346*, *347*, *389*, *1403*, 1434 — 1437, *1456*
Rus, Remus 728
Rusan, Romulus 1205
Rusnac, Gheorghe [1293]
Russu, Ioan I. **1321**
Rusu, Adrian Andrei *764*
Rusu, G.C. 1574
Rusu, Olivia 1118
Rusu, Valeriu [45]
Rusu Andriuc, Doina 1262
Ruxăndoiu, Pavel [953]

Sabljić, Dušan 1438
Sadoveanu, Mihail [58], [970], [1027], [1077] [1118], [1730]
Sahini, V. **965**
Sala, Marius 404, [409], 481, 538 — 540, *905*, [947], 950, [1395], [1406], [1407], 1770, 1771
Šalinački, Elena **544**
Saltikov-Șcedrin, Mihail Evgrafovici [1420]
Samson, Nicolae 804, 958, 1594, 1661
Sándor József [1495 bis]
Sandu, Aurica 93, [1590], [1591]
Sandu-Timoc, C. 1290
Sanie, Silviu 1316
Sanie, Șeiva 1316
Sanielevici, E. [1536]
Sapir, Eduard 258
Saramandu, Manuela **1695**
Saramandu, Nicolae **39**, **108**, 259, 603, 624, 625, *628*, [966], 1386, *1404*
Sarău, Gheorghe 1516, 1722
Sarca, Lucia 1662
Sarraute, Nathalie [218], 260
Sasu-Zimmermann, Dorothea **963**

Sauer, Gertrud [966]
Saussure, Ferdinand de [159], 261
Savin, P. [661]
Savu, Ecaterina 1632
Sălăvăstru, Constantin *348*
Sălceanu, Ilie **107**
Sălişteanu-Cristea, Oana [409], [1407]
Săndulescu, D. **965**
Săndulescu, I. **965**
Săndulescu, Maria Carmena [953]
Săteanu, C. 262
Săvoiu, Adrian 482
Săvulescu, D. **965**
Săvulescu, Dumitru **39**
Sânmihăian, Florentina *349*, 1119
Sântean, Lila 378
Sârbu, Richard 263, 629 — 631
Scarlat, Mircea [3]
Scarry, Elaine [311]
Scărlătescu, Doru 1120, 1121, 1206
Scărlătoiu, Elena 632, 633
Schiau, Octavian [749], [754] [755], [757]
Schipor, Ilie *1752*
Schnell, Ralf 1346
Schuller, Horst 959
Schuller Anger, Horst 1347
Scorobete, A. *505*
Scorojitu, Radu 604
Scriban, Antim [661]
Scridon, Gavril **41**
Scutaru, Iulia 1283
Sebe, O. **965**
Seche, Luiza [952], **964**, [967], [987]
Seche, Mircea [952], [957]
Segall, Idel **1314**
Sgall, Petr [343]
Silberg, I. **965**
Siller-Runggaldier, Heidi [1401]
Silvan, Paul Emanuel 285, 1122
Silvestri, Artur 483
Silvestru, Valentin 1206
Simedrea, Marian 405
Simion, Alice 1348, 1564, 1565, 1663
Simion, Dascălul [740]
Simion, Doina Irina 1664
Simion, Ştefan [80], [508], [664], [709], [728], [751], [759], [762], [764]
Simionescu, A. **1701**
Simionescu, Cr. **965**
Simionescu, Sidonia 1123
Simionescu, Tudor 484
Simonescu, Dan [749], [754], [755], [757]
Simionese, V. 1439
Sinaitul, Anastasie [641]
Šipoš, Ivan [389]
Sîrbu, Gabriela 1665
Sjöstrand, Östen [169]
Slama-Cazacu, Tatiana 55, 56, 94, **111**, 264, 1124, 1528
Slonovschi, Angela 1440
Sluşanschi, Dan 95, **942**, 1261, **1314**, 1317, 1517
Smeu, Grigore 265
Socol, Cristiana 1128
Sollers, Philippe 246
Solomon, V. 1349
Someşan, Ştefan 485 v. şi mai jos
Someşanu, Ştefan 943 v. şi mai sus
Sorescu, Marin [1049], [1101]
Sorescu, Roxana **39**
Sorescu, Virginia 1126
Sotirovici, Duca [675]
Speck, Hans-Jürgen [966]
Spick, Ceslas [1330]
Spinner, Anna [966]
Spiridon, Monica *350*, *351*, 1127
Spiridon, Vasile 277
Spitzer, Leo [473]
Stamate, Aurelia 1387
Stamp, Erika [966]
Stan, Alexandru I. 729
Stan, Camelia 96, *108*, *791*
Stan, Dorica 787
Stan, I. T. **911**, 1409, **1454**, 1595, 1773
Stanca, Horia 143, 146, 182, 220, **963**
Stanca, Vasile **41**, 1575
Stanciu, Alina 1576, 1577
Stanciu, Dumitru *1753*
Stanciu, Ilie 1463
Staţe, Cornelia **960**
State, Nicolai **960**
Staudte, Oda [966]
Stănciulescu-Bârda, Alexandru 730
Stănescu, Cireşica 1578
Stănescu, Michaela **965**
Stănescu, Nichita [1145]
Stănică, Vasile 1579
Steinhardt, N. 486
Stelea, Corina 1650, 1667
Sterescu, Alice **963**
Stîngaciu, Elena [952]
Stoenescu, Constanţa 1601
Stoenescu, Felicia **965**
Stoian, Iorgu, [1323]
Stoian, Marius 266
Stoianovici, Nicolae [695]
Stoianovici, Voislava 1441, [1761]
Stoica de Haţeg, Nicolae [761]
Stoicanu, Aurel 487
Stoichiţoiu, Adriana 1580, 1581
Stoleriu, Eugenia **38**, [44], [47], [50]
Stoleru, Victor *10*
Stoltz, Gabriela [953]
Stoyanova, Daniela 1442, 1443
Străjescu, Justina 1668
Streinu, Vladimir [987]
Stroescu, Sabina [749], [754], [755], [757]
Stroia, M. 1262
Stroian, Gabriela [953]
Studitul, Damaschin [713]
Sturdza, Mihail-Dimitrie [1751]
Suceveanu, Al. [1323]

Suciu, Mircea *696*
Suciu, Ovidiu 1291
Sufleţel-Moroianu, Rodica 63, 1263 — 1266, [1273]
Sultanieh, Ioan de [509]
Superanskaja, A.V. [354]
Surdu, Alexandru 267, [339], [760], **1314**
Surdu, Emil 63
Surdu, Ioan 1208
Surjicov, Aurelia 1669
Szabó György 488
Szabó Ioan 375
Szabó Zoltán 1128
Szabó György Pál 1670
Szegedy László 1523
Szegő Ecaterina 268
Székely János 269
Szigeti Mihály 1671
Szilágyi N. Sándor [1484], 1503, 1504
Szűcs Irene 97

Şaguna, Andrei [661]
Şandor, Veronica [953]
Şandru, D. [450]
Şandru, Olteanu, Tudora *1405*
Şăineanu, Lazăr 270, [426]
Şărban, protopsaltul Ţării Româneşti [642]
Şerb, Felicia 1129
Şerb, Ioan 489
Şerb, Sorin 271
Şerban, Felicia [966], 1130, 1131,
Şerban, Gh. I. 1318
Şerban, Ion 1739
Şerban, Radu R. 258
Şerban, S. **965**
Şerban, Sergiu, 1582
Şerban Drincea, Ion *354*
Şerbănescu, Andra *28, 48, 108, 410, 792,* 805, *808,* 1284
Şerbănescu, Carmen 272
Şerbănescu, Nicolae 731
Şerbănescu, Niculae 732, [749], [754], [755], [757]
Şerbănescu, Paraschiva 1420
Şerbu, D. [736]
Şerdean, Ion 1132
Şimanschi, Leon [966]
Şincai, Gheorghe [488], [495], [496]
Şoiom, Viorica [119]
Şomfălean, Liliana 1671 bis
Şomitcă, Rodica **374**
Şoptereanu, Virgil **1453**
Şora, Mihai 273
Şoşa, Elisabeta 875, **1720**
Ştefan, Gh. 274
Ştefan, Ion 541
Ştefan, Vasile T. 1267
Ştefanovici, Vera 958, 1621
Ştefănescu, Ariadna *967*
Ştefănescu, Mugur Gabriel [953]
Ştefănescu, Şt. 98
Ştefănescu-Drăgăneşti, Virgiliu 1672
Ştefănescu-Goangă, Zizi [952], [957], **964**
Ştefănescu Mitu, Adriana 733
Ştirbăţ, Traian 275, [344], [348]
Ştrempel, Gabriel 734, 735
Şuiu, Radu 1673
Şut, Nicolae 1674
Şuteu, Flora [987], **1720**, *1728*

Tabarcea, Cezar 406, 876, 944 1133, 1209—1211
Talaban Andrucovici, Irena [953]
Tamas, Maria I. 1388
Tanczos Vilmos 1675
Tarniţă, Doina-Constanţa 575
Tartler, Grete 204, 276
Tatoi, Otilia Maria [1590], [1591]
Tatu, Cornelia 1676
Tăiatu, Florica [1590], [1591]
Tănase, Eugenia *1692*
Tănăsescu, Constantin 1268
Tătaru, Ana 99
Tcaciuc, Octavian [966]
Teaha, Teofil 605, 945
Teiuş, Sabina 1134
Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române 100, [749], [754], [755], [757]
Teodorescu, Cr. **965**
Teodorescu, Gh. [1536]
Teodorescu, Hortenziu 1617
Teodorescu, Maria 773
Teodorescu, Mirela 736
Teodosie, Mitropolitul Ţării Româneşti [666]
Teofan [510]
Teofănescu Cocan, Rodica [1590], [1591]
Teofilact, Simocata [510]
Terchilă, Marius 1135
Tesler, Eduard 1136
Theban, Maria [1395], [1406]
Theis, Victor **963**
Theissen, S. [1355]
Thom, Françoise 277
Thümmel, W. [549]
Tibád Levénte 1505
Tihu, Năstase 1743
Tiktin, Hariton [966]
Tilinca, Dorin 190
Timiş, Nicoară **32**
Timotin, Alexandru 383
Tirla, Maria **37**
Tiugan, Nicoleta [952], [957]
Tiutiu, Florisanda **965**
Tiutiuca, Dumitru 1137
Todor-Prundar, C. 278
Todoran, Romulus 606
Tohăneanu, G. I. 60, 407, 490, 877, 879, [907], 912, 946, [1069], 1138 — 1141, 1319, 1730, 1744, [1745]
Tolcea, Marcel 1735
Toma, Elena 880
Toma, Ion [409], *809*, 1269, [1407]
Toma, Radu 279
Toma, Stela 737, 738, [749], [754], [755], [757], [966]

Tomescu, Elena 1719
Tomescu, Margareta 384, 385
Tomescu, Vasile 1464
Tomić, Mile 1444
Tonciulescu, Paul 1465
Topîrceanu, George [1046], [1111]
Topoliceanu, Maria 1541, 1583
Torma Sándor 1495
Tóth Katalin 1677
Toulmin, Stephen E. 201
Trandafir, Constantin 1142
Tränkle, Günter [966]
Trifan, Elena 961
Trifu, Tatiana 1676
Trîmbiţas, Elena 1583 bis
Trocan, Lelia 1389
Trocin, Dumitru 1445
Trösler, Johannes [545], [546], [548], [550]
Tucicov-Bogdan, Ana 280
Tudor, Florin Mircea 1350, 1592, 1593, 1661
Tudor, Maria 1212 v. şi mai jos
Tudor-Munteanu, Maria 1212 v. şi mai sus
Tudorică, Al. 1143
Tudose, Cătălina [953]
Tudose, Corneliu 1679
Tudose, Florin [953]
Tuduka, Oszkar 1507
Tupan, Maria-Ana [334], 1754
Turcu, Aurelia 281
Turcu, Flavius 282
Turculeţ, Adrian [966], *1457*
Túros Endre 1680
Tuţescu, Mariana [409], [1407]

Ţăranu, Ecaterina *506*, 542
Ţâra, Vasile D. 607
Ţenchea, Maria 1391, 1681
Ţepelea, Gabriel **34**, 1682
Ţepeneag, Dumitru 175
Ţibrian, Constantin **34**, 608
Ţugulea, Tatiana [952], [957], **964**

Ubicini, A. [467]
Ulici, Aurelia [952], [957], **964**, [966]
Ulici, Laurenţiu 1144
Ulivi, Anca 609, 774
Ungar, Beatrice 1351, 1352
Ungureanu, Cornel 1745
Ungureanu, Doina 1530
Ungureanu, Gh. 1584
Ungureanu, Manuela 283
Urcan, Iuon 372
Ureche, Grigore [498], [636]
Ureche, Lazăr 739
Urian, Mircea 1683
Uric, Gavriil [705]
Uricaru, Lucia 284
Uritescu, Dorin N. 881, 913, 1213 — 1215, 1285
Uriţescu, Dorin **36**, 543, 610, *1406*,
Ursan, Vasile 1270
Ursu, Despina [966]
Ursu, N.A. [722], 740, [966] v. şi mai jos
Ursu, Nicolae **964** v. şi mai sus
Ursu, Tamara [1293]
Uţă-Uritescu, Rodica 881, 913, 1215

Vaimberg, S. *1520*
Valahiu, Ion 1145
Valea, Mircea 1271
Valéry, Paul 285, 286
Vallas, Mirjam [966]
Van Wijngaarden, A. [371]
Varga Piroska 1585
Varlaam [498]
Vasi-Şoimoşanu, Dumitru 1518
Vasile, Corneliu 1216
Vasile, Vasile 1466
Vasilescu, Mircea *353*
Vasiliadis, P. [117]
Vasiliu, Emanuel [197], **287**, 288 — 290, 775, 788, 1774
Vasiliu, Gabriel *906*, [1227]
Vasiliu, Laura [409], 789, 882, 883, [914], [1407]
Vasiluţă, Livia 63, 291, **544**
Vastag, Hans 292
Vatamaniuc, D. 741, [760]
Văcaru, Cristina 1559
Văcărescu, Alecu [1066]
Văcărescu, Iancu [1066]
Văcărescu, Ienăchiţă [456], [1066]
Văcărescu, Nicolae [1066]
Vărzaru, Simona 884
Vătăşescu, Cătălina *119*, 124, *1328*, *1468*
Vătăşianu, Virgil **40**
Vântu, Ileana 611
Vânturache, Mihai 1146
Vedinaş, Traian 742
Veér Gyozõ [1485], 1507
Veja, Virginia 1684
Velciu, Dumitru **743**
Velculescu, Cătălina 744, 746, [749], [754], [755], [757]
Velea, Stan 1446
Velican, Marilena **1720**
Velichi, Constantin **1453**, *1458*
Velini, Anton [533]
Venelin Jurij [1412] v. şi Huca, Jurij Ivanović
Vereş, Grigore *49*
Verzan, Sabin *1330*
Vescu, Victor 1447
Vian, Boris [1366]
Vianu, Tudor **963**, [987]
Vico, Giambattista [216]
Vicoleanu, Ioan 1147, 1586
Vida, Gherman [421]
Viereck, Wolfgang [49]
Vieru, Sorin **1314**
Vigilantius [1320]
Vigny, Alfred de [1365]
Villehardouin, Geoffroy de [1382]
Villon, François [1050]
Vintilă, Horia 1217

Vintilă-Rădulescu, Ioana [409], [1395], [1406], [1407]
Vinţeler, Alla 1448
Vinţeler, Onufrie 101, *354*, *499*, **951**, 1225, 1448, 1449, 1775
Viorel, Elena *1359*, 1685
Viorescu, Modesta [46]
Vişan, Florentina 1512, 1513
Vişan, Gheorghe 612
Vişan, Viorel 1392
Vitus K. György 1508
Vîlcu, Rodica **965**
Vîrgolici, C. 408
Vîrtosu, Ileana [500]
Vlad, Carmen **42**, [51], 293
Vlad, Ion 1776
Vlad, Sabin 885, [1227]
Vlahuţă, Al. [1057]
Vlaicu, Rodica 1042
Vlădescu, Andreea 1148, *1407*
Vlăduţ, Dumitru 3, **36**, *50*, 60, 63, 102 — 104, 125, 294, 295, *907*, **1149**, 1393, *1408*
Vlăduţiu, Ion 296, 553, 1587
Voia, Maria 1686
Voicu, Marilena 1588
Voinea, Radu 491
Volintiru, T. **965**
Volodin, A.P. [1457]
Vornicescu, Nestor 492, 745, 1329
Vrabie, Răzvan 1725
Vraceanaski, Sofronie [745]
Vraciu, Anton 1450 — 1452
Vulişici-Alexandrescu, Maria 1218
Vulpe, Magdalena 561
Vulpescu, Ileana [952]
Vultur, Smaranda **35**, *51*, 63, 1150 — 1153
Wald, Henri 297 — 304, 1219
Wald, Lucia [503]
Walser, Gerold [1325]
Walter, Henriette [1396], [1692]
Walter, Richard 493
Weber, Horst *29*, 494
Wexler, Paul [1520]
Wittgenstein, Ludwig [140], [143], [201] [267], 305, [327]
Wolf, Dietrich Bald [49]
Wolf, Siegfried 1777
Wulfila [511]
Würtz, Bruno 63

Ymeri, Baki 626

Zaciu, Mircea 1778
Zacordonet, Alexandru [474], [480], 806
Zafiu, Rodica 1, *30*, *31*, 306, 886, [952], [957], 1154, 1220—1222, *1275*, *1293*, **1467**, 1779
Zaharia, Mihai 307
Zamfir, Mihai **308**, 887
Zamfirescu, Ileana [749], [751], [754], [755], [757], [759], [762], [764], **964**,
Zaverski, Edith [966]
Zărnescu, Constantin 1746
Zdrenghea, Mircea 495, 496, 1223
Zepeczaner, Jenő 1296
Zgraon, Florentina *743*, 746, [749], [754], [755], [757]
Zlataust [397]
Zlate, M. *355*, *356*
Zmeu, Ioana [753]
Zografi, Mihaela 1721, 1722
Zoltner-Werner, Ercha **963**
Zugun, Petru 497, *766*
Zsigmond Győző 1687

2. *CUVINTE**

AROMÂNĂ : cor 941.
GREACĂ : καγα, Κωγα ίονον 1317.
INOD-EUROPEANĂ : * sker 525
MAGHIARĂ : abesszin me, acre, actus, admirality mile, afganisztani me, agyúlövésugi, akó, albedo, ale galon 1488, arat, böngesz 1498, eggy 1499, ember, fej, ferfi, forr, fő 1498, főispan 1492, holmi, irt 1498, katalógus 1472, kecsegtet, keres 1498, kézikönyv 1242, kezirat, kolofon, kolumna, kommentar, komüniké, kompendium, kompilació, kopf, korrektúra, könyomás, könyv alakja, könyvek restaurálása 1472, lesz 1493, prefectus 1492, szervusz 1498, szuri 1497, takar, tallóz 1498.

MEGLENOROMÂNĂ : ărbét, bára, ból'că, bradaviţă, bubríc, cărlíţă, clipálă, coájă, coalc, coátnic, diră, dorb, dúpcă, gărb, gléznă, grăclán, iaz, iézer, izvor, jílă, juníţă, lápuviţă, leac, loáncă, luşutícă, mărşă, még'ie, mitíl, moáglă, mózuc, mučară, pádină, părcí, peáştiră, pípki, pisóc, pliteáncă, pliúscă, presiácă, pul'ană, ránă, ravnină, săptmíşcu, sipăníţă, slăbínă,

* Au fost incluse cuvinte din titluri şi subtitluri.

smeámcă, snágă, stăpálă, steánă, streál'ă, şoapit, timniţă, tímp, tină, trap, trăbuşoană, trís-cut, trup, ubráz, úsnă, utroávă, viliţă, vlágă, vrăstă, vreami, zámcă, záre 632.

ROMÂNĂ : abordaj, abordare 838, abrutizat 896, absentiment 1171, accede 1209, accept 894, acoladică 832, acolit 855, acolo 1156, 1220, acoperire 838, 894, acreditiv 873, 894, act adiţional 873, actuariat 894, acţionar 889, acţiune 841, 873, 889, 893, 894, acuzat 832, Adam 889, adaos inflaţionist 893, adăpost 838, adevăr, adevărat 886, adeziune 838, 1190, adjudecare 894, administrator (asociat) 893, admitere la bursă 894, adoraţia magilor 884, ad valorem 894, aer 884, affidavit, afinaj 894, afinitate 863, aflui 835, afro-american, afro-cha-cha 872, afretare 894, agent 873, 894, aghesmatar 884, agio 873, 894, agiotaj 894, agogica 872, agora 889, agrafă 838, agru 523, aici 1220, alarmă 838, alibzi 615, aliluia 889, alimănit 615, al pari 894, altar 884, alţii 1220, aluzie 863, ambiţie 878, ambivalenţă 863, amin 889, amintire 1194, amorsa, amortisment, amortizare 894, amphionică 832, amprentat 1183, anamneză 891, anarhic, anarhie, anarhist 830, anatemă 891, anatocism, andosare 894, angoleza 872, antama 829, antenă 901, antependium 884, antifesenist 1220, antihreza 894, antimis 884, antipatie 863, antologhion 884, antologie 856, antrepozit (vamal) 894, antropologia teologică 891, anualitate 894, anuar 1170, anuitate 894, anvizaja 829, apa 1257, aparat de observare 838, aplicaţie 894, apocrif 856, arbitraj 873, 894, Ardeal 924, argint 894, arhimandrit 825, aristocraţie 842, arivist 899, arminden 615, 923, aroganţă 863, arsis 872, artimon 901, arzoaică 867, asigurare 894, asupra 1220, august 1209, aur, austeritate, autarcie, autofinanţare, autolichidare 894, autonomie hidrică 833, averí 829, avlíe 823, azil balcanic 881, ăia, ăştia 1220, babéte 934, baby bond 894, badinerie, baiadera, bal, balafon, balance 872, balanţă 894, balati, balet 872, bamba 615, Banat 813, bancă 890, 894, bancnotă, banco, bancruţă 894, bancrută 873, banding principle 894, bani 890, 894, bániţă 894, Barabba 889, barbetă 878, barcarolă 872, bárem 844, barză 1063, Basarabia 1261, 1272, baş, bátcă 844, bate 1024, baterie, battu 872, bălăbăní, bălăcări, bălăí 844, bănicior 615, bărăbăr, bărcér, bărdău, bărdoşéi, bătăcui 844, bécheş 845, beleujat 615, below the line, beneficiu 894, benoar 846, ber, bérmet 845, beşlaură 615, Bethleem 889, beuşág 845, biglariu 915, bigot 812, bihariu 845, bilanţ economic, bilateral, bilet de bancă, bimentalism 894, bine 1220, birocraţie 1209, birt 845, biserică, bisericesc 1028, biha, bírăi, bírnáşe, bisicoáńe 845, blasfemie 855, blat 934, blezgoiá 845, bloc valutar 873, bloj 845, blues chips 894, boa 872, bogat 942, boicot 894, bolero 872, bolozan 901, bolşevism, bonapartism 892, boni, bonificaţie, bonus 894, bogie-wogie, boo-goo 872, boom 894, bosa-nova, boston 872, botuş 934 bounce, bourée, break 898, bric 901, brumă 946, bubble 894, Bucegi 1261, bucheludeazla, bucheriţazda 1024, Bucovina 813, 1261, Bucureşti 1261, buffer sto k, buget, bullion 894, Buna-Vestire 889, bunătate 810, burîc 845, bursă 894, bust 878, cadril, cake-walk 898, cal 532, calipso 898, calitate 886, camătă, cambie, c9mbist, camera de comerţ 894, campanulă, 878, can-can 898, candid,candidat, candoare 878, caniculă 1209, cap 840, capacitate 886, capital, 841, 893, 894, capitalism, capitalizare 894, capriciu 878, caracter 886, caragaţă 1063, care 1212, 1220, carieră 878, carioca, 898, carliţă 823, cartel 894, cartelă 1183, cartelă 813, carte, casa de consemnaţiuni, cash and carry 894, cauză 1168, cavaler de industrie 894, căi, căina, căinţă 927, căiţă 821, călău 855, călétcă 558, căminizare 1222, cămiş 823, cărare 878, ceauşism 1220, cec (poştal), cedula 894, cepeunist 1220, cerbice 852, cercetare operaţională, cerere, certificat, cesiune de creanţă 894, cetirnă 558, chei 933, chel 1063, cheu 861, chiabur 1209, chinéz 558, chirografara, ciclu economic 894, cícoare 941, cicoş 558, 823, C.I.F., cifra de afaceri 894, cineva 1220, cinste 839, cioárdă, ciorobăriţă 823, circuit economic, circulaţia fiduciară 894, citeţ 879, ciurcan 558, ciutură 941, cline 1281, cînd 769, clan 855, claustrofobie, 886, clauză, clearing 894, clopot, clopotar, clopotniţă, clopoţel, clopoţi, clos 878, club 894 Cluj-Napoca 1258, coagulare economică 894, cochilă 833, cocoaşă, cocoşat 1063, codru 919, colega 1028, colindă 942, comanditá 984, combustibil, combustie 878, comerţ, comis-voiajor, comisar, comision, comisionar, commodity, comodat, companie, compensaţie, complex, compromis 894, comunism 1210, concelling, concentrare, concern, concesiune 894, concetăţean 1028, conci 821, conciliu 1028, concordat, concurenţă 894, confisca 1212, congestiune 894, conorăşeni 1220, consens 1194, 1212, conseia, conserna 829, consiliu de administraţie, consolidare, consorţiu 894, constructiv 1212, consumaţie 894, conştiincios 1209, cont, contabilitate, contingent, cont on call, contra-cambie 894, contract 893, 894, control, conversiune, convertibilitate 894, copăţitori 1220, copîlame 917, copyright 894, corbáci 823, corespunzător 886, cort, cost 894, Costeşti 1259, coşciug 1063, cotare 873, cotaţie (la bursă) 894, coteţ 857, crah 894, Crăciun 813, 939, 942, creanţă 894, credibil, credibilitate 886, credinţă 939, credit, creditor 894, creştere 813, 894, creştinism 865, criză economică (monetară) 894, crossrate 873, cruce 939, ctitor 877, ctitorie 1028, culisa, cupon 894, cuprinzaş 816, curelnic 558, currency principle 894, curs 873, 890, 894, cursoriu 934, curtaj, curte de conturi, curtier 894, cutrupi 917, cutum 829, damă 532, datorie 894, datorită 1168, daună, dabit, debitor, declarant vamal, decota, deficit, deflaţie 894, dej-ceauşism 1220, delicateţe 1222, democratic

886, democrație 813, 842, 874, 886, demonstra, demonstrație 1209, deontologie 894, deoparte 1190, deosebit 886, depeșă 879, depozit, depresiune 894, deputat 1209, descoperire 894, design 833, despot 855, destabiliza 1212, detriment 1171, Deva 1268, devalorizare 890, 894, devize, DIA 894, diacon 825, dialog 1209, dictator 855, 886, dictatură 819, 1194, digresiune 862, 1190, dimensiune 886, DIP, dirigism 894, dirijist 1190, disagio, discont house, distribuție 894, divagație 862, 1190, divident 890, 893, 894, dizain 833, Dîmbovicioara 1259, doamnă 813, 946, dobîndă 894, Dobrogea 813, dolărei 1220, domn, Domn 813, dospi 927, douăsprezece 1190, douăzeci și două 1190, dovleac 1063, dragoste de patrie, drawbaeks, drawing (rihgt) 894, dreapta 886, drept de tragere, D.T.S., dubla impunere 894, duh, duhovnic 927, Dumnezeu 813, 865, 939, dumping 894, Dunăre 1251, duopol, earmarked 894, ecce homo 889, eche 901, eclectism 856, ecleziastic 1028, ecluzare, econometrie, economie, efect de comerț 894, eficientizare 1222, ei, el 1220, elasticitate, embargo 894, Eminescu 952, 1233, emisie 893, 894, emisiune 1190, engineering 894, episcop 825, eroism 813, eroziune, monetară 894, escaladare, escamota 1212, eșapare 829, etalon 894, etapizare 1222, euro-dolar 894, eveniment 886, exacerbare, exasperare 842, excedent, execuție, exercițiu bugetar, exonerare 894, expedia 879, export, ex ship 894, facere 544, faliment 893, famen 889, farmec 879, fascism 886, fascistoid 1190, făclie 1028, făptură, fără(-de) 544, fărădelege 1190, ferice 942, fes 821, fesene 1220, fi 1283, fichet 916, figură 532, ființă, fire 544, firmament 946, fit 846, fiulare 917, flagrant 1199, 1202, Florii 939, foc 901, focal, focaliza, focar 833, fondator 893, frate 825, 1028, freight 894, frîngerea piinii 889, gaj 894, galion 901, galimatias 846, gap 894, gazetă 1170, găbji, găbuí 927, gărar 1220, geamăt 927, geamblac 935, geniu 1190, genocid 855, ghilimele 810, ghilotină 897, ghioc 599, gir, giro 894, goeletă 901, gold point, gold tranche position, goodwell 894, gorbaciovism 1220, gospodar 839, grapfrut 1157, greieriș 912, grevă 894, griji 877, groaznic 1171, grohot 933, grup industrial 894, Gura Belici 1259, gușă de bou 852, guvern 830, habitat 894, habotnic 927, haide 946, haos 812, 830, haotic 830, haruspiciu 846, hebdomadar 1170, hemoragie 1214, hinterland 894, hîrbéică 823, hîrcăi 558, holding, hot money 894, Hristos 825, hulă 1262, huligan, huliganic, huliganism 830, iar, iarăși 927, ieromonah 825, iertare 810, ieși 878, im 822, imă 822, 823, imală 822, 823, imare, imât, imăciúne, imătór, imolós 822, imós 822, 823, impas monetar, import, impozit, imputație 894, incandescent, incandescență 878, incasso 894, incendiu 878, incidență 894, incinerator 833, incită 917, independență 813, indignare 886, infrastructură 894, inflație 812, 813, 1209, inițial(ă) 878, inițiativă 1209, inocent 878, inopinat 1190, input-output 894, insipid 879, instrument de plată, insurance, integrare economică 894, intelectual 1209, intermediar, intervenție valutară, investiție, investment dub, investment trust, ipoteca 894, Ipotești 1269, Isus 825, ivi, împiedica 879, îneca 878, însuși 1212, însoimá 816, întîmpina 879, întreprindere 1190, învăța 919, înviere 1028, janc, jăncui 915, joc 894, june 878, know-how 894, labă 1190, lacună 946, lambada 1211, leafă 813, lege 939, liber 862, 886, 1212, libertate 813, 874, 886, 1212, ligă 599, lințoliu 846, liposom, lipozom 833, liricoid 1190, lobby 876, locvacitate 896, loisir 829, lume 849, luminare 1028, magiun 1063, Mal 1243, malefic 855, manifesta 1209, mapamond 863, 1190, Maramureș 813, marangoz 901, marginaliza 1212, mass-media 1162, 1209, mazetă 846, Măgură 1243, mălai 1063, mărire 813, megalomanie 855, mensual 846, 1170, metaforă 541, meteahnă 846, mineriza 848, minigoci 599, minune 889, mîine 1281, moașă 918, model 942, mohor, mohorît 921, Moldova 813, monstruos, monstruozitate, moratoriu 1209, mortalitate 813, moș, moșean, moși, moșie, moștean 918, mototoli 1063, mozaism 869, muc, mugure 522, multilateral dezvoltat 1190, muncă 839, munte 563, Muntenia 813, Muscel 1243, 1253, Mușcel 1253, nagodă 846, nai, naist 878, Napoca 1267, național 1156, naviga 861, năier 878, neantiza 860, neaoșism 1190, nebun 532, neimát 822, neoformație 1220, neoopportunism 848, nodițe 599, nomenclaturist 1209, 1220, nume de botez 1028, obedient 856, observanță 832, obstinație 856, odios 886, 1194, ohabă 927, om de bine 1194, Oltenia 813, or 1156, ordine 830, ori 1156, osanalist 1220, ostracism 946, ostraciza 855, parimă 861, parlament 1209, parsechi 528, parte 942, 1190, participare, partid 942, partidă 532, patrimoniu 841, păcurar 878, Pămînteni 1259, părinte 825, păsa 879, pecere, pecerist 1220, pecuniar 878, pedestri, pedestru 879, peltic 604, peneților 1220, periferizare 1209, periodic 1170, pernicios 878, pertinent 1212, peșchir 917, pieton 879, pion 532, pipotă, pisică 1063, Pitești 1261, Piua 1249, Piuele 1249, Paringu 1250, pitura 861, pînă una-alta 1073, plajă 1218, pletoră 856, plod 879, Ploiești 1261, pluralism 1194, 1212, pluripartidic, pluripartidism 1194, pluripartism 1184, pocăi, pocăință 927, podoabe 821, poftim 946, Poiana Cerbului 1259, poliție 830, 944, pospăi 927, postceaușist 1220, poșetă, potecă, potică 878, prag 879, prenume 1028, preocupa 882, preot 825,839 președinte 1209, preț 813, prevedere 1190, prezumtiv 856, primez 917, principal 1190, privatiza 843, privatizare 874, 1212, procesionist 1220, productiv 883, profana 1170, profit 841, 891, promovabilitate, promovare 835, propășire 1190, propedeutică 896, proporții 886, protosinghel 825, prova 861, 901, publicație 1171, punctual 1183, pupa 861, 901, purificant 832, purim 869, purpuriu 1171, putere 927, quak 833, randa 901, a raporta

succese 1190, rasofor 825, raţie alimentară 813, răposat 886, răsări 878, răzgîia 1063, rebeliune legioanară 886, rebus, 938, recidiva 1214, recidivă 946, redimensionare 886, rege 532, religie 865, remanent 833, remiză 532, reprezentanţă 1222, resortisant 829, resurecţie 856, 1028, revalorizare monetară 890, revindecări 1171, revoluţie 886, 1211, revoluţionar 886, 1194, revoluţionarism 819, revolving 873, rezâ 558, rinoceriza 848, riscat 1190, rocá, rocadă 532, român 1028, românean 814, rugăciune, Rusallii 939,salariu 813, sarcasm 946, Sarmizegetusa 927, săborit 599, săptămînal 1170, sărăriţă 558, sărbătoare 939, scăfîrlie 599, securitate 817, 886, semen 1028, sentimentaloid, sentimentaloidal, sferoid 1190, sfînt 927, sinistru 1194, sinoid 1028, situaţia acţiunilor 893, sîrguinţă 927, slavă Domnului 813, sobóş 823, societate 890, 893, sodomie 889, solicitare, solicitudine 842, solidar 882, 835, solilocviu 896, sorcovi 1063, spectacular 1209, spetează 901, spoi 927, sponsor 876, spovedi 927, stabilitate 1209, Staulele Floriilor 860, stei 1063, stereotipie 896, stîlpare 846, stînga 886, stîrci 599, stobór 558,stomac de struţ 836, stradă 1190, stranietate, strategie 833, subit 878, sufla 1024, sui 878, sumînă 599, şah 532, şaretă 878, şatrange 532, şeptel 1190, şoaptă 927, şold 915, şomaj 831, 1209, Ştei 1240, ştreang 915, tăriţe 599, tehnocraţie 874, teritoriu 886, teroare 855, 1194, terorist 1220, timpan 879, tiranie 855, tîmpină 879, tîmplar, tîmplă 878, tîrg 983, tîrnăcop 1213, toamnă 919, tonus 883, totalitar 855, totalitarism 819, totuşi 1156, tovarăş 810, 1028, a trage de mînecă 1190, Transilvania 813, treabă 853, treaptă 878, trece 886, trenci 936, treptat 878, trialog 1157, trivial 946, troţă 901, turmă 1190, turn 532, Ţarcu 946, umectare umezire, umiditate 833, unde 1156, unii 1220, unitate 1212, urdîn 940, ustura, usturoi 878, utilajist 832, valoare 893, vandal, vandalism 830, Valea Caşinului 1253, Valea Largă 1259 Vărghiş 1246, vechi 919, vecin 1028, vederos,-oasă 917, venin 879, veteran 936, vin, viţelul de aur 889, vizavi 1184, 1190, vînător 932, vîrcolac 937, Vîrghiş 1246, vorbire 1202, 1209, vorbitor 1209, vraniţă 558, zăblău 846, ziar 1170, zizanie 836.

VECHE SLAVĂ: * klopatъ, *klopota 1411.

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU

LIMBA ROMÂNĂ

piru Haret 12

RO-79638 Bucureşti
ROMÂNIA

Fonded in 195

Six issues every year

Editor in Chief : I. Coteanu

Assistant Editor : Flora Şuteu

Editorial Board : Mioara Avram, Ion Gheţie, Laura Vasiliu

Associate Editors : Gh. Bolocan, Gr. Brâncuşi, Valeria Guţu Romalo, Theodor Hristea, Marius Sala, Dumitru Săvulescu

LIMBA ROMÂNĂ is devodet to the study of the Romanian language : grammar, vocabulary, the literary language and stylistics, the history of Romanian linguistics, dialectology, language refinement, orthography, etymology, onomastics and philology ; articles in general linguistics, commentaries, opinions on usage, notes and reviews. The journal also publishes review articles, bibliographical notes, chronicles. The journal publishes annually an exhaustive bibliography of works in linguistics printed in Roumania.

Editorial address : Redacţia revistei LIMBA ROMÂNĂ, Spiru Haret 12, RO-79638 Bucureşti 1, ROMANIA.

Books for review and publications for exchange should be sent to the address above.

Subscriptions should be sent to : ROMPRESFILATELIA — Sectorul Export-Import Presă, P.O. Box 12—201, telex 10376 prsfi r, RO-78014 Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române : gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie. Revista publică, de asemenea, o bibliografie anuală exhaustivă a lucrărilor de lingvistică apărute în țara noastră, articole de lingvistică generală, note, comentarii, consultații și recenzii.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în două exemplare, dactilografiate la două rînduri. Revista nu publică într-un număr articole mai mari de 10 pagini bătute la mașină. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date în text, în tabele și în grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la 1 în continuare. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul consiliului de conducere cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 2 (două) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

R — 79717 București, Calea Victoriei nr. 125

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția IORGU IORDAN, ALEXANDRU GRAUR, ION COTEANU, **Dicționarul limbii române (DLR)**, serie nouă, tom VIII, partea a 4-a, litra **P (pogrijenie — presimțire)**, 1980, p. 949 — 1342, 50 lei; tom XI, partea a 2-a, litera **T (t — tocăliță)**, 1982, 380 p., 75 lei; tom XI, partea a 3-a, litera **T (tocăna — twist)**, 1983, p. 377 — 764, 77 lei; tom VIII, partea a 5-a, litera **P (presin — puzzolană)**, 1984, p. 1343 — 1866, 105 lei; tom X, partea 1, litera **S (s — sclăbuc)**, 1986, 400 p., 79 lei; tom X, partea a 2-a, litera **S (scladă — semințărie)**, 1987, 304 p., 64 lei; partea a 3-a, litera **S (semn — sivelcă)**, 1990, 1041 p., 130 lei.

*** **Memoriile Secției de Științe Filologice, Literatură și Arte**, seria IV, tom VIII **(1986)**, 1987, 262 p., 21 lei; tom IX **(1987)**, 1989, 196 p., 16,50 lei, tom X **(1988)**, 1990, 230 p., 21 lei.

*** **Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație**, 1983, 224 p., 16,50 lei.

*** **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)**, 1984, 1050 p., 250 lei.

*** **Dicționarul explicativ al limbii române — Supliment (DEX — S)**, 1988, 200 p., 37 lei.

ION COTEANU, **Stilistica funcțională a limbii române. Limbajul poeziei culte**, 1985, 174 p., 17 lei.

*** **Studii clasice**, tom XXIII, 1986, 160 p., 15,50 lei; tom XXIV, 1987, 186 p., 17 lei; tom XXV, 1988, 176 p., 17,50 lei; tom XXVI, 1989, 168 p., 17 lei; tom XXVII, 1991, 156 p., 119 lei.

MIOARA AVRAM, **Gramatica pentru toți**, 1986, 416 p., 35 lei.

*** **Analize de texte poetice. Antologie** (Coordonator Ion Coteanu), 1986, 296 p., 28 lei.

FLORIN MARCU, CONSTANT MANECA, **Dicționar de neologisme**, 1986, 1168 p., 165 lei.

AL. GRAUR, **Puțină gramatică**, vol. I, 1987, 226 p., 16 lei; vol. II, 1988, 368 p., 28 lei.

MIOARA AVRAM, **Probleme ale exprimării corecte**, 1987, 282 p., 25 lei.

*** **Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina**, vol. I, 1987, XXXIV + 286 p. + 420 p. (broșura), 382 lei.

AL. MAREȘ, **Filigranele hîrtiei întrebuințate în țările române în secolul al XVI-lea**, 1987, 422 p. (1757 fig.), 92 lei.

TIMOTEI CIPARIU, **Opere**, vol. I, 1987, LVIII + 476 p., 53 lei.

ION COTEANU, MARIUS SALA, **Etimologia și limba română**, 1987, 160 p., 11,50 lei.

*** **Dicționar german-român**, ediția a II-a, 1989, XLVIII + 1184 p., 400 lei.

*** **Formarea cuvintelor în limba română. Vol. III. Sufixele. 1. Derivarea verbală**, de LAURA VASILIU, 1989, 190 p., 18,50 lei.

MIOARA AVRAM, **Ortografie pentru toți**, 1990, 168 p., 19 lei.

ANDREI AVRAM, **Nazalitatea și rotacismul în limba română**, 1990, 248 p., 45 lei.

LILIANA IONESCU RUXANDOIU, **Narațiune și dialog în proza românească**, 1990, 184 p., 30 lei.

RM — ISSN — 0025 — 3523

LR, XL, nr. 3—4, p. 97—208, București, 1991

S.C. Universul S.A c. 3121

42 200

Lei 40

I 29037

2022

SECȚIA DE FILOLOGIE, LITERATURĂ ȘI ARTE

LIMBA ROMÂNĂ

XL

DIN CUPRINS :

• NICOLAE SARAMANDU, Eugenio Coseriu la 70 de ani • TH. HRISTEA, Contaminația și fenomenele lingvistice înrudite (I) • I. COTEANU, Istoria limbii române ca formă a culturii naționale. 2: *sînt* sau *sunt*? • ION GHEȚIE, Între ortografiile academice din 1932 și 1953 • MAGDALENA VULPE, Argumentul de autoritate • ALEXANDRU MAREȘ, Originea slovei ụ în lumina unor noi date paleografice • LIA BRAD CHISACOF, Asupra unor grecisme • VALERIA GUȚU ROMALO, Cuvinte la „modă": *a manipula* • G. BOLOCAN, Modele sinonimice în toponimie • VIOLETA BARBU, Mărturii străine despre limba română (II). Secolul al XV-lea (2) • Sumarul revistei pe anul 1991 • Indicele revistei pe anul 1991 •

5–6 | 1991

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

- IUL. 2005

2014

CONSILIUL DE CONDUCERE

Acad. ION COTEANU — redactor-şef
FLORA ŞUTEU — redactor-şef adjunct
MIOARA AVRAM — membru al colegiului de redacţie
GH. BOLOCAN
GR. BRÂNCUŞ
ION GHEŢIE — membru al colegiului de redacţie
VALERIA GUŢU-ROMALO
THEODOR HRISTEA
MARIUS SALA
DUMITRU SĂVULESCU
LAURA VASILIU — secretar responsabil de redacţie

Responsabil de număr : MIOARA AVRAM

Apare de 6 ori pe an.

Pentru a vă asigura colecţia completă şi primirea la timp a revistei, reînnoiţi abonamentul dv.

În ţară, revistele se pot procura prin poştă, pe bază de abonamente.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la „ROMPRESFILATELIA" — SECTORUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O.BOX 12—201, telex 10 376, prsfi r, Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

Manuscrisele, cărţile şi revistele pentru schimb, precum şi orice corespondenţă se vor trimite pe adresa consiliului de conducere al revistei „Limba română".

La revue « Limba română » paraît 6 fois par an.

Toute commande de l'étranger pour les travaux parus aux Éditions de l'Académie Roumaine sera adressée à : „ROMPRESFILATELIA" — SECTORUL EXPORT-IMPORT PRESĂ, P.O. BOX 12—201, telex 10 376, prsfi r, Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

Adresa redacţiei :
Str. Spiru Haret 12
R — 79638 Bucureşti
Telefon : 14 26 80 sau 15 74 30, int. 265

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea Victoriei 125
R — 79717 Bucureşti
Telefon 50 76 80, int. 129

I 29037

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ROMÂNĂ

Anul XL 1991 Nr. 5—6 septembrie — decembrie

SUMAR

NICOLAE SARAMANDU, Eugenio Coseriu la 70 de ani 211

LINGVISTICĂ GENERALĂ

THEODOR HRISTEA, Contaminația și fenomenele lingvistice înrudite (I) 215

CULTURĂ ȘI LIMBĂ

I. COTEANU, Istoria limbii române ca formă a culturii naționale. 2 : *sînt* sau *sunt?* . . . 223
ION GHEȚIE, Între ortografiile academice din 1932 și 1953 225
MAGDALENA VULPE, Argumentul de autoritate 229

Discuții

FLORA ȘUTEU, Dilema unui principiu de editare 232

ISTORIA LINGVISTICII

SERGIU DRINCU, Teorii lingvistice privind compunerea în limba română. Nicolae Drăganu 237

FILOLOGIE

ALEXANDRU MAREȘ, Originea slovei ѵ în lumina unor noi date paleografice 241
MARIAN CIUCĂ, Observații pe marginea glosarului sanscrit-latin copiat de Eminescu 245

STILISTICĂ

PAULA DIACONESCU, Gramatică și stilistică : *ochi de plumb, inimi de aramă* 253

VIAȚA CUVINTELOR

LIA BRAD-CHISACOF, Asupra unor grecisme 255
VASILE C. IONIȚĂ, Contribuții etimologice 262

LR, XL, nr. 5—6, p. 209—330, București, 1991

47893

I. IONESCU, Originea cuvîntului *ler* în limba română 265
ION GHEŢIE, *Lifocer* „armă, puşcă" 268
VALERIA GUŢU ROMALO, Cuvinte la „modă" : *a manipula* 270
LUCREŢIA MAREŞ, *A debuta* 274

ONOMASTICĂ

G. BOLOCAN, Modele sinonimice în toponimie 277

BIBLIOGRAFIA IDEILOR

VIOLETA BARBU, Mărturii străine despre limba română (II). Secolul al XV-lea (2) . . 285

NOTE ŞI COMENTARII

ŞTEFAN MUNTEANU, *Fiind fost* — o formă gramaticală dialectală? 291

ÎNTREBĂRI ŞI RĂSPUNSURI

Aceeaşi frază dificilă (MIHAI OPRESCU, GH. CONSTANTINESCU-DOBRIDOR) . . 295

RECENZII ŞI NOTE BIBLIOGRAFICE

G. IVĂNESCU, *Studii de istoria limbii române literare*, ediţie îngrijită şi postfaţă de Al. Andriescu, Iaşi, Junimea, 1989 (Ioan Oprea) 299
EMANUEL VASILIU, *Introducere în teoria textului*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1990 (Andra Şerbănescu) 301
MIOARA AVRAM, *Ortografie pentru toţi. 30 de dificultăţi*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1990 (Laura Vasiliu). 302

CRONICĂ

MIOARA AVRAM, Colocviul de la Regensburg (aprilie 1990) 305
RĂDU SP. POPESCU, Al VI-lea Simpozion Naţional de Dialectologie (Cluj, 12—14 octombrie 1990) 306
DOMNIŢA TOMESCU, Al IX-lea Simpozion Naţional de Onomastică (Cluj, 16—18 octombrie 1990) 307
LAURA VASILIU, Simpozionul Naţional de Stilistică — Poetică — Semiotică (Cluj, 16—17 noiembrie 1990) 308

IN MEMORIAM

I. COTEANU, Alexandru Rosetti (1885 — 1990) 311

SUMARUL REVISTEI „LIMBA ROMÂNĂ" PE ANUL 1991 315
INDICELE REVISTEI „LIMBA ROMÂNĂ" PE ANUL 1991 (Andra Şerbănescu şi Daniela Papadima) 317

Nicolae Saramandu

EUGENIO COSERIU LA 70 DE ANI

Anul acesta Eugenio Coseriu împlineşte 70 de ani.

Născut la 27 iulie 1921 la Mihăileni (în Basarabia), Eugenio Coseriu a făcut şcoala primară şi liceul în ţară şi a început studiile universitare la Iaşi, unde a avut ca profesori pe Iorgu Iordan, G. Călinescu, P. Caraman, D. Găzdaru. „Ucenicia scrisului" a început-o la „Jurnalul literar" al lui G. Călinescu, cu articole de critică şi cu poezii originale.

După primul an de studenţie, tînărul E. Coseriu pleacă în 1940 în Italia, unde îşi desăvîrşeşte pregătirea filologică, studiind, în paralel, estetica, filozofia, logica.

„Italia a însemnat pentru mine foarte mult [...]. În primul rînd, a schimbat perspectiva mea românească într-o perspectivă universală, nu numai datorită universalităţii şi tradiţiei culturii italiene, ci şi datorită faptului că, trecînd de la o perspectivă la alta, mi-am dat seama de multitudinea perspectivelor posibile" [1].

În 1951 E. Coseriu ocupă postul de profesor şi de director al Departamentului de lingvistică de la Universitatea din Montevideo (Uruguay).

„Dacă aş fi rămas în Europa, aş fi devenit specialist într-un domeniu lingvistic particular, de pildă în domeniul limbilor slave sau romanice. În Uruguay însă, trebuia fie să mă ocup de faptele locale, sud-americane (dialectologie, limbi indiene), fie să mă dezvolt în sensul concepţiilor şi al ideilor [...]. Eu m-am îndreptat către lingvistica generală şi teoretică, pentru că, pe acest plan, era posibil dialogul cu lingvistica europeană".

După o şedere de peste un deceniu în America Latină, E. Coseriu revine în 1963 în Europa, ca profesor de filologie romanică şi lingvistică generală la Universitatea din Tübingen (Germania).

Teoretician erudit, E. Coseriu studiază limba ca fenomen al culturii, ca o permanentă creaţie individuală în cadrul *sistemului* unei limbi date şi al *normei* impuse de colectivitate. Considerîndu-se un neostructuralist critic, savantul şi-a expus încă din tinereţe concepţia teoretică într-o serie de lucrări, unanim recunoscute de specialişti, care i-au asigurat, foarte curînd, autorului o notorietate mondială, impunîndu-l printre marile personalităţi ale lingvisticii contemporane. Sînt bine cunoscute nu numai unele formulări ale autorului devenite celebre („limba se constituie în diacronie şi func-

[1] Citatele din textul de faţă provin dintr-un amplu interviu, luat de noi savantului, la Tübingen, în 1974, care a fost publicat în două secvenţe, în „România literară" din 24 aprilie 1975, p. 19 şi în „Cronica" (Iaşi) din 17 iulie 1981, p. 7.

LR, XL, nr. 5–6, p 211–214, Bucureşti, 1991

ţionează în sincronie"), ci şi contribuţiile sale la definirea conceptului de n o r m ă în limbă (care modifică dihotomia saussuriană *langue—parole*, transformînd-o într-o ierarhie cu trei termeni : *sistem—normă—vorbire*), la stabilirea raportului *sincronie—diacronie—istorie*, la caracterizarea „tipului" lingvistic şi a „universaliilor" lingvistice, la studiul variaţiei lingvistice (*diatopică*, *diastratică*, *diafazică*) şi a conceptului de „dialect" (prin raportare la „limba istorică"), la susţinerea punctului de vedere că schimbările în limbă se produc nu pentru că au o *cauză*, ci pentru că urmăresc un *scop* (*cauzalitate* vs. *finalitate*) etc.

Menţionăm cîteva din operele coseriene, publicate în mai multe limbi de circulaţie internaţională : *Sistem, normă şi vorbire* (1952), *Sincronie, diacronie şi istorie. Problema schimbării lingvistice* (1958), *Teoria limbajului şi lingvistica generală* (1962), *Pentru o semantică diacronică structurală* (1964), *Istoria filozofiei limbii din antichitate pînă în prezent* (două volume, 1969 — 1972), *Pentru o nouă tipologie a limbilor romanice* (1971), *Universaliile lingvistice şi celelalte* [universalii] (1974), *Lingvistica textului* (1980) etc.

De-a lungul întregii sale cariere ştiinţifice, E. Coseriu a avut preocupări statornice pentru limba şi literatura română. Roadele acestor preocupări au fost reunite în volumul *Von Genebrardus bis Hervás. Beiträge zur Geschichte der Kenntnis des Rumänischen in Westeuropa* (Tübingen, 1981).

„Universalul se poate percepe în domenii foarte restrînse de activitate. *Poţi îmbrăţişa universul studiind o scoică*". Aceste afirmaţii ale lui E. Coseriu exprimă, într-o formulare concisă, gîndirea sa teoretică, cu deschidere spre universal. Am adăuga, pentru o mai bună înţelegere, consideraţiile savantului privind raportul dintre *fapte* şi *teorie*, dintre *limbaj* şi *alte forme ale cunoaşterii* (arta, filozofia), din perspectiva universalului :

„După convingerea mea, teoria nu este o construcţie arbitrară şi abstractă. Ea este, mai întîi, intuiţia universalului în fapte şi, apoi, formularea explicită şi reflectată a acestui universal" [2].

„Nu mai este posibil, astăzi, omul Renaşterii, pentru că, între timp, cultura a devenit mult mai vastă. În zilele noastre universalitatea omului de cultură este dată, mai curînd, de faptul că se realizează într-un anumit domeniu, dar cu deschideri universale. Este vorba de a situa propriul domeniu de cunoaştere în această perspectivă şi de a înţelege legătura cu celelalte domenii ale cunoaşterii. De a înţelege, de exemplu, care este poziţia limbajului în raport cu arta, filozofia, mitul etc. Dacă vrei să ajungi la o definiţie a limbajului, trebuie să vezi care e legătura lui cu arta şi filozofia. Cred că, în special, lingvistica — atunci cînd nu se limitează la informaţia măruntă

[2] Redăm şi continuarea acestor consideraţii : „Asta înseamnă, pentru mine, trei lucruri : 1) Nu există nici o opoziţie reală între studiul faptelor şi studiul teoretic. Teoria este întotdeauna teoria realităţii şi nu o construcţie *a priori*. 2) Tocmai pentru că teoria este reflectarea universalului prezent în fapte, realitatea nu poate fi ignorată. E nevoie să cunoşti fapte. Nu e adevărat că teoria este valabilă chiar dacă nu se aplică, fiind contrazisă de fapte. 3) Teoria nu este un model abstract, care se aplică faptelor, ci chiar fundamentul cercetării empirice, pe care îl ai — într-o măsură — în mod intuitiv înainte de examinarea faptelor, în timpul cercetării lor şi după încheierea cercetării. Între teorie şi fapte există un raport dialectic : cercetarea faptelor depinde de teorie, dar, în acelaşi timp, influenţează teoria, astfel că teoria, la sfîrşitul cercetării, nu mai este aceeaşi cu care ai început. Învăţi ceva de la fapte chiar şi pe plan teoretic".

— este disciplina care deschide cele mai multe perspective, deoarece are cele mai multe legături cu modul de a fi al omului, cu toate activitățile umane în general [...]. De aceea, mi se pare că, din perspectiva universalității culturii, limbajul ocupă o poziție optimă".

În legătură cu concepția învățatului despre limbaj, considerăm că este util să prezentăm și opiniile sale privind analiza lingvistică a textului (critica textuală), judecata de valoare și „semnificația" operei literare :

„Critica textuală și analiza lingvistică nu aparțin fazei în care se emite judecata de valoare, ci unei faze ulterioare, în care se justifică judecata de valoare (dată în mod intuitiv) [...]. Retorica în sine — și lingvistica textului nu este, în realitate, decît o nouă retorică, mai rafinată — n-a putut ajunge niciodată la judecăți de valoare [...]. De aceea, analiza obiectivă a unui text [...] are scopul de a justifica *a posteriori* judecata de valoare".

„Critica lingvistică nu se aplică, în realitate, la operă în calitatea ei de operă de artă, ci la tehnica operei de artă [...]. De altfel, tehnica literară sau poetica nu este pur și simplu tehnică lingvistică, ci o tehnică de un alt nivel, pentru care semnificațiile lingvistice sînt, la rîndul lor, semne pentru o semnificație superioară, pe care eu o numesc *înțeles* sau *sens*. Chiar ceea ce într-o operă literară este desemnat, numit sau descris prin limbaj nu este decît un semn pentru o semnificație superioară, pe care o numim *sens* [...]. Eu obișnuiesc să exprim asta printr-o formulă concisă : Kafka nu vorbește *despre* Gregor Samsa, ci vorbește *prin* mijlocirea lui Gregor Samsa, Tolstoi nu vorbește despre Anna Karenina, ci spune ceva folosind-o pe Anna Karenina ca instrument al sensului. În acest fel, cele două personaje aparțin expresiei, nu conținutului operei literare [...]. Asta înseamnă să admitem că nu numai expresia lingvistică, ci și conținutul lingvistic, ba, mai mult, tot ceea ce este desemnat prin expresia lingvistică — situații, acțiuni, personaje — aparțin expresiei literare".

„Dacă e « să spunem lucrurilor așa cum sînt », atunci trebuie să recunoaștem că ne aflăm în prezența unui gigant", afirma Hans Helmut Christmann în 1981, în cuvîntul rostit la festivitatea prilejuită de împlinirea de către E. Coseriu a vîrstei de 60 de ani, cînd i s-au oferit sărbătoritului cele cinci volume omagiale din *Logos Semantikos* [3]. Cuvîntul înainte al editorilor la cele trei volume omagiale *Energeia und Ergon* [4], care marcau 65 de ani de viață ai profesorului E. Coseriu (1986), începe astfel : „Nimeni nu poate spune ce căi va urma lingvistica în viitor. Dar putem afirma deja, fără exagerare, că teoria lingvistică a lui Eugenio Coseriu nu va fi mai puțin importantă pentru lingvistica poststructuralistă decît au fost ideile lui Ferdinand de Saussure pentru structuralismul lingvistic" [5].

[3] *Logos Semantikos. Studia in honorem Eugenio Coseriu*, I — V, Berlin — New York — Madrid, 1981 (editori : Horst Geckeler, Brigitte Schlieben Lange, Jürgen Trabant, Harald Weydt).

[4] *Energeia und Ergon. Sprachliche Variation — Sprachgeschichte — Sprachtypologie. Studia in honorem Eugenio Coseriu*, I — III, Tübingen, 1988 (editori : Jörn Albrecht, Jens Lüdtke și Harald Thun).

[5] *Energeia und Ergon*, vol. I, p. X.

Dacă titlul volumelor omagiale din 1981 — *Logos Semantikos* — voia să sugereze concepția, în linie aristotelică și humboldtiană, a autorului sărbătorit, că limba este o „tehnică a vorbirii", cel de al doilea titlu — *Energeia und Ergon* — fixează, în aceeași linie, o altă componentă dominantă a gîndirii lingvistice a lui E. Coseriu, anume că limba, ca fenomen al culturii, este, în același timp, un „proces (producere)" și un „produs", ceea ce pune în evidență raportul dintre diacronie și sincronie și, în alt plan, între u n i v e r s a l, i s t o r i c și i n d i v i d u a l.

Orizontul vast al preocupărilor lingvistice ale lui E. Coseriu face să i se potrivească proverbul latin, parafrazat de R. Jakobson, *Linguista sum et nihil linguistici a me alienum puto.* Într-adevăr, aproape că nu există vreun domeniu demn de atenție al lingvisticii practicate în ultimele decenii asupra căruia să nu se fi aplecat spiritul critic al lui E. Coseriu. Spirit critic înseamnă relevarea aspectelor valabile, dar și a neajunsurilor și limitelor unor teorii și metode și exprimarea, pe această bază, a opiniilor proprii.

Restabilind raportul dintre sincronie și diacronie, E. Coseriu a reabilitat perspectiva istorică — „primatul istoriei" — asupra limbii. El a relevat, totodată, lipsa de fundament teoretic a unor metode de analiză sincronică cu aspirație de generalitate (de exemplu, metoda generativ-transformațională). Într-o viziune dinamică, funcțională asupra limbii, E. Coseriu a subliniat în permanență caracterul creator al actului de limbaj.

O impresionantă putere de cuprindere a materiei și o concepție umanistă profund originală caracterizează gîndirea lingvistică a lui E. Coseriu. Beneficiind de o formație enciclopedică puțin obișnuită (lingvistică, filozofie, logică, estetică, literatură etc.), E. Coseriu a fundamentat un sistem coerent de concepte, pe care l-a îmbogățit și nuanțat continuu, din dorința constantă de a-l face cît mai adecvat obiectului de studiu — l i m b a, ca fenomen al culturii, adică, în exprimarea autorului, „de a spune lucrurilor așa cum sînt".

În completarea afirmației lui H. H. Christmann, citată mai sus, s-a spus, la festivitatea de la Tübingen prilejuită de oferirea volumelor omagiale *Energeia und Ergon*, că un gigant înaintează cu pași așa de mari, încît contemporanii pot să nu observe uneori trecerea lui.

Am adăuga la aceasta că ceea ce poate scăpa observației imediate a contemporanilor capătă dimensiunea reală în perspectiva istoriei, a universalității. În această perspectivă, opera lui E. Coseriu își proiectează monumentalitatea ei unică.

Iulie 1991

Institutul de Fonetică și Dialectologie
„Al. Rosetti"
București, str. Take Ionescu nr. 25

Theodor Hristea

CONTAMINAȚIA ȘI FENOMENELE LINGVISTICE ÎNRUDITE (I)

1. Despre fenomenul pe care Hermann Paul, cel dintîi, l-a numit c o n t a m i n a ț i e [1] sînt încă foarte multe de spus. Îndrăznim chiar să afirmăm că, pentru un mare număr de cercetători și lexicografi români sau străini, fenomenul în discuție nu este deloc clar, după cum nu sînt clare nici alte fenomene mai mult ori mai puțin înrudite cu *contaminația*. Fără nici o exagerare putem spune că există zeci de note, articole, studii, cărți sau enciclopedii și dicționare în care contaminația este greșit definită, incomplet prezentată sau pur și simplu confundată cu alte fenomene lingvistice, dintre care cele mai importante sînt a n a l o g i a și e t i m o l o g i a p o p u l a r ă. În mod surprinzător, cîteodată chiar în lucrări savante și de mari dimensiuni nu există nici măcar cea mai vagă preocupare de a diferența aceste trei fenomene, care sînt, într-adevăr, înrudite și care joacă un rol excepțional de important în viața oricărei limbi [2].

2. În afară de *analogie* și de *etimologia populară*, contaminația se mai poate combina (ori mai poate fi confundată) cu *aglutinația*, *hipercorectitudinea*, *deraierea lexicală*, *compunerea prin abreviere* sau alte fenomene lingvistice, cum vom dovedi mai pe larg cu altă ocazie. Deocamdată ne mulțumim numai cu cîteva „ilustrări" ale afirmației că acest fenomen nu este întotdeauna înțeles cum trebuie și că nu sînt îndeajuns de cunoscute limitele și specificul lui în raport cu cele mai importante dintre fenomenele amintite. Astfel, în *Le petit Robert* (ediția din 1987 și altele), termenul lingvistic *contamination* nici măcar nu este definit acolo unde e înregistrat, autorii mulțumindu-se cu o simplă trimitere la *analogie* (p. 65, col. 1). După cum se poate ușor constata, definiția acestui din urmă termen nu este valabilă și pentru *contamination*. O reproducem în întregime : „Action assimilatrice qui fait que certaines formes changent sous l'influence d'autres formes auxquelles elles sont associées dans l'esprit et qui détermine des créations conformes à des modèles préexistants".

Deși separat de *analogie*, tot nesatisfăcător este definit termenul *contamination* și în LEXIS (ediția din 1989), unde se poate citi : „Action ana-

[1] Vezi, pentru această informație, Alexandru Philippide, *Istoria limbii române* (vol. 1 : *Principii de istoria limbii*), Iași, 1894 p. 81—82.

[2] Remarcabilă prin bogăția faptelor pe care le conține, dar fără nici o preocupare teoretică ni se pare, în primul rînd, lucrarea lui Otto Keller : *Lateinische Volksetymologie und Verwandtes*, Leipzig, 1891. Aceeași constatare este, într-o mare măsură, valabilă și pentru ampla cercetare a lui Karl Gustav Andresen : *Deutsche Volksetymologie*, Leipzig, 1919. În alte lucrări (dintre care unele vor fi citate mai departe) se încearcă o astfel de diferențiere, însă fără prea mare succes, mai mult în treacăt și pe baza unui material lingvistic destul de sărac. Vezi, de pildă, Rosalinda Bertolotti, *Saggio sulla etimologia popolare in latino e nelle lingue romanze*, Paideia, 1958, p. 21—24.

LR, XL, nr. 5—6, p. 215—221, București, 1991

logique exercée par un mot, une construction, un élément phonique sur une autre"[3]. O definiție la fel de vagă și de confuză primește *contamination* și în *Dictionnaire de la linguistique* (Librairie Larousse, 1973, p. 119, col. 2), de unde mai aflăm că adj. *fruste* a suferit „acțiunea analogică" a lui *rustre* „bădăran", „necioplit", „grosolan", modificîndu-și sensul „prin contaminație". După părerea noastră, avem aici un exemplu cît se poate de clar de etimologie populară, întrucît un cuvînt împrumutat, în secolul al XVI-lea, din it. *frusto* „uzat" și întrebuințat, inițial, numai în legătură cu monedele și-a schimbat sensul sub influența mai vechiului și mai cunoscutului *rustre*, moștenit din latină. Între cei doi termeni care au venit în contact exista o asemănare de ordin formal, ceea ce a făcut ca mai cunoscutul *rustre* să-l influențeze pe *fruste* numai din punct de vedere semantic. Supus unei adevărate etimologii populare, *fruste* a ajuns să se folosească și în legătură cu oamenii și a dobîndit sensul peiorativ de „grosolan", „nepoliticos", „necioplit", „primitiv" etc. Avînd în vedere că *fruste* nu și-a schimbat deloc structura fonetică, nu putem vorbi de o contaminație autentică, al cărei rezultat este întotdeauna un element hibrid[4].

3. Această caracteristică fundamentală a fenomenului nu ne îndreptățește, totuși, să interpretăm drept contaminație orice element lexical hibrid. O altă condiție care se cere îndeplinită pentru a putea vorbi de contaminație este ca între cei doi termeni care se încrucișează să existe afinități de ordin semantic, ce pot merge, uneori, pînă la sinonimia totală. Cf. rom. a **vroi** (care provine din *a vrea* + *a voi*) sau engl. **smog** „ceață deasă combinată cu fum industrial" (rezultat din fuziunea a două substantive englezești care sînt apropiate semantic: *smoke* „fum" și *fog* „ceață"). Cînd această condiție nu este satisfăcută, trebuie găsită o altă explicație pentru ceea ce ne face impresia a fi rezultatul unei „contaminări". Astfel, în structura engl. *motel* (devenit de multă vreme un termen internațional), recunoaștem atît un segment din *motor*, cît și unul din *hotel*, ceea ce i-a determinat pe mulți cercetători și lexicografi străini să vorbească despre o contaminație între aceste două cuvinte, care nu au, totuși, nimic comun din punctul de vedere al sensului[5]. Mario Pei, în *Glossary of Linguistic Terminology* (Garden City, New York, 1966, p. 30), vede și el în *motel* un exemplu de „blending" sau contaminație între *motor* și *hotel*, dar o astfel de interpretare nu poate fi reținută. De data aceasta, e vorba de un compus format prin abreviere din **mo**[*torists' ho*]**tel** „hotel pentru automobiliști",

[3] Vezi *Dictionnaire de la langue française. Lexis*, Librairie Larousse, 1989, p. 414, col. 1 (s.v. *contaminaer*).

[4] Pentru numeroase exemple românești (dintre care unele cel puțin discutabile), vezi Sextil Pușcariu, *Contaminations*, în vol. *Études de linguistique roumaine*, Cluj — București, 1937, p. 429–438.

[5] *Motel* este considerat o contaminație între *motor* și *hotel* de către Hans Marchand în cunoscuta sa lucrare: *The Categories and Types of Present—Day English Word-Formation* (ediția a II-a), München, 1969, p. 452. Aceeași greșită interpretare apare și în cele mai importante dicționare ale englezei americane. Vezi, de pildă, marele *Webster's Third New International Dictionary* (Unabridged), 1976, p. 1474, col. 2 (unde se scrie s.v. *motel*: „blend of *motor* and *hotel*"); *The Random House Dictionary of the English Language* (The Unabridged Edition), 1981, p. 933, col. 3; *The American Heritage Dictionary of the English Language*, p. 856, col. 1, etc.

cum s-a spus, în mod cert, la început și cum se mai scrie încă pe unele firme ale motelurilor din S.U.A. [6].

4. Cel mai adesea, contaminația este confundată cu etimologia populară și trebuie să recunoaștem că, măcar în unele cazuri, este destul de greu să facem o distincție netă și clară între aceste două fenomene atît de înrudite. Există însă și situații cînd avem de-a face, în mod evident, cu o contaminație sau cu o simplă etimologie populară așa cum acestea sînt privite de către cei mai mulți și mai autorizați specialiști. Astfel, M. Grammont explică bine adverbul **cepourtant** considerîndu-l rezultatul unei încrucișări între sinonimele *cependant* și *pourtant*, dar greșește atunci cînd acordă acestui fapt de limbă statut de etimologie populară : „Un mot est contaminé par un autre avec lequel il a sémantiquement quelque chose de commun, en réalité ou en apparence (*étymologie populaire*)" [7]. În continuare se citează numeroase fapte (printre care și *cepourtant*), pe care autorul nu le clasifică în nici un fel, deși ele au, în mod evident, un statut mai mult ori mai puțin diferit : **amicablement** este un element hibrid rezultat din încrucișarea lui *amicalement* cu *aimablement*, deci o contaminație ; **fraction** în loc de *faction* este un exemplu tipic de „atracție paronimică" (în care noi vedem un simplu aspect al etimologiei populare) ; **apétirif** „aperitiv" este tot o etimologie populară (dar nu și o atracție paronimică), provocată de influența lui **appétit** ; lat. vulg. **grevis** (provenit din *gravis* sub influența lui *levis*) este un caz de contaminație prin „atracție antonimică" ; transformarea lui *verrue* „neg", „aluniță" în **verrure** este un exemplu clar de analogie lexicală provocată de influența numeroaselor cuvinte franțuzești care se termină în *-ure* ș.a.m.d. Grammont nu este preocupat nici măcar de orînduirea alfabetică a bogatului material pe care îl înregistrează, dar lasă să se întrevadă că toate (sau aproape toate) faptele înregistrate sînt modificări produse în limba populară și explicabile prin ceea ce exprimă titlul însuși al paragrafului intitulat : „Usure, analogie, contamination" (*lucr. cit.*, p. 367—373).

Renunțînd la semnalarea altor inexactități sau confuzii care se întîlnesc în literatura de specialitate (străină ori românească), printre altele și pentru că ele sînt foarte numeroase, ne propunem, în continuare, să facem puțină ordine în uriașul material existent și să examinăm mai pe larg c o n t a m i n a ț i a în raporturile ei cu e t i m o l o g o i a p o p u l a r ă.

5. Sarcina asumată nu este deloc simplă, pe de o parte pentru că cele două fenomene au, după cum s-a mai arătat, o serie de note comune, iar, pe de altă parte, pentru că problema în discuție n-a fost decît arareori abordată și, practic, a rămas nerezolvată. Ferdinand de Saussure, care a scris cîteva pagini pătrunzătoare despre etimologia populară și îndeosebi despre analogie, nu s-a ocupat de contaminație și nici măcar nu a folosit

[6] Pentru explicarea lui *motel* pornind de la sintagma *motorists' hotel*, vezi și Alice L. Bădescu, *Gramatica limbii engleze*, București, Editura Științifică, 1963, p. 94, unde se face totuși greșeala de a se considera acest cuvînt o contaminație. El este pus, spre exemplu, pe același plan cu **smog** sau **brunch** (*breakfast* + *lunch*) și e inclus în categoria cuvintelor așa-zise „telescopate" (în engleză : *portmanteau words* sau *blend-words*). După cum am văzut, *motor* și *hotel* aparțin unor sfere semantice cu totul diferite, ceea ce face imposibilă atracția și deci contaminarea sau încrucișarea lor.

[7] Vezi Maurice Grammont, *Traité de phonétique* (huitième édition), Paris, 1965, p. 371.

acest termen în *Cours de linguistique générale* [8]. Dintre ceilalți lingviști străini, Albert Dauzat a identificat etimologia populară cu contaminația, văzînd în ele un singur fenomen cu nume diferite [9]. Spre deosebire de autorul citat, imensa majoritate a cercetătorilor români și străini separă cele două fenomene, dar fără a formula criterii clare de diferențiere a acestora. Numai Luiza și Mircea Seche au propus, cîndva, o separare categorică a etimologiei populare de contaminație, întemeindu-se pe un criteriu pur formal, fiindcă se ține seama aproape exclusiv de consecințele celor două fenomene. Autorii citați consideră că „ceea ce deosebește în esență etimologia populară de contaminație este *identificarea* a două cuvinte asemănătoare ca formă în cazul etimologiei populare și *combinarea* a două cuvinte care au afinități semantice, în cazul contaminației" [10]. Acceptînd acest criteriu, sîntem obligați să admitem că *lăcrămație*, *prinsonier*, *comparativă*, *lungoare* și altele sînt contaminații, nu etimologii populare (cum le consideră toți lingviștii și pe bună dreptate). Conform acestei teorii, etimologia populară, care este un fenomen atît de complex, s-ar reduce, în fond, la simpla „atracție paronimică" (spre exemplu **apropia** pentru *apropria*, **boieresc** în loc de *bouresc* sau **depărtat** pentru *deportat* etc). În mod evident se pierde din vedere că etimologia populară este încercarea vorbitorilor nelingviști și mai ales a celor insuficient instruiți de a-și explica un cuvînt care nu le este îndeajuns de clar din cauza sensului ori a formei lui insolite. Un cuvînt care e susceptibil de o motivare fonetică sau semantică este însă, în același timp, susceptibil și de o reinterpretare etimologică, ceea ce se întîmplă cu toate cuvintele citate mai sus, nu numai cu *apropria*, *bouresc* etc. După cum s-a mai subliniat, etimologia populară izvorăște din reacția față de arbitrariul semnului lingvistic (Antoine Meillet), pe cîtă vreme contaminația are la bază o asociație paradigmatică de tipul (cvasi) sinonimiei și, mult mai rar, al antonimiei. Cf. **azvîrli** (rezultat din *arunca* + *zvîrli*), **aprețui** (din *aprecia* + *prețui*), **colet** (din fr. *colis* cu finalul modificat după sinonimul *pachet*), **cîrciog** (din *cîrtiță* + *hîrciog*), **schilog** (din *schilod* + *olog*) **ivor** (din *ivăr* + *zăvor*) și multe altele, care se întîlnesc, adeseori, în graiurile regionale sau în zonele de contact a două arii dialectale [11]. Precum vedem, contaminația nu e un fenomen de falsă analiză și de interpretare etimologică, pentru că prin ea vorbitorii nu-și explică un cuvînt neclar sau insuficient motivat cu ajutorul altuia mult mai frecvent și deci mai familiar. Cei doi termeni ai contaminației sînt în majoritatea cazurilor sinonimi ori cvasisinonimi și ei stau, în general, cam pe

[8] Vezi ediția critică publicată de Tullio de Mauro (cu o postfață la Louis-Jean Calvet), Paris, Editions Payot, 1985.

[9] Informația provine de la Iorgu Iordan, *Lingvistica romanică*, București, 1962, p. 177, și de la Tatiana Slama-Cazacu, *Observații și cercetări experimentale cu privire la -„contaminări"*, în SCL, VII, 1956, nr. 3—4, p. 208. Vezi, de asemenea, Iordan—Orr and R. Posner, *An Introduction to Romance Linguistics. Its Scools and Scholars*, Oxford, 1970, p. 172, unde se afirmă cît se poate de clar că Dauzat nu face nici o diferență între cele două fenomene („Dauzat does not differentiate between « popular etymology » and « contamination », which to him are one and the same phenomenon").

[10] Vezi Luiza și Mircea Seche, *Despre etimologia populară și contaminație*, în LR, V, 1956, nr. 1, p. 32.

[11] Pentru noi fapte, vezi Sextil Pușcariu, *op. cit.* p. 429—438; I. Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române*, București, Editura Științifică, 1961, p. 51; Maria Luiza Purdelea, *Contaminația în graiurile populare*, în CL, XIII, 1968, nr. 2, p. 333—339; Theodor Hristea, în LR, XIV, 1965, nr. 6, p. 660—661, etc.

același plan sub raportul importanței și al frecvenței lor în limbă. Tocmai de aceea se și suprapun în conștiința vorbitorilor, iar din încrucișarea lor rezultă forme hibride, care circulă în limbă ca simple variante ori ca unități lexicale independente [12].

6. Că sinonimia joacă un rol capital în producerea contaminației o dovedesc și așa-zisele „compuse tautologice", care constituie un aspect sui-generis al fenomenului în discuție. Cf.: **cioclonț** (<*cioc* + *clonț*), **cocostîrc** (<*cocor* + *stîrc*), **cocobarză** (<*cocor* + *barză*), **rotocol** (<*roată* + *ocol*), **uligaie** „erete" (<*uliu* + *gaie*) etc.[13]. Cine a alăturat pentru prima oară pe *cioc* lui *clonț* nu a făcut-o pentru că unul dintre acești doi termeni era mai puțin clar și trebuia „explicat" cu ajutorul celuilalt. În astfel de cazuri și în altele similare (cf., de pildă, și it. *linguaglossa*) juxtapunerea este determinată de echivalența semantică a celor două cuvinte, care se atrag reciproc și se unesc atît în conștiința lingvistică a vorbitorului, cît și în exprimarea lui. Avînd un corp fonetic redus ori o structură care nu permite încrucișarea propriu-zisă, ele se alătură pur și simplu, însă fenomenul și mai ales cauzele lui nu diferă prin nimic esențial de ceea ce se produce în cazul contaminațiilor unanim acceptate. De aceea considerăm „compunerea tautologică" un aspect particular al contaminației.

7. Prezența simultană în minte a două „sinonime" explică nu numai numeroasele încrucișări lexicale, ci și contaminațiile care se produc în domeniul gramaticii sau al frazeologiei. Cine spune și scrie, spre exemplu, **personajii**, **pasajii** etc. combină două forme de plural (*personaje* + *personagii* și *pasaje* + *pasagii*), care corespund unor singulare diferite: *personaj* și *pasaj* (forme literare), față de *personagiu* și *pasagiu* (variante învechite). Indiferent de natura lor, sinonimele se cheamă unul pe altul în mintea vorbitorilor, iar asocierea lor irezistibilă poate genera uneori chiar exprimări de felul lui **nenumeroase** (<*nenumărate* + *numeroase*), se **întrebuințește** (< *se întrebuințează* + *se folosește*) și altele, care sînt imediat corectate de vorbitori. Cînd vom studia pe larg tipurile de contaminație (*lexicală*, *frazeologică*, *lexico-frazeologică*, *morfologică*, *sintactică*, *frastică* și chiar *grafică*) se va vedea mult mai limpede cît de mare este rolul jucat, în producerea contaminațiilor, de așa-zisa „atracție sinonimică", după foarte potrivita expresie a lui H. Sperber. Referitor la rolul pe care încrucișările de sinonime îl joacă în dezvoltarea limbii, Otto Jespersen credea chiar că acesta e mult mai mare decît se recunoaște în mod obișnuit [14].

[12] Să se compare, spre exemplu, forma **frizier** (explicată de Pușcariu, *Limba română*, vol. 1, București, 1940, p. 22 ca un hibrid rezultat din *frizer* + *bărbier*) cu **zurbavă**, care este explicat în același loc din *zurba* + *gîlceavă* și care e un alt cuvînt în raport cu cele două unități lexicale din al căror amestec provine.

[13] Pentru detalii și pentru bibliografia problemei, vezi *Formarea cuvintelor în limba română* (redactori responsabili: acad. Al. Graur și Mioara Avram), vol. 1 *Compunerea* de Fulvia Ciobanu și Finuța Hasan, București, 1970, p. 32, 47, 54, 55, 57 și 60. O discuție instructivă cu privire la „compunerea tautologică" se găsește la Pierre Guiraud, *Structures étymologiques du lexique français* (Préface d'Alain Rey), Payot, Paris, 1986, p. 25—46.

[14] Vezi Otto Jespersen, *Language. Its Nature, Development and Origin*, New York, 1964, p. 312, unde paragraful consacrat contaminației începe cu această categorică afirmație: „Blendings of synonyms play a much greater role in the development of language than is generally recognized". Aceeași idee referitoare la importanța sinonimiei pentru contaminație se desprinde și din cercetarea lui G. A. Bergström, *On Blendings of Synonymous or Cognate Expressions in English*, Lund, 1906.

8. Spre deosebire de cei doi termeni ai contaminației, între care trebuie să existe obligatoriu relații de ordin *semantic*, elementul „indus" și cel „inductor" ai etimologiei populare trebuie să fie neapărat asemănători din punct de vedere *formal* sau *fonetic*. În timp ce în cazul contaminației relațiile semantice pot îmbrăca chiar forma *sinonimiei* perfecte, iar, în mod excepțional, și a *antonimiei*, în cazul etimologiei populare asemănările de ordin formal existente între cei doi termeni ai fenomenului pot merge pînă la *paronimie* sau chiar *omonimie*. În alți termeni, se poate spune că în cazul contaminației sînt determinante relațiile din planul conținutului, iar în cazul etimologiei populare sînt hotărîtoare asemănările din planul expresiei. Cele mai interesante etimologii populare sînt, desigur, acelea care se produc atît pe baza asemănărilor formale, cît și a relațiilor de ordin semantic care se pot stabili între ceea ce am numit, cîndva, *element inductor* sau provocator de etimologie populară și *element indus*, adică supus ori atins de acest fenomen [15]. Astfel, cei care rostesc **fierăstrău** (în loc de *ferăstrău*) își explică acest termen cu ajutorul lui *fier*, pentru că pînza dințată a instrumentului este chiar din *fier* (sau din oțel, care e un aliaj în a cărui compoziție intră în primul rînd fierul).

9. Dacă avem în vedere rezultatul celor două fenomene, etimologia populară, atunci cînd modifică forma elementului „indus", creează exclusiv variante lexicale (de pildă : *arcoladă*, *filigram*, *somnieră* etc.), pe cînd contaminația dă naștere, după cum am văzut, atît la variante, cît și la cuvinte propriu-zise, deci la noi unități lexicale [16]. Fiind un fenomen extrem de complex și cu o sferă mult mai largă decît a contaminației lexicale, etimologia populară se poate reduce, uneori, la simple modificări în conținutul semantic al elementului indus, la confuzii paronimice și, mult mai rar, la atracții între omonimele așa-zise etimologice. Astfel, mulți vorbitori îl explică pe **mare** (subst.) cu ajutorul adj. omonim sau fac o apropiere nejustificată etimologic între **rîs** (animal) și **rîs** (abstractul verbal al lui *rîde*). Ca și în alte cazuri, forma cuvîntului atins de etimologia populară rămîne nealterată, ceea ce nu se întîmplă în cazul contaminației propriu-zise, al cărei rezultat, pe plan formal, este întotdeauna un element hibrid. Că aceasta este realitatea o dovedesc, printre altele, și numeroasele contaminații glumețe sau conștiente, de care nu ne putem ocupa aici [17].

10. Înainte de a încheia considerațiile de față, mai precizăm că există și autori care văd în contaminație și în etimologia populară două aspecte

[15] Pentru un bogat material faptic, pentru tipurile de etimologie populară și pentru o întreagă discuție teoretică asupra acestui fenomen, vezi Theodor Hristea, *Probleme de etimologie*, București, Editura Științifică, 1968, p. 205—274. În legătură cu aceeași problemă am făcut cîteva precizări în vol. *Current Trends in Romanian Linguistics* (Edited by A. Rosetti and Sanda Golopenția Eretescu), Editura Academiei, 1978 (capitolul *Vocabulary and Etymology*, p. 231—234).

[16] Louis Hjelmslev, *Le langage*, Paris, 1966, p. 82 ; Otto Ducháček, *Précis de sémantique française*, Brno, 1967, p. 116—1189, și alții cred că prin contaminație iau naștere noi cuvinte, dar sînt destule cazuri cînd elementele hibride nou create trebuie considerate simple variante lexicale.

[17] Cf. totuși : **șarmec** (< *șarm* + *farmec*), susprima (< *suspenda* + *suprima*) etc. Alte exemple se găsesc la Otto Ducháček (*op. cit.*, p 118—119), unde se arată, pe bună dreptate, că, în astfel de cazuri, cele două cuvinte care se încrucișează pot fi foarte deosebite din punct de vedere semantic. Și asupra acestei probleme vom reveni, mai ales că nu chiar toate exemplele citate de autor sînt contaminații autentice.

diferite ale *analogiei*, deşi aceasta este aproape exclusiv o asociaţie formală, contaminaţia e, în primul rînd, o asociaţie semantică, iar etimologia populară e un fenomen de falsă analiză şi interpretare etimologică [18]. De ce nu putem împărtăşi o asemenea părere vom arăta mai pe larg atunci cînd vom studia *etimologia populară* în raporturile ei cu *analogia*. Deocamdată mai adăugăm că, în lingvistica românească, Tatiana Slama-Cazacu a adoptat o denumire unică pentru toate aceste trei fenomene, şi anume aceea de *contaminări*, argumentîndu-şi poziţia în felul următor: „Ipoteza noastră este că aceste diverse fenomene de influenţă reciprocă între cuvinte au un mecanism asemănător şi că se produc datorită aceloraşi cauze. Această ipoteză ne face ca, fără a le considera identice, să prezentăm ansamblul fenomenelor studiate sub o denumire unică" (vezi *lucr. cit.*, p. 210).

După părerea noastră, adoptarea unei denumiri comune nu rezolvă problema de care ne ocupăm aici şi nici nu este prea recomandabilă, de vreme ce aceste trei fenomene sînt numai înrudite, nu şi identice (cum admite chiar Tatiana Slama-Cazacu). Pe de altă parte, admiţînd că în toate cele trei cazuri avem de-a face cu ceea ce autoarea numeşte c o n t a m i n ă r i, sfera acestui concept s-ar lărgi extraordinar de mult şi ar ajunge să înglobeze un prea mare număr de fapte, care ar trebui, desigur, clasificate pe baza trăsăturilor comune şi mai ales diferenţiatoare. Dar printr-o astfel de clasificare, menită să stabilească tipurile sau categoriile fundamentale de „contaminări", n-am face altceva decît să ne întoarcem de unde am plecat şi să admitem, totuşi, existenţa a trei fenomene înrudite, pe cît de complexe, pe atît de controversate.

Noiembrie 1990

Facultatea de Litere
Bucureşti, str. Edgar Quinet nr. 5—7

[18] Părerea citată aparţine lui Ferdinand Brunot şi Charles Bruneau, care în *Précis de grammaire historique de la langue française* (ediţia a III-a), Paris, 1964, p. 29, afirmă cu prea multă uşurinţă: „*La contamination* et *l'étymologie populaire* ne sont que des formes particulières d'analogie".

I. Coteanu

ISTORIA LIMBII ROMÂNE CA FORMĂ A CULTURII NAȚIONALE.
2 : *SÎNT* SAU *SUNT?*

Discuția care urmează constituie în intenția noastră numai o ilustrare a felului cum, în anumite împrejurări, limba poate fi parțial modificată prin intervenția conștientă a purtătorilor ei. Cazul *sînt — sunt* nu e singurul, dar el se află de la o vreme încoace în centrul atenției.

1. Mulți vorbitori nativi ai limbii române declară că nu le place **sînt** și cer să se revină la **sunt**. Ei au în această privință motivele lor, cel mai răspîndit fiind, din cîte știm, că forma *sînt* ascunde originea latină, dacă nu a limbii române, măcar a verbului în cauză. De aici pînă la a face proces de intenție celor care au introdus și susțin pe *sînt* nu e decît un pas.

2. La rîndul lor, specialiștii în istoria limbii române văd în *sînt* rezultatul evoluției controlabile a verbului *a fi* la persoana I singular și a III-a plural a indicativului prezent. Lucrul acesta nu este nici prea ușor înțeles, nici prea ușor acceptat de nespecialiști, căci, spun ei, în latină persoana a III-a plural era chiar *sunt*. Afară de aceasta, ei mai aduc drept argument pronunțarea cu *u*, nu cu *î*, pronunțare într-adevăr răspîndită astăzi.

Prin urmare, pe de o parte specialiștii fac impresia că se mențin pe o poziție curioasă, pe de altă parte ei știu foarte bine că *sunt* nu continuă pur și simplu, în mod direct, forma identică a persoanei a III-a a indicativului prezent latin corespunzător, nici la plural, cum vom vedea mai departe, nici la persoana I singular (eu *sînt*), căci, la această persoană, el era în latină (ego) *sum*, din care nu avea cum să rezulte *sunt*.

3. Ar fi desigur ușor să împăcăm și pe unii, și pe ceilalți, lăsînd să spună și să scrie fiecare după voie, *sînt* sau *sunt*, chiar dacă încălcăm astfel regulile de evoluție.

4. Să vedem deci pe scurt cum au evoluat persoana întîi singular și a treia plural de la prezentul indicativ al verbului latinesc *sum-fui-esse* în cursul istoriei. Pentru înțelegerea a ceea ce urmează e bine să nu se uite că toate cuvintele care se terminau în latinește într-o consoană, orice fel de consoană, au pierdut-o în pronunțare la o dată anterioară apariției scrierilor în română. Pe atunci, toate cuvintele românești se încheiau într-o vocală, lungă ori scurtă, sau într-o semivocală. Treptat însă, datorită altor schimbări, vocalele scurte nu au mai fost rostite și astfel au apărut formele terminate în consoană. *Lignum*, de exemplu, a sunat întîi *lemnu*, apoi *lemnŭ* (cu *u* scurt), apoi ca astăzi : *lemn* ; *caput* a fost pronunțat un timp *capu*, apoi *capŭ* și, în sfîrșit, *cap* etc. Sînt și alte reguli la fel de stricte, dar ele pot fi trecute cu vederea în cazul care ne interesează acum.

LR, XL, nr. 5—6, p. 223—235, București, 1991

5. Potrivit cu cele spuse pînă aici, indicativul prezent al lui *sum—fui —esse* ar fi arătat la un moment dat cum se vede în tabelul de mai jos, în coloana a III-a :

	Persoana	Forma latină	Forma primă în română
singular	1	*sum*	*su, sŭ, s*
	2	*es*	**e*
	3	*est*	*e*
plural	1	*sumus*	**sumu*
	2	*estis*	**esci, *esti*
	3	*sunt*	*su, sŭ, s*

Formele cu asterisc sînt reconstruite. Nu le avem atestate nici în secolul al XVI-lea, nici înainte. În situaţia aceasta se află persoana a II-a singular, **e*, şi persoana I plural, **sumu*. Persoana a II-a plural, **esci*, **esti*, nu pare să se fi întrebuinţat vreodată, adică să se fi spus vreodată (voi) **esci* sau **esti*.

6. Prima concluzie pentru ce ne interesează aici e limpede : forma actuală, cu *u*, *sunt*, nu vine din omonimul ei de la persoana a III-a plural a indicativului prezent a lui *sum—fui—esse*. A doua concluzie, rezultînd în mod logic din precedenta, este că prezentul indicativ al verbului în discuţie a fost reconstruit în limba română. Într-adevăr, în scrierile din secolul al XVI-lea, pentru persoana I plural găsim (noi) *sem(ŭ)*, iar pentru a II-a de la acelaşi număr (voi) *seţi*, alături de *sîntem* şi *sînteţi*. Atît *sem(ŭ)*, cît şi *seţi* au fost „împrumutate", spuneam, de la persoanele gramaticale corespunzătoare ale conjunctivului prezent, care în latină aveau formele *simus*, *sitis*, devenite în limba veche românească *sem(ŭ)* şi *seţi*. Astfel, în *Palia de la Orăştie* [1], *sem* apare de 4 ori, iar *seţi* tot de 4 ori, fără a socoti pe *set* (o singură dată), de exemplu : *Acele încă noi nu* sem *legaţi către ele a le ţine* (p. 6) ; ... *pre noi nu poate dzice că* sem *mincinoşi* (p. 133) ; ...*voi* seţi *iscoade* (p. 147) ; *voi* ... seţi *iscoade ce sînteţi drepţi* (p. 149). Din documentele şi însemnările din acelaşi secol, putem cita, între altele : *chibzuiţi domniavoastră că* seţi *înţelepţi* [2] (p. 174).

E aproape sigur că acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu persoana a III-a plural, care la conjunctiv prezent era *sint*. Din *sint* nu s-ar fi ajuns însă decît la ceva similar cu **se*, căci *n* şi *t* cădeau, iar *i* trecea la *e*, ca şi *i* din *simus* şi *sitis*, devenite *sem* şi *seţi*. Intrînd în paradigma indicativului prezent, *sint* trebuia deci să ia înfăţişarea **sintunt*, cu *-unt*, desinenţă obişnuită la persoana a III-a plural a unor verbe ca *dicunt*, *credunt*, *ponunt*, *vidunt* ş.a., din grupa cărora făcea parte şi *sum—fui—esse*. Dintr-o asemenea formă au apărut probabil *sînt*, uneori *simtu*, singurele pe care le întîlnim în *Liturghierul lui Coresi* [3], în *Palia de la Orăştie* şi în *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, luate aici, mai mult ori mai puţin întîmplător, ca martori.

[1] *Palia de la Orăştie (1581—1582)*, ediţie îngrijită de Viorica Pamfil, Bucureşti, Editura Academiei, 1968.

[2] Gh. Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandru Mareş şi Alexandra Roman-Moraru, *Documente şi însemnări din secolul al XVI-lea*, Bucureşti, Editura Academiei, 1979.

[3] *Liturghierul lui Coresi*, ediţie îngrijită de Alexandru Mareş, Bucureşti, Editura Academiei, 1969.

7. Se pune însă întrebarea de ce desinența *-unt* nu s-a adăugat la persoana a III-a plural a indicativului prezent a verbului *sum—fui—esse*, de ce adică să nu acceptăm un **suntunt*, din care ar fi rezultat **sunt(ŭ)*. Un motiv este faptul că forma latinească *sum* s-a păstrat ca *s(ŭ)* ; a se vedea (le-)*s*. Locul era deci ținut de forma scurtă, apărută prin evoluția normală. Al doilea motiv este analogia, potrivit căreia persoana I și a II-a plural de la conjunctiv au tras după ele, cum era de așteptat, și pe a III-a plural de la același mod. Așa se explică absența după secolul al XVI-lea a oricărei forme cu *u*. În *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, din 30 de apariții ale formei de indicativ prezent persoana a III-a plural și din 11 apariții ale aceleiași forme în *Liturghierul* lui Coresi, niciodată ea nu se întîlnește cu *u*.

8. *Sunt* apare de-abia către sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea, ca o creație savantă pusă în circulație de reprezentanții Școlii Ardelene. Și acum persoana I singular avea aceeași formă cu a III-a plural, de la aceasta din urmă s-a trecut prin analogie și la persoana I singular. E semnificativ faptul că, prezentînd în anul 1840 paradigma lui *a fi* la indicativ prezent, A. Treboniu Laurian dădea la persoana I singular numai pe *su* (*egu*—pentru „eu"—) și tot pe *su* la a III-a plural (*elli*—pentru „ei" —), autorul neavînd la îndemînă atunci date din limba veche[4]. Nu este însă exclus nici faptul că această variantă să fi sugerat unora pe *sunt*, căci la *su* nu avea decît să se adauge desinența *-unt* și să se ajungă la *sunt*.

După introducerea în ortografie și învățarea formei *sunt* în școală, adesea scrisă *sânt*, ea a început să fie pronunțată cum era scrisă, deși în afara școlii și a vorbirii solemne se spunea *sînt*.

Iată de ce specialiștii sînt pentru *sînt* ! Dar, afară de acest amănunt, căci în fond este vorba de un amănunt, răspîndirea lui *sunt* reprezintă o ilustrare a unei schimbări posibile a limbii ca formă a culturii despre care vorbeam la început, schimbare prin care mulți doresc să dea limbii culte o anumită înfățișare.

Decembrie 1990

Institutul de Lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

Ion Gheție

ÎNTRE ORTOGRAFIILE ACADEMICE DIN 1932 și 1953

Parcurgînd în ultimii ani o serie de tipărituri (publicistice, literare și științifice) editate de diaspora românească, am fost frapat de faptul că, fără excepție, ele foloseau vechea ortografie statuată în 1932 de Academia

[4] A. Treboniu Laurian, *Tentamen criticum in linguam romanicum*, Viena, 1840, p. 164.

Română. Aceeași constatare am putut-o face în scrisorile ce mi-au fost adresate de unii români stabiliți în Occident. Nu mi-a trebuit prea mult timp ca să înțeleg substratul (politic) al acestei atitudini. Situîndu-se, în mod declarat, împotriva ordinii de stat instaurate în România începînd cu 1947 și împotriva ideologiei dominante din deceniile următoare, ei refuzau să se supună normelor ortografice prescrise în 1953 de Academia „comunistă", rămînînd credincioși celor aflate în vigoare înainte de instalarea la noi a regimului totalitar. Prin diversele ei implicații, problema merită a fi privită mai îndeaproape, cu atît mai mult cu cît unele cărți și reviste difuzate astăzi în țară, tipărite în străinătate sau chiar în întreprinderi poligrafice românești aplică aceeași ortografie.

Vom spune din capul locului că desființarea, în 1948, a Academiei Române și anularea calității de academician unor personalități prestigioase ale culturii românești au constituit un act abuziv și profund regretabil. Motivul, exclusiv politic, al înlocuirii vechii Academii prin Academia Republicii Populare Române e ușor descifrabil : acela de a înfeuda regimului comunist noua instituție, prin concentrarea în sînul ei a unor personalități înregimentate (direct sau indirect) din punct de vedere ideologic și, prin urmare, „comode".

Nu încape îndoială că Academia fondată în 1948 a fost comunistă, demonstrînd o totală obediență față de partidul instalat la putere. Dar așa cum a fost, bună-rea, ea a existat, avînd personalitate juridică și științifică, precum și un statut legal de funcționare. Printre obiectivele pe care și le-a propus în domeniul lingvisticii a fost încheierea sau aducerea la zi a unor lucrări inițiate de Academia Română încă de la întemeiere, în 1866 : ortografia, gramatica și dicționarul.

La o primă impresie, o reformă, în 1953, a ortografiei nu se dovedește a fi fost absolut necesară. Sistemul din 1932, coerent, ordonat și mergînd în continuare pe linia fonetismului, făcea bune servicii celor ce se foloseau de el. Să nu uităm, totuși, că el era unul de compromis între cel puțin două tendințe dominante în Academie. Conform proiectului inițial, el trebuia să consfințească scrierea peste tot a lui *î* (cu excepția etnonimicului *român* și a derivatelor sale) și numai o hotărîre de ultim moment, luată în plenul forului academic, a determinat rămînerea la vechea soluție. Era posibil, așadar, ca noua instituție (Academia R.P.R.) să reia chestiunea reformării ortografiei, după cum nu era exclus ca ea să permanentizeze sistemul aflat în uz. Ceea ce trebuie subliniat neapărat este faptul că formularea unei ortografii românești oficiale a fost întotdeauna (în 1869, 1881, 1904, 1932) de competența Academiei. În consecință, instituția înființată în 1948 avea singură dreptul de a proceda la modificarea vechii ortografii, o altă Academie românească neființînd la acea dată nici în țară și nici în afara granițelor ei. Nu putem totuși neglija împrejurarea că ortografia din 1953 a fost declarată oficială prin Hotărîrea Consiliului de Miniștri nr. 3135 din 16 eptembrie 1953. Potrivit acestui act normativ, regulile adoptate de Academie au devenit obligatorii pentru toți cei ce scriau românește și se aflau sub jurisdicția legilor române. Cei plecați în străinătate (indiferent dacă își păstraseră sau nu cetățenia) ieșeau de sub autoritatea acestei hotărîri, neavînd obligația de a scrie conform noului corpus normativ. Rezultă de aici că, strict formal, insumisiunea diasporei era (și continuă să fie) legitimă.

Reflecțiile de mai sus, ca și altele ce vor urma, mi-au fost sugerate de lectura unei note, *Iarăși ortografia!*, apărută în revista „Românul liber", IV, 1990, nr. 7—8, p. 10, sub semnătura lui Eugeniu Dinescu, redactorul-șef al publicației. Răspunzînd unui corespondent din Arad în legătură cu „greșelile" strecurate în revista pe care o conduce, autorul ține să precizeze că nu e vorba de erori, ci de grafii reproduse „intenționat astfel, întrucît „Românul liber" este scris în întregime cu ortografia din anii ante-belici, așa numita ortografie pre-comunistă". Și adaugă : „noi nu etichetăm drept «de stînga» pe cei care folosesc ortografia utilizată în România ... și nici «de dreapta» pe cei ce folosesc ortografia veche. Pur și simplu, noi avem convingerea că reforma ortografiei prezidată de Academicianul Graur a fost impusă în mod artificial, cu scopul principal de a slaviza limba română, prin înlocuirea lui «â» cu «î»".

După cele spuse în prima parte a acestui articol, socotim inutil să stăruim asupra injustației unei împărțiri a sistemelor ortografice academice în pre- și postcomuniste, cum de altfel nici Eugeniu Dinescu nu ține să-i considere pe „scriitorii" actuali ai limbii române „de dreapta" sau „de stînga", în măsura în care resping sau acceptă prescripțiile reformei ortografice din 1953, ceea ce este corect. Nu putem însă împărtăși părerea autorului că sistemul ortografic din 1953 „a fost impus artificial, cu scopul principal de a slaviza limba română, prin înlocuirea lui « â » cu «î»". Oricît ne-am strădui, va fi imposibil să descoperim vreun indiciu al unei încercări de a slaviza, în 1953, limba română (de fapt, ortografia ei). Scriind *cîine*, *pîine*, și nu *câine*, *pâine*, aspectul cuvintelor respective nu devine slav. El devine însă cu siguranță mai puțin latin și în acest sens se poate afirma că în ortografia din 1953 se reflectă, indiscutabil, o tendință antilatinistă. Mi se va replica, și pe drept cuvînt, că s-a propus scrierea lui *î* din motive de simplificare a ortografiei. E adevărat, după cum cred că, pe plan secund, s-a urmărit „delatinizarea" aspectului grafic. Elocventă în această privință este situația formei de indicativ prezent, pers. 1 sg. și 3 pl. *sînt*. De la sfîrșitul secolului trecut și pînă în 1953 norma literară recomandată de Academie a fost *sunt*, formă artificială, latinizantă, impusă treptat, începînd cu sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Se poate spune că, spre 1950, majoritatea covîrșitoare, dacă nu chiar totalitatea oamenilor culți scriau (și rosteau) *sunt*. Mai mult decît atît, *sunt* începuse să se răspîndească și printre vorbitorii mai puțin sau deloc instruiți ai limbii române, dovadă că unele subiecte anchetate (în localități rurale) pentru ALR au răspuns în anii '30 prin *sunt*. Este deasupra oricărei îndoieli, cel puțin pentru mine, că substituirea lui *sunt* prin *sînt* a avut un net substrat antilatinist, și aceasta chiar dacă ținem seama de faptul că și ultima formă e de origine latină (<**sintunt*), căci *sunt* se indentifica cu forma latină clasică cel puțin la pers. 3 pl. (la pers. 1 sg. se scria prin Ardeal, pe la 1900, *sum*).

Fonetică și, pe alocuri, antilatinistă, ortografia din 1953 menține, în mod paradoxal, unele soluții etimologice (latiniste). Ea recomandă grafiile *eram*, *erai* etc. și *eu*, și nu *ieram*, *ieu*, cum rosteau toți românii, contravenind astfel tendinței de simplificare a scrierii de care era animată (vezi, de exemplu, înlocuirea în majoritatea situațiilor a apostrofului prin cratimă, opțiune, științific vorbind, nejustificată).

După cele spuse mai sus, se pune întrebarea ce urmează să facem : rămînem la ortografia din 1953 sau revenim la cea din 1932 ?

În ceea ce mă privește, înclin pentru păstrarea, în linii mai, a prevederilor sistemului ortografic din 1953, cu rectificările ulterioare, din mai multe motive. Dintre acestea, cele mai importante mi se par a fi următoarele :

1. Direcția în care au evoluat sistemele ortografice academice din 1869 pînă în zilele noastre pune în evidență tendința fermă și constantă spre simplificarea ortografiei românești. Pur etimologică în 1869, ortografia devine, în 1881, etimologică „în marginile limbii române", pentru ca în 1904 să fie proclamat și aplicat criteriul fonetic, cu unele concesii făcute etimologismului. Acestea ajung și mai puțin numeroase în 1932, cînd se întreprinde o nouă reformă a ortografiei oficiale. Cu excepțiile semnalate mai sus, abaterile de la principiul fonetic ale sistemului propus în 1953 sînt evasiinexistente.

2. În virtutea acestei îndrumări spre simplificarea (și accesibilitatea) scrierii, nu cred că ar fi cazul să revenim la utilizarea apostrofului (dincolo de situațiile admise în 1953), cu toate că, așa cum am mai spus, întrebuințarea acestui semn e perfect justificată. Nu trebuie să se revină, de asemenea, la notarea lui *u* final, păstrat în 1932 din rațiuni morfologice la ind. prez. pers. 1 sg. al unor verbe (eu *moiu* — tu *moi*), la singularul unor substantive (un *puiu* — doi *pui*) sau în cuvinte de tipul *bordeiu* (terminate în *i* semivocalic). Nu ni se pare necesară, apoi, scrierea lui *z* (+ consoană sonoră) prin *s* în termeni precum : *deslipi*, *glesnă*, *smeu* sau reduplicarea lui *s* pentru a evita unele omonimii (grafice !), socotite a fi derutante în 1932 (*cassă*, *massă*), precum și respectarea altor prescripții mai puțin însemnate. De observat că însăși Academia considera drept provizorii unele soluții pînă la „o nouă revizuire".

3. Tot în virtutea simplificării ortografiei mă declar împotriva redării fonemului *î* prin două litere (*â* și *î*). Dincolo de acest fapt, se cuvine să observăm că, scriind peste tot în interiorul cuvintelor *â*, nu reînviem decît *uneori* imaginea grafică a etimoanelor latine, mai exact numai atunci cînd vocala centrală provine din *a* (*câmp* <*campus*, *cânta* <*cantare*, *pâine* <*panis* etc.). În situațiile în care vocala provine din *e* (*vând*< *vendo*), *i* (*râu* <*rivus*), *o* (*fântână* <*fontana*) sau *u* (*adânc* <*aduncus*) scrierea cu *â* e departe de a reproduce etimonul latin. De subliniat că nimeni nu mai pune la îndoială, astăzi, latinitatea limbii române, ca în prima jumătate a secolului trecut, pentru a fi nevoie să ne afișăm această latinitate, ca și originea noastră romană prin intermediul ortografiei.

4. Un ultim, dar foarte important argument în favoarea păstrării actualei ortografii îl constituie utilizarea ei de către toți vorbitorii de limbă română din țară (și, în ultimii ani, și din Basarabia). Ar constitui un adevărat dezastru pedagogic (și cultural) să se revină acum, după încetățenirea normelor preconizate în 1953, la prescripțiile academice din 1932, numai în temeiul unor opțiuni pe care le putem considera sentimentale, oricîtă înțelegere omenească am arăta unei asemenea atitudini. Sîntem convinși că, la un examen rece al problemei, românii din diaspora vor conveni că o minoritate de cîteva zeci sau chiar sute de mii de persoane trebuie să se supună unor principii acceptate de marea majoritate a poporului român. În fond, adversitatea față de regimul comunist și atașamentul pentru valorile politice, morale și culturale afirmate în anii interbelici pot și susținute și altfel (și mai bine) decît prin intermediul ortografiei.

Pe de altă parte, pe lîngă alte modificări mărunte, va trebui reintrodusă în normele ortografice forma de ind. prez. pers. 1 sg. și 3 pl. *sunt* ca dublet al lui *sînt*, lăsînd în seama viitorului soarta acestei forme, care, sînt convins, se va impune, și încă în scurt timp.

În încheiere, voi spune că articolul de față a dorit să se constituie într-o pledoarie în favoarea acceptării *unei singure ortografii* de către toți cei ce scriu românește, indiferent dacă locuiesc în țară sau în afara actualelor ei frontiere. Cu toții ne folosim de aceeași limbă literară și aparținem aceleiași culturi, indivizibile și unitare. A proceda altfel înseamnă a desconsidera eforturile seculare ale înaintașilor noștri de a avea nu numai o limbă unică de cultură, ci și de a-i asigura acesteia un aspect (orto)grafic unitar. Nici unul dintre noi nu are dreptul să ignore acest imperativ național.

Octombrie 1990

Institutul de Lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

Magdalena Vulpe

ARGUMENTUL DE AUTORITATE

Revenirea la regulile din 1904/1932 privind scrierea cu *â* și *î*, propusă de Academia Română în adunarea generală din 31.01.a.c., a stîrnit, în mai multe publicații de largă audiență, dezbateri aprinse. Argumentelor de natură etimologică, istorică, didactică, patriotică, economică, ba chiar politică și estetică, aduse în discuție de reprezentanții ambelor tabere, li se adaugă, de cele mai multe ori, un argument de autoritate : poziția adoptată de marile nume ale lingvisticii românești. Între acestea cel al lui **Sextil Pușcariu** este invocat atît de susținătorii reintroducerii lui *â* în corpul cuvintelor, cît și de partizanii păstrării lui *î* generalizat. (Citez, cu titlu de exemplu, intervenția lui Pârvu Boerescu și cea a Mioarei Avram, publicate în „România liberă" din 25.04. și, respectiv, 14.02.1991).

Acest aparent paradox se explică ușor dacă ținem seamă de faptul că atitudinea lingvistului clujean în această mult — și de mult — controversată chestiune a înregistrat, în l i t e r a e i, unele oscilații. Consider de datoria mea să încerc a restabili, pe o bază strict documentară, e s e n ț a opiniilor lui.

Două elemente mi se par, în acest demers, esențiale : precizarea poziției de principiu a lui Pușcariu și examinarea disputei *â/î* în desfășurarea ei istorică.

1. În introducerea la *Proiectul de reformă a ortografiei* prezentat Academiei Române în 1929, Sextil Pușcariu reia, din discursul cu care deschisese, în 1926, la Cluj, Congresul Filologilor, „părțile care stabilesc principiile ce cred că trebuie să ne călăuzească". Dintre acestea, cel dintîi este formulat astfel :

„Ortografia fiind o haină convenţională, pentru redarea limbii în scris, trebuie să fie înainte de toate simplă şi practică şi să rămînă străină de consideraţii de ordin sentimental, cum ar fi, bunăoară, dovedirea prin scris a originei (etimologism)" (S. Puşcariu, *Cercetări şi studii*, 1974, p. 309).

Cu 25 de ani mai devreme, comentînd ortografia impusă de Academie, susţinea — mai puţin concis şi cu patosul tinereţii — acelaşi punct de vedere :

„*Etimologismul* avînd atîtea scăderi, de ce mai e susţinut cu aşa patimă ? Pentru că voim să arătăm prin scrisoare originea noastră romană. Dar originea noastră romană nu se mai contestă astăzi de nimeni şi, dacă etimologismul avea un rost pe vremea lui Petru Maior, nu-l mai are acum. Cînd cineva mi-arată un cărbune şi-mi repetă de zece ori că e negru, cînd deci insistă prea mult asupra unui lucru care n-are nevoie de insistenţă, mie unul, în loc să-mi întărească convingerea atît de uşor de cîştigat, începe să-mi, stîrnească bănuiala că lui îi lipseşte această convingere. Îmi închipui că şi străinul — căci îmi place a crede că şi cei mai încarnaţi etimologişti numai străinilor simt nevoie să le arate prin ortografie originea noastră romană — ar putea prea uşor să ajungă la o concluzie nefavorabilă dacă insistăm prea mult asupra unui lucru care nu e de discutat" (*ibidem*, p. 4).

2. Discuţiile asupra reformei ortografiei s-au purtat, în sînul Academiei Române, între 8.06.1926 şi 25.05.1932. Trebuie subliniat faptul că, în tot acest răstimp, a fost analizată ortografia românească în ansamblul ei, chestiunea care ne preocupă nefiind decît unul din punctele dezbătute — şi nici măcar cel mai spinos. Baza discuţiilor din 1926 a constituit-o proiectul întocmit de Congresul Filologilor întrunit la Cluj, în acelaşi an. Inovaţiile propuse în raport cu normele din 1904 ţinteau, toate, spre o cît mai riguroasă respectare a principiului fonetic — în limita posibilităţilor oferite de alfabetul latin. În însemnările sale intime, S. Puşcariu nota, la 8.06.1926 : „la Cluj ne învoiserăm cu Densusianu să cedez eu scrierea lui *â*, iar el scrierea lui *rosă*, ca să venim la un proiect unitar. La Academie, în secţia literară, am răzbit cu propunerea de la Cluj, deşi el a încercat din nou să ne convingă că trebuie să scriem *rosă*, *causă* etc. În şedinţa plenară a fost mai întîi o discuţie mare cu privire la *î*, căci cei mai mulţi nu voiau să sacrifice pe *român*, scriindu-l cu *î*. Eu, deşi doream să rămînem cu *â* în corpul cuvintelor, am sprijinit, din loialitate faţă de angajamentul luat, pe *î*, care a fost admis totdeauna" (S. Puşcariu, *Memorii*, 1978, p. 654).

Nu pot documenta cînd şi din ce motive s-a produs, la Puşcariu, schimbarea de optică faţă de afirmaţiile intransigente din 1904, cînd scria : „Ca toate compromisele practicate de Academie în ortografie, e şubred şi acesta [...]. Şi ca toate compromisele Academiei, va avea şi acesta o urmare bună : că nu va fi urmat de nimeni, aşa încît peste cîţiva ani Academia va trebui să facă iarăşi concesiuni uzului — pentru ca să nu se mai compromită. Uzul însă va urma ca pînă acum să scrie un singur semn pentru sunetul *î* şi va alege pe *i* cu circonflex, căci aşa s-a scris pînă acuma şi aşa-l scriu toţi scriitorii şi revistele noastre" (*Cercetări şi studii*, p. 7). Rutina elaborării *Dicţionarului* ? Înaintarea în vîrstă, care, de multe ori, accentuează preferinţele conservatoare ? Cert este că perfect consecvent cu principiul excluderii sentimentalismului din deciziile ştiinţifice, el a susţinut la Academie, alături de O. Densusianu, M. Sadoveanu şi I. Al.

Brătescu-Voinești, generalizarea scrierii cu *î* (cu excepția cuvîntului *român* și a familiei sale)— propunere care a și fost admisă, cu 19 voturi din 25, la 8.06.1926 („Analele Academiei Române", tom XLVI, p. 152—154).

În mod surprinzător, a doua zi hotărîrile luate au fost contestate chiar de unii dintre cei care le votaseră în ajun ; nemulțumirile exprimate se refereau însă, în majoritatea lor, la soluția adoptată pentru scrierea lui *-s-* intervocalic în neologisme. Adoptarea unei ortografii revizuite se împotmolise din nou.

Constatînd că „plenul, abătîndu-se prin votul său de la unele puncte admise de Secțiune, a stricat unitatea de vederi a reformei" (*ibidem*, p. 155), Pușcariu propune să se amîne, pentru altă ședință, discutarea ortografiei.

Din diferite motive discuțiile s-au reluat abia în 31.05.1929. Proiectul de reformă supus discuției plenului a fost redactat de Pușcariu și conținea, în preambul, următoarele constatări și propuneri :

„Academia e în mod firesc mai tradiționalistă decît filologii și unele inovațiuni propuse de aceștia au stîrnit, cel puțin la o parte din academicieni, nemulțumiri mari. [. . .] De aceea va trebui să acceptăm *o soluție practică* (subl. mea, M. V.), care mi se pare următoarea :

1. Votul din 1926, prejudecînd asupra hotărîrilor de luat și nereferindu-se decît la o minimă parte a problemelor ortografice, se desființează.

2. Din hotărîrile filologilor [luate la Congresul din 1926] se elimină *deocamdată* (subl. mea, M.V.) cele două chestiuni mai delicate, chestiunea scrierii lui *î* (*â*) și a scrierii lui *z* (*s*) între două vocale, rămînînd ca ele să formeze eventual obiectul discuției unei reforme viitoare a ortografiei. Pînă atuncea vom continua să scriem aceste sunete ca pînă acuma, simplificînd pe cît se poate și formulînd mai precis regulele vechi. Dacă admitem acest punct de vedere, putem cu ușurință rezolvi celelalte probleme — tot atît de importante — dînd chiar în anul acesta o reformă ortografică folositoare" (*Cercetări și studii*, p. 307).

Păstrarea normelor din 1904 nu reprezintă, așadar, o abdicare de la principiul fonetic, ci doar o mișcare tactică menită să deblocheze votarea și punerea în aplicare a reformei considerate, încă din 1926, urgentă.

În nici una din ședințele care au urmat (la 6.03.1931, 23 și 26.05.1931, 5 și 6.02.1932), Pușcariu nu a susținut revenirea la *â*, nici în discuțiile la propriul său proiect, nici la acela prezentat ulterior (23.05.1931) de Densusianu, în care se susținea, evident, valabilitatea votului din 1926. De altfel, în ședințele din 23 și 26 mai 1931, precum și în cele din 5 și 6 februarie 1932, chestiunea păstrării lui *â* nici nu s-a mai pus, mărul discordiei constituindu-l *s* intervocalic. În consecință, plenul Academiei votează, la 6.02. 1932, cu majoritate de voturi, generalizarea scrierii cu *î* (cu excepția cunoscută), inclusiv în formele de prezent ale verbului *a fi* : *sînt*, *sîntem*, *sînteți*.

În 12 februarie, cînd un grup de academicieni, în frunte cu S. Mehedinți, contestă valabilitatea și oportunitatea votului exprimat cu o săptămînă în urmă, iscînd discuții furtunoase, continuate în 19 și 26.02, Sextil Pușcariu se întorsese de mult la Cluj (vezi scrisoarea datată „Cluj, 12 II 1932", în *Scrisori către Ion Bianu*, vol. III, 1977, p. 664, și însemnarea din *Jurnal*, de la 14.02.1932 : „În 5 și 6 februarie am fost la București, la sesiunea extraordinară a Academiei, pentru primirea cîtorva legate și

pentru reforma ortografiei"), convins că discuția se încheiase : „Am făcut concesii lui Densusianu [. . .]. Și astfel am trecut reforma sîmbătă în două ceasuri. Acum facem cu Naum o cărticică, care să fie un Vademecum ortografic".

Reluîndu-se discuția în sesiunea din mai a aceluiași an, Pușcariu se raliază propunerii lui Brătescu-Voinești (susținător, pînă atunci, al lui *î* !) de a nu modifica, în acest punct, regulile ortografice din 1904. „Ortografia din 1932", votată în unanimitate de cei prezenți (între care nu se numără, evident, O. Densusianu), putea, în sfîrșit, să intre în vigoare.

Informațiile de mai sus ne vor ajuta, poate, pe mulți să trecem peste sentimentul de frustrare realmente încercat în urmă cu aproape 40 de ani, cînd un „hașceme" ne-a schimbat obișnuințele ortografice (cu atît mai înrădăcinate cu cît eram mai înaintați în vîrstă) și să recunoaștem, cu luciditate, că una cel puțin dintre modificările impuse atunci, chiar dacă n-a izvorît numai din considerente științifice, a dat în cele din urmă cîștig de cauză părerilor susținute, cu un sfert de veac mai devreme, de mulți dintre intelectualii noștri de frunte : C. Rădulescu-Motru, M. Sadoveanu, I. Al. Brătescu-Voinești, O. Densusianu, Em. Racoviță, I. Simionescu și, cu rezervele menționate, Sextil Pușcariu.

Mai 1991

Institutul de Fonetică și Dialectologie „Al Rosetti"
București, str. Tache Ionescu nr. 25

Flora Șuteu

DISCUȚII

DILEMA UNUI PRINCIPIU DE EDITARE

Discuțiile teoretice cu privire la principiile de editare a textelor au în vedere, după cum e și normal, probleme de limbă din perioade istorico-lingvistice revolute. Cu cît textul care urmează să fie editat este mai îndepărtat în timp, cu atît problemele interpretării lui sînt mai numeroase, iar operația de retipărire mai laborioasă. Pentru textele din epoca modernă, lucrurile ar trebui să fie mult mai simple, dacă avem în vedere operele, de orice fel, tipărite în limba română la sfîrșitul secolului al XIX-lea și în prima jumătate a secolului nostru. Principiul de bază al editării oricărui tip de texte, și anume „interpretarea grafiilor pentru restabilirea realității lingvistice" [1] se confruntă, și în cazul acestor ultime categorii de lucrări, cu dificultăți foarte mari din cauza relativei instabilități a ortografiei, dar ele, adică dificultățile, sînt, după părerea mea, incomparabil mai mici decît cele pe care le provoacă textele din perioade mai vechi. Și totuși au și editorii textelor moderne de înfruntat astăzi, în România, o dificultate aparte, care îi privește numai pe ei și asupra căreia aș vrea să mă opresc în rîndurile care urmează.

[1] F. Asan, Gh. Bulgăr și C. Căplescu, *Proiect de transcriere a textelor cu caractere latine din secolul al XIX-lea*, în LR, VIII, 1959, nr. 1, p. 21.

Cultura românească actuală are nevoie de ediții de largă circulație din opera gînditorilor și scriitorilor români moderni ținuți sub obroc din motive ideologice în ultimele cinci decenii. Dacă este vorba de ediții de largă circulație înseamnă că prin aceste texte se aduc în fața vorbitorului român de astăzi forme pe care norma limbii române literare din a doua jumătate a secolului nostru le-a abandonat. După cum cred că se înțelege de la sine, nu mă refer aici la norme de scriere, deci la ortografia pură, ci la norme de pronunțare, la reguli gramaticale (mai ales morfologice, dar și sintactice) și chiar la norme lexicale, semantice și mai ales stilistice. Edițiile de largă circulație au în vedere foarte mulți cititori destul de puțin avizați din punct de vedere lingvistic. Pentru un asemenea cititor, restabilirea realității lingvistice a perioadei anterioare poate crea o nedorită derută, care, în nici un caz, nu va fi nici în folosul său, nici în cel al variantei noastre lingvistice cultivate, pe care ar trebui, măcar teoretic, s-o promovăm prin toate manifestările noastre publice. La această observație, s-ar putea obiecta că problema este pusă în termeni greșiți, întrucît nu numai că varianta literară de acum 50—100 de ani nu ne poate deruta, ci, dimpotrivă, ne poate readuce la matca firească a expresiei românești pe care comunismul a alterat-o în primul rînd prin ortografia „slavizantă" din anii '50 [2]. Țin să precizez de la început că la o asemenea obiecție nu cred oportun să răspund, întrucît s-a argumentat suficient în favoarea ortografiei din 1953 [3], pentru ca ea să mai poată fi apărată cu alte argumente. Ideile preconcepute și suspiciunile nefondate, ca și procesele de intenție izvorîte din ignoranță, mai ales, trebuie lăsate să se stingă de la sine. Deci pornesc în discuția de față de la premisa că se acceptă ca bună ortografia actuală cu întregul cortegiu de norme de pronunțare și de flexiune pe care îl încorporează. Această premisă ne obligă să observăm însă imediat că ea se respectă din ce în ce mai puțin, ceea ce face ca efectul unor ediții de largă circulație cu numeroase abateri de la „gramatica" literară actuală să fie și mai destabilizatoare, ca să folosesc și eu un termen politic la modă.

Trebuie să recunosc, totodată, că poziția tranșantă adoptată conform celor spuse mai sus nu am certitudinea că are prea mulți susținători necondiționați, întrucît chiar proaspăt apăruta revistă „Academica", care este chiar a Academiei Române, încalcă normele ortografice ale instituției pe care o reprezintă. Exemple ar putea fi date mai multe, dar mă voi limita doar la *filosofie* (atît de răspîndit astăzi, în loc de *filozofie*, încît presupun că nici nu mai este considerat ca o greșeală de ortografie) și la *redactor șef* (în loc de *redactor-șef*). Deci un minim simț realist sau o minimă luciditate trebuie să mă avertizeze că mă aflu, în propria mea casă (adică în Academie, căreia îi aparține revista care publică aceste rînduri), pe un teren foarte alunecos, poate chiar pe niște nisipuri mișcătoare. Mă întreb însă dacă nu cumva tocmai în această stare de lucruri în raport cu norma lite-

[2] O succintă prezentare a acestui tip extremist de opoziție față de ortografia din 1953 poate fi găsită în Klaus-Henning Schroeder, *Einführung in das Studium des Rumänischen. Sprachwissenschaft und Literaturgeschichte*. Berlin, Erich Schmidt Verlag, 1967, p. 72—73.

[3] Din nenumăratele lucrări care ar putea fi citate mă rezum aici la două lucrări ale Mioarei Avram : *Probleme ale exprimării corecte*, București, EA, 1987, p. 7—69, și *Ortografie pentru toți. — 30 de dificultăți —* , București, EA, 1990. M-am oprit asupra lor nu numai pentru că sînt cele mai recente, ci și pentru că exprimă punctul de vedere cel mai autorizat.

rară actuală de sorginte academică (nu aş mai îndrăzni să spun şi „promovată de Academie") se află argumentul pentru adoptarea unei soluţii practice în ediţiile de largă circulaţie ale unor texte ştiinţifice.

Din punctul de vedere al unei atitudini ştinţifice corecte în materie filologică diferenţa dintre o ediţie critică şi una de largă circulaţie **nu** ar avea voie să vizeze chiar „restabilirea realităţii lingivistice a textului" pe care îl reproduce, fiindcă aceasta ar însemna ca ediţia de largă circulaţie să producă un fals lingvistic. Deci, exceptînd transpunerile dintr-o ortografie în alta, textele de la stîrşitul secolului trecut, precum şi cele din prima jumătate a acestui secol nu ar trebui să apară astăzi, chiar într-o variantă fără pretenţii, adică de largă circulaţie, în formă actualizată.

Respectarea acestui principiu ar duce însă la punerea pe piaţă a unor texte în care vor apărea forme ca : *dezvoaltă*, *transpoartă*, *tecnic*, *arcaic*, la Odobescu în scrierile sale arheologice [4] sau *acuşea*, *erea*, *dedea*, *steteau*, *păreţi*, *osăminte*, *dependinte*, la Rădulescu-Motru [5], ca să mă rezum la două personalităţi şi numai la cîteva exemple luate la întîmplare. Poate aceasta ar fi tocmai picătura care ar face să se reverse paharul, iar cititorul dornic să se cultive prin aceste texte să piardă cu totul simţul său de orientare în materie de normă lingvistică literară actuală. În acelaşi timp însă, oferindu-i unui asemenea cititor un text în totalitate actualizat îl privăm de un adevăr la care nu numai că are dreptul, dar care este fundamental pentru formarea conştiinţei sale lingvistice, acela al istoricităţii normei limbii sale materne. S-ar părea că „din această dilemă nu putem ieşi", cum ar zice Caragiale. Şi totuşi trebuie să ieşim, aşa cum se iese din toate dilemele : printr-un compromis. *În ediţiile de largă circulaţie pe care le tipărim* **astăzi**, *cînd norma literară academică se află într-un mare impas, româna literară trebuie reprodusă în haina ei actuală, avertizîndu-l pe cititor că se află în faţa unui text „prelucrat" şi enumerînd, într-o postfaţă, formele care au fost actualizate.* Această postfaţă este necesară pentru acele texte care nu au încă ediţii critice, întrucît pentru cele care sînt deja editate critic postfaţa este scutită de enumerarea concretă a formelor actualizate, prin trimiterea cititorului la ediţia critică corespunzătoare.

Reflecţiile din acest articol mi-au fost provocate de atitudinea editorială a instituţiei de profil numită *Humanitas*. Două lucrări tipărite sub această egidă m-au pus pe gînduri. Este vorba de texte scrise înainte de 1954, care apar în ediţii de largă circulaţie [6] fără nici o indicaţie din partea editorului cu privire la faptul că s-a operat o actualizare a formelor de ex-

[4] Vezi Alexandru Odobescu, *Opere*. V. *Scrieri arheologice* — partea 1 —. Studiu introductiv, comentarii şi note de Alexandru Avram. Text stabilit şi variante de Marian Ciucă. Bucureşti, EA, 1989.

[5] C. Rădulescu-Motru, *Personalismul energetic şi alte scrieri*. Studiu, antologie şi note de Gh. Al. Cazan. Text stabilit de Gheorghe Pienescu. Bucureşti, Editura Eminescu, 1984.

[6] Armand Călinescu, *Însemnări politice, 1916—1939*. Ediţie îngrijită şi prefaţată de A. Gh. Savu, Bucureşti, Humanitas, 1990 ; Constantin Noica, *Jurnal filozofic*, Bucureşti, Humanitas, 1990.

presie lingvistică. Faptul că ambele cărți de acest fel pe care le-am citat respectă în mod exemplar ortografia noastră actuală a avut darul să mă bucure, cu atît mai mult cu cît era vorba în una din ele de *filozofie*, și nu de *filosofie*. Faptul că, pe baza unor astfel de ediții, cititorul român, și așa destul de puțin școlit din punct de vedere filologic, poate trage concluzia că de la începutul secolului și pînă astăzi limba română a rămas neschimbată a trezit în mine, după cum era firesc, o revoltă de lingvist-filolog. Rezultatul acestei „revolte" se află cuprins, după o oarecare meditație asupra realităților noastre culturale, în propunerea pe care am avansat-o în cuprinsul acestui articol și pe care o supun atenției factorilor interesați.

Noiembrie 1990

Institutul de Lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

Sergiu Drincu

TEORII LINGVISTICE PRIVIND COMPUNEREA ÎN LIMBA ROMÂNĂ. NICOLAE DRĂGANU[1]

Prin lucrarea sa *A román szóösszetétel* (*Compunerea în limba română*), Besztercze, 1906, 95p., Nicolae Drăganu punea bazele cercetării cu adevărat științifice a compunerii lexicale în limba română. Pînă la el, puținele gramatici apărute abordau doar tangențial chestiunea în discuție, limitîndu-se la succinte exemplificări. Excepție face Paul Iorgovici, care, în ale sale *Observații de limba românească*, Buda, 1799, dă o sistematizare a mijloacelor de compunere în limba română și indică modalitățile principale, care s-au dovedit pînă la urmă a fi corecte, de îmbogățire a vocabularului prin mijloace interne. Ideile lui au fost reluate de Constantin Diaconovici Loga (*Gramatica românească pentru îndreptarea tinerilor*, Buda, 1822) și de Ion Heliade Rădulescu (*Gramatică românească*, Sibiu, 1828), fără ca aceștia să depășească totuși stadiul unor clasificări pur formale și al unor liste de exemple [2]. Nicolae Drăganu pătrunde însă în esența fenomenului, căutînd să explice, în concordanță cu teoriile lingvistice ale timpului, mecanismele intime ale compunerii, așa încît prezentarea concepției sale, în perspectiva istoriei lingvisticii românești, ni se pare întru totul justificată.

N. Drăganu este, se pare, primul lingvist român care face o distincție clară între formarea cuvintelor în limba populară și cea din limba literară, precizînd totodată că cercetarea sa este îndreaptată cu precădere spre fenomenele întîlnite în limba populară. El distinge patru tipuri de formare a cuvintelor: d e r i v a r e a, care constă din adăugarea la cuvinte „deja cunoscute" a unor „sufixe și, cîteodată, infixe sau afixe"; c o n t a m i n a r e a, adică „formarea de cuvinte prin combinație (...): din rom. *dumic+zdrobesc* s-a format *zdrumic* (...) etc."; d e r i v a r e a r e g r e s i v ă: „(...) din rom. *descurc* (...) s-a format, după modelul lui *închid — deschid, îmbrac — dezbrac* etc., *încurc* (în loc de **în-scurc*) ..."; c o m p u n e r e a, care „constă în faptul că unim două cuvinte de sine stătătoare sau două radicale, adică rădăcini, în așa fel încît cuvîntul astfel format să denumească o noțiune nouă" (p. 3—4).

[1] Studiul de față se situează în continuarea celor pe care le-am publicat în „Anuar de etnologie, artă, istorie, lingvistică", Timișoara, I, 1981, p. 120—126, și II, 1982, p. 155—162, și anume: *Problemele derivării cu prefixe în primele lucrări românești de lingvistică*, respectiv *Problemele derivării cu prefixe în scrierile lingvistice românești din secolul al XIX-lea.*

[2] O expunere detaliată a acestor probleme, așa cum apar în scrierile lui Paul Iorgovici și Constantin Diaconovici Loga, poate fi găsită în studiile introductive la edițiile critice din operele amintite ale celor doi lingviști bănățeni, alcătuite de Doina Bogdan Dascălu și Crișu Dascălu (Timișoara, 1979), respectiv Olimpia Șerban și Eugen Dorcescu (Timișoara, 1973).

LR, XL, nr. 5—6, p. 237—240, București, 1991

Dintre toate aceste procedee de formare a cuvintelor, Nicolae Drăganu se oprește doar la ultimul, încercînd o clasificare a fenomenelor, dar și o explicare a mecanismului de producere a lor. El pornește de la clasificările propuse de A. Darmesteter, *Traité de la formation des mots composés dans la langue française comparée aux autres langues romanes et au latin*, Paris, 1894, dar le consideră prea formale și deci nesemnificative pentru esența actului de compunere, oprindu-se, în cele din urmă, la explicațiile date de W. Wundt, *Völkerpsychologie. Eine Untersuchung der Entwicklungsgesetze von Sprache, Mythus und Sitte*, Leipzig, 1900 (ne referim la primele două volume, consacrate, după cum arată și titlul, *Die Sprache*, problemelor limbii).

Pornind de la structura compuselor, Nicolae Drăganu propune, aidoma lui A. Darmesteter, cîteva clasificări pe baza unor criterii formale. O primă grupare a compuselor este legată de conservarea sau nu a raporturilor sintactice existente între cuvintele respective înainte de contopirea lor într-o singură unitate lexicală. Din acest punct de vedere, există compuse m a r c a t e, cum sînt *Marea-Neagră*, *Buna-vestire*, *argint-viu*, *ceapacioarei*, *unt-de-lemn*, *papă-lapte* etc. (exemplele sînt date în ortografia autorului, noi neintervenind decît în cazuri rare : scrierea cu *î* în loc de *â* etc.), în care ambele elemente se flexionează, și compuse n e m a r c a t e, precum *cocostîrc*, *mujdaiu*, *Dumnezău*, *luceafăr*, *Sînziene*, *primăvară*, *codobatură*, *vinars*, *valvîrtej*, la care flexiunea se aplică numai ultimului element (p. 4—5).

O altă clasificare, tot formală, este aceea după clasa morfologică a cuvintelor intrate în combinație, deci : substantiv + substantiv, substantiv + adjectiv, substantiv + adverb etc. (p. 5).

Al treilea criteriu la care se referă Nicolae Drăganu este unul de tip logic : „În ceea ce privește relația logică în care se pot afla cele două părți ale compusului — afirmă autorul — compunerea poate fi de două feluri : s u b o r d o n a t o a r e sau c o o r d o n a t o a r e" (p. 6).

Un al patrulea criteriu evocat de lingvistul clujean are în vedere „motivația psihologică" a procesului de contopire a cuvintelor. În viziunea sa, doar acesta „corespunde realității, celelalte trei sînt mai mult sau mai puțin artificiale" (p.6).

Din perspectiva proceselor psihice care stau la baza compunerii, se pot distinge trei categorii de cuvinte compuse. În prima categorie intră acelea care provin dintr-o relație sintactică, izolată cu timpul din structura propozițiilor care o puteau conține. Așa este cazul lui *demîncare* sau al fr. *pourboire*, căci „nu este greu de închipuit că au existat astfel de propoziții în care *pour* și *boire*, *de* și *mîncare* au stat unul lîngă celălalt și au servit astfel drept punct de plecare pentru alcătuirea compuselor ..." (p. 13). Sau pot fi interpretate și ca propoziții eliptice, în care intonația și, cîteodată, mimica au putut suplini părțile de propoziție care lipseau. Această primă categorie cuprinde cuvinte rezultate dintr-un „contact de concepte" (p. 11).

În cea de a doua categorie sînt incluse acele compuse ale căror părți constitutive „nu pot apărea exact în aceeași ordine ca în compus, adică unele lîngă altele, și în cadrul propoziției ; asocierea conceptuală, care, de fapt, a unit părțile compusului, le-a transformat și din punctul de

vedere al formei" (p. 10). Avem a face, în asemenea cazuri, cu un proces de sinteză. Exemplele aduse în discuție sînt *prunc-ucigaș* și *cuscru*. „Aici nu mai putem considera — precizează Nicolae Drăganu — că compusul s-ar fi desprins direct dintr-o propoziție, ca în cazul primei categorii de compuse. Combinații ca (...) *ucigaș de prunci*, *cu cine-va socru* ar putea să existe și în propoziții, dar combinațiile (...) *prunc-ucigaș*, *cu socru* nu" (p. 12). Este vorba aici de asocierea a două reprezentări care au servit, simultan, la observarea unui obiect sau a unei acțiuni.

Cea de-a treia categorie cuprinde acele cazuri în care „una din părțile constitutive ale compusului probabil nici nu a făcut parte inițial din unitatea conceptuală (*Gesamtvorstellung*) din care a fost desprins celălalt element constitutiv al compusului" (p. 11). Astfel, *cîne*, *cioară* din compusele *lemn-cînesc*, *ceapa-cioarei* făceau parte din alte combinații lexicale decît acelea în care apăreau *lemn* și *ceapă*. Unirea lor într-un singur cuvînt s-a făcut printr-o „influență la distanță a conceptelor" (p. 12), în vederea creării unei unități conceptuale noi. Nicolae Drăganu vorbește despre un concept de bază (*lemn*, *ceapă*), care atrage după sine conceptul secundar (*cîne*, *cioară*). Există însă și situația inversă, cînd „pe calea unificării conceptuale, conceptul secundar poate deveni concept de bază (...)", ca în compusul *ochiul-boului* (p.13). Compusele care reflectă cele două tipuri de combinații ale conceptelor de bază și secundare sînt considerate *nume de identificare* (germ. *Erkennungsnamen*) sau *nume concordante* (germ. *Übereinstimmungsnamen*), respectiv *nume de evocare* (germ. *Erinnerungsnamen*) sau *nume divergente* (germ. *Abweichungsnamen*) (p. 13).

Ca atare, compunerea lexicală este rezultatul unei „unificări conceptuale". Aceasta „unește imaginile care stau la baza fiecăruia dintre elementele constitutive ale compusului, astfel încît rezultatul acestui proces figurează în apercepția (în percepția noastră a priori) noastră ca o sumă unitară de reprezentări" (p. 13).

Transformările ulterioare, fonetice și semantice, fac ca elementele compusului să-și piardă autonomia, ajungîndu-se ca, la capătul acestui proces, compusul să dobîndească statut de cuvînt simplu. Nicolae Drăganu acceptă, în această ordine de idei, concepția lui Wundt privind cele trei etape care pot interveni în evoluția cuvintelor compuse. Prima este a g l u t i n a r e a (*Joia-Mare*, *drum-de-fier*, *tren-fulger* etc.); a două este c o n t o p i r e a p a r ț i a l ă și se constată la compusele în care elementele componente își păstrează aspectul fonetic neschimbat, suferind, în schimb, anumite modificări semantice care „întunecă" sensul lor de bază (*primăvară*, *vinars*, *dedau* etc.); în fine, a treia etapă o reprezintă c o n t o p i r e a t o t a l ă, „cînd unul din elementele constitutive — în calitatea lui de cuvînt de sine stătător — a dispărut din uzul limbii sau a devenit de nerecunoscut din punct de vedere formal" (p. 14). Un atare stadiu de evoluție îl întîlnim în cuvinte ca *Dumnezeu*, *strămoș*, *cocostîrc*, *mujdai*, sau în derivatele cu sufixul *-mente*, *-ment*, *-mînt(r)e*, care, în română, apare doar în *altmintre* și *bună-minte* sau în neologismele *propriaminte*, *legal-minte* etc. La fel, „compusele" *săptămînă*, *luceafăr*, *spun*, *cos*, *așa* etc., pentru care „doar studii de istoria limbii sau de gramatică comparată pot stabili dacă cuvîntul respectiv a fost vreodată un compus" (p. 15).

Dacă, din punct de vedere teoretic, lucrurile par a fi limpezi, cînd se trece la analiza faptelor de limbă apar complicații privitoare la delimitarea

combinațiilor sintactice libere de cele care pot fi interpretate drept compuse. În special compunerea analitică ridică asemenea probleme. (Nicolae Drăganu face distincția (p. 16), ca și alți lingviști ai epocii, între compusele analitice și cele sintetice, indicînd, după Brugmann, trei criterii de distingere a compuselor sintetice (*composita*, cum le numește Brugmann), de cele analitice, ilustrate cu exemple din greacă.) „În cazul compunerii analitice — arată Nicolae Drăganu — abia putem da un răspuns corespunzător la întrebarea cînd trebuie să considerăm încheiat procesul de trecere de la relațiile sintactice normale la statutul de cuvînt compus" (p. 16—17). Ca exemplu se dă compusul *vinars*. Deci „cînd a devenit *vin ars* cuvîntul nou *vinars*?" (p. 17). Conform celor arătate mai sus, „un cuvînt poate fi considerat compus dacă părțile sale constitutive exprimă un concept unitar, o noțiune" (p. 17). Există, evident, diverse „stadii intermediare", în timp și spațiu. Așa, de exemplu, „cel care nu știe că există o plantă cu denumirea de *sudoarea-calului* (*ononis spinosa*) se va gîndi, cînd va auzi acest cuvînt, pur și simplu la sudoarea calului. Pentru unii, cuvintele *vulpe* și *bătrînă*, atunci cînd apar în același context, exprimă o unitate conceptuală : un om viclean ; alții însă se vor gîndi, în sensul strict al cuvintelor, la o vulpe bătrînă. Să le considerăm pe acestea drept compuse sau nu? Cu siguranță că da, din moment ce vom descoperi, în cazul lor, cea mai mică unitate conceptuală, iar din punct de vedere gramatical vom observa că, în loc de două sau mai multe accente principale, există doar unul singur, restul avînd un rol secundar" (p. 17).

Urmînd clasificările din studiile de gramatică istorică, Nicolae Drăganu include prefixarea în cadrul compunerii, precizînd însă faptul că atașarea prefixelor la nume sau verbe prezintă o seamă de particularități în raport cu cele două tipuri de compunere, analitică și sintetică. E suficient să amintim în acest sens că formațiile cu prefixe pot primi în structura lor și sufixe, așa încît ele „sînt în același timp atît compuse, cît și derivate" (p. 21). Motive de felul celui menționat aici îl determină pe Nicolae Drăganu să afirme că „compunerii prin prefixare trebuie să-i atribuim un loc aparte : ori unul intermediar între compunerea analitică și cea sintetică, deoarece aparține atît uneia, cît și celeilalte, ori după ele" (p. 21), deci ca domeniu specific al fenomenului lingvistic [3].

Octombrie 1990 *Centrul de Științe Sociale*
Timișoara, B-dul V. Pârvan nr. 4

[3] Citatele din lucrarea lui Nicolae Drăganu au fost date după traducerea efectuată de Gabriela Ekes, verificată de prof. dr. Francisc Király, căruia îi aduc calde mulțumiri. Traducerea integrală a acestei opere, devenită o adevărată raritate bibliografică, este definitivată, de altfel, pentru tipar.

Alexandru Mareș

ORIGINEA SLOVEI ѫ ÎN LUMINA UNOR NOI DATE PALEOGRAFICE

1. Cu privire la originea slovei ѫ, părerea larg încetățenită astăzi în rîndul specialiștilor noștri este cea furnizată în 1904 de I. Bărbulescu : ѫ reprezintă o variantă grafică a lui ѧ, apărută în textele sîrbești, de redacție bosniacă, prin faza intermediară ѹ. În scrierile respective, ѫ nota deopotrivă sunetele *ć*, *č* și *ǧ*, iar românii au împrumutat slova exclusiv pentru a nota africata sonoră *ǧ* [1].

I. Gheție, singurul care a supus unui examen atent această ipoteză, a relevat faptul că argumentația lui I. Bărbulescu nu este fără cusur. În cele mai vechi exemple recoltate din textele sîrbești de redacție bosniacă îl întîlnim slova ѫ, ci numai slovele ѧ, ѧ̀ și ѧ̂. Făcînd abstracție de prezența lui ѫ (cu valorile *č* și *ć*) într-o inscripție funerară nedatată, întîia apariție a slovei (cu valoarea *đ*) într-un text sîrbesc datat provine din anul 1551, fiind posterioară cu aproape un secol față de cea mai veche atestare a ei într-un document slavo-român (1454). Această constatare l-a determinat pe I. Gheție să nu excludă posibilitatea ca „românii să fi creat pe ѫ independent de un model străin sau cel puțin să-l fi luat pe ѫ din cărțile sîrbești de redacție bosniacă (unde avea valorile *č* și *ǧ*) și să-l fi inversat (scriindu-l cu cele două bare laterale în sus, și cu bara din mijloc în jos) pentru a reda africata *ǧ*" [2].

Observațiile lui I. Gheție au constituit punctul de plecare pentru o reexaminare a problemei, întreprinsă de Olimpia Guțu. Combătîndu-l pe Bărbulescu, pentru o afirmație pe care, în realitate, acesta nu o exprimase (vezi pretinsa semnalare a lui ѫ în *Evanghelia lui Miroslav* și în *Evanghelia lui Vukan*), și invocînd considerentul „distanței geografice", autoarea considera improbabilă împrumutarea de către români a slovei din textele sîrbești de redacție bosniacă. ѫ ar fi apărut „în momentul în care românii au simțit nevoia unui semn grafic diferit de celelalte grafeme ale alfabetului chirilic" [3].

[1] *Fonetica alfabetului cirilic în textele române din veacul XVI și XVII*, București, 1904, p. 440—448.

[2] *Începuturile scrisului în limba română. Contribuții filologice și lingvistice*, București, 1974, p. 17.

[3] *Unele probleme de paleografie româno-slavă*, în „Revista arhivelor", LVI, vol. XLI, 1979, nr. 4, p. 429.

LR, XL, nr. 5—6, p. 241—252, București, 1

2. Nu s-a observat pînă în prezent că, atît în lucrarea sa din 1904, cît şi în două articole ulterioare [4], I. Bărbulescu a comis o inexactitate flagrantă, reproducînd, din textele sîrbeşti anterioare primei jumătăţi a secolului al XVI-lea, exemple de notare a lui ꙋ, care, în realitate, nu conţin acest semn grafic. Pentru edificarea cititorului, prezentăm exemplele citate de slavistul român, însoţite de grafiile corespunzătoare furnizate de reproducerile fotografice ale textelor respective : *Document de la Matei Ştefan, banul Bosniei* (1249) : гꙋнетиꙋъ, свраꙋниꙋь [5] — гꙋнетиѡъ, свраѡиѡь [6] ; *Inscripţie funerară din Bosnia* (nedatată) : ꙋloveka [7], ꙋсиꙋе [8] — ѡловѣка, ꙋсиѡе [9]. Este uşor de observat că în cele două texte avem a face cu trei semne grafice ꙋ, ѡ şi ѡ (variante ale lui ч), a căror încadrare, identică cu a celorlalte litere, între cele două linii imaginare de scriere (inferioară şi superioară), nu permite echivalarea lor cu ꙋ. Aşadar, concluzia autorului că ꙋ a fost „modelat de cirilica catolică", sub influenţa scrierii latino-gotice („cu linii drepte şi unghiuri" [10]), priveşte efectiv pe ꙋ (variantele ѡ şi ѡ nu îndreptăţesc, din punct de vedere formal, o asemenea apreciere). Întreaga teorie a lui Bărbulescu privind prezenţa lui ꙋ în scrierea sîrbească la o dată anterioară primei jumătăţi a secolului al XV-lea, se dovedeşte a fi clădită pe identificarea forţată a două semne grafice distincte (ꙋ şi ꙋ).

În sfîrşit, o ultimă precizare. Atestarea lui ꙋ, cu valoarea *đ*, într-un letopiset sîrbesc, pe care acelaşi autor îl considera scris în anul 1551 [11], nu este în măsură să confirme prezenţa slovei în scrierea sîrbească la jumătatea secolului al XVI-lea. Din datele istorice cuprinse în acest letopiseţ reiese în mod limpede că redactarea sa este posterioară anului 1551. În plus, textul utilizat de Bărbulescu este o copie executată la începutul secolului al XVIII-lea [12], atunci cînd în textele sîrbeşti ꙋ cunoaşte într-adevăr cîteva atestări izolate.

3. Parcurgerea valoroasei lucrări a lui P. Giorgić, consacrate istoriei scrierii sîrbeşti cu alfabet chirilic, ne-a furnizat cîteva informaţii paleografice care interesează negreşit problema originii slovei ꙋ.

În trei acte scrise în Dubrovnik de notarul Pascal în prima jumătate a secolului al XIII-lea, slova ч cunoaşte o variantă foarte apropiată de ꙋ, anume ꙋ : мꙋ̃еникь (circa 1215) [13], веꙋьни, паꙋе (22. III. 1240) [14], ꙋестьни ꙋинило (1243) [15]. Fapt important, baza părţii superioare a acestei variante (ꙋ) coincide cu linia inferioară de scriere, piciorul aşa-zisului pahar coborînd în întregime sub această linie ; faţă de ꙋ singura deosebire o constituie

[4] *Die paläographischen und orthographischen Einflüsse des Westzyrillischen auf das Ostzyrillische bei den Rumänen*, în „Südost-Forschungen", V, Heft. 1, Juni 1940, p. 38—39 ; *Influenţe ale cirilicei catolice asupra cirilicei ortodoxe de la români* (extras din „Arhiva", XLVII, 1940, nr. 3—4), Iaşi, 1941, p. 18—20.

[5] I. Bărbulescu, *Fonetica alfabetului cirilic*, p. 443.

[6] Cf. facsimilul publicat în „Glasnik društva srpska slovesnosti", VI, 1854.

[7] I. Bărbulescu, *Influenţe ale cirilicei catolice*, p. 20.

[8] I. Bărbulescu, *Fonetica alfabetului cirilic*, p. 444.

[9] Ćiro Truhelka, *Epigrafske crtice iz Bosne i Hercegovine*, în „Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini", I, 1889, p. 74.

[10] I. Bărbulescu, *Influenţe ale cirilicei catolice*, p. 19.

[11] *Fonetica alfabetului cirilic*, p. 444.

[12] St. Novaković, *Gragja za srpskog ljetopisca*, în „Starine", IX, 1877, p. 62.

[13] *Istorija srpske čirilice. Paleografsko-filološki prilozi*, Beograd, [1971], planşa 60.

[14] *Ibidem*, planşa 58.

[15] *Ibidem*, planşa 59.

fundul paharului, care nu este drept, ci ușor curbat (vezi fig 1). De remarcat că această tendință, de a acorda slovei o nouă poziție în raport cu linia inferioară de scriere, se constată și în cazul unei alte variante a lui ч, anume ɣ, notată într-un document din centrul Dalmației, emis-în anul 1250 : пеɣа, полꙋванинь [16].

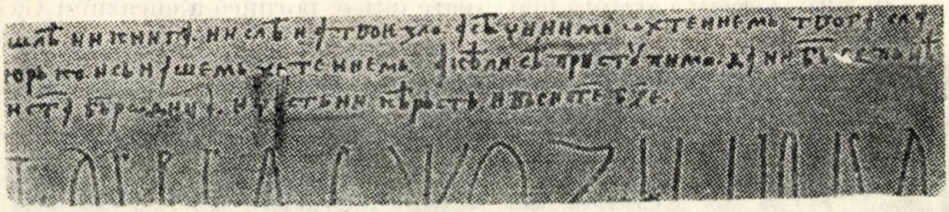

Fig. 1

După mai bine de un secol și jumătate, aceeași tendință este pusă în evidență de două variante noi ale lui ч (ɣ și ɥ), înregistrate în cursiva actelor de cancelarie emise în Bosnia și centrul Dalmației : реɣеномь, ɣасномь (15.I. 1404) [17], пеɣать, сковаɣемо (29. VI.1410) [18], реɣени, ɣетири (16. VIII.1420)[19], поɣтенои (14.III.1430)[20] ɣловикꙋ, ɣꙋваю (13.VIII.1434)[21], respectiv лиɥьне, паɥе, поɥьтене (4. XII.1409) [22]. Varianta ɥ ne atrage atenția în mod deosebit, căci, exceptînd liniuța care intersectează piciorul vertical, este identică, ca formă și poziție, cu ɥ (vezi fig. 2). P. Giorgić afirmă că nu a întregistrat-o decît în documentul menționat [23].

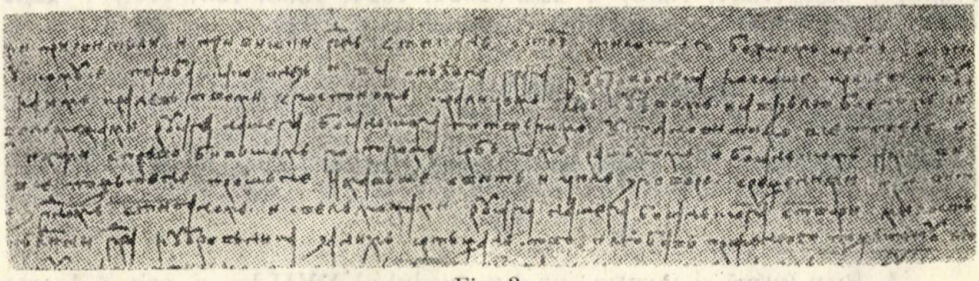

Fig. 2

Același cercetător semnalează prezența unei variante grafice a lui ч, pe care o consideră identică cu ɥ, într-un text scris la sfîrșitul secolului al XV-lea (*Poljički statut* [24]), dar afirmația sa, judecînd după exemplele întîlnite în facsimilul reprodus, nu se verifică ; în porțiunea de text fotografiată apar semnele grafice ɣ (ɣɣинити) și ɥ (ɥасꙋ)[25], dezvoltări ulterioare ale variantei ɣ, înregistrate, în reprezentări grafice apropiate, și într-un act scris la 13. VIII. 1434 : пеɣатомъ, реɣенимъ [26].

[16] *Ibidem*, planșa 61.
[17] *Ibidem*, planșa 213.
[18] *Ibidem*, planșa 274.
[19] *Ibidem*, planșa 204.
[20] *Ibidem*, planșa 219.
[21] *Ibidem*, planșa 220.
[22] *Ibidem*, planșa 202.
[23] *Ibidem*, p. 159.
[24] *Ibidem*, p. 178—179.
[25] *Ibidem*, planșa 275.
[26] *Ibidem*, planșa 220.

Ceea ce nu a observat sau poate nu a considerat necesar să consemneze cercetătorul sîrb este prezența lui ц, sub forma ц (cu vîrful hastei verticale ușor arcuit), intîlnită frecvent și în scrierea cursivă românească, într-un act sîrbesc emis înainte de 25. III. 1493 : обицаини, цинили [27] (vezi fig. 3). Aceeași variantă mai apare într-o poruncă a cneazului Gaš-

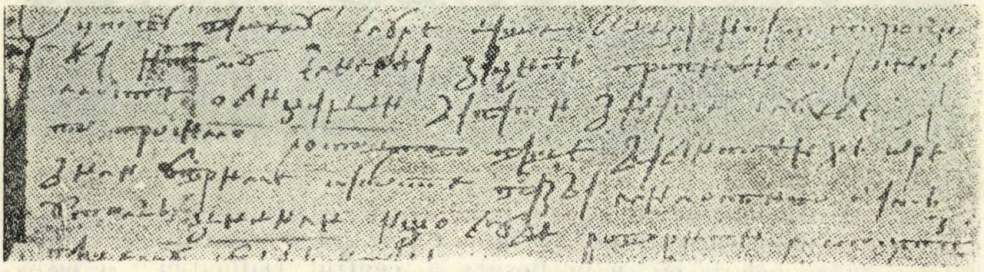

Fig 3

par Keglević scrisă la Viena în 1570 : бȣдȣци, Хоце ȣцинити [28] (vezi fig. 4). Începînd cu secolul al XVII-lea, atestările lui ц, de această dată cu valorile *đ* și *ǧ*, devin ceva mai numeroase : кȣюицїа (1668)[29], цанъкȣртаранъ (1698)[30], целепьчїа (1679)[31], цоре (1673 — 1674)[32], цорцо (1635 ?)[33], цоурко (1669)[34], Хацар (1634, 1636)[35], Хаци (1622, 1624, 1653, 1657 etc.)[36], Хацїа (1643, 1658, 1668)[37], мацара (1682)[38], мацаре (1692)[39] etc.

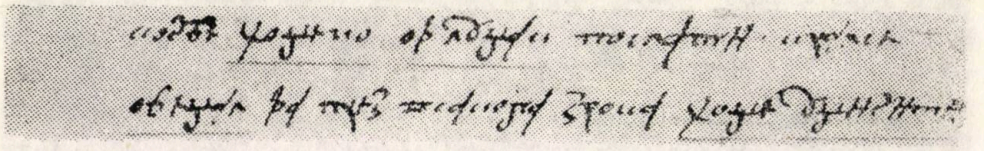

Fig. 4

4. Prin formă și poziție, iar din secolul al XVII-lea și prin valoarea fonetică exprimată, ц din textele sîrbești se identifică cu ц din textele românești.

În scrierea sîrbească, primele exemple de notare sigură a lui ц provin din cele două acte scrise în secolul al XV-lea și, respectiv, al XVI-lea (va-

[27] *Ibidem*, planșa 228.
[28] *Ibidem*, p. 179 și planșa 282.
[29] L. Stoianović, *Stari srpski zapisi i natpisi*, vol. I, Beograd, 1902 (retipărit în 1982), nr. 1640.
[30] *Ibidem*, nr. 2047.
[31] *Ibidem*, nr. 1757.
[32] *Ibidem*, vol. VI, Beograd, 1926 (retipărit în 1988), nr. 10.185.
[33] *Ibidem*, vol. IV, Sr. Karlovci, 1923 (retipărit în 1986), nr. 6760.
[34] *Ibidem*, vol. III, Beograd, 1905 (retipărit în 1984), nr. 5694.
[35] *Iibdem*, vol. IV, nr. 6744 ; vol. III, nr. 5663.
[36] *Ibidem*, vol. I, nr. 1125, 1126, 1493, 1542.
[37] *Ibidem*, nr. 1128, 1393, 1640.
[38] *Ibidem*, nr. 1799.
[39] *Ibidem*, nr. 1964.

rianta ψ din actele emise în prima jumătate a secolului al XIII-lea nu credem că poate fi deja identificată cu ц). Ele indică pentru acest semn grafic valorile *č* și *ć*. Pînă la proba contrară, producerea unor exemple anterioare secolului al XVII-lea, se pare, că numai după 1600 scribii sîrbi au început să atribuie lui ц valorile *đ* și *ǧ*.

Faptul că, înaintea anului 1500, acest semn grafic a fost înregistrat într-un singur text sîrbesc, și acela datat cu aproximație (ante 25.III.1493), nu trebuie să ne împiedice să privim prefacerea lui ψ în ц ca pe o inovație a scrierii sîrbești. Pledează în favoarea acestei interpretări următoarele considerente : 1) plasarea lui ψ cu baza părții superioare pe linia inferioară de scriere (actul propriu-zis, de naștere a lui ц) se încadrează într-o tendință caracteristică și altor variante ale lui ч ; 2) varianta ψ din actele scrise de Pascal (prima jumătate a secolului al XIII-lea) reprezintă o fază foarte avansată a evoluției lui ψ (sau ψ) spre ц ; 3) varianta ψ (înregistrată în 1409) presupune preexistența variantei ц. Aceste motive ne determină să acceptăm existența lui ψ, la începutul secolului al XV-lea, printre celelalte semne grafice întrebuințate de scribii din Bosnia și Dalmația pentru notarea africatelor *č* și. *ć* În concluzie, apariția lui ц în cadrul scrierii sîrbești este strîns legată de fenomenul diversificării variantelor grafice ale slovei ч. Numărul mare al acestor variante, substituite uneori și prin variantele slovei *đierr* (ѣ , ѣ , ѣ etc.), ar putea explica întrebuințarea atît de redusă pe care a cunoscut-o ц în scrierea sîrbească.

5. La capătul acestor scurte observații, considerăm că românii l-au preluat pe ц din textele bosniece sau raguzane, acordîndu-i în cadrul scrisului românesc valoarea *ǧ*. Împrumutarea noului semn grafic a putut fi favorizată de deprinderea unora dintre scribii români de a nota africata *ǧ* prin slova ч (vezi asemenea exemple în documentele slavo-române : чєнѹнє, 1436 ; Фъчєцєлѵ, 1475 [40]). Într-o altă formulare și cu o argumentație, sperăm, mai convingătoare, ceea ce susținem noi este de fapt ipoteza lui I. Bărbulescu.

Septembrie 1990.

Institutul de Lingvistică
București, Str. Spiru Haret nr. 12

Marian Ciucă

OBSERVAȚII PE MARGINEA GLOSARULUI SANSCRIT-LATIN COPIAT DE EMINESCU*

Direcțiile de evoluție ale spiritului eminescian se remarcă prin tendința spre acoperirea unor cît mai largi domenii culturale și științifice. Era firesc în contextul acesta ca marele nostru om de cultură să își îndrep-

[40] I. Gheție, Al. Mareș, *Originile scrisului în limba română*, București, 1985, p. 147.

* Studiul de față își are începutul într-o comunicare prezentată la Colocviul Național Mihai Eminescu și publicată în „Caietele" acestui colocviu, V, 1984, Iași, p. 96—101.

te atenția spre studierea unor limbi vechi, surse esențiale atît pentru cunoașterea unora dintre marile monumente culturale ale omenirii, cît și pentru aprofundarea unor domenii speciale, de mare interes pentru poet. Eminescu se îndreaptă deci, din această perspectivă, spre vechea limbă slavă, ca un auxiliar indispensabil celui care studiază istoria, limba și literatura veche a românilor, spre greacă și latină, ca purtătoare ale unui important tezaur literar și filozofic, izvor al culturii europene, precum și spre limba sanscrită, prin care se comunică direct cu textele filozofiilor indiene, pentru care Eminescu a avut o atracție deosebită.

Materializarea acestor preocupări lingvistice, deosebite una de cealaltă ca motivație, a fost realizată în măsuri diferite. Dacă în ceea ce privește limba greacă intențiile sale au rămas în faza de proiect, Eminescu a făcut pași spre însușirea celorlalte două limbi, iar lucrul acesta se vede în manuscrisele rămase de la poet. Pentru limba latină, informațiile de care dispunem sînt bogate. Cele mai multe au fost sintetizate de către George Călinescu în capitolul 4, *Limbi și literaturi clasice. Orientale*, al secțiunii *Cultura* din *Opera lui Mihai Eminescu*. Concluzia este că „multă latinească din școală n-avea cum ști Eminescu. E probabil însă că la Viena sau la Berlin a căutat să împlinească în parte niște lipsuri împiedicătoare pentru studiile înalte. Atîta limbă latină cîtă poate deslușì un absolvent de școală secundară e de admis principial că poetul știa. O dovadă că învățătura lui era proaspătă și nescolastică o formează, din epoca studenției încolo, plăcerea naivă și cam de autodidact cu care își presară scrierile cu locuțiuni și zicători latine clasico-moderne" [1].

La aceste concluzii se pot adăuga datele din *Cunsemnăciunariu*, registrul de cărți al bibliotecii gimnaziului de la Cernăuți, unde a fost elev și poetul [2]. Aflăm notat aici, sub nr. 76, un „*Lecțiunariu lătin pentru a doaua clasă gimnazială*, după M. Schinnagl, de Ion M. Moldovan. Blaș 1864", împrumutat de elevul M. Eminovici. Tot aici, sub nr. 50, exista și un „*Dicțiunărel lătin-român pentru începători*, de Ioan M. Moldovan, prof. gimn. în Blaș. Săbii, 1864. Cu tiparul lui S. Filtsch", ambele instrumente indispensabile unui începător [3]. Observațiile pe care le înfățișăm în continuare vizează mai ales cunoașterea de către Eminescu a limbii latine, așa cum reiese aceasta dintr-un grup de manuscrise eminesciene tipărite în ediție princeps acum cîțiva ani în monumentul editorial ce constituie ediția națională Eminescu [4].

Pentru învățarea limbii sanscrite, Eminescu procedează — ca și în cazul vechii limbi slave — la traducerea unei gramatici renumite. Aceasta este *Kritische Grammatik der Sanskrita-Sprache in kürzerer Fassung*

[1] George Călinescu *Opere*, 12 (*Opera lui Mihai Eminescu*, 1), București, Editura pentru Literatură, 1969, p. 362.

[2] A. Vasiliu, *Elevul Mihai Eminescu în lumea cărților*, în „Caietele Mihai Eminescu", IV, București, Editura Eminescu, 1977, p. 234—267; „Cunsemnăciunariul venitului, cheltuielilor și al avutului bibilotecei învățăcilor români gimnaziali cernăuțeni".

[3] În aceeași prezentare găsim, la p. 266, sub nr. 76, o *Mythologie für Nichtstudierende* von G. Reinbeck, Professor an der deutschen Hauptschule zu St. Petersburg. Mit 16 Abbildungen. Wien 1815. In der Haas'schen Buchhandlung", împrumutată de asemenea elevului Mihai Eminovici.

[4] Mihai Eminescu, *Opere*, XIV, București, Editura Academiei, 1983, p. 589—815 : *Gramatica sanscrită* a lui Franz Bopp, și p. 817—896 : *Glosarul sanscrit-latin* al aceluiași (v. și *ibid.*, p. 1018 pentru comentarii).

de Franz Bopp. În paralel cu traducerea propriu-zisă, poetul începe transcrierea unui glosar sanscrit-latin al aceluiași prestigios lingvist ; pasaje copiate din glosar se află intercalate între paginile traducerii gramaticii.

Motivația publicării glosarului este precizată de către responsabilul filologic al ediției, Petru Creția : „*Glosarul sanscrit* nu este de fapt o traducere, ci copierea selectivă și abia începută a textului lui Bopp. L-am editat aici pentru că este prea strîns legat de gramatică (...), dar îndeosebi pentru că, în cazul acesta, Eminescu a procedat, măcar parțial și sporadic, la un act de traducere, și anume, dînd în cîteva sute de cazuri echivalentul sau echivalentele germane (sau, mult mai rar, românești) ale cuvintelor latine cu ajutorul cărora Bopp traduce cuvinte sanscrite (...) Bănuim că Eminescu, pentru a se edifica asupra sensului unui cuvînt latin, consulta un dicționar latin-german (poate al lui Georges, poate altul), astfel că, pe baza acestui *Glosar sanscrit*, se pot face considerații legate de stăpînirea lexicului latin de către Eminescu " [5].

Din statistica făcută pe cuvintele transcrise din *Glossarium* reiese că Eminescu a tradus 325 de cuvinte latinești, cele mai multe în germană (275) și cu mult mai puține în română, dînd, în cîteva cazuri, și echivalentul german, și pe cel românesc.

1. Dicționarul utilizat. Traducerile în germană ale cuvintelor latinești au fost luate, așa cum o dovedește comparația lemelor, din dicționarul lui M. D. Kreußler [6]. Eminescu va fi folosit de la început acest dicționar, căci echivalările în română pe care le face (mai toate traducerile românești se află în primele pagini de manuscris) trădează lemele dicționarului citat. Iată cîteva exemple :

intempestivus : nelavreme, necuviincios, indecent — **K** : unzeitig, unziemlich, unschicklich ;

insanus : sufletește bolnav — **K** : krank an Seele ;

în sfîrșit, la sintagma *domino orbatus* (= lipsit de stăpîn), Eminescu notează : „orbo, 1 : a-l lipsi pe cineva de părinți ori de copii", iar în **K** lema începe astfel : „*Orbo*, 1 : der Aeltern od. Kinder berauben". Situația este cu atît mai limpede cu cît sensul ales de Eminescu nu este cel potrivit contextului.

2. Glosele. Ne putem închipui, așa stînd lucrurile, că la început Eminescu avea intenția de a traduce în română echivalările latine ale *Glosarului* și că apoi a renunțat, transcriind numai echivalențele germane din **K**. Unele echivalări întăresc această impresie de trecere de la o limbă la alta prin caracterul lor dublu, româno-german : *pigmentum* = Purpur, Schminke, coloare ; *surculus* = țandără, Pfropfreis. În acest din urmă caz, vocabula românească pare „chemată" în seria sinonimică de prezența etimonului latinesc în românescul *surcea* [7]. Alte cazuri ilustrative pentru supoziția făcută sînt „*immodicus* = peste măsură", expresie ce reia traducerea germană : *übermässig*, ca și *armilla*, cuvînt ce apare de două ori în textul tradus de Eminescu. Prima oară [8] este tradus prin „brățară" (880_1),

[5] *Opere*, XIV, p. 59—60.

[6] *Kurzgefaßtes Lateinisch-Deutsches und Deutsch-Lateinisches Handwörterbuch*, Leipzig, 1860, stereotyp Ausgabe (după exemplarul aflat la BAR, sub cota I 76257). Va fi notat în continuare cu sigla **K**.

[7] Tiktin le consideră pe amîndouă „ca și sinonime".

[8] Trimiterile sînt făcute la paginile din *Opere*, XIV ; coloana este indicată prin cifra exponențială.

iar către sfîrșit prin „Armring". Se remarcă și alte reluări ale acelorași leme, la distanțe mici, cu traduceri diferite.

Identificarea dicționarului latin-german cu care a lucrat Eminescu permite confirmarea — și, în cîteva rînduri, emendarea — lecturilor formelor germane marcate cu asterisc în chip de dubiu, lecțiuni ce aparțin responsabilului filologic al ediției [9]. Iată lecțiunile rectificate după **K**, împreună cu altele, din categoria „inadvertențe ale originalului corectate tacit" ori simple scăpări tipografice. Pentru claritate, dăm uneori și forma vizată.

881_1 Hintersetzung — Hintungsetzung, **K** ;
881_2 ungetheilhafig — nicht theilhafig, **K** ;
883_2 Trauer — Trauern, **K**, of. 885_2 ;
884_2 Ausgebebuch ;
885_1 sub *respectus*, *ratio* de modificat repartiția cuvintelor germane ; ele îl traduc pe *respectus* ;
887_1 schwärzlich ;
887_2 *spage*, *aufer* — *apage*, *aufer* ;
888_2 gefrorner Thau ;
895_1 gestus (... Haltung) — gestus (... Stellung), **K**.

Este de remarcat că grupul *-st-*, ca și grupul *-th-*, seamănă grafic cu un *h*, așa cum se poate observa și pe fotografiile din volum. Grafia cuvintelor germane, ca și a celor latinești, așa cum apare în aceste fotocopii diferă de cea folosită astăzi.

Dintre cuvintele traduse, unele denumesc elemente specifice, așa-numitele „realia" : *arundo* (Rohr) *saccharifera*, *crocus* (șofran), *pharetra* (Köcher), *sertum* (Blumengewinde) *quod capitis vertici annectitur*. În legătură cu traducerea lui *crocus*, cu siguranță că *șofran* i-a fost sugerat lui Eminescu de echivalentul german *Safran*.

Alte traduceri se află în cadrul unor serii sinonimice ; cuvîntul glosat în cadrul seriei nu este, de regulă, prezent în limbile romanice cunoscute de Eminescu, nici prin moștenire, nici prin împrumut : *assare* (braten), *frigere*, *coquere* ; *habena* (curea) *frenum* ; *munus* (Dienst, Amt), *officium*, *dignitas*, *administratio* ; *miraculum*, *portentum* (minune), *prodigium* [10].

Următoarele forme sînt și ele o dovadă că Eminescu era sensibil la „ecouri" etimologice : *pistor* (piuă) ; cuvîntul românesc (ce nu corespunde ca traducere ; mai potrivit ar fi fost „morar") are, de fapt, ca etimon *pila*, care însă provine de la același radical din *pistor* ; *stimulus* (strămurarea) *quo elephanti impelluntur* ; *strămurare* este urmașul latinescului *stimulare*, verb denominativ al lui *stimulus*. Un caz aparte îl constituie traducerea formei sanscrite *antarīya* = *vestis inferior* (anteriu), în care echivalentul românesc, nepotrivit celui latinesc, pare să preia cuvîntul sanscrit într-un exemplu de etimologie populară.

[9] Vezi *Opere*, XIV, p. 1018. Semnalez cu această ocazie că la biblioteca Facultății de Litere se află, sub cota B 53036, un volum care reprezintă dactilograma fotocopiată a transcrierii lucrărilor de sanscrită traduse de Eminescu. Transcrierea reproduce caracterele *devanagari* ale originalului și prezintă un aparat critic. Cuvintele germane care apar în *Glosar* nu sînt transcrise ; locul lor este marcat printr-un spațiu alb mărginit de paranteze. În registrul de inventar al bibliotecii, proveniența este indicată prin „donație I. Coteanu".

[10] Se întîlnește tradus, totuși, *lectus*, ca și *placenta*.

Judecata lui George Călinescu citată mai sus se află astfel confirmată. Se observă în plus că Eminescu se raportează de multe ori la vocabularul romanic [11]. Această constatare se corelează cu datele pe care le avem despre studiul unor limbi romanice început de către poet în perioadele universitare : la Viena audiază cursurile de gramatică comparată a limbilor romanice ținute de Mussafia, iar la Berlin, în prima perioadă, face exerciții de franceză ; de-a lungul vieții sale, poetul va menține apropierea de limba și cultura franceză. Probabil în aceeași epocă începe studiul limbii spaniole [12].

Germana îi este atît de familiară poetului, încît traduce în această limbă sintagme latinești care, la rîndul lor, transpun un cuvînt sanscrit. Exemplele care urmează atestă această sintetizare de moment într-o limbă familiară poetului, care are, față de română, avantajul compunerii cuvintelor. Astfel, *non esse* este echivalat cu filozoficul „Nichtsein", *liber a viduitate* = Beraubtsein, Mangel ; *locus extremi supplicii* = Richtplatz.

3. Datarea. Pentru datarea celor trei caiete ce conțin traducerea unei părți din gramatica lui Bopp și transcrierea unor litere din glosarul aceluiași autor au fost propuse două perioade : 1874 — 1876, cînd Eminescu a fost directorul Bibliotecii Centrale din Iași, și 1884—1886, cînd poetul a funcționat ca subbibliotecar la aceeași instituție. Diverși exegeți au optat pentru o datare sau alta, cu argumente felurite. Datarea în ambele perioade a fost făcută de Călinescu însuși : în *Viața* ... (ed. cit., p. 185) notează că poetul „lucra la un dicționar al limbii sanscrite" „prin martie 1875", iar în *Opera* ... (p. 455 a ed. cit.) afirmă despre traducerea gramaticii sanscrite că „o începuse în 1884—1885, cînd era subbibliotecar".

După George Călinescu, această chestiune a fost discutată de Ioan N. Chițu în articolul *Un manuscris eminescian prea puțin cunoscut* [13], în care se află cîteva precizări. Mai întîi, cele trei caiete se află în biblioteca de la Iași „prin *donația* (s.n.) lui Ion Nădejde", iar apoi acestea „*au intrat* (s.n.) în fondul de manuscrise ale bibliotecii" în 1891 [14]. Concluzia bibliologului ieșean este următoarea : „... noi considerăm că poetul a scris cele trei caiete în prima perioadă de funcționare la Biblioteca din Iași — adică între septembrie 1874 și iulie 1875".

Studiul manuscriselor eminesciene care fac obiectul acestei discuții a fost făcut de către Amita Bhose, care a publicat esența rezultatelor ob-

[11] Pentru aceasta vezi și observațiile făcute de Petru Creția în *Opere*, XIV, p. 56.

[12] Ansamblul datelor în Călinescu, *Opere*, 11 (*Viața lui Mihai Eminescu*), București, Editura pentru Literatură, 1969, p. 124, și în idem, *Opere*, 12, p. 407, ca și la T. V. Stefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, București, 1914, p. 72 ; pentru franceză și italiană, vezi și G. Bogdan-Duică, *Eminescu, studii și articole*, Iași, Junimea, 1981, p. 115.

[13] Apărut în „Luceafărul", anul VII, nr. 11 (144), 23 mai 1964, p. 3.

[14] Această precizare, venită din partea unui funcționar al Bibliotecii Centrale din Iași, face superflue ipotezele emise în jurul datei notate de I. Nădejde pe caiete și infirmă supoziția lăsării acestora la bibliotecă de către Eminescu însuși. I. Chițu a găsit și gramatica lui Bopp (ed. 1845), menționată în catalogul general, publicat în 1868, al Bibliotecii și avînd cota IV 9106. Prin aceasta, informația din *Opere*, XVI (coordonator D. Vatamaniuc), p. 737 : „Tratatul (gramatica lui Bopp, n.n.) este cumpărat din fondurile bibliotecii pe 1884 ..." devine caducă ; doar dacă această informație nu se referă cumva la alt exemplar (ed. 1867) al lucrării lui Bopp. Lucrurile par oricum să se complice dacă ținem seamă de o altă constatare a lui I. Chițu : „În fondurile bibliotecii de la Iași nu se află însă și *Glosarul* lui Bopp ...".

ţinute [15]. Reţinem două lucruri. Primul este o apreciere a grafiei în *devanagari* : „Eminescu şi-a însuşit o caligrafie impecabilă a scrisului *devanagari*, un scris extrem de dificil şi complicat pentru străini". Al doilea este că, în privinţa datării, nu sînt aduse noi elemente în discuţie, autoarea părînd că se alătură concluziilor exprimate de către I. Chiţu.

În volumul al XIV-lea din *Opere*, care conţine ediţia princeps a traducerii gramaticii sanscrite şi a transcrierii glosarului [16], se întîlnesc următoarele puncte de vedere în privinţa datării lucrărilor. În introducerea intitulată *Biografia intelectuală a lui Eminescu*, Al. Oprea porneşte de la premisa că „... problema datării traducerii se mai află încă *sub iudice*" (p. 49) şi conchide : „Eminescu a transcris în anii subbibliotecariatului la Iaşi un text lucrat într-o altă perioadă" (p. 50). În acelaşi volum, la p. 1012—1014, se află sinteza cercetărilor, făcută de Amita Bhose ; editoarea pare a susţine, măcar pînă la un punct, datarea timpurie, dar nu se angajează în adoptarea unei poziţii nete.

În sfîrşit, analiza cea mai argumentată a problemei datării caietelor este făcută în acelaşi volum de către responsabilul filologic al ediţiei, Petru Creţia. Ca argument esenţial este adusă în discuţie menţiunea pe care o face George G. Maxim în cartea *Obiceiurile juridice ale poporului român* (Iaşi, 1921) despre „marele nostru poet Eminescu" şi „mai multe caiete în care scria ... toate rădăcinile limbei sanscrite" „pe la 1890" [17], menţiune considerată o dovadă clară pentru datarea recentă a caietelor. Mărturisesc, în ce mă priveşte, că textul lui G. G. Maxim mi se pare suspect în privinţa detaliilor evocate şi mult prea confuz cronologic pentru a putea fi luat în considerare. Autorul lor este cunoscut şi dintr-o *A doua rostire*, elucubraţie fabricată cu prilejul „jubileului de 40 de ani de la absolvirea liceului ..., în ziua de 29 iunie 1925 ...", ceea ce, coroborat cu alte date [18], duce la concluzia că acest „publicist şi proprietar" nu putea începe studiile universitare mai devreme de toamna lui 1885.

Noi înşine opinăm pentru datarea timpurie, din mai multe motive. În primul rînd pentru că, în condiţiile unei aglomerări de activităţi şi urmărit îndeaproape de boală, cu greu ar fi găsit poetul timpul şi energia necesare unei astfel de lucrări de traducere şi copiere. Din septembrie 1884 şi pînă în noiembrie 1886 biografia poetului înregistrează sumedenie de momente neprielnice studiului. Dacă aceasta este o obiecţie la datarea tîrzie, există şi elemente care ne îndeamnă să susţinem datarea timpurie.

Se ştie că Eminescu a fost atras de filozofia şi religia vechii Indii. Începuturile par a data din anii studiilor vieneze : primum movens este, probabil, apropierea de filozofia lui Schopenhauer, ca şi programul interior al poetului de a cunoaşte monumentele literare şi filozofice ale umanităţii. O listă a lecturilor din această perioadă alătură numelor lui Kant, Platon, Schopenhauer creaţii indice : *Mahabharata*, *Ramayana*, „pro-

[15] În „Caietele Mihai Eminescu", IV, 1977, p. 68—79.

[16] Vezi supra, n. 9.

[17] Apud P. Creţia, *Lămuriri asupra editării traducerilor eminesciene*, în *Opere*, XIV, p. 61—62.

[18] Singurele date pe care le-am putut găsi despre G. G. Maxim, în afara cîtorva broşuri scrise de el, aflate la BAR, sînt cuprinse în articolul *Maxim George G.* din *Enciclopedia „Cugetarea"* (autor Lucian Predescu). De reţinut de aici că s-a născut în 1868.

babil, parțial, *Vedele*" [19]. Studiile de sanscrită vor fi reluate la Berlin, unde poetul se înscrie la cursul indianistului Albrecht Weber. Tot aici, în 1873—1874, el a putut audia cursul profesorului Ebel despre importanța limbii sanscrite în lingvistica comparată.

De altfel, la o privire de ansamblu asupra activității lui Eminescu din această perioadă se poate constata că anii de contact cu Alma mater înseamnă, pe lîngă străduința de a citi cît mai mult, și o vreme de eforturi serioase pentru dobîndirea unei specializări. Că filozofia ocupă în aceste preocupări locul central nu este un lucru de mirare ; s-a spus că la Viena și Berlin „cimentul tuturor disciplinelor este filozofia" [20]. Fără îndoială că, în primul rînd, lucrul acesta corespundea naturii intelectuale și structurii afective a lui Eminescu ; în al doilea rînd, poetul răspundea astfel cerințelor tatălui său, iar, mai apoi, îndemnurilor venite din partea lui Maiorescu.

În același timp, se observă însă o apropiere clară de istorie : cursurile asupra cărora se oprește poetul sînt, în parte, de istorie. „După cum vedem, studiile urmate de Eminescu în acest timp sînt alese exclusiv din domeniul istoriei și al filozofiei — scrie Călinescu despre prima perioadă berlineză — , și orientarea lor ulterioară ne îndreptățește să credem că poetul se pregătea pentru un doctorat cu caracter istoric, filozofia servind ca metodă de cercetare" [21]. Această apropiere ne apare izvorînd, înainte de toate, din profunda legătură afectivă cu ceea ce am numi „ființă culturală a neamului" ; profunzimea se traduce în cazul acesta prin refuzul, de pildă, al unei cercetări de arhivă la Königsberg. Refuzul denotă, în fond, seriozitatea cu care cunoscătorul unui domeniu de activitate sau doar al regulilor generale ale acelui domeniu se abține de la aproximarea acestora, de la încălcarea lor după capricii exterioare sistemului. Eminescu exprima clar lucrul acesta într-o scrisoare în care își expune planurile de pregătire a doctoratului ; printre altele, își va face o bibliografie cuprinzînd „numele dicționarelor auxiliare (a limbei latine corupte din acel timp și a prescurtărilor utilizate pe atunci) și toate prezervativele critice pe cari cineva trebuie să le aplice la documente, pentru a afla dacă sînt autentice sau apocrife ; căci în critica documentelor nu este permis a visa" [22].

În aceste condiții găsim firească datarea traducerilor lui Bopp în această perioadă mai degrabă decît în alta din următoarele motive : 1) influența proaspătă a studiilor de la Viena și Berlin, unde, participînd la cursuri de specialitate, Eminescu și-a putut însuși scrierea *devanagari*, pe care nu ar fi putut-o întrebuința cu atîta ușurință după trecerea unui număr de ani ; 2) acest moment al biografiei eminesciene este marcat de dorința de studiu, de abordare științifică și de aprofundare a domeniilor cercetate. Definitorii pentru această perioadă sînt preocupările pentru activități cu caracter predominant formativ : traduceri și alcătuirea unor programe proprii de învățare, între care se cer, cred, înscrise, și lucrările

[19] Călinescu, *Opere*, 11, p. 127, V. și Stefanelli, p. 72 : Eminescu la Viena „a cetit el mult din literatură indică și persană", ca și *ibid*,. p. 135.
[20] G. Călinescu, *Opere*, 12, p. 339.
[21] Idem, *Opere*, 11, p. 165.
[22] Vezi scrisoarea nr. 39 în *Opere*, XVI, p. 53.

discutate aici; 3) asemănarea cu traducerea manualului de paleoslavă al lui Leskien, datată 1874—1876: amîndouă se întrerup în mod neașteptat.

Dacă lucrările sanscrite sînt, deci, elaborate în intervalul 1874—1876, întreruperea lucrului la ele, ca și la *Gramatica paleoslavă*, ar putea fi un efect al procesului intentat poetului de către D. Petrino. Este de notat, în același context, și o răcire a relațiilor cu „Junimea" [23].

Desigur că după astfel de investigații aride prin datele unei biografii ne vin în minte cuvintele poetului:

„Și cînd propria ta viață singur n-o știi pe de rost,
O să-și bată alții capul s-o pătrunză cum a fost?"

Adevărul este că, dincolo de „vro notă prizărită sub o pagină neroadă", ceea ce urmărim este reconstituirea modelului, valoarea paradigmatică a unui fenomen, de la care să preluăm ceva din puterea de a înțelege lucrurile și, deci, de a acționa în armonie cu rosturile majore pe care ni le-am ales drept călăuze.

Octombrie 1990

Facultatea de Limbi și Literaturi Străine
București, str. Edgar Quinet nr. 5—7

[23] Vezi *Opere*, II, p. 1—3, cu comentariile lui Perpessicius.

Paula Diaconescu

GRAMATICĂ ŞI STILISTICĂ: *OCHI DE PLUMB, INIMI DE ARAMĂ . . .*

1. Atributul substantival prepoziţional cuprinde în sine ideea de *fel*. O categorie numeroasă se construieşte cu prepoziţia *de*: *haină* **de lînă**, *gard* **de fier**, *cercei* **de aur**, *pădure* **de stejar(i)**, *tren* **de noapte**, *miros* **de trandafir**, *miez* **de vară** etc.

Într-un text poetic mai ales, un substantiv poate apărea ca determinare improprie a altuia: *ochi* **de plumb**, *cer* **de plumb**. La Eminescu: *braţe* **de zăpadă**, *gura* **de purpură** (de culoare roşu-închis, ca o vişină coaptă), *lacuri* **de purpură** (rumenite de soarele care apune), *mreajă* **de văpaie**, *ochi* **de lumină**, *flori* **de aur** etc. La Arghezi: *ochii tăi* **de salbă**, *trandafir* **de diamant** etc. Asemenea construcţii rezultă prin transformarea (contragerea)[1] unei comparaţii explicite: *ochi* **reci ca** *de plumb* (extrasă din textul unui autor) sau *flori* **galbene ca** *de aur* (Eminescu). Din punct de vedere stilistic, atributele substantivale prepoziţionale (*ochi*) *de plumb*, (*flori*) *de aur* . . . participă la realizarea unei metafore (cuvînt-imagine, comparant) în prezenţa termenului comparat (substantivele determinate). Metafora atributivă este, aşadar, o metaforă *explicită* sau o *construcţie metaforică*.

Îmbinările de cuvinte *ochi* [*reci ca*] *de plumb* şi *inimi* [în loc de *clopote*] *de aramă* („Turnurile mişcă-n doliu a lor *inimi de aramă*", Eminescu) au aceeaşi structură gramaticală de suprafaţă (un substantiv se leagă de altul prin prepoziţia *de*); ele se opun însă prin structura de adîncime, realizînd imagini diferite. În cel de al doilea exemplu, determinatul (nu determinantul) este cuvînt-imagine, metaforă. În amîndouă exemplele, construcţiile dobîndesc forţă expresivă prin asocierea improprie (incompatibilă) a sensurilor cuvintelor legate gramatical unul de altul.

2. În contextul lor, epitetele, comparaţiile, metaforele exprimă felul personal în care autorul vede, simte un fapt pe care el îl prezintă sau pur şi simplu îl imaginează (inventează, creează). De aceea, orice înlocuire a lor printr-un posibil echivalent ar reduce sau chiar ar şterge zona expresivă a comunicărilor. Spre ilustrare, o substituire a unei metafore substantivale atributive (de ex. *ochi* **de plumb**) printr-un epitet (exprimat prin adjectiv: *ochi* **plumburii** „de culoarea plumbului, cenuşii, întunecaţi, moho-

[1] Despre *concentrarea expresiei* şi formele ei diverse în poezie, vezi I. Coteanu, *Stilistica funcţională a limbii române*, II. *Limbajul poeziei culte*, Editura Academiei, Bucureşti, 1985, p. 114 şi urm.

LR, XL, nr. 5—6, p. 253—254, Bucureşti, 1991

rîţi") ar risca reducerea conţinutului expresiv mai bogat al metaforei substantivale, cum reiese clar din următorul exemplu : „prin mugurul alb şi roz şi pur poetul simte, întunecat, compact şi greu de înţelesuri, **miezul de plumb**" (Daniela Crăsnaru, *Miezul de plumb*, în „Ateneu" anul 27, nr. 4 (245) aprilie 1990, p. 1). În versurile eminesciene : *De treci* **codri de aramă**, *de departe vezi albind / Ş-auzi mîndra glăsuire a* **pădurii de argint** (*Călin*), metaforele substantivale atributive *de aramă, de argint* dau în primul rînd impresia strălucirii metalice a vegetalului şi poartă înţelesuri latente pe care le-ar pierde un epitet cromatic. Dincolo de culoare, numele de materie respective sugerează văpaia (*arama*) sau îngheţul (*argintul*) — în pădurea de argint, „lîngă izvoară, iarba pare *de omăt*" — , evocă sonorităţi diferite : *mîndra glăsuire a pădurii de argint*. Strălucirea aramei nu este luciul stins al argintului asociat cu lumina lină, blîndă, feerică a lunii. La Eminescu, *pădurea de argint* (respectiv *de aramă*) constituie un simbol (transformare a invizibilului în vizibil cu ajutorul cuvîntului-imagine, prin care se exprimă plăsmuirea poetică). O lectură care s-ar limita la înlocuirea metaforei printr-un posibil echivalent al ei ne-ar face să trecem de la intenţia *reflexivă* a limbajului poetic la simpla intenţie *tranzitivă*, sărăcindu-l de reflexul viziunii, al sentimentului intim al autorului.

În contextul ei poetic, metafora **cuibar** *rotind* **de ape**, *peste care luna zace* (Eminescu, *Călin*) dezvoltă conotaţii pe care le-ar pierde cuvîntul *cuib*, fie şi numai din motive de sonoritate (cuib*ar* rotind). Prezenţa în context a verbului *zace* ne determină să asociem cuvîntul *cuibar* cu termenul regional *zăcătoare* (sau *zăcătură, staniştе*) „loc, adăpost răcoros, umbros unde se odihnesc vitele vara". Metafora eminesciană *cuibar de ape*, conotată drept „cuib al morţii", exprimă spaţiul acvatic fluid, răcoros, rotitor, deschis spre adîncuri, peste care *luna* [*moale*] *zace*, peste care îşi întinde *dulcea şi voluptoasa somnoroşie*, peste care *Doamna mărilor şi-a nopţii varsă linişte şi somn*. Problema interpretării acestei metafore constă în unificarea impresiilor pe care ea le poartă potenţial. Acestea se leagă şi de caracterul solitar, leneş, adormitor şi chiar funebru al lunii, *albă regina nopţii moartă*.

Aşadar, metaforele poetice au un fond latent bogat în semnificaţii. Încă în secolul trecut, G. Lanson [2] afirma ferm ideea : cel care vede în metaforă numai substituirea unui cuvînt prin altul nu-i epuizează energia. Asocierile de cuvinte conferă valoare expresivă şi bogăţie unei figuri, deschid spiritului calea spre subînţelesurile, profunzimile enunţului. În consecinţă, cum se exprimă T. Vianu [3], metaforele evită răspunsuri de felul acelora pe care le cer ghicitorile.

Mai 1990 *Bucureşti, str. Mihail Moxa nr. 10*

[2] *Principes de composition et de style*, Paris, 1898.

[3] *Observaţii asupra metaforei poetice*, în *Studii de stilistică*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1968, p. 372.

Lia Brad-Chisacof

ASUPRA UNOR GRECISME *

Apariția recentă a unor texte de teatru românesc inedit din secolul al XIX-lea [1] ne-a sugerat scrierea prezentului articol. El continuă din punctul de vedere al obiectului de atenție cîteva studii anterioare [2], dar își însușește o perspectivă nuanțată de datele sociolingvisticii.

Dăm în introducere cîteva date (care, în mod logic, ar trebui să figureze în chip de concluzii la sfîrșitul acestui articol) pentru că ele facilitează, credem, înțelegerea celor discutate de noi. Situația lingvistică [3] creată de convietuirea limbilor română și neogreacă în secolul al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea este dintre cele mai originale și interesante. Referindu-se la ea, L. Gáldi [4] vorbea despre un bilingvism, concept care în 1939, data scrierii monografiei sale, nu își găsise încă definiția, „clasică" astăzi, prin opoziție cu diglosia [5]. Ulterior cele două noțiuni au fost redefinite insistîndu-se mai ales asupra similitudinilor din comportamentul lingvistic al vorbitorilor și mai puțin asupra diferențelor din structura lingvistică a societății[6]. În această nouă accepție diglosia e diacronic aplicabilă, după părerea noastră, și societății românești din principate, mai ales în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea, cînd aristocrația greacă din Fanar, aflată la conducere, precum și prestigiul cultural al limbii gre-

* O parte din conținutul acestui articol a apărut, sub titlul *Comentarii lexicale pe marginea unui volum recent de teatru românesc inedit din secolul al XIX-lea*, în volumul „Studii de istorie și civilizație sud-est europeană", vol. V, s.a. (p. 130—137) (multigrafiat).

[1] Este vorba de *Teatru românesc din secolul al XIX-lea*, ediție îngrijită de Paul Cornea, Andrei Nestorescu și Petre Costinescu, Editura Minerva, București, 1986 (referirile la acest volum se vor face cu ajutorul prescurtării TRI), și de Iordache Golescu, *Scrieri alese*, ediție de Mihai Moraru, Editura Cartea Românească, București, 1990 (abreviat IGSA).

[2] Ne referim la L. Gáldi, *Sur quelques éléments néohelleniques de la langue roumaine parlée d'autrefois*, în Ὁ Ἑλληνισμός εἰς τό ἐξωτερικόν, Berlin, 1968, și la Al. Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*, II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978 (mai ales cap. *Occidentalizarea romanică a limbii și culturii românești moderne*, p. 55—99).

[3] Folosim un concept formulat de K. Horálek: v. volumul *Новое в зарубежной лингвистике*, Moscova, 1988, p. 233—241.

[4] L. Gáldi, *Les mots d'origine néogrecque en roumain à l'époque des phanariotes*, Budapesta, 1939, p. 17.

[5] Ne referim la studiul lui Ch. Ferguson, *Diglossia*, în „Word", 15, 1959, nr. 2.

[6] V. J. A. Fishman, *Bilingualism with and without diglossia, diglossia with and without bilingualism*, în „Journal of Social Issues", 32, 1973, p. 29—38.

LR, XL, nr. 5—6, p. 255—275, București, 1991

ceşti în zona sud-est europeană [7] au reuşit să impună limba greacă, în aşa fel încît aceasta să acopere practic mai multe stiluri funcţionale [8] (respectiv stilul conversaţiei urbane, precum şi parte din stilurile comunicării scrise: stilul ştiinţific (didactic şi teoretic) şi stilul practic al legislaţiei).

Situaţia s-a destrămat treptat de la începutul secolului al XIX-lea, cînd stilurile amintite mai sus au început să fie acoperite din resurse interne sau neoromanice. Deşi domniile fanariote au încetat în 1821, „limba greacă vorbitoare" a fost suprimată din planul de învăţămînt al Colegiului „Sf. Sava" abia în 1834 [9]. Aşadar greaca a continuat să fie prezentă în societatea românească, fiind în această ultimă fază mai mult decît anterior, cînd jucase acelaşi rol, întrebuinţată ca factor mediator între civilizaţia Occidentului şi principate. Este astfel bine cunoscut faptul că o serie bogată de scrieri beletristice, filozofice şi ştiinţifice din Apus au pătruns la noi prin traduceri făcute nu după original, ci după versiuni neogreceşti [10]. După ce contactul direct dintre cele două limbi s-a încheiat, „relicvele" au rămas observabile încă mult timp. Într-o proporţie redusă neogreaca îşi face din nou apariţia în societatea românească prin intermediul comunităţii comerciale provenite din Grecia şi din restul Peninsulei Balcanice care s-a stabilit şi a crescut numeric în România spre sfîrşitul secolului al XIX-lea. De această dată, în raporturile dintre cele două limbi româna este varietatea lingvistică cu prestigiu [11].

Revenind la textele de teatru amintite la început, o problemă pe care trebuie să o clarificăm este încadrarea lor stilistică globală. Există două posibilităţi, prima de a le considera tributare stilului poetic în care deci toate elementele provenite din stilurile nonficţiunii sînt transfigurate artistic, cea de a doua de a le considera, după sugestia lui L. Gáldi [12], probe exclusive de limbă vorbită, negînd teatrului românesc de început statutul artistic. Situaţia de fapt pare a fi combinaţie între aceste două variante, respectiv, dat fiind faptul că textele pe care le avem în vedere au fost scrise începînd cu cel de-al patrulea deceniu al secolului al XIX-lea, elementele lingvistice de origine neogreacă sînt în mod conştient folosite ca sursă de comic sau ironie la adresa societăţii şi ca mijloc de îmbogăţire a vocabularului artistic românesc. O parte însă din aceste elemente sînt grecisme individuale folosite în mod inconştient şi justificîndu-se prin bilingvismul autorilor.

Se impune observaţia că între teatrul lui Iordache Golescu şi piesele cuprinse în TRI există o mare deosebire, primul fiind de o manieră intelec-

[7] Cel de-al doilea argument e mai puţin probabil să fie valabil dacă luăm în considerare argumentele lui Heinz Kloss din *Tipuri de comunităţi multilingve. Discuţie a zece variabile* (în *Sociolingvistică*, ed. Liliana Ruxăndoiu şi D. Chiţoran, Bucureşti, 1975, p. 126), care atrage atenţia că „reputaţia internaţională şi utilitatea unei limbi nu au o influenţă deosebită asupra efectelor problemelor lingvistice intranaţionale, cu excepţia unor probleme locale".

[8] Avem în vedere schema stilistică propusă de Jiři Kraus în *Sociolingusitic Aspects of the Notion of Functional Style*, din vol. *Reader in Czech Sociolinguistics*, Praga, 1986, p. 83.

[9] V. Cornelia Papacostea-Danielopolu, *Intelectualii români din Principate şi cultura greacă, 1821—1859*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1979, p. 54.

[10] *Ibidem*, p. 133—140.

[11] În acest sens edificatoare este lectura presei greceşti din România din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

[12] L. Gáldi, *Sur quelques éléments* ...

tualistă, iar celelalte fiind texte teatrale de reprezentație concepute într-o manieră foarte accesibilă.

Pentru că fac parte dintr-un singur manuscris care reprezintă texte transcrise de I. Golescu în 1845 [13], piesele de teatru cuprinse în IGSA (dintre care una, la care ne vom referi totuși, nu e inedită, fiind cuprinsă și în PND [14]), din lipsa altor repere cronologice, trebuie considerate ca datînd din 1845. Ele se plasează astfel, lingvistic vorbind, în plină perioadă de „degrecizare" a românei.

Starea Țării Românești pă vremea asidosiei trădează în modul cel mai evident preocupările lexicografice ale autorului.

Astfel, pentru *asidosie* „scutire de impozite" se dă o adevărată explicație ilustrativă.

Moș Stan : Pisemne că n-am priceput noi bine acel cuvînt grecesc „asidosie" ... Acest cuvînt, măcar că este grecesc, dar, totdeauna auzindu-l în urma răzmiriților, gîndeam că va să zică iertare dă dajdie, ceea ce, pă alte vremi, pururea să păzea.

Ionică : Adevărat, cuvîntul acesta aceasta însem(n)ează ... dar acum să vede că or cuvintele s-au întors pă dos, ca cînd am întoarce foaia pe cealaltă față, și asidosie însemnează dajdie și dajdie asidosie ..." (IGSA p. 19)

O formulă rezumativă a raporturilor dintre română și greacă cu accent pe încărcătura afectivă negativă, responsabilă pentru rapiditatea cu care împrumuturile grecești au dispărut din limbă [15], e cuprinsă într-un schimb de replici între zapciu, reprezentant al autorităților, și un țăran (fragmentul era parțial cunoscut [16]) :

„Voicul Zapciul : ... și așa și aceste diminii le putem numi „monodiminii" monominii tot pe limba grecească, că e limbă bogată și frumoasă, muma limbilor, iar nu ca a noastră sărăcuță.

Moș Stan : Cu bogăția limbii lor s-au îmbogățit calicii dă greci din sărăcuța limba noastră. Căci muma îș mănîncă fiii săi ca să poată trăi" (IGSA p. 21).

Același zapciu este cel care arată o mare ușurință în combinațiile lexicale grecești, procedeu extrem de frecvent în acea limbă. S-ar putea presupune că destul de subtilul comic rezultat din aceste combinații este accesibil atît interlocutorilor, niște țărani, pentru care acele cuvinte (este vorba de denumirile unor impozite) semnifică concret abuzurile autorităților, cît și publicului. Supoziția e totuși puțin probabilă, cuvintele avînd un intens iz savant :

„Voicul Zapciul : Tetramini ...i ! Sî trimini .... i ! ce zi ... ci ? Și nu zici mai bine triminotetraminii și diminotriminii ?" (IGSA p. 20)

[13] Este vorba de cel aflat la Biblioteca Academiei sub cota Ms. rom. 2880.

[14] Prescurtare pentru *Primii noștri dramaturgi*, ediție de Al. Niculescu, ESPLA, București, 1959.

[15] Fenomen semnalat cu precădere de K. Kazazis în *The Stylistic Status of Modern Greek Lexical elements in Rumanian*, în „Zeitschrift für Balkanologie", XII/Heft 1976.

[16] V. L. Gáldi, *Les mots* ..., p. 19.

Notăm și ocurența lui *diavolie* „intrigă, lucru necurat" :

„Marinică : Bre ! ... Bre ! ... Bre ! ...Cîte diavolii izvodesc oamenii ..." (IGSA p. 20).

La plural cu o formă coruptă, același cuvînt apare și în PND : „că tu trebuie, fără îndoială, să fii amestecată în dievoliile astea" (C. Bălăcescu, *O bună educație* (1845 p. 40). Cuvîntul pare să fi fost curent în secolul trecut, de vreme ce apare în TDRG și Cihac. El are un etimon grecesc precis διαβολιά, un substantiv feminin derivat cu ajutorul sufixului -ια din διάβολος s.m. „diavol". Procedeul e foarte frecvent în greacă, antrenînd schimbarea categoriei gen, precum și o schimbare de sens spre „efectul unei acțiuni, conținutul unui recipient etc.". O oarecare sensibilitate la această categorie de derivare pare să fi arătat româna, care nu o posedă, și atunci cînd în *Hronograful* lui Dionisie Eclesiarhul apare cuvîntul *pistoală* din ngr. πιστολιά „împușcătura pistolului și efectul ei" : „Și cînd au slobozit pistoală, au sărit ciohodari" [17].

Introduse sau urmate de mențiuni de tipul „cum zic grecii", „să zic și eu cum zic grecii", apar în discurs *haractir* (IGSA p. 34) și *bravotu* „bravo lui" (IGSA p. 36). Judecînd după frecvența unor atari formule chiar și în greaca contemporană, subliniem că ceea ce ar putea părea o distanțare și o separare de discurs a grecismelor nu e decît un reflex al unor deprinderi lingvistice.

În *Prescurtă însemnare dă turburarea Țării Românești* ... faptul cel mai important de semnalat ni se pare întărirea sensului care exprimă un raport de relație, „despre", al prepoziției *pentru* prin calchierea sensurilor corespondentei sale neogrecești διά sau γιά. Chiar dacă în exemplul de aici contextul permite o anumită ambiguitate, în care încape și posibilitatea ca *pentru* să semnifice „în interesul", datele pe care ni le procură, spre exemplu, un manuscris inedit al lui I. Golescu cuprins în același miscelaneu din care au fost publicate piesele de teatru, și anume *Cărticică coprinzătoare dă cuvinte ce am auzit dă la însuș cugetul mieu*, cu text bilingv (grecesc și românesc), certifică această echivalență : „Arhon vornice, lucruri înfricoșate auzirăm pentru țară ...". Semnalăm o bună reprezentare a sensului amintit de noi a prepoziției *pentru* și în *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie* [18] : „Aicea zice pentru Ahar împărat" (p. 159) sau „Cuvînt pentru judecată, care au învățat Io⟨an⟩Neagoe voevod pre fie-său Theodosie ..." (p. 285).

Dintr-un schimb de replici al aceleiași piese reiese, poate, chiar procesul de adaptare a unui împrumut grecesc :

„Vornicul Bălceanul : Cam dă nevoie, toți o să urmăm așa, cînd unire între noi nu să mai vede, cînd patriotismul cu totul și dă dămult a lipsit.

Vistierul : Ce mai zici dumneata dă unire și dă patriotismos ? IGSA" (51) . Avînd în vedere că *patriotismul* e articulat, putem presupune că el reprezintă varianta lui *patriotismos* pentru un vorbitor familiarizat cu ambele limbi, după cum cea de a doua formă poate fi expresia conservatorismului verbal al celui care vorbește și care vrea, poate, chiar să-și corecteze interlocutorul sau să-și sublinieze cu obstinență apartenența

[17] Ed. Dumitru Bălașa, N. Stoicescu, EA, București, 1987, p. 76.
[18] Ed. Florica Moisil și Dan Zamfirescu, Editura Minerva, București, 1970.

la o categorie socială căreia de fapt nu-i aparține, dar al cărei membru Vornicul Bălăceanu este.

Același vistier folosește o expresie grecească : „Dumnealor ceea ce au găsît cu cale au și pus-o în lucrare, că pînă acum vor fi și trecut piste hotar în țara nemțească, *to monon navafugon* adică scăparea noastră la asemenea întîmplări" (p. 51), care reproduce un posibil original τό μόνον καταφύγιον corupînd cuvîntul *katafyghion* „scăpare, refugiu" în două direcții. Acest cuvînt este compus din două segmente, respectiv κατα- „contra-" și -φύγιον „plecare", iar schimbările operate de Iordache Golescu sînt înlocuirea lui *kata-* cu *nava-* „ceea ce are legătură cu o corabie" (element curent în neogreacă, care apare, spre exemplu, într-un cuvînt cu sonoritate apropiată de cel în discuție ναύαγιον „naufragiu") și -φύγιον cu *-fugon*, care duce cu gîndul la *fugă*, înrudit din punct de vedere etimologic cu elementul înlocuit. Presupunem că ne aflăm în fața unei creații lexicale voluntare a lui Iordache Golescu.

În *Comedia ce să numește Barbul Văcărescul* grecismele aparțin aristocraților. Unul dintre aceștia aplică unui verb românesc regimul tranzitiv al corespondentului său grecesc : „S-o necinstească ! O s-o strălucească, măria ta îmbodobind-o tot cu diamanturi ..." (IGSA p. 63), unde *a străluci* are regimul lui λάμπω.

Măscăriciul care apare în această piesă și care, conform convenției teatrale, este reflecția critică a realității, folosește la rîndul său proverbe grecești sau grecisme. Dintre acestea din urmă e de semnalat varianta adaptată a cuvîntului *ison*, păstrat pînă azi în română cu această formă, la care se adaugă articolul. Varianta la care ne referim e *isu* și a rămas izolată : „Învățați-vă dar să strigați ca măgarii ... ca să știți ținea *isu* mitropolitului" (IGSA p. 88).

În *Mavrodiniada sau Divanul nevinovat și dăjdiimat*, pe lîngă proverbele grecești întîlnite ca și în celelalte piese și care cu siguranță se leagă de preocupările lui Iordache Golescu de a îmbogăți zestrea paremiologică a românei, este de subliniat un grecism individual de sursă constantinopolitană, regăsit și în *Condica limbii române* și selectat probabil datorită expresivității sale deosebite : este vorba de *alalagmos* „strigăt de veselie". (IGSA p. 129)

Inspirat de o sonoritate grecească de asemeni expresivă ni se pare a fi și cuvîntul creat de Golescu a *grăcini*, căruia acesta nu-i dă nici o explicație, iar autorii ediției îi presupun un eventual sens „a ține caii în grajd" (IGSA p. 129) : „că dor ni-l va aduce D-zeu aici domn, să ne mai încurăm și noi în cai, că dăstul de cînd grăcinim". Etimonul presupus de noi e γρατσουνίζω „a scărpina cu un obiect tare".

Din automatismele păstrate din greaca vorbită face parte *clup* „club" (IGSA p. 134), variantă datorată unei hipercorectitudini dictate de tendința sunetului [b] de a-l înlocui pe[p] în neologisme printr-o regulă de transliterație, literei *b* latinești corespunzîndu-i în greacă grupul *mp*, citit [mb].

Înainte de a trece la textele cuprinse în TRI menționăm un fapt ce ține de biografia a doi dintre autori, și anume acela că frații Caragiali datorau originii lor balcanice o bună cunoaștere a limbii neogrecești, fapt ce poate să fie răspunzător, independent de situația fostelor împrumuturi grecești din româna contemporană lor, de unele grecisme.

Cu excepţia piesei de teatru în versuri *Guraleiul* (1840—1845), atribuită lui Alexandru Donici, piesele din TRI sînt datate ulterior celor ale lui Iordache Golescu.

Drama *Fiul Pădurei sau Moartea Haiducului Tunsu* (1868) de Costachi Caragiali are o acţiune ce se petrece prin 1822 — 1823, adică la sfîrşitul epocii fanariote. Aga îşi traduce practic în româneşte ceea ce spune în greacă : „Ti tergiazete, bei mu, ce se potriveşte" (p. 34), Barbucică, un boiernaş dornic de a promova în ierarhia socială, procedează exact invers, traducînd din româneşte în greceşte ceea ce spune. Anica, fiica acestuia, reprezentantă a tinerei generaţii, are preferinţă exclusivă pentru română :

„Anica : Sărut mîna, tăicuţă.
Barbucică : Nu se zice aşa, ci filo to heri sas, babacă, nu ca mojicii, tăicuţă.
Anica : Apoi aşa ştiu eu.
Barbucică : Ba nu aşa ştiu eu, fiindcă în curînd o să te fac mireasă cucoană mare" (TRI, p. 53).

Printre grecismele lui Barbucică este şi *calimera* cu sensul „prietenie, bune relaţii" :

„Barbucică : Să mă asculţi şi să nu răspunzi, c-apoi stricăm *calimera*" (TRI, p. 53).

Neatestat de Gáldi în monografia sa [19] sau în vreunul din articolele sale, cuvîntul figurează în DLRC şi DEX. El apare şi în limba bulgară contemporană [20], făcînd parte fie din împrumuturile ulterioare epocii fanariote, fie scăpînd atenţiei lui Gáldi. Ceea ce e demn de semnalat în legătură cu acest cuvînt e faptul că în neogreaca standard acest grup substantiv + adjectiv, cu sensul literal „bună ziua", nu apare în expresii şi nu are sensurile din română. Ne aflăm fie în faţa unei evoluţii pe teren românesc, fie — ceea ce e mult mai probabil — în faţa unui împrumut făcut din idiomul urban grecesc de la Constantinopol.

Fenomenul de respingere conştientă a unor cuvinte încărcate cu sensuri ce ţin de o realitate revolută reiese dintr-o replică a comediei *Neaga Pescaru la balul de 24 Ianuarie* (1864) de Iorgu Caragiali, în care se recurge la un joc de cuvinte semnificativ (TRI, p. 151) : „Aşa am luat biletu şi am citit în care el zicea ... Ce e drept, îmi cam plăcu şi mie că am auzit şi eu o dată zicîndu-mi dv. ! Nu mai era afurisitul ăla de *chir*, că destul am chirăit pe poduri ca să scăpăm de el ...". Acelaşi joc de cuvinte, într-un context diferit şi cu un alt sens, întîlnim şi în piesa *O soare la mahala sau Amestec de dorinţe* a lui Costache Caragiali (1847) :

„Chir Ştefan : Ast chir îm chirie-n cap ... Aş da jumătate din averea mea numai să scap de dînsul. Din groaza lui nu mă mai duc nici la biserică" (PND, p. 134).

Cele două exemple fiind despărţite de aproape două decenii, cel din PND ilustrează mai degrabă o reacţie personală, un resentiment, în timp ce exemplul din TRI evocă evenimente petrecute la nivel social.

Cu o formă perfect fidelă etimonului apare în *Neagu Pescaru* ... cuvîntul *calţodetă* „jartieră" (TRI, p. 153). Gáldi, TDRG şi DA îl atestă cu o formă coruptă, *calţavetă*.

[19] V. supra.
[20] *Речник на чуждите думи в българския език*, Sofia, 1982.

În *Papură-Vodă* (1868), adaptarea lui Iorgu Caragiali a bine cunoscutului basm *Cenușăreasa*, ecourile fenomenului lingvistic pe care îl discutăm sînt mai îndepărtate, sublimîndu-se în onomastica personajelor. Eroinele negative ale basmului, mama vitregă și cele două fiice ale sale, poartă nume cu rezonanță grecească, respectiv mama se numește *cucoana Despina* (denotînd o redundanță accesibilă publicului de atunci, pentru că *déspina* înseamnă în neogreacă „stăpînă"), iar fetele ei, *Aristița* (trimițînd spre ngr. **aristos* „perfect") și *Fronița* (ngr. *frónisi* „înțelepciune"). Procedeul, de o subtilitate demnă de ruda (la propriu) mai vîrstnică a lui I. L. Caragiale, reliefează ridicolul perfect și vulnerabilitatea personajelor. Cenușăreasa se numește *Florica*.

Notăm și ocurența lui *cheramă* „cucoană, doamnă", provenit din grupul ngr. κερά μου (substantiv + adjectiv posesiv, „doamna mea") într-o formă adaptată, în care grupul amintit se substantivizează sudat (TRI, p. 209).

Deși e scrisă tîrziu, în 1893, comedia lui Matei Millo *Coana Chirița în carantină* păstrează în vocabularul popularului personaj feminin anumite grecisme pentru a-l face consecvent cu sine și deci acceptat de public. Este greu de presupus că aceste grecisme mai erau curente :

„Chiriță : Eu coșcogea cucoană *protipendas*, să fac carantină ? ... ce, ați înnebunit ... *Chirie Eleison* !" (TRI, p. 390).

Fenomenul înlocuirii științei de neogracă cu limbi clasice apare în *Paraponisitul pus în slujbă* (1870) a lui Matei Millo, unde o afirmație a personajului : „opinia stomahului meu, pentru că flămîndul n-are decît una singură, politica stomahului ... *Politicon-Stomahicon* ... " (TRI, p. 389) trimite, poate, la *zoon politicon*-ul aristotelian și realizează un notabil efect comic.

Terminologia științifică de origine neogreacă a fost repede înlocuită în română de una de origine neolatină [21]. Iată cîteva exemple din TRI din faza de variație liberă între termenii de origine neogrecească și cei neolatini, între care uneori există o infimă diferență fonetică :

„Năpîrstoc : Știe și puțină *matematică*.

Ilie : ... *matimatică* n-are trebuință nicicum" (*Asinus asinum fricat* (1853), p. 28).

În *Clencea Avocatu* (1864) se mai întrebuința încă *dilimă* pentru *dilemă* (p. 144).

Anumite automatisme verbale, cum ar fi adăugarea prefixului ngr. *ev-* „bun, frumos etc.", persistă în obișnuința vorbitorilor, chiar și atunci cînd ei întrebuințează deja un împrumut neolatin. E cazul lui *evducat* „educat" (*Asinus* ... 1853). Același este și cazul unui sufix adăugat de data aceasta unui grecism în *Neagu Pescaru*.... Este vorba de *-on* adăugat cuvîntului *ifos* (rămas pînă azi în limba română), cu rezultatul *ifoson* : „Făcîndu-mă că înțeleg de alde astea și mi-am dat *ifoson*" (TRI, p. 153). Formația lexicală aberantă de mai sus e asemănătoare din punct de vedere fonetic cu locuțiunea conjuncțională ngr. *ef'oson* „din moment ce, deoarece". Dorința evidentă a vorbitorului e de a se exprima într-un mod elevat în română și trădează rudimentele unei logici lingvistice neogrecești, supoziție care se întărește prin ocurența redundantă a conjuncției

[21] V. Al. Graur, *Tendințele actuale ale limbii române*, 1968, p. 277.

și, al cărei corespondent neogrec e mult mai frecvent decît în română, fiind folosit în multe cazuri fără nici o valoare semantică.

La verbul *a pologhisi*, care urmează forma lui *pologhie*, rămas pînă astăzi în limbă, „vorbă multă, fără rost", dar și a presupusului etimon, ngr. πολυλογίςω, care are același sens, e de remarcat ștergerea în conștiința vorbitorului a sensului etimologic, de unde alăturarea redundantă a adverbului *mult*: „În sfîrșit să nu mai *pologhisim* mult" (*Clencea* . . ., p. 144).

Ilustrativ pentru bilingvismul de tip clasic, pe care îl aminteam în introducere, este textul piesei *Prăpăstiile Bucureștilor* (1860) a lui Matei Millo. Purtătorii acestei caracteristici lingvistice, negustori dornici de înavuțire, devin ținta unei vehemente critici, făcute printr-un umor mușcător. Pintre personajele acestei comedii, alături de Cavalerul Coțarcovici, *Baronul Pungașevski*, se numără și *Kera Zevzeka*, o precursoare a lui Agamiță Dandanache:

„Zevzeka: Cherțișoarele, puisoarele! . . . M-a trimis-o kir Panaiotis o kafezis o apo tu . . . Ma te bună, coconica mu, adica buna buniția, como si cade! . . . Haimene barabat a mea, sint acumo trezeți ani, l-a prins-o cu ocusoara mica și a murit-o la temnița!" (p. 140).

Dincolo de încadrarea stilistică, faptele de mai sus consemnează unele date de civilizație și pot fi utile unor viitoare lucrări de lexicografie românească.

Decembrie 1990 *Institutul de Studii Sud-Est-Europene*
București, Bd. Republicii nr. 13

Vasile C. Ioniță

CONTRIBUȚII ETIMOLOGICE

Punctele de vedere și principiile pe care ne-am sprijinit în stabilirea sau îndreptarea etimologiilor unor cuvinte din ultimul tom al DLR [1] le-am formulat cu alt prilej [2]. Precizăm doar că și în cazul de față este vorba de cuvinte menționate de DLR cu „etimologie necunoscută" sau de altele ale căror etimologii le socotim nesatisfăcătoare.

SAITÓC, -OÁCĂ interj., s.n. și adj. (Regional) *1.* Interj. (Adesea repetat) Cuvînt care imită mersul săltat și grăbit. *2.* Săritură. *3.* „Care merge săltînd". ◆ (Prin sudul Olt.; despre copii) „Neastîmpărat". Ca interjecție se menționează și varianta *saióc*. Pentru toate acestea DLR con-

[1] Tomul X. Partea 1 (S — SCLABUC), Partea a 2-a (SCLADĂ — SEMINȚĂRIE).

[2] Vasile C. Ioniță, *Observații cu privire la lexicul dialectal din DLR. Probleme de etimologie internă*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară". Tomul XXX, 1985. A. Lingvistică, p. 221—228.

sideră că explicația constă într-o onomatopee. În realitate, este vorba de un derivat (adjectiv și substantiv) alcătuit cu sufixul *-oc, -oacă* de la varianta dialectală a verbului *sări* ; cf. prez. ind. *sai, săi, saie, săiți* ; prez. conj. *să sai, să saie* etc., forme înregistrate în diverse zone ale țării (DLR, s.v. *sări*) ; cf. *țîștoc* „copil zburdalnic" ; *uitoc* „uituc" [3].

SÁPĂ. Sub acest titlu se menționează : „III. Compus : (Bot. ; regional) *sapă-sălbatică* = brîndușă de toamnă (*Colchicum autumnale*) (Beba Veche — Sînnicolau Mare)", cu trimitere la ALR I, 1941/49. Este puțin probabil să fie vorba de un fonetism specific graiului local sau de unul particular, accidental. Mai degrabă este o eroare în notare ; cf. termenul botanic compus : *ceapă-sălbatică*, precum și *ceapa-ciorii*, denumire a aceleiași plante (Borza, D 50), denumire datorată bulbului plantei respective. În consecință, cuvîntul se cuvine glosat sub titlul *ceapă*, și nu sub *sapă*.

SĂLBĂȚÍE s.f. (Bot.) „Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina rigidă [...], zîzanie". Atît cuvîntul titlu, cît și variantele *sălbață, sălbătă, sălbătea, selbățea* nu-și justifică întru nimic originea în cuvîntul *salbă*. Trebuie să se țină seama că planta are „fructe otrăvitoare", crește (și) prin locuri părăginite și provoacă, după cum indică alte denumiri ale speciei *Lolium temulentum*, tulburări de comportament celor care o folosesc (beție, nebuneală ; cf. *zîzanie*, care nu mai are nevoie de explicații). Apropierea formală de tema, productivă în compunerea numelor de plante, *salbă* (cf. *salbă-mare, salbă-moale, salba-dracului, salbă-rîioasă* etc.) explică de ce în DLR s-a indicat, ca etimon al *sălbăției*, cuvîntul *salbă*. Trebuie să se aibă în vedere însă sensurile lui *sălbatic, -ă*, dintre care reținem : „*1.* Care se manifestă cu o violență, o forță, o intensitate extraordinară" ; apoi : „*3.* (despre oameni) Care are manifestări nestăpînite ; aprig, impulsiv" (DLR, s.v.). Toate acestea constituie argumente pentru a accepta drept etimon al fitonimului *sălbăție* cuvîntul *sălbatic*, și nu *salbă*.

SĂRĂȚÉL. „*3.* s.m. (Prin Bucov.) Numele unei păsări mici cu pene galbene, nedefinită mai de aproape" ; exemplificat cu „Sărățelul cîntă numai seara". Cuvîntul este explicat de DLR ca un diminutiv al lui *sărat*, cînd de fapt are la bază varianta dialectală a lui *seară* (*sară*), obișnuită în zona unde se indică prezența *sărățelului*, dovadă fiind și caracteristica păsării : „cîntă numai seara".

SĂRĂȚÍCA. „*2.* s.f. art. (Prin Dobr. ; în forma *sărățica*) Numele unui dans popular (învîrtită)" ; cu exemplificarea : „Alteori se juca sărățica, cu pași repezi înainte și înapoi". DLR consideră că etimonul numelui de dans popular (*sărățica*) este *sărat* „care conține sare". Socotim că numele în cauză provine din *sări* vb., cu referire la caracterul dansului (săltat, sărit, vioi).

SCĂIÁNCĂ s.f. „(Regional) Nume dat unui soi de struguri care se coace timpuriu (Pietroasa de Jos — Mizil)", menționat cu „etimologia necunoscută". Cuvîntul provine de la denumirea uneia din localitățile aflate în zona respectivă : *Scăieni* (jud. Prahova și jud. Buzău).

SCHEUȘÁNĂ s.f. „(Prin Ban.) Numele unei păsări neidentificate mai de aproape". Etimonul acestui nume de pasăre provine din *scai*, fiind vorba

[3] Pentru diverse valori și orginea sufixului *-oc, -oacă*, vezi Finuța Hasan, *În legătură cu etimologia sufixelor* **-ac, -ec, -ic, -oc, -uc** *și* **-ag, -eg, -ig, -og, -ug,** în SMFC, VI, p. 50 — 51.

de ecosistemul în care trăiește de predilecție pasărea în cauză ; cf. un alt nume al *scatiului*, *scai* (DLR, s.v. *scai*), precum și numele de păsări *scaiete*, *scăier*, *scăișor*, *scăiușel*, toate provenite din *scai*. Cît despre fonetism, menționăm localitatea *Scăiuș* din Banat, toponim colectiv-local (*scăiuș* < *scai* ; cf. *teiuș* < *tei*), pronunțat de localnici *Scheuș* ; locuitorii acestui sat se numesc *scheușani* ; cf. și antroponimul cunoscut nouă : *Scheușan* [4].

SCLEPȚÁ vb. I. Tranz. „(Învechit, prin Transilv. ; complementul indică lemne) A despica mărunt, a face așchii, surcele ; (regional) a sclepenți ; cf. *scleafă*, *sclefa*". Cele două cuvinte la care raportează DLR pe *sclepța* sînt variante ale lui *șcleafă*, respectiv *șclefa* (DLR, s.v.). În acest caz se ignoră existența cuvîntului *clepț* s.m. „scîndurică de brad (desfăcută cu barda) [...]", pentru care se indică etimonul : rus., rut. *klepka* „scîndură, doagă" (DA, s.v. *clepț*). Indiferent de temeinicia acestei etimologii, *sclepța* vb. trebuie trimis la *clepț* [5].

SCOPĂU subst. „(Regional ; cu sens neprecizat, probabil) Zară". Cuvîntul trebuie pus în legătură cu verbul *scoace* „*1.* Tranz. (Popular ; complementul indică laptele acru) A încălzi sau a fierbe pentru a închega și a transforma în brînză ; p. ext. (complementul indică smîntîna) a încălzi sau a fierbe ca să se aleagă untul". *Scopău* s-a format de la participiul lui *scoace* : *scopt* > *scop(t)ău*.

SCÚIPĂ s.f. „(Prin nord-vestul Munt. ; cu sens neprecizat, probabil) Batistă". În cazul de față nu mai este vorba de etimologie, indicată corect de DLR : cf. *scuipa*. *Scuipă* este, într-adevăr, un postverbal, numai că nu înseamnă „batistă", cum se deduce, cu probabilitate, din unicul citat : „Aoleo, măi, bărbate, că toată ziua plîng — cu scuipa pă ochi — că mă gîndesc că o să te omoare". Plînsul este prefăcut și, ca să se dea mai multă crezare, ochii sînt umeziți cu scuipat, așa că am putea spune că *scuipă* înseamnă „scuipat".

SCULBUȚÍ. „vb. IV. Tranz. (Regional ; complementul indică apa dintr-o sticlă) A clătina, a agita". Cuvîntul ar fi trebuit glosat la un loc cu *scobîlți* „vb. IV. Intranz. (Regional) A aluneca, a cădea ; a se clătina", explicat de DLR ca „formație onomatopeică". Amîndouă s-ar fi cuvenit a fi corelate cu *cobîlții* „vb. IV. A (se) scutura apa într-un vas". S-au ignorat și de data aceasta variantele fără prefixul *s-* (supra nota 5). DA indică pentru *cobîlții*, ca etimon, slv. *kolěbati* „a agita".

SCULÍ „vb. IV. Tranz. (Prin vestul Transilv.) A isprăvi". Derivarea verbului din *sculă* „instrument, unealtă, ustensilă etc." nu este deloc hazardată, căci cel care a folosit cuvîntul (și l-a explicat) a avut în vedere rezultatul folosirii unei scule, al *sculitului*.

SEMENÍ [2] „vb. IV. Tranz. (Regional ; complementul este peretele) A unge cu pămînt". Cuvîntul se cuvine menționat sub același titlu (unic) cu *semeni* [1] „vb. IV. Tranz. (Regional ; complementul indică șindrila) A reteza pentru a avea aceeași mărime", explicat prin *semăna* [2] „a face asemenea, de aceeași mărime". Demn de menționat este faptul că ambele (?) cuvinte sînt înregistrate în aceeași zonă. *A unge cu pămînt*

[4] Pentru fonetism cf. *cămeșă* > *kimeșă*, *scăp* (ind. prez. I de la *scăpa*) > *skep* etc.

[5] Trebuie să se aibă în vedere existența, în limba română, a perechilor cu *s-* și fără prefix, atît de frecventă în limba română (v. Institutul de Lingvistică din București, *Formarea cuvintelor în limba română*. II. *Prefixele*. București, 1987, p. 215—220).

(*pereții*) înseamnă „a netezi", „a face peretele « asemenea » pe toată suprafața lui". Cît despre *semeni* = *asemeni* „a face asemenea"; cf. *semănător*, *-oare* = *asemănător*, *-oare* (DLR, s.v.).

Iulie 1990 *Reșița, Piața 1 Decembrie 1918 nr. 9*

I. Ionescu

ORIGINEA CUVÎNTULUI *LER* ÎN LIMBA ROMÂNĂ

In memoriam acad. Al. Rosetti

Un cuvînt cu etimologia încă discutată în limba română este *ler*, despre care s-au formulat variate ipoteze, angajînd mai mult domeniul imaginației decît pe acela al documentării lingvistice. Amintim că Miron Costin, M. Gaster și Al. Cihac considerau că *ler* provine din slavul *lel* (= zeul Cupidon). Dimitrie Cantemir, Petru Maior, Gh. Șincai, G. Săulescu, At. Marienescu, G. Missail, Gr. Tocilescu și A. D. Xenopol deduceau cuvîntul respectiv din *Aurelian*, iar I. G. Sbiera considera că *ler* reprezintă pe *Lar* al saturnaliilor romane de la 23 decembrie. Ar. Densușianu deriva pe *ler* din latinul *liber* <*Jupiter Liber* („Jupiter Dăruitorul"), iar B. P. Hasdeu din *Lar Dominus* și se întreba : „să fie *Aurelianus* sau mai curînd *Valerianus*?, să fie el slavicul *Lel* — Cupidon (Cihac) ori și altceva"? [1] Gr. Crețu îl deriva din „*leră-ne Doamne, de maru*, care ar reproduce sfîrșitul din *Tatăl nostru* latinesc : *Libera nos (Domine) de malo*", iar El. N. Voronca presupunea că *ler* reprezintă pe *lari*, patronii Romei [2]. În 1901, bucovineanul preot profesor Dimitrie Dan a reluat problema originii cuvîntului *ler* în limba română și a publicat considerațiile sale în „Noua revistă română" (vol. III, nr. 26, p. 85—91), susținînd că *ler* provine din invocația cultică, de origine ebraică, *Halleluiah (Domine)* („lăudați pe Domnul"), trecut în limba latină ca *Alleluia* și în slavă cu *Alilughiia* ; avea să fie primit în limba română, prin filiera slavă, *Aliluia*, după secolul al X-lea [3].

În 1920 Al. Rosetti [4] a reluat ipoteza formulată de Dimitrie Dan și a justificat-o lingvistic arătînd că *ler* în limba română derivă din forma latină *alleluia*, cu rotacizarea lui *-l-* intervocalic, fenomen fonetic petrecut în epoca daco-română.

[1] B. P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, tom. I, București, 1886, p. 826.

[2] Al. Rosetti, *Colindele religioase la români*, București, 1920, p. 24—25 ; Gheorghe Vrabie, *Folclorul*, București, 1970, p. 214.

[3] H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, București, 1966, p. 186.

[4] Al. Rosetti, *op. cit.*

În limba română cuvîntul este păstrat sub două forme pînă astăzi, în special în Moldova, cum a fost consemnat și de Dimitrie Cantemir : *Ler, Aler Domnul* [5]. Rezultă că forma *ler* nu este decît o prescurtare a formei *aler*. Cuvîntul *ler* este folosit cu precădere în colindele românești și îl întîlnim în stînga Dunării, pe toată aria dacoromână, după cum îl întîlnim și în onomastică, în antroponimie : *Leru, Lerescu*, precum și în toponimie : *Lerești* (com. în jud. Muscel), de care este legat și un joc de brîu : *lereasca* [6].

Cuvîntul *alleluia*, cum a arătat Al. Rosetti, este întrebuințat în cîntecele religioase slave în mod identic ca în colindele noastre românești în care îl întîlnim pe *ler* și, fapt important, *alleluia* se întîlnește, cu aceeași întrebuințare, și în Franța, ca în Ile, Vilaine, Normandia, Gasconia și Bretania ; aceste date „fac legătura între *alleluia* și *ler*". Trebuie admis, menționa Al. Rosetti, că pe teritorii diferite, autorii colindelor religioase au lucrat la fel, introducînd pe *alleluia* în producțiile lor. Faptul este explicabil, dat fiind conținutul religios al colindelor și întrebuințarea acestui cuvînt în psalmi și în cîntecele de înmormîntare (prohod). Cu timpul, cuvîntul *ler*, ajungînd neînțeles în popor, a fost personificat și, de la *Ler, Doamne*, s-a ajuns la *Ler împărat* [7].

Etimologia cuvîntului *ler* formulată de Dimitrie Dan și de Al. Rosetti este considerată ca cea mai justificată lingvistic și ea a fost însușită în DA și în DEX : „Cuvînt care apare ca refren în colinde, cărora le dă un anumit colorit eufonic (Var. *léroi, léroloi, lérui, lérului*). Probabil lat. [*Ha*]*llelu* [*iah, Domine*]".

În ultimul timp au apărut două articole în care se contestă documentarea etimologică adusă de Dimitrie Dan și de Al. Rosetti, considerîndu-se că „este greșită". Primul articol este semnat de C. Rupa, *Shakespeare și folclorul românesc*, în „Noi Tracii" (an. XIX, nr. 183, ianuarie 1990, p. 8—12), care propune o altă explicație. Autorul trimite la lumea celților și a influenței lor asupra geto-dacilor și pune cuvîntul românesc *ler* în legătură cu *Lair*, în alte ortografii *Llyr*, zeul mării și al furtunii, protectorul navigației la celți. Străvechiul *lair* din saga celtică, „devenit prin adăugarea unei dentale protetice [sic] *laird*", semnifica „domn, stăpîn" și, nu la urmă, „stăpîn suprem, zeu". În concluzie, autorul spune că refrenul colindelor noastre, *lerui, ler*, se traducea, foarte probabil, prin „(Dumne)zeule, Doamne", „Doamne, Doamne" etc., fiind o invocație căreia superstratul latin i-a subliniat sensul cu anafora *Doamne*, rezultînd *lerui, ler, Doamne*. „În acest context, explicația lui Dimitrie Dan — preluată și de dicționare — este greșită. *Ler* nu provine din canonicul [*Ha*]-*llelu*[*iah Domine*], ci invers, locuția creștină s-a suprapus pe o invocație balcanică precreștină : *Hailerui, Doamne, Hoja lero dolerije*" (p. 11).

Se poate susține noua ipoteză, în numele căreia se contestă punctul de vedere oficial admis în lingvistica românească despre originea cuvîntului *ler*? Mai întîi, într-o limbă, coincidențele lexicale nu justifică și etimologii înrudite. DA reține un ungurism-germanism *ler*, în Transilvania, cu sensul „frigătoare, cuptorul de la mașina de gătit", care nu are nici o legătură cu cuvîntul românesc *ler*, fiind vorba doar de o coincidență, după cum o coincidență este și între românescul *ler* și numele personajului lui

[5] Dimitrie Cantemir, *Hronicul român-moldo-vlahilor*, tom. I, Iași, 1835, p. 292.
[6] Al. Rosetti, *op. cit.*
[7] *Ibidem*, p. 27.

Shakespeare, *Regele Lear*, adus în discuție de C. Rupa, sau al personajului mitic celtic *Lair-Llyr*. Nu poate fi infirmată cu această ipoteză documentarea lingvistică adusă de Dimitrie Dan și de Al. Rosetti.

Al doilea articol a apărut în „Revista de lingvistică și știință literară" nr. 4 (130), iulie-august, 1990, revista, Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a R.S.S. Moldova, Chișinău. Autorul, Leonid Kuruci, se ocupă în *Taina cuvintelor* și de cuvîntul *Lerui, ler* (p. 74 — 76), afirmînd că „*Ler* este o reminiscență din *bolerъen, boliarin* — formula de adresare permanentă stăpînului casei, preamărit ca boier". „Așadar, nu acceptăm interpretarea folcloriștilor români, după care *Ler* ar fi o reminiscență a lui *Aleluia*" (D. Dan și Al. Rosetti) (p. 76). Autorul crede că *Ler* este forma prescurtată a lui *bolerъen*, cuvînt împrumutat din slava bulgară (sec. IX — XIII), și afirmă : „Iată cum ne închipuim noi această transformare treptată prin sincopare ; *bolerъîn* → *belérîm* → *velerim*, uneori și *volerom*, *voïlerim* → *véler* → *ler*". „Considerăm că această sincopare în cazul lui *ler* s-a produs de mult, încă înaintea folosirii cuvîntului *boier* de munteni și moldoveni ca termen social, venit o dată cu organizarea statului și apariția terminologiei legate de ierarhia clasială [= de clase sociale, n.n.] " (p. 75).

Termenul *boier* în limba română este din bulgară <*boljarinŭ*, pl. *boljare* ; magh. *bojar* [8] nu a păstrat nici el pe *-l-*. Că ar fi putut avea loc „sincoparea" în limba română din *boljarinŭ*, cu păstrarea lui *-l-*, înainte de folosirea însăși a cuvîntului în fonetismul limbii române este o supoziție în afara normelor unei limbi.

Anterior celor două articole menționate și analizate mai sus, despre cuvîntul *ler* a scris și Ion Popescu-Sireteanu, în cartea sa *Limbă și cultură populară* (București, 1983, pp. 193—268), un capitol intitulat : *Un refren păstoresc : (h)oi lerui, ler. Interjecții și derivate*, în care respinge punctul de vedere al lui Dimitrie Dan și Al. Rosetti, pentru motivul că „fac confuzie între refrenul colindelor și *aliluia* din terminologia bisericească" (p. 196). Autorul respectiv consideră că „Refrenul *(h)oi lerui ler* (cu nenumăratele sale variante) apare de cele mai multe ori în texte de cîntece despre oi, în colinde păstorești, așa că originea lui păstorească poate fi întrezărită de la început" (p. 204). Abundentul său material lexicologic adus în discuție, ca să-și susțină acest punct de vedere, finalizează într-o concluzie imaginară : „În concluzie se poate afirma că *ler* din refrenul colindelor românești nu reprezintă numele unui personaj mitic, moștenit de la daci sau de la romani, că nu are nici o legătură cu *Halleluiah Domine*, că nu este măcar un cuvînt propriu-zis, ci reprezintă un grup de sunete fără sens, rezultat dintr-o falsă despărțire în unități lexicale a unui vechi refren păstoresc, probabil *oile lui, d-oile lui* (sau o variantă), din care *oi* sau *hoi* a devenit primul element al refrenului din colinde, iar *le* (articolul hotărît al substantivului *oi*) s-a contopit cu *lui* rezultînd *lelui*, ca, prin disimilarea celui de-al doilea *l*, să ajungă la *lerui*. Vorbitorii, crezînd că *lelui, lerui* sînt forme de genitiv-dativ (ceea ce nu este întru totul greșit !), au refăcut un nominativ *ler*" (p. 267—268).

Față de noile ipoteze expuse, se impune, încă o dată, precizarea etimologiei cuvîntului *ler* în limba română.

[8] Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1986, p. 267, 287, 465.

Ebraicul *Halleluiah*, folosit ca un refren de laudă în psalmi și în cîntările liturgice, a fost transcris mai întîi din ebraică în limba greacă : ἀλληλούγια, ἀλληλούϊα în *Septuaginta*, sec. III a. Hr. Termenul respectiv este folosit și în *Noul Testament* : ἀλληλούϊα (*Apoc.* 19, 1—6). În traducerile latine — începînd cu *Itala*, din sec. II, înlocuită cu traducerea lui Ieronim din sec. IV, *Vulgata*, devenită normativă în Biserica latină — termenul a fost transcris *alleluia*, cu $\eta = e$, care a ajuns și pe teritoriul fostei Dacii Romane prin răspîndirea creștinismului în limba latină. În perioada daco-romană (sec. II — VI, VII) are loc transformarea lui *alleluia* în *aleruia*, prescurtat *alerui*, *áler* prin rotacizarea lui *-l-* intervocalic, ca în *solem* > *soare*, *felem* > *fiere*, *molam* > *moară*, iar prin afereza lui *a* inițial neaccentuat se ajunge la *leruia*, în forma prescurtată : *lerui*, *ler*. Pentru afereza lui *a* inițial neaccentuat, „fenomen caracteristic pentru română, în opoziție cu celelalte limbi romanice" [9], menționăm ca justificare și alte cuvinte de origine latină în limba română din perioada daco-romană, ca : *rîie* din *aranea*, *toamnă* din *autumnus*, *boboteză* din **apă-botează*, *prier* din *aprilis* etc. [10].

De reținut și un alt aspect al cuvîntului *ler* în limba română. El se păstrează pe toată aria dacoromână din stînga Dunării, pe cînd în aromână, în dreapta Dunării, nu-l întîlnim, dovadă că nu are nici o legătură de origine cu bulgara, susținută de Leonid Kuruci. Este o probă certă că populația romanică din stînga Dunării folosește cuvîntul *ler* din epoca formației sale ca popor român și creștin, confirmînd adevărul celor afirmate de Vasile Pârvan : „Romanismul și creștinismul nostru sînt născute și crescute în chip firesc : încet și trainic în Dacia lui Traian, și nu sînt de abia mai tîrziu « imigrate » din alte ținuturi" [11]. Cuvîntul *ler* dovedește vechimea colindelor religioase românești din perioada daco-romană, începînd din secolul al IV-lea.

Septembrie 1990

București, str. Parincea nr. 2, bl. 5, sc. 2, ap. 65

Ion Gheție

LIFOCER „ARMĂ, PUȘCĂ"

Într-unul din numerele trecute ale revistei, Mioara Avram abordează o problemă mai puțin cercetată în lucrările de specialitate, și anume proveniența unor neologisme din termeni proprii existenți în diferite limbi. Ocupîndu-se de etimologia cuvîntului *fișet* (scris și *fichet*) „dulap metalic

[9] *Ibidem*, p. 347.
[10] *Ibidem*.
[11] Vasile Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911, p. 201.

cu încuietoare de siguranță", D-sa îi stabilește originea în numele propriu francez *Fichet*, fabricantul primelor dulapuri de acest fel, al cărui nume se găsea pe plăcuțele fixate deasupra celor două uși [1].

Prezența unor asemenea termeni neologici provenind din nume proprii de persoană a fost semnalată mai de mult în literatura românească de specialitate [2]. Cel mai frecvent invocat în acest sens este, probabil, *joben* „cilindru", care reproduce numele lui *Jobin*, pălărierul francez care a pus cel dintîi în vînzare la București, pe la jumătatea secolului trecut, pălării de acest fel (în franceză jobenului se spune *haut-de-forme*).

În 1960, Zizi Ștefănescu-Goangă a atras atenția asupra lui *geamblac* „ansamblu format din mai mulți scripeți ficși și o ramă, montat de turla unei sonde", cuvînt în care se reflectă, într-o rostire aproximativă, engl. *James Blake*, numele unei firme englezești, care figura pe dispozitivul de pe turla sondelor[3] (apropiat, prin etimologie populară, de *geam* ; cf. DEX).

În același an, lucrînd la redactarea glosarului monografiei *Graiul din Valea Bistriței*, rămasă în manuscris, am întîlnit pe o fișă cuvîntul *lifoĉér*, cu sensul de „armă, pușcă". Încercările de a-l regăsi într-un dicționar sau glosar românesc ori într-o monografie dialectală s-au soldat cu un eșec. Referirile la lucrările lexicografice din alte limbi au împărtășit aceeași soartă. Într-o astfel de situație, am marcat caracterul dubios al termenului prin (?), iar mai tîrziu, întrucît aveam a face cu o unică atestare, la sugestia responsabilului-adjunct al lucrării, l-am eliminat din glosar.

Cuvîntul insolit m-a urmărit cu insistență de-a lungul anilor, probabil ca o consecință a insatisfacției de a nu-i fi stabilit „identitatea" și de a-l fi eliminat, poate cu prea mare ușurință, din glosar. Printr-o intuiție neașteptată, m-am trezit spunîndu-mi în urmă cu cîțiva ani că enigmaticul *lifoĉér* ar fi putut ascunde numele (străin) al fabricantului unei arme, folosită la noi într-o epocă mai veche. Și într-adevăr în *Larousse du XXe siècle*, apărut prin anii 1930—1940, s.v. *Lefaucheux* am găsit următoarea definiție : „Nom d'un fusil de chasse à bascule et à broche se chargeant par la culasse et qui est dû á l'armurier Casimir Lefaucheux" (1802—1862)".

Numele inventatorului armei, într-o pronunție românească populară, a trebuit să sune *Lefoșé*. Din *Lefoșé*, un vorbitor moldovean a făcut mai întîi *Lifoșé* (prin închiderea lui *e* aton la *i*), iar apoi *Lifoĉé* (în urma unui fenomen de hipercorectitudine)[4]. *r* final s-ar putea explica prin influența substantivelor terminate în *-er*, denumind obiecte, instrumente sau utilaje [5].

Octombrie 1990

Institutul de Lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

[1] *Fișet*, în LR, XXXIX, 1990, nr. 2, p. 111—112.

[2] Vezi Al. Graur, *Nume de persoană*, București, 1965, p. 151—159.

[3] *Etimologii*, în LR, IX, 1960, p. 40.

[4] Pornind de la trecerea, în Moldova, a lui *ĉ* la *ŝ* printr-un proces de fricativizare.

[5] Pentru termeni referitori la arme proveniți de la nume de persoană, vezi Al. Graur, *op. cit.*, p. 153—154.

Valeria Guțu Romalo

CUVINTE LA „MODĂ": *A MANIPULA*

1. Între cuvintele folosite obsesiv în acest an de sfîrșit al deceniului al IX-lea se numără, fără îndoială, și a *manipula*.

Acest neologism de origine franceză, înregistrat de dicționarele românești începînd cu secolul al XIX-lea, face parte din împrumutul prin care s-a realizat, în acea perioadă, influența franceză și care a modificat substanțial înfățișarea lexicală a limbii noastre. O particularitate care diferențiază neologismul în discuție de numeroasele cuvinte împrumutate atunci o constituie faptul că el a intrat în limbă fiind folosit paralel și oarecum concomitent cu altele foarte apropiate ca sens și sub aspectul structurii etimologice : *a manipula* se grupează astfel cu *a mania* și *a manevra*, tot neologisme de proveniență franceză, cu *a mînui*, formație românească avînd o structură calchiată foarte probabil după *a mania*, cu *a manopera*, care are o utilizare mai restrînsă decît celelalte, fiind alcătuit, pe baza lui *manoperă*, după modelul francez sau italian [1]. Toate aceste cuvinte reprezintă formații care, în limba-sursă sau în română, au la bază substantivul lat. *manus* [2] și presupun, cel puțin la origine, o acțiune realizată cu ajutorul m î i n i i .

Achiziții ale secolului al XIX-lea, contemporane, dacă nu chiar concomitente (e aproape imposibil de stabilit cu precizie istoria fiecăruia în limba română), aceste cuvinte alcătuiesc o grupă omogenă în virtutea caracterului t e h n i c atît al d o m e n i u l u i de folosire, cît și al s e m n i f i c a ț i e i lor : utilizate, mai ales la început, ca termeni tehnici în limbajul militar, al navigației, al chimiei etc., ele exprimă o acțiune implicînd operații sau/și mecanisme speciale și complexe. Această particularitate se regăsește și în sensurile (proprii ale) cuvintelor înrudite [3].

Deși vechimea în limbă este aproximativ aceeași, evoluția și statutul lor în interiorul limbii române sînt destul de diferite. Astfel, *a mania*, care s-a bucurat de o oarecare răspîndire într-o anumită perioadă, aparține, din punctul de vedere al limbii actuale, fondului pasiv, fiind înregistrat de dicționare însoțit de specificarea „ieșit din uz, învechit" [4]; mai bine păstrate sînt derivatele sale, *maniabil* și *remaniere* (acesta din urmă este cel mai mult folosit, încă, dar vorbitorii nu mai fac legătura cu *a mania*). Ieșit din uz este și *a manopera*, menționat de lucrările lexicografice tot ca „învechit", dar care, spre deosebire de *a mania*, nu pare a fi avut niciodată

[1] Incluzînd în structura sa, ca și *capodoperă*, cuvîntul *operă*, formația este alcătuită după modelul fr. *manoeuvre*, it. *manovra* < lat. med. *manopera*.

[2] *A mania* < fr. *manier*(< lat. *manus*) ; *a manevra* < fr. *manoeuvrer* (< lat. pop. *manu* + *opera*) *a manipula* < fr. *manipuler* (derivat de la *manipule* < lat. *manipulus* „mănunchi" care include pe *manus*) ; *a mînui* este derivat în română de la *mînă*.

[3] Comp. *manevră, manevrabil manevrant manevrier* ; *mînuire, mînuitor* etc. ; variante ca *a minipula minipulator* — cf. DLR — pun în evidență raportul pe care îl stabilesc vorbitorii între aceste neologisme și *mînă*.

[4] Vezi, de exemplu, DLRM, DEX, DLR ; la Șăineanu, 1929, verbul este înregistrat însă fără această calificare.

o utilizare destul de activă. Mai durabile se dovedesc formația românească *a mînui* și împrumuturile *a manevra* și *a manipula*.

2. În utilizarea actuală predomină în mod evident ca frecvență *a manipula* și cuvintele din familia sa, cel mai frecvent, alături de verb, fiind substantivul verbal *manipulare*; ambele sînt folosite mai ales cu sens figurat. Semnificația proprie, tehnică, se păstrează nealterată în substantivul *manipulant*, folosit azi mai ales cu sensul restrîns „persoană care conduce un tramvai" (deci ca sinonim al lui *vatman*) decît cu semnificația mai largă, avînd în vedere orice persoană „care mînuiește aparate, mecanisme, sisteme tehnice". Pentru sensul figurat se recurge — poate tocmai din pricina faptului că sensul propriu este foarte restrîns, precis și prezent în bagajul lingvistic al vorbitorului actual — la formația derivativă *manipulator*[5] (cf., de pildă, *Cine sînt manipulatorii?*, „Dreptatea", 6 III 1990, 2/2), care se întîlnește însă destul de rar.

Verbul *a manipula* și substantivul *manipulare* sînt foarte frecvent utilizate în ultimele luni cu precădere în limbajul politic, dar, prin extrapolare, și în alte tipuri de context. În majoritatea covîrșitoare a cazurilor, ambele cuvinte sînt întrebuințate în limba actuală cu un sens figurat caracterizat prin prezența unei conotații accentuat negative asociate cu o componentă denotativă care nu mai presupune nici o referire la „mînă" sau „mecanism".

Utilizarea figurativă corespunde în asemenea situații unei semnificații alcătuite dintr-o componentă denotativă evoluînd spre sensul, mai general, „acțiune complexă orientată către un anumit scop" și un conținut conotativ presupunînd „antrenarea nesinceră în acțiune a unor forțe dirijate către un obiectiv nemărturisit". Acțiunea desemnată prin *manipula(re)* presupune, în asemenea situații, un agent-cauză interesat și nesincer, acționînd într-un scop ascuns, prin intermediul unui obiect-instrument credul sau naiv.

Conotația negativă este frecvent explicitată prin determinări sau echivalări specificatoare — cf. *Au o experiență vastă în manipularea și mințirea oamenilor*, „22", 16 II 1990, 1, sau *A asistat la o enormă manipulare, la o grosolană înscenare*, RL, 15 IX 1990, 3/6 — ; alteori ea este numai sugerată de context, ca în : *Împrejurarea aceasta ... nu trebuie uitată de nimeni și sper ... că nimeni nu o va uita sau nu o va manipula în propriul său folos*, „22", 2 II 1990, 4/1, sau, mai puțin explicit, în *ideile pe care le susține ar fi efectul unei manipulări*, „Dreptatea", 6 II 1990, 3/5.

Selecțiile combinatorii specifice (acționînd asupra complementului direct în construcțiile active, asupra subiectului în cele pasive, în cazul verbului, asupra adjuncților nominali în cel al substantivului) se manifestă de preferință în sensul grupării acestor cuvinte cu substantive caracterizate semantic prin trăsătura '+ uman', cu substantive care desemnează p e r s o a n e : cf. *muncitori care sînt manipulați*, „22", 2 II 1990, 4/3, *manipularea ... oamenilor*, „22", 16 II 1990, 1, sau g r u p ă r i de persoane : *crearea unui proletariat pe care să-l poată manipula*, RL, 6 III 1990, 1/1, *Cine manipulează aceste bande*, „Dreptatea", 6 III 1990, 2/2, *Masele sînt manipulate*, „22", 2 II 1990, 2 II 1990, 4/3, *Încercarea de a manipula „strada" s-a dovedit ... un bumerang*, „22", 16 III 1990, 21/2, *manipularea demonstrației pașnice*, „22", 16 II 1990, 1.

[5] Folosit și ca sinonim al lui *manipulant* (< germ. *Manipulant*).

Mai rar determinantul este reprezentat prin substantive care nu implică decît indirect „persoana". Astfel, în *Vrei să-i manipulezi buna credință*, RL, 31 III 1990, 2/7, de pildă, sau în *profesioniștii manipulării opinici*, RL, 8—9 VII 1990, 1/5, avem a face cu o implicare „metonimică" a persoanei (sau a grupului de persoane) de forma *pars pro toto*.

Nu lipsesc însă nici situațiile în care vocabulele în discuție se grupează cu substantive pentru a căror semantică trăsătura '+ uman' este nerelevantă, cf. *manipularea adevărului nu poate duce decît la consecințe nedorite*, „Adevărul", 10 VII 1990, 2/2, *Împrejurarea aceasta ... nu o va manipula în propriul său folos*, „22", 2 II 1990, 4/1, și chiar *Teoreticienii și exegeții au început să manipuleze* noțiunea de *„carnavalesc"*, RLit, 11 III 1990, 14/1.

3. Merită să fie relevat că atestările de utilizare figurată menționate de dicționare pentru sec. al XIX-lea ilustrează această ultimă situație, în care determinanții au caracter nonpersonal (deși implică, eventual, activități sociale) : cf. *Au manipulat operațiunile împrumuturilor* (I. Ghica), *Manipulăm același material limbistic* (T. Maiorescu [6]) etc. Verbul *a manipula* poate fi echivalat cu a *executa* în primul exemplu, cu *a utiliza*, *a folosi* în cel de al doilea. În ambele propoziții întrebuințarea verbului **nu** este însoțită de conotația negativă care caracterizează uzul exacerbat actual.

Această constatare permite presupunerea că utilizarea cu valoare conotativă este în limba română mai recentă decît folosirea figurată a lui *manipula(re)*, componenta conotativă negativă dezvoltîndu-se în defavoarea celei tehnice : apariția conotației presupune „generalizarea" sensului prin atenuarea particularităților specifice ale acțiunii, ceea ce se realizează în folosirea figurată a cuvintelor în discuție. Precizarea și mai ales răspîndirea acestei conotații negative află condiții prielnice în limbajul politic în măsura în care el corespunde unui domeniu de activitate în care „instrumentul" acționat este reprezentat printr-un element u m a n, o p e r s o a n ă, deci un element avînd capacitatea de a înțelege și de a hotărî, pentru sine însuși, asupra participării sau neparticipării la o anumită acțiune. Numai în aceste condiții se poate pune problema „folosirii nesincere" a obiectului-instrument, a antrenării într-o acțiune necunoscută lui, eventual chiar nedorită de el. Acesta este și motivul pentru care valoarea conotativă negativă apare cu mai multă pregnanță în construcțiile în care cuvintele discutate se grupează cu substantive al căror sens implică trăsătura '+uman' / '+ personal'.

4. O stratificare semantică analoagă este proprie și termenilor (sinonimi) *a manevra*, *manevrare*, *manevră*, care sînt utilizați cu (a) semnificație tehnică, (b) sens figurat neutru și (c) sens figurat implicînd o conotație negativă. Dacă sensurile (a) și (b) sînt înregistrate lexicografic, în DLR de pildă, și ilustrate prin combinații ca : *manevrînd robinetul ...*, *manevrarea puștei ...* pentru (a) și *să manevreze o prea mare varietate de ritmuri ...*, *puterea de a manevra limba* etc., pentru (b), semnificația (c) nu este înregistrată decît la substantivul *manevră* („uneltire întreprinsă de cineva pentru a-și ajunge scopurile") ilustrînd sensul (2) figurat al cuvîntului [7]. Celelalte patru sînt considerate toate sensuri proprii și desemnează — cu excepția sensului 5, mai general („mișcare, acționare (cu mîna) a unei

[6] Vezi articolul din DLR.
[7] Vezi DLR, *manevră*.

unelte, a unui mecanism etc.") și echivalat explicit cu *manipulare* — operații tehnice precise („pregătiri tehnice ale unei armate ...", „ansamblu de operații necesare pentru deplasarea unei nave ..." ș.a.).

Uzul actual cunoaște însă și utilizarea lui (*a*) *manevra(re)* cu semnificația caracteristică prin prezența conotației negative — cf. *Participanții la manifestație au fost manevrați* (Radio 10 II 1990). *S-a afirmat o manevrare din afară a Pieții* (TV 16 V 1990), deși, în asemenea situații, se recurge mult mai frecvent la sinonimele lor *a manipula* și *manipulare*.

Formațiile românești *a mînui* și *mînuire* (echivalente și ele, în anumite contexte, cu acestea din urmă) se caracterizează semantic printr-un sens propriu care păstrează destul de clar referirea etimologică la „mînă" (vezi, de pildă, exemplele din DLR : *Știi să mînuiești sabia ?*, *Mînuim cărți sau ziare*... etc.) și un sens figurat, din care a dispărut orice asemenea referire, dar în care nu se înregistrează nici un fel de conotație negativă (cf. *deprinderea de a mînui formulele abstracte ale argumentării*, de exemplu).

Constatările de mai sus, la care conduce examinarea utilizării semantice a termenilor din seria *a manevra* și, mai puțin concludent, *a mînui*, sprijină ipoteza conform căreia sensul figurat marcat de prezența conotației negative, fără să fie de ultima oră, este mai recent decît celelalte în utilizarea cuvintelor *manipula* și *manipulare*.

5. Avînd în vedere că în franceză conținutul semantic al cuvintelor corespunzătoare — *manipuler* și *manipulation* — se organizează în mod analog prin cele trei categorii de sens constatate la cuvintele din limba română, este greu de spus dacă această organizare este rezultatul influenței, exercitate în etape diferite, a modelului francez (deci dacă apariția sensului (c) este datorată unui împrumut ulterior) sau este consecința unei evoluții românești paralele. Se poate stabili însă o succesiune cronologică de apariție a sensurilor.

6. Ca mulți alți termeni tehnici, *a manipula* și cuvintele care fac parte din aceeași familie (ca, de altfel, și unele dintre sinonimele lor) depășesc la un moment dat limitele domeniului de specialitate, lărgindu-și întrebuințarea și fiind apropriate de varianta standard.

Transferul presupune o modificare semantică care se realizează pe calea folosirii figurate și, în cazul cuvintelor discutate, prin dezvoltarea unei conotații specifice.

Această schimbare a sensului și a statutului stilistic este favorizată de condiții exterioare și se realizează, în cazul de față, prin intermediul limbajului politic. Frecvența foarte ridicată a lui *(a) manipula(re)* în cursul ultimului an, care poate apărea ca fiind rezultatul unei „mode", se datorește de fapt unei necesități a comunicării la un moment dat, necesitate determinată de evoluția istorică. Este adevărat însă că folosirea frecventă în domeniul în care cuvîntul corespunde unui concept important într-o anumită etapă favorizează extinderea lui la situații de comunicare diferite, în care preluarea, mai puțin întemeiată obiectiv, este rezultatul unui fel de mimetism, care poate fi asimilat „modei".

Ca și în alte cazuri, utilizarea excesivă a vocabulelor discutate se realizează pe seama „uitării", fie și temporare, a unor cuvinte sinonime existente în limbă și, mai ales, în detrimentul formei de exprimare, care riscă să-și piardă supleţea, devenind nenuanțată și monotonă.

ABREVIERI

Șăineanu, 1929 = Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbii române*, Editura Scrisul Românesc, Craiova.
RL = „România liberă". Ziar independent, de opinie, informație și reportaj.
RLit = „România literară". Săptămînal al Uniunii Scriitorilor.
„22" = „22". Publicație săptămînală editată de Grupul pentru Dialog Social.

Noiembrie 1990 *București, str. Brezoianu nr. 29B*

Lucreția Mareș

A DEBUTA

În limba română verbul **a debuta** este, ca și în limba franceză, din care a pătruns la noi încă de la începutul secolului trecut, un verb intranzitiv. Se folosește cu (aproape) aceleași sensuri : „a începe o carieră (mai ales artistică"), „a publica prima operă (ca scriitor)" și chiar „a începe un lucru sau o acțiune" [1]. În ultimul timp se constată folosirea tranzitivă a verbului. Iată cîteva exemple : *Era să mă debuteze atunci Pitești* [se referă la teatrul din Pitești] (ROMÂNIA LITERARĂ, 1989, nr. 39, 16/1) ; *O poetă debutată de G. Ibrăileanu* (ib., nr. 49, 9/3) ; *Vianu îl debutează în „Literatorul"* (ib., 1990, nr. 10, 9/4) ; *Vreau să debutez tineri foarte mulți* (ib., nr. 15, 17/4) ; *Vrem să debutăm tineri în cinematografie* (declară un regizor într-un interviu la televiziune, 19 septembrie 1990). Cum se vede, forma tranzitivă, pe care dicționarele noastre, inclusiv DLR ms., consultat la Institutul de Lingvistică din București, n-o menționează, apare numai în contexte referitoare la activitatea artistică. Prezența ei într-un enunț de tipul *platforma electorală pe care o debutați la televiziune* (9 mai 1990) pare, cel puțin pînă acum, izolată și întîmplătoare.

Este posibil ca și sensul tranzitiv să fie o influență a limbii franceze. Și aici întrebuințarea verbului *débuter* ca verb tranzitiv este „destul de larg răspîndită" (dar și criticată de mulți specialiști)[2]. În franceză însă, s-ar părea că sensul tranzitiv se leagă direct de accepția nerestrictivă a lui *debut* „început" : dicționarul amintit mai sus exemplifică prin *débuter un élève en latin*. Tranzitivul din română ar putea reprezenta și reflectarea în limbă a unei realități socioculturale : dependența unui *debutant* de persoana dispusă să-i creeze acest statut. Probabil aceleași împrejurări au făcut posibil ca și verbe ca *a edita* sau *a publica* să primească drept obiect direct o persoană (*mă publică*), deci pe cel care scrie, și nu, cum în mod obiș-

[1] Sens semnalat de Valeria Guțu Romalo în lucrarea *Corectitudine și greșeală*, București, EȘ, 1972, p. 159.

[2] Remarcă făcută în *Grand Larousse de la langue français*, Paris, 1972.

nuit se folosește, opera scrisă, evoluție semantică pe care, de asemenea, dicționarele românești n-o consemnează.

Semnalăm, în încheiere, și derivatul **debutare**, neînregistrat în dicționarele noastre explicative (*Se mai impune ...* **debutarea** *unor tineri regizori de talent.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1989, nr. 52, 17/3), derivat care, prin genitivul obiectiv din contextul dat, atestă forța cu care se impune sensul tranzitiv al lui *debuta* în română. De altfel, corespondentul substantival al lui *debuta* intranzitiv nici nu este infinitivul său lung, ci neologismul de origine franceză *debut*.

Decembrie 1990

Institutul de Lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

G. Bolocan

MODELE SINONIMICE ÎN TOPONIMIE

În articolul de față vom analiza cîteva modele de toponime analitice care, datorită faptului că exprimă relații identice, pot fi grupate într-o serie pe care o numim sinonimică. Baza de analiză a acestei serii sinonimice este modelul paratactic de formare a numelor de localități (oiconimelor). Relația semantică dintre termeni este înțeleasă ca un raport de motivare, uneori cu caracter extralingvistic. Astfel, alăturarea pe lîngă un toponim a unui antroponim exprimă relații de posesie, după cum alăturarea unui hidronim pe lîngă un oiconim indică o relație de localizare. Un mare număr de nume de sate nu au însă o motivare în planul realității nemijlocite, fiind de cele mai multe ori efectul unui act administrativ : din diverse cauze, două localități se unesc, adaptîndu-și numele la situația creată.

Modelul paratactic, format prin juxtapunere directă, exprimă din punct de vedere semantic raporturi diverse : I) de înglobare ; II) de posesie ; III) de apartenență ; IV) de localizare ; V) de reperare. Considerăm pe această bază că modelul paratactic include cinci subtipuri, pe care le vom analiza pe rînd, paralel cu alte structuri care exprimă același fel de relații.

Materialul care stă la baza cercetării de față a fost extras din indicatoarele oficiale ale denumirilor de localități din diverse perioade.

I. Subtipul de înglobare apare pe cale administrativă, fiind folosit mai ales în situații oficiale. În relațiile dintre localnici numele de acest fel nu se folosesc.

Subtipul acesta se formează după următoarele scheme : 1) juxtapunere directă ; 2) juxtapunere copulativă, cu conjuncțiile *și* (în surse mai vechi *i*), *cu* („și") ; 3) juxtapunere sinonimică, cu conjuncția disjunctivă *sau* și cu adjectivul verbal *zis* + *și* (adverb).

1) Juxtapunerea directă se întîlnește la numele de sate formate din numele a două cătune sau părți de sat sau la formarea denumirilor de comune din numele a două sate. Iată un număr de exemple : *Bălănești-Olari*, *Beleți-Negrești*, *Berbești-Iordăcheși*, *Berceni-Dobreni*, *Bîrsești-Bodești*, *Bordești-Goiești*, *Cărpiniș-Vîrtop*, *Deparați-Hîrlești*, *Pîrlita-Cănești*, *Rîjlețu-Govora* etc.

La formarea denumirilor de comune prin alăturarea numelor a două sau mai multe sate se operează uneori modificări în structura denumirilor componente. Iată cîteva exemple : *Drăganu-Bîscovelul* < *Drăganu-Olteni Bîscovelul*, *Broșteni-Roșcani* < *Broșteni* + *Pîrîu Roșu* ; *Belciugatele-Cojești* < *Belciugatul de Jos* + *Belciugatul de Sus* + *Cojești* ; *Drăgotești-Biținele* < *Drăgoteștii de Jos* + *Drăgoteștii de Sus* + *Drăgotești-Snagov* + *Biținа-Pămînteni* + *Biținа-Ungureni* ; *Dridu-Sărindarele* < *Dridu Movila* + *Dridu Snagov* + *Sărindaru de Jos* + *Sărindaru de Sus* ; *Urluiești-Băbeni* < *Urluiești* + *Valea Babei* etc.

LR, XL, nr. 5–6, p. 277–283, București, 1991

Modificările operate în exemplele citate, deşi făcute pe cale administrativă, conţin elemente neoficiale. Astfel, denumirile modificate *Pîrîu Roşu* > *Roşcani*, *Valea Babei* > *Băbeni*, *Belciugatul de Jos* + *Belciugatul de Sus* > *Belciugatele* etc. funcţionau de mult în zonă cu alt rol : *roşcani*, *băbeni* ca nume de grup, celelalte : *Belciugatele*, *Biţinele*, *Sărindarele* etc. ca plurale toponimice.

Menţionăm că în cele mai multe cazuri unităţile administrative care se contopesc fac parte din aceeaşi localitate : două cătune ale aceluiaşi sat sau două sate din aceeaşi comună.

Procedeul aplicat la formarea acestor nume apare clar şi din explicaţiile date în reglementările administrative. Astfel, în *Indicatorul statistic al localităţilor din România* (Bucureşti, 1943) se spune : „*Bosia-Bereşti*, compus din satele *Bosia* şi *Bereşti*, *Deparaţi-Hîrleşti* format prin contopirea satelor *Deparaţi* şi *Hîrleşti*, recenzate în 1912 ca unităţi distincte". Iată şi o observaţie mai veche : „Prin legea sancţionată cu înaltul decret regal nr. 2532 din 16 mai 1895 comuna *Socea* se întruneşte cu comuna *Cîndeşti* spre a forma o singură comună *Socea-Cîndeşti*" (*Indicator al comunelor urbane şi rurale din regatul României*, 1896, p. 242).

2) Juxtapunerea copulativă : a) cu conjuncţia *şi* (în surse mai vechi şi *i*). Această structură se găseşte cu precădere în indicatoarele administrative din sec. al XIX-lea. Un număr mare de asemenea denumiri am întîlnit în *Indicatorul localităţilor româneşti din 1840*. Iată cîteva exemple : *Băldana şi Adunaţi*, *Sărata-Văraticu şi Bistriţa*, *Cătunu Alunişului şi Strîmba*, *Cerbul i Cotul Siretului*, *Căscioarele i Cîltoieni-Străini*, *Moara Săracă i Brînzeşti*, *Mănăilă i Pleşoiu de Sus*, *Cioroiu i Siliştea Crucii*, *Preşna i Costeşti*, *Breaza i Viespeşti*, *Ghidiciu i Piscu Seaca*, *Creţeşti i Zbîrcea*, *Otetelişu i Valea Mare şi Pietroasa*, *Piţicu i Bumbeşti*, *Ţicleni i Tunşi*, *Văleni i Daia* etc. ; b) cu conjuncţia *cu* („şi"). Această structură are o frecvenţă mai mică decît precedenta. Citîm mai jos exemplele de care dispunem : *Bălceşti cu Tansa*, *Dumbrava cu Baba Necula*, *Colţeni cu Valea Seacă*, *Făget cu Văcăria*, *Izvoru cu Valea Drăci*, *Ogrăzile cu Gara Monteoru*, *Frăţileni cu Bădeni*, *Gaiţa cu Pietrosu de Jos*.

3) Juxtapunerea sinonimică : a) cu conjuncţia disjunctivă *sau* şi b) cu adjectivul verbal *zis* + *şi* (adverb). Această structură, cu frecvenţă foarte mică, exprimă un raport de referinţă la o denumire a aceleiaşi unităţi administrative. Redăm exemplele de care dispunem :

a)	b)
Runcu sau Schitu Runcu	*Bîrjoveni zis şi Lipoveni*
Giurcani sau Polobocu	*Plotunu zis şi Cujbeni*
Colceagul sau Tătărăii lui Chiriţă	*Talpa zis şi Şerbeştii lui Talpă*
Fîntînelele sau Cioara	*Climeşti zis şi Ghirva*
Potocenii de Sus sau Grecii de Buzău	*Boura zis şi Fărtigi*
Odăile sau Coada Sulimanului	*Botşaniţa zis şi Tacu*
Gura Făgetului sau Gurguiata	*Zvorăştea zis şi Vatra*
Andreieşti sau Hoinari	*Sinihău zis şi Harbova*
Racoviţa sau Suligatu	*Bivolu Mic zis şi Lipan*

II. Subtipul posesiv este format dintr-un toponim şi un antroponim. Menţionăm de la început că relaţia toponim — antroponim la denumirile cu structură analitică juxtapusă nu este uşor de stabilit în toate cazurile.

Termenul prim este întotdeauna un toponim. Stabilirea naturii termenului al doilea prezintă uneori mari dificultăți. Astfel, în denumirile *Tutana-Enache* și *Călinești-Enache* termenul al doilea nu este în ambele cazuri un antroponim. Primul exemplu, *Tutana-Enache*, ca nume de comună, este format prin înglobarea a două nume de sate *Tutana* + *Valea lui Enache* (ține deci de subtipul I), iar în cel de-al doilea satul Călinești, fiind împărțit între trei proprietari (Cuparencu, Enache și Vasilache), se desparte în trei părți distincte în a căror denumire intră numele proprietarului, deci : *Călinești-Cuparencu*, *Călinești-Enache*, *Călinești-Vasilache*. Este important deci de stabilit natura termenului secund pentru a determina raportul semantic dintre cei doi termeni : posesie sau înglobare. Raportul de posesiune se vede mai clar în formațiile sinonimice cu articol definit proclitic la termenul secund : *Călineștii lui Cuparencu* etc.

Subtipul paratactic posesiv se întîlnește în toate regiunile țării, fiind deosebit de frecvent în Moldova și în Muntenia, mai ales în județele Ilfov și Prahova. Iată un număr de exemple extrase din *Indicatorul localităților* din anul 1892 :

Jud. Botoșani : *Siminicea-Balș*, *Siminicea-Miclescu*, *Vorona-Dobrovolschi*, *Vorona-Teodor*, *Lehuiești-Timotei*, *Ostopceni-Balș*, *Tomești-Barancea*, *Tomești-Ciolac*, *Tomești-Rosetti*, *Tomești-Vîrnăvoaia* (în *Ind.* 1840 apare ca *Tomești-Vîrnav*).

Jud. Ilfov : *Poenari-Enuță*, *Poenari-Florescu*, *Poenari-Polizu*.

Subtipul paratactic posesiv are ca sinonime structurile cu antroponimul în genitiv : 1) toponim + antroponim articulat proclitic ; 2) toponim + antroponim articulat enclitic. Aceste două structuri analitice de regulă precedă cronologic structura juxtapusă analizată mai sus. Exemplele sînt foarte numeroase. Citățm din *Indicatorul* de la anul 1840 :

Poienarii lui Apostol
Poienarii lui Enuță
Poienarii lui Cantacuzino
Dărăștii lui Manuc
Tîncăbeștii lui Manuc
Strîmba lui Opran
Rușii lui Asan
Copăcenii lui Vîrlan
Dărăștii lui Asan
Poienarii Dănescului
Poienarii Niculescului
Poienarii Florescului
Ioneștii Mincului
Crețuleștii Banului
Maia Văcărescului
Maia Filipescului
Orăștii Clucerului
Orăștii Lămotescului

O parte din numele citate mai sus se întîlnesc în diverse perioade ca structuri juxtapuse : *Poienari-Enuța*, *Popești-Manuc* etc. Structura cu articol proclitic este mai frecventă în Moldova.

În ceea ce privește termenul prim, în multe cazuri este dificil să se stabilească dacă avem de-a face cu un toponim sau cu un apelativ. Citățm mai jos un număr relativ mare de nume de sate care prezintă astfel de dificultăți :

Cîmpu lui Neag
Cotu lui Babău
Cotu lui Bălan
Cotu lui Iurașcu
Cotu lui Ivan
Cotu Bibescului
Cotu Vameșului
Fundu Armeanului
Fundu Danciului
Fundu Vornicului

Fața lui Nan
Fundu lui Bogdan
Podu lui Galben
Podu lui Stamate
Poiana lui Stan
Poiana lui Stîngă
Rădiu lui Tătar
Vadu lui Isac
Vadu lui Vodă
Valea lui Alb
Valea lui Bosie
Valea lui Cîine
Valea lui Dan
Valea lui Lal
Valea lui Maș
Valea lui Pătru
Valea lui Soare
Valea lui Stan
Valea lui Vlad

Linia Zisului
Lunca Banului
Măgurelele Otetelișanului
Piscu Radului
Piscu Rusului
Podu Grosului
Podu Neagului
Podu Pitarului
Podu Șchiopului
Podu Turcului
Poiana Cîrnului
Poiana Răftivanului
Valea Budului
Valea Căpitanului
Valea Drăganului
Valea Faurului
Valea Marcului
Valea Sasului
Valea Stanciului
Valea Nacului
Valea Șchiopului

Pentru o parte din oiconimele citate mai sus care au ca prim termen *Cotu*, *Fața*, *Fundu*, *Podu*, *Vadu* logic nu se poate admite că avem de-a face cu un apelativ urmat de un antroponim. Istoria concretă a unora dintre aceste denumiri confirmă ipoteza noastră. Astfel, *Cotu Bibescu* a aparținut de satul Obedin din comuna Breasta — Dolj, vecin cu satul *Cotu* din aceeași comună; *Fundu-Danciului* din com. Fierbinți-Tîrg — Ialomița este vecin cu satul *Fundu* din com. Gruiu — Ialomița; *Valea lui Dan* face parte din com. *Valea Seacă* — Gorj.

Exemplele citate în prima coloană au ca termen secund în mod evident un nume de persoană. Modelul cu articolul *lui* antepus, nu ridică din acest punct de vedere nici o îndoială. În coloana a doua numele care alcătuiesc termenul secund pot fi grupate în cîteva categorii: a) nume de botez sau de familie: *Danciului*, *Radului*, *Neagului*, *Budului*, *Stanciului*, *Marcului*; b) nume provenite de la denumiri de ocupații: *Vameșului Pitarului*, *Faurului*, *Căpitanului*; c) nume de persoană <porecle care au la bază un defect fizic: *Șchiopului*, *Cîrnului*. Toponimele formate cu antroponimele de sub a) pot fi considerate construcții arhaice. Celelalte toponime — b), c)—, avînd la bază un apelativ care, într-o fază mai veche, probabil, însoțea un antroponim, nu sînt simțite ca arhaice.

Legătura transparentă a primului termen cu apelativul de la care s-au format toponimele din această grupă face ca modelul paratactic să nu fie întîlnit în astfel de cazuri. Singurul exemplu din întreaga listă de denumiri citate ar fi *Cotu-Bibescu*, alături de *Cotu Bibescului*. Considerînd aceasta ca o structură paratactică cu sens posesiv, recuncaștem implicit calitatea de toponim a primului termen, *Cotu*. Legarea prin cratimă a celor două e emente este obligatorie.

Tipul *Balta Bunescu*, întîlnit foarte frecvent la toponimele analitice care au ca prim termen un apelativ, prezintă sub raport etimologic două aspecte :

1) provine, fără îndoială din modificarea modelului genitival. Procesul acesta este demonstrat de existența aproape generală a tripletelor toponimice : *Balta Bunescu*, *Balta lui Bunescu*, *Balta Bunescului*. Sinonimia dintre aceste trei structuri duce la înlocuirea unui model cu altul. Cu timpul sinonimia dintre modelul *Balta Bunescu* și celelalte două se atenuează. Trecerea toponimelor de tipul *Balta Bunescului*, *Balta lui Bunescu* în *Balta Bunescu* este favorizată de o serie de factori : a) există printre toponimele simple unele nume formate din antroponime : *Belcin*, *Dobrun* etc. ; b) frecvența mică într-o zonă dată a unui anumit nume de persoană ; c) schimbarea posesorilor asupra unui obiect din teren, care însă își păstrează numele vechi. Nemai fiind legat de un posesor cunoscut, nume ca *Balta lui Bunescu* se poate transforma în *Balta Bunescu*. Din aceleași motive numele de acest tip pot deveni și simple, *Bunescu*. Din cele de mai sus se observă că între cei doi termeni ai toponimelor analitice există un raport de instabilitate : mai întîi la nivelul termenului al doilea : *lui Bunescu*, *Bunescului*, *Bunescu*, și apoi la nivelul termenului prim, prin posibilitatea de suprimare a lui și, deci, de formare a toponimelor simple : *Bunescu* ;

2) apare ca rezultat al transferului de nume, fenomen foarte frecvent în toponimia românească. De fapt, toponimele analitice provenite ca rezultat al transferului de nume nu au ca element secund un antroponim, ci un toponim.

Un element deosebit de important în trecerea de la *Balta Bunescului* la *Balta Bunescu* este pierderea de către cel de-al doilea a capacității de a exprima posesia, *Balta Bunescu* însemnînd „balta care se cheamă *Bunescu*". Pentru acest motiv structurile analitice care au ca prim termen un apelativ nu pot fi integrate în seria sinonimică a modelului paratactic.

III. Subtipul de apartenență. În aceste structuri elementul de referință este pe locul al doilea. Primul termen reprezintă elementul subordonat. Formarea numelui de localitate prin raportarea denumirii unei unități subordonate la numele unei unități administrativ supraordonate se face după următoarea schemă : 1) juxtapunerea directă : 2) juxtapunerea cu prepoziția *de*. Primul termen poate fi : a) un nume de sat raportat la numele comunei ; b) un nume de comună sau de oraș raportat la un nume de plasă, județ, provincie. Iată cîteva exemple :

1) a) nume de sate : *Popești-Stejari*, *Poroina-Erghevița*, *Slobozia-Cireșu*, *Slobozia-Galbenu*, *Strîmbu-Băiuț*, *Bistrița-Costești* ; b) nume de comune, de orașe : *Breznița-Motru*, *Breznița-Ocol*, *Dărăști-Ilfov*, *Dărăști-Vlașca*, *Drăgănești-Olt* ; *Iași-Gorj*, *Munteni-Buzău*, *Obîrșia-Cîmpu*, *Slatina-Timiș*, *Slănic-Moldova*, *Slănic-Prahova*, *Suharu-Ilfov*, *Vînători-Neamț*.

2) a) nume de sate : *Poroina de Erghevița*, *Totea de Hurezani*, *Totea de Negreni*, *Totea de Frumușei*, *Totea de Vladimir*, *Veaca de Grădiștea* ; b) nume de comune, de orașe : *Breznița de Ocol*, *Drăgănești de Olt*, *Obîrșia de Cîmpu*, *Obîrșia de Cloșani*, *Roșia de Amaradia*.

IV. Subtipul de localizare are pe locul al doilea un hidronim. Citățm un număr relativ mic de exemple, în ordinea alfabetică după cel de-al doilea termen al denumirii : Rîmești-*Beica*, Urviș-*Beliu*, Băbeni-*Bistrița*,

Bereşti-*Bistriţa*, Ohaba-*Bistra*, Ardeluţa-*Brateş*, Cinciş-*Cerna*, Pojogi-*Cerna*, Racoviţa-*Cerna*, Gornetu-*Cricov*, Valea Lungă-*Cricov*, Chişinău-*Criş*, Văleni-*Dîmboviţa*, Bumbeşti-*Galbenu*, Bîrzeiu-*Gilort*, Larga-*Jijia*, Ohaba-*Jiu*, Peşteana-*Jiu*, Roşia-*Jiu*, Stolojani-*Jiu*, Strîmba-*Jiu*, Brezniţa-*Motru*, Slatina-*Nera*, Drăgăneşti-*Olt*, Piatra-*Olt*, Băbeni-*Olteţ*, Poiana-*Prahova*, Cîşliţa-*Prut*, Manoleasa-*Prut*, Rădăuţi-*Prut*, Ungheni-*Prut*, Măguri-*Răcătău*, Slobozia-*Răcătău*, Colonişti-*Sărata*, Ohaba-*Sibişel*, Mogoşeşti-*Siret*, Cristur-*Şieu*, Bereşti-*Tazlău*, Poiana-*Vărbilău*, Manoleasa-*Volovăţ*.

Termenii *nume de sat* + *nume de apă* pot fi legaţi prin diverse prepoziţii, de aceea acest subtip paratactic are o paletă sinonimică largă.

1) Cu prepoziţia *de* : Albeştii *de Argeş*, Poienarii *de Argeş*, Baia *de Arieş*, Lunca *de Arieş*, Vălenii *de Arieş*, Poclusa *de Bărcău*, Săldăbagiul *de Bărcău*, Suplacul *de Barcău*, Sînmartin *de Beiuş*, Sînnicolaul *de Beiuş*, Ţigăneştii *de Beiuş*, Uileac *de Beiuş*, Vălenii *de Beiuş*, Poclusa *de Beliu*, Rogozii *de Beliu*, Zărneştii *de Călnău*, Baia *de Criş*, Cirişul *de Criş*, Husăsăul *de Criş*, Tîrnava *de Criş*, Topa *de Criş*, Ţigăneştii *de Criş*, Bîrzeiu *de Gilort*, Bumbeşti *de Jiu*, Roşia *de Jiu*, Strîmba *de Jiu*, Coşovăţu *de Motru*, Bogata *de Mureş*, Cisteiul *de Mureş*, Iara *de Mureş*, Lechinţa *de Mureş*, Oarba *de Mureş*, Petrilaca *de Mureş*, Sîntana *de Mureş*, Slatina *de Mureş*, Şeulia *de Mureş*, Vălenii *de Mureş*, Vărădia de *Mureş*, Ciupercenii *de Olteţ*, Roşia de *Secaş*, Zărneştii *de Slănic*, Bărăştii *de Vede*, Drăgăneşti *de Vede*, Roşiori *de Vede*. Aria de răspîndire a acestei structuri oiconimice este Oltenia, Muntenia şi Transilvania.

2) Cu prepoziţia *pe* : Ştiubeiu *pe Basău*, Chetrosu *pe Bîc*, Sineşti *pe Buzău*, Gîlmele *pe Călmăţui*, Goeşti *pe Călmăţui*, Goniţi *pe Călmăţui*, Bănila *pe Ceremuş*, Carapciu *pe Ceremuş*, Călineşti *pe Ceremuş*, Revna *pe Ceremuş*, Gîrbov *pe Cîlnău*, Voloca *pe Derehlui*, Bucoviciorul *pe Desnăţui*, Botoşăniţa *pe Horaeţ*, Dăbăceşti *pe Jaleş*, Borzeşti *pe Jijia*, Bucoviciorul *pe Jiu*, Bucureşti *pe Luncavăţ*, Vîlcăneşti *pe Mostiştе*, Crainiceni *pe Prut*, Ostriţa *pe Prut*, Revna *pe Prut*, Bănila *pe Siret*, Berhomete *pe Siret*, Carapciu *pe Siret*, Greci *pe Siret*, Mîndreşti *pe Siret*, Pătărăuţi *pe Siret*, Stăneştii de Jos *pe Siret*, Stăneştii de Sus *pe Siret*, Şipotele *pe Siret*, Văscăuţi *pe Siret*, Becleanu *pe Someş*, Căpîlna *pe Someş*, Remeţi *pe Someş*, Satu Lung *pe Someş*, Frătăuţii *pe Suceava*, Pătrăuţii *pe Suceava*, Poeni *pe Suceava*, Bîrla *pe Şieu*, Cucuteni *pe Şieu*, Cîmpulung *pe Tisa*, Saroş *pe Tîrnavă*, Costeşti *pe Topolniţă*. Din cele 47 de exemple citate mai sus, 28 se găsesc în Moldova, 11 în Muntenia şi Oltenia şi 8 în Transilvania. Fără a avea pretenţia că denumirile de acest tip au fost date în totalitatea lor, se poate totuşi presupune că cea mai mare frecvenţă o au în Moldova.

3) Cu prepoziţia *de la* : Dragomireştii *de la Dîmboviţa*, Jupîneştii *de la Gilort*, Cioroiul *de la Jiu*, Bujorenii *de la Olt*.

4) Cu prepoziţia *de pe* : Mogoşeştii *de pe Argeş*, Albeştii *de pe Călmăţui*, Măneştii *de pe Colentina*, Grozeştii *de pe Jiu*, Vîlcăneştii *de pe Mostiştе*.

5) Cu prepoziţia *la* : Bucşani *la Argeş*, Bircii *la Gilort*, Camara *la Sighet*, Cîmpulung *la Tisa*, Lunca *la Tisa*, Virişmort *la Tisa*.

Sensul de localizare al acestui subtip paratactic este determinat cu strictеţe de calitatea de hidronim a atributului substantival determinant, diferenţa dintre modelele sinonimice ale acestui subtip constînd numai în prepoziţia cu care se construieşte atributul. Cînd atributul substantival prepoziţional construit cu *de* este un nume de localitate sau o unitate admi-

nistrativă, el indică apartenența, iar cînd este un hidronim indică localizarea.

V. Subtipul de reper: Există un număr mic de denumiri formate cu *de* + apelativ, în care, deci, atributul substantival prepozițional nu conține un nume propriu. De exemplu : Cristeștii *de Deal*, Frăsinetu *de Cîmp*, Frăsinetu *de Pădure*, Pîriu *de Vale*, Pîriu *de Pripor*, Vălenii *de Munte*, Seaca *de Pădure*, Seaca *de Cîmp* etc. Prin juxtapunere directă se formează nume de sate cu un număr mare de apelative, care pot fi grupate astfel :

1) nume de forme de relief sau acoperiri de teren : *deal*, *vale*, *coastă*, *vîrf*, *pisc*, *plai*, *dos*, *față*, *gîrlă*, *luncă*, *pădure* (Pătroaia-*Deal*, Pătroaia-*Vale*, Frînceștii-*Coastă*, Cerna-*Vîrf*, Pitionești-*Pisc*, Băița-*Plai*, Palanga-*Față*, Palanga-*Dos*, Săpoca-*Gîrlă*, Drăgoiești-*Luncă*, Orșova-*Pădure*) ;

2) nume de unități administrative : *cătun*, *sat*, *tîrg*, *săliște*, *linie*, *vamă*, *gară*, *poștă*, *băi*, *moară*, *mînăstire*, *schit* etc. (Tulcea-*Cătun*, Ianca-*Sat*, Logrești-*Tîrg*, Almaș-*Săliște*, Țigănești-*Linie*, Căianu-*Vamă*, Dîlga-*Gară*, Ozunca-*Băi*, Micșunești-*Moară*, Sărăcinești-*Mînăstire*, Gorovei-*Schit*) ;

3) nume de relații sociale și etnice : *birnic*, *lotaș*, *răzeș*, *boltaș*, *moșnean*, *clăcaș*, *ungurean*, *colonist*, *pămîntean*, *sîrb*, *rus*, *român* (Telești-*Bîrnici*, Telești-*Moșneni*, Bucșenești-*Lotași*, Voinești-*Răzeși*, Pasărea-*Boltași*, Vișoara-*Moșneni*, Veja-*Clăcași*, Băbeni-*Ungureni*, Ulmeni-*Pămînteni*, Sărăteni-*Coloniști*, Brebeni-*Sîrbi*, Brebeni-*Români*, Chircești-*Ruși*).

Dintre cele trei grupe de cuvinte numai cele de sub 1) intră în structuri prepoziționale : *Bolintin-Deal* (*Bolintinu din Deal*), *Bolintin-Vale* (*Bolintinu din Vale*). Fiind cuvinte de caracterizare a spațiului geografic, ele au putut fi folosite (cu o frecvență redusă) cu elemente din subtipul de localizare. Celelalte apelative, citate sub 2), 3), indicînd caracterizarea oiconimului sub aspecte nelegate de spațiu, nu pot forma modele sinonimice.

În urma analizei făcute remarcăm că structurile toponimice analitice în cadrul celor cinci subtipuri diferă între ele prin natura termenilor din care sînt compuse : I. oiconim + oiconim ; II. oiconim + antroponim ; III. oiconim + denumiri de unități administrative supraordonate ; IV. oiconim + hidronim ; V. oiconim + apelativ.

Faptul acesta este deosebit de important : structurile în care determinantul este un substantiv precedat de preopoziția *de* (la subtipurile III și IV) nu pot fi considerate omonime, chiar dacă elementul de referință este identic ca formă. Diferența importantă pentru fiecare subtip în parte este dată de semnificația toponimică a termenului secund. Formula sinonimică pentru fiecare subtip în parte este identică : termenii toponimelor analitice sînt de același fel, diferența dintre modelele fiecărui subtip făcîndu-se prin modalitățile de legătură dintre termeni.

Decembrie 1991

Institutul de Lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

Violeta Barbu

MĂRTURII STRĂINE DESPRE LIMBA ROMÂNĂ (II). SECOLUL AL XV-LEA (2)

1.1. Dosarul mărturiilor străine despre limba română nu face parte dintre acelea care cresc în timp, piesă cu piesă. Cei care au contribuit la construirea lui, în majoritate italieniști, au avut în vedere, de la bun început, aceeași listă de nume (Poggio Bracciolini, Flavio Biondo, Enea Silvia Piccolomini, Dimitrie Chalcondil etc.) Latinitatea limbii române s-a înrădăcinat în conștiința europeană, o dată cu secolul al XV-lea, grație umaniștilor Renașterii, fie că ei proveneau din Occidentul latin, fie din Răsăritul ortodox. Aceasta este încheierea formulată fără echivoc în studiile lui Remiggio Sabbadini [1], Ramiro Ortiz [2], Al. Marcu [3], Vasile Bogrea [4], Claudio Isopescu [5], Nicolae Iorga [6], Werner Bahner [7], Giuliano Bonfante [8], Mariano Baffi [9] etc. Acest curent, bine reprezentat, a văzut la originea opțiunii manifestate de umaniștii Renașterii două cauze : pe de-o parte, necesitatea unirii popoarelor europene într-o alianță creștină împotriva pericolului invaziei otomane, din ce în ce mai puternic după 1453, și, pe de altă parte, pasiunea umanistă pentru tot ceea ce reprezintă vestigiile eforturilor civilizatoare ale celor două mari popoare antice : grecii și romanii. Este adevărat că în spatele acestor două cauze principale trebuie să vedem și alte aspecte mai puțin importante, dar nu lipsite de semnificație : atracția exercitată de exotismul ținuturilor necunoscute — să nu uităm că sîntem în secolul marilor descoperiri ale lui Cristofor Columb —, speranța găsirii unor codice latine sau grecești în lumea orientală [10]. În același

[1] *Quando fu riconosciuta la latinità del rumeno*, în „Atene e Roma", XVIII, 1915, nr. 195–196, p. 82 sq.

[2] *Per la storia della cultura italiana in Rumania*, București, 1916, p. 14–18.

[3] *Riflessi di storia rumena in opere italiene dei secoli XIV e XV*, în „Ephemeris Dacoromana", I, 1923, p. 357–376.

[4] *Mărturii despre latinitatea noastră la umaniștii italieni*, în „Cugetul românesc", 1923, p. 369.

[5] *Notizie intorno ai romeni nella letteratura geografica italiana del Cinquecento*, în „Bulletin de la Section Historique de l'Académie Roumaine", XVI, 1929, p. 4–13.

[6] *Istoria românilor prin călători*, București, 1928.

[7] *Zur Romanität des Rumänischen in der Geschichte der romanischen Philologie vom 15. bis zur Mitte des 18. Jahrhunderts*, în „Romanistiches Jahrbuch", VIII, 1957, p. 75–77.

[8] *Sulla conoscenza della lingua romena in Europa*, în vol. *Studi romeni*, Roma, 1973, p. 297–303, și idem, *L'origine latine del romeno nei diplomi e negli scrittori dal secolo VII al secolo XIX*, în același volum, p. 307–344.

[9] *La romanita della Romania e gli umanisti italiani*, în „L'Osservatore Romano" nr. 256 (32633), 5 nov. 1967, p. 6, idem, *La latinità dei romeni negli studi cinquecenteschi*, ibidem, nr. 282 (32659), 6 dec. 1967, p. 6.

[10] Al. Marcu, *op. cit.*, p. 357.

timp, conciliile succesive de unire a celor două biserici, concilii organizate în primele decenii ale secolului al XV-lea, au sensibilizat mediile umaniste, care au receptat cu mare emoţie prăbuşirea Constantinopolului. Valul de solidaritate intelectuală a produs nu numai apeluri de cruciadă, ci şi un nou gen literar : poezia cruciaţilor [11].

1.2. În afara curentului care a văzut în umaniştii Renaşterii din secolul al XV-lea pe principalii promotori europeni ai latinităţii limbii române se situează Şerban Papacostea [12] şi Adolf Armbruster [13]. Faptul de a fi reuşit să descopere mărturii noi sau de a fi aprofundat surse insuficient înţelese le-a conferit şi privilegiul de a ajunge la concluzia că „originea acestor mărturii (inclusiv a celor discutate mai sus, *n.n.* — *V.B.*) trebuie căutată la însuşi poporul român" [14]. În acest sens, reamintim aici doar cîteva cuvinte din mărturia lui Ioan de Sultanieh, analizată în prima parte a acestui studiu : „*Ipsi ideo jactant se esse Romanos* et patet in lingua, quia ipsi locuntur quasi Romani..." [15] (Ei afirmă cu mîndrie că sînt romani şi lucrul se vădeşte în limba lor, căci ei vorbesc ca romanii ..."). Pe drept cuvînt, Şerban Papacostea, care a pus-o pentru prima oară în valoare în istoriografia noastră, poate să afirme : „Lucrarea de faţă (...) îşi propune să înlăture, pe temeiul unor texte ignorate sau insuficient aprofundate, ideea eronată care atribuie unor influenţe străine apariţia conştiinţei originii romane în gîndirea istorică românească" [16].

Rîndurile de faţă sînt călăuzite de acelaşi principiu, care îşi va găsi o consolidare definitivă de îndată ce vom aborda mărturiile veacului următor.

2. Este firesc, aşadar, ca din punctul de vedere al contactului cu realităţile româneşti — contact direct sau mediat — să încercăm, în ansamblul ştirilor deja cunoscute datînd din secolul al XV-lea, o necesară disociere. Se cuvine mai întîi să-i amintim pe aceia care, într-un fel sau altul — călători, misionari, diplomaţi — , au cunoscut *de visu* poporul român : Johann Schiltberger, Rinaldo degli Albizi, autorul anonim al relaţiei de călătorie din 1437, Nicolae de Modrussa şi Giulio Pomponio Leto. O categorie aparte o formează umaniştii bizantini, care, întocmai ca Manuel Chrysoloras, pomenit în prima parte a acestui studiu, au asigurat în diaspora contactul dintre Orient şi Occident ; din rîndul lor, pentru mărturiile interesante pe care ni le-au lăsat în legătură cu limba română, îi vom menţiona aici pe Dimitrie Chalcondil şi pe Laonic Chalcocondil. Partea a treia a acestui studiu va fi dedicată umaniştilor italieni care au activat în Italia (Poggio Bracciolini, Flavio Biondo, Enea Silvio Piccolomini), în Ungaria la curtea lui Matei Corvin (Antonia Bonfini, Petrus Ransanus), ori în Polonia (Filippo Buonaccorsi Callimaco).

3.1. Bavarezul Johann Schiltberger (1381 — 1438) [17], militar de carieră , a lăsat, în calitate de participant la lupta de la Nicopole, impor-

[11] *Ibidem*, p. 361.

[12] *Les roumains et la conscience de leur romanité au moyen-âge*, în „Revue roumaine d'histoire", IV, 1965, nr. 1, p. 15—24.

[13] *Romanitatea românilor*, Bucureşti, 1972.

[14] A. Armbruster, *op. cit.*, p. 24.

[15] Apud Ş. Papacostea, *Geneza statului în evul mediu românesc*, Cluj, 1988, p. 224.

[16] Ş. Papacostea, *Geneza* ..., p. 223.

[17] Amănunte despre biografia şi activitatea lui Johann Schiltberger în *Călători străini despre ţările române*, vol. I, ed. de Maria Holban, Bucureşti, 1968, p. 26—27.

tante informaţii privind campania militară a lui Mircea cel Bătrîn. Din cele două călătorii făcute în Ţara Românească şi Moldova la începutul secolului al XV-lea, am reţinut următoarea observaţie legată de limba locuitorilor : „Şi mai trebuie încă amintit că locuitorii din Moldova şi din Ţara Românească păstrează credinţa creştină ; ei vorbesc o limbă deosebită..."[18]. Comentînd acest pasaj, A. Armbruster [19] motivează faptul că Schiltberger nu remarcă romanitatea limbii noastre prin faptul că un mercenar nu cunoştea probabil limba latină.

3.2. În anul 1426, ambasadorul florentin Rinaldi degli Albizi, aflat la Buda, scria despre popoarele din Slavonia, adică din întregul spaţiu est-european : „Lingue in Schiavonia, che hanno terre e ville disperse, et prima : Ungari, Tedeschi, Schiavi, Vallachi habent quasi Romanam linguam ..." [20]. După acelaşi Adolf Armbruster, pasajul s-ar referi la românii transilvăneni.

3.3. În cadrul propagandei unioniste, dintre ai cărei agenţi am amintit deja pe Manuel Chrysoloras, a activat şi trimisul anonim al Conciliului de la Basel în Răsărit, venit cu scopul de a mijloci unirea celor două biserici. Relatarea datează din anul 1437 [21] şi consemnează faptul că valahii vorbesc o limbă proprie, iar în scris utilizează aceleaşi litere ca şi rușii, ignorînd alfabetul grecesc : „Item ecclesia Constantinopolitana habet potestatem in spiritualibus apud duas Balachias, propriam linguam habentes ; quae duo regna sunt et domini duo per se naturales reges in metis Ungariae et Russiae omnes in obedencia ecclesiae Grecorum. Populus in maxima quantitate, ubi mittuntus Arhiepiscopi quatuor ... ; propriam linguam loquentes (sc. Russi), tamen cum Balachis in litteris concordantes quas litteras greci ignorant ... "[22].

3.4. O importanţă aparte între misionarii ce au trecut fruntariile ţărilor române o are episcopul de Modrussa (Dalmaţia), Nicolaus Machinensis [23]. Colaborator al papei Pius al II-lea (Enea Silvio Piccolomini), Nicolaus de Modrussa a fost trimis să îndeplinească diverse misiuni diplomatice în Europa, calitate în care i-a întîlnit pe episcopul de Oradea, Ioan Vitez, şi pe Vlad Ţepeş. Rodul acestei călătorii a fost lucrarea *De bellis Gothorum*, redactată înainte de 1473 şi rămasă, cu excepţia unor fragmente, în manuscris. În ea se notează : „Vlachi originis suae illud praecipuum prae se ferunt argumentum, quod quamvis Mysorum lingua, quae Ilyrica est, omnes utantur, vernaculo tamen sermone hoc est latino haud

[18] *Călători străini*, vol. I, p. 30.

[19] *Op. cit.*, p. 44—45.

[20] Raportul lui degli Albizi a fost publicat de V. Makuscev în *Monumenta historica Slavorum meridionalium vicinorumque populorum e tabulariis et bibliothecis Italicis*, I/1, Varsaviae, 1874, p. 530, v. A. Armbruster, *op. cit.*, p. 45.

[21] Ea s-a păstrat într-un miscelaneu din prima jumătate a secolului al XV-lea, alcătuit de medicul bavarez Sigismund Gotzkircher, şi a fost publicată la noi de N. Iorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV-e siècle*, IV, Bucureşti, 1915, p. 33—34.

[22] Apud A. Armbruster, *op. cit.*, p. 45—46.

[23] Ş. Papacostea, *Geneza* ..., p. 227.

prorsus obsoleto [24] ab incunabulis [25] loquuntur et cum ignotis congressi, dum linguae explorant commercium, an Romane loqui norint interrogant" (Valahii aduc ca argument al originii lor faptul că, deşi se folosesc cu toţii de limba moesică, care e ilirică, totuşi vorbesc de la origine o limbă populară, care e latina, al cărei uz nu l-au părăsit deloc ; şi cînd se întîlnesc cu străinii cu care încearcă să intre în vorbă îi întreabă dacă ştiu să vorbească romana). Textul, comentat pe rînd de R. Sabbadini [26], Al. Marcu [27], Ş. Papacostea[28] şi A. Armbruster[29], întăreşte încă o dată dovada conştiinţei latinităţii poporului român şi, lucru deloc neglijabil, consemnează, aşa cum a arătat Şerban Papacostea, diferenţa dintre limba culturii scrise, slavona, şi limba vorbită, de origine latină. Îndrăznim să adăugăm că pasajul din opera lui Nicolaus de Modrussa poate fi aşezat, în cap de serie, în şirul atestărilor numelui limbii noastre, *româna* [30]. Cele relatate de episcopul dalmatin se aseamănă uimitor cu informaţia furnizată de Francesco della Valle (1532), considerată pînă acum [31] drept prima atestare a termenului etnolingvistic *românește* : „Şi cînd vreunul întreabă dacă ştie careva să vorbească în limba lor valahă, ei spun în felul acesta : ştii românește ?" [32].

3.5. Deşi extrem de laconice, notele de călătorie ale lui Giulio Pomponio Leto (1425 — 1498) [33] merită a fi amintite, fie şi numai de dragul renumelui autorului lor. Istoric, arheolog, profesor de elocvenţă la Studi di Roma şi fondator al Academiei Romana, Leto a călătorit în Europa orientală în anii 1479 — 1480, ajungînd pînă în Rusia. Dintre însemnările sale, culese şi editate de W. Zabughin [34], le reţinem pe cele privitoare la limbă : „Volochia Italia quia Daci italice loquuntur" [35], „quum Italica utatur lingua" [36].

4.1. Ca şi în cazul lui Leto, discursurile şi prelegerile profesorului Dimitrie Chalcondil [37] (1424 — 1511) ne-au fost transmise de un editor, de data aceasta contemporan şi fost elev al profesorului la Universitatea padovană : Andrea Brenta. D. Chalcondil, unul din numeroşii intelectu-

[24] G. Bonfante, *op. cit.*, p. 318, echivalează cuvîntul *obsoleto* cu „degenerată" ; ni se pare că soluţia propusă de Ş. Papacostea, *op. cit.*, p. 228 : „populară", se apropie mai mult de sensul adjectivului latinesc şi de înţelesul contextului.

[25] În faţa a două variante de traducere a lui *ab incunabulis* : una propusă de A. Sacerdoţeanu, *Consideraţii asupra istoriei românilor în evul mediu*, Bucureşti, 1936, p. 17, şi de G. Bonfante, *op. cit.*, p. 318, care traduc „din cărţi incunabule", şi cea propusă de Ş. Papacostea, *loc. cit.*, „de la origine, dintru început, din leagăn", am ales-o pe ultima, fiindcă, în mod evident, termenul bibliofilic *incunabul* este o creaţie cultă mult ulterioară sec. al XV-lea ; primele atestări datează de altfel de la începutul sec. al XIX-lea.

[26] R. Sabbadini, *op. cit.*, p. 84.

[27] Al. Marcu, *op. cit.*, p. 374—375.

[28] Ş. Papacostea, *op. cit.*, p. 227—228.

[29] A. Armbruster, *op. cit.*, p. 54—56.

[30] V. şi G. Bonfante, *op. cit.*, p. 318.

[31] V. V. Arvinte, *Român, românesc, România*, Bucureşti, 1983, p. 96.

[32] *Călători străini*, vol. I, p. 322.

[33] V. Al. Marcu, *op. cit.*, p. 379—381, G. Bonfante, *op. cit.*, p. 318—319, şi A. Armbruster, *op. cit.*, p. 52.

[34] *Iulii Pomponii Leti*, Petersburg, 1914.

[35] V. W. Zabughin, *op. cit.*, p. 208.

[36] *Ibidem*, p. 215.

[37] Am optat pentru această variantă a numelui, urmîndu-l pe Giuseppe Cammelli, *Calcocondiliana, correzioni alla biografia di Demetrio Calcondila dalla sua nascita (1423) alla sua nomina nello studio di Padova (1463)*, în *Miscellanea Giovanni Mercati*, vol. III, Roma, 1946, p. 252.

ali bizantini emigraţi în Occident după căderea Constantinopolului, a vizitat, în calitate de ambasador, Valahia. Într-un discurs inaugural la Universitatea padovană, discurs intitulat *In disciplinas et bonas artes oratio Romae initio gymnasii habita*, Brenta invocă mărturia profesorului spre a desăvîrşi elogiul limbii latine, vorbită din Peninsula Iberică pînă la linia Dunării : „Nam de ceteris quid mirabilius est, sed a praeceptore meo Demetrio Atheniensi puer audivi, qui legatus in Sauromatus Scythas profectus, est, esse civitatem [38] illic longe nobilissimam et potentissimam, in qua adhuc ita verba nostratia sonant, ut nihil suavius sit quam illos antiquo more Romano loquentes audire" [39].

4.2. Vărul primar al lui Dimitrie Chalcondil, Laonic Chalcocondil (cca 1423 — cca 1490) [40], n-a cunoscut în mod direct realităţile româneşti, dar, după cum o mărturiseşte el însuşi, nu ducea lipsă de ştiri aduse chiar de români. Opera sa Ἀπόδειξις ἱστοριῶν (*Expuneri istorice*) cuprinde 10 cărţi, în care se expun evenimente din Imperiul Bizantin şi apoi, după căderea acestuia, din sud-estul Europei, evenimente cuprinse în perioada 1298 — 1463. Ca unul din cele mai importante izvoare privind rezistenţa antiotomană a ţărilor române în secolul al XV-lea, lucrarea conţine importante ştiri despre romanitatea limbii noastre şi despre spaţiul în care ea era vorbită la jumătatea veacului al XV-lea : „Dacii vorbesc o limbă apropiată de a italienilor (φωνῇ παραπλησίᾳ τῇ Ἰταλῶν), dar într-atît de stricată şi deosebită (τοσοῦτον καὶ διενεγκούσῃ), încît italienii cu greu înţeleg ceva cînd cuvintele nu sînt exprimate deslușit, încît să priceapă ce ar putea să spună. De unde au ajuns ei, care au această limbă şi obiceiuri de-ale romanilor, în această ţară şi s-au sălăşluit aici, nici pe altul nu l-am auzit să spună ceva lămurit spre explicarea lucrului ..." [41]. Despre locuitorii Ardealului, L. Chalcocondil scrie : „Aceştia grăiesc pe de o parte limba peonilor, pe de altă parte şi a dacilor" [42], iar despre valahii din Pind : „grăind aceeaşi limbă ca a dacilor şi sînt asemenea cu dacii de la Istru" [43].

5. Ce ecou au avut în istoriografia românească veche autorii amintiţi mai sus ? Nu deţinem ştiri decît despre interesul pe care l-a stîrnit opera lui Laonic Chalcocondil în mediile umaniste româneşti, începînd cu sfîrşitul secolului al XVII-lea. Cea de-a şaptea şi cea de-a noua carte a *Expunerilor istorice* ale autorului bizantin sînt citate de mitropolitul Dosoftei al Ierusalimului în prefaţa la *Biblia* din 1688 : „după cum zice istoricul

[38] R. Sabbadini, *loc. cit.*, identifică oraşul cu Tîrgovişte.

[39] Reprodus după K. Müller, *Reden und Briefe italienischen Humanisten*, Wien, 1899, p. 73, la Al. Marcu *op. cit.*, p. 374, G. Bonfante, *op. cit.*, p. 316, şi A. Armbruster, *op. cit.*, p.51—52.

[40] V. la noi *Laonic Chalcocondil, Expuneri istorice*, ediţie şi traducere de Vasile Grecu, Bucureşti, 1958 ; fragmente din această operă şi o scurtă fişă biobibliografică a istoricului în *Izvoarele istoriei României*, vol. IV, Bucureşti, 1982, p. 451—517, ediţie şi traducere de Nicolae-Şerban Tanaşoca.

[41] *Izvoarele istoriei României*, p. 454—455.

[42] *Laonic Chalcocondil, Expuneri istorice*, ed. V. Grecu, p. 155.

[43] *Ibidem*, p. 190.

care se chiamă Halcocondil" [44]. Într-adevăr, atît colecţiile cantacuzineşti posedau un exemplar din această operă, în ediţia de la Paris din 1650 [45], cît şi biblioteca voievodală de la Hurezi, prin corpusul *De Byzantinae historiae scriptoribus* (ed. Charles Du Cange, Paris, 1684) [46]. Pagini de corespondenţă datînd din aceeaşi epocă conţin indicii că opera lui Laonic Chalcocondil era cerută şi de un alt domn, Constantin Duca, pentru desăvîrşirea educaţiei fiului său [47].

Noiembrie 1990

Institutul de Lingvistică
Bucureşti, str. Spiru Haret nr. 12

[44] V. Corneliu Dima-Drăgan, *Biblioteci umaniste româneşti*, Bucureşti, 1974, p. 79.
[45] V. C. Dima-Drăgan, *op. cit.*, p. 113.
[46] *Ibidem*, p. 105.
[47] Scrisoare a mitropolitului Ierotei al Dristrei către Neofit al Adrianopolului în *ms. gr. BAR 974*, f. 284^{v}, v. Olga Cicanci, *Literatura în limba greacă în Moldova şi Ţara Românească în veacul al XVII-lea*, în „Studii", XXIII, 1970, nr. 1, p. 29.

Ştefan Munteanu

FIIND FOST — O FORMĂ GRAMATICALĂ DIALECTALĂ?

Am pus titlul acestor însemnări sub semnul întrebării, de unde rezultă că, pînă la proba contrarie, am îndoieli cu privire la existenţa în graiuri a formei menţionate. Atunci ce este ea? O creaţie personală, izolată? Şi dacă aşa stau lucrurile, cum se justifică întrebuinţarea ei? Iar dacă nu, atunci cum se explică apariţia unei astfel de forme, admiţînd că nu este atestată în vreun grai?

Dar să privim mai de aproape faptele. *Fiind fost* este un gerunziu al verbului *a fi* la timpul trecut. Îl găsim atestat la unul dintre scriitorii noştri, cunoscut prin limba sa îndatorată mijloacelor de expresie caracterizate prin naturaleţe şi colorit popular, anume I. Al. Brătescu-Voineşti. Iată exemplul care ne interesează: „Sus, *nefiind fost poftiţi* într-adins ceilalţi doi obişnuiţi parteneri pentru preferanţă, l-a luat boierul Manolache la un tabinet" [1].

Nu avem a face, cum s-ar părea, cu un „hapax legomenon", dovadă că aceeaşi formă o întîlnim şi la un alt autor, critic şi istoric literar reputat prin acribia lui filologică. Mă refer la regretatul Şerban Cioculescu, care observa într-un articol relativ recent: „Al. Macedonski scria «oichi», «veichi», «ureichi», *fiind fost crescut* în copilărie şi adolescenţă la o moşie părintească din Oltenia" [2].

O primă constatare pe care o facem la lectura celor două fraze este că autorii ar fi putut să scrie *nefiind poftiţi*, în primul caz, şi *fiind crescut*, în al doilea. Variantele din urmă ar fi exprimat aceeaşi idee, fără să aducă prejudicii formulării gramaticale. Altă constatare — sau mai degrabă impresie — ar fi că ne găsim în faţa unei forme arhaice [3]. În sfîrşit, ea ne apare, din punctul de vedere al morfologiei românei actuale, ca un fenomen „supragramatical", dacă se poate spune aşa, sau, în alţi termeni,

[1] I. Al. Brătescu-Voineşti, *Pană Trăsnea sfîntul*, în *Proză*, Bucureşti, E.P.L.A., 1958, p. 308.

[2] Şerban Cioculescu, *Filologicale*, în „România literară", 1988, nr. 16, p. 7.

[3] Forma în discuţie a fost analizată de Mioara Avram în articolul *Există un gerunziu trecut în limba română?*, publicat în SCL, 1986, nr. 2, p. 153—157, şi reprodus în volumul *Probleme ale exprimării corecte*, Bucureşti, Editura Academiei, 1987, p. 139—142. Autoarea semnalează înregistrarea formei la autorii de gramatici din prima jumătate a secolului trecut (ca şi, sporadic, mai tîrziu): Ienăchiţă Văcărescu, Gh. Seulescu şi Iordache Golescu, precum şi atestarea ei de către Gh. Bulgăr în texte administrative din 1811 şi 1819. În concluzie, se arată că *fiind fost* reprezintă un posibil model italienesc (*essendo stato*), că trebuie considerat deci un element livresc, dar că demonstrarea existenţei lui în texte îndreptăţeşte „reabilitarea — măcar parţială, deocamdată — a vechilor autori de gramatici ..." (p. 141, în *Probleme* ...). Dată fiind schiţa istorică detaliată a gerunziului trecut în articolul menţionat, paginile de faţă se justifică numai întrucît se fac trimiteri şi la alte atestări în limba unor scriitori care scot din uitare în secolul nostru această formă (menţionez că autoarea citată are o singură atestare modernă, de la Şerban Cioculescu, din 1985).

LR, XL, nr. 5—6, p. 291—293, Bucureşti, 1991

pleonastic. Aceasta pentru motivul că gerunziul se referă la o acţiune simultană cu aceea a verbului pe care îl determină. El se poate referi deci la prezent : *nefiind poftiţi* (acum), la trecut : *nefiind poftiţi* (atunci) sau la viitor : *Vor fi puţini invitaţi*, **nefiind poftiţi** *decît cîţiva prieteni*.

De fapt, gramaticile noastre mai vechi susţineau că gerunziul are, pe lîngă forma de prezent, şi una de trecut, cum este cea amintită de la *a fi*. Astfel, pentru A. Philippide, gerunziul este un participiu prezent : *fiind iubit, iubită* etc., avînd şi o formă de trecut (cu înţeles de trecut) : *fiind scris, scrisă* etc., identică însă, cum se vede, cu forma de prezent [4]. H. Tiktin afirmă că infinitivul „scurtat" şi gerunziul au două timpuri : *a veni, a fi venit* ; *viind, fiind venit* [5]. Iorgu Iordan preia denumirea de la Philippide, cu precizarea că participiul prezent (gerunziul) se poate pune alături de orice timp al altui verb, întrucît el „nu este în funcţiune de momentul cînd s-a săvîrşit acţiunea determinată de verb" [6].

Gramatica Academiei nu mai înregistrează cea de-a două formă a gerunziului, de altfel ca şi Iorgu Iordan, care reia, în ultima ediţie din *Limba română contemporană*, caracterizarea mai veche, adăugîndu-i şi explicaţii de natură sintactică [7].

Revenind la gerunziul lui *a fi* însoţit de participiul aceluiaşi verb, adică la timpul trecut, şi extinzînd aria exemplelor, rezultă că în sintagma *cărţile fiind scrise* sensul poate fi : „cărţile care sînt scrise" şi/sau „cărţile care au fost scrise", ba chiar „cărţile care vor fi (fost) scrise", deoarece participiul care însoţeşte gerunziul — ca şi în *nefiind fost poftiţi, fiind fost crescut* — are înţeles pasiv ; el îndeplineşte aici numai funcţia de a întări acest înţeles, nu şi pe aceea de a exprima timpul determinat cînd are (a avut sau va avea) loc acţiunea, ci oricare alt moment al ei. Faptul se explică prin caracterul general şi abstract al acestui mod de „a se plia" la acţiunea indicată de verb. Aceasta se întîmplă cu atît mai mult cînd gerunziul stă pe lîngă participiul lui *a fi* ca verb determinat : *fiind fost*. El ne apare, deci, în exemplele date la început, ca suficient pentru a marca, după împrejurări, timpul, indiferent de momentul acţiunii, ceea ce face de prisos alăturarea participiului *fost* ca morfem al trecutului.

Şi totuşi, dintr-o grijă excesivă pentru indicarea raporturilor de congruenţă a timpurilor, se întîlneşte şi forma adusă în discuţie, pe care aş numi-o, în lipsa altui termen, hipergramaticală.

Rămîne de văzut dacă ea este şi o formă izolată, conservată în graiuri. Investigaţia, parţială, în textele dialectale s-a dovedit a fi fost neconcludentă. Aş găsi aici o explicaţie. Gerunziul nu este unul dintre modurile folosite frecvent în limba vorbită, exceptînd situaţiile cînd înlocuieşte o subordonată : *L-am văzut venind, L-am auzit cîntînd* etc. Dar şi în aceste împrejurări, limba vorbită, în varianta ei regională, preferă să dea întrebuinţare timpurilor verbale al căror sens gramatical este mai concret, cînd se realizează prin propoziţii : *L-am văzut că vine, L-am auzit cum cîntă* etc. Cealaltă alternativă ar fi de a atribui simţului lingvistic al unor scriitori „descoperirea" acestei forme care, mai mult în aparenţă decît în realitate,

[4] A. Philippide, *Gramatica elementară a limbii române*, Iaşi, 1897, p. 136—137.
[5] H. Tiktin, *Gramatica română*, ediţia a III-a revăzută de I.-A. Candrea, Bucureşti, 1945, p. 16.
[6] Iorgu Iordan, *Gramatica limbii române*, Bucureşti, 1937, p. 175—177.
[7] Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, Bucureşti, 1978, p. 478.

ar umple un gol în sistemul gramatical al limbii române. Căci trebuie să recunoaştem că ea face pereche simetrică cu formele infinitivului : *a fi*, *a fi fost* ; *a trăi*, *a fi trăit* [8].

Ar fi deci nedrept să se pretindă că *fiind fost* ar reprezenta o abatere de la exprimarea gramaticală corectă. Dimpotrivă, ea suferă de un exces de gramaticalitate, ca expresie a scrupulozităţii lingvistice, chiar dacă morfologia s-a dispensat de ea, pentru motivul că nu afectează corectitudinea exprimării şi nici semantica verbului în limba română.

Iunie 1990 *Timişoara, str. Beethoven nr. 4*

[8] Vezi Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 141.

ACEEAŞI FRAZĂ DIFICILĂ

În continuarea discuţiei din nr. 1/1990, p. 73—78, pe marginea frazei din Galaction a cărei analiză sintactică a provocat controverse, publicăm replica profesorului M. Oprescu la părerile exprimate de ceilalţi doi participanţi la discuţie, precum şi opinia profesorului Gh. Constantinescu-Dobridor, din Bucureşti.

Mihai Oprescu :

Opoziţiile ivite ca urmare a interpretării subordonatei *să cugete* sînt evidente, în sensul că, pe de o parte, atît Gr. Brâncuş, cît şi Mioara Avram resping existenţa funcţiilor multiple de finală, atributivă şi consecutivă ale subordonatei respective, admisă de mine, iar, pe de altă parte, apare o divergenţă categorică de opinii între prof. Gr. Brâncuş, care susţine că propoziţia în discuţie este doar finală, şi Mioara Avram, care susţine că este vorba de o subordonată consecutivă. În ceea ce mă priveşte, eu nu am decît de fructificat unele argumente, pe care le consider pertinente, venite din partea ambilor lingvişti, aceste argumente ajutîndu-mă să-mi justific ideea că subordonata *să cugete* este concomitent finală şi consecutivă.

Pe lîngă aceste idei opuse, care-şi găsesc totuşi un loc comun în concepţia mea, doresc să subliniez că însăşi Mioara Avram, în ciuda afirmaţiei că „propoziţia subordonată *să cugete* este consecutivă şi nu finală" (p. 75), îmi dă totuşi o mînă de ajutor indirect, remarcînd că „propoziţiile consecutive construite cu conjunctivul nu prezintă ca real rezultatul exprimat, ci numai ca ceva posibil, apropiindu-se prin aceasta de raportul de scop" (p. 77). Pe lîngă această concesie, mai beneficiez din partea Mioarei Avram şi de înţelegerea faţă de raportul atributiv, de care domnul Gr. Brâncuş nici nu vrea să audă. În acest sens Mioara Avram consideră că subordonata *să cugete* ar fi o „atributivă consecutivă" (p. 77), cu alte cuvinte, şi atributivă, şi consecutivă , ceea ce se potriveşte destul de bine cu concepţia mea.

Domnul Gr. Brâncuş este categoric împotriva acestei concepţii, neacceptînd nici cea mai mică îngăduinţă faţă de funcţia atributivă şi consecutivă a propoziţiei discutate. Mai întîi Domnia sa respinge categoric rolul de indicator consecutiv corelativ specific consecutivei al adjectivului *atît*a. Argumentul său rezultă din reproşul adus Mioarei Avram, căreia îi corectează modelul *Mai avea atîţia bani, încît să-şi poată cumpăra o pîine* prin construcţia *Mai avea atîţia bani cît să-şi cumpere o pîine*, prilej de a spune : „Bineînţeles că în acest caz nu se mai poate vorbi de o consecutivă" (p. 78).

LR, XL, nr. 5—6, p. 295—298, Bucureşti, 1991

Totuși argumentul nu poate fi acceptat în favoarea soluției unilaterale a domnului Gr. Brâncuș, care nu are motiv să înlocuiască elementul introductiv *încît (să)* prin *cît* și să scoată verbul *să poată* numai de dragul de a exclude funcția consecutivă, modelul propus de Mioara Avram fiind perfect corect pe plan gramatical și logic. Modificarea voită a unor texte prin schimbarea raporturilor gramaticale și eliminarea cuvintelor, spre a se demonstra că nu sînt ceea ce practic sînt, este un procedeu inacceptabil. La fel procedează Gr. Brâncuș atunci cînd exclude adjectivul *atîta* și introduce cuvîntul *omul* : *Omul are minte să cugete* (p. 77) spre a demonstra că în textul *Agripina ... mai avea atîta minte să cugete* nu este o subordonată consecutivă. Este adevărat că în textul modificat de Gr. Brâncuș subordonata *să cugete* este doar finală, dar nu acest text interesează dezbaterea. Cu toate acestea, Gr. Brâncuș are și argumente convingătoare în favoarea raportului final, printre care subliniez în mod deosebit perspectiva oferită prin schimbarea locului subordonatei *să cugete* ca o demonstrație care conferă respectivei subordonate și rolul de finală, deoarece, în ciuda încercării Mioarei Avram de a schimba topica unor subordonate consecutive, acestea rămîn, în foarte multe situații, în poziție fixă, după regentă. Așa că posibilitatea unei inversiuni apropie subordonata *să cugete* mai mult de finală și mai puțin de consecutivă.

Consider că funcțiile multiple ale subordonatei *să cugete* corespund unor poziții diferite ale acesteia în cadrul frazei. Privită ca o expresie a unei realități posibile ori în legătură cu elementele introductive specifice finalei, ca și prin capacitatea de a-și schimba locul, respectiva subordonată își păstrează statutul de finală. Privită însă și prin capacitatea adjectivului *atîta* de a anticipa urmarea și de a determina subînțelegerea corelativului *încît*, această subordonată își menține și statutul de consecutivă, cu atît mai accentuat, cu cît mijloacele gramaticale specifice îi susțin mai categoric acest statut. Privită ca determinant sintactic al substantivului *minte*, respectiva subordonată se comportă ca atributivă, statut care nu exclude totuși rolul de determinant al verbului *avea*. Asemenea duble determinări sînt întîlnite și la propoziția predicativă suplimentară, ceea ce nu ne împiedică însă să facem o deosebire evidentă față de acestea. Rolurile sintactice multiple ale acestei propoziții sînt o expresie a simțului artistic și lingvistic desăvîrșit al unui mare artist al cuvîntului, care se numește Galaction. Marele potențial artistic al limbii lui Galaction constă, printre altele, și în capacitatea de a oferi multiple șanse de receptare a mesajului artistic.

Acum, după participarea la discuție a domnului Gr. Brâncuș și a Mioarei Avram, am certitudinea că, așezînd în balanță cele trei funcții la care m-am referit ale subordonatei *să cugete*, funcția consecutivă cîntărește cel mai greu, fără a exclude însă niciodată pe celelalte două, deosebit de importante, toate cele trei funcții armonizîndu-se pentru a reflecta teribilul zbucium sufletesc al unei mame care, grație unei rezistențe fizice deosebite, mai avea atîta minte încît *să cugete*, mamă al cărei scop deosebit în acele clipe, cînd mintea părea amenințată, era *să cugete*, cel mai important atribut al minții în acele cumplite împrejurări fiind *să cugete*.

Octombrie 1990

Școala nr. 1.
Rîmnicu Vîlcea

Gh. Constantinescu-Dobridor

Este foarte bine că din cînd în cînd revista „Limba română" ia în discuție cîte un text mai deosebit pentru ca, din intervențiile colaboratorilor, cititorii profesori să tragă concluziile de rigoare. Cea mai importantă dintre ele ar fi — după părerea noastră — aceea de a nu recomanda asemenea texte (cu probleme gramaticale controversate) la examenele de admitere în liceu.

Revenind la textul comentat de revista noastră și urmărind discuțiile în legătură cu acest text, avansăm următoarele interpretări, fără pretenția de a fi soluții definitive și cu tot respectul cuvenit față de părerile exprimate anterior de participanții la aceste discuții. Astfel:

1. Credem că subordonatei *să cugete* i se pot conferi cele trei nuanțe despre care vorbea prof. M. I. Oprescu din Drăgășani: de atributivă, de consecutivă și de finală, invocînd atît planul semantic, cît și planul sintactic al contextului. Spre deosebire însă de dînsul, noi optăm — ca și prof. univ. Grigore Brâncuș și Mioara Avram — pentru o singură valoare fundamentală, dar de a t r i b u t i v ă[1], nu de consecutivă sau de finală. Argumente:

a) Verbul *a avea* este un verb abstract, iar aici are sensul de „a poseda", total neobișnuit ca regent de consecutive sau finale (de regulă, acestea sînt cerute de verbe de mișcare, de verbe ce exprimă acțiuni concrete). În plus, aici el se află într-o sintagmă ale cărei componente tind spre un sens unic incipient, destul de vag de altfel: *avea minte* „putea". Chiar și în structurile invocate de prof. M. I. Oprescu există un asemenea început de proces: *n-are gură* „nu poate", *avu putere* „putu". Evident, nu în virtutea sensului unic către care tinde sintagma în discuție (inclusiv celelalte amintite) — structuri convenționale fără o coeziune certă — se face interpretarea tipurilor de subordonate ce le urmează (cu atît mai mult, nu în virtutea exclusivă a sensului verbului *a avea*!), ci în virtutea relației sintactice a acestor subordonate cu substantivele *minte*, *gură* și *putere*, în virtutea calității lor de determinante ale unor substantive din propozițiile regente. Trebuie spus că sînt extrem de rare cazurile în care verbele abstracte, de felul lui *a avea*, pot cere astfel de subordonate (un exemplu ni-l oferă verbul *a trebui* în *Luceafărul* lui Eminescu: „Căci mii de ani i-au trebuit / Luminii să ne-ajungă", unde propoziția *să ne-ajungă* poate fi interpretată ca o finală, cu o ușoară nuanță consecutivă);

b) Substantivul *minte* înseamnă aici „putere", „luciditate" (știm cum era Agripina în acel moment!), motiv pentru care considerăm propoziția *să cugete* ca pe un determinant al lui, care se poate contrage într-adevăr, dar la un atribut verbal exprimat printr-un infinitiv cu prepoziție, nu la un complement circumstanțial consecutiv sau de scop: *(minte) de a cugeta, de a deslușI, de a gîndi, de a discerne, de a judeca, de a raționa.* De asemenea, aceeași propoziție se poate dezvolta într-o atributivă evidentă, introdusă prin pronumele relativ *care* (păstrînd, în acest caz, nu-

[1] Mioara Avram a avut în vedere interpretarea propoziției în discuție drept atributivă circumstanțială consecutivă, dar a considerat-o „mai puțin probabilă în lumina programei școlare" (p. 77).

anţa finală) : *care să cugete, care să deslușească, care să gîndească, care să discearnă, care să judece, care să raţioneze.* Este vorba deci de *calitatea* acestei facultăţi a minţii umane — de a cugeta, de a deslușl etc. —, nu de scopul sau de consecinţa posedării ei ;

c) Conjuncţia subordonatoare *să*, nespecifică, este folosită frecvent pentru introducerea finalelor, mai rar a atributelor şi accidental a consecutivelor (de aici şi nuanţa finală sau consecutivă a unor atributive sau nuanţa finală a consecutivelor introduse prin *să* ; de aici frecventele confuzii de valori ale subordonatelor introduse prin această conjuncţie) ;

2. Verbul *a cugeta* nu este un verb tranzitiv, ci un verb intranzitiv, chiar dacă i se atribuie prin GLR sau prin DGLR şi un sens tranzitiv simultan. Sensul „a se gîndi" este un sens intranzitiv. În consecinţă, socotim că este o eroare să susţinem că un sens verbal (sau un verb) poate fi, în acelaşi timp, în acelaşi context, tranzitiv şi intranzitiv ; că o subordonată poate fi simultan, în acelaşi context, şi completivă directă, şi completivă indirectă, în virtutea unui asemenea sens sau a unui asemenea verb. Formulări de felul lui „cuget *ceva*" (în loc de : „cuget *la ceva*"), „mă gîndesc *ceva*" (în loc de „mă gîndesc *la ceva*"), „meditez *ceva*" (în loc de „meditez *la ceva*"), „reflectez *ceva*" (în loc de : „reflectez *la ceva*"), „raţionez *ceva*" (în loc de „raţionez *la ceva*"), cu verbe din aceeaşi serie sinonimică, sînt, după părerea noastră, greşite. Adevăratele subordonate cu dublă valoare (sau cu funcţii multiple) sînt cele cerute de două sensuri diferite (proprii unor verbe diferite), de două verbe diferite, ca în exemplul : „El ştie [1]/ şi/ s-a gîndit [2]/ *că neînţelegerile se vor aplana*". "[3]/—unde subordonata 3 este simultan completivă directă (în virtutea sensului tranzitiv al verbului *ştie*) şi completivă indirectă (în virtutea sensului intranzitiv al verbului *se gîndeşte*). Iată de ce socotim (ca şi prof. univ. Grigore Brâncuş) că cele trei subordonate cerute de verbul *să cugete* sînt completive indirecte, şi nu completive directe.

În final, propunem revistei „Limba română" luarea în discuţie şi a următoarelor texte, despre care credem că vor suscita interesul profesorilor. Sînt importante aici nu numai delimitarea predicatelor şi felul lor, nu numai delimitarea propoziţiilor şi felul lor, ci şi interpretarea sintactică a unor structuri ca : *de trei zile, tot* ; *erou, n-ar fi fost în stare* ; *dreaptă, totuşi, adăposti, pentru orice împrejurare* ; *aproape* şi *departe*.

1. „Înţelegi tu acum că acela care ţine cu mine nu are să se teamă de nimic, iar acela care vrea să mă doboare trebuie să steie mereu cuprins de îngrijire, pentru că, de ar fi mai nevinovat decît copilul de trei zile, tot îi frîng în cele din urmă gîtul" (Ioan Slavici).

2. „Erou nu e acela care se bate cît şi cum a trebuit să se bată, nici acela care s-a bătut în zadar, ci acela care şi-a făcut datoria sa aşa cum nimeni n-ar fi fost în stare să şi-o facă şi care a pregătit astfel şi pe alţii pentru a face ca dînsul" (N. Iorga).

3. „Dreaptă cum era stînca, de parcă era trasă la cumpănă, avea totuşi, jos şi cam la mijloc, o scobitură destul de adîncă, în care cineva s-ar fi putut adăposti în larg, pentru orice împrejurare" (C. Hogaş).

4. „De eşti om bun, aproape de chilioara mea ; iară de eşti om rău, departe de pe locurile aceste, că am o căţea cu dinţii de oţel şi, de i-oi da drumul, te face mii de fărîme" (I. Creangă).

Noiembrie 1990

G. IVĂNESCU, **Studii de istoria limbii române literare**, ediţie îngrijită şi postfaţă de Al. Andriescu, Iaşi, Junimea, 1989, XII + 266 p.

Numele lingvistului G. Ivănescu este legat de cele mai importante progrese pe care le-a făcut cercetarea românei literare, specialiştii constatînd, de fiecare dată, în lucrările sale o densitate a ideilor neobişnuită, teorii, opinii şi concluzii deseori diferite de cele consacrate. Este pe deplin motivat în acest caz marele interes cu care este aşteptată orice lucrare a acestui lingvist, o figură remarcabilă a ştiinţei româneşti contemporane.

După ampla lucrare *Problemele capitale ale vechii române literare* (Iaşi, 1947), în care a argumentat singura concepţie veridică asupra formării şi evoluţiei limbii literare în epoca veche, G. Ivănescu a abordat, în repetate rînduri, alte probleme ale limbii literare care privesc întreaga ei istorie. Aceste noi contribuţii, cele mai multe publicate în diferite reviste, au fost adunate de autor în vederea alcătuirii unui volum reprezentativ de *Studii de istoria limbii române literare*. Deşi G. Ivănescu însuşi a predat volumul editurii, dispariţia sa tragică a făcut ca Al. Andriescu să-şi asume supravegherea tipăririi propriu-zise. G. Ivănescu avea însă o manieră proprie de lucru, în sensul că unele materiale erau definitivate abia în momentul tipăririi, astfel că în unele dintre aceste cazuri formularea finală putea fi alta decît în faza iniţială. În asemenea condiţii, aprecierea ediţiei trebuie să aibă în vedere, pe de o parte, realizările autorului şi, pe de altă parte, rolul editorului în emendarea, comentarea sau completarea textului. Această analiză porneşte de la faptul că autorul are libertatea să realizeze, potrivit propriei concepţii, organizarea sau prezentarea materialului, să valorifice sau să considere nefolositoare anumite realizări anterioare, în vreme ce editorului i se cere în general să efectueze o mai deplină raportare a informaţiilor din textul editat la informaţiile din alte lucrări.

Aşa cum se precizează în *Nota editorului*, o parte dintre articolele pregătite pentru tipar nu au fost incluse în volum din cauza „spaţiului limitat". S-a operat deci o selecţie a studiilor, o parte dintre acestea rămînînd necuprinse în volum. Situaţia fiind obiectivă, ea nu poate constitui în principiu un motiv de obiecţie, în cazul în care această selecţie este realizată în mod optim. Dar, în cazul acestei ediţii, este regretabil că o serie de studii teoretice (G. Ivănescu este în primul rînd un teoretician al limbii) referitoare la lingvistica practică, normativă, nu au fost reţinute în volum, dar au fost menţinute în schimb texte nedefinitivate, rămase în faza unor impresii şi reacţii subiective.

Într-o scurtă *Prefaţă*, G. Ivănescu prezintă conţinutul volumului şi aduce în discuţie concepţia asupra limbii literare expusă în 1947. Autorul precizează cu acest prilej că a îmbrăţişat ideea existenţei unor variante (sau dialecte) în cadrul limbii literare vechi şi a respins concepţia care susţinea unitatea ei perfectă (p. IX). Autorul arată că opinia sa a fost uneori combătută sau privită cu rezerve, dar au existat lingvişti care au ajuns la o concluzie similară. Printre aceştia se distinge Ion Gheţie, care, remarcă G. Ivănescu, a dat o formulare optimă acestei teorii şi a dezvoltat-o pe baza unui material imens. Nu sînt menţionaţi însă, printre adepţii acestei concepţii, şi lingvişti sau filologi ieşeni care s-au revendicat drept „elevi" ai marelui savant.

Problema variantelor în limba literară veche este tratată de autor şi în primul capitol al volumului, în care argumentarea uzează nu numai de fapte furnizate de limba română, ci şi de informaţii care privesc formarea şi evoluţia altor limbi literare europene. Cît priveşte cel de-al doilea capitol, referitor la *Apariţia limbii literare româneşti*, G. Ivănescu l-a conceput ca o replică la opiniile exprimate de Ion Gheţie şi Alexandru Mareş (faţă de care avea sentimente prieteneşti şi pe care îi considera „cei mai de seamă cercetători ai limbii literare româneşti vechi", p. 42), în legătură cu regiunea în care s-au tradus cele mai vechi texte religioase. G. Ivănescu opune aici vechea sa opinie în ideea de a iniţia un schimb de păreri cu cei doi cercetători. În condiţiile în care acest schimb nu a mai fost posibil, menţinerea textului respectiv în volum nu mai este pe deplin motivată. Se adaugă şi faptul că autorul nu dăduse încă studiului respectiv forma finală şi chiar se gîndea la posibilitatea amînării publicării lui. Editorul avea suficiente temeiuri să prefere în locul acestui capitol contribuţiile de lingvistică practică ale lui G. Ivănescu, care, fiind definitivate de autor, sînt într-adevăr lucrări reprezentative.

Deosebit de valoroase sînt studiile următoare, care tratează problema influenţei tex-

telor maramureşene asupra tipăriturilor lui Coresi sau aspecte ale limbii lui Dosoftei şi Cantemir, Ivănescu urmărind în opera celor doi mari scriitori moldoveni în primul rînd elementele de îmbogăţire a limbii în sensul modernizării ei. De altfel, cel mai extins capitol al cărţii priveşte în mod expres „modernizarea limbii române literare". Sînt cuprinse aici studii referitoare la opera unor scriitori precum Paul Iorgovici, Iancu Văcărescu sau Vasile Alecsandri, la metodologia cercetării limbii literare şi la constituirea unor variante funcţionale ale limbii (terminologia filozofică, limba poetică). Trebuie specificat că unele dintre aceste studii, fiind redactate cu mult timp în urmă (unele chiar cu mai mult de trei decenii), necesitau o actualizare prin valorificarea cercetărilor ulterioare. Şi dacă autorul n-a realizat aceasta, editorul avea tocmai o asemenea obligaţie. Astfel, în studiul amplu *Formarea terminologiei filozofice româneşti moderne* (apărut iniţial în anul 1956), întîlnim aprecieri critice precum : „Cămpeanu n-a îndrăznit însă, în acest discurs din 1838, să introducă neologisme ca ..." (p. 132), A. T. Laurian „n-a îndrăznit să dea, în alte cazuri, o formă fonetică corespunzătoare ..." (p. 136) sau „n-a inovat fericit introducînd cuvinte ca ... " (p. 140) etc. Faptul că un învăţat „n-a îndrăznit", în prima jumătate a secolului trecut, să folosească anumite împrumuturi neologice sau că a preferat anumite forme, variante sau cuvinte nu trebuie apreciat din perspectiva limbii literare de astăzi, ci pornind de la posibilităţile limbii de atunci şi de la modul în care se produceau confruntările lingvistice. Este neaşteptat faptul că G. Ivănescu menţionează o informaţie la îndemîna oricui ca fiind oferită de cineva (p. 143, nota 1), cînd este bine cunoscută tendinţa lui T. Cipariu şi a altor învăţaţi din epocă de a revitaliza cuvinte, forme şi variante din limba veche. De asemenea, autorul arată (p. 144) că ortografia latinizantă a lui Cipariu nu permite întotdeauna surprinderea formei în care acesta a acceptat neologismele de origine latină. În anul 1987 a fost publicat însă primul volum din ediţia de *Opere* a lui Timotei Cipariu, care oferă şi modelul interpretării ortografiei ciparіene. În acest caz, dilema dispare, iar dacă cineva nu este de acord cu acest model trebuie să-şi prezinte poziţia.

Situaţiile semnalate şi multe altele dovedesc că textul ediţiei trebuia serios adnotat G. Ivănescu putea rămîne la această formă pe baza unei opţiuni peresonale, editorul însă are tocmai o astfel de sarcină. Nu trebuie să se înţeleagă de aici că notele de editor lipsesc în totalitate, ele apar uneori şi sînt deosebit de folositoare (p. 178, nota 1, de exemplu), dar utilizarea lor se cerea a fi sistematică şi permanentă.

Urmărind în continuare structura volumului, ne întîmpină studii de extindere variabilă privitoare la concepţia despre limbă sau la faptele de limbă întîlnite în opera unor scriitori precum : M. Eminescu, I. L. Caragiale, Al. Macedonski, Al. Vlahuţă, G. Călinescu, L. Blaga. Pe lîngă analizele faptelor concrete, se prezintă deseori fenomene lingvistice cu implicaţii teoretice şi practice : într-un studiu despre Eminescu, autorul surprinde posibilitatea suprapunerii unei „a doua norme" a limbii literare în epocă în care scria marele poet (p. 191) ; studiind limba lui Caragiale, arată că, „după părerea noastră, nu există un stil ziaristic net deosebit de alte stiluri" (p. 199). Ar fi meritat o explicaţie (de autor sau de editor) titlul *Stilului lingvistic al poeziei lui Lucian Blaga* (p. 233), căci în conţinutul articolului nu se precizează ce semnifică sintagma neobişnuită *stil lingvistic*.

Cît priveşte studiul cu care se încheie volumul, *Evoluţia artistică a limbii române literare într-o nouă viziune*, acesta conţine aprecieri laudative la adresa editorului, dar nu indică care este „viziunea nouă" întrevăzută de G. Ivănescu. De asemenea, opinia că „numai cîţiva cercetători" (p. 242) s-au ocupat, după 1960, cu studierea limbii literare româneşti poate fi contestată. Acest studiu „inedit" nu învederează o întemeiere suficientă pentru a fi preferat în actualul volum în defavoarea altor lucrări definitivate.

Postfaţa editorului, menită să ofere o sinteză asupra concepţiei despre limba literară a lui G. Ivănescu, reia discuţia problemei dialectelor literare. Dar Al. Andriescu relevă nici situaţiile în care G. Ivănescu atribuia limbii literare vechi un caracter unitar. O asemenea abordare poate crea însă nedumeriri, ţinînd cont că Ivănescu susţinea că limba veche nu era „perfect unitară", iar nu că era lipsită de unitate.

Structurat ca o istorie a limbii române literare, în sensul urmăririi pe etape a evoluţiei acestei limbi, volumul *Studii de istoria limbii române literare* oferă o imagine a acestei evoluţii prin tratarea unora dintre aspectele ei importante. Dar, aşa cum s-a menţionat anterior, ceea ce caracterizează opera lui G. Ivănescu în general este inovaţia teoretică, iar un volum reprezantativ de studii trebuie să aibă în vedere în primul rînd acest aspect. Pe de altă parte, este necesară o minuţioasă adnotare a acestor texte, prin corelarea lor cu alte opinii asupra problemelor în discuţie sau prin explicarea lor cînd este cazul. În această perspectivă, aprecierilor privind recunoaşterea meritelor incontestabile ale modului în care se prezintă volumul li se pot adăuga cîteva deziderate vizînd editarea operei lui G. Ivănescu : este necesară o evidenţiere prin selecţie şi prin adnotare a ceea ce opera marelui lingvist are mai valoros şi abia după aceea

pot fi luate în discuție și lucrările rămase nedefinitivate; editarea trebuie să servească numai cunoașterii acestei opere ample și profunde, orice alt scop putînd prejudicia receptarea adecvată a acesteia. Fără îndoială, asemenea deziderate sînt pe deplin realizabile numai de către *un specialist* în istoria limbii române literare.

Octombrie 1990

IOAN OPREA
Institutul de Filologie Română „A. Philippide" Iași, str. T. Codrescu nr. 2

EMANUEL VASILIU, **Introducere în teoria textului**, București, Editura Științifică, 1990, 164 p.

Cartea din 1990 a profesorului Emanuel Vasiliu este un studiu pe probleme ale teoriei textului și textualității, condus după o perfectă tehnică a argumentării științifice în care, în mod original și fericit, stau alături claritatea expunerii, accesibilitatea stilului — eseistic uneori —, pe de o parte, precizia termenilor, rigoarea demonstrației, pe de altă parte. Intenția autorului a fost de a da un manual de introducere în teoria textului; ce a realizat însă este mai mult decît atît. Gîndit inițial ca o sinteză critică a unor puncte de vedere din lingvistica textului, completat în ultima parte cu soluții noi, volumul cuprinde, în cele 163 de pagini, analize subtile, interpretări profunde, bazate pe un echilibru bine găsit între intuiție și un aparat critic atent pus la punct (vezi *Bibliografia* de la paginile 160—163).

Structura însăși a cărții, simetrică, „rotundă", contribuie și ea la delimitarea exactă a obiectului investigației, la precizarea intențiilor. După ce din *Cuvînt înainte* (p. 7—9) aflăm că materialul prezentat a constituit și tema unor cursuri ținute în perioada 1981—1985 la Facultatea de Filologie din București, în *Introducere* se delimitează sfera investigației și se definesc conceptele. Punctul de plecare este tripartiția lui Ch. Morris — sintaxă, semantică, pragmatică, trei niveluri ce pot și trebuie, în concepția lui Em. Vasiliu, să fie studiate separat, în virtutea unor convenții metodologice, deși ele funcționează ca totalitate. Citită din perspectiva acestei afirmații, cartea îmi apare ca o ierarhizare implicită a celor trei niveluri care concură la constituirea textului. De altfel, aceasta este și structura volumului: I. *Textul ca entitate sintactică* (p. 14—38); II. *Textul ca entitate semantică* (p. 39—53); III. *Textul ca entitate pragmatică* (p. 108—147). La rîndul ei, fiecare parte cuprinde cîte două capitole: unul expozitiv, în care sînt prezentate conceptele (*Asupra noțiunii de „sintaxă"/„semantică"/„pragmatică"*), și celălalt analitic, în care se urmărește în ce măsură, în accepția dată, fiecare nivel apare relevant pentru definirea noțiunii de textualitate (*Textualitatea din punct de vedere sintactic/semantic/pragmatic*).

Pentru nivelul sintactic se recurge la o sintaxă de tip sintetic, generativ, cu ajutorul căreia să se poată capta diferența dintre gramatica textului și gramatica propoziției/frazei. Semantica este definită ca mulțime de reguli care asociază sensuri construcțiilor sintactice, astfel încît sensul unei construcții este funcție de sensul constituenților. Încercarea de a defini noțiunea de text într-o limbă L (și textualitate) pe baze pragmatice pleacă de la clarificarea conceptului: cum în momentul de față nu există o teorie pragmatică integratoare, ci doar teorii parțiale ale diverselor aspecte ale limbajului, se propune o definiție „negativă" a regulii pragmatice ca „regulă de funcționare a limbajului care nu este nici evident sintactică, nici evident semantică" (p. 109). Izomorfismul propus pentru cele trei niveluri asigură unitate lucrării, în timp ce diferența specifică este extrasă pas cu pas, pe măsură de discursul științific înregistrează cu fidelitate etapele succesive ale raționamentului care pleacă dinspre afirmație (= prezentarea pozițiilor teoretice formulate anterior în literatura de specialitate) spre negație (= prezentarea propriilor opțiuni).

La baza studiului este pusă distincția dintre text și textualitate. Opinia autorului este că „teoria textului nu se poate reduce la sistematizarea unor date cu caracter descriptiv" (p. 148), deci atenția se concentrează asupra explicării modului cum unele configurații de semne funcționează într-o comunitate de vorbitori ca texte și în altele nu. Înțelegînd textualitatea ca o conformitate cu anumite reguli, Em. Vasiliu urmărește dacă și în ce măsură regulile sintactice, semantice, pragmatice sînt relevante pentru definirea textualității unei configurații de semne. În ce privește regulile sintactice, ele nu pot da seama de caracterul de text al unei configurații în condițiile în care (demonstrează autorul) coeziunea nu este un fenomen sintactic, ci semantic; e drept, există mărci formale ale textualității, dar ele au un caracter descriptiv, nu explicativ pentru text. La nivel semantic, investigația se bazează pe examenul critic al conceptelor de intensiune/extensiune, uni-

vers comun de discurs, al principiului „compoziționalității sensului", al teoriei privind structura profundă de natură propozițională; de asemenea, sînt analizate: teoria matematică a grafurilor, teoria coerenței ca posibilitate de rezumare, teoria coerenței în cadrul semanticii procedurale. Conceptul central al acestei părți este cel de coerență. Se demonstrează că, în accepția dată aici, coerența nu este un fenomen semantic, ci unul de natură pur pragmatică; de aceea, acest concept este deplasat spre unul nou, acela de consistență logică. Cu concluzia că textualitatea nu poate fi definită nici în termeni semantici (deoarece „nu există un obiect semantic care să poată fi considerat sens al textului și care, în același timp, să fie altceva decît ceea ce numim sens al propoziției sau sens al frazei" — p. 100), se trece la investigarea nivelului pragmatic. Aici, coerența apare a fi, de fapt, „expectația" vorbitorilor (privitoare la posibilele combinări ale sensurilor exprimate de aceste propoziții). Gradul de conformitate cu expectația a fost definit „prin intermediul unei K-operații, care se aplică propozițiilor și a cărei aplicare are ca rezultat un șir de propoziții" (p. 153). Se dă în felul acesta o definiție exactă a coerenței măsurabilă (cu ajutorul unor procedee formale) prin gradul de coerență. Se introduce conceptul de permisiune și se definește textualitatea unui șir de propoziții prin caracterul permis al procesului de generare a șirului față de un sistem (mai tolerant sau mai puțin tolerant) de norme (p. 116). Textualitatea ține de intenția de comunicare, nu e o proprietate inerentă a configurațiilor. Cu această interpretare, teoria textului mi se pare că se deplasează din zona descrierii elementelor care asigură competența textuală spre zona generării textului la nivelul performanței; de asemenea, o deplasare se produce dinspre emițător spre receptor: dacă înțeleg bine, autorul se plasează pe poziția celui care decodează enunțul, refăcînd în sens invers drumul codificării mesajului în forma unui text și care, în virtutea unei prezumții de comunicare și coerență, încearcă să refacă pozițiile vide care au intervenit între gîndirea mesajului (conținutul propus) și forma mesajului (forma dată). Cu această interpretare, textualitatea apare ca interacțiune subiectivă între interlocutori, în care rolul activ îl deține, într-un anumit moment al comunicării, receptorul. Deși în carte discuția se plasează la nivel pur teoretic, conceptele introduse (grad de expectabilitate, permisiune, toleranță față de norme) permit adaptarea sistemului la interpretări ale diverselor tipuri de texte (științific, publicistic, literar, jurnalistic etc.), în condiții concrete de producere-receptare (cînd intervin diverse alte variabile: relația ierarhică dintre vorbitori, universul comun de discurs și fundalul sociocultural comun, situația de comunicare etc.).

Teoria prezentată are putere explicativă mare și un grad înalt de adecvare la obiectul investigat. Iconoclastă în abordarea unor probleme teoretice, cartea se remarcă, pe de o parte, prin analiza detaliată a unor concepte, pe de altă parte, prin cîteva soluții originale pe care le propune autorul (v. o prezentare a acestora în *Încheiere*, p. 155—159): respingerea ideii conform căreia textul s-ar plasa în ierarhia morfem — cuvînt — sintagmă — propoziție — frază; definirea formală la nivel pragmatic a textului; redefinirea coerenței în termeni pragmatici; prezentarea unui aparat formal capabil să capteze conceptele și relația dintre ele pentru definirea unui text dintr-o limbă L și a textualității; definirea textului în dinamica sa, nu static prin descrierea mărcilor formale și semantice care îl caracterizează. Față de multe studii din acest domeniu, care își plasează investigația la toate cele trei niveluri ale actului de semioză, sfîrșind, nu de puține ori, într-o abordare eclectică, în *Introducere în teoria textului* se optează tranșant pentru nivelul pragmatic unde se definește un text „bine format". Alături de aceste contribuții originale, tot atîtea merite ale cărții, am mai menționa unul pentru lingvistica românească: cartea este primul studiu de proporții mai mari în domeniul teoriei textului la noi.

Încă o dată, Em. Vasiliu se dovedește a fi un deschizător de drumuri în lingvistica românească.

Iulie 1991

ANDRA ȘERBĂNESCU
Institutul de Lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

MIOARA AVRAM, **Ortografie pentru toți. 30 de dificultăți**, București, Editura Academiei Române, 1990, 168 p.

Despre ortografia limbii române se spune în mod frecvent că este ușoară. O spun profesorii de limba română elevilor lor români sau străini, o spun și unii cercetători în studiile lor. Și totuși, numai în ultimii cinci ani au apărut trei cărți care se ocupă de numeroase dificultăți prezentate de această ortografie. Ne referim anume la *Dificultățile ortografiei*

limbii române de Flora Şuteu şi la *Aspecte ortografice controversate* de Dorin Uritescu şi Rodica Uţă Uritescu, amîndouă apărute în 1986, şi la *Ortografie pentru toţi — 30 de dificultăţi* de Mioara Avram, apărută, în Editura Academiei Române, în septembrie 1990.

Interesul cercetătorilor pentru dificultăţile ortografiei române se explică prin aceea că, aşa cum spune M. Avram în „Cuvîntul înainte" la cartea menţionată, de fapt, „ortografia românească este uşoară numai în raport cu unele limbi care au o ortografie mai grea" şi, de asemenea, „în raport cu ortoepia ei". Pe de altă parte, autoarea arată în acelaşi „Cuvînt înainte" că ortografia românească admite „litere cu mai multe valori, litere cu valori comune, neconcordanţe între scriere şi pronunţare la multe cuvinte, amestecul de principii pe care se bazează şi de criterii luate în considerare, numeroase excepţii de la reguli, numeroase reguli particulare şi chiar individuale", ca şi reguli greu de înţeles pentru nespecialişti. Toate acestea o îndreptăţesc pe autoare să considere că ortografia română nu e deloc uşoară. De aceea apariţia unei noi lucrări care să contribuie la o mai temeinică însuşire a normelor ortografice în vigoare prin discutarea punctelor celor mai dificile ale lor este cît se poate de bine venită, cu atît mai mult cu cît este scrisă de unul dintre cercetătorii cei mai autorizaţi în domeniul normelor de scriere a limbii române.

Ortografie pentru toţi, pandantul *Gramaticii pentru toţi*, datorată tot Mioarei Avram, se adresează tuturor celor „care vor să înveţe ortografia în cunoştinţă de cauză". Deci cartea se adresează unui public neomogen şi, în bună parte, de nespecialişti. Avînd un pronunţat caracter practic, lucrarea nu conţine discuţii teoretice asupra problemelor abordate, ci doar expunerea, sistematizarea şi explicarea normelor ortografice comentate, fără a propune soluţii noi chiar atunci cînd, aşa cum declară autoarea, unele amănunte ale normelor în vigoare „nu corespund preferinţelor" sale. Notăm însă că, prin urmărirea în detaliu a modului de aplicare a regulilor, se ajunge uneori la punerea în evidenţă şi la evaluarea unor inconsecvenţe care vor trebui avute în vedere la o eventuală viitoare reformulare ameliorată a regulilor de scriere.

Cartea este organizată în 30 de capitole care corespund celor 30 de dificultăţi principale, selectate dintr-un inventar mai numeros alcătuit de autoare în cursul practicii scrisului şi în urma semnalărilor făcute de diverşi solicitanţi ai unor lămuriri.

În 26 de cazuri din 30 titlurile, în formă interogativă, ale capitolelor specifică termenii fluctuaţiilor care determină dificultăţile ortografice în discuţie şi care trimit la două sau mai multe soluţii teoretic posibile ale problemei : **e** *sau* **ie**?, **i** *sau* **ii**?, *Cu sau fără cratimă*?, *Majusculă sau minusculă*? etc. În celelalte cazuri titlurile fixează aria în care se manifestă dificultatea : *Abrevierile*, *Numele de luni* etc.

În fiecare capitol se stabilesc în mod sistematic şi clar toate tipurile sau, cînd e cazul, lista exhaustivă a situaţiilor care prezintă dificultatea discutată, se analizează cauzele care au dus la inconsecvenţele ortografice, se prezintă greşelile care se întîlnesc în scris şi se explică soluţiile reprezentate de normele în vigoare. În felul acesta, capitolele consacrate celor 30 de dificultăţi ale ortografiei româneşti sînt mici monografii privitoare la problemele respective.

Alegem, la întîmplare, două exemple : În explicarea scrierii cu 1 sau cu 2 *i*, cu 2 sau cu 3 *i*, descrierea valorilor fonetice ale literei sau secvenţelor de litere menţionate serveşte drept bază pentru prezentarea regulilor, care aici au în majoritatea cazurilor o justificare gramaticală : structura morfologică a cuvîntului, poziţia literelor la sfîrşitul sau în interiorul cuvîntului la joncţiunea dintre rădăcina sau tema lexicală a cuvîntului cu un afix (flexionar sau derivativ) ori un element de compunere. Prin înşiruirea acestor reguli, ilustrate cu numeroase exemple, se obţine un inventar complet al situaţiilor în care scrierea cu 1, 2 sau 3 *i* este de natură să marcheze structura morfologică a cuvintelor în a căror formă grafică apar aceste secvenţe.

Capitolul *Un cuvînt sau mai multe*? oferă un filtru eficient pentru identificarea şi clasificarea cuvintelor compuse ale căror elemente componente sînt tot cuvinte. În cadrul claselor stabilite, bogat ilustrate, sînt puse în contrast compusele scrise într-un cuvînt cu cele scrise cu cratimă şi cu grupurile nesudate. Iar clasificarea obţinută este o prezentare sintetică exhaustivă a categoriei menţionate de compuse scrise într-un cuvînt.

Cartea se încheie cu o listă a abrevierilor şi semnelor speciale folosite de autoare, o bibliografie şi un foarte preţios indice al tuturor cuvintelor, afixelor şi îmbinărilor de cuvinte despre care se spune ceva în lucrare.

Decembrie 1990

LAURA VASILIU
Bucureşti, intr. Lucaci nr. 3

COLOCVIUL DE LA REGENSBURG

(aprilie 1990)

Între 26 și 28 aprilie 1990 a avut loc la Universitatea din Regensburg (R.F.G.) un colocviu internațional cu tema *Limba română în secolul al XIX-lea*, organizat de prof. Gerhard Ernst, șeful catedrei și al institutului de romanistică din această universitate. Manifestarea a reunit specialiști în limba română din diverse țări, dar mai ales germani din cele două Germanii pe atunci încă neunite, și români din țară și din străinătate (Austria, R.F.G., S.U.A.); de aceea germana și româna au fost limbile în care s-au ținut lucrările colocviului. După cum mărturisea organizatorul lui, la data inițierii acestui colocviu, cu aproximativ doi ani în urmă, nu prea spera să aibă participanți din România, iar cei invitați de aici cu atît mai puțin sperau în posibilitatea onorării invitației. Condițiile create de înlăturarea dictaturii au permis prezența a cinci invitați din România (Flora Șuteu, Ioana Vintilă Rădulescu, Marius Sala, Nicolae Saramandu și semnatara acestei cronici), pentru care colocviul a fost prima manifestare lingvistică internațională de după Revoluție și un prilej de înfiripare sau consolidare a relațiilor cu unii colegi străini, ca și de reîntîlnire cu foștii noștri colegi stabiliți în alte țări (Maria Iliescu de la Universitatea din Innsbruck, Maria Manoliu Manea de la Universitatea Davis din California, Sanda Șora de la Universitatea din München).

Colocviul a fost deschis de rectorul Universității din Regensburg, prof. dr. H. Altner, care s-a referit în alocuțiunea sa la rolul științei în colaborarea dintre popoarele Europei și ale lumii întregi în actualul climat politic. În cadrul colocviului au fost prezentate 23 de comunicări, la care s-a adăugat o expunere de interes mai larg ținută într-o sală de conferințe publice. Temele comunicărilor s-au grupat în două categorii principale : probleme de istorie a limbii române din secolul al XIX-lea — corespunzînd direct temei propuse — și probleme de istorie a lingvisticii românești din același secol ; pe lîngă acestea au existat și comunicări cu probleme de lingvistică generală aplicată fie la limba română din secolul al XIX-lea, fie la istoria lingvisticii românești.

Istoria limbii române din secolul al XIX-lea a fost abordată atît în ansamblu, sub aspectele ei generale, cît și sub unele aspecte speciale : gramaticale, lexicale, stilistice sau sociolingvistice. De probleme generale s-au ocupat Gerhard Ernst (*Stadiul actual al cercetărilor asupra limbii române din secolul al XIX-lea*), Flora Șuteu (*Principii metodice de studiere a limbii române din secolul al XIX-lea*) și Maria Iliescu (*Limba română standard din secolul al XIX-lea și al XX-lea — o comparație*). Probleme de gramatică au tratat Mioara Avram (*Din istoria formațiilor participiale moderne în* -înd/-ind) și Larisa Schippel, de la Berlin (*Structuri sintetice vs. structuri analitice în grupul nominal*). Aspecte ale lexicului au constituit obiectul comunicărilor ținute de Marius Sala (probleme de etimologie ale lexicului neologic) și de Gabriele Birken-Silverman, de la Mannheim (rafinarea lexicului culinar). Unele comunicări s-au oprit la limba cîte unui scriitor, examinată sub aspect stilistic (Sanda Șora : comicul lingvistic în comediile lui I. L. Caragiale ; Michael Metzeltin — Viena — : *Pastelurile* lui Vasile Alecsandri privite ca text unitar), sub aspect gramatical (Siegfried Bronsert — Berlin — : propozițiile circumstanțiale în opera lui Ion Creangă) sau sub aspect lexical (Ioana Vintilă Rădulescu : lexicul publicisticii lui Mihai Eminescu). Comunicarea lui Peter Stein (Regensburg) s-a ocupat de comparația unor texte paralele — limba a trei traduceri românești din Titus Livius — din punct de vedere gramatical și lexical. Aspecte sociolingvistice au fost tratate de Klaus Bochmann, de la Leipzig (*Modernizarea limbii române în secolul al XIX-lea ca schimbare a comportamentului discursiv*) și de Arthur Beyrer, de la Berlin (*Reflecții asupra dezvoltării limbii române publice în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*).

Comunicările de istorie a lingvisticii românești din secolul supus discuției au fost interesate de gramaticografie, lexicografie, proiecte și idei, contribuția unor autori la descrierea și cunoașterea limbii române. Rudolph Windisch — Freiburg — a prezentat comunicarea *Gramatica limbei române a lui Timotei Cipariu, precursoarea Gramaticii Academiei Române*, iar Jürgen Erfurt — Leipzig — *Gramaticografia românească și 'Conversația' în prima jumătate a secolului al XIX-lea*. Günther Holtus — Trier — s-a ocupat de *Stadiul lexicografiei româno-germane la*

LR, XL, nr. 5—6, p. 305—309, București, 1991

sfîrșitul secolului al XIX-lea și la sfîrșitul secolului al XX-lea (pe baza ediției originale a dicționarului lui H. Tiktin și a recentei lui prelucrări în versiunea editată de Paul Miron), iar Otto Winckelmann — Eichstätt — de *Tendințele principale ale lexicografiei românești din secolul al XIX-lea*. Nicolae Saramandu a discutat proiectul lui Gheorghe Roja, din 1809, pentru o limbă literară comună a românilor nord și sud-dunăreni, iar Jenny Brumme — Leipzig — *Ideea latinității la Titu Maiorescu în studiile sale de politică lingvistică și educațională*. Helmuth Frisch — Bochum — a relevat *Contribuția sașilor transilvăneni la descrierea limbii române în prima jumătate a secolului al XIX-lea*.

În categoria comunicărilor de lingvistică generală au intrat în primul rînd două comunicări rezultate din analiza unor texte românești din secolul al XIX-lea : comunicarea Mariei Manoliu Manea *Anaforă, dinamism comunicativ și discurs. Funcția discursivă a subiectelor în proza lui I. L. Caragiale* și cea prezentată de B. Zenker — Leipzig — despre conceptul de formulă explicit-performativă, pe baza textelor politice românești din deceniul al cincilea al secolului al XIX-lea. Pe de altă parte, în această categorie poate fi plasată comunicarea lui Wolfgang Schweickard — Trier — despre *Recenzia lingvistică drept obiect de cercetare* (pe baza recenziilor românești din secolul al XIX-lea).

Participanții la colocviu au fost mai numeroși decît autorii de comunicări, reprezentînd nu numai universitatea gazdă sau alte universități germane (de exemplu, prof. Stefanelli de la Passau), ci și alte țări (Glanville Price din Marea Britanie, Marleen van Peteghem din Belgia).

Tematica unitară a colocviului și intimitatea creată de numărul limitat de participanți au permis desfășurarea unor discuții vii, la obiect, după fiecare comunicare. O dată în plus s-a dovedit că manifestările de acest tip, tematice, sînt cele mai fertile pentru adevărate dezbateri. Participanții au apreciat în unanimitate rezultatele schimbului de idei și au hotărît să-l continue prin organizarea unor întîlniri similare, eventual și a unei forme de asociere internațională a cercetătorilor limbii române.

Valoarea colocviului de la Regensburg va putea fi apreciată de oricine abia la apariția în volum a lucrărilor sale, anunțată de editura Max Niemeyer pentru 1991, sub titlul *Beiträge zur rumänischen Sprache im 19. Jahrhundert*, sub redacția lui Gerhard Ernst și Peter Stein. Volumul va oferi noutăți și participanților la colocviu, întrucît el va include contribuții ale unor autori a căror absență a fost regretată la Regensburg.

Octombrie 1990

MIOARA AVRAM
Institutul de Lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

AL VI-LEA SIMPOZION NAȚIONAL DE DIALECTOLOGIE

(Cluj, 12—14 octombrie 1990)

Cel de-al VI-lea Simpozion Național de Dialectologie a avut loc la Cluj, în zilele de 12—14 octombrie 1990, în organizarea Institutului de Lingvistică și Istorie Literară al Academiei Române — filiala din Cluj-Napoca.

Oaspeții au fost salutați de d-l director I. Mării, din partea conducerii Institutului, de acad. Ștefan Pascu, din partea filialei Academiei Române, și de prof. univ. R. Todoran, din partea comitetului de organizare. Vorbitorii au subliniat rezultatele simpozioanelor anterioare și au prezentat unele idei care preocupă viața științifică clujeană în etapa actuală.

Comunicările prezentate au vizat, cu predilecție, anumite domenii.

Aspecte ale lexicului dialectal au dezbătut Magdalena Vulpe (semantica dialectală a verbului *bănui*), Dumitru Loșonți (termeni regionali pentru forme de relief), Al. Cristureanu (regionalisme transilvănene datorate curentului latinizant), Grigore Rusu (reflexe ale lat. **tenerus* în graiurile dacoromâne), Ion Faiciuc (din lexicul graiurilor bănățene), Viorel Bidian (sursele de formare a terminologiei privitoare la *porumb*), Maria Tronea (expresia dialectală *a fi obosit lom*).

Gramatica (probleme de morfologie și sintaxă) dialectală a format substanța comunicărilor susținute de Maria Marin (actualizarea acțiunii verbale în graiurile de tip nordic),

Vasile Ţâra (*O problemă de sintaxă dialectală*), Gh. Radu (rezistenţa formelor flexionare analitice în graiul maramureşean), Dumitru Ivănuş (sintaxa dialectală şi problemele metodologice ale analizei gramaticale), Mariana Bara (articularea hotărîtă a adjectivului calificativ românesc în cadrul categoriei gramaticale a determinării), Simion Dănilă (reflexe ale genitivului dialectal în onomastica bănăţeană).

Şi de această dată, bine reprezentate au fost istoricul cercetărilor dialectale şi studiul unor texte vechi româneşti : Ruxandra Pană-Boroianu (elemente de oralitate în documentele neliterare din secolul al XVI-lea), Elena Comşulea şi Viorica Pamfil (lexicul *Bibliei* de la Bucureşti), R. Todoran (*Petru Maior şi dialectele limbii române*), Katalin Dumitraşcu (*Baza dialectală a formulei de limbă literară propusă de Ioanes Alexis*), Sabina Teiuş (*Învechit sau regional în manuscrisul Vat.6*), Mihai Alin Gherman (*Literar şi dialectal în Dicţionarul lui Teodor Corbea*), Victor Iancu (preocupări de dialectologie în săptămînalul maramureşean „Gutinul"), Radu Sp. Popescu (dialectologia în paginile revistei „Arhivele Olteniei", serie veche).

Probleme care au vizat (şi) aspecte ale dialectelor şi graiurilor româneşti din sudul Dunării au dezbătut Elisabeta Şoşa (sistemul numelor de familie în aromână), Vasile Frăţilă (elemente meglenoromâne în *Poveşti populare româneşti* de Cristea Sandu Timoc), Ion Calotă (elemente sud-dunărene în graiul rudarilor din Oltenia).

De o atenţie deosebită s-au bucurat, la acest simpozion, graiurile din Republica Moldova. Prof. Ioan Pătruţ s-a referit la baza dialectală a limbii literare zise „moldoveneşti" ; Ion A. Florea a discutat noţiunile „moldovenesc", „românesc", „rusesc" în comentariile lingvistice ale subiecţilor ALM, iar Zamfira Mihail a subliniat unele particularităţi ale graiului din Satul Cornova — Orhei. La lucrări au participat, cu discuţii şi comunicări, şi doi oaspeţi din Chişinău : Vasile Pavel (*Atlasul lingvistic moldovenesc, serie nouă. Principii de elaborare*) şi Valentina Pîslaru-Corcimari (*Izoglosa şi hartă lexicală de ocurenţe/hartă — text*).

Au existat şi comunicări din domeniul romanisticii : Mihai Lozbă, *Unitatea romanităţii orientale prin forme dialectale traco-indo-europene* ; Nicolae Saramandu, *Romanitatea răsăriteană în lumina comparaţiei* ; Michaela Livescu, *Noţiunea „piele" în limbile şi dialectele romanice*.

În sfîrşit, din alte comunicări au rezultat idei de lingvistică generală şi s-au conturat probleme speciale de metodologie sau de cercetare dialectologică : I. Mării (lingvistul clujean ajunge la capitolul al VII-lea al însemnărilor sale de redactor al ALR, ocupîndu-se, de data aceasta, de documentarea lexicală terminologică şi semasiologică), Bogdan Marinescu (continuitate şi discontinuitate în repertoriul lingvistic), Ileana Vîntu (*Ancheta de tip arhivă fonogramică : dialog sau comunicare dirijată?*), Doina Grecu (probleme comune în chestionarele ALR I şi ALR II), Teofil Teaha (*Geolingvistica românească în perspectiva elaborării ALIR*), Victorela Neagoe (observaţii privind grafia textelor scrise de vorbitorii de grai), Margareta Manu-Magda (aspecte ale comportamentului lingvistic al vorbitorilor de limbă română, pe baza textelor dialectale), Marina Ciolac (bidialectalismul unor vorbitori aromâni din România), Ion Nuţă (*Observaţii asupra graiului unei localităţi anchetate pentru ALR II şi NALR*), Eugen Beltechi (*Despre poezia dialectală bănăţeană*).

Discuţiile pe marginea comunicărilor au fost ample, interesante şi purtate într-un spirit constructiv (în ciuda polemicilor stîrnite de unele dintre ele).

Colegii clujeni s-au străduit — şi au reuşit — să creeze condiţiile necesare bunei desfăşurări a simpozionului, din toate punctele de vedere.

Următorul simpozion va avea loc în 1992 la Baia Mare.

Decembrie 1990

RADU SP. POPESCU
Facultatea de Litere, Istorie şi Drept
Craiova, str. Al. I. Cuza nr. 13

AL IX-LEA SIMPOZION NAŢIONAL DE ONOMASTICĂ

(Cluj, 16—18 octombrie 1990)

Între 16 şi 18 octombrie 1990 s-au desfăşurat la Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară din Cluj lucrările celui de al IX-lea Simpozion Naţional de Onomastică, organizat în cadrul Zilelor Academice Clujene de Filiala Cluj-Napoca a Academiei Române (subcomisia pentru studiul formării limbii române şi a poporului român).

Sub titlul „Tezaurul toponimic și antroponimic al României", această manifestare științifică, devenită tradițională, a reunit 40 de comunicări prezentate de cercetători și cadre didactice universitare și liceale din București, Chișinău, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara și Baia Mare. De asemenea a fost organizată o masă rotundă cu tema „Dicționarul istoric al numelor de familie românice".

Desfășurate în 3 secții: Antroponimie, Toponimie și Onomastică literară, lucrările simpozionului au reflectat convingător stadiul actual al cercetărilor de specialitate și perspectivele acestei discipline lingvistice. O noutate a constituit-o abordarea unui domeniu onomastic inaccesibil pînă în prezent cercetărilor din țara noastră: antroponimia și toponimia Basarabiei, ilustrată de comunicările invitaților din Chișinău (Anatol Eremia, *Note de toponimie basarabeană*; Albina Dumbrăveanu, *Cu privire la antroponimia dialectală din Basarabia*; Maria Cosniceanu, *Aspecte ale antroponimiei basarabene*).

În cadrul secției de Antroponimie au fost dezbătute metodologia cercetării etimologice a numelor de persoane (Ioan Pătruț, Ion A. Florea, Ion Nuță), interferențele sistemelor antroponimice ale limbilor în contact (Alexandru Cristureanu), statutul gramatical al articulării numelor de familie (Emil Suciu) și dificultățile scrierii și pronunțării unor forme onomastice (Ion Roșiianu, Ștefan Gencărău).

Secția de Toponimie a pus în discuție specificul regional al numelor de locuri maramureșene (Eugen Janitsek), stratificarea istorică a toponimiei (Marius I. Oros, Sorin Paliga), valoarea documentației arhivistice în stabilirea etimologiei formelor toponimice (Romulus Todoran, Vasile Lechințan). Interdependența dialectologie-toponimie a fost subliniată de o serie de comunicări referitoare la prezența unor termeni entopici în denominația toponimică (Dumitru Loșonți, Maria Dobre, Ion Penișoară, Rodica Sufletel). Toponimia urbană și problemele denumirii străzilor (Adrian Rezeanu) au suscitat un viu interes.

Onomastica literară a prilejuit interesante dezbateri privitoare la semiotica textuală a numelui propriu (Carmen Vlad, Emma Tămâian), semantica numelor proprii în opera literară (Mariana Istrate). Așa fost prezentate aspecte ale valorii stilistice a utilizării numelor proprii în creația scriitorilor Vasile Alecsandri (Vasile Radu), Liviu Rebreanu (Vasile Simonese), Nichita Stănescu (Augustin Pop).

Beneficiind de o organizare ireproșabilă, ediția din acest an a Simpozionului de Onomastică a înlesnit un util și interesant schimb de opinii și informații de specialitate.

Octombrie 1990

DOMNIȚA TOMESCU

Institutul de Lingvistică
București, str. Spiru Haret nr. 12

SIMPOZIONUL NAȚIONAL DE STILISTICĂ — POETICĂ — SEMIOTICĂ

(Cluj, 16 — 17 noiembrie 1990)

La 16 și 17 noiembrie 1990 a avut loc la Facultatea de Litere a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj cea de a cincea ediție a Simpozionului Național de Stilistică, Poetică și Semiotică. Simpozionul, după cum rezultă și din faptul că se află la a cincea ediție, continuă o tradiție relativ îndelungată (primul a avut loc în 1976), menținută de-a lungul anilor datorită eforturilor depuse de organizatorii direcți, precum și de conducerea facultății, a universității clujene și a filialei din Cluj a Societății de Științe Filologice.

Ca și în cazul edițiilor precedente, simpozionul de anul acesta s-a bucurat de participarea multor cercetători din principalele centre universitare din țară (București, Iași, Sibiu, Timișoara), care, alături de cercetătorii clujeni, au avut o bine venită ocazie de a-și face cunoscute public rezultatele cercetărilor lor și de a le supune discuției unui cerc mai larg de specialiști. Amintind de participarea la simpozion a unor cercetători din alte centre universitare, trebuie să amintim, de asemenea, de prezența la lucrări a dlor Laurent Jenny și A. Raybaud din Geneva. Trebuie menționată în mod special participarea dlui Mihai Nasta, de la Uni-

versitatea din Bruxelles, actualmente invitat al Universității din Cluj. Menționăm în această ordine de idei că unii invitați din străinătate care nu au putut fi prezenți la lucrările simpozionului, ca dl. Paul Schveiger (Tel Aviv), au anunțat că vor trimite textele comunicărilor spre a putea fi incluse în volumul *Semiotică și poetică*, volum care urmează să cuprindă textele comunicărilor expuse la simpozion.

Lucrările simpozionului s-au desfășurat atît în ședințe plenare, cît și în două secții paralee (poetică și semiotică).

În ședințele plenare s-au ținut comunicări cu caracter mai general, de natură să intereseze în egală măsură pe specialiștii în poetică și pe cercetătorii care lucrează în domeniul semioticii : Laurent Jenny, *L'objet singulier de la stylistique* ; Mihai Nasta, *La rhétorique des genres — une crise de la typologie littéraire* ; A. Raybaud, *L'éloge de l'oxímoron* ; Flora Șuteu, *Contribuții la semantica ortografiei* ; Szabo Zoltan, *Stilul operei literare ca textualitate* ; Mariana Neț, *Cîteva observații cu privire la semiotica lui Peirce* ; Emanuel Vasiliu, *Asupra distincției dintre formă și substanță semantică* ; Carmen Vlad, *Note semiotice în semantica textului*.

O caracteristică a comunicărilor prezentate în secția de poetică este faptul că, prin natura subiectelor abordate, au acoperit atît zona „teoretică" a domeniului (de ex. Rodica Baconschi, *Autour du pamphlet* ; Mircea Borcilă, *Dilema neopoeticii și dualitatea funcțiilor metaforice* ; Cristina Florescu, *Inducții lingvistice ale limbajului poetic* ; Horia Lazăr, *Frivoles marges de Derrida* ; Liviu Petrescu, *Contribuții la o poetică a postmodernismului*), cît și pe cea preponderent aplicativă (de ex., Georgeta Antonescu, *Ansamblu și parte în „Lelopisețul" lui Ion Neculce* ; Elena Dragoș, *Conective pragmatice la Ion Creangă* ; Egyed Emese, *Poezii panegirice moderne* ; Doina Filimon, *Modalități de caracterizare în poezia lui Catul* ; Rodica Marian, *Hyperion și recuperarea morții* ; Victoria Moldovan, *Straturi ale semnificației textuale (Sadoveanu)* ; Ileana Oancea, *Comparație și viziune poetică la Lucian Blaga* ; Ariadna Ștefănescu, *Echivalențe semantice și limbaj poetic într-un corpus al poeziei lui I. Pillat* ; Aurelia Turcu, *Zeugma — o figură „marginală"?* ; Rodica Zafiu, *Cîteva observații asupra poeziei narative*.

Pe de altă parte, o serie de comunicări care au tratat probleme de semiotică au reușit să deschidă perspective interesante asupra unor domenii situate în afara teoriei strict semiotice (precum semantica limbajului poetic, teoria textului etc.). Avem în vedere, în această ordine de idei, comunicări ca *Necesitatea entităților abstracte în analiza semiotică* de Olga Murvai, *Numeie propriu în semantica textului poetic* de Emma Tămâian.

Noiembrie 1990

LAURA VASILIU

București, Intr. Lucaci nr. 3

ALEXANDRU ROSETTI
(1885—1990)

S-a împlinit de curînd un an de cînd profesorul Alexandru Rosetti, membru al Academiei Române, a trecut în lumea tăcerii eterne. Fie-ne îngăduit să evocăm aici, ca un modest semn de recunoştinţă şi de neîntinată amintire, personalitatea acestui mare savant şi om de cultură.

Autorul rîndurilor de faţă a avut privilegiul de a fi fost sfătuit, încurajat şi sprijinit de distinsul savant. L-am cunoscut fiind recomandat binevoitoarei sale atenţii de alt învăţat excepţional, de Al. Graur, care, în 1939, era însă numai dascăl de latină şi greacă la Liceul Gh. Lazăr din Bucureşti.

Cînd am păşit în Facultatea de Litere, cu sentimentul poate nu tocmai bine conturat că voi învăţa cu unii dintre cei mai de seamă oameni de cultură ai ţării, eram, ca orice începător, tulburat şi nedumerit. În liceu mă pasionaseră latina şi greaca. Avusesem totuşi o primă întîlnire cu lingvistica istorică la una dintre orele profesorului Al. Graur. A fost un simplu moment, dar în acest simplu moment, cînd, răspunzînd la o întrebare a noastră despre originea cuvîntului *sută*, ni s-a spus că, dacă ar fi de origine latină, numeralul în cauză ar fi trebuit să sune în românește *cintu*, am avut tresărirea naivului care-şi pune întrebarea „cum de ştie el asta?". Am înţeles lucrul la nivel universitar, la cursurile prof. Al. Rosetti. Acolo am priceput că schimbările care se petrec în limbă sînt ca o matematică de un tip aparte.

Prof. Rosetti făcuse fonetică experimentală, fonetică istorică şi fonologie. Cînd ne înfăţişa evoluţia sunetelor, temeiul era relaţia dintre variante şi invariante, adică, în fond, temeiul fonologic. Dar, afară de aceasta, felul său de a interpreta istoria limbii române reprezenta acum mai bine de o jumătate de secol o noutate, nu numai pentru că se începea cu latina, privită sub aspectul ei popular, ci şi pentru că româna se definea, într-o formulă de o concizie şi exactitate deplină, ca latina vorbită neîntrerupt pe ambele maluri ale Dunării, punct de vedere care mai părea unora discutabil, deşi erau şi alţi învăţaţi de aceeaşi părere, într-o dezbatere în care se ciocneau diverse ipoteze, inclusiv cea de a se lua în consideraţie numai sudul Dunării.

În concepţia sa, istoria limbii române se desfăşura pe mai multe planuri. Dacă, după definiţia de mai sus, româna avea în mod necesar structură romanică, aceasta nu însemna, potrivit cu ideile sale, că româna nu fusese deschisă la influenţele determinate de contactele ei cu alte limbi. Spre a oferi imaginea acestor planuri, profesorul nostru a făcut incursiuni solid argumentate în limbile slave meridionale şi în limbile balcanice, stabilind valorile şi limitele acestor contacte. Se precizau încă de la început fapte care duceau la o concluzie limpede privind capacitatea de înglobare a lor în limba română, care ne apărea ca o forţă capabilă să adapteze în spi-

LR, XL, nr. 5—6, p. 311—313, Bucureşti, 1991

rit propriu orice influență din afară. După cum se știe, aceasta a rămas linia directoare și ulterior, pe măsură ce studiul său care avea să formeze remarcabila *Istorie a limbii române* a mers înainte.

Riguros în demonstrație, neadmițînd nici o interpretare care să nu se justifice pas cu pas în evoluție, Al. Rosetti era în același timp gata să ia în considerare orice ipoteze. De aceea, judecînd astăzi concepția sa asupra istoriei limbii române, nu se poate să nu se vadă că la baza ei stă, de fapt, ideea unei structuri fundamentale inalterabile. Nu vrem să spunem prin aceasta că regretatul nostru profesor ar fi aderat la structuralismul de factură nouă, deși urma cu încredere teoria lui F. de Saussure, privită însă din unghiul său de vedere. Acționau probabil în acest sens și studiile sale de filologie, în special ediția *Scrisorilor românești de la Bistrița* din secolul al XVI-lea, care corecta pe cea dinainte, datorată lui N. Iorga.

Calitatea sa de specialist nu se vedea numai la cursuri și seminare. Avea dorința și plăcerea de a se întîlni, a asculta și discuta cu specialiștii și, cum vom vedea, și cu cei care arătau cît de cît interes pentru studiu. Dintr-o asemenea atitudine s-a născut Societatea Română de Lingvistică, al cărei secretar permanent a fost pînă la desființarea ei. Alături de Muzeul Limbii Române de la Cluj, unde oficia Sextil Pușcariu, și de Institutul de Filologie „Al. Philippide", înființat la Iași de Iorgu Iordan, Societatea Română de Lingvistică s-a ilustrat printr-o largă deschidere instaurată de profesorul nostru, cu gîndul de a atrage pe toți lingviștii de renume din perioada anterioară celui de al doilea război mondial, ceea ce a și reușit în mare măsură, de vreme ce între președinții ei s-au numărat personalități ca Nicolae Drăganu, Iorgu Iordan, Al. Graur și alții. Dar, și aceasta era în felul ei o noutate, la reuniunile de comunicări și prezentări de lucrări erau invitați anume studenții care se distinseseră prin interesul lor față de lingvistică. Ei aveau astfel posibilitatea nu numai de a asculta pe învățații vremii, să ia în mîinile lor cărțile prezentate de aceștia, să le răsfoiască, să-și ia note, ci chiar să prezinte ei înșiși, la îndemnul profesorului lor, cărțile noi, uneori și comunicări.

Una dintre părerile pe care prof. Al. Rosetti o spunea în felul său, amabil și plin de tact, era aceea că „oamenii trec, știința rămîne". În numele acestei științe a și dedicat primul volum din „Bulletin Linguistique", apărut cu începere din 1933 sub direcția sa, fostului său profesor Ovid Densusianu, cu prilejul împlinirii a treizeci și cinci de ani de cînd Densusianu inaugurase prelegerile sale de filologie romanică la Facultatea de Litere din București (1897—1932). Pînă în 1948, cînd și-a încetat apariția, „Bulletin Linguistique" a fost o publicație de specialitate de necontestată valoare, făcînd cunoscută lingvistica românească în toată Europa și bucurîndu-se de colaborarea multor învățați de seamă dintre specialiștii străini. Cele 16 volume, de o ținută ireproșabilă, sînt și astăzi lucrări de referință.

De altminteri, prof. Al. Rosetti a avut și pasiunea de editor. A condus mai întîi Cultura Națională, apoi Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă. Sub direcția sa, Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă a fost multă vreme poate cea mai de seamă editură din România. Ajutat de E. Jebeleanu și de Cicerone Teodorescu, prof. Al. Rosetti se entuziasma cînd i se semnalau sau cînd descoperea el însuși tineri talentați. Îi poftea la sine și, cu o artă inimitabilă, le stimula darul

scrisului oferindu-le serviciile editurii și nu puțini au fost aceia care și-au văzut astfel visul împlinit.

În același timp, editura a inaugurat serii de ediții ale clasicilor și ale unor contemporani recunoscuți, ediții care pot servi de model de acurateţe. Au apărut astfel, între altele, operele lui Miron Costin, N. Bălcescu, B. P. Hasdeu, M. Kogălniceanu, M. Sadoveanu, Camil Petrescu, Tudor Arghezi (poeziile), G. Bacovia și alții. *Istoria literaturii române* a lui G. Călinescu a apărut și ea tot aici, dar într-un moment de grea cumpănă, cînd Al. Rosetti a fost obligat să părăsească temporar editura. Cartea lui Călinescu, blocată în mod abuziv de noul director, căruia nu-i plăcea poziția lui G. Călinescu, a devenit astfel un simbol.

Portretului său, schițat aici sumar, îi lipsește însă o notă, chiar dacă Al. Rosetti nu a făcut vreodată caz de ea, aceea de scriitor, cu *Note din Grecia* și *Cartea Albă*. Vom încheia cu o apreciere a celei dintîi datorată lui G. Călinescu. El scria în *Istoria literaturii române* despre *Notele din Grecia* : „Lui Al. Rosetti i se datoresc cîteva *Note din Grecia* care sînt remarcabile. Ele sînt niște telegrame sugrumate de emoție, niște strigăte de entuziasm. Înfiorarea lui Renan a fost scutită de emoția lirică și redusă la o mărturie de credință clasică".

Decembrie 1990

I. COTEANU

Institutul de Lingvistică
București, str.Spiru Haret nr. 12

SUMARUL REVISTEI „LIMBA ROMÂNĂ" PE ANUL 1991

LINGVISTICĂ GENERALĂ

1. HRISTEA, THEODOR, Contaminația și fenomenele lingvistice înrudite (I), **5—6**, p. 215—221.

ISTORIA LINGVISTICII

2. BRAD-CHISACOF, LIA, Un filolog grec în Țara Românească la jumătatea secolului al XIX-lea, **1—2**, p. 39—44.
3. DRINCU, SERGIU, Teorii lingvistice privind compunerea în limba română. Nicolae Drăganu, **5—6**, p. 237—240.
4. SARAMANDU, NICOLAE, Eugenio Coseriu la 70 de ani, **5—6**, p. 211—214.

ISTORIA LIMBII

5. CHIVU, GH., Prepozițiile *pentru* și *printru* în secolul al XVI-lea, **1—2**, p. 45—47.
6. VASILIU, LAURA, Sufixele *-ară* și *-are*, **1—2**, p. 91—95.
Vezi și nr. 12, 14, 17, 18, 19, 21, 30.

CULTURĂ ȘI LIMBĂ

7. BARBU, VIOLETA, Preliminarii la studiul naționalizării serviciului divin : principalele versiuni românești ale *Simbolului credinței* (1650—1713), **1—2**, p. 25—31.
8. COTEANU, I., Istoria limbii române ca formă a culturii naționale. 2. *sînt* sau *sunt*?, **5—6**, p. 223—225.
9. GHEȚIE, ION, Între ortografiile academice din 1932 și 1953, **5—6**, p. 225—229.
10. ȘUTEU, FLORA, Dilema unui principiu de editare, **5—6**, p. 232—235.
11. VULPE, MAGDALENA, Argumentul de autoritate, **5—6**, p. 229—232.
Vezi și nr. 18.

GRAMATICĂ

Vezi nr. 5, 6, 28, 29, 33, 34.

VIAȚA CUVINTELOR

12. AVRAM, MIOARA, Un vechi sens religios al verbelor (*a*) *semna*, (*a*) *însemna* și etimologia lui (*a se*) *sineca*, **1—2**, p. 11—18.
13. BANTAȘ, ANDREI, Pornind de la *A* (II). Substantive „numărabile" și „nenumărabile", **1—2**, p. 19—24.
14. BRAD-CHISACOF, LIA, Asupra unor grecisme, **5—6**, p. 255—262.
15. GHEȚIE, ION, *Lifocer* „armă, pușcă", **5—6**, p. 268—269.
16. GUȚU ROMALO, VALERIA, Cuvinte la „modă" : *a manipula*, **5—6**, p. 270—274.
17. IONESCU, I., Originea cuvîntului *ler* în limba română, **5—6**, p. 274—275.
18. IONESCU, ION, Termeni de cultură creștină daco-română, **1—2**, p. 57—63.
19. IONIȚĂ, C. VASILE, Contribuții etimologice, **5—6**, p. 262—265.
20. MAREȘ, LUCREȚIA, *A debuta*, **5—6**, p. 274—275.
21. SALA, MARIUS, Originea rom. *leu*, **1—2**, p. 79—84.

FILOLOGIE

22. CIUCĂ, MARIAN, Observații pe marginea glosarului sanscrit-latin copiat de Eminescu, **5—6**, p. 245—252.
23. GURUIANU, V., Datarea celui mai vechi manuscris românesc al *Fiziologului*, **1—2**, p. 49—55.
24. MAREȘ, ALEXANDRU, Considerații pe marginea unei criptograme, **1—2**, p. 65—72.
25. MAREȘ, ALEXANDRU, Originea slovei ѵ în lumina unor noi date paleografice, **5—6**, p. 241—245.
26. NUSSBÄCKER, GERNOT, Tipărituri românești menționate într-un act de partaj din 1585, **1—2**, p. 73—77.
Vezi și nr. 7, 10, 30.

LR, XL, nr. 5—6, p. 315—316, București, 1991

STILISTICĂ

27. BERCA, OLIMPIA, și DORGESCU, EUGEN, O posibilă taxinomie a rimei, **1—2**, p. 33—37.
28. DIACONESCU, PAULA, Gramatică și stilistică : *ochi de plumb, inimi de aramă*, **5—6**, p. 253—254.
29. ȘERBĂNESCU, ANDRA, Structuri retorice și organizare sintactică în *Manuscrisul de la Ieud*, **1—2**, p. 85—90.

FONETICĂ

30. AVRAM, ANDREI, Valoarea fonetică a literei *e* în *Fragmentul Todorescu* și problema închiderii lui [e] în poziție nazală, **1—2**, p. 5—10.

ONOMASTICĂ

31. BOLOCAN, G., Modele sinonimice în toponimie, **5—6**, p. 277—283.

BIBLIOGRAFIA IDEILOR

32. BARBU, VIOLETA, Mărturii străine despre limba română (II). Secolul al XV-lea (2), **5—6**, p. 285—290.

NOTE ȘI COMENTARII

33. MUNTEANU, ȘTEFAN, *Fiind fost* — o formă gramaticală dialectală?, **5—6**, p. 291—293.

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

34. OPRESCU, MIHAI, CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, GH., Aceeași frază dificilă, **5—6**, p. 295—298.

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

35. OPREA, IOAN : G. Ivănescu, *Studii de istoria limbii române literare*, ediție îngrijită și postfață de Al. Andriescu, Iași, Junimea, 1989 — **5—6**, p. 299—301.
36. ȘERBĂNESCU, ANDRA : Emanuel Vasiliu, *Introducere în teoria textului*, București, Editura Științifică, 1990 — **5—6**, p. 301—302.
37. VASILIU, LAURA : Mioara Avram, *Ortografie pentru toți—30 de dificultăți*, București, Editura Academiei Române, 1990 — **5—6**, p. 302—303.

CRONICĂ

38. AVRAM, MIOARA, Colocviul de la Regensburg (aprilie 1990) — **5—6**, p. 305—306.
39. POPESCU, RADU SP., Al VI-lea Simpozion Național de Dialectologie (Cluj, 12—14 octombrie 1990) — **5—6**, p. 306—307.
40. TOMESCU, DOMNIȚA, Al IX-lea Simpozion Național de Onomastică (Cluj, 16—18 octombrie 1990) — **5—6**, p. 307—308.
41. VASILIU, LAURA, Simpozionul Național de Stilistică — Poetică — Semiotică (Cluj, 16—17 noiembrie 1990) — **5—6**, p. 308—309.

IN MEMORIAM

42. COTEANU, I., Alexandru Rosetti (1885 — 1990) — **5—6**, p. 311—313.

DIVERSE

43. DĂNĂILĂ, ION și POPA, ELEONORA, Bibliografia românească de lingvistică (BRL, 33, 1990) — **3—4**, p. 97—208.
44. Indicele revistei „Limba română" pe anul 1991 (Andra Șerbănescu și Daniela Papadima) — **5—6**, p. 317.

INDICELE REVISTEI „LIMBA ROMÂNĂ" PE ANUL 1991*

INDICE DE MATERII

ABREVIERE v. COMPUNERE prin abreviere.
AGLUTINAȚIE 215 și urm.
ALITERAȚIE 37.
ANALIZA SINTACTICĂ a unei fraze (vezi LR 1/1990, p. 73—78) 295—298.
ANALOGIE 215 și urm.
APOSTOLUL (Dimitrie Liubavici, 1547) 65—72.
APOSTROF, scrierea cu ~ 228.
ARGUMENTATIV, roluri ~ 85—90.
ASONANȚĂ 37.
ATESTARE a numelui limbii române 288.
ATRIBUT, valoarea stilistică a ~ 253—254.
ATRIBUTIVĂ 295—296; 297—298.

BIBLIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ DE LINGVISTICĂ 97—208.
BILINGVISM și diglosie (în societatea românească de la începutul secolului al XIX-lea) 255—256.

CODICELE VORONEȚEAN 7, 9.
COERENȚĂ, grad de ~ 302.
COEZIUNE 301.
COMPARAȚIE EXPLICITĂ 253.
COMPUNERE prin abreviere 215 și urm.; teoria lingvistică a ~ (Nicolae Drăganu) 237—240; relația dintre ~ și prefixare 240.
COMPUS tautologic 219; clasificarea ~ 238; etape în evoluția ~ 239; raportul dintre ~ și îmbinările sintactice libere 240; semantica unor ~ din toponimie 277—283; v. COMPUNERE.
CONCEPȚIE LINGVISTICĂ (Grigore Papadopulo) în secolul al XIX-lea 39—44; 300.
CONSECUTIVĂ, propoziție subordonată circumstanțială ~ 295—296; 297—298.
CONSISTENȚĂ LOGICĂ 302.
CONTAMINARE, v. CONTAMINAȚIE.
CONTAMINAȚIE (în raport cu fenomenele lingvistice înrudite) 215—221; 237 și urm.
CONTEXTUAL, factori ~ intervenîți în procesul închiderii lui [e] 5—10.
CONTRAGERE a comparației explicite în determinant substantival (atribut substantival) 253.
CONTRASTIV, analiză ~a substantivelor în română și engleză 19—24.
CREȘTINISM și CULTURĂ CREȘTINĂ 11—18; 25—31; 57—63.
CRITICA TEXTUALĂ, concepția lui Eugen Coseriu privind ~ 213.

DERAIERE LEXICALĂ 215 și urm.; 237 și urm.
DERIVARE, v. SUFIX.
DERIVARE REGRESIVĂ 237 și urm.
DIALECTOLOGIE 306—307.
DIGLOSIE și bilingvism (în societatea românească de la începutul secolului al XIX-lea) 255—256.

EDITARE, relația dintre ~ de text și normele ortografice 232—235.
ENGLEZĂ, situația unor substantive în ~ 19—24.
EPITET 253.
ETIMOLOGIE: *a semna* 12—13, *a însemna* 14—15, *a (se) sineca* 16—18; *pentru, printru* 45—47; ~ unor termeni creștini 57—63; *leu* 79—84; *sînt, sunt* 223—225; discutarea unor ~ din DLR, considerate ~ necunoscute (*saitóc, -oácă; sâpă, sălbătic, sărățél, sărățica, scăiancă, scheușână, sclepță, scopău, scúipă, sculbuți, sculi, semeni*, 262—265); *ler* 265—268; *lifocer* 268—269; *a manipula* 270—274; *a debuta* 274—275.
ETIMOLOGIE POPULARĂ 215 și urm.
EXPECTAȚIE 302.
EXPRESII sinonime cu *a se închina, a-și face cruce* 17—18.

FIGURI DE STIL, relația dintre diferite ~ (epitet, metaforă, comparație) 253—254.
FIGURI FONOLOGICE 35—36.
FINALĂ, propoziții subordonate circumstanțiale ~ 295—296; 297—298.

* Alcătuit de Andra Șerbănescu și Daniela Papadima. Trimiterile se fac la paginile celor 4 numere ale revistei; corespondența este următoarea: nr. 1—2 = 1—96; nr. 5—6 = = 209—321. Pentru bibliografia publicată în nr. 3—4 ale revistei, cititorii sînt rugați să folosească indicele numerelor respective, care nu a fost inclus în cel de față.

LR, XL, nr. 5—6, p. 317—328, București, 1991

FIZIOLOGUL, datarea celui mai vechi manuscris al ~ 49—55.
FONETICĂ, valoarea ~ a literei *e* 5—10; fenomene ~ (închiderea lui [e] în poziție nazală) 5—10; relația dintre ~ /fonologie și grafie 5—10.
FONOLOGIE, v. FONETICĂ, v. FIGURI.
FORMAREA CUVINTELOR în limba populară și în cea literară 237 și urm.; v. și ABREVIEREA, AGLUTINAȚIA, ANALOGIA, COMPUNEREA, CONTAMINAȚIA, DERAIEREA, DERIVAREA REGRESIVĂ, ETIMOLOGIA POPULARĂ ȘI HIPERCORECTITUDINEA.
FRAGMENTUL TODORESCU 5—10.
FUNCȚII MULTIPLE, subordonate cu ~ 295—296; 298.

GERUNZIU TRECUT 291—293.
GLOSARUL SANSCRIT-LATIN (copiat de Eminescu) 245—252.
GRAFIE, relația dintre ~ și fonetică/fonologie 5—10.
GRAMATICĂ, relația dintre ~ și stilistică 253—254.
GRECISME (în textele de teatru de la începutul secolului al XIX-lea) 255—262.

HIPERCORECTITUDINE 215 și urm.

INTENȚIE DE COMUNICARE 302.
ISTORIA LINGVISTICII 211—214.
ISTORIA LINGVISTICII ROMÂNEȘTI 305—306.

ÎMBINĂRI SINTACTICE LIBERE /vs./ compuse 240.
ÎMPRUMUT(AT), relația moștenit/ ~ 13.
ÎNCHIDEREA lui [e] în poziție nazală 5—10.

LATINITATE, mărturii ale ~ limbii române 285—286.
LATINIZANT, tendința ~ în *Fragmentul Todorescu* 5—10.
LEGENDA DUMINICII 85—90.
LIMBA ROMÂNĂ, etapele impunerii ~ ca limbă de cult 25—31; mărturii străine despre ~ în secolul al XV-lea, latinitatea ~ 285—286; atestarea numelui ~ 288; ~ în secolul al XIX-lea 305—306.
LIMBA ROMÂNĂ LITERARĂ, istoria ~, modernizarea ~, constituirea variantelor formale ale ~ 299—300.
LIMBAJ, concepția lui Eugen Coseriu despre ~ 213.
LITURGHIERUL LUI ANTIM 25, 26.
LITURGHIERUL LUI CORESI 11, 14, 16, 17.

MANUSCRIS, cercetarea ~ 25—31; 39—44; 49—55; 65—72; 73—77; 241—245; 245—252; 257—262.
MANUSCRISUL DE LA IEUD 85—90.
METAFORĂ atributivă 253—254.
MODIFICATORI, relația dintre substantive și ~ 20.
MOȘTENIT, relația ~ / împrumutat 13.

NAZAL, închiderea lui [e] în poziție ~ 5—10.
NEOLOGISME provenite din nume proprii 268—269.
NORMĂ, conceptul de ~ în limbă la Eugen Coseriu 212; ~ ortografică, v. ORTOGRAFIE; v. EDITARE.
NUMĂRABILITATE 21.
NUME PROPRII, neologisme provenite din ~ 268—269.

ONOMASTICĂ 307—308.
ORTOGRAFIE, considerații asupra ~ academice din 1904, 1932 și 1953 (cu privire specială asupra problemelor: *î/â, sînt/-sunt*) 223—225; 225—229; 229—232; probleme ale ~ și editarea de text 232—235; ~ latinizantă (Cipariu) 300; dificultăți ale ~ românești 302—303.

PALEOGRAFIE 241—245.
PARARIME 37.
PARENOMASII 37.
PERMISIUNE 302.
PLEONASM, gerunziul trecut ca ~ 291—292.
PLURALIZARE 20.
PLURAL neregulat al unor substantive în limba engleză 19—24.
POETICĂ 308—309.
POEZIE FIGURATIVĂ 36.
PRAGMATICĂ, funcții ~ 85—90; regulă ~, formalizarea regulilor ~ 301—302.
PREFIXARE, relația dintre ~ și compunere 240.
PREPOZIȚII: *pentru, printru* (secolul al XVI-lea) 45—47.
PSALTIREA HURMUZACHI 9.

REFORMĂ ORTOGRAFICĂ 223—232.
REGIM GRAMATICAL al substantivului 20; relația dintre ~ și sens 20.
REGULI sintactice/semantice/pragmatice 301—302.
RETORICĂ, relația dintre organizarea ~ și structura ~ 85—90.
RIMĂ, o taxonomie a ~ 33—37; definiția și funcțiile ~ 33; dispersia ~ 33—34; strategii textuale în repartizarea ~ 34; funcția textuală a ~ 37.

SEMANTICA, valori ~ ale prepozițiilor *pentru* și *printru* în secolul al XVI-lea, specializarea ~ a variantelor 46—47; regulă ~ 301—302.
SEMIOTICĂ 309.
SENS religios al unor verbe: *(a) semna, (a) însemna* 11—18.
SINGULARIZARE 20.

SINONIM, modele ~ice în toponimie 272—283 ; v. și EXPRESII.
SINTACTIC, organizare ~ în *Manuscrisul de la Ieud*, relația dintre organizarea ~ și structura retorică 85—90 ; regulă ~ 301—302.
SINTAXA unor toponime 277—283.
SLOVĂ, originea ~ ψ 241—245.
STIL, analiza ~ unor scriitori 300.
STILISTICĂ, relația dintre gramatică și ~ 253—254 ; 308—309.
STRATEGIE TEXTUALĂ în dispunerea rimelor 34.
STRUCTURĂ DE ADÎNCIME și structură de suprafață în cazul metaforelor atributive 253.
STRUCTURĂ DE SUPRAFAȚĂ și structură de adîncime în cazul metaforelor atributive 253.
STRUCTURĂ RETORICĂ în *Manuscrisul de la Ieud*, relația dintre organizarea sintactică și ~ 85—90.
SUBORDONATE cu funcții multiple 295—296, 298.
SUBSTANTIV(E) numărabile și nenumărabile 19—24 ; relația dintre ~ și modificatori 20 ; clasificarea ~ din perspectiva opoziției numărabil/nenumărabil 22—23.
SUFIX : *-ar* 91—95, *-ară* 91—95, *-are* 91—95, *-ariu* 91, *-ă*, 91, 92, *-e* 92, 93 ; lat. *-arius* 91.

TERMENI de cultură creștină daco-română 57—63.
TERMINOLOGIE științifică de origine neogreacă 261 ; formarea ~ filozofice românești moderne 300.
TEXT, teoria ~ 301—302.
TEXTUAL, strategii ~ în repartizarea rimelor 34 ; funcția ~ a rimelor 37.
TEXTUALITATE, v. TEXT ; v. TEXTUAL.
TIPĂRITURI ROMÂNEȘTI 73—77.
TOPONIMIE, semantica și sintaxa unor compuse din ~ 277—283.
TRADUCERE, probleme ale ~ din/în română în/din engleză 21.
TRANSFRASTIC, analiză ~ 85—90.

VERSIFICAȚIE, v. RIMĂ.
VERSIUNI ROMÂNEȘTI ale simbolului credinței (1650—1713) 25—31.
VIAȚA ȘI PETRECEREA SFINȚILOR 16, 17.
VOCABULAR ARTISTIC românesc 256—262.

INDICE DE AUTORI *

Adelung, J. 40
Alep, Paul de 28—29
Albrecht, Jörn — Lüdtke, Jens—Thun, Harald 213
Albizi, Rinaldo degli 286, 287
Alecsandri, Vasile 300, 305, 308
Alessio, G.—Battisti, C. 84
Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Maria Matilda 28
Alexis, Ioanes 307
Altner, H. 305
Alvar, M. 84
Anania (mitropolitul) 68
Andreescu, Șt. 70
Andresen, Karl Gustav 215
Andriescu, Al. 299—300
Andruțos, Hristos 27
Antim (episcop al Rîmnicului) 26—30
Antonescu, Georgeta 309
Appolinaire, G. 36
Arghezi, T. 253, 313
Armbruster, Adolf 286—289
Arvinte, V. V. 288
Asan, F., — Bulgăr, Gh. — Căplescu, C. 232
Asan, F. vezi și Hasan, Finuța
Auner, Gh. 26
Avram, Alexandru 234
Avram, Andrei **5—10**, 79, 81—83
Avram, Mioara **11—18**, 229, 233, 268, 291, 293, 295, 297 [302—303], **305—306**; vezi și Graur Al. — Avram, Mioara

Baconschi, Rodica 309
Bacovia, G. 313
Badía Margarit, A. 84
Baffi, Mariano 285
Bahner, Werner 285
Balacciu-Matei, Jana vezi Sala, Marius —Balaciu-Matei, Jana
Bantaș, Andrei 19—24
Bara, Mariana 307
Barbu, I. 34, 37
Barbu, Violeta **25—31**, **285—290**
Barnea, I. 57
Basarab, Matei 26
Battisti, C. vezi Alessio, G.—Battisti, C.
Bădescu, Alice L. 217
Bălașa, Dumitru — Stoicescu, N. 258
Bălescu, N. 313
Bănescu, N. — Mihăilescu, V. 39

* Cifrele tipărite cu caractere aldine trimit la articole publicate de autor ; cifrele puse între paranteze drepte trimit la recenzii sau discuții despre autor ; celelalte cifre trimit la pagini în care este citat autorul.

Bărbulescu, I. 241—242, 245
Beltechi, Eugen 307
Bembea, I. N. — Bembea, N. N. 70
Bembea, N. N. vezi Bembea, I. N. — Bembea, N. N.
Berca, Olimpia — Dorcescu, Eugen **33—37**
Berciu-Drăghicescu, Adina 72
Bergström, G. A. 219
Bertolotti, Rosalinda 215
Beyrer, Arthur 305
Bhose, Amita 249—250
Bianu, Ion 26, 45, 231
Bianu, I. — Hodoş, N. 65
Bidian, Viorel 306
Binder, P. vezi Huttmann, A. — Binder, P.
Biondo, Flavio 285—286
Birken-Silverman, Gabriele 305
Blaga, L. 300, 309
Blanchard, André 36
Bloch, O. — Wartburg, W. von 84
Blücher, Gebhard 73
Bochmann, Klaus 305
Boerescu, Pârvu 229
Bogdan Dascălu, Doina — Dascălu, Crişu 237
Bogdan-Duică, G. 43, 249
Bogrea, V. 16, 60, 82, 285
Bolocan, Gh. 81, **277—283**
Bonfante, Giuliano 285, 288—289
Bonfini, Antonia 286
Bopp, Fr. 43, 246—249
Borcilă, Mircea 309
Boyssières, Jean de 36
Bracciolini, Poggio 285—286
Brad-Chisacof, Lia **39—44, 255—275**
Braniştе, Ene 26—27, 58
Brătescu-Voineşti, I. Al. 231—232. 291
Brătianu, C. I. vezi Lahovari, G. I. — Brătianu, C. I. — Tocilescu, Gr. G.
Brătulescu, M. 80
Brâncuş, Gr. 295, 297—298
Brenta, Andrea 288—289
Brugmann, K 240
Brumme, Jenny 306
Bruneau, Charles vezi Brunot, Ferdinand — Bruneau, Charles
Brunot, Ferdinand—Bruneau, Charles 221
Brüske, H. 79
Buescu, V. 17
Buhociu, O. 80
Bulgăr, Gh. 291
Bulgăr, Gh. vezi Asan, F. — Bulgăr, Gh.— Căplescu, C.
Buluţă, Gh. — Craia, Sultana 28
Buzatu, D. 59, 60
Buză, Emanuela — Chivu, Gheorghe — Georgescu, Magdalena — Gheţie, Ion — Roman Moraru, Alexandra—Zgraon, Florentina 11
Byck, J. 17, 18, 83

Callimaco, Filippo Buonaccorsi 286
Calotă, Ion 307
Calvet, Louis-Jean 218
Cammelli, Giuseppe 288
Candrea, I.-A. 5—6, 10—11, 13—14, 79
Candrea, I.-A. — Densusianu, Ov. 47
Cantacuzino, (stolnicul) 30
Cantemir, Dimitrie 265—266, 300
Carabulea, Elena — Popescu-Marin, Magdalena 91
Caracostea, D. 17
Caragiale, I. L. 300, 305—306
Caragiali, Costache 260
Caragiali (fraţii) 259
Caragiali, Iorgu 260—261
Caraman, P. 211
Cartojan, N. 51, 53
Catul 309
Cazacu, B. vezi Rosetti, Al. — Cazacu, B. — Onu, L.
Cazacu, B. — Rusu, V. — Şerb, I. 17
Cazacu, M. 71
Cazan, Gh. Al. 234
Căliman, Valeria 73
Călinescu, Armand 234
Călinescu, G. 211, 246, 249, 251, 300, 313
Căplescu, C. vezi Asan, F. — Bulgăr Gh. — Căplescu, C.
Cărtărescu, Mircea 35, 37
Câmpeanu 300
Chalcondil, Dimitrie 285, 288—289
Chalcocondil, Laonic 286, 289—290
Chiţimia, I. C. — Dima, Al. 54
Chiţimia, I. C. — Simonescu, Dan 53
Chiţimia, I. C. — Toma, Stela 54
Chiţoran, D. vezi Ruxăndoiu, Liliana—Chiţoran, D.
Chiţu, Ioan N. 249—250
Chivu, Gh. **45—47**
Chivu, Gh. — Georgescu, Magdalena — Ioniţă, Magdalena — Mareş, Alexandru — Roman—Moraru, Alexandra 224; vezi şi Buză, Emanuela — Chivu, Gheorghe — Georgescu, Magdalena — Gheţie, Ion —Roman Moraru, Alexandra — Zgraon, Florentina
Cristmann, Hans Helmut 213—214
Chrysoloras, Manuel 286—287
Chysostome, Saint-Jean vezi Ioan Gură de aur
Cicanci, Olga 290
Cihac, Al. 258, 265
Ciobanu, Fulvia — Hasan, Finuţa 219
Ciobanu, Şt. 70
Cioculescu, Şerban 291
Ciolac, Mariana 307
Cioranescu, A. 13—14, 17, 79, 82, 93
Cipariu, T. 300, 305
Ciucă, Marian 234, **245—252**
Ciuhandu, Gh. 25
Comşulea, Elena — Pamfil, Viorica 307
Conev 79
Constantinescu-Dobridor, Gh. **297—298**
Constantinescu, Radu 25
Corbea, Teodor 307
Coresi, (diaconul) 11, 14, 16—17, 25, 29, 45, 69, 73, 75 224—225, 300

Cornea, Paul — Nestorescu, Andrei — Costinescu, Petre 255
Corominas, J. 79, 84
Cortelazzo, Manlio — Zolli, Paolo 14, 84
Coseriu, Eugenio [211—214]
Cosniceanu, Maria 308
Costea Dascălul 49—55
Costin, Miron 265, 313
Costinescu, Mariana 11, 45
Costinescu, Mariana — Georgescu, Magdalena — Zgraon, Florentina 54
Costinescu, Petre vezi Cornea, Paul — Nestorescu, Andrei — Costinescu, Petre
Coşbuc, G. 17
Coteanu, I. 36, 45, 47, 85, 218 **223—225**, 248, 253, **311—313**
Coteanu, I. — Sala, Marius 13
Craia, Sultana vezi Buluţă, Gh. — Craia, Sultana
Crăsnaru, Daniela 254
Creangă, I. 298, 305, 309
Creţeanu, Radu 28
Creţia, Petru 247, 249—250
Creţu, Gr. 265
Cristureanu, Al. 306, 308
Çabej, E. 81

Daicoviciu, C. 57
Daicoviciu, Hadrian vezi Florescu, Radu — Daicoviciu, Hadrian — Roşu, Lucian
Damaschin (episcop al Buzăului) 30
Dan, Dimitrie 265—267
Dan, Ilie 16
Darmesteter, A. 238
Dascălu, Crişu vezi Bogdan Dascălu, Doina — Dascălu, Crişu
Dauzat, Albert 218
Dauzat, A. — Dubois, J. — Mitterand, H. 84
Dănăilă, Simion 307
Deloffre, Frédéric 34
Demény, Lajos — Demény, Lidia A. 68; vezi şi Petrovici, E. — Demény, L.
Demény, Lidia A. vezi Demény, Lajos — Demény, Lidia A.
Derrida, J. 309
Densusianu, O. 6, 8; 11—12, 17—18, 79, 91, 230—232, 312; vezi şi Candrea, I. —A. Densusianu, Ov.
Densuşianu, Ar. 265
Diaconescu, Paula **253—254**
Diaconovici Loga, Constantin 237
Diculescu, C. 79, 81—82
Dima, Al. vezi Chiţimia, I. C. — Dima, Al.
Dima-Drăgan, Corneliu 290
Dimitrescu, Florica 11, 45
Dinescu, Eugeniu 227
Dionisie (mitropolitul) 29
Djamo-Diaconiţă, Lucia vezi Linţa, Elena — Djamo-Diaconiţă, Lucia — Stoicovici, Olga
Dobre, Maria 308
Dobre (preotul) 70
Donici, Alexandru 260
Dorcescu, Eugen vezi Berca, Olimpia — Dorcescu, Eugen; vezi şi Şerban, Olimpia — Dorcescu, Eugen
Dosoftei (mitropolitul) 12, 14, 16—18, 25, 30, 300
Dosoftei (mitropolit al Ierusalimului) 289
Dragoş, Elena 309
Drăganu, N. 17—18, 79, 81, 237, 312
Drincu, Sergiu **237—240**
Dubois, J. vezi Dauzat, Al. — Dubois, J. — Mitterand, H.
Duca, Constantin 290
Dudaş, Florian 25
Ducháček, Otto 220
Dumbrăveanu, Albina 308
Dumitraşco Bălgrădeanul, Alexandru 25
Dumitraşcu, Katalin 307

Eclesiarhul, Dionisie 258
Eftimie (arhiepiscop al Pogomianei) 30
Egyed Emese 309
Ekes Gabriela 240
Elian, Alexandru 30
Eliez, A. 80
Emilian (episcopul) 11
Eminescu, M. 34, 37, [246—251], 253, 297, 300, 305
Enăceanu, Ghenadie 27—30
Erbiceanu, Constantin 28
Eremia, Anatol 308
Erfurt, Jürgen 305
Ernst, Gerhard 305
Ernst, Gerhard — Stein, Peter 305
Ernout, A. — Meillet, A. 15

Faiciuc, Ion 306
Ferguson, Ch. 255
Filaret al Buzăului 30
Filimon, Doina 309
Filipaşcu, Al. vezi Moisescu, Gh. I. — Lupşa, Şt. — Filipaşcu, Al.
Fischer, I. 15, 58, 63, 79, 83
Fishman, J. A. 255
Florea, Ion A. 307—308
Florea (logofătul) 69
Florescu, Cristina 309
Florescu, Radu — Daicoviciu, Hadrian — Roşu, Lucian 80
Fochi, A. 79—80
Fouché, P. 84
Frăţilă, Vasile 307
Frisch, Helmuth 306
Furtună, D. 60

Gabinski, M. vezi Raevski, N. — Gabinski, M.
Gáldi, L. 43, 255—257, 260
Gaster, M. 11, 265
Găzdaru, D. 211
Geckeler, Horst — Schlieben Lange, Brigitte — Trabant, Jürgen — Weydt, Harald, 213
Gencărău, Stefan 308

Georgescu, Magdalena vezi Buză, Emanuela — Chivu, Gheorghe — Georgescu, Magdalena — Gheţie, Ion — Roman Moraru, Alexandra — Zgraon, Florentina; vezi şi Chivu, Gh. — Georgescu, Magdalena — Ioniţă, Magdalena — Mareş, Alexandru — Roman Moraru, Alexandra; vezi şi Costinescu, Mariana — Georgescu, Magdalena — Zgraon, Florentina
Gherman, Mihai Alin 307
Gheţie, Ion 6—8, 25—26, 54, **225—229**, 241, **268—269**, 299
Gheţie, I. — Mareş, Al. 54, 73, 245; vezi şi Buză, Emanuela — Chivu, Gheorghe — Georgescu, Magdalena — Gheţie, Ion — Roman Moraru, Alexandra — Zgraon, Florentina; vezi şi Teodorescu, Mirela — Gheţie, Ion
Ghica, I. 272
Ghica, Mihail 40, 44
Giorgić, P. 242—243
Giuglea, G. 13, 17
Giurescu, C. C. 70
Golescu, Iordache 255—259, 291
Golopenţia-Eretescu, Sanda vezi Rosetti, A. — Golopenţia-Eretescu, Sanda
Gorovei, Şt. 70
Gotzkircher, Sigismund 287
Grammont, M. 217
Graur, Al. 13—14, 17, 62, 79, 83, 94, 227, 261, 269, 311—312
Graur, Al. — Avram, Mioara 219
Greceanu, Radu 30
Grecu, Doina 307
Grecu, Vasile 289
Guggisberg, C. A. W. 80
Guiraud, Pierre 33, 219
Guruianu, V. **49—55**
Guţu, Olimpia 241
Guţu Romalo, Valeria **270—274**

Hasan, Finuţa 263
Hasan, Finuţa vezi Ciobanu, Fulvia—Hasan, Finuţa
Hasdeu, B. P. 265, 313
Heliade-Rădulescu, I. 39—41, 43, 237
Hermann, Paul 215
Hjelmslev, Louis 220
Hoban, Văsii (protopopul) 25
Hodoş, N. vezi Bianu, I. — Hodoş, N.
Hogaş, C. 298
Holban, Maria 286
Holtus, Günther 305
Horálek, K. 255
Hristea, Theodor **215—221**
Huttmann, A. — Binder, P. 71

Iancu, Victor 307
Iaru, F. 34—37
Iaţimirski, A. I. 65—66
Ilie din Ţara Crişurilor (prezviterul) 25
Iliescu, Maria 95, 305
Ioan Gură de Aur 26, 28, 30—31
Ionescu, Ion **57—63**, **265—268**
Ioniţă, Magdalena vezi Chivu, Gh. — Georgescu, Magdalena — Ioniţă, Magdalena — Mareş, Alexandru — Roman-Moraru, Alexandra
Ioniţă, Vasile C. **262—265**
Iordan, Iorgu 18, 79, 81—83, 211, 218, 292, 312
Iordan, I. — Orr, J. — Posner, R. 218
Iordan, Iorgu — Robu, Vladimir 292
Iorga, N. 26, 28, 39, 42—43, 68, 70, 80, 285, 287, 298, 312
Iorgovici, Paul 237, 300
Isopescu, Claudio 285
Istrate, Mariana 308
Ivănescu, G. 5, 61, 79, 81—82, [299—301]
Ivănuş, Dumitru 307

Jakobson, R. 214
Janitsek, Eugen 308
Jebeleanu, E. 312
Jenny, Laurent 308—309
Jespersen, Otto 219

Kafka, Fr. 213
Kahn, G. 34
Kalužniacki, E. 66—67
Kant, Imm. 250
Kazazis, K. 257
Keller, Otto 215
Kiraly Francisc 240
Kloss, Heinz 256
Kogălniceanu, M. 313
Korais, A. 40
Kostić, Dragutin 65—67
Kraus, Jiři 256
Kreußler, M. D. 247
Kuruci, Leonid 267—268

Lactantius 12
Lahovari, G. I. — Brătianu, C. I. — Tocilescu, Gr. C. 66
Lanson, G. 254
Laurian, A. T. 300
Laurian, A. T. — Massimu, J. C. 59
Lausberg, H. 84
Lazăr, Gheorghe 43
Lazăr, Horia 309
Lechinţan, Vasile 308
Leskien 252
Leto, Giulio Pomponio 286, 288
Levitchi, L. 20
Linţa, Elena — Djamo-Diaconiţă, Lucia — Stoicovici, Olga 27
Liubavici, Dimitrie 65—66, 68—72
Livescu, Michaela 307
Loşonţi, Dumitru 306, 308
Lozbă, Mihai 307
Lupşa, Şt. vezi Moisescu, Gh. I. — Lupşa, Şt. — Filipaşcu, Al.
Lupu, Vasile 26
Lüdtke, Jens vezi Albrecht, Jörn — Lüdtke, Jens — Thun, Harald

Macedonski, Al. 291, 300
Machinensis, Nicolaus 287
Maior, Petru 230, 265, 307
Maiorescu, Ioan 39, 43
Maiorescu, T. 251, 272, 306
Makuscev, V. 287
Manoliu Manea, Maria 305—306
Manu-Magda, Margareta 307
Marchand, Hans 216
Marcu, Al. 285, 288—289
Mareș, Al. 11, 25, 27, 30, 45, **65—72**, 224, **241—252**, 299; vezi și Chivu, Gh. — Georgescu, Magdalena — Ioniță, Magdalena — Mareș, Alexandru — Roman Moraru, Alexandra; vezi și Gheție, I. — Mareș, Al.
Mareș, Lucreția **274—275**
Marian, Rodica 309
Marian, S. Fl. 16—17, 60
Marienescu, At. 265
Marin, Maria 306
Marinescu, Bogdan 307
Massimu, J. C. vezi Laurian, A. T. — Massimu, J. C.
Mauro, Tullio de 218
Maxim, George G. 250
Mării, I. 306, 307
Mehedinți, S. 231
Meillet, Antoine 218; vezi și Ernout, A. — Meillet, A.
Melchisedec (episcopul) 15
Metzeltin, Michael 305
Meyer-Lübke, W. 12, 13, 14, 17, 83
Mihail (diaconul) 29
Mihail, Zamfira 307
Mihalache, D. vezi Rădulescu-Codin, C. — Mihalache, D.
Mihăescu, H. 16, 17, 63, 79, 265
Mihăilă, G. 11, 79, 81
Mihăilescu, V. vezi Bănescu, N. — Mihăilescu, V.
Milaș, Nicodim 58
Milescu, Nicolae 30
Millo, Matei 261, 262
Miron, Paul 306
Missail, G. 265
Mitterand, H. vezi Dauzat, A. — Dubois, J. — Mitterand, H.
Mociorniță, Marg. D. 52, 53
Modrussa, Nicolae de 286—288
Moisescu, Gh. I. — Lupșa, Șt. — Filipașcu, Al. 68
Moisescu, Iustin 27
Moisil, Florica — Zamfirescu, Dan 258
Moldovan, Ioan M. 246
Moldovan, Victoria 309
Moraru, Mihai 255
Moraru, Mihai — Velculescu, Cătălina 51, 54
Morris, Ch. 301
Movilă, Petru 30
Moxa, Mihail 11, 25
Moxalie, Mihai v. Moxa Mihail
Munteanu, Stefan **291—293**
Murvai, Olga 309
Mussafia, A. 249
Mușlea, Candid 25

Nandriș, O. 79, 83
Naniescu, Iosif (mitropolitul) 28
Nasta, Mihai 308, 309
Naum 232
Nădejde, Ion 249
Neagoe, Victoria 307
Neculce, Ion 309
Nestorescu, Andrei vezi Cornea, Paul — Nestorescu, Andrei — Costinescu, Petre
Neț, Mariana 309
Niculescu, Al. 255, 257
Nikolaev, Vsevolov 29
Noica, Constantin 58, 234
Novaković, St. 242
Nussbächer, Gernot **73—77**
Nuță, Ion 307, 308

Oancea, Ileana 309
Odobescu, Al. 234
Oltean, Vasile 25
Olteanu, P. 54
Onu, L. vezi Rosetti, Al. — Cazacu, B. — Onu, L.
Oprea, Al. 250
Oprea, Ioan **299—301**
Oprescu, Mihai **295—296**, 297
Oros, Marius I. 308
Orr, J. vezi Iordan, I. — Orr, J. — Posner, R.
Ortiz, Ramiro 285

Paliga, Sorin 308
Palladius 13
Pamfil, Viorica 11, 45, 224; vezi și Comșulea, Elena — Pamfil, Viorica
Panaitescu, P. P. 29, 68, 69, 73
Pană-Boroianu, Ruxandra 307
Pann, A. 17
Papacostea, Ș. 71, 286, 287, 288
Papacostea-Danielopolu, Daniela 256
Papahagi, T. 13, 15, 61, 63
Pappadopoulos, G. G. [39, 40, 41, 42, 43, 44]
Pascu, C. 26, 79, 82, 91
Pascu, Ștefan 306
Pavel, Vasile 307
Păcurariu, Mircea 28
Pătru din Tinăud 25
Pătruț, Ioan 307, 308
Pârvan, Vasile 57, 268
Pei, Mario 216
Penișoară, Ion 308
Perpessicius 37, 252
Peteghem, Marleen van 306
Petrescu, Camil 313
Petrescu, Liviu 309
Petrescu, V. vezi Simonescu, D.—Petrescu, V.
Petrino, D. 252
Petrovici, E. — Demény L. 45

Petru Şchiopul 45
Philipide, Daniil 39
Philippide, Alexandru 5,79, 83, 91, 215,292
Piccolomini, Enea Silvia 285—287
Pienescu, Gheorghe 234
Pillat, I. 309
Piluzio, Vito 18
Pippidi, A. 72
Piru, Al. 54
Pislaru, Valentina — Corcimari 307
Platon 250
Plett, Heinrich F. 33, 36, 37
Poenaru, Daniela 26
Pop, Augustin 308
Popa, Ath. 25
Popescu, Radu Sp. **306—307**
Popescu-Marin, Magdalena vezi Carabulea, Elena — Popescu-Marin, Magdalena
Popescu-Sireteanu, Ion 267
Popescu-Vîlcea, G. 28, 31
Popinceanu, I. 17, 18
Posner, R. vezi Iordan, I. — Orr, J. — Posner, R.
Predescu , Lucian 250
Price, Glanville 306
Procopovici, Al. 70; vezi şi Puşcariu, S. — Procopovici, Al.
Purdelea, Maria Luiza 218
Puşcariu, S. 12, 13, 14, 16, 17, 18, 59, 79, 81, 82, 216, 218, 219, 229—232, 312
Puşcariu, S. — Procopovici, Al. 45

Racoviţă, Em. 232
Radu, Gh. 307
Radu, Vasile 308
Raevski, N. — Gabinski, M. 79
Ransanus, Petrus 286
Rareş, Elena 68, 69
Rareş, Iliaş 68, 69
Raybaud, A. 308, 309
Rădulescu-Codin, C. — Mihalache, D. 60
Rădulescu-Motru, C. 232, 234
Rebreanu, Liviu 308
Reinbeck, G. 246
Rey, Alain 219
Rezeanu, Adrian 308
Rizescu, I. 45
Robu, Vladimir vezi Iordan, Iorgu — Robu, Vladimir
Roja, Gheorghe 306
Roman-Moraru, Alexandra 54; vezi şi Buză, Emanuela — Chivu, Gheorghe — Georgescu, Magdalena, — Gheţie, Ion — Roman Moraru, Alexandra — Zgraon, Florentina; vezi şi Chivu, Gh. — Georgescu, Magdalena — Ioniţă, Magdalena — Mareş, Alexandru — Roman-Moraru, Alexandra
Românul, Mihai 25
Rosetti, Al. 5—7, 9, 13—15, 47, 58—60, 62, 79, 91, 265—267, [311—313]
Rosetti, Al. — Cazacu, B. — Onu, L. 11
Rosetti, A. — Golopenţia-Eretescu, Sanda 220
Roşiianu, Ion 308
Roşu, Lucian vezi Florescu, Radu — Daicoviciu, Hadrian — Roşu, Lucian
Rotaru, Ion 54
Rotaru, Rodica 39
Rupa, C. 266, 267
Rusu, Grigore 306
Rusu, V. vezi Cazacu, B. — Rusu, V. — Şerb, I.
Russu, I. I. 63
Ruxăndoiu, Liliana — Chiţoran, D. 256

Sabbadini, Remiggio 285, 288, 289
Sacerdoţeanu, A. 288
Sadoveanu, M. 230, 232, 309, 313
Sala, Marius **79—84**, 305
Sala, Marius — Balacciu-Matei, Jana 13; vezi şi Coteanu, I — Sala, Marius
Sandu Timoc, Cristea 307
Saramandu, Nicolae **211—214**, 305, 306, 307
Saussure, Ferdinand de 213, 217, 312
Savu, A. Gh. 234
Săulescu, G. 265
Sbiera, I. G. 26, 30, 265
Schiltberger, Johann 286, 287
Schinnagl, M. 246
Schippel, Larisa 305
Schlieben Lange, Brigitte vezi Geckeler, Horst — Schlieben Lange, Brigitte — Trabant, Jürgen — Weydt, Harald
Schopenhauer, A. 250
Schroeder, Klaus-Henning 233
Schveiger, Paul 309
Schweickard, Wolfgang 306
Scriban, A. 11, 13, 14, 17, 79
Seche, Luiza — Seche, Mircea 218,
Seche, Mircea vezi Seche, Luiza — Seche, Mircea
Seulescu, Gh. 291
Simion, Eugen 37
Simion, Ştefan (mitropolitul) 11
Simionescu, I. 232
Simonescu, D. — Petrescu, V. 68 vezi şi Chiţimia, I. C. — Simonescu, Dan
Simonese, Vasile 308
Sîrbu, Radu 27, 29
Sîrbul, Radu v. Sîrbu, Radu
Skok, Petar 59, 60
Slama-Cazacu, Tatiana 218, 221
Slavici, Ioan 298
Smith, Thomas 30
Speranski, M. N. 67
Sperber, H. 219
Staicu Grămăticul 30
Stati, Sorin 85
Stănescu, Nichita 36, 308
Stefanelli, T. V. 249, 251
Stein, Peter 305; vezi şi Ernst, Gerhard — Stein, Peter
Stoianović, L. 65, 66, 69, 244
Stoicescu, N. 28; vezi şi Bălaşa, Dumitru — Stoicescu, N.

Stoicovici, Olga vezi Linţa, Elena — Djamo-Diaconiţă, Lucia — Stoicovici, Olga
Stratan, Ion 35—37
Streza, Liviu 25
Strungaru, Diomid 30
Sturdze Moldoveanul, Vasile 25
Suciu, Emil 308
Sufleţel, Rodica 308
Sultanieh, Ioan de 286
Szábo Zoltán 309

Şăineanu, L. 79, 83, 270
Şerb, I. vezi Cazacu, B. — Rusu, V. — Şerb, I.
Şerban, Olimpia — Dorcescu, Eugen 237
Şerbănescă, Andra **85—90**, **301—302**
Şerbănescu, N. 68
Şimanschi, L. 70
Şincai, Gh. 265
Şora, Sanda 305
Şoşa, Elisabeta 307
Ştefan (episcopul) 29
Ştefan I (mitropolitul) 26—31
Ştefănescu, Ariadna 309
Ştefănescu-Goangă, Zizi 269
Ştrempel, G. 50, 52, 54, 55
Şuteu, Flora **232—235**, 303, 305, 309

Taloş, I. 79, 80
Tambacopoulos, A. 42
Tanaşoca, Nicolae-Şerban 289
Tămâian, Emma 308, 309
Teaha, Teofil 307
Teiuş, Sabina 306
Teodorescu, Cicerone 312
Teodorescu, Mirela—Gheţie, Ion 85, 87,89
Teodosie (mitropolitul) 26, 28, 29
Tertullianus 12
Thun, Harald vezi Albrecht, Jörn — Lüdtke, Jens — Thun, Harald
Thunmann 42
Tiktin, H. 13, 14, 17, 47, 79, 247, 292, 306
Timotei (patriarhul) 27
Titus Livius 305
Tocilescu, Gr. 265; vezi şi Lahovari, G. I. — Brătianu, C. I. — Tocilescu, Gr. G.
Todoran, Romulus 306—308
Tolstoi, L. N. 213
Toma, Stela 45; vezi şi Chiţimia, I. C. — Toma, Stela
Tomescu, Domniţa 307—308
Tomescu, M. 68
Trabant, Jürgen vezi Geckeler, Horst — Schlieben Lange, Brigitte — Trabant, Jürgen — Weydt, Harald
Treboniu-Laurian, A. 225
Tronea, Maria 306
Truhelka, Ćiro 242
Turcu, Aurelia 309
Turdeanu-Cartojan, Letiţia 30
Ţâra, Vasile 307

Urfé, Honore d' 36
Uritescu, Dorin — Uţă Uritescu, Rodica 303
Ursu, N. A. 25, 43
Uţă Uritescu, Rodica vezi Uritescu, Dorin — Uţă Uritescu, Rodica

Valle, Francesco della 288
Valmarin, Luisa 54
Vamvas, Néofit 40
Varlaam (mitropolitul) 17, 68
Vasile cel Mare 28
Vasiliu, A. 246
Vasiliu, Emanuel [301—302], 309
Vasiliu, Laura 16, 45—47, **91—95**, **302—303**, **308—309**
Vatamaniuc, D. 249
Văcărescu, Iancu 300
Văcărescu, Ienăchiţă 291
Velculescu, Cătălina 54; vezi şi Moraru, Mihai — Velculescu, Cătălina
Vianu, Tudor 254
Vintilă-Rădulescu, Ioana 305
Vîntu, Ileana 307
Virtosu, E. 66
Vlad, Carmen 308, 309
Vlahuţă, Al. 300
Voronca, El. N. 265
Vrabie, Gheorghe 265
Vulpe, Magdalena **229—232**, 306
Vulpe, Radu 57
Vulpescu, Romulus 37

Wagner, Max Leopold 13
Wartburg, W. von 12, 14; vezi şi Bloch, O — Wartburg, W. von
Weber, Albrecht 251
Weydt, Harald vezi Geckeler, Horst—Schlieben Lange, Brigitte — Trabant, Jürgen — Weydt, Harald
Winckelmann, Otto 306
Windisch, Rudolph 305
Wollmann, V. 80
Wundt, W. 238, 239

Xenopol, A. D. 26, 265

Zabughin, V. W. 288
Zafiu, Rodica 309
Zamfirescu, Dan vezi Moisil, Florica — Zamfirescu, Dan
Zenker, B. 306
Zgraon, Florentina vezi Buză, Emanuela — — Chivu, Gheorghe — Georgescu, Magdalena — Gheţie, Ion — Roman Moraru, Alexandra — Zgraon, Florentina; vezi şi Costinescu, Mariana — Georgescu, Magdalena — Zgraon, Florentina
Zolli, Paolo vezi Cortelazzo, Manlio — Zolli, Paolo

INDICE DE CUVINTE

ALBANEZĂ : -â, -ani, *loni, luâ, luam, *luo 81 ; šeńoń 13 ; shënjoj 13.
BASCĂ : ziñatu 12.
BULGARĂ : boljare boljarinŭ 267.
CATALANĂ : coresma 58 ; ensenyar 15 ; lleó 84 ; senyar 13.
CELTICĂ : Lair, laird, Llyr 266.
EBRAICĂ : Halleluiah 265, 268.
ENGADINEZĂ : quaraisma 58 ; siner aint 13.
ENGLEZĂ : advice(s) 22 ; alms 23 ; bread 22 ; brunch 217 ; chicken 22 ; dew, dregs, ecstazy 23 ; facilities, facility 22 ; furniture, -hood, infinity 23 ; information 22, -ing, -ism 23 ; James Blake 269 ; Lear 267 ; lees 23 ; luggage 22 ; mankind, (the) moon 23 ; motel, mo[tosists'ho]tel 216, 217 ; -ness, plenitude, rapture, -ship 23 ; smog 216 ; snow 23 ; soap 22 ; South 23 ; steels 21 ; (the) sun, thanks 23 ; wines 21.

FRANCEZĂ : amicablement 217 ; apétirif 217 ; carême 58 ; cepourtant 217 ; début 274, 275 ; débuter 274 ; enseigner 14 ; Fichet 269 ; fraction 217 ; fruste 216 ; Jobin, Lefaucheux 269 ; manier 270 ; manipulation 273 ; manipulé 270 ; manipuler 270, 273 ; manoeuvre(r) 270 ; Noël 62 ; parseigner 15 ; pourboire 238 ; pres(e)ignier, primseigner 15 ; rustre 216 ; seigner 15 ; seignier 13 ; signer(se) 11, 13, 15, 17 ; verrure 217.
GERMANĂ : einsegnen 13 ; Hosenträger 93 ; Manipulant 271 ; segnen 12.
GREACĂ : ἀλληλούγιν, ἀλληλούϊα 268 ; Daifron 40 ; τεσσαραχοστη 58, 59 ; τύπος 42.
ITALIANĂ : -aia, -aio 95 ; frusto 216 ; (i) fruti, (le) frutta, (il) frutto 61 ; insegnare 14 ; linguaglossa 219 ; manovra 270 ; quaresima 58 ; segnare 13.
LATINĂ : *adiunar 58 ; aduncus 228 ; -ali 91 ; -alis 93 ; Alleluia 265, 266, 268 ; alleluia Domine 63 ; -are 93 ; -aria 91, 93 ; -aris 93 ; -arius 91, 93 ; *armoralis 93 ; Aurelian, Aurelianus 265 ; baptizare 63 ; basilica 61, 63 ; battizare 63 ; bene 5 ; brachiale 91—93 ; caballaris, caballarius 92 ; calatio, calationem 62, 63 ; caldaria 91, 93 ; calenda, calendarius 62, 63 ; campus 228 ; carnifex 60 ; carnem ligat 59 ; carniliga 60, 63 ; carnivorus 60 ; carraria 91, 93 ; caseum liga 63 ; caseum ligat 59, 60 ; caseus 60 ; christianus 61, 63 ; Christus 63 ; comminecare, communicare 63 ; contuentum 8 ; creatio 62, 63 ; *credentia 7 ; crux 63 ; dentem 5 ; dominica, dies ~ 62, 63 ; dulcis 60, 63 ; es 224 ; esse 223 ; est, estis 224 ; *exsomnicare 17, 18 ; Floralia, *Florilia 63 ; focare, *focarium 93 ; fons 40 ; fontana 228 ; frigaria 93 ; frontale, frontalis, *frontaria, *frontarium 93 ; fructus 61, 63 ; fui 223 ; grevis 217 ; [Ha]lleluiah, Domine] 266, 267 ; -icare 16 ; ieiunare 58 ; insegnare, insignare 14 ; Lar, Lar Dominus 265 ; lavo 82 ; leo 79, 81—84, lĕo 82, 83 ; lĕo, leo »dę 82 ; leonem 81—83 ; leonis 83 ; levo, levis 82 ; liber, Jupiter~, libera 265 ; ligat 59 ; manicare 17 ; manipulus, manopera, manu, manus 270 ; *mēne 6 ; mentem 5 ; mons 40 ; nascere, natus 63 ; natalis, Christi ~ 62 ; -onem 82 ; opera 270 ; panis 228 ; parens 9 ; pascha 59, 63 ; per intro 47 ; presbiterum 61, 63 ; primarius 92 ; quadragessima 58 ; quaresima 58, 63 ; Rosalia 63 ; rivus 228 ; Sancta Maria, Sanctus Petrus 61 ; *sanicare 17 ; *senicare 17 ; *sericare 17, 18 ; siccus 61, 63 ; signare 12, 13 ; signatorium 13 ; *signicare 16—18 ; signum 18 ; simus 224 ; sint 224 ; *sintunt 224, 227 ; sitis 224 ; sum 223—225 ; sumus, sunt 224 ; *suntunt 225 ; tempus, tendere 9 ; uendimus, uendit, uĕneris, uenimus, uĕnit, uēnit 6 ; uincere 7 ; -unt 224, 225 ; Valerianus 265 ; vendo 228.
MAGHIARĂ : bojar 267.
NEOGREACĂ : *aristos 261 ; artzi 59 ; γιά 258 ; γρατσουνίδ 259 ; dèspina 261 ; διά 258 ; διάβολιά ; 258 ; διάβολος 258 ; ef'oson 261 ; ev- 261 ; Kata- 259 ; katafyghion 259 ; κεράμου 261 Chirie Eleison ! 261 ; λάμπω 259 ; léon 79 ; ναύαγιον 259 ; πιστολιά 258 ; πολυλογίγω 262 ; frónisi 261 ; — φύγιον 259 ; -fugon 259.
PELASGĂ : daoi 40.
PERSANĂ : daete 40.
PORTUGHEZĂ : ensinar 15 ; quaresma 58 ; senhar/sinar 13.
PROVENSALĂ : caresma 58 ; ensenhar 15 ; senhar 13.

ROMÂNĂ :

Aromână : cîrcum 63 ; cîrleagă, cîrledze, cîrledzi, cîșleadze, cișleagă 59 ; crîcun 63 ; frut, frute 61 ; nsimnedzŭ 15 ; pareásini 59 ; semnu, simnător, simnedz, simnitor 13 ; virdzară 91.

DACOROMÂNĂ :

A: acușea 234 ; adânc 228 ; (am) afflat 7 ; (a) agonisi 42 ; ajunare 58 ; alalagmos 259 ; Aleluia 267 ; Aler 266 ; áler 63, 268 ; alerui 268 ; aleruia 63, 268 ; alifie 42 ; Aliluia 265, 267 ;

altmintre 239 ; (a) aniversa 94 ; aniversară, zi ~ , aniversară 94 ; (a) apreţui, (a) apropia 218 ; -ar 91—95 ; aramă, inimi de ~ 253 ; -ară 91—95, arcaic 234 ; arcoladă 220 ; -are 91—95 ; argint-viu 238 ; Aristiţa 261 ; -ariu 91 ; armur(are) 93 ; asemeni, asemănător, asemănătoare 265 ; asidosie 257 ; aşa 239 ; (sze) auskuliem 7 ; (a) avea 297 ; azvîrli 218.

B : băbeni 228 ; băi 283 ; bănui 306 ; Belciugatele 278 ; belérim 267 ; béne 5 ; bine 7—9 ; binele 8 ; birnic 283 ; biserică 61, 63 ; Biţinele 278 ; Bobotează 63 ; boier 267 ; boieresc 218 ; Bolintin-Deal, Bolintin-Vale, Bolintinu din Deal, Bolintinu din Vale 283 ; boltaş 283 ; bona 7 ; bordeiu 228 ; botează, (a) boteza 63 ; bravotu 258 ; brăţar 92, 94 ; brăţară 91, 92, 94 ; brăţare 92—94 ; Bunavestire 238 ; bună-minte 239 ; Bunescu, Balta (lui) Bunescu, Bunesculuí, Balta Bunesculuí 281 ; byne, bynele 8.

C : calimera, calţavetă, calţodetă 260 ; cassă 228 ; causă 234 ; călare, călariu 92 ; căldare 91, 93 ; călindar 62 ; cărare 91, 93 ; 94 ; cărăciune 63 ; cărindar, cărindă 62, 63 ; cătun 283 ; câine 227 ; câmp, cânta 228 ; ceapa-cioarei 238, 239 ; céne 5 ; cheramă 261 ; chip(ul) 40, 42 ; chir 260 ; cine 7, 9, cioclonţ 219 ; ciumare 91 ; Cîmpu 279 ; ciine 227 ; -cintare 91 ; circiog 218 ; cirnelegi 59, 60, 63 ; cirnilegi 59, 63 ; cişlegi 59, 60, 63 ; clăcaş 283 ; clepţ 264 ; clup 259 ; coastă 283 ; (a) cobilţii 264 ; cocobarză 219 ; cocostirc 219, 238, 239 ; codobatură 238 ; colet 218 ; colinde 62 ; colonist 283 ; comparativă 218 ; corindă 63 ; cos 239 ; Cotu 279, 280 ; Cotu Bibescu(lui) 280 ; Crăciun 62, 63 ; creare, creatură 62 ; crede(m) 7 ; credenţă 9 ; credentze, credeţi 7 ; credinţă 7, 9 ; creştin 61, 63 ; crezare 91 ; Cristos 63 ; cruce 63 ; (a se) cruci 12, 17 ; cu 277, 278 ; a cugeta 298 ; (a) cumineca 63 ; cuscru 239 ; cuvénte 5, 9 ; cuvinte(lor) 8, 9 ; cuvînt 8.

D : daci, Dacia 40 ; de 253, 254, 281—283 ; deal 283 ; (a) debuta 274, 275 ; debutant 274 ; debutare 275 ; dedau 239 ; dedea 234 ; ⰴⰵѦ, deѦ(n) ⰴⰵѦⱅⱏⱄ 9 ; de la 282 ; demincare 238 ; den 9 ; dénte 5 ; dentr- 9 ; depărtat 218 ; de pe 282 ; deplină 7 ; dependinte 234 ; deslipi 228 ; Despina 261 ; dezvoaltă 234 ; diavolie 258 ; dilemă, dilimă 261 ; din, dinainte (a), dinlăuntru(l), dintîi 9 ; dobîndeaşte 53 ; dos 283 ; drum-de-fier 239 ; (de) dulce 60, 61, 63 ; dulcele C3ăciunului 60 ; duménecă 5 ; dume(n)recă 8 ; duminică 62, 63 ; Dumnezău 238 ; Dumnezeu 929 ; e, *e 224.

E : (ua) envingse 7, 8 ; erai, eram 227 ; erea 234 ; *esci, *esti 224 ; eu 227 ; evducat 261.

F : (a-şi) face cruce 17 ; (a-şi) face semnul crucii 17, 18 ; Faţa 280 ; faţă 283 ; făinar(e) 94 ; făţar 92 ; făţare 91, 92 ; fântână 228 ; fichet 268 ; fierăstrău 220 ; fierbénte 5 ; fiind fost 291—293 ; fiind fost crescut 292 ; filigram 220 ; filosofie, filozofie 233, 235 ; fişet 268 ; Florii, Flurie, Flurii 63 ; focar(e) 93 ; frigare 91—93 ; frige 93 ; frizier 219 ; Froniţa 261 ; fruct 61 ; runtar(e) 93 ; frunzar(e) 94 ; (de) frupt 61, 63 ; Fundu 279, 280 ; funte 40.

G : gară 283 ; gălbenare 91 ; geam, geamblac 269 ; gheţar 92 ; gheţară 91, 92, 94 ; ginere 9 ; gîrlă 283 ; glesnă 228 ; (a) grăcini 259 ; grînar(e) 92, 94 ; grumăzare 91 ; gurare 91, 93.

H : haractir 258 ; harţi 59 ; hommu 7.

I : ieram 227 ; ieu 227 ; *ieu 81, 82 ; ifos, ifoson 261 ; importanţă 21 ; -ind 305 ; ison, isu 259 ; ivor 218.

Î : (a se) închina 17 ; (a se) încresta 17, 18 ; (a se) încruci (a), (a se) încrucişa 17 ; încurc 237 ; -ind 305 ; (a) înfrupta, înfruptare 61 ; (a) însemna 11—18 ; (a se) însemna 17 ; (a) (în) semna cu semnul crucii 17, 18 ; (a se) însemna cu sfînta cruce 18 ; însemnare, (în)semnat, însemnătură 16 ; însemn-ez 13 ; (se) întrebuinţeşte 219 ; învinge 7.

J : Joia-Mare 239 ; joben 269.

K : kredentza 7 ; kuuente 8 ; ⰽⱁⱄⰲⰵⱀⱅⱏ 9 ; kuuentelor 8 ; kuvēte 7, 8.

L : la 282 ; lăcrămaţie 218 ; lăsata secului 60, 62 ; lăsatul secului 60 ; lăun 82 ; lăune 82, 83 ; Lăune 82 ; lăunele 81—83 ; Lăunele, ~ de Jos, ~ de Sus 81 ; Lăunelui, Dealul ~ 81, 82 ; Gura ~ 81 ; Lăunului, Gura ~ 82 ; Lefoşé 269 ; legal-minte 239 ; legatul de carne 60 ; l'ei (vb) 82 ; *[l'e(i)il'i]), *[l'e(i)il'i], [leilor], [l'eilor] 83 ; lelui 267 ; lemn-cinesc 239 ; leoaie 83 ; ler,63, 265—268 ; Ler, ~ Doamne, ~ împărat 266 ; leră 265 ; lerească, Lerescu, Lereşti, léroi, léroloi, Leru 266 ; lerui 266—268 ; lerui Doamne 63 ; lérului 266 ; leu 79—84 ; Leu 81 ; *l'eu, l'eu (vb) 82 ; leŭ, [leu], [l'eu] 83 ; Leul 81 ; [leului] [l'eului] 83 ; leun 81, 83 ; Leuna 82 ; *leuni 83 ; léfocer 268 ; Lifoĉé, lifoĉér, Lifoşé 269 ; limbare 91 ; Linia 280 ; linie 283 ; lom, a fi obosit~306 ; lotaş 283 ; luceafăr 238, 239 ; lui 279, 280 ; -lui 279 ; Lunca 280 ; luncă 283 ; lungoare 218.

M : maghicesc 53 ; (a) manevra 270—273 ; manevrabil, manevrant 270 ; manevrare 272 273 ; manevră 270, 272 ; manevrier, (a) mania, maniabil 170 ; (a) manipula 270—273 ; manipulant 271 ; manipulare 271—273 ; manipulator, (a) manopera, manoperă 270 ; mare 220 ; Marea-Neagră 238 ; marfă, fond de~22 ; massă 228 ; maşter 53 ; matematică, matimatică 261 ; Măgurelele 280 ; me(n)re 8 ;-ment(e) 239 ; merindar(ă), merindare 92—94 ; merindări 93 ; mijloc 53 ; mine 9 ; -mint(r)e 239 ; minte 297 ; mînă 270 ; mînăstire 283 ; mîncare 91 ; (a) mîneca 17, 18 ; (a) mînipula, mînipulator 270 ; (a) mînui 270, 271, 273 ; mînuire 270, 273 ; mînuitor 270 ; mînzare 92 ; moară 283 ; moiu 228 ; moldovenesc 307 ; moşnean 283 ; mujdai 239 ; mujdaiu 238 ; mulgar(ă) 92—95, mulgare 92—94 ; munte 40.

N : naştere 62 ; Naşterea Domnului 63 ; nat 62 ; năimi 53 ; născare 91 ; nebunare 94 ; nenumeroase 219 ; nimeni 53 ; nisipar(ă) 91, 92, 94.

O : -oacă, -oc 263 ; ochiul-boului 239 ; (d) -oile lui 267 ; opreală 53 ; osăminte 234.

P : pantru, panturu 45 ; papă-lapte 238 ; pasajii 219 ; Paşti 59, 63 ; patriotismos, patriotismul 258 ; patruzecime 58 ; pădure, pămîntean 283 ; păntru 45, 47 ; păresimi 58—60, 63 ; păreţi 234 ; părinte 9 ; părinţilor 7 ; păşuni 53 ; pătrare 91, 93 ; (să-ş) păzească 53 ; pâine 227, 228 ; pe 45, 47, 282 ; peccate 7 ; pentru 45—47, 258 ; personajii 219 ; pintru 45, 46 ; pintu 47 ; pisc 283 ; Piscu 280 ; pistoală 258 ; pline 53, 227 ; pintu 47 ; pînzar(ă), pînzare 92 ; plai 283, plumb, ochi de ~ 253 ; Podu, Poiana 280 ; Politicon-Stomahicon 261 ; polologhie, (a) polologhisi 262 ; porumb 306 ; poştă 283 ; pre 45, 47 ; pre întru 47 ; pren 9 ; prentru 45, 46, 47 ; пре҃мрѕ 47 ; preoţi 61, 63 ; pri/emare, primar 92 ; primare 92, 94 ; primăvară 238, 239 ; prin 9 ; prind 7 ; prinsonier 218 ; printru 45—47 ; pripă 53 ; printra 47 ; proaspăt 40 ; productivitate 21 ; propriaminte 239 ; prosopu 40 ; protipendas 261 ; prunc-ucigaş 239 ; puiu 228.

R : Rădiu 280 ; răzeş 283 ; râu 228 ; redactor(-)şef 233 ; remaniere 270 ; rîndunică 53 ; ris 220 ; român 226, 230, 231, 283 ; româna 288 ; românesc 307 ; româneşte 288 ; rosă 234 ; roşcani 278 ; rotocol 219 ; ruginare 91, 92 ; rus 293 ; rusaie, rusaii, Rusalii 63 ; rusesc 307.

S : s 224 ; saióc. saitóacă, saitóc 262 ; salbă, sapă-sălbatică, sară 263 ; sat 283 ; sau 278 ; sălbatic, -ă, sălbătă, sălbătea, sălbăţă, sălbăţie, selbăţea 263 ; săliste 283 ; sămnatul/-nsămnatul 16 ; sărat, sărăţel, sărăţica, (a) sări 263 ; săptămînă 60, 239 ; Sărindarele 278 ; scai(ete) 263, 264 ; scăiánca, Scăieni 263 ; scăier, scăişor, Scăiuş, scăiuşer, Scheuş 264 ; scheuşán 263 ; Scheuşan, scheuşani 264 ; schit 283 ; schilog 218 ; scîrbi 53 ; scleafă, sclefa, (a) sclepţa, (a) scoace, (a) scobîlţi, scopău, scopt, scop(t)ău, (a) scuipa, scúipă (subst. fem) 264 ; scump 53 ; sculă, (a) sculbuţi, (a) sculi 264 ; *se 224 ; (de) sec, secul 61, 63 ; (a) semăna 264 ; semănător, (a) semeni, semeni 265 ; seminţe 8, 9 ; seminţie 53 ; semn 13 ; semna 11, 12 ; (a) semna 11, 18 ; a semna cu semnul sfintei cruci 17 ; semnez 12, 13 ; semnificaţie 21 ; semnu 13 ; sem(ŭ) 224 ; sensibilitate 21 ; set, seţi 224 ; sfinte 7 ; simnica 18 ; simtu 224 ; sine 7 ; (a) se sineca 11—18 ; simneca, simnica 18 ; sînt 223, 225, 227, 229, 231 ; sîntem 224, 231 ; sînteţi 224, 234 ; Sînziene 238 ; sîrb 283 ; smeu 228 ; somnieră 220 ; spun 239 ; sterpare 92 ; steteau 234 ; (a) străluci 259 ; strămoşi 239 ; su, sŭ 224, 225 ; sudoarea-calului 240 ; sum 227 ; *sumu 224 ; sunt 223—225, 227, 229 ; sînt, *sunt(ŭ) 225 ; susprima 220 ; svîntă, szementze 8 ; szuĕte, szuente 7.

Ş : şarmec 220 ; şatră 53 ; şcleafă, şclefa 264 ; şi 262, 277, 278 ; ştergar 93.

T : tărie 53 ; tecnic 234 ; timp 9 ; timpul, tine 7 ; tinde 7, 9 ; tinos 53 ; tipar 40 ; tîrg 283 ; transpoartă 234 ; trăgară 92—94 ; trăgări 92 ; tren-fulger 239 ; tulburare 53.

U : uligaie 219 ; ungurean 283 ; unt-de-lemn 238 .

V : Vadu 280 ; vamă, vale 283 ; Valea 280 ; valvîrtej 238 ; vărzar(ă), vărzare 94 ; vând 228 ; вє҃рє, вѣ҃рє 8 ; vêndecă, vénerea 5 ; véler, velerim 267 ; vinars 238—240 ; vine 8 ; vînătare 91, 94 ; vîrf 283 ; voîlerim, volerom 267 ; vremelnicie 21 ; (a) vroi 216 ; vulpe bătrînă 240.

Z : zdrumic 237 ; zis şi 277, 278 ; zurbavă 219.

MEGLENOROMÂNĂ : cărcun 63.

RUSĂ : klepka 264.

SARDĂ : sinnare 13.

SLAVONĂ : Alilughiia 265 ; bolerъen, bolerъin, boliarin 267 ; i 277, 278 ; kolĕbatĭ 264 ; lel, Lel 265 ; livŭ 79 ; rusalija 63 ; сѧтъ 9 ; sŭničati 16, 18.

SPANIOLĂ : cuaresma 58 ; liones 84 ; persignar 15 ; señar 13 ; signar 13, 15 ; sinar 13.

LIMBA ROMÂNĂ

Spiru Haret 12
RO-79638 Bucureşti, ROMÂNIA

Founded in 1952
Six issues every year

Editor-in-Chief : I. Coteanu

Assistant Editor : Flora Şuteu

Editorial Board :

Mioara Avram, Ion Gheţie, Laura Vasiliu

Associate Editors :

Gh. Bolocan, Gr. Brâncuş, Valeria Guţu Romalo, Theodor Hristea, Marius Sala, Dumitru Săvulescu

LIMBA ROMÂNĂ is devoted to the study of the Romanian language : grammar, vocabulary, the literary language and stylistics, the history of Romanian linguistics, dialectology, language refinement, orthography, etymology, onomastics and philology ; articles in general linguistics, commentaries, opinions on usage, notes and reviews. The journal also publishes review articles, bibliographical notes, chronicles. The journal publishes annually an exhaustive bibliography of works in linguistics printed in Romania.

Editorial address : Redacţia revistei LIMBA ROMÂNĂ, Spiru Haret 12, RO-79638 Bucureşti 1, ROMÂNIA.

Books for review and publications for exchange should be sent to the address above.

Subscriptions should be sent to : ROMPRESFILATELIA — Sectorul Export-Import Presă, P.O. Box 12-201, telex 10376, prsfi r, RO-78014 Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

Revista „Limba română" se adresează unui cerc larg de cititori interesați de problemele lingvisticii.

Revista abordează studiul limbii române : gramatică, vocabular, limbă literară și stilistică, istoria lingvisticii românești, dialectologie, cultivarea limbii, ortografie, etimologie, onomastică și filologie. Revista publică, de asemenea, o bibliografie anuală exhaustivă a lucrărilor de lingvistică apărute în țara noastră, articole de lingvistică generală, note, comentarii, consultații și recenzii.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile în două exemplare, dactilografiate la două rînduri. Revista nu publică într-un număr articole mai mari de 10 de pagini bătute la mașină. Tabelele vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele și ilustrațiile vor fi numerotate cu cifre arabe, figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Se va evita repetarea acelorași date în text, în tabele și grafice. Explicația figurilor va fi dactilografiată pe pagină separată. Toate notele de subsol se numerotează de la 1 în continuare. Titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

Răspunsul consiliului de conducere cu privire la manuscrisele primite va fi comunicat autorilor în termen de 2 (două) luni.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
R—79717 București, Calea Victoriei nr. 125

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI

Sub redacția IORGU IORDAN, ALEXANDRU GRAUR, ION COTEANU, **Dicționarul limbii române (DLR)**, serie nouă, tom. VIII, partea a 4-a, litera **P (pogrijenie—presimțire)**, 1980, p. 949—1342, 50 lei ; tom XI, partea a 2-a, litera **T (t — tocăliță)**, 1982, 379 p., 75 lei ; tom XI, partea a 3-a, litera **T (tocăna — twist)**, 1983, p. 377—764, 77 lei ; tom VIII, partea a 5-a, litera **P (presin — puzzolană)**, 1984, p. 1343—1866, 105 lei ; tom X, partea 1, litera **S (s—sclabuc)**, 1986, 400 p., 79 lei ; tom X, partea a 2-a, litera **S (scladă — semințărie)**, 1987, 303 p., 64 lei.

* * * **Memoriile Secției de Științe Filologice, Literatură și Arte**, seria IV, tom III **(1981)**, 1983, 238 p., 19,50 lei ; tom IV **(1982 — 1983)**, 1984, 192 p., 16,50 lei ; tom V **(1983—1984)**, 1984, 182 p., 15 lei ; tom VI **(1984)**, 1985, 176 p., 15 lei ; tom VII **(1985)**, 1986, 224 p., 19 lei ; tom VIII **(1986)**, 1987, 262 p., 21 lei ; tom IX **(1987)**, 1989, 196 p., 16,50 lei ; tom X **(1988)**, 1990, 232, p., 25 lei.

* * * **Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)**, **1984**, 1050 p., 250 lei.

AL. PHILIPPIDE, **Opere alese**, 1984, 442 p., 48 lei.

ION COTEANU, **Stilistica funcțională a limbii române. Limbajul poeziei culte**, 1985, 174 p., 17 lei.

* * * **Studii clasice**, tom XXIII, 1985, 169 p., 15,50 lei ; tom XXIV, 1986, 188 p., 17 lei ; tom XXV, 1987, 176 p., 17,50 lei ; tom XXVI, 186 p., 17,50 lei.

MIOARA AVRAM, **Gramatica pentru toți**, 1986, 416 p., 35 lei.

* * * **Analize de texte poetice. Antologie** (coordonator Ion Coteanu), 1986, 296 p., 28 lei.

FLORIN MARCU, CONSTANT MANECA, **Dicționar de neologisme**, 1986, 1168 p., 165 lei.

AL. GRAUR, **Puțină gramatică**, 1987, 226 p., 16 lei ; vol. II, 1988, 368 p., 28 lei.

MIOARA AVRAM, **Probleme ale exprimării corecte**, 1987, 282 p., 25 lei.

* * * **Noul Atlas lingvistic al României. Moldova și Bucovina**, vol. I, 1987, XXXIV + 286 p. + 420 p. (broșură), 382 lei.

ION COTEANU, MARIUS SALA, **Etimologia și limba română**, 1987, 160 p., 11,50 lei.

AL. MAREȘ, **Filigranele hîrtiei întrebuințate în țările române în secolul al XVI-lea**, 1987, 422 p. (1757 fig.), 92 lei.

TIMOTEI CIPARIU, **Opere**, vol. I, 1987, LVIII + 476 p., 53 lei.

* * * **Dicționarul explicativ al limbii române — Supliment (DEX — S)**, 1988, 200 p., 37 lei.

* * * **Dicționar german-român**, ediția a II-a, 1989, XLVIII + 1182 p., 400 lei.

MIOARA AVRAM, **Ortografie pentru toți. 30 de dificultăți**, 1990, 168 p., 19 lei.

ANDREI AVRAM, **Nazalitatea și rotacismul în limba română**, 1991, 248 p., 45 lei.

RM — ISSN 0052—3523

LR, XL, nr. 5—6, p. 209—330, București, 1991

S.C. „UNIVERSUL", S.A. c. — 3003

42 200

Lei 40